

PISMO ŚWIĘTE

Przekład toruński

NOWEGO
PRZYMIERZA

FUNDACJA ŚWIADOME CHRZEŚCIJAŃSTWO
TORUŃ

31 PAŹDZIERNIKA 2017

WYDANIE DRUGIE POPRAWIONE

Wydawca:
Fundacja Świadome Chrześcijaństwo
ul. Konstytucji 3 Maja 13B/43
87-100 Toruń
www.swch.pl
charlesebed@gmail.com
tel. 509 793 322

ISBN 978-83-946163-9-7
978-83-951060-0-2

© Copyright Fundacja Świadome Chrześcijaństwo
Toruń 2017, 2018

Wydawca wyraża zgodę na kopiowanie i rozpowszechnianie całości lub części publikacji wyłącznie w formie elektronicznej, jednak bez czerpania z tego korzyści finansowych i bez wprowadzania jakichkolwiek zmian w tekście. Powielanie do celów komercyjnych wymaga pisemnej zgody Fundacji.

Skład komitetu redakcyjnego:

Michał Basiewicz
Karol Czarnowski
Waldemar Kułakowski
Karol Zieleźnik

Tekst w formie elektronicznej dostępny jest pod adresami:
www.swch.pl/tnp/index.html
www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad

Od wydawcy

Oddajemy w ręce Czytelników kolejny przekład Nowego Przymierza na język polski. Cieszymy się, że w ostatniej dekadzie pojawiło się w naszym kraju kilka nowych tłumaczeń Biblii. Celem, który sobie postawiliśmy było dokonanie dokładnego, analitycznego tłumaczenia Nowego Przymierza; użytecznego przede wszystkim w osobistej lekturze i studiowaniu Pisma Świętego. Podczas pracy nad tym przekładem przyświecała nam myśl, by w możliwie najprostszy sposób zbliżyć się do oryginału, nie naruszając przy tym jego integralności, a tym bardziej nie zaburzając go konfesyjnymi interpretacjami.

Zamysłem naszym było, by w przekładzie dosłownym oddać możliwe najlepiej piękno oryginału, unikając jednak niezgrabności wynikającej z tłumaczenia słowo w słowo.

Prace nasze konsultowaliśmy z osobami znającymi tekst grecki Nowego Przymierza, uwzględniając ich cenne wskazówki i rady, za które w tym miejscu składamy serdeczne podziękowania. Szczególnie serdecznie chcemy podziękować także tym osobom, które towarzyszyły nam przez te lata pracy, czytając, wskazując błędy oraz sugerując zmiany w tych miejscach, które były niezrozumiałe dla Czytelnika ze względu na zbyt dosłowne tłumaczenie.

Mamy nadzieję, że z naszego przekładu Nowego Przymierza odniosą pożytek tak kaznodzieje, jak i wnikliwi Czytelnicy, usiłujący zgłębić znaczenie natchnionego przesłania Słowa samego Boga.

Wydanie to zaopatrzone jest w wiele przypisów dodanych bezpośrednio przy wersetach. Pozwalają one lepiej poznać odcienie znaczeniowe i sens konkretnych słów i zwrotów oryginału greckiego oraz porównać ich występowanie w różnych kontekstach w samym tekście. Przypisy są zwięzłe i odnoszą się merytorycznie do danego wiersza. Ufamy, że także dzięki tym przypisom zostaną zbudowani nawet ci, którzy wiele lat poświęcili na studiowanie Słowa Bożego, wnikając głębiej w sedno prawdy biblijnej.

W imieniu komitetu redakcyjnego

Karol Czarnowski

Kilka uwag na temat metodologii przekładu

Przekład ma charakter dosłowny, nie oznacza to jednak oddania tekstu słowo w słowo. W większości przypadków zastosowano metodę tłumaczenia określaną jako ekwiwalencja formalna, w której oddaje się największą zbieżność znaczeniową (syntaktyczną, idiomatyczną i semantyczną) z oryginałem greckim. Dlatego też, tam gdzie tylko to było możliwe, oddawano rzeczowniki – rzeczownikami, czasowniki – czasownikami itp. Szczególnie zwracano uwagę na oddanie czasowników w ich oryginalnej formie gramatycznej tj. uwzględniając czasy i strony (bierna, czynna, zwrotna), wszędzie tam gdzie nie zaburzało to zrozumienia tekstu. Uwzględniając założenia hebrajskiej retoryki biblijnej, świadomie w wielu przypadkach pozostawiono oryginalną konstrukcję zdań – por. „I stało się” w Ewangeliach oraz powtarzającą się idiomatyczną frazę charakterystyczną dla języka hebrajskiego „w odpowiedzi, rzekł”. Idiomy rozumiałe znaczeniowo dla polskiego Czytelnika pozostawiano w tekście głównym w ich oryginalnym brzmieniu, oddając ich znaczenie w przypisach, idiomy niezrozumiałe np. „w brzuchu mająca” – Mt 1,18 oddawano zrozumiałym polskim ekwiwalentem – „była w ciąży”, w przypisie natomiast przytaczano ich oryginalne brzmienie.

W tekście pojawiają się dość liczne wyrazy pisane kursywą dla oznaczenia wyrazów nie występujących w tekście oryginalnym, lecz pozwalające lepiej zrozumieć oddawaną myśl. Tylko w bardzo nielicznych miejscach odstępiono od reguły ścisłego podziału na wersety, akapity i znaki interpunkcyjne. Wielokrotnie, dla lepszego zrozumienia tekstu, odstępiono od sztywnej reguły ekwiwalencji formalnej tłumaczenia słowo w słowo wraz z dokładną kolejnością wyrazów, tak aby zachować większą zgodność struktury tekstu z językiem polskim. Interpretacja oznaczeń i przypisów znajduje się w diagramie „Opis oznaczeń”

Pozostałe cechy przekładu

Podane znaczenia słów greckich nie obejmują pełnej definicji słownikowej, raczej reprezentują znaczenie wynikające z kontekstu, a tylko w nielicznych przypadkach obejmują szersze znaczenie leksykalne. Konsekwentnie tłumaczono grecki termin *dialtheke* jako *przymierze*, nawet w tych miejscach gdzie inne przekłady oddają to słowo jako *testament* (Hbr 9,16-17 i Ga 3,15-16). Świadomie zastosowano w Ewangeliach i w nielicznych innych miejscach termin *Mesjasz* zamiast *Chrystus* ze względu na kontekst hebrajski zarówno tego terminu, jak i działalności Pana Jezusa. W niektórych miejscach wskazywano warianty tekstowe występujące w Tekście Większościowym (bizantyjskim) wskazując tym samym na mało istotne i nie wpływające na rozumienie tekstu różnice zachodzące między Textus Receptus (TR) a Tekstem Większościowym (BYZ). Partykuła *de* często nie uwzględniana w innych tłumaczeniach została oddana jako: *jednak, więc, natomiast, i, zaś*. Fraza *ou me* jako podwójne zaprzeczenie została przełożona jako wzmocnienie najczęściej jako: *z pewnością, na pewno*. Przypisy celowo zaprezentowano raz w wersji bezokolicznikowej, a innym razem w formie zgodnej z gramatyką tekstu głównego. W cytatach ze Starego Przymierza, tam gdzie w tekście hebrajskim występuje tetragram JHWH, konsekwentnie zgodnie z tekstem greckim używano słowa *kyrios* - PAN.

Zapis fonetyczny słów greckich jest zharmonizowany z użyciem występującym w słowniku Stronga wydanym przez Oficynę Wydawniczą „Vocatio”. Teksty paralelne mogą się nie pokrywać w stu procentach z wystąpieniami w popularnym w środowisku ewangelicznie wierzących chrześcijan tekstem Biblii Warszawskiej.

Podstawa tłumaczenia tekstu greckiego przekładu

Scrivener's Textus Receptus 1894 r.

Uwagi końcowe

Mamy nadzieję na kolejne drukowane wersje Nowego Przymierza, liczymy więc na liczne merytorycznie poprawne uwagi do naszego przekładu. Kolejne nowe wersje w formacie elektronicznym (pdf) będą dostępne pod adresami:

www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad i www.swch.pl/tnp/index.html

Wszystkich chętnych zapraszamy do podjęcia wspólnego wysiłku, by tekst polski tego przekładu Nowego Przymierza mógł zostać jeszcze lepiej oddany i przygotowany **ku chwale samego Boga**.

Wykaz ksiąg

Stare Przymierze

Księga Rodzaju.....	Rdz	Księga Kaznodziei.....	Kaz
Księga Wyjścia.....	Wj	Pieśń nad Pieśniami.....	Pnp
Księga Kapłańska.....	Kpl	Księga Izajasza.....	Iz
Księga Liczb.....	Lb	Księga Jeremiasza.....	Jr
Księga Powtórzonego Prawa.....	Pwt	Lamentacje.....	Lm
Księga Jozuego.....	Joz	Księga Ezechiela.....	Ez
Księga Sędziów.....	Sdz	Księga Daniela.....	Dn
Księga Rut.....	Rt	Księga Ozeasza.....	Oz
I Księga Samuela.....	1Sm	Księga Joela.....	Jl
II Księga Samuela.....	2Sm	Księga Amosa.....	Am
I Księga Królewska.....	1Krl	Księga Abdiasza.....	Ab
II Księga Królewska.....	2Krl	Księga Jonasza.....	Jon
I Księga Kronik.....	1Krn	Księga Micheasza.....	Mi
II Księga Kronik.....	2Krn	Księga Nahuma.....	Na
Księga Ezdrasza.....	Ezd	Księga Habakuka.....	Ha
Księga Nehemiasza.....	Ne	Księga Sofoniasza.....	So
Księga Estery.....	Est	Księga Aggeusza.....	Ag
Księga Hioba.....	Hi	Księga Zachariasza.....	Za
Księga Psalmów.....	Ps	Księga Malachiasza.....	Ml
Księga Przypowieści Salomona.....	Prz		

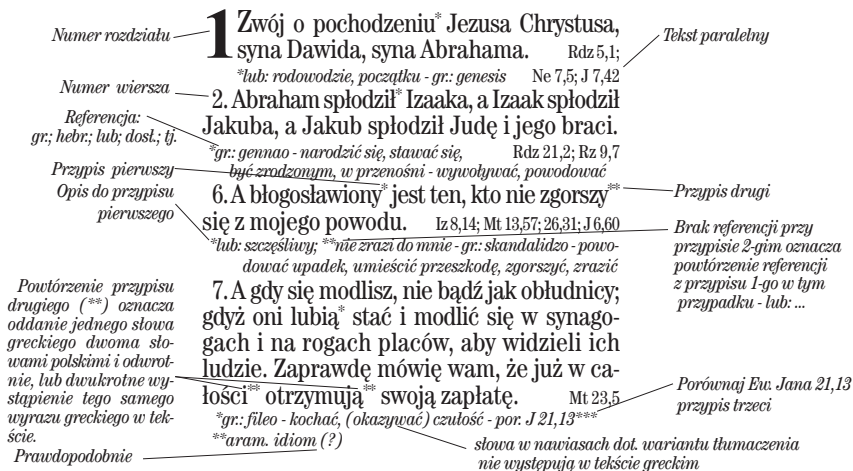
Nowe Przymierze

Ewangelia Mateusza.....	Mt	I List do Tymoteusza.....	1Tm
Ewangelia Marka.....	Mk	II List do Tymoteusza.....	2Tm
Ewangelia Łukasza.....	Lk	List do Tytusa.....	Tt
Ewangelia Jana.....	J	List do Filemona.....	Flm
Dzieje Apostolskie.....	Dz	List do Hebrajczyków.....	Hbr
List do Rzymian.....	Rz	List Jakuba.....	Jk
I List do Koryntian.....	1Kor	I List Piotra.....	1P
II List do Koryntian.....	2Kor	II List Piotra.....	2P
List do Galacjan.....	Ga	I List Jana.....	1J
List do Efezjan.....	Ef	II List Jana.....	2J
List do Filipian.....	Flp	III List Jana.....	3J
List do Kolosan.....	Kol	List Judy.....	Jud
I List do Tesaloniczan.....	1Tes	Objawienie Jana.....	Obj
II List do Tesaloniczan.....	2Tes		

Wykaz skrótów

- aram. - aramejski
azjalc. - azjatyckich, -tyckie
aor. - aoryst
b. - bardzo
bezokol. - bezokolicznik
BB - Biblia Brzeska
BG - Biblia Gdanska
BYZ - tekst bizantyjski
cz. - część
charakter. - charakterystyczny
czł. - członek
czas. - czasownik
czyst. - czystość, -ści
D. - Dawid
daw. - dawny, -nym
dl. - długość, -gie
dok. - dokonany
dost. - dostownie
dot. - dotyczy
dozn. - doznanie, -nać
etym. - etymologicznie
element. - elementarne
emf. - emfaticznie
fiz. - fizyczne, -czny
gen. - genitiv
godz. - godzina
gr. - grecki
hebr. - hebrajski
homoseks. - homoseksualny, -go
il. - ilość
im. - imiesłów
indywid. - indywidualny, -ne
j., jęz. - język;
J. - jezioro
jedn. - jednostka
kapt. - kapłani, -now
KJV - King James Version
KZNT - Komenlarz Żydowski do NT - Vocatio - D.H. Stern
l. - liczba, lub
lept. - lepton, -ny
LXX - Septuaginta
lac. - łaciński
m. - męski
mater. - materialny
med. - medyczny, -ne
met., metaf. - metaforycznie
mies. - miesiąc, -ca
min. - minimalna, -ny
mss - manuskrypty
mn. - mnoga
moral. - moralne, -ny
naocz. - naoczny
n.e. - naszej ery
negatyw. - negatywnej, -ny
niedok. - niedokonany
niewol. - niewolniczy, -nik
niebezpieczeń. - niebezpieczeństwo, -wie
np. - na przykład
obywat. - obywatel, -a, -stwo
odp. - odpowiednio, -niej
oczek. - oczekując, -ca
odpow. - odpowiedź, -dzi
ok. - okolo
okr.; okreś. - określenie, określony
ozn. - oznaczający
p. - przed
part. - partykula
pierw. - pierwotnie
plem. - plemię
płd. - południowy, -wej
pochodz. - pochodzący, -ca
poj. - pojedynczy, -cza
podwój. - podwójny, -na
podst. - podstawie
por. - porównaj
poszuk. - poszukiwaniu, -wać
pow. - powodu
prac. - pracownik, -owac
prak. - praktyczna, -ny
prowin. - prowincja, -cji
prze. - przeszły
przen. - przenośni
przyp. - przypominać, -cej
przyg. - przygotować, -nia
przykl. - przykład
przypusz. - przypuszczalnie, -ny
przysl. - przysłówek, -wym
prywat. - prywatny, -ne
publ. - publiczne
pył. - pyłająca, -nie
r. - rok
rach. - rachunek
rodz. - rodzajnik
rozkaz. - rozkazujący (tryb)
rytual. - rytualny
rzecz. - rzeczownik
rzym. - rzymska, -ki
senac. - senacki, -kiej
skróć. - skrócona, -ny
spraw. - sprawiedliwy
SP - Stare Przymierze
str. - strona
syn. - synonim
szczeg. - szczególnie, -na
śr. - średnica, -cy
świad. - świadek, świadczyć
teraż. - terażniejszy
term. - termin
tech. - techniczny
tj. - to jest
trad. - tradycja, -ny
trakt. - traktować
TR - Textus Receptus
tyt. - tytuł, -tu
ur. - urodzony
używ. - używania
w. - wiersz
warunk. - warunkowa, -ek
wczes. - wcześniej
wewn. - wewnętrzny, -nie
woj. - wojskowy
wsch. - wschodnia
współ. - wspólne, -go
wzmoc., wzm. - wzmacniająca
wzmoc. - wzmocnienie
wyd. - wydarzenie
wyk. - wykonany
wykrzyk. - wykrzyknik, -wa
wynik. - wynikający, -ca
wypow. - wypowiedać
wys. - wysokość
wyst. - wystawić
występ. - występuje
wywoł. - wywołani, wywołac
wyzn. - wyznaczony, -ego
zadaw. - zadawać, -nie
zach. - zachodni, -nia
zawod. - zawody, -ach
zgod. - zgodnie, -na
zjaw. - zjawisko
zmysł. - zmysłowy, -wa
zn. - znaczenie
zwił. - zwiłszcza
żyd. - żydowski, -ka

Opis oznaczeń

Spis treści

Ewangelia Mateusza.....	9	I List do Tymoteusza.....	252
Ewangelia Marka.....	49	II List do Tymoteusza.....	257
Ewangelia Łukasza.....	73	List do Tytusa.....	261
Ewangelia Jana.....	113	List do Filemona.....	263
Dzieje Apostolskie.....	144	List do Hebrajczyków.....	264
List do Rzymian.....	182	List Jakuba.....	276
I List do Koryntian.....	199	I List Piotra.....	281
II List do Koryntian.....	215	II List Piotra.....	286
List do Galacjan.....	226	I List Jana.....	289
List do Efezjan.....	232	II List Jana.....	294
List do Filipian.....	238	III List Jana.....	295
List do Kolosan.....	242	List Judy.....	296
I List do Tesaloniczan.....	246	Objawienie Jana.....	298
II List do Tesaloniczan.....	240		

Ewangelia według Mateusza

1 Zwój o pochodzeniu* Jezusa Chrystusa, syna Dawida, syna Abrahama. Rdz 5,1;

*lub: rodowódzie, początku - gr: genesis Ne 7,5; J 7,42

2. Abraham spłodził* Izaaka, a Izaak spłodził Jakuba, a Jakub spłodził Judę i jego braci.

*gr: gennao - narodzić się, stawać się, Rdz 21,2; Rz 9,7
być zrodzonym, w przenośni - wywoływać, powodować

3. A Juda spłodził z Tamar Faresa i Zareę, a Fares spłodził Esroma, a Esrom spłodził Arama. Rdz 38,29-30; Rt 4,19; 1Krn 2,9

4. A Aram spłodził Aminadaba, a Aminadab spłodził Naassona, a Naasson spłodził Salmona. Rt 4,20; 1Krn 2,10

5. A Salmon spłodził z Rahab Boozą, a Booz spłodził z Ruty Obeda, a Obed spłodził Jessego. Rt 4,19-21; 1Krn 2,10-11

6. A Jesse spłodził Dawida króla, a Dawid król spłodził Salomona z tej, która była żoną Uriasza. Rt 4,22; 1Sm 16,1,11; 1Krn 2,15

7. A Salomon spłodził Roboama, a Roboam spłodził Abiasza, a Abiasz spłodził Aśę. 1Krn 3,10

8. A Aśa spłodził Jozafata, a Jozafat spłodził Jorama, a Joram spłodził Ozjasza.

9. Ozjasz spłodził Joatama, a Joatam spłodził Achaza, a Achaz spłodził Ezechiasza. 2Krn 26,23; 27,9; 28,27; 2Krl 16,20; 18,1

10. Ezechiasz spłodził Manassesa, a Manasses spłodził Amona, a Amon spłodził Josjasza. 2Krn 32,33; 33,20-25

11. A Josjasz spłodził Jechoniasza i jego braci w czasie* przesiedlenia** do Babilonu.

*dost.: za (przesiedlenia) 2Krn 36,1; 2Krl 24,15

**gr: metoikesia - przesiedlenie zwł. wymuszone

12. A po przesiedleniu do Babilonu Jechoniasz spłodził Salatiela, a Salatiel spłodził Zorobabela. 1Krn 3,17; Ezd 3,2

13. A Zorobabel spłodził Abiada, a Abiad spłodził Eliakima, a Eliakim spłodził Azora. Ezd 2,2; 3,2; Ne 7,7; 12,1

14. Azor spłodził Sadoka, a Sadok spłodził Achima, a Achim spłodził Eliuda.

15. A Eliud spłodził Eleazara, a Eleazar spłodził Matana, a Matan spłodził Jakuba.

16. Jakub spłodził Józefa, męża Marii, z której został zrodzony Jezus, zwany Mesjaszem*.

*gr: christos - Mesjasz, Pomazaniec, Namaszczony

17. Wszystkich więc pokoleń od Abrahama aż do Dawida – pokoleń czternaście; a od Dawida aż do przesiedlenia* do Babilonu – pokoleń czternaście; a od przesiedlenia do Babilonu aż do Mesjasza – pokoleń czternaście. *gr: metoikesia - por. w. 11**

18. A z narodzeniem Jezusa – Mesjasza było tak: gdy matka Jego, Maria, poślubiła* Józefa, okazało się, zanim połączyli się razem** , że była*** w ciąży**** z Ducha Świętego.

*lub: została zaręczona; **zamieszkała razem Iz 7,14; Łk 1,27;

***dost.: została znaleziona; ****w brzuchu mająca Ga 4,4

19. Józef natomiast, jej mąż, będąc sprawiedliwym i nie chcąc jej zniesławić, chciał ją potajemnie oddać.

Rdz 38,24; Pwt 22,20-24

*gr: apolyto - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić

20. A gdy on to rozważył*, oto anioł PANA ukazał mu się we śnie, mówiąc: Józefie, synu Dawida! Nie bój się przyjąć Marii, swojej żony. To bowiem, co w niej zostało zrodzone, jest z Ducha Świętego. Sdz 13,3; Mt 2,13;

*lub: powziął taką myśl - czyli powziął decyzję Łk 1,11; 2,9

21. Urodzi więc syna i nazwiesz Go imieniem Jezus*, bo On zbawi** swój lud od jego grzechów. Iz 12,2; 45,21; Łk 1,31; 2,21; Dz 4,12

*gr: Iesous - hebr. Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem

**gr: sodozo - uratować, wybawić, ocalić, wyzwolić

22. A to wszystko stało się, aby wypełniło się to, co zostało powiedziane przez PANA poprzez proroka, mówiącego: Iz 7,14; 8,8

23. Oto dziewica* będzie w ciąży** i urodzi syna, i nazwą Go imieniem Emmanuel, co jest tłumaczone: Bóg z nami. *lub: panna; **w. 18****

24. A gdy Józef obudził* się ze snu, uczynił jak mu rozkazał anioł PANA i przyjął*** swoją żonę. *lub: został obudzony Rdz 6,22; Wj 40,16; J 2,5

***tj. wprowadziła ją do wcześniej przygotowanego mieszkania

25. I nie współżył* z nią, aż urodziła swojego pierworodnego syna i nazwał Go imieniem Jezus. *dost.: nie poznał - Rdz 4,1,17,25; Łk 2,21

hebr. idiom oznaczający intymną więź małżeńską

2 A gdy Jezus narodził się w Betlejem Judzkim za dni króla Heroda, oto mędrcy^{*} ze Wschodu przybyli do Jeruzolimy, mówiąc: ^{*lub: magowie - por. w: 7^e Mi 5,2; Łk 2,11; J 7,42}

2. Gdzie jest Ten, który się narodził, Król Żydów? Bo widzieliśmy Jego gwiazdę na Wschodzie i przybyliśmy oddać Mu pokłon^{**}.

^{*lub: Judejczyków tj. mieszkańców Judei Iz 60,3}

^{**gr: prosklyneo - pierwotnie całować czując dłoń w wyrazie szacunku; kłęknać, paść na kolana, bić czołem, złożyć hold}

3. Gdy król Herod to usłyszał, zaniepokoił^{*} się, a z nim cała Jeruzolima.

^{*gr: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć}

4. I gdy zebrał razem wszystkich arcykapłanów i uczonych w Piśmie, wypytywał się ich, gdzie jest narodził Mesjasz^{*}.

Ez 10,5;

^{*lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony Mi 5,2; J 7,42}

5. A oni powiedzieli mu: W Betlejem Judkim; bo tak jest napisane przez proroka:

6. A ty, Betlejem, ziemio Judy, wcale nie jesteś najmniejsze wśród książąt^{*} Judy; z ciebie bowiem wyjdzie przywódca, który paść będzie lud mój – Izrael.

Mi 5,2; Lb 24,17

^{*za hebr: alluf - naczelnik rodu, przywódca - gr: hegemon}

7. Wtedy Herod wezwał potajemnie mędrców^{*} i dokładnie dowiedział się od nich o czas ukazania się gwiazdy.

Dn 1,4; Dz 8,9

^{*gr: magos - perski mędzec religijny lub członek plemienia Magi}

8. A gdy wysłał ich do Betlejem, powiedział: Idźcie i dokładnie wypytajcie^{*} się o to dziecko, a gdy je znajdziecie, donieście mi, abym i ja poszedł oddać Mu pokłon.

^{*gr: eksetadzo - przeszukiwać, badać ściśle, wywiadywać się}

9. Oni więc, po wysłuchaniu króla, poszli; i oto gwiazda, którą widzieli na Wschodzie, prowadziła ich, aż doszła i stanęła nad miejscem, gdzie było dziecko.

Ps 25,12; 2P 1,19

10. A gdy ujrzeli gwiazdę, ucieszyli się bardzo wielką radością.

11. A gdy weszli do domu, zobaczyli dziecko z Marią, matką Jego, a gdy upadli, oddali Mu pokłon i utworzyli swoje skarby, i ofiarowali Mu dary: złoto, kadzidło i mirrę^{*}.

^{*tj. wonna gumożywnica Mt 4,10; 14,33; 1Sm 10,27;}

^{wypływająca z kory balsamowca 1Krl 10,2; Iz 60,6}

12. A gdy zostali ostrzeżeni^{*} przez Boga we śnie, aby nie wracali do Heroda, inną drogą wrócili do swojej krainy.

Hi 33,15

^{*gr: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację}

13. A gdy odeszli, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi, mówiąc: Wstań, weź dziecko oraz Jego matkę i uciekaj do Egip-

tu, i bądź tam, aż ci powiem; Herod bowiem będzie szukał dziecięcia, aby je zgładzić.

14. Wstał więc, wziął w nocy dziecko oraz Jego matkę i odszedł do Egiptu.

15. I był tam aż do śmierci Heroda, aby wypełniło się to, co powiedział PAN przez proroka, mówiącego: Z Egiptu wezwałem swoje- go syna.

Wj 4,22; Lb 24,8; Oz 11,1

16. Wtedy Herod widząc, że został oszukany^{*} przez mędrców^{**}, rozgniewał się bardzo i wysłał rozkaz, i zabił wszystkie dzieci^{***}, które były w Betlejem i we wszystkich jego granicach, w wieku lat dwóch i mniej, stosownie do czasu, o którym dokładnie dowiedział się od mędrców^{**}.

2Krl 8,12; Oz 10,14

^{*lub: osmieszony, zakpięto z niego; **magów; ***chłopców}

17. Wtedy wypełniło się to, co zostało powiedziane przez proroka^{*} Jeremiasza, mówiącego:

Jr 31,15; Iz 1,14

^{*dosl: mówiący przed, w imieniu - hebr: nabi lub ro'eh - widzący}

18. Głos w Rama został usłyszany, lament, płacz i wielkie zawodzenie: Rachel oplakuje swoje dzieci; i nie chce dać się pocieszyć, bo już ich nie ma.

Rdz 35,16; Jr 4,31; 9,21

19. A gdy umarł Herod, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi w Egipcie, mówiąc: 20. Wstań, weź dziecko oraz Jego matkę i idź do ziemi Izraela. Umarli bowiem ci, którzy szukali życia^{*} tego dziecięcia.

Mt 2,13; Wj 4,19

^{*idiom: nastawać na czyjeś życie, duszę - gr: psycche}

21. Wstał więc, wziął dziecko^{*} oraz Jego matkę i przyszedł do ziemi Izraela.

Rdz 6,22;

^{*gr: paidion - małe dziecko, chłopczyk Hbr 11,8; Mt 2,11}

22. Ale gdy usłyszał, że Archelaus króluje nad Judeą w miejsce Heroda, swojego ojca, bał się tam wrócić; ale ostrzeżony^{*} przez Boga we śnie, oddalił się w strony^{**} Galilei.

^{*gr: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację}

^{**dosl: części kraju pod osobną władzą Łk 2,39; Dz 9,13; J 7,41}

23. A gdy przyszedł, zamieszkał w mieście, które jest nazywane Nazaret, aby wypełniło się to, co powiedziano przez proroków: Zostanie nazwany Nazarejczykiem^{*}.

Dz 22,22

^{*być może gra słów: hebr: necer - odrósł - tytuł Mesjasza - Iz 11,1 i nazir - Lb 6,13 - człowiek szczególnie poświęcony Panu}

3 A w te dni przyszedł Jan Chrzciiciel, głosząc^{*} na pustyni judzkiej^{**} i mówiąc:

^{*dosl: głosi; **lub: na pustkowiu Judei Mk 1,1; Łk 3,1}

2. Upamiętajcie^{*} się, albowiem bliskie jest Królestwo Niebios.

Mk 1,15; Dz 3,19; 2P 3,9; Obj 2,5

^{*gr: metaneo - zmienić myślenie, zawrócić, żałować}

3. To bowiem jest Ten, o którym powiedziałem przez proroka Izajasza, mówiącego: Głos wołającego na pustyni*. Przygotujcie drogę Pana, prostymi czynicie Jego ścieżki. Iz 40,3;
*gr: eremos - pustkowia, pustynia, miejsce odludne Mt 3,1

4. A Jan miał odzienie z sierści wielbłąda i pas skórzany wokół swoich bioder, a jego pokarmem była szarańcza i miód polny*.
*gr: agrios - polny, dziki, leśny 2Krl 1,8

5. Wtedy wychodziła do niego Jerozolima oraz cała Judea i cała okolica nad Jordanem.

6. I byli chrzczeni* przez niego w Jordanie, wyznając* swoje grzechy. Kpl 16,21;
*lub: zanurzani; **wyznając je publicznie Jk 5,16; J 1,9

7. A gdy ujrzał wielu faryzeuszów i saduceuszów przychodzących do jego chrztu, powiedział im: Plody żmij! Kto wam pokazał, jak uciec od nadchodzącego gniewu?
Mt 12,18; Mt 23,33; Rz 5,9; 1Tes 1,10

8. Przynoście więc owoce godne* upamiętniania*; *lub: warte, odpowiednie, zadane Mt 21,28;
*gr: metanoia - zmiana myślenia, zawrótce Ga 5,22; Ef 5,9

9. A nie mniemajcie, że możecie sobie* mówić: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg i z tych kamieni może wzbudzić dzieci Abrahamowi. Łk 3,8; J 8,33; Ga 4,22
*gr: en heautou - w sobie samym, idiom: wmawiać sobie

10. Już i siekiera przyłożona jest do korzenia drzew. Każde więc drzewo, które nie wydaje dobrego* owocu, jest wycinane i wrzuca-
ne w ogień. Mt 7,19; Iz 5,3; Ez 15,2; J 15,6; Hbr 6,8
*gr: kalos - piękny, szlachetny, cenny, wypróbowany

11. Ja wprawdzie chrzczę* was wodą ku upamiętnianiu; Ten natomiast, który idzie za mną, mocniejszy jest ode mnie, Jemu nie jestem godny nosić sandałów. On was ochrzci* w Duchu Świętym i ogniu**.
Mt 1,4; Łk 1,7; J 1,33
*gr: baptizo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - stąd też przesiąknąć; **brak w mss Byz

12. W Jego rękę jest wiejadło*, i oczyści przewiewając swoje klepisko, i zgromadzi swoją pszenicę do spichlerza, a plewy spali ogniem nieugaszonym**.
Iz 30,24; Am 9,9;
*tj. szufla do przewiewania zboża, przelatak Mt 13,30
**gr: asbestos - nieugaszony, niemożliwy do ugaszania

13. Wtedy Jezus przyszedł* z Galilei nad Jordan do Jana, aby zostać przez niego ochrzczonym. *dosł.: przychodzi Mt 2,22; Mk 1,9-11; Łk 3,21

14. Ale Jan powstrzymywał Go, mówiąc: Ty ja mam potrzebę* zostać ochrzczonym przez Ciebie, a Ty przychodzisz do mnie?

*gr: chreia - konieczność, obowiązek, sprawa, powinność

15. Jezus powiedział do niego: Ustąp* teraz; w ten sposób bowiem przystoi nam wypełnić wszelką** sprawiedliwość. Wtedy Mu ustąpił*.
Mk 1,10; Łk 3,21; J 13,7
*gr: afieni - nie przeszkadzaj, pozwól, nie zatrzymuj; **całą

16. A gdy Jezus został ochrzczony, zaraz wyszedł z wody, a oto zostały Mu otwarte niebiosa i widział Ducha Bożego, zstępującego jakby gołębia i przychodzącego na Niego.
Iz 61,1; J 1,31; Kol 1,18

17. I oto rozległ się głos z nieba, mówiący: Ten jest Synem moim umiłowanym, w którym znalazłem upodobanie*.
Mt 17,5;
*lub: upodobałem - czas przeszły dok. 2P 1,17; Ps 2,7

4 Wtedy Jezus został zaprowadzony przez Ducha na pustynię*, by był kuszony** przez diabła.
Mk 1,12; Łk 4,1; Hbr 2,18; J 4,15
*lub: pustkowia; **lub: poddany próbie, doświadczeniu

2. A wówczas, po* poście trwającym czterdzieści dni i czterdzieści nocy, łaknął**.
Łk 4,2;
*lub: po zakończeniu postu; **cierpieć głód 1Krl 19,8

3. I zbliżył się do Niego kusiciel*, i powiedział: Jeśli jesteś Synem Bożym, powiedz, aby te kamienie stały się chlebem.
Hi 1,6-12;
*dosł.: ten poddający próbie, pokusie 1Tes 3,5; Obj 12,10

4. A On w odpowiedzi, rzekł: Napisano: Nie samym chlebem* będzie żył człowiek, ale każdym słowem**, wychodzącym z ust Boga.
*dosł.: na chlebie ... na słowie Mt 4,7; Wj 16,18;
**gr: rhema - wypowiedź, przesłanie, słowo Pwt 8,3; Łk 4,4

5. Wtedy diabeł* bierze Go do miasta świętego** i stawia Go na szczytcie świątyni***, *gr: diabolos - oskarżyciel, Mt 27,53; Iz 48,2; 52,1
poturca, oczerniający; **tj. do Jerozolimy; ***tzw. królewski portyk Heroda - widok na przepaść doliny Cedronu z wys. 137 m

6. I mówi do Niego: Jeśli jesteś Synem Bożym, rzuć się dół, albowiem jest napisane, że: Aniołom swoim rozkaże o Tobie, i podniosą Cię na rękach, abyś czasem nie uraził* swojej nogi o kamień.
Ps 91,11; 2Kor 11,14
*gr: proskopto - uderzyć, potknąć się przez coś, doznać urazu

7. Jezus powiedział mu: Również* jest napisane: Nie będzieś kusil** PANA, Boga twój-
jego. *lub: znów, jeszcze, z kolei Wj 17,2; Pwt 6,16;
**lub: wystawiał na próbę Dz 5,9; 1Kor 10,9; Hbr 3,9

8. Ponownie bierze Go diabeł na bardzo wysoką górę i ukazuje Mu wszystkie królestwa świata oraz ich chwałę,

9. I mówi Mu: Dam Ci to wszystko, jeśli upadniesz i oddasz mi pokłon*.
J 13,3; Dn 5,26
*gr: proskyno - pierwotnie całować czując dłoń w wyrażeniu szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hold

10. Wtedy Jezus mówi do niego: Zejdź^{*} mi z drogi, szatanie[†]! Bo jest napisane: PANU, Bogu twojemu, pokłon będziesz oddawać i Jemu samemu będziesz służyć. Wj 20,5

^{*}hupag - zejść z drogi, odejść, stanąć za; ^{**}lub: przeciwniku

11. Wtedy diabeł^{*} Go opuścił^{**}, a oto aniołowie przystąpili i służyli Mu. J 19,11; Mt 26,53; ^{*}jb. oszczerca, oskarżyciel; ^{**}dost.: opuszcza Hbr 1,4-6

12. A gdy Jezus usłyszał, że Jan został wydany^{*}, wrócił do Galilei; Mk 1,14; Łk 4,14;

^{*}domyśl.: do więzienia, być więzionym Mt 14,3

13. A po opuszczeniu Nazaretu przyszedł i zamieszkał w Kafarnaum^{*}, nad morzem, w granicach *krajin* Zabalona i Neftalego; ^{*}gr.: Kapernaoum -, wioska Nafuma^{*} - miasto nad d. Genezaret

14. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

15. Ziemia Zabalona i ziemia Neftalego, droga morska, za^{*} Jordanem, Galilea pogan;

^{*}lub: po drugiej stronie Iz 8,23; 9,1

16. Lud siedzący w ciemności, ujrzał wielkie światło, a siedzącym w *mrocznej* krainie i w cieniu śmierci – im weszło światło.

Ps 107,10-14; Iz 42,6-7

17. Od tego czasu zaczął Jezus głosić i mówić: Upamiętajcie^{*} się, albowiem przybliżyło się Królestwo Niebios.

Łk 5,32; 24,47;

^{*}lub: zmieniać myślenie, zaurzędzić Dz 20,21; 26,20

18. A Jezus^{*}, idąc nad Morzem Galilejskim, ujrzał dwóch braci: Szymona, którego nazywano Piotrem, i Andrzeja, jego brata, zarzucających sieć[†] rybacką w morze; byli bowiem rybakami. ^{*}brak w mss Byz Mk 1,16; Łk 5,1; J 1,40

^{**}łj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr., zwana amphiblestron

19. I mówi im: Chodźcie^{*} za mną, a uczynię was rybakami ludzi.

Łk 5,10; J 12,26; Mk 1,17

^{*}gr.: deute - chodź! chodźcie! - forma wykrzyknikowa

20. A oni natychmiast opuścili sieci rybackie i podążyli^{*} za Nim.

Łk 18,28; Mk 10,28

^{*}gr.: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś i za kimś, być posłusznym

21. I gdy poszedł stamtąd dalej, zobaczył dwóch innych braci: Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, jego brata, w łodzi z Zebedeuszem, ich ojcem, naprawiających^{*} swoje sieci rybackie. I powołał^{**} ich. ^{**}lub: wezwał

^{*}gr.: kalartidzo - uczynić sprawnym, pełnym, naprawić - Ga 6,1*

22. A oni natychmiast opuścili łódź i swojego ojca i podążyli^{*} za Nim. ^{*}por. u: 20*

23. I obchodził Jezus całą Galileę, ucząc w ich synagogach i głosząc Ewangelię Królestwa, i uzdrawiając każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu.

Mt 13,54; Mk 1,21; Łk 4,15

24. I rozszła się wieść o Nim po całą Syrii. I przyprowadzili do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle, dotkniętych rozmaitymi chorobami i cierpieniami, opętanych^{*}, epileptyków^{**}, sparaliżowanych, i ich uzdrowił^{††}.

^{*}lub: opętanych przez demony - Mt 9,32* Mk 6,55; Łk 8,27

^{**}lub: lunatyków - Mt 17,15*; ^{**}gr.: therapeuo - por. Hbr 3,5*

25. A szły za Nim wielkie tłumy z Galilei, Dziesięciogrodu^{*}, Jeruzolimy, Judei i zza Jordanu.

Mt 3,7; 4,25; Mk 5,20; 7,31; Łk 6,17

^{*}gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną

5 A Jezus, widząc tłumy, wszedł na górę, a gdy On usiadł, podeszli do Niego Jego uczniowie. Łk 6,20-49

2. I otworzył swoje usta, i uczył ich, mówiąc:

3. Błogosławieni^{*} ubodzy^{**} duchem, gdyż ich jest Królestwo Niebios.

Łk 6,20; 11,28;

^{*}gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować

^{**}gr.: ptochos - żebrak, skrajny nędzarz Jk 1,12; Ps 51,19

4. Błogosławieni, którzy się smućą^{*}, gdyż oni zostaną pocieszeni.

Łk 61,2; Ps 126,5;

^{*}lub: być w żałobie, płakać Łk 16,25; Obj 21,4

5. Błogosławieni łagodni^{*}, gdyż oni odziedziczą^{**} ziemię.

Mt 11,29; Łb 12,3; So 2,3; Ps 37,11

^{*}lub: uprzejmi, cisi, zycielwi, ^{**}stanie się ich udziałem

6. Błogosławieni, którzy łakną^{*} i pragną sprawiedliwości, gdyż oni zostaną nasyćeni.

^{*}lub: cierpią głód Ps 22,27; 42,2; Łk 1,53; J 6,27

7. Błogosławieni miłośnierni^{*}, gdyż oni dostąpią miłosierdzia. ^{*}lub: łitościwi Prz 11,17

8. Błogosławieni czystego^{*} serca, gdyż oni zobaczą Boga.

Ps 51,10; Ez 36,26; Dz 15,9

^{*}dost.: czysti sercem - gr.: katharos - czysty, bez skaży, bez zmaty

9. Błogosławieni czyniący pokój, gdyż oni zostaną nazwani synami Boga.

10. Błogosławieni, którzy są prześladowani^{*} z powodu^{**} sprawiedliwości, gdyż ich jest Królestwo Niebios.

Łk 6,22; J 15,20; 1P 3,14

^{*}gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować; ^{**}ze względu na

11. Błogosławieni jesteście, gdy ze względu na mnie będą was lżyć^{*} i prześladować, i mówić wszystkie złe^{**} słowa, kłamiąc przeciwko wam.

Rz 8,36; Łk 21,17; Obj 2,3; 1P 2,23

^{*}lub: znieważać, ganić, lajać; ^{**}lub: niegodziwie

12. Radujcie się i weselcie się, gdyż wielka jest zapłata^{*} wasza w niebiosach; tak bowiem prześladowali proroków, *którzy* byli przed wami. ^{*}lub: nagroda 2Km 36,16; Łk 6,23; 1Kor 3,8

13. Wy jesteście solą ziemi; natomiast jeśli sól straci swój smak^{*}, czym ją posolą? Nie

ma już nic ze swej siły, nadaje się tylko by zostać wyrzuconą na zewnątrz i deptaną przez ludzi.

2Krl 2,20; Mk 4,21; 9,50; Łk 14,34

*gr.: *moraiono - być nijakim, stracić smak, zgłupieć - Rz 1,22**

14. Wy jesteście światłem świata. Nie może zostać ukryte miasto leżące na górze. Ef 5,8

15. Nie zapalają też lampy i nie stawiają jej pod korcem*, ale na świeczniku, i świeci wszystkim, którzy są w domu. Mk 4,21

*gr.: *modios - naczynie na zboże - miara ciał sypkich - 9 l*

16. Tak niech świeci wasza światłość przed ludźmi, aby zobaczyli wasze dobre* czyny i sławili** Ojca waszego, który jest w niebiosach. *lub: piękne, szlachetne; **por. Rz 8,30* IP 2,12

17. Nie myślcie, że przyszedłem znieść* Prawo lub Proroków. Nie przyszedłem znieść*, ale wypełnić. Łk 16,17; J 8,5

*gr.: *katályo - obalić, rozluźnić (wiązańia), rozłączyć, zburzyć*

18. Zaprawdę* bowiem mówię wam: Dopóki nie przemienią niebo i ziemia, ani jedna jota, ani jedna kreska z pewnością** nie** przemienie z Prawa, aż się to wszystko stanie. *gr.: *amen - z hebr.: godne wiary,* Ps 119,89; Iz 40,8; lub jako akt potwierdzenia; **por. w. 20* Mt 24,35; Łk 21,33

19. Jeśli więc ktoś, rozważałby jedno z tych najmniejszych przykazań i tak nauczał ludzi, zostanie nazwany najmniejszym w Królestwie Niebios, a ten, kto by czynił je i nauczał, zostanie nazwany wielkim w Królestwie Niebios. Mt 19,28; Ga 3,10; Jk 2,10

20. Mówię bowiem wam: Jeśli wasza sprawiedliwość nie będzie obfitować bardziej niż uczonych w Piśmie i faryzeuszów, z pewnością* nie wejdziecie do Królestwa Niebios. *gr.: *ou me - podwójne zaprzeczenie - jako wzmocnienie* Mt 23,2

21. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz mordował; a kto by mordował, będzie podlegał sądowi. Rdz 9,5-6; Lb 24,17; *dost.: *będącym od początku, prastarym, dawnym* Pwt 17,8

22. A ja wam mówię, że każdy, kto jest zganiwany na swojego brata bez powodu, będzie winien sądu; a kto powie swojemu bratu: Raka!¹ będzie podlegał Sanhedrynowi; a kto powie: Głupcze**! będzie wrzucony w ogień Gehenny***. Ps 37,8; Prz 19,19; Dz 3,20; Lj 3,15 *z aram. - pustły, pusta głowa; **lub: *łepak, niedoręczność;* ***lj. *dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

23. Jeśli więc przyniosłbyś* swój dar na ołtarz i tam przypomniano** by ci, że twój brat ma coś przeciwko tobie; Pwt 16,16; 1Sm 15,22; *lub: *ofiarowałbyś;* ***przypomniałoby ci się* Mk 11,25

24. Zostaw tam swój dar przed ołtarzem, i odejdz; najpierw pojednaj się ze swoim bratem, a potem przyjdź i przynieś swój dar.

25. Bądź tym, który godzi się szybko ze swoim przeciwnikiem, dopóki jesteś z nim w drodze; by czasem przeciwnik nie przekazał cię sędziemu, a sędzia nie przekazał cię podwładnemu, abyś nie został wrzucony do więzienia. Hi 22,21; Mk 18,35; Mk 6,14; Łk 12,58

*gr.: *eunoee - być życzliwym, dobrze, pokojowo usposobionym*

26. Zaprawdę mówię ci: Na pewno nie wyjdiesz stamtąd, aż oddasz ostatni kodran-tes*. *gr.: *kodranies - 2 leptony - 0,25 assariona - 1/64 denara*

27. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz cudzołożył. Wj 20,14; Kpl 20,10

*gr.: *archaios - będący od początku, prastary - brak w mss Byz*

28. A ja wam mówię, że każdy, kto patrzy* na kobietę, aby** jej pożądać, już z nią popełnił cudzołóstwo w swoim sercu. 2P 2,14

*lub: *przyglądając się uważnie;* **gr.: *pros - w kierunku, do, przy, dla*

29. Jeśli więc twoje prawe oko jest ci powodem upadku*, wypuść** je i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny***.

*lub: *gorszy;* **dost.: *wyrwij z korzeniami* Mt 18,8; Mk 9,43 ***lj. *dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

30. A jeśli twoja prawa ręka jest ci powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny.

31. Powiedziano też, że ktokolwiek oddalił by swoją żonę, niech jej da zwój* rozwodowy. *lub: *dokument, list* Mk 10,2; Pwt 24,1; Jr 3,1

32. A ja wam mówię: Ktokolwiek odda swoją żonę, poza* sprawą** nierządu, prowadzi*** ją do cudzołóstwa****, a kto poślubiłby oddaloną, cudzołoży. *lub: *z wyjątkiem* 1Kor 7,10; **dost.: *słowo, rachunek;* ****czyni, sprawia* Mi 2,14-16

****lj. *czyni ją cudzołożoną - czas teraż; str. bierna*

33. Słyszeliście także*, że powiedziano przodkom: Nie będziesz krzywoprzysięgał**, ale dotrzymasz*** PANU swoich przysięg. Kpl 19,12 *dost.: *ponownie, znów;* **lub: *tamaj przysięgi;* ***dost.: *oddasz*

34. A ja wam mówię, abyście w ogóle nie przysięgali – ani na niebo, gdyż jest tronem Boga; Iz 66,1; Dz 7,49

35. Ani na ziemię, gdyż jest podnóżkiem Jego stóp; ani na Jerozolimę, gdyż jest miastem wielkiego króla; Ps 48,2

36. Ani na swoją głowę nie będziesz przysięgał, gdyż nie możesz jednego włosa uczynić białym albo czarnym.

37. A słowo* wasze niech będzie: Tak, tak; nie, nie. A co *jest* ponad to, jest od złego.

*gr: *logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek* 2Kor 1,17

38. Słyszeliście, że powiedziano: Oko za* oko, ząb za* ząb. *gr: *anti - w miejsce, za* Wj 21,22-27

39. A ja wam mówię: Nie sprzeciwiajcie się* złemu, ale *ku* temu, który uderzy cię w twój prawy policzek, zwróć i drugi;

*gr: *antihistemi - stać naprzeciw*, Prz 20,22; Rz 12,17;
stawić opór; przeciwstawić się 1Tes 5,15; 1P 3,9

40. A temu, *który* chce się z tobą procesować i wziąć twoją suknię*, zostaw mu i płaszcz.

*gr: *chiton - szata układana wprost na ciało* 1Kor 6,7

41. A kto by zmusił* ciębie, *abyś* wziął jego ciężar* jedną miłą**, idź z nim i dwie.

*gr: *angareuo - wystać gońca, wciągając do służby publicznej, zmusić do niesienia ciężaru - por. Mt 21,2*, Mk 15,21*

**mła rzymska to 1000 podwójnych kroków

42. *Temu*, *któ* ciebie prosi, dawaj, a od tego, *któ* chce od ciebie pożyczyć, nie odwracaj się.

43. Słyszeliście, że powiedziano: Będziesz miłował swojego bliźniego, a swojego nieprzyjaciela będziesz nienawidził.

Kpł 19,18; Pwt 23,6; Ps 139,21-22; Mt 22,39; Łk 6,27,32

44. A ja wam mówię: Miłujcie swoich nieprzyjaciół, błogosławcie* *tych*, *którzy* was przeklinają, dobrze czynicie *ty*m, *którzy* was nienawidzą i módlcie się za *ty*ch, *którzy* was fałszywie oskarżają** i prześladowają was;

*gr: *eulogeo - sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19**

**lub: *lęz, uwalczają, grożą, oczerniają* Łk 23,34; Dz 7,59

45. *Abyście* stali się synami Ojca waszego, *który* *jest* w niebiosach; *bo On* *czyni* to, *że* słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i deszcz pada na sprawiedliwych i na niesprawiedliwych. Hi 25,3; Ef 5,1

46. *Albowiem*, jeśli miłujecie *tych*, *którzy* was miłują, jaką macie zapłatę*? Czy i celniccy tego nie czynią? *lub: *nagrodę*

47. *A* jeśli tylko swoich braci* byście pozdrawiali, co osobliwego czynicie? Czy i celniccy tego nie czynią? *mss *Byz: przyjaciół*

48. *Bądźcie* więc doskonałi*, tak jak Ojciec wasz, *który* *jest* w niebiosach *jest* doskonały.

*gr: *teleios - nie mający braków, dojrzały*, Rdz 17,1; Kpł 19,2;
w pełni rozwinięty Flp 3,12; Kol 1,28

6 Uważajcie, *abyście* swojego daru miłosierdzia nie czynili przed ludźmi, po to

by być widzianymi przez nich, inaczej nie macie zapłaty* u Ojca waszego, który jest w niebiosach. Mt 16,27; 23,5; Łk 12,1; 16,15;

*gr: *misthos - nagroda, zapłata za pracę* 1Kor 9,17; Hbr 11,26

2. Dlatego, *gdy* dajesz dar miłosierdzia*, *nie* trąb przed sobą, *tak* jak czynią to obłudnicy w synagogach i na ulicach, *aby* przez ludzi została oddana im chwala**. Zaprawdę mówię wam: Już w całości otrzymują swoją zapłatę. *lub: *usparcie dla ubogich, jałmużna* Dz 9,36;

*gr: *doksadzo - sławić, chwalić, otoczyć chwałą* Pwt 15,7-8

3. *Ale* ty, *gdy* dajesz dar miłosierdzia*, *nie*ch *nie* wie twoja lewa ręka, *co* czyni twoja prawa ręka, *por. u 2* J 7,4; Mt 25,37; Rz 12,8

4. *By* twój dar miłosierdzia* *pozostał* w ukryciu, a *twoj* Ojciec, *który* *widzi* w ukryciu, *On* ci odda *jawnie***. *por. u 2* Mt 10,42; Łk 14,14

*gr: *faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*

5. *A* *gdy* się modlisz, *nie* bądź *jak* obłudnicy; *gdyż* oni lubią* *stać* i *modlić* się w synagogach i na rogach placów, *aby* ludzie ich widzieli. Zaprawdę mówię wam, *że* już w całości** otrzymują** swoją zapłatę. Mt 23,5

*gr: *fileo - kochać, okazować czułość - por. J 21,15****

*gr: *apecho - mieć całkowicie, otrzymać w pełni*

6. *Ale* ty, *gdy* się modlisz, *wejdź* do swojej komórki* i zamknij swoje drzwi, *módl* się do Ojca twojego, *który* *jest* w ukryciu; a *Ojciec* twój, *który* *widzi* w ukryciu, *odda* ci *jawnie*.

*tj. *magazyn bez okien, pomieszczenie prywatne lub tajne - Mt 24,26****

7. *Modląc* się *natomiast*, *nie* *paplajcie** *jak* poganie; *albowiem* *wydaje* im się, *że* w* *swojej* wielomówności *zostaną* *wysłuchani*.

*gr: *battalogo - powtarzać w kółko to samo, używać wielu niepotrzebnych słów, dost. jahać się; **lub: dziękować, przez (swoją)*

8. *Nie* *bądźcie* do nich podobni*, *gdyż* Ojciec wasz *wie*, *czego* *potrzebujecie*, *zanim* *Go* *poprosicie*. *gr: *homioo - por. Hbr 2,17** Ps 139,4; Mt 6,32

9. *Wy* więc *módlcie* się *tak*: *Ojcie* *nasz*, *któ**ry* *jest* *ś* w niebiosach! *Nie*ch *Twoje* *imię* *zostanie* *uswięcone**. Ps 111,9; J 16,23; Jud 1,20

*gr: *hagiadzo - oddzielić od tego co pospolitie, przetrząsnąć do*

10. *Nie*ch *przyjdzie* *Twoje* *Królestwo*; *nie*ch *się* *stanie* *Twoja* *wola* *jak* *w* *nie*bie, *tak** i na ziemi. Dn 2,44; 7,27; Kol 1,13; Obj 11,15; Łk 22,42

11. *Chleba* *naszego* *codziennego** *daj* *nam* *dzisiaj*. Prz 30,8; J 6,32-35

*gr: *epiousios - potrzebny na cały dzień, konieczny do życia*

12. *I* *odpuść* *nam* *nasze* *winy**, *jak* *i* *my* *odpuszczamy* *ty*m, *którzy* *są* *wobec* *nas* *winni***.

*lub: *duży; **naszym dłużnikom* Dz 13,38; 1J 1,9; Mt 18,21

13. *I* *nie* *wprowadź** *nas* *w* *pokusę*, *ale* *ura-*

tuj^{nas} nas od złego; gdyż Twoje jest Królestwo i moc, i chwała na wieki. Amen.

^{*tryb przyp.;} ^{*lub jako idiom: nie dopuść abyśmy ulegli pokusie (doświadczeniu, próbie)? - Marshall, The Gospel of Luke New Internat. Greek Test. Commentary 462.} ^{**gr.: Iryjomai - Łk 11,4**}

14. Bo jeśli odpuście ludziom ich upadki, i wam odpuści Ojciec wasz niebiański.

15. Ale jeśli nie odpuście ludziom ich upadków*, także Ojciec wasz nie odpuści wam waszych upadków.

Mk 11,25-26

^{*gr.: paraptoła - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek}

16. A gdy pościcie, nie stawajcie się smutni* tak jak obłudnicy; wykrzywają bowiem swoje twarze, aby ludzie widzieli, że poszcza. Zaprawdę mówię wam: Już otrzymują całą swoją zapłatę.

^{*por. Łk 24,17*} Iz 58,3; Dn 9,3; Łk 2,37

17. Ale ty, gdy pościsz, namaść* swoją głowę i unyj swoją twarz;

^{*gr.: aleifo - namaszczać oliwą}

18. Abyś nie był widziany przez ludzi, że pościsz, ale przez Ojca twojego, który jest w ukryciu; a Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda ci jawnie*.

^{*gr.: faneros - por. Łk 8,17*}

19. Nie gromadźcie sobie skarbów na ziemi, gdzie mól i rdza niszczą, i gdzie złodzieje przekopują* ściany i kradną;

^{*tj. wtłumają się}

20. Ale gromadźcie sobie skarby w niebie, gdzie ani mól, ani rdza nie niszczy, i gdzie złodzieje nie przekopują ścian i nie kradną.

21. Albowiem gdzie jest wasz skarb*, tam będzie i wasze serce.

^{*gr.: thesauros - por. Łk 12,34*}

22. Lampą ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest prosto* patrzące, całe twoje ciało będzie jasne.

Łk 11,34

^{*lub: proste, szczere, dobrze funkcjonujące - tj. nie zezowate}

23. Jeśli natomiast twoje oko jest złe*, całe twoje ciało będzie ciemne. Jeśli więc światłość, która jest w tobie, jest ciemnością, sama ciemność jakąż wielką będzie?

^{*złe oko - hebr. idiom - być skąpym - por. D. H. Stern - KZNT}

24. Nikt nie może dwom panom służyć, jednego bowiem znienawidzi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugiem pogardzi. Nie możecie służyć Bogu i mamoniom^{nas}.

^{*lub: będzie się trzymać} 1Tm 6,9; Joz 24,15

^{**z aram. - synonim bogactwa, bożek kanaanejski - por. Łk 16,9*}

25. Dlatego mówię wam: Nie martwieć* się o swoje życie^{nas}, co będziecie jedli, albo co będziecie pili; ani o swoje ciało, w co będziecie się ubierać. Czyż życie nie jest czymś więcej niż pokarm, a ciało niż ubranie?

IP 5,7

^{*lub: nie troszczenie; **gr.: psyche - dusza, życie, osoba}

26. Przypatrzcie się ptakom na niebie, że nie sieją, ani nie żną, ani nie zbierają do spichlerzy, a Ojciec wasz niebiański je żywi. Czy wy nie jesteście o wiele ważniejsi od nich?

27. A kto z was, martwiąc się, może dodać do swojego wzrostu* jeden lokciec^{nas}?

^{*helikia - czas życia, wiek, dojrzałość, postura, wzrost i postawa}

^{**gr.: pechys - ramię, łokieć, odcinek czasu, 1 łokieć - ok. 45 cm}

28. A o ubranie dlaczego się martwicie*? Zwróćcie uwagę^{nas} na lilie polne, jak rosna; nie pracują, ani nie przędą,

Łk 3,11; 12,27

^{*gr.: merimiao - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się}

^{**gr.: katamanthano - starannie rozważyć, poznać dokładnie}

29. A mówię wam, że nawet Salomon w całej swojej chwale* nie ubrał się, jak jedna z nich.

^{*gr.: doksa - splendor, majestat, blask} 1Krl 10,5

30. Jeśli więc trawę polną, która dziś jest, a jutro zostanie wrzucona do pieca, Bóg tak ubiera, czy nie o wiele bardziej was, ludzie małej wiary?

Iz 40,6-8; Łk 12,28; Jk 1,10

31. Nie martwiecie się więc, mówiąc: Co będziemy jedli? Albo: Co będziemy pili? Albo: W co się ubierzemy?

So 2,3; Mt 4,4; Ps 37,3; 78,18

32. Bo tego wszystkiego szukają poganie*. Wie bowiem Ojciec wasz niebiański, że tego wszystkiego potrzebujecie.

Ef 4,17; Łk 11,11;

^{*gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi} Ps 103,1

33. Ale szukajcie* najpierw Królestwa Bożego i jego sprawiedliwości, a to wszystko zostanie wam dodane.

1Krl 3,11; Ps 34,10; 1Tm 4,8

^{*gr.: zeteo - dociekać, badać, dążyć, zabiegać, wnikać, pragnąć}

34. Nie martwiecie się więc o jutro; albowiem jutro martwić się będzie o siebie. Wystarczy dniowi jego zło*.

Wj 16,19; J 14,27; Mt 10,19

^{*gr.: kakia - bieda, nędza, utrapienie, podłość, zazdrość}

7 Nie sądziecie*, abyście nie zostali osądzeni.

^{*lub: wydać wyrok, spierać się w sądzie} Rz 14,1

2. Albowiem jakim sądem sądziecie, takim zostaniecie osądzeni, i jaką miarą* mierzycie, taką wam w zamian odmierzą.

Jr 51,24;

^{*gr.: metron - miara, pręt mierniczy} Ps 18,25; Jk 2,13

3. A czemu widzisz drzazgę* w oku swojego brata, a nie dostrzegasz belki w swoim oku?

^{*dost.: coś suchego, budył, gałzka, źdźbło, słomka} Łk 6,41

4. Albo jak możesz powiedzieć swojemu bratu: Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka, a oto belka jest w twoim oku?

5. Obłudniku! Wyrwij wpierw belkę ze swojego oka, a wtedy przejrysz, by wyrwać drzazgę z oka swojego brata.

Mt 22,18; 2Krn 28,10; J 8,7

^{*gr.: hipokrytes - pieru - ten, który odpowiada, aktor - obłudnik}

6. Nie dawajcie psom* tego, co jest święte, i nie rzucajcie swoich pereł przed świnie, aby ich czasem nie podeptały swoimi nogami, a następnie nie obrócili się i was nie rozszarpały.

Mt 15,26; 2P 2,1,22; Mt 13,46

*pszy i świnie były uważane za zwierzęta nieczyste

7. Proście*, a zostanie wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a zostanie wam otworzone.

1Kor 3,5; J 14,13; Jk 1,5; Mt 6,33; 21,22

*gr.: aiteo - prosić, błagać, używać, prosić, wymagać

8. Każdy bowiem, kto prosi, otrzymuje; a kto szuka*, znajduje; a temu, co puka, zostanie otworzone. *gr.: dzeteo - szukać, dociekać

9. Albo kto z was jest takim człowiekiem, który, gdy syn prosiłby o chleb, to* poda mu kamień? *dost.: czy

Lk 11,11; Mt 6,26

10. Albo kiedy prosiłby o rybę, to* poda mu węża? *dost.: czy

Mt 15,22; Dz 9,11

11. Jeśli więc wy, będąc złymi*, wiecie jak dawać dobre dary waszym dzieciom, o ile bardziej Ojciec wasz, który jest w niebiosach, da to, co dobre tym, którzy Go proszą.

Rdz 6,6; 8,21; Jk 1,17; Lk 11,11

*gr.: poneros - niegodziwy, nieczestny, zły, zepsuty, podły

12. Wszystko więc, cokolwiek byście chcieli, aby wam ludzie czynili, to i wy im czyncie; takie* jest bowiem Prawo i Prorocy.

*lub: to jest Lk 6,31; Kpl 19,18; Mt 22,39; Rz 13,8

13. Wchodźcie przez ciasną bramę. Albo wiew szeroka jest brama i przestronna droga, która prowadzi do zguby*, i wielu jest takich, którzy przez nią wchodzi.

*gr.: apoleia - całkowite Lk 13,24; Mk 10,23; J 10,9; 14,6
zniszczenie, zguba, zagłada, zmarotrąwienie

14. Gdyż ciasna jest brama i wąska** droga, która prowadzi do życia, a mało jest takich, którzy ją znajdują. *nss Byz - gr: ti - jakże, jak

*lub: zawężona jest droga prowadząca w życie Lk 35,8; 1P 3,20

15. Zwłaszcza* na fałszywych proroków, którzy przychodzą do was w owczej skórze**, ale wewnątrz są drapieżnymi wilkami.

*lub: zwrócić uwagę, wystrzegać się Jr 14,14; Mt 16,6;

*dost.: w odzieniu Lk 12,15; Kol 2,8; Mt 24,4; Pwt 13,1

16. Po ich owocach poznacie* ich. Czy zbierają winogrona z cierni albo figi z ostu?

*gr.: epiginosko - poznać gruntownie, Ga 5,19-22;

dokładnie wiedzieć, upewnić się Jk 3,12; Ps 1,3

17. Tak każde dobre drzewo przynosi dobre owoce, ale zgniłe drzewo przynosi złe owoce.

18. Nie może dobre drzewo przynosić złych owoców, ani zgniłe* drzewo przynosić dobrych owoców. *lub: spróchniale Ga 5,10; 1J 3,9

19. Każde drzewo, które nie przynosi dobrego* owocu, jest wycinane i wrzucone w ogień.

*gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne Mt 3,10; J 15,2; Hbr 6,8

20. Zatem prawdziwie po ich owocach poznacie* ich. *gr.: epiginosko - por. u. 16*

21. Nie każdy, kto do mnie mówi: Panie, Panie, wejdzie do Królestwa Niebios, lecz ten, kto czyni wolę Ojca mego, który jest w niebiosach.

Mt 25,11; Lk 6,46; J 6,40

22. Wielu powie mi tego dnia: Panie, Panie, czy w Twoim imieniu nie prorokowaliśmy i w Twoim imieniu nie wypędzaliśmy demonów, i w Twoim imieniu nie czyniliśmy wielu dzieł mocy*?

Jr 14,14; 27,15; Lk 13,25; 1Kor 13,1

*gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów

23. A wtedy wyznam im: Ponieważ* nigdy was nie poznałem**, odejdźcie ode mnie wy, którzy czynicie bezprawie***.

2Tm 2,19; Mt 25,41

*gr.: hōti - że, ponieważ, jako że; **gr.: ginosko - poznanie, nawiązanie intymnej więzi; ***gr.: anomia - nieprawość, niegodziwość

24. Każdy więc, kto słucha tych moich słów i czyni je, będzie podobny do męża rozsądnego*, który zbudował swój dom na skale;

*lub: rozumny, rozsądny, mądry Jk 1,22-25; 1Kor 3,10

25. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiąły wiatry, i uderzyły w ten dom, i nie runął**, bo miał założony fundament na skale. *dost.: przyszedł; **upadł

Prz 12,3; Dz 14,22

26. A każdy, kto słucha tych moich słów, a nie czyni ich, będzie podobny do męża głupiego, który zbudował swój dom na piasku.

Ez 33,32

27. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiąły wiatry, i uderzyły w ten dom, i runął**, a upadek jego był wielki.

*dost.: przyszedł; **upadł Ez 13,10-14; 2P 2,20; Mt 12,43

28. I stało się, gdy Jezus dokończył te słowa, że tłumy zdumiewały* się nad Jego nauką.

*gr.: ekplesso - być oszołomionym, Mt 13,54; Lk 4,32;

zdziwionym - por. Dz 13,12* J 7,46; Mt 19,1; 26,1

29. Uczył ich bowiem jak ten, który ma władzę*, a nie jak ich uczeni w Piśmie.

*gr.: eksousia - władza, prawo, autorytet, moc

8 A gdy zszedł z góry, podążały za Nim wielkie tłumy;

Lk 5,12-16

2. I oto przyszedł trędotawy, i oddał Mu pokłon, mówiąc: Panie! Jeśliśbyś chciał, możesz mnie oczyścić.

Kpl 13,44-46; Lb 5,2

3. I Jezus wyciągnął rękę, i dotknął* go, mówiąc: Chce, zostań oczyszczony; i natychmiast został oczyszczony ze swojego trądu.

*gr.: haptomai - przylgnąć, dotknąć - por. Kpl 13,45

4. I Jezus powiedział do niego: Uważaj, abyś nikomu *o tym* nie mówił, ale idź, pokaż siebie kapłanowi, i ofiaruj dar, który nakazał Mojżesz, na świadectwo dla nich.

Mk 1,44; Kpl 13,2; Łk 17,14

5. A gdy Jezus wszedł do Kafarnaum, przyszedł do Niego setnik i prosił Go, mówiąc:

6. Panie! Sługa* mój leży w domu sparaliżowany i strasznie** cierpi.

Mt 4,24; 9,2; Dz 8,7;

*gr: *pais - chłopiec, młody niewolnik*; **okrutnie Hi 31,13

7. A Jezus powiedział do niego: Ja przyjdę i uzdrowię* go.

*gr: *therapeuo - uleczyć - por. Hbr 3,5**

8. A setnik odpowiedział, mówiąc: Panie! Nie jestem godny, abyś wszedł pod mój dach, ale powiedz tylko słowo*, a będzie uzdrowiony mój sługa**.

*mss Byz - słowem; **gr: *pais - w. 13***

9. Bo i ja jestem człowiekiem podległym władzy innego i mam pod sobą żołnierzy. Mówię jednemu: Idź, a idzie; a drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; a swojemu służę*. Czyń to, a czyni.

*gr: *doulos - por. Mt 20,27***

10. A gdy Jezus to usłyszał, pełen podziwu* powiedział do tych, którzy szli za Nim: Zaprawdę mówię wam, nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary.

Mt 15,28;

*gr: *thamadzō - podziwiać, zdumiewać się* Mk 6,6; Łk 7,9

11. A mówię wam: Wielu przyjdzie ze wschodu i z zachodu, i spoczną* przy stole z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem w Królestwie Niebios.

Iz 49,12; Łk 13,28; Mt 1,11; Ps 107,3

*gr: *anaktino - położyć przy stole, wygodnie usadowić, oprzeć*

12. Lecz synowie Królestwa zostaną wyrzuceni* w ciemność zewnętrzna. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów.

Mt 3,9; 7,23; 21,43;

*gr: *ekballo - wyrzucić, 2P 2,4; Mt 13,42; 22,13; 24,5 wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z cześć*

13. I Jezus powiedział setnikowi*: Idź, i jak uwierzyłeś, tak niech ci się stanie. I w tej godzinie jego sługa** został uzdrowiony.

*gr: *hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, centurion*

**gr: *pais - chłopiec, sługa, młody niewolnik* Mt 15,28

14. A gdy Jezus przyszedł do domu Piotra, ujrzał jego teściową* złożoną** chorobą i gorączką.

Mk 1,30; Łk 4,38; 1Kor 9,5

*gr: *penthera - teściowa, matka żony*; **gr: *ballo - złożony chorobą*

15. I dotknął jej ręki, i opuściła* ją gorączka. A ona wstała i usługiwała im*.

*mss Byz - Mu

16. A gdy nastał wieczór, przyprowadzili do Niego wielu opętanych*, i wypędził duchy słowem, i uzdrowił wszystkich, którzy mieli się źle;

*tj. opętanych przez demona Łk 8,3

17. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego: On wziął na siebie nasze słabości i poniósł nasze choroby.

Iz 53,4; 1P 2,24

18. Jezus natomiast, widząc wokół siebie wielkie tłumy, rozkazał odpychnąć na drugą stronę.

Łk 9,57-62; Łk 8,22; J 6,15

19. I podszedł jeden uczyony w Piśmie, i powiedział do Niego: Nauczycielu! Pójdę* za Tobą, dokądkolwiek byś poszedł.

Mk 12,32

*gr: *akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś i za kimś, być posłusznym*

20. A Jezus mówi do niego: Lisy mają nory, a ptaki *na* niebie gniazda; ale Syn Człowieczy* nie ma, gdzie by skłonił głowę.

*w NP tylko określenie Jezusa Iz 53,2; Ps 84,3; 2Kor 8,9

21. A imy z Jego uczniów powiedział do Niego: Panie! Pozwól* mi najpierw odejść i pogrzebać mojego ojca.

Lb 6,6; 1Krl 19,20; Mt 19,29

*gr: *epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć*

22. Ale Jezus powiedział mu: Pójdź* za mną i pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych.

J 1,43; Łk 15,32; Kol 2,13; 1Tm 5,6

*gr: *akoloutho - por. w. 19*, tu: w trybie rozkazującym*

23. I gdy On wstąpił do łodzi, weszli za Nim i Jego uczniowie.

Mk 4,35; Łk 8,22-25; Mt 9,1

24. A oto wielkie trzęsienie* stało się na morzu, tak że fale przykrywały łódź. On natomiast spał.

Ps 4,8; Mk 4,37; Dz 27,14

*gr: *seismos - trzęsienie, poruszenie, burza, trzęsienie ziemi*

25. I podeszli Jego* uczniowie, i obudzili Go, mówiąc: Panie, ratuj* nas! Giniemy**!

Mk 4,38

*brak w mss Byz; **gr: *sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

**gr: *apolytmi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

26. I powiedział do nich: Czemu jesteście przestraszeni? *O* małej wiary! Wtedy wstał, skarcił* wiatr i morze; i nastąpiła wielka cisza.

*gr: *epitimaō - napominać, surowo skarcić, Mt 14,31;*

zgryciō, obarczyć winą Ps 44,23; Iz 51,9

27. A ludzie dziwili się, mówiąc: Kim jest Ten, że Mu i wiatry, i morze są posłuszne*?

*gr: *hypakouo - słuchać, ulegać czynie woli, być posłusznym*

28. I gdy przybył na drugą stronę do krainy Gergezeńczyków*, wyszli Mu na spotkanie** dwaj opętani przez demony, wyszli z grobowców, bardzo groźni, tak że nie było mocnego, aby przejść tą drogą.

Mk 5,1; Łk 8,26; Rdz 10,16

*tj. mieszkaniec miasta Gergezy; **lub: wyszli naprzeciw

29. A oto wrzeszczeni, mówiąc: Co nam* i Tobie*, Jezusie, Synu Boży?! Przyszedłeś tu przed czasem nas dręczyć**!

Łk 16,23; Obj 14,10

hebraizm. Dlaczego mnie tak traktujesz? To twoja sprawa, Co mi do tego? - por. J 2,4; **gr: *basanidzo - por. Mk 5,7***

30. A w oddaleniu* od nich była wypasana wielka trzoda świń. *gr: makran - daleko, kawal drogi

31. Wówczas demony prosiły Go, mówiąc: Jeśli nas wyganiaś*, pozwól nam wejść w tę trzodę świń. *gr: ekhallo - wyrzucić, odrzucić - por. Mt 8,12*

32. I powiedział im: Odejdźcie*. A one wyszły, i weszły w trzodę świń, i oto ruszyła cała trzoda świń w dół urwiska, w morze, i zginęły w wodach. *gr: hypago - odejść, cofnąć się, iść naprzód

33. Pasterze natomiast uciekli, i gdy odeszli do miasta, opowiedzieli wszystko, i to, co stało się z opętanymi*. *gr: daimonizomai - por. Mt 9,32*

34. A oto całe miasto wyszło na spotkanie Jezusa, a gdy Go ujrzeli, prosili, aby odszedł z ich granic. Hi 21,14; 22,17; Dz 16,39

*gr: metabaino - przeprawić się na drugą stronę

9 A gdy wstąpił do łodzi, przeprowił się na drugi brzeg i przyszedł do swojego miasta. Mt 2,1-12; Lk 5,17-26; Mt 4,13

*tj. do Kafarnaum - miasteczko leżące nad J. Galilejskim

2. I oto przynieśli do Niego sparaliżowanego, leżącego na pościeli. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział do sparaliżowanego: Ufaj*, dziecko**! Odpuszczone są ci twoje grzechy.

*gr: tharseo - odwagi, bądź Mk 2,3; Lk 5,18; Mt 8,10
dobry myślisz, nie bój się; **gr: teknon - dziecko w czułym zwrocie

3. A oto niektórzy z uczonych w Piśmie* mówili w sobie: On bluźni. Dz 6,11; Mk 2,7; Kpł 24,16

*gr: grammateus - znazca, interpretator Prawa, pisarz

4. A Jezus, znając* ich myśli, powiedział: Dlaczego rozmyślacie** o złych rzeczach w swoich sercach? *lub: widzieć, postrzegać, odkrywać

**lub: rozważać, zastanawiać się Rdz 6,5; Mt 12,25; J 2,25

5. Albowiem co jest łatwiej powiedzieć: Odpuszczone* są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? *gr: afiemsi - por. Mt 18,21*

6. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę* na ziemi odpuszczać grzechy; wtedy powiedział do sparaliżowanego**: Powstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu. *gr: eksousia - autorytet, prawo, moc Mi 7,18;

*gr: paralitikos - paraliżik, ułomny Mt 6,12; Kol 3,13

7. I gdy powstał, poszedł do swojego domu. 8. Gdy tłum to ujrzął, dziwił się i chwalił Boga, który dał taką władzę* ludziom.

por. w 6

Mt 15,31; Mk 7,37; Lk 5,26

9. A Jezus, odchodząc stamtąd, ujrzął człowieka siedzącego przy stole celnym, zwanego Mateuszem, i mówi do niego: Pójdź* za mną; a on wstał i poszedł za Nim. *por. Mt 8,22*

10. I stało się, gdy Jezus spoczywał w stołu w jego domu, że oto wielu celników* i grzeszników przyszło, i spoczęło przy stole z Jezusem i z Jego uczniami. Mt 5,46; Lk 5,29;

*gr: telones - poborca podatków bądź cla J 9,31

11. Widząc to, faryzeusze* powiedzieli Jego uczniom: Dlaczego wasz nauczyciel je z celnikami i grzesznikami? Iz 65,5; Lk 5,30

tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. w 14

12. A gdy Jezus to usłyszał, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale ci, co mają się źle. Ps 41,4; Obj 3,17; Oz 14,4

*gr: ischyro - być silnym, mieć moc, być dobrego zdrowia

13. Idźcie więc i nauczcie się, co to znaczy: Miłosierdzia* chcę, a nie ofiary. Bo nie przyszedłem zwać do upamiętania** sprawiedliwych, ale grzeszników. Prz 21,3; Oz 6,6; Am 5,21;

*gr: eleos - miłosierdzie, współczucie, łitość Mk 2,17; Lk 5,32

gr: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9

14. Wtedy podeszł do Niego uczniowie Jana, mówiąc: Dlaczego my i faryzeusze* często** pościmy, a Twój uczeń nie poszcza?

*aram. etym. - oddzielony, członek stronnictwa religijnego, zwolennik tradycji ustnej; **lub: wiele Lk 5,33; Mk 2,18

15. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego smuć się, dopóki jest z nimi oblubieniec***? Ale przyjdą dni, gdy będzie zabrany od nich oblubieniec, i wtedy będą pościć. Iz 62,5; J 3,29; Obj 19,9; Dz 13,2

*gr: huios - syn, tu: družba, gość weselny; **lub: pan młody

16. A nikt nie nakłada łąty z surowego* sukna w starą szatę; albowiem to wypełnienie zrywa brzeży szaty i rozdarcie staje się gorsze.

*gr: agnafos - niezmielony, J 16,12; Ps 125,3; Iz 40,11
niezgreplowana wełna, nieprzerobiona - sład: nowy, surowy

17. I nie leją młodego* wina w stare bukłaki; bo inaczej pękają bukłaki, a wino wycieka, a bukłaki się niszczą; ale młode* wino leją w nowe** bukłaki, a wtedy oba są zachowane.

*gr: neos - nowe jakościowo Joz 9,4; Mk 2,22;

**gr: kainos - nowe w czasie Hi 32,19; Lk 5,36

18. Gdy to do nich mówił, oto przyszedł przełożony synagogi i oddał Mu pokłon, mówiąc: Córka moja właśnie umarła*, ale przyjdź i połóż na nią swoją rękę, a ożyje. Mk 5,22;

*dost.: osiągnęła kres, doszła do końca Mt 8,2; 15,25

19. I wstał Jezus, i poszedł za nim wraz ze swoimi uczniami.

20. I oto kobieta, która krwawiła od dwunastu lat, podeszła z tyłu i dotknęła się skrajem Jego szaty. Kpł 15,25; Lb 15,38; Pwt 22,12; Mk 5,25

*hebr. cicit - frędzle z wełny na skraj szaty przypom. o Prawie

21. Mówiła bowiem w sobie: Jeśli tylko dotknę Jego szaty, będę uzdrowiona*.

*gr.: *sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*

22. Ale Jezus odwrócił się, ujrzał ją i powiedział: Ufaj*, córko! Twoja wiara cię uzdrowiła; i kobieta została uzdrowiona w tej godzinie.

Mk 10,52; Łk 7,50; Hbr 4,2

*gr.: *tharseo - być odważnym, dobrej myśli, ufać, nabrać otuchy*

23. A gdy Jezus przyszedł do domu przełożonego *synagogi*, ujrzał flecistów i tłum czyniący zgłębki*, *lub: czyniący zamieszanie, wrzawę

24. Mówi im: Wycofajcie się, bo dziewczynka nie umarła, ale śpi. I sztychli* z Niego.

*lub: *drwili, wysmiewali* J 11,11; 14,25; Ps 22,6

25. Ale gdy wyrzucono tłum, wszedł, ujął ją za rękę, i dziewczynka wstała.

26. I rozeszła się wieść* o tym po całej *tamtejszej* ziemi. *gr.: *feme - wieść, doniesienie, wiadomość*

27. I gdy Jezus odchodził stamtąd, szli za Nim dwaj ślepi, wołając* i mówiąc: Synu Dawida! Zmiłuj* się nad nami!

Łk 18,38;

*lub: *krzycząc; **okaz miłosierdzia, łitość* Mt 20,30; 22,42

28. A gdy wszedł do domu, przyszedli do Niego owi ślepi, i Jezus mówi im: Czy wierzycie, że mogę to uczynić? Mówią do Niego: Tak, Panie!

Mk 9,23

29. Wtedy dotknął ich oczu, mówiąc: Zgodnie* z waszą wiarą niech się wam stanie.

*gr.: *kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie* Mt 8,13

30. I otworzyły się ich oczy; a Jezus nakazał im surowo, mówiąc: Uważajcie, niech nikt o tym nie wie.

Łz 35,5; Mt 12,16; 17,9; Ps 146,8

*gr.: *embrimomai - surowo nakazać, być weewnątrz odstraszający*

31. Lecz oni wyszli i ogłosili o Nim po całej tamtejszej ziemi.

32. A gdy oni wychodzili, oto przyprowadzono do Niego człowieka niemego, *kóry* był opętany* przez demona.

Mt 12,22; Łk 11,14

*gr.: *daimonizomai - być pod władzą lub wpływem demona*

33. Po wypędzeniu demona, niemy przemówił; i dziwiły się tłumy, mówiąc: Nigdy *nie* takiego nie pojawiło się w Izraelu.

Łz 35,6

34. Lecz faryzeusze mówili: Przez władzę* demonów wygania demony.

J 3,20; Mk 3,22;

*gr.: *archon - przywódca, władca, naczelnik* Łk 11,15

35. I obchodził Jezus wszystkie miasta i wioski*, nauczając w ich synagogach i głosząc Ewangelię o Królestwie, zdzawiając** każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu.

*lub: *miasteczka*

Mk 1,1,14; 4,23; Dz 20,24;

gr.: *terapeuo - por. Hbr 3,5

Rz 10,15; Ga 1,7; 2,7

36. A widząc tłumy, ulitował* się nad nimi, gdyż byli wyczerpani** i porzućeni jak owce, niemające pasterza.

Łb 27,17; Jr 50,6; Ez 34,5

*lub: *mieć poruszone wnętrze, współczuć; **osłabieni, zmęczeni*

37. Wtedy powiedział swoim uczniom: Żniwo wprawdzie jest wielkie, ale robotników mało.

Łk 10,2; J 4,35; 1Kor 3,9

38. Proście więc Pana żniwa, aby wypchnął* robotników na swoje żniwo.

Łk 11,14; Mk 9,17

*gr.: *ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać*

10 A gdy przywołał swoich dwunastu uczniów, dał im władzę* nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali, i aby uzdrawiali każdą chorobę** i każdą słabość***.

*gr.: *eksousia - prawo, autorytet, moc* Mk 3,13; Dz 1,8

**gr.: *nosis - choroba, plaga, dolegliwość; ***gr.: malakia - niemoc*

2. A to są imiona dwunastu apostołów*: pierwszy Szymon, zwany Piotrem, i Andrzej, jego brat; Jakub, *syn* Zebedeusza, i Jan, jego brat;

J 1,40; Mk 1,29; Łk 6,13; Ef 4,11; Mt 4,18

*gr.: *apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*

3. Filip i Bartłomiej, Tomasz i celnik Mateusz, Jakub, *syn* Alfeusza, i Lebeusz, o przydomku* – Tadeusz;

J 14,22; Dz 1,13

*gr.: *epikaleomai - przypisać przydomek, być nazwanym po kims*

4. Szymon Kananejczyk i Judasz Iskariota*, ten, który Go wydał.

Mk 14,43; J 6,70; Dz 1,25

*gr.: *iskariotes - człowiek z Karioty, tj. miasta o tej nazwie*

5. Tych to dwunastu posłał Jezus, rozkazując im *i* mówiąc: Na drogę pogan* nie wступajcie* i nie wchodźcie do miasta Samarytan;

Rz 15,8; Dz 10,45; Mt 4,15; J 7,35; 2Krl 17,24

*gr.: *ethnos - por. Mt 6,32**; **dost.: *oddalajcie się*

6. Ale idźcie raczej do owiec zgubionych z domu Izraela.

Mt 15,24; Dz 13,46; Rz 11,11

7. A idąc głoscie*, mówiąc: Przybliżyło* się Królestwo Niebiosa.

Mt 4,17; Mk 6,12; Dz 4,2

*gr.: *kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herald; **lub: jest bliskie*

8. Słabych uleczcie*, trędowatych oczyszczajcie, umarłych** wskrzeszajcie*, demony wyganajcie. Za darmo wzięliście, za darmo też dawajcie. *tryb rozkaz; **brak w mss Byz Mk 16,17; Łk 10,9

9. Nie nabywajcie* złota, ani srebra, ani miedzi** w swoje trzocy***;

Mk 6,8; Łk 9,3; 1Kor 9,7

*lub: *dostać, zdobyć, posiadać; **tj. pieniądze wyk. z miedzi*

***tj. *pas służący jako schowek*

10. Ani torby na drogę, ani dwóch sukien, ani sandałów, ani lasek. Albowiem godny* jest robotnik swojego wyżywienia.

*gr.: *aksios - mający swą wartość, zasługujący* Łk 10,4;

na coś, godny, stosowny, odpowiedni 1Tm 5,18; Ga 6,6

11. A do któregokolwiek miasta lub wioski wejdziecie, dokładnie dowiedźcie^{*} się, kto jest w nim godny, i tam mieszkać^{**}, dopóki nie wyjdziecie. Mk 6,10; Łk 9,4; Dz 21,4

^{*}gr: ekstatado - badać ściśle, pytać; ^{**}lub: pozostanie

12. Wchodząc natomiast do domu, pozdrówcie^{*} go. Łk 10,5-6; Dz 10,36; 2Kor 5,20

^{*}lub: wziąć w objęcia, przyjąć z radością, dobrze żyć

13. I jeśli ten dom prawdziwie^{*} byłby godny, niech przyjdzie pokój wasz do niego, a jeśli nie byłby godny, pokój wasz niech wróci do was. ^{*}gr: men - part. uzmocniająca Ps 35,13; Łk 10,6

14. A jeśli ktoś by was nie przyjął, ani nie słuchał waszych słów, wychodząc z domu albo z tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp. Mt 10,40; Mk 6,11; Ne 5,13; Dz 13,51

15. Zaprawdę^{*} mówię wam: Znośniej będzie ziemi Sodomii i Gomory w dniu sądu, niż temu miastu. Rdz 18,20; Mt 11,22; Łk 10,12; 2P 2,9; 3,7

^{*}gr: amen - z hebr. godnie wiary lub jako akt potwierdzenia

16. Oto ja posyłam was jak owce w sam środek wilków. Bądźcie więc roztropni jak węże i proście^{*} jak gołębie. Łk 10,3; Dz 20,29;

^{*}lub: szczerzy, niewinni Kol 4,5; Rz 16,19; 1,10,12

17. I uważajcie na ludzi; będą bowiem wydawać was lokalnym sanhedrynom^{**}, i będą was biczować w swoich synagogach. *gr: synderton - por. Mt 26,59^{*}; łuc: zgromadzenie, rada lokalna

18. I będziecie prowadzeni przed namiestników^{*} i przed królów z mojego powodu^{**}, na świadectwo przeciwko nim i poganom. *gr: hegemon - przywódca, władca Mt 24,14; Flp 3,2

19. Ale gdyby was wydali, nie martwcie^{*} się, jak i co będziecie mówić; albowiem w tej godzinie zostanie wam dane, co macie powiedzieć. Mt 6,25; Flp 4,6; Jk 1,5; Wj 4,12; Jr 1,7

20. Bo iminno - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się

20. Mo to nie wy mówicie, ale Duch Ojca waszego mówi w was. J 14,26; 1Kor 2,4; 2Sm 23,2

21. I wyda na śmierć brat brata, a ojciec dziecko. Dzieci powstaną przeciwko rodzicom i uśmiercą^{*} ich. Mt 7,6; 2Sm 16,11

^{*}gr: thanatoo - spowodować śmierć, stać się martwym

22. I będziecie znienawidzeni^{*} przez wszystkich z powodu mojego imienia. Lecz kto wytrwa^{**} do końca, ten będzie osalony^{**}.

^{*}gr: misoo - nie cierpieć, gardzić, uzdrzygać się, nienawidzić

^{**}gr: hypomeno - trwać, nie wycofać się, Mt 24,9; 1z 66,5

znosić dzielnie; ^{**}gr: sodoo - zbawić, uratować, ocalić

23. A gdy będą was prześladować w tym mieście, uciekajcie do drugiego. Zaprawdę

mówię wam, że nie skończycie obchodzić miast Izraela, a Syn Człowieczy przyjdzie^{*}.

^{*}gr: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się Mt 24,27; 26,64

24. Nie jest uczeń nad nauczyciela, ani sługa^{*} nad swojego pana. Łk 6,40; J 15,20

^{*}gr: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6

25. Wystarczy uczniowi, aby stał się jak jego nauczyciel, a sługa jak jego pan. Jeśli gospodarza nazywali Belzebubem^{*}, o ile bardziej będą tak nazywać jego domowników^{**}.

^{*}tj. „Pan much” - bóstwo Ekronitów - por. 2Krl 1,2; ^{**}por. w. 36^{*}

26. Dlatego nie bójcie się ich. Albowiem nie ma nic zasłoniętego, co nie będzie odsłonięte^{*}, i nic ukrytego, co nie będzie poznane. *gr: apokalypto - por. 1P 1,12^{*} 1z 51,7; Jr 1,13; 1Kor 4,5

27. Co wam mówię w ciemności, powiedzcie w świetle, a co słyszycie na ucho, rozgłaszajcie^{*} na tarasach^{**}. Łk 8,10; 2P 8,2; Dz 5,20

^{*}gr: epo - mówić, wygłaszać, przemawiać; ^{**}lub: dachach

28. I nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, lecz nie mogą zabić duszy^{*}; ale bójcie się bardziej Tego, który może i duszę, i ciało zgubić w Gehennie^{**}. Ps 56,4; 1z 8,13; 51,7; Łk 12,4; Obj 2,10

^{*}gr: psyche - życie, osoba, dusza; ^{**}tj. dolina i wzniość Hinnom na pld. zach. od Jerozolimy, symbol wiecznego piekła

29. Czy nie sprzedają dwóch wróbla za assariona[?] A jednak ani jeden z nich nie upadnie^{**} na ziemię bez woli Ojca waszego. *moneta o bardzo niskiej wartości, Łk 12,4; 2 godziny pracy pracownika rolnego Mt 18,28; Ps 104,27

^{**}gr: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu - Jk 5,12^{*}

30. Nawet i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. 1Sm 14,45; 2Sm 14,11; Łk 12,7

31. Nie bójcie się więc; wy jesteście ważniejsi niż wiele wróbli. Mt 6,26; 1Kor 9,9

32. Każdy więc, kto przyzna^{*} się do mnie przed ludźmi, do tego i ja przyznam się przed Ojcem moim, który jest w niebiosach. *lub: wyznać, ogłosić - por. 1J 1,9^{*} Łk 12,8; Rz 10,9; 1Tm 6,12

33. A ktokolwiek wyparliby^{*} się mnie przed ludźmi, tego i ja wypyrę^{*} się przed moim Ojcem, który jest w niebiosach. 2Tm 2,12;

^{*}lub: odrzucić, odmówić, zaprzec 2P 2,1; 1J 2,23

34. Nie sądźcie, że przyszedłem przynieść^{*} pokój na ziemię; nie przyszedłem przynieść^{*} pokój, lecz miecz. *dost.: rzucić Łk 12,49; Jr 15,10

35. Bo przyszedłem rozdzielić^{*} człowieka z jego ojcem, i córkę z jej matką, a synową z jej teściową; Mt 7,6; Mk 13,12; Łk 21,16

^{*}gr: dichadzo - oddzielić, przeciąć na dwoje, rozłupnąć

36. I będą wrogami człowieka jego domownicy^{*}. *mss Byz - dost.: domowe - „to co w jego domu”

37. Kto miłuje ojca albo matkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny. I kto miłuje syna albo córkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny*.

Pwt 33,9; Łk 14,26; 21,36; 2Tes 1,5

*gr: *aklosion - mający swą wartość, zasługujący na coś, odpowiedni*
38. Kto nie bierze swojego krzyża, a idzie* za mną, nie jest mnie godny.

Mt 16,24;

*lub: *podąża, towarzyszy - por. Mt 4,20** Mk 8,24; Łk 14,27

39. Kto znajdzie swoje życie*, zgubi** je, a kto zgubi** swoje życie dla mnie, znajdzie je.

*gr: *psyche - por. w 28**

Mt 16,25; Łk 17,33; J 12,25

*gr: *apolytmi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgladzić*

40. Kto was przyjmuje, mnie przyjmuje, a kto mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał*.

Ga 4,14; Mt 18,5; Łk 10,16; J 12,44

*gr: *apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*

41. Kto przyjmuje proroka* w imieniu proroka, weźmie zapłatę** proroka; a kto przyjmuje sprawiedliwego w imieniu sprawiedliwego, weźmie zapłatę** sprawiedliwego.

*dost.: *mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi* Mt 16,27;

lub ro'eh - widzący, **lub: nagrodę 1Krl 17,10-24; 2Krl 4,8-17

42. A kto napoiłby jednego z tych małych kubkiem zimnej wody tylko dlatego, że jest uczniem*, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty**.

Mt 25,40; Mk 9,41; Hbr 6,10;

*dost.: *w imieniu ucznia; **lub: nagrody* Prz 14,31; 19,17

11 I stało się, kiedy Jezus zakończył wydawanie poleceń* dwunastu swoim uczniom, że odszedł stamtąd, aby nauczać i głosić w ich miastach**.

Mt 7,28; 13,53; 19,1; 26,1

*gr: *dialasso - zarządzac, ustalic - por. Dz 7,44**; ***tj. w Galilei*

2. A gdy Jan usłyszał w więzieniu o czynach Chrystusa, posłał dwóch ze swoich uczniów;

Rdz 49,10; Pwt 18,15; Ps 118,26; Łk 7,18; Mt 4,12; Mk 6,17

3. I powiedział do Niego: Czy to Ty jesteś tym, który ma przyjść, czy mamy oczekiwać kogoś innego?

Mt 3,1; Dn 9,26; Ps 2,6

4. A Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Idźcie i oznajmijcie Janowi, co słyszycie i widzicie:

*gr: *apokirnomai - idiom charakterystyczny dla j. hebr.* Mt 8,3

5. Ślepi widzą, chromi* chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głusi słyszą, umarli są wzbudzeni, a ubogim** głoszona jest Ewangelia;

Łz 35,5; 61,1; Ps 146,8; J 11,43; Łk 4,18; Mt 15,30

*lub: *kulawi; **gr: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak*

6. A błogosławiony* jest ten, kto nie zgorszy** się z mojego powodu.

Łz 8,14; Mt 13,57; 26,31; J 6,60

*lub: *szczęśliwy; **nie zrazi się do mnie - gr: skandalidzo - powodować upadek, umieszczać przeszkodę, zgorszyć, zrazić*

7. A gdy oni odchodzili, Jezus zaczął mówić

do tłumów o Janie: Co wysłżcie oglądać na pustyni? Trzcinę chwiejącą się na wietrze?

Hi 21,18; Mi 3,1-5; Ef 2,3; Łk 1,15; J 3,35

8. Ale co wysłżcie zobaczyć? Czy człowieka ubranego w miękkie* szaty? Oto ci, którzy noszą miękkie szaty, są w domach królów.

*gr: *malakos - zniewięsiałe, delikatne, młody chłopiec pasywny uczestnik aktu homoseksualnego, ktoś uprawiający nierząd*

9. Ale co wysłżcie zobaczyć? Proroka? Tak, mówię wam, że więcej niż proroka.

Mt 21,24; Mk 9,11; Łk 1,76

10. Bo to jest ten, o którym napisano: Oto ja posyłam mego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotuje** Twa droga przed Tobą.

*gr: *angelos - anioł, posłaniec* Mi 3,1; Mt 3,3;

**lub: *zaopatrzyć, uczynić gotowym* Mk 1,2

11. Zaprawdę* mówię wam: Wśród narodzonych z kobiet, nie powstał większy nad Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Niebios, większy jest niż on.

Mt 13,17;

*gr: *amen - z hebr.: godne wiary* Łk 7,28; Hi 14,1

12. A od dni Jana Chrzciciela aż dotąd Królestwo Niebios ulega gwałtowi*, i gwałtownicy porywają je.

Łk 13,24; 16,16; J 16,15

*gr: *biażo - doznawać przemocy, zmuszać, opanowywać siłą*

13. Bo wszyscy Prorocy i Prawo prorokowali aż do Jana.

Mt 5,19; Rz 3,21

14. A jeśli chcecie to przyjąć*, on jest Eliaszem, który miał przyjść.

Ez 2,5; Mi 3,23;

*gr: *dechomai - wziąć ręką, chwycić, przyjąć* Mt 17,10

15. Kto ma uszy, aby słuchać, niech słucha.

16. Ale do kogo przyrównam to pokolenie? Podobne jest do chłopców*, którzy siedzą na rynkach i wołają do swoich towarzyszy,

*gr: *pais - dziecko, chłopczyk, młody niewolnik, mss Byz - paidion*

17. I mówią: Grałiśmy wam na piszczałce, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie uderzyliście się w piersi.

Łk 7,34

18. Przyszedł bowiem Jan, nie jadł i nie pił, a mówią: Ma demona.

Mt 3,4

19. Przyszedł Syn Człowieczy, jedząc i pijąc, a mówią: Oto człowiek – żarłok i pijak wina, przyjaciel celników i grzeszników; i mądrość została uznana za sprawiedliwą przez swoje dzieci.

Mt 9,14; Łk 7,34; Mt 12,41; 2Tm 2,25

20. Wtedy zaczął czynić wyrzuty* miastom, w których działało bardzo wiele Jego dzieł mocy**, że nie upamiętały*** się, mówiąc:

*lub: *ganić, grozić, besztać* Mk 9,19; Dz 17,20;

**lub: *cuđow; ***zmienić myślenie, zawrócić*

21. Biada* tobie, Chorazin! Biada tobie, Bet-saida! Bo gdyby te dzieła mocy stały się

w Tyrze i w Sydonie, które stały się u was, już dawno by upamiętały się w worze i po-
piele. **gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och”
wyrzucający żal lub truogę* Mt 23,23; Łk 11,42

22. Ale mówię wam: Znośniej* będzie Tyro-
wi i Sydonowi w dzień sądu, niż wam.

*lub: łatwiej do zniesienia Mt 10,15; 2P 2,9; 1J 4,17

23. A ty, Kafarnaum, któreś zostało wywyż-
szone aż do nieba, aż do Hadesu* zostaniesz
stracone; bo gdyby w Sodomie stały się dzie-
ła mocy, które stały się u ciebie, pozostałaby
aż do dzisiaj. Mt 4,13; 9,1; Iz 14,13

*gr. określił. krajiny umarłych - hebr. Szool - Dz 2,27 - Ps 16,10

24. Ale mówię wam: Znośniej* będzie ziemi
Sodomy w dzień sądu, niż tobie.

25. W tym czasie odpowiadając, Jezus rzekł:
Wysławiam* Cię Ojcze, Panie nieba i ziemi,
że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roz-
tropnymi, a objawiłeś je niemowlętom.

*lub: wyznając, oświadczam 1Kor 1,26; Łk 10,21

26. Tak, Ojcze, gdyż takie było* Twoje* upo-
dobanie. **dost.: stało się; **dost.: przed Tobą*

27. Wszystko zostało mi przekazane przez
Ojca mego i nikt nie zna dogłębnie* Syna,
tylko Ojciec, i nikt nie zna dogłębnie* Ojca,
tylko Syn, i ten, komu Syn zechce objawić.

*gr.: epignosis - znać dokładnie, gruntownie Mt 28,18

28. Chodźcie* do mnie wszyscy, którzy jeste-
ście spracowani* i obciążeni, a ja dam wam
odpocząć**.

J 6,37; 7,37; Obj 22,17

*gr.: deute - chodźcie - tryb rozkazujący; **lub: utrudzeni

**gr.: anapauo - dać wytchnąć, odświeżyć, zachować spokój
29. Weźcie na siebie moje jarzmo* i uczenie
się ode mnie, że jestem łagodny i pokorny
sercem, a znajdziecie odpocznienie dla swo-
ich dusz; Jr 6,16; 31,25; Hbr 4,3; Flp 2,1

*tj. jarzmo zakładane na zwierzęta pociągowe chodzące w parze

30. Albowiem moje jarzmo jest wygodne*,
a moje brzemie lekkie. 1J 5,3

*gr.: chrestos - odpowiednie, nadające się do użytku, łagodne

12 W tym czasie Jezus szedł w sabbat
przez zboża*, a Jego uczniowie łak-
nęli i zaczęli rwać kłosa i jeść. Łk 6,1;

*lub: pola uprawne Pwt 23,25; Mk 2,23

2. A gdy ujrzeni to faryzeusze, powiedzieli
do Niego: Oto Twoi uczniowie czynią to, cze-
go nie wolno czynić w sabbat. Wj 20,10; Pwt 5,14

3. A On powiedział im: Czy nie czytaliście,
co uczynił Dawid, gdy łaknął*, on i ci, którzy
byli z nim? Mk 12,26; Łk 6,3; 1Sm 21,1-7

*gr.: peinao - cierpieć głód, być w potrzebie, pragnąć żarliwie

4. Jak wszedł do domu Bożego i jadł chleby
ofiarnie*, których nie wolno było jeść jemu,
ani tym, którzy byli z nim, tylko samym ka-
planom. **lub: pokładne, wystawione na widok* Wj 25,30

5. Czy nie czytaliście w Prawie, że w sabbat
kapłani w świątyni profanują* sabbat, a są bez
winy? **lub: zbezczęścić, skalać* Łb 28,9-10; J 7,23

6. Ale mówię wam, że tu jest ktoś większy*
niż świątynia. **dost.: większe* Mt 12,41; Kol 2,9

7. A gdybyście wiedzieli, co to jest: Miłosier-
dzia chce, a nie ofiary, nie potępiłobyście nie-
winnych. Oz 6,6; Mi 6,6-8; Prz 17,5

8. Albowiem Syn Człowieczy jest Panem
i* sabbatu. **brak w mss Byz* Mt 9,6; Łk 6,5; 1Kor 9,21

9. I odszedł stamtąd, i przyszedł do ich sy-
nagogi. Mk 3,1-6; Łk 6,6; J 9,16

10. I oto był tam człowiek, który miał uschlą
rękę. I zapytali Go, mówiąc tak, aby Go oskar-
żyć: Czy wolno uzdrawiać w sabbat?

11. A On powiedział im: Kto spośród was
okazał* się człowiekiem, który mając** jedną
owcę, jeśli mu ta w sabbat*** wpadnie do dołu,
nie chwyci jej i nie wyciągnie? Łk 13,15;

*dost.: będzie; **miałby; ***w sabbaty Mt 18,12; Wj 23,4-5

12. O ile więc ważniejszy jest człowiek od
owcy! Tak więc dozwolone jest dobrze czy-
nić w sabbat. **dost.: w sabbaty* Łk 14,5; 12,24

13. Wtedy powiedział do tego człowieka: Wy-
ciągnij swoją rękę; a on ją wyciągnął i stała
się zdrowa. Łk 13,15

*gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego

14. A gdy faryzeusze wyszli, przyjęli plan*
przeciwko Niemu, by Go zniszczyć*. Mt 27,1;

*lub: powziąć wspólną radę, postanowienie; **zgnubić J 5,18

15. Jezus więc, mając tego świadomości*,
odszedł stamtąd, a szły za Nim wielkie tłumy,
a On uzdrowił ich wszystkich.

*gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację

16. I stanowczo* im nakazał, aby Go nie
ujawniali. **gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić*

17. Aby wypełniło się to, co zostało powie-
dziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

18. Oto mój sługa*, którego wybrałem, mój
Umilowany, w którym moja dusza znalazła
upodobanie. Złożę na Nim moje go Ducha,
a On oznajmi sąd narodom; Mt 3,17;

*gr.: pais - chłopiec, sługa Iz 42,1-4; Łk 4,18

19. Nie będzie się spierał*, ani nie będzie
krzyczał, i nikt nie usłyszy na ulicach** Jego
głosu; **lub: klócić; **placach* Za 9,9; Łk 17,20

20. Trzciny zgniecionej nie złamie, a lnu tłącego się nie zagasi, dopóki nie doprowadzi sądu do zwycięstwa;

21. A w imieniu Jego narody będą pokładać nadzieję. Rz 15,12

22. Wtedy przyprowadzono do Niego opętanego* przez demona, który był ślepy i niemy. I uzdrowił go, tak że ślepy i niemy mówił i widział. Mk 3,20; Łk 11,14-23; 12,10

*gr: *daimonizomai* - być pod władzą lub wpływem demona
23. I zdumiała się wszystkie tłumy, i mówili: Czy Ten nie jest synem Dawida?

24. A gdy faryzeusze to usłyszeli, powiedzieli: Ten nie wygania demonów *inaczej*, jak tylko przez Belzebuba*, władcę** demonów.

*ironicznie: „Pan much” bóstwo Ekronitów - por. 2Kr1 1,2
**gr: *archon* - przywódca, władca, namiestnik Mt 9,34; Mk 3,22

25. Lecz Jezus, znając ich myśli, powiedział im: Każde królestwo podzielone wewnętrznie*, pustoszeje, i każde miasto albo dom, wewnętrznie* podzielony, nie ostoi się.

*gr: *kath heautes* - przeciw sobie samym Ps 139,2; Jr 17,10

26. A jeśli szatan* wygania szatana, to został wewnątrz* podzielony; jak więc ostoi się jego królestwo? Obj 12,9; 20,2; 2Kor 4,4

*gr: *satanas* - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik; **por. w 25*

27. A jeśli ja przez Belzebuba wyganiam* demony, to przez kogo wyganiają wasi synowie? Dlatego oni będą waszymi sędziami.

*gr: *ekballo* - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś

28. A jeśli ja przez* Ducha Bożego wyganiam demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boże. *lub: w Duchu Bożym 1J 3,8; Łk 11,20

29. Albo jak może ktoś wejść do domu mocarza* i zagrabic jego rzeczy, jeśli najpierw nie zwiąże mocarza? Dopiero wtedy ograbi** jego dom. Iz 49,24-35; Łk 11,21; 1J 4,4

*gr: *ischyros* - mocny, silny, potężny, warowny
**gr: *diarpadzo* - łupić, porywać, zabierać, grabić

30. *Kto* nie jest ze mna, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera* ze mna, rozprasza**.

Mt 6,24; Łk 9,50; Mk 9,40; J 11,52; 2Kor 6,15

*gr: *synago* - gromadzić; **skorpido - rozpraszać, rozsywać
31. Dlatego mówię wam: Każdy grzech i bluźnierstwo zostaną ludziom odpuszczone; natomiast bluźnierstwo* przeciwko Duchowi nie będzie ludziom odpuszczone.

*lub: zniestawienie, oszczerstwo, Iz 55,7; 1Tm 1,13; 1J 1,9; skalanie, obraza Mk 3,29; Łk 12,10; Hbr 6,4; 10,26

32. I ktokolwiek powiedziałby słowo przeciwko Synowi Człowieczemu, zostanie mu odpuszczone; ale kto mówiłby przeciwko

Duchowi Świętemu, nie zostanie mu odpuszczone, ani w tym wieku, ani w tym mającym nadejść. Łk 10,32; 1Tm 1,13

33. A uczynicie dobre drzewo, *to* i owoc jego będzie dobry; albo dopuście by drzewo zgniło*, to i jego owoc będzie zgniły. Po owocu bowiem poznaje się drzewo. Mt 7,17;

*gr: *sapros* - spróchniałe, bezużyteczne Ez 18,31; Łk 6,43

34. Plody żnij! Jak możecie mówić dobrze, będąc złymi? Gdyż z obfitości serca mówią usta. Mt 3,7; 23,33; J 8,43; 12,39; Rz 8,7

35. Dobry* człowiek wydobywa z dobrego skarbcza serca dobre *rzeczy*, a zły człowiek wydobywa ze złego skarbcza złe *rzeczy*.

*gr: *agathos* - dobry, prawy, czcigodny Ps 37,30; Ef 4,9

36. Mówię wam natomiast, że z każdego nieużytecznego* słowa, które wypowiedzą ludzie, zdadzą** sprawę w dzień sądu;

*gr: *argos* - leżący odłogiem, próżny; **gr: *apodidomi* - Rz 2,6*

37. Gdyż ze swoich słów zostaniesz uznany za sprawiedliwego, i ze swoich słów zostaniesz potępiony. Łk 6,45; Hi 15,6; Prz 18,21

38. Wtedy odpowiedzieli niektórzy z uczonych w Piśmie i z faryzeuszów, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy od Ciebie zobaczyć znak.

39. A On w odpowiedzi, rzekł im: Pokolenie zle i cudzołodne szuka znaku, a znak nie będzie mu dany, chyba że* znak proroka Jonasza. *gr: *ei me* - jeśli nie, jak tylko Mt 16,4; Mk 8,11

40. Albowiem tak jak Jonasz był w brzuchu wielkiej ryby* trzy dni i trzy noce, tak będzie Syn Człowieczy** w sercu ziemi trzy dni i trzy noce. *gr: *ketos* - potwór morski, Jon 1,17; 2,1-2

ogromna ryba, wieloryb; **dosl.: człowieka

41. Meżowie z Niniwy powstaną* na sądzie z tym pokoleniem i potępią je, bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza, a oto tu *ktoś* więcej niż Jonasz. Ps 63,9; Jon 3,5; J 2,19

*gr: *anistemi* - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić

42. Królowa Południa zostanie wzbudzona* na sądzie z tym pokoleniem i potępi je, bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona, a oto tutaj *ktoś* więcej niż Salomon. Łk 11,31; 1Krl 10,1; 2Krn 9,1

*gr: *egeiro* - wzbudzić, wzmieść, ustawać, obudzić ze snu

43. A gdy nieczysty duch wyjdzie z człowieka, chodzi po miejscach bezwodnych, szukając odpoczynku, ale nie znajduje. Łk 11,24; Hi 1,7; 1P 5,8

44. Wtedy mówi: Wróć do swojego domu, z którego wyszedłem; i przychodząc, znaj-

duje *go* niezajętym*, zamiecionym i przyozdobionym. *lub: być wobnym, czekać

45. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów gorszych od siebie, i gdy wejdą tam, mieszkają; i końcowy stan tego człowieka *jest* gorszy, niż początkowy. Tak też będzie i z tym złym* pokoleniem.

*gr.: poneros - niegodziwy, nieczemny, zły, zepsuty, podły

46. A gdy On jeszcze mówił do tłumów, oto matka i Jego bracia stali na zewnątrz, szukając *spodobności*, by z Nim pomówić.

Mk 3,31; Łk 8,19; Mt 13,55; Mk 6,3

47. A powiedział do Niego ktoś: Oto Twoja matka i Twoi bracia stoją na zewnątrz, i szukają *spodobności*, by z Tobą pomówić.

48. A On w odpowiedzi, rzekł temu, co o tym Mu oznajmił: Kto jest moją matką? I kim są moi bracia?

Łk 2,49

49. I gdy wyciągnął rękę ku swoim uczniom, powiedział: Oto moja matka i moi bracia!

50. Ktokolwiek bowiem czyniłby wolę* mojego Ojca, *który jest* w niebiosach, ten jest moim bratem i siostrą, i matką.

Mt 17,5;

*gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie

J 5,14

13A tego dnia wyszedł Jezus z domu i usiadł* nad morzem.

Mk 2,13

zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 16,12

2. I zebrały się wokół Niego wielkie tłumy, dlatego wstąpił do łodzi i siedział, a cały tłum stał na brzegu.

Mt 4,35; 16,30; Łk 8,4

3. I mówił do nich wiele w podobieństwach*. I powiedział: Oto siewca wyszedł siać.

*gr.: parabole - położyc

Mk 4,2; Ez 17,2;

obok, przykład, porównanie

Łk 8,5; 15,3; J 16,25

4. A gdy on siał, niektóre *ziarna* padły obok drogi; i przybyły ptaki, i zjadły je.

5. Drugie natomiast padły na *miejsca* skaliste*, gdzie nie miały wiele ziemi. Szybko wzeszły, ponieważ nie miały głębokiej ziemi.

*tj. skala pokryta

Mt 13,20; Za 7,12;

cienną warstwą gleby

Rz 8,29; J 5,14; Am 6,12

6. A gdy weszło słońce, zostały spieczzone, a że nie miały korzenia, uschły.

7. A inne padły między ciernie; i wzrosły ciernie, i je zadusiły*.

Mt 13,22; Mk 4,18

*gr.: apomnigo - dławic, dusić się wodą, tonąć

8. Inne natomiast padły na ziemię dobrą i wydały plon – to wprawdzie* stokrotnie, a to sześćdziesięciokrotnie, a to trzydziestokrotnie.

*gr.: men - part. wzmac.

Łk 8,15; Rz 7,18; Mt 13,23

9. Kto ma uszy do słuchania, niech słucha!

10. A *wtedy* podeszli uczniowie i powiedzieli do Niego: Dlaczego mówisz do nich w podobieństwach?

Łk 8,9; Mk 4,10

11. A On w odpowiedzi, rzekł im: Wam jest dane znać tajemnice Królestwa Niebiosa, a tamnym nie jest dane.

Mt 11,25; Łk 8,10

12. Ktokolwiek bowiem ma, temu będzie dane, i będzie obfitał*; ale kto nie ma, i *to* co ma, zostanie mu zabrane.

Mt 25,29;

*lub: miał w nadmiarze

Mk 4,25; Łk 8,18

13. *Właśnie* dlatego mówię do nich w podobieństwach, bo patrząc nie widzą, i słuchając nie słyszą, ani nie rozumieją.

Pwt 29,3

14. I spełnia się na nich* proroctwo Izajasza, mówiące: Słuchem będziecie słuchać, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzyecie; **miss Byz: im*

Dz 28,25; Iz 6,9; Ez 12,2

15. Albowiem utoczyło* się serce tego ludu, a uszami z trudem usłyszeli, a oczy swoje zmrúżyli, żeby czasem oczami nie widzieli, i uszami nie słyszeli, i sercem nie zrozumieli, i nie nawrócili się, a ja żebym ich nie uzdrowił.

*tj. obrosto tuszczem

Iz 6,10

16. Ale oczy wasze są błogosławione, że widzą, i uszy wasze, że słyszą.

Łk 10,23

17. Bo zaprawdę* mówię wam, że wielu proroków i sprawiedliwych pragnęło widzieć *to*, *co wy* widzicie, a nie widzieli, i słyszeć *to*, *co wy* słyszyecie, a nie słyszeli.

Łk 10,24;

*gr.: amen - z hebr.: godnie wiary

EF 3,5; 1P 1,10

18. Wy więc posłuchajcie podobieństwa o siewcy.

Mk 4,13-20; Łk 8,11-15

19. Do każdego, *któ* słucha słowa o Królestwie, i nie rozumie *go*, przychodzi zły i porywa *to*, co jest zasiane w jego sercu. To jest ten, który posiany jest obok drogi.

20. A *ten*, *który jest* posiany na *miejscach* skalistych, to ten, który słucha słowa i zaraz je z radością przyjmuje;

Mk 4,16; J 5,35

21. Ale nie ma w sobie korzenia, trwa tylko chwilę; a gdy nastaje ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, zaraz jest zgorzony**.

*lub: jest niestaly; **gr.: skandalidzo - stawiać przeszkodę, potknąć się, zgorzyć, skusić się, skłonić do odpadnięcia

22. A *ten*, *który jest* posiany między ciernie, to ten, który słucha słowa; ale troska tego wieku i zwodniczy *urok* bogactwa zadusza słowo, i staje się bezowocnym.

Mt 6,19-34

23. A *ten*, *który jest* posiany na dobrej ziemi, to ten, który słucha słowa i rozumie. Ten

przynosi plon[†] i daje^{**}; ten rzeczywiście stokrotny, a ten sześćdziesięciokrotny, a ten trzydziestokrotny.

1J 2,15; Kol 1,6;

^{*lub: owocuje; **dost.: czyni} 1Tm 6,9; Hbr 13,15; Ga 5,22

24. Inne podobieństwo^{*} powiedział im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do człowieka, który zasiał dobre nasienie na swojej roli. ^{*gr.: parable - por. u 34*} Mt 13,33-47; 20,1 Lk 13,18

25. A gdy ludzie spali, przyszedł jego nieprzyjaciel i posiał żyćcę^{*} pomiędzy pszenicą, i odszedł.

Mt 25,5; Iz 56,9; Ga 2,4

^{*gr.: dziedzianion - łac.: lolium temulentum, chwast ludzkiego podobny do pszenicy o trujących owocach - wywoł. zawroty głowy}

26. A gdy urosło źdźbło i wydało owoc, wtedy pokazała się i żyćca.

27. A gdy przyszedł słudzy gospodarza, powieździeli mu: Panie! Czy nie posiałeś dobrego nasienia na swojej roli? Skąd więc ma żyćcę?

28. A on powiedział im: Człowiek, który jest wrogiem^{*} to uczynił. A słudzy powiedzieli do niego: Czy chcesz, abymy poszli i ją pozbiierali? ^{*gr.: echthros - znieawidzony, wróg szczególnie Boga, budzący niechęć, żyjący nieprzejazd - por. u 39}

29. A on powiedział: Nie! Abyście czasem zbierając żyćcę, nie wykorzystali równocześnie z nią i pszenicy.

30. Pozwólcie obu razem rosnać aż do żniwa; a w czasie żniw powiem żniwiarzom: Zbierzcie najpierw żyćcę i zwiążcie ją w сноpy na spalenie, a pszenicę zgromadźcie do mojego spichlerza.

Mi 4,1; Lk 3,17; Mt 3,12

31. Inne podobieństwo przedstawił im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do ziarna gorczycy^{*}, które wziął człowiek i zasiał na swojej roli.

Mk 4,30; Lk 3,18; 19,11

^{*tj. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew siega ponad 1 m wys.}
32. Wprawdzie jest ono mniejsze niż wszystkie nasiona; ale kiedy urośnie, jest większe od jarzyn i staje się drzewem, tak że ptaki z nieba przybywają i robią sobie gniazda na jego gałązkach.

Dn 4,12; Ez 17,23; Ps 104,12

33. Inne podobieństwo powiedział im: Podobne jest Królestwo Niebios do zakwasu, który wzięła kobieta i rozczyniła^{*} w trzech miarach^{**} mąki pszennej, aż całe ciasto zostało zakwaszone.

Lk 13,20-21; 1Kor 5,6; Ga 5,9

^{*mss Byz: ukryta; **dost.: saton - ok. 13 litrów, 1/3 efy}

34. To wszystko mówił Jezus w podobieństwach^{*} do tłumów, a bez podobieństwa^{*} nic nie mówił do nich;

Mk 4,33; Lk 8,10

^{*gr.: parable - polozyć obok, przykład, porównanie}

35. Aby wypełniło się to, co zostało powiedziane przez proroka, mówiącego: Otworzę w podobieństwach moje usta, wypowiem^{*} rzeczy, które są ukryte od założenia świata.

^{*gr.: ekhallo - wyrzuce (z siebie) - por. Mt 8,12*} Am 3,7; Ps 78,2

36. Wtedy rozpuścił tłumy; a gdy Jezus przyszedł do domu, podeszli do Niego Jego uczniowie, mówiąc: Wyjaśnij^{*} nam dokładnie^{*} podobieństwo o żyćcy na roli.

Mt 13,24-30

^{*gr.: fradzo - wskazywać wyraźnie, wyłożyć, wyjaśnić}

37. A On w odpowiedzi, rzekł im: Ten, który rozsiewa dobre nasienie, to Syn Człowieczy; 38. A rola to świat, a dobre nasienie to synowie Królestwa, natomiast żyćca to synowie złego;

1Kor 3,9; Rdz 3,15; J 8,44; Dz 13,10; 1J 3,10

39. Wróg, który ją zasiał, to diabeł^{**}, żniwo to koniec tego wieku, a żniwiarzami są aniołowie.

Ef 2,2; 6,11; 1P 5,8; Obj 12,9

^{*gr.: echthros - por. u 28*; **gr.: diabolos - oszczerca}

40. Jak więc zbiera^{*} się żyćca i spala w ogniu^{**}, tak będzie przy końcu tego wieku.

^{*dost.: jest zbierana; **dost.: jest spalana ogniem} J 15,6

41. Syn Człowieczy pošle swoich aniołów, a oni zbiorą z Jego Królestwa wszystkie zgrzeszenia i tych, którzy czynią bezprawie^{*};

^{*gr.: anomia - stan bezprawia,} Rz 2,8; Obj 21,27

^{pogarda wobec prawa - szczeg. Prawa Mojżesza, niegodziwość}

42. I wrzucą^{**} ich do pieca z ogniem. Tam będzie płacz^{**} i zgrzytanie^{**} zębów.

^{*gr.: ballo - por. J 13,2*} Mt 3,12; 25,41; 22,13; Lk 13,28

^{**gr.: klathmos - płacz, bładanie; ***brymos - szczykanie zębami}

43. Wtedy sprawiedliwi^{*} rozbyną^{**} jak słońce w Królestwie Ojca swojego. Kto ma uszy do słuchania, niech słucha.

Dn 12,3; Obj 21,3

^{*gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy, zachowujący nakazy}

^{**gr.: eklampo - jasnieć, błyszczeć, rozbynąć} Prz 4,18

44. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do skarbu, który jest ukryty w roli, a który człowiek znalazł i ukrył, i z radości odchodzi, i wszystko, co ma sprzedaje, i kupuje tę rolę.

Mt 12,29; Lk 14,33; Wj 19,5; Ps 135,4

45. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do kupca szukającego pięknych pereł;

46. Który gdy znalazł jedną drogocenną^{*} perlę, odszedł i sprzedał wszystko, co miał, i kupił ją.

Prz 8,10-11

^{*gr.: polytimos - bardzo cenny, kosztowny, wysoko ceniony}

47. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do sieci zarzuconej w morze i zagarniającej ryby wszelkiego rodzaju;

Mt 22,9

48. A gdy ta została napełniona, rybacy^{*} wyciągnęli ją na brzeg, a gdy usiedli, zbrali to,

co dobre do naczyń, a to co zgniele*, wyrzucili na zewnątrz. Mt 25,31; 2Tes 1,7; Obj 20,12

*gr: *sapros - zgniły, zepsuty, bezużyteczny, zużyty*

49. Tak będzie przy końcu tego wieku; wyjdą aniołowie i wyłącza* złych* spośród sprawiedliwych, *gr: *aforido - odłączyć, odznaczyć od innych granicami, wykluczyć*; **gr: *poneros - por. Mt 15,19* Mt 25,32

50. I wrzucą ich do pieca z ogniem. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów.

51. Mówi im Jezus: Zrozumielście* to wszystko? Powiedzieli Mu: Tak, Panie! Mk 4,34

*gr: *syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*

52. A On powiedział im: Dlatego każdy uczyony w Piśmie, który stał się uczniem w Królestwie Niebios, podobny jest do człowieka – pana domu*, który wyciąga** ze swojego skarbcza to, co nowe i to, co stare.

*lub: *zarządca domu*; **gr: *ekballo - wyrzucić, wypchnąć*

53. I stało się, gdy Jezus dookreślił tych podobieństw, że odszedł stamtąd.

54. I przyszedł do swojej ojczyzny*, i nauczał w ich synagodze, tak że się bardzo zdumiewali i mówili: Skąd u Niego ta mądrość i te moce**?

J 7,15; Dz 4,13; Mt 7,28; 19,1; 26,1

*tj. Galilei; **gr: *dynamis - siła, moc, moc czynienia cudów*

55. Czy nie jest to syn cieśli*? Czy Jego matka nie nazywa się Maria, a Jego bracia to Jakub, Józef, Szymon i Juda? J 6,14; Mt 12,46

*gr: *tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz*

56. A Jego siostry, czy wszystkie nie są wśród nas? Skąd więc u Niego to wszystko?

57. I byli Nim zgorszani*; ale Jezus powiedział im: Nigdzie nie jest prorok pozbawiony czci, jak tylko w swojej ojczyźnie i w swoim domu. Łk 4,24; J 4,44; 6,42; 1Kor 1,23

*gr: *skandalidzo - powodować upadek, umieścić przeszkodę, doprowadzić do zwątpienia, zgorszyć - por. J 16,1**

58. I nie uczynił tam wielu dzieł mocy* ze względu na ich niedowiarstwo**.

Mk 5,6; *lub: *cudów*; ***niewiara, brak zaufania* Łk 4,25; Rz 11,20

14 W tym czasie tetrarcha Herod usłyszał wieść o Jezusie. Mk 6,14; Łk 9,7

2. I powiedział swoim sługom*: To jest Jan Chrzciciel; on został wzbudzony z martwych, i przez to dokonują się w Nim dzieła mocy**.

*gr: *pais - chłopiec, młody sługa*; ***cuda - por. J 4,54**

3. Albowiem Herod schwytał Jana, związał go i umieścił w więzieniu z powodu Herodiiady, żony Filipa, swojego brata.

4. Bo Jan mówił mu: Nie wolno ci jej mieć za żonę. Kpł 18,16; 20,21; Mk 6,14; Łk 9,7; Dz 4,27

5. I chciał go zabić, ale bał się ludu; albowiem mieli go za proroka. Łk 20,6; Mk 6,19

6. A gdy obchodzono dzień narodzin Heroda, córka Herodiiady tańczyła pośrodku gości i spodobała się Herodowi.

7. Dlatego pod prysięgą* przyrzekł jej dać o cokolwiek poprosi. Est 5,3; 7,2

*gr: *horokos - to, co zostało słubowane przez złożenie przysięgi*

8. A ona została namówiona przez swoją matkę, i mówi: Daj mi tu na tacy głowę Jana Chrzciciela. 2Krn 22,2; 2Krl 11,1; Mk 6,24

9. I zasmucił się król, ale z powodu przysięgi i z powodu współbiesiadników* rozkazał jej dać. Mk 6,20; Kaz 5,2; Mt 17,12

*gr: *synanakeimai - współspoczywać przy stole z kimś*

10. Posłał więc i ściał głowę Jana w więzieniu. Mt 21,35; Mk 6,27; Łk 9,9

11. I przyniesiono jego głowę na tacy, i dano dziewczynce*, a ona zaniosiła ją swojej matce. *gr: *korasion - dziewczę, dziewczynka* Jr 22,17

12. Potem przyszli jego uczniowie, zabrali ciało i pogrzebali je; a potem poszli i oznajmili o tym Jezusowi. Mt 27,58; Mk 6,29; Dz 3,2

13. A gdy Jezus to usłyszał, wycofał się stamtąd w łodzi na miejsce odludne*, by pozostać na osobności; a tłumy słysząc o tym, podążały za Nim pieszo z miast. Mk 6,30;

*gr: *eremos - puste, samotne, odludne* Łk 9,10; J 6,1-15

14. A Jezus wyszedł i zobaczył wielki tłum; zlitował* się nad nim i uzdrawiał ich chorych.

*gr: *splanchnidzomai - być głęboko* Mk 6,34; Łk 7,13

poruszomni, zdjętym litością, mieć głębokie współczucie

15. A gdy nastał wieczór, przystąpili do Niego Jego uczniowie, mówiąc: To miejsce jest puste, a *właściwa* pora* już przeminęła; rozpuść te tłumy, aby odszedł do wiosek i kupiły sobie żywności. *gr: *hora - czas, godzina, pora*

16. A Jezus powiedział im: Nie mają potrzeby odchodzić; wy dajcie im jeść. 2Kor 9,7

17. Ale oni powiedzieli do Niego: Mamy tu tylko pięć chlebów i dwie ryby.

18. A On powiedział: Przynieście mi je tutaj.

19. A gdy rozkazał tłumom usiąść na trawie i wziął pięć chlebów, i dwie ryby, spojrzał w górę ku niebu, błogosławił*, a gdy połamał chleby, dał uczniom, a uczniowie tłumom.

*gr: *eulogeo - sławić*, Mk 6,41; Łk 9,16; 1Kor 11,24

chwalić, prosić o błogosławieństwo, wypow. błogosławieństwo

20. I jedli wszyscy, i zostali nasyчени; i zebrali to, co zbywało, dwanaście pełnych koszy kawałków. 2Krl 4,44; J 6,11

21. A tych, którzy jedli, było około pięciu tysięcy mężczyzn, bez kobiet i dzieci.

22. I zaraz Jezus przymusił* swoich uczniów, aby wstąpił do łodzi i wyprzedził Go na drugą stronę, aż On rozpuścił tłumy.

*gr: *anakadzo - wymuszać*, Mt 13,36; Mk 6,45; J 6,16
skłaniać, wymagać, przymuszać, czynić coś koniecznym

23. A gdy rozpuścił tłumy, wstąpił na górę, aby się modlił na osobności; a gdy nastał wieczór, był tam sam.

Mt 6,6; Łk 6,12; 9,18

24. Łódź natomiast była już na środku morza, nękana* przez fale; albowiem wiatr był przeciwny.

*gr: *basanidzo - por. Mk 5,7***

25. A o czwartej straży nocnej* przyszedł do nich Jezus, idąc po morzu.

Hi 9,8;

*tj. między 3 - 6 godz. w nocy Ps 93,4; Mk 6,48

26. A gdy uczniowie ujrzeli Go chodzącego po morzu, zatrwożyli się, mówiąc: To jest zjawą! I krzyknęli ze strachu.

Łk 24,37

*gr: *fantasma - pojawienie się, zjawia, widmo*

27. Lecz Jezus zaraz powiedział do nich, mówiąc: Ufajcie*! Ja jestem! Nie bójcie się!

*gr: *tharseo - być odważnym, nabrać odwagi, ufać - Mt 9,22**

28. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Panie! Jeśli to jesteś Ty, każ mi przysiąc do siebie po wodzie.

29. A On powiedział: Przyjdź! I Piotr wyszedł z łodzi, a idąc po wodzie, przyszedł do Jezusa.

30. Lecz gdy ujrzal gwałtowny* wiatr, zląkł się, i gdy zaczął tonąć, zawołał, mówiąc: Panie, ratuj** mnie!

Ps 69,2; Lm 3,54; Ps 116,4

*lub: *silny*; **gr: *sodzo - zbaw, uratuj, ocal, wybaw*

31. A Jezus natychmiast wyciągnął rękę, uchwycił go i powiedział do niego: O małej wiary*! Dlaczego zwątpiełeś?

Mt 8,26

*gr: *obigopistos - o ludziach posiadających (stałą) małą wiarę*

32. A gdy weszli do łodzi, wiatr się uciszył.

33. Ci natomiast, którzy byli w łodzi, podeszli i oddali Mu pokłon, mówiąc: Prawdziwie jesteś Synem Bożym.

Mt 15,25; 28,9; Łk 24,52

34. A gdy przeprawili się, przyszedli do ziemi Genezaret.

Mk 6,53-56

35. I rozpoznali Go mężowie z tego miejsca, i posłali wiadomość do wszystkich w tej okolicy i przyniesiono do Niego wszystkich, którzy mieli się zle.

36. I prosili Go, aby mogli tylko dotknąć skraju* Jego szaty; a ilu dotknęło, tyłu zostało uzdrowionych.

Łb 15,38; Mk 3,10; Łk 6,19

*hebr: *cicit - fiedzle z wełny na skraj szaty przypom. o Prawie*

15 Wtedy podeszli do Jezusa uczeni w Piśmie i faryzeusze z Jerozolimy, mówiąc:

Mk 7,1-23

2. Dlaczego Twoi uczniowie przekraczają tradycję* starszych? Nie myją bowiem swoich rąk, kiedy jedzą chleb.

Pwt 4,2; Ga 1,14; Kol 2,8
 *gr: *paradosis - uszny przekaz, treść nauczania, zasady*

3. A On w odpowiedzi, rzekł im: Dlaczego i wy przekraczacie* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji?

Mt 23,23

*gr: *parabaino - iść obok, pominać, zaniedbać, pogwałcić*

4. Albowiem Bóg przykazał, mówiąc: Czcij ojca swojego i matkę; oraz: Kto złorzeczy* ojcu albo matce, niech poniesie śmierć.

*gr: *kakalogo - leżyć*, Wj 20,12; 21,17; Pwt 15,6; Ef 6,1
szkalować, źle mówić o kimś, przeklinać

5. Ale wy mówicie: Kto powiedziałby ojcu albo matce: Darem ofiarnym* jest to, co ode mnie miłoby was wspomóc; *ten nie potrzebuje* czcic swojego ojca lub swojej matki.

*domyśl: *dar złożony na rzecz świętymi* Mk 7,11

6. I tak unieważniliście* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji.

*gr: *akgros - anulować, unieważniać, lekceważyć, pozbawiać siły*

7. Obłudnicy*! Dobrze prorokował o was Iza-jasz, mówiąc:

*lub: *hipokryci* Iz 29,13; Ez 33,31

8. Ten lud zbliża się do mnie swoimi ustami, i czi* mnie swoimi wargami; ale serce ich jest bardzo** daleko ode mnie.

IP 3,10; J 1,47
 *gr: *timao - czczyć, szanować, poważać*; **dost.: *oddalone*

9. Lecz na próżno mnie czczą, ucząc nauk, które są przykazaniami ludzi.

10. I przykazano do siebie tłum, i powiedział im: Słuchajcie i rozumieście.

11. Nie to, co wchodzi do ust, kała* człowieka; ale to, co wychodzi z ust, to kała człowieka.

*gr: *koimoo - zanieczyszczając*, Rz 14,14-20; Tt 1,15;

czynić pospolitym, skałać Mt 12,34-37

12. Wtedy podeszli Jego uczniowie i powiedzieli do Niego: Wiesz, że faryzeusze, słysząc to słowo, zostali zgorzeleni?

13. A On w odpowiedzi, rzekł im: Każdy krzew*, którego nie sadził Ojciec mój niebiański, zostanie wykorzonym.

IKor 3,12;

*lub: *sadzonka* Iz 60,21; 61,3; J 15,2

14. Zostawcie ich! Oni są ślepyi przewodnikami* ślepych, a jeśli ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadną w dół.

Iz 56,10; J 9,40; Oz 4,17

*gr: *hodegos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*

15. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Wyjaśnij* nam dokładnie to podobieństwo**.

*gr: *frudzo - por. Mt 13,36*; *gr: *parabole - por. Mt 13,3**

16. A Jezus powiedział: Wy nadal nie jesteście w stanie zrozumieć? ^{*lub: nierozumni}

17. Czy jeszcze nie rozumiecie, że wszystko, co wchodzi do ust, idzie do żołądka i zostaje wydalane do ustępu?

18. Ale to, co wychodzi z ust, to pochodzi z serca, i to kała człowieka. ^{Jk 3,6;}

^{*lub: zamieczyścza, czyni pospolitym} ^{Łk 19,22; Jr 17,9}

19. Z serca bowiem pochodzą złe zamysły, morderstwa, cudzołóstwa, nierząd, kradzieże, fałszywe świadectwa, bluźnierstwa.

^{*gr: poneros - niegodziwy, Rdz 6,5; 8,21; Prz 4,23; 6,14; nikczemny, zły, zepsuty, podły, występny} ^{Mk 7,21}

20. To jest to, co kała człowieka; natomiast jedzenie nieumytymi rękoma nie kała człowieka. ^{*gr: aniptos - nieumyty, nieobmyty rytualnie}

21. I Jezus wyszedł stamtąd, i odszedł w stronę Tyru i Sydonu. ^{Joz 11,8;}

^{*dosl: części kraju pod osobną władzą} ^{Mk 7,24; Mt 10,5}

22. A oto kobieta kananejska z tamtego regionu wyszła i głośno wołała do Niego, mówiąc: Zmiłuj się nade mną, Panie, Synu Dawida! Moja córka *ma się* źle, jest opętana przez demona. ^{*lub: krzyczy}

23. A On nie odpowiedział jej ani słowa. I podeszli Jego uczniowie, prosząc Go i mówiąc: Odpraw ją, bo głośno woła za nami.

24. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie zostałem do niej posłany, tylko do owiec, które są zgubione* z domu Izraela. ^{Jr 50,6;}

^{*gr: apolltyni - por: Mt 8,25***} ^{Ez 34,5; J 4,22}

25. Lecz ona podeszła i oddała Mu pokłon, mówiąc: Panie, pomóż mi! ^{Łk 11,8; Mt 14,33}

^{*gr: boetheo - biec na wołanie - stąd: biec na ratunek, na pomoc!}

26. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie jest do brze* brać chleb dzieci i rzucać szczyńtom. ^{*gr: kalos - piękne, dobre, szlachetne}

27. Ona natomiast powiedziała: Tak*, Panie! Ale i szczyńtęjadzą z okruszyn, które spadają ze stołu ich panów. ^{Hi 42,2; Łk 7,6;}

^{*gr: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością} ^{Rz 3,19}

28. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: O kobieto! Wielka jest twoja wiara! Niech ci się stanie, jak chcesz*. I uzdrowiona została jej córka od tej godziny. ^{Mt 8,10;}

^{*lub: pragniesz, życzyysz sobie} ^{Łk 7,9; Rz 4,19}

29. A Jezus poszedł stamtąd i przyszedł nad Morze Galilejskie, i wstąpił na górę, i tam usiadł*. ^{*zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por: Dz 13,16*}

30. I przyszły do Niego wielkie tłumy, mając ze sobą chromych, ślepych, niemych, kale-

kich i wielu innych, i kładli ich u stóp Jezusa; a On ich uzdrowił; ^{Mk 7,31}

31. Tak że tłum zdumiał się, widząc, że nie-mi mówią, kalecy są uzdrowieni, chromi chodzą, a ślepi widzą; i oddawali chwałę Bogu Izraela. ^{Wj 24,10; Łk 7,16; Dz 3,21}

32. A Jezus wezwał swoich uczniów i powiedział: Żal mi tego tłumu, ponieważ już trzy dni pozostają przy mnie i nie mają co jeść, a nie chcę ich rozpuścić głodnych, aby czasem nie zasłabli w drodze. ^{Mk 8,1-10}

33. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Skąd weźmiemy tyle chleba na *tej* pustyni, aby nasycić tak wielki tłum? ^{2Krl 4,43}

34. A Jezus mówi im: Ile macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem i trochę rybek.

35. I kazał tłumowi* spocząć* na ziemi. ^{*dosl: tłumom; *gr: anapito - połóż się - por: Łk 22,14*}

36. I wziął te siedem chlebów i ryby, *złożył* dziękczynienie, połamał i dał swoim uczniom, natomiast uczniowie tłumowi.

37. I zjedli wszyscy, i zostali nasyceni, i zebrałi to, co zbywało z kawałków, siedem pełnych koszy. ^{2Krl 4,44; Ps 107,9; Mt 16,10; Mk 8,8}

38. Tych natomiast, *którzy* jedli, było cztery tysiące mężczyzn, bez kobiet i dzieci.

39. I gdy rozpuścił tłumy, wszedł do łodzi i przybył w granice Magdali.

16 I podeszli faryzeusze i saduceusze, a wystawiając Go na próbę*, prosiłi*, aby pokazał im znak** z nieba. ^{Mk 8,11;}

^{*gr: peiradzo - kusić, doświadczać, Łk 10,25; 1Kor 1,22}

^{wystawiać na próbę; **lub: pytał; ***gr: semeion - por: J 4,54*}

2. A On w odpowiedzi, rzekł im: Gdy jest wieczór, mówicie: *Będzie* piękna pogoda*, bo niebo się czerwieni;

^{Łk 12,54;}

^{*lub: czyste niebo} ^{Łk 11,44; 1Krn 12,32}

3. A rano: *Dziś będzie* burzliwa pogoda, bo niebo się czerwieni *i jest* pochmurne. Obłudnicy*! Wprawdzie oblicze nieba umiecie rozróżniać**, a znaków tych czasów nie możecie? ^{*lub: hipokrycy; **gr: diakrino - rozstrzącać - Jud 1,22*}

4. Pokolenie złe i cudzołożne* szuka znaku; ale znak nie będzie mu dany, chyba że** znak proroka Jonasza. I opuścił ich, i odszedł.

^{*gr: moichalis - cudzołożnica - w przenośni ktoś niewierny}

^{**gr: ei me - jeśli nie, z wyjątkiem, jak tylko} ^{Dz 2,40}

5. I gdy uczniowie Jego przeprawili się na drugą stronę morza, zapomnieli wziąć chleba. ^{Mk 8,14; 1Kor 5,6; Ga 5,9}

6. A Jezus powiedział im: *Patrzcie** i zwróćcie uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów. *gr: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć

7. I oni rozważali *to* między sobą, mówiąc: Nie wzięliśmy chleba. J 2,25; Mk 16,4

8. A gdy Jezus rozpoznał *to*, powiedział im: Dłaczego rozważacie to między sobą, o małej wiary, że nie wzięliśmy chleba?

*gr: ginosko - poznać, wiedzieć, znać Mt 6,30; Mk 16,14

9. Jeszcze tego nie rozumiecie, ani nie pamiętacie tych pięciu chlebow dla pięciu tysięcy *ludzi*, i ile koszów zebraliście? Mt 15,34

10. Ani tych siedmiu chlebow dla czterech tysięcy *ludzi*, i ile koszów zebraliście?

11. Jak to? Nie rozumiecie, że nie o chlebie wam powiedziałem *mówiąc*, żebyście zwrócili uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów? J 6,27; Dz 23,8

12. Wtedy zrozumieli, że nie mówił *im*, aby zwrócili uwagę* na zakwas chlebowy, ale na nakę faryzeuszów i saduceuszów.

*gr: proscheo - zważać, poświęcać uwagę, oddawać się czemuś

13. A gdy Jezus przyszedł w stronę* Cezarei Filipowej, pytał swoich uczniów, mówiąc: Co o mnie mówią *ludzie*? *Kim* jest Syn Człowieczy? *por. Mt 15,21* Mk 10,45; J 3,14; Dz 7,56

14. A oni powiedzieli: *Według* niektórych, prawdziwie Janem Chrzcicielem, a inni *mówią*, że Eliaszem, jeszcze inni Jeremiaszem lub jednym z proroków. Mt 14,2; 17,10

15. Powiedział im: A wy co o mnie mówicie? *Kim* jestem? J 6,69; Mk 8,29; Łk 9,20

16. A w odpowiedzi, Szymon Piotr rzekł: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boga żywego*. *por. w. 20*; **lub: żyjącego Pwt 5,26; J 11,27; 20,31; Dz 8,37

17. A w odpowiedzi, Jezus rzekł do niego: Błogosławiony* jesteś Szymonie, synu Jony**! Bo nie objawiły ci tego ciało i krew, ale Ojciec mój, który jest w niebie. Mt 17,4-5

*gr: makarios - szczęśliwy; *hebr: bar Jona - syn Jonasza

18. A ja ci też mówię, że ty jesteś Piotr*; a na tej skale** zbuduję *mój* Kościół, a bramy Hadesu*** go nie przemożą***, Mt 10,2; *gr: petros - kamień; **gr: petra - skala Iz 28,16; Dz 4,11

***gr: określił krajiny umarłych - hebr: Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10

***gr: katuszko - przemoc, być silnym na czujną zgubę, pokonać

19. I *tobie* dam klucze Królestwa Niebios. Cokolwiek zwiążesz* na ziemi, zostanie związane i w niebie; i cokolwiek rozwiążesz na ziemi, zostanie rozwiązane i w niebie.

*gr: deo - przywiązać, zakuć, zobowiązać Iz 22,22; Mt 18,18

20. Wtedy nakazał swoim uczniom, aby nikomu nie mówili, że *on* Jezus jest Mesjaszem*. Mk 8,30; J 1,41; 4,25; 20,31; 1J 2,22; 5,1

*gr: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczonej

21. Od tego *czasu* Jezus zaczął wyjaśniać* swoim uczniom, że musi pójść do Jerozolimy i wiele wycierpieć od starszych i od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia być wzbudzonym *z martwych*. *dost.: pokazać, ukazać oczom, dać dowód

22. I wziął Go Piotr na stronę, i zaczął Go strofować*, mówiąc: Znuj** się nad sobą, Panie! Nie stanie się to *z Tobą*.

*gr: epitimao - surowo napominać, ganić, zgromić, karać

**lub: (jestem) Ci życzliwy, litość Ci, na litość Panie

23. A On obrócił się i powiedział Piotrowi: Zejdź mi z drogi*, przeciwniku**! Jesteś dla mnie zgorszeniem***, nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie. Za 3,1; Obj 20,10; Mk 8,33

*gr: hypage opisno mou - idiom - cofnij się; stań za mną

**gr: salamas - ten, który się sprzeciwia, ***przeszkodą, pułapką

24. Wtedy Jezus powiedział do swoich uczniów: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech zaprze się samego siebie, weźmie swój krzyż, i idzie za mną. Mt 10,38; Mk 8,34; Łk 9,23

25. Bo kto chce duszę* swoją uratować**, zgubi ją; a kto straci duszę swoją dla mnie, znajdzie ją. Mt 4,1; Łk 17,33; J 12,25

*gr: psyche - życie, osoba, dusza; **gr: sodzo - zbawić, ocalić

26. Cóż bowiem zyska człowiek, choćby cały świat zdobył, a na duszy* swojej poniósł szkodę? Albo co da człowiek w zamian za swoją duszę? *por. w. 25* Ps 49,7; Mk 8,36; Hl 27,8

27. Bo Syn Człowieczy ma przyjść w chwale Ojca swojego ze swoimi aniołami, i wtedy odda każdemu według jego postępowania*.

*gr: praksis - dokonania, czyny, transakcje, Mt 10,41;

tu: w znaczeniu negatywnym Dn 7,13; Prz 24,12; Rz 2,6

28. Zaprawdę* mówię wam: Nikt z tych, co tu stoją, na pewno* nie skosztują*** śmierci, dopóki nie ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego w swoim Królestwie.

*gr: amen - z hebr: godne wiary Łk 2,26; J 8,52; Mk 13,26

**gr: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***lub: posmakują

17 A po sześciu dniach wziął Jezus Piotra, Jakuba i Jana, jego brata, i wprowadził ich na wysoką górę na osobności*.

*gr: idios - własne, osobiste, oddzielne Mk 9,2; Łk 9,28

2. I został przemieniony przed nimi, i rozjaśniło się Jego oblicze jak słońce, a szaty Jego stały się białe jak światło. Dn 7,9; 2P 1,16

3. I oto zostali ukazani im Mojżesz i Eliasz, wspólnie z Nim rozmawiający.

4. A Piotr zwracając się, powiedział do Jezusa: Panie! Dobrze nam tu być; jeśli chcesz, zrobimy* tu trzy namioty: Tobie jeden, Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden. Mk 9,5; *gr: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć Obj 21,23

5. A gdy on jeszcze mówił, oto obłok świetlisty zacienił ich; i oto odezwał się głos z obłoku, mówiący: Ten jest Syn mój umiłowany, w którym mam upodobanie*. Jego słuchajcie. *lub: zadowolenie Pwt 18,15-19; 1Krl 8,10; Obj 1,7; Mt 3,17

6. A uczniowie, *gdy to usłyszeli*, upadli na swoją twarz i bardzo się bali*. *lub: ziękli

7. A gdy podszedł Jezus, dotknął się ich i powiedział: Wstańcie i nie bójcie się.

8. A oni podnieśli swoje oczy i nikogo nie widzieli, tylko samego Jezusa.

9. A gdy schodzili z góry, przykazał im Jezus, mówiąc: Nikomu nie mówcie o tym widzeniu*, aż Syn Człowieczy powstanie z martwych. Mt 16,20; Mk 8,30; Łk 9,21

*gr: horama - wizja, sen, obraz dany przez Boga

10. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Dlaczego więc uczeni w Piśmie* mówią, że najpierw musi przysiąc Eliasz? Mt 3,23; Mk 9,11

*gr: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz

11. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz istotnie najpierw przyjdzie i wszystko naprawi*; Mk 1,40; 9,14; Dz 10,25

*gr: apokathistemi - przyprowadzić do stanu pierwotnego

12. Lecz mówię wam: Eliasz już przyszedł, a nie poznali go, ale uczynili z nim, co chcieli; tak i Syn Człowieczy ma cierpieć przez nich. Łk 7,33; J 1,11; Dz 13,24

13. Wtedy uczniowie zrozumieli, że mówił im o Janie Chrzcicielu. Mt 11,14; Mk 9,13

14. I gdy oni przyszli do ludu, podszedł do Niego człowiek, który upadł *przed* Nim na kolana, Mk 9,14; Łk 9,37; Dz 10,25

15. I powiedział: Panie! Zmiłuj się nad moim synem; bo jest epileptykiem* i strasznie cierpi; bo często wpada w ogień, i często w wodę. *gr: seleniazdomai - być lunatykiem, być obłąkanym, epileptyk

16. I przyprowadziłem go do Twoich uczniów, ale nie mogli go uzdrowić. Łk 9,40; Dz 3,16

17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie bez wiary i przewrotne! Jak długo będę z wami? Jak długo będę was znosić? Przynieście mi go tutaj. Mt 6,30; Łb 14,11

*gr: diastefo - wypaczyć, wykrzywić, zbaczyć, skreślić

18. I zgromił* go Jezus; i wyszedł z niego demon, i uzdrowiony został chłopiec od tej godziny. *lub: starcić, surowo upomnieć Mk 9,25; Łk 4,35

19. Wtedy podeszli na osobności uczniowie do Jezusa i powiedzieli do Niego: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić*?

*gr: ekballo - wypędzić, wypchnąć, odrzucić; pogarda, wyrwać

20. A Jezus powiedział do nich: Z powodu waszej niewiary; zaprawdę bowiem mówię wam: Jeśli macie wiarę jak ziarno gorczycy*, powiecie tej górze: Przenieś się stąd na tamto miejsce, i przeniesie się, a nic nie będzie dla was niemożliwe. Hbr 3,19; Łk 17,6

*ti. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew sięga ponad 1 m wys.

21. Natomiast ten rodzaj nie wychodzi inaczej, jak tylko przez modlitwę i post.

22. A gdy przebywali w Galilei, Jezus powiedział do nich: Syn Człowieczy ma być wydany* w ręce ludzi, Mt 16,21; 26,46; 1Kor 11,23

*gr: paradidomi - wydać, przekazać, powierzyć, polecić

23. I zabiją Go, a trzeciego dnia powstanie z martwych. I bardzo się zasmucili*.

*gr: lypeo - smuć się, spowodować żal, zaniepokoić się

24. A gdy przyszli do Kafarnaum, podeszli do Piotra poborca didrachmy i powiedzieli: Czy nauczyciel wasz nie płaci *podatku* didrachmowego*? Mt 26,46; 1Kor 11,23

*I didrachma lub dwudrachma to - 2 drachmy atyckie, 1 drachma aleksandryjska, 1/2 sykla - stawka dzienna wynagrodzenia za pracę robotnika sezonowego

25. Powiedział: Tak. A gdy wchodził do domu, uprzedził go Jezus, mówiąc: Jak ci się wydaje, Szymonie? Królowie ziemi od kogo biorą cło albo podatek*? Od swoich synów, czy od obcych? Rz 13,6; Wj 30,13; 38,26

*dosł.: podatek pogłówny według spisu ludności, dobrowolny podatek 1/2 sykla na rzecz świątyni

26. Piotr odpowiedział Mu: Od obcych. Jezus powiedział do niego: A więc synowie* są wolni. *gr: hyios - syn, reprezentujący ojca Mt 17,7

27. Jednak, abyśmy ich nie zgorszyli, idź nad morze i zarzuć haczyk, weź pierwszą wyciągniętą* rybę, a gdy otworzysz jej pyszczek, znajdziesz stater*; zabierz go i daj im za mnie i za siebie. *mss Byz - wyciągnięsz

**stater - złota lub srebrna moneta warta 2 drachmy, 1 sykel

18 W tej godzinie podeszli uczniowie do Jezusa, mówiąc: Kto więc jest większy od *innych* w Królestwie Niebios?

2. I przywołał Jezus dziecko*, i postawił je pośród nich, *gr: paidon - male dziecko, chłopczyk, dziewczynka

3. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Jeśli się nie nawrócicie** i nie staniecie się jak dzieci, nie wejdziecie do Królestwa Niebios.

*gr: amen - z hebr: godne wiary Ez 34,15-16; Dz 3,19; Jk 5,19

**gr: strofo - odwrócić się plecami do kogoś, zmienić zdanie

4. Kto więc unżyłby się jak to dziecicę, ten jest większy od innych w Królestwie Niebios.

5. A kto przyjąłby jedno takie dziecicę w swoim imieniu, mnie przyjmuje.

6. Kto natomiast byłby powodem upadku* jednego z tych małych, którzy we mnie wierzą, pożyteczniej byłoby dla niego, aby zawieszono ośli kamień młyński na jego szyi, i utopiono go w głębiny morskiej.

*gr: skandalizo - zgorszyć, stawiać przeskodę, Rz 14,14;

upaść w pułapkę, doznać szkody - por. J 16,1* Ełk 17,1

7. Biada światu z powodu zgorszeń! Muszą wprawdzie przyjść zgorszenia*, ale biada temu człowiekowi, przez którego przychodzi zgorszenie!¹ ^{por. w 6*}

8. Dlatego jeśli twoja ręka albo twoja noga jest dla ciebie powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia będąc chromym lub kalekim, niż mając dwie ręce albo dwie nogi, zostać wrzucenym do ognia wiecznego*.

Mk 9,43; Iz 33,14;

*gr: aionios - odwieczny, nieskończony 2Tes 1,8

9. I jeśli oko twoje jest dla ciebie powodem upadku, wylup* je i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia jednookim, niż z dwójmiej oczu być wrzucenym w ogień Gehenny. ^{dost.: wyrwij z korzeniami, uwolnij się od niego}

10. Patrzcie*, abyście nie gardzili żadnym z tych małych; albowiem mówię wam, że aniołowie ich w niebiosach przez cały czas patrzą na oblicze Ojca mego, który jest w niebiosach. ^{lub: uważajcie} Ps 34,7-8; Hbr 1,14

11. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy, aby zbawić* to, co zginęło. Ełk 9,56; 19,10;

*gr: sodozo - uratować, ocalić, zbawić J 3,17; 12,47; 1Tm 1,15

12. Jak się wam wydaje? Gdyby jakiś człowiek miał sto owiec, a zabłąkałaby się jedna z nich, czy nie zostawi dziewięćdziesięciu dziewięciu, i nie pójdzie w górach szukać zabłąkanej? Mt 12,11; Ps 119,176

*gr: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwoździć

13. I jeśli uda* się mu ją znaleźć, zaprawdę mówię wam, że bardziej raduje* się z niej, niż z owych dziewięćdziesięciu dziewięciu, które nie zabłądziły. Ełk 15,5; Jk 32,37

*dost.: stało się; **chairo - cieszyć się, radować - por. Mk 15,18*

14. Tak też nie jest wołą Ojca waszego, *któ-ry jest* w niebiosach, aby zginął jeden z tych małych. Ez 18,23; Mt 6,9; J 3,15-16; 10,28

15. A jeśli zgrzeszyłby przeciwko tobie twój brat, idź, wskaż mu jego winę* między tobą, a nim samym; jeśli usłuchałby ciebie, pozyskałeś swojego brata. Kpl 19,17; Ełk 17,3; Ga 6,1

*gr: elencho - napominać, wykazać winę argumentując, obnażyć winę, skarcić, zawstydzić, strofować, karać

16. Jeśli jednak nie usłuchałby, weź ze sobą jeszcze jednego albo dwóch, aby na *zeznaniu* ust dwóch lub trzech świadków* oparte było każde słowo. Pwt 17,6; 2Kor 13,1; Hbr 10,28

*gr: martyrs - świadczący aż do męczeństwa, być naoc. świad.

17. A jeśli nie usłuchałby ich, powiedz zborowi*; a jeśli nie usłuchałby zboru, niech będzie dla ciebie jak poganin i celnik**.

*gr: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbor, zebranie publ.

**lub: poborca podatków 1Kor 5,35; Rz 16,17; 2Tes 3,6

18. Zaprawdę mówię wam: Cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie związane i w niebie; a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. 1Kor 5,4-5; Mt 16,19; Obj 3,7; J 20,23

19. I znów mówię wam: Gdyby dwaj z was na ziemi zgodzili się co do wszelkiej sprawy, wszystko, o co by prosili, stanie się im od Ojca mego, który jest w niebiosach.

20. Albowiem gdzie są dwaj albo trzej zgromadzeni* w moje imię, tam jestem pośród* nich. *gr: synago - zebrać razem, połączyć, zwoływać kogoś

**dost.: w środku nich Mk 16,17; J 14,13; Dz 2,38; 9,27

21. Wtedy Piotr podszedł do Niego i powiedział: Panie! Ile razy, jeżeli brat mój przeciwko mnie zgrzeszy, mam mu odpuścić? *Czy* aż do siedmiu razy? Ef 4,32; Mk 11,25

*gr: ofiemi - dać odejść, umorzyc dług, przebaczyć, uwolnić

22. I Jezus powiedział mu: Nie mówię ci: Aż do siedmiu razy, ale aż do siedemdziesięciu razy siedem.

23. Dlatego podobne* jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka - króla, który chciał rozliczyć zobowiązania* ze swoimi sługami.

gr: homoioo - por. Hbr 2,17; **gr: logos - słowo, rachunek

24. A gdy oni zaczęli się rozliczać*, wprowadzono do niego jednego, który był winien dziesięć tysięcy talentów. Ełk 7,41; 16,5

*gr: synairo - podsumować rachunki, podnosić razem

25. A gdy nie miał z czego oddać, nakazał* go jego pan sprzedać, i jego żonę, i dzieci, i wszystko co miał, by *tak* został oddany *dług*. *gr: keleuo - polecać, kazać Ps 38,4; Kpl 25,39

26. Upadł więc sługa i pokłonił się mu, mówiąc: Panie! Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. Lk 7,43; Rz 10,3

*gr: makrothymoe - znosić cierpliwie - por: 1Tes 5,14****

27. I zlitował³ się pan tego sługi, uwolnił go, i odpuścił jemu dług. Sdz 10,16;

*lub: być poruszonym wewnątrz Ps 78,38; 86,5.15

28. A gdy wyszedł ów sługa i znalazł jednego ze współsług, który był mu winien sto denarów, chwycił mocno i dusił go, mówiąc: Oddaj mi, co jesteś winny.

29. Padł więc współsługa do jego stóp i prosił go, mówiąc: Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. *lub: stań się wyrozumiały

30. Lecz on nie chciał, ale poszedł i wrzucił go do więzienia, aż odda co jest winny.

31. Ujrzeni więc współsłudzy jego, co się stało, i zasmucili się bardzo, poszli i dokładnie opowiedzieli⁵ swojemu panu wszystko, co zaszło. *gr: diasafeo - wyjaśnić jasno bądź prosto, wyjawiać

32. Wtedy wezwał go jego pan i powiedział mu: Sługa zły! Cały dług tobie odpuściłem dlatego, że mnie poprosiłeś; Lk 7,41

33. Czy i ty nie powinienes zlitować się nad swoim współsługą, jak i ja zlitowałem się nad tobą?

34. I rozgniewał się jego pan, oddał go strażnikowi więzienia*, dopóki nie odda wszystkiego, co jest mu winien. Mt 5,25; Lk 12,58;

*lub: ten, kto wydobywa prawdę za pomocą tortur Obj 14,10

35. Tak i Ojciec mój niebiański uczyni wam, jeśli nie odpuścicie swojemu bratu z serc waszych jego upadków*. Mt 6,15; 7,2; Jk 2,13

*gr: paraptoma - przewinienie, fałszywy krok, występki

19I stało się, gdy zakończył Jezus te słowa, że odszedł¹ z Galilei i przyszedł w granice Judei po drugiej stronie Jordanu.

*lub: przeniósł się Mk 10,1; J 10,40

2. I podążał za Nim wielkie tłumy, i tam ich udrzuwał*. Mt 4,23; 12,15; Mk 9,37

*gr: therapeuo - służyć, uzdrawiać, przywracać do zdrowia

3. I przyszedli do Niego faryzeusze, wystawiając Go na próbę* i mówiąc do Niego: Czy wolno człowiekowi oddalić swoją żonę z powodu każdej przyczyny? *lub: kuszać Mt 22,18

4. A On w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie czytaliście, że Ten, który stworzył, od początku uczynił ich mężczyzną i kobietą*?

*dosł.: męskim i żeńskim Lk 10,26; Rdz 1,27; J 1,3

5. I powiedział: Dlatego opuści mąż swoje-

go ojca i matkę, i zostanie złączony* ze swoją żoną, i będą dwoje jednym** ciałem?

*dosł.: skleić się, przywrzeć; **w: jednym ciele Rdz 2,21-24

6. Tak że już nie są dwoje, ale jedno ciało. Co więc Bóg złączył³, człowiek niech nie rozłącza. Mt 2,14; Rz 7,2; 1Kor 7,10

*gr: syzeganymyi - wprząść w jedno jarzmo, połączyć razem

7. Powiedzieli do Niego: Dlaczego więc Mojżesz polecił⁴ dać zwój⁵ rozwodowy i ją oddalić***? *lub: rozkazał; **list, dokument Pwt 24,1-3; Mt 5,31;

***gr: apolygo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić Jr 3,8

8. Powiedział im: Mojżesz z powodu zatwardziałości waszego serca pozwolił wam oddalić wasze żony, lecz od początku tak nie było. Mt 2,13; Mk 10,5; 1Kor 7,6; Rdz 4,19

9. Ale mówię wam: Ktokolwiek oddaliłby swoją żonę z wyjątkiem* powodu nierządu, i poślubił inną, cudzołoży; a kto poślubił tę, która jest oddalona, cudzołoży. Mt 5,32;

*gr: ei me - jeśli nie, brak gr: ei (jeśli) w mss Byz Mk 10,11

*zgodnie z mss Byz - oddaliłby nie z powodu nierządu

10. Powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Jeśli tak się ma sprawa* męża z żoną, nie warto** się żenić. *dosł.: wymaganie, żądanie; **nie jest korzystne

11. A On powiedział im: Nie wszyscy pojmują te słowa, ale ci, którym jest to dane.

12. Albowiem są eunuchowie, którzy narodziłi się takimi z łona matki, są też eunuchowie, którzy przez ludzi zostali wytrzebieni; są też eunuchowie, którzy sami siebie uczynili eunuchami dla Królestwa Niebios. Kto może pojąć, niech pojmuje! 1Kor 7,7; 9,5

13. Wtedy przynoszono do Niego dzieci, aby wkładał na nie ręce i modlił się; ale uczniowie skarcili⁶ ich. *lub: surowo napomnieć, ganić

14. Lecz Jezus powiedział: Dopusćcie dzieci i nie zabraniajcie⁷ im przyszeć do mnie; bo takich jest Królestwo Niebios. Mt 11,25; 18,3;

*gr: kolyo - powstrzymywać, odmawiać 1Kor 14,20

15. A gdy włożył na nie ręce, odszedł stamtąd. Lz 40,11; Mk 10,16; 2Tm 3,15

16. I oto podszedł do Niego ktoś⁸ i powiedział do Niego: Nauczycielu dobry*! Co dobrego mam czynić, abym miał życie wieczne?

*dosł.: jeden; **gr: agathos - dobry, dobry z natury, prawy

17. Ale On mu powiedział: Czemu mówisz do mnie - dobry? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. A jeśli chcesz wejść do życia, zachowuj⁹ przykazania. Kpł 18,5; Lk 10,26

*gr: tereo - zachować coś w stanie niezmiennym, strzec, czuwać

18. Mówi do Niego: Jakże? A Jezus powie-

dział: Te: nie będziesz mordował, nie będziesz cudzołożył, nie będziesz kradł, nie będziesz mówił fałszywego* świadectwa; Pwt 5,17-20;

*lub: nie będziesz świadczyt klamliwie Ga 3,10; Jk 2,10

19. Czuj swojego ojca i matkę, i: Będziesz miłował swojego bliźniego*, jak *samego* siebie.

Wj 20,12; Lb 19,18; Pwt 5,16; Kpl 19,18; Jk 2,8

*gr: *plešion - tuż obok, w pobliżu - stad: sąsiad, bliźni*

20. Mówi do Niego młodzieniec: To wszystko zachowywałem* od swojej młodości; czego *mi* jeszcze brakuje? *lub: strzegłem

21. Jezus powiedział do niego: Jeśli chcesz być doskonały*, idź, sprzedaj swoje majątkości i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź *tużaj*, i podążaj za mną.

Mt 5,48; Rdz 6,9; Hi 1,1; Lk 6,47; Flp 3,12; Mt 4,19

*gr: *teleios - dojrzały, w pełni rozwinięty, niemający braków*

22. A gdy młodzieniec usłyszał te słowa, odszedł smutny; albowiem był człowiekiem mającym wiele posiadłości.

23. A Jezus powiedział swoim uczniom: Zaprawdę* mówię wam, że bogaty z trudnością wejdzie do Królestwa Niebios.

Jk 1,9;

*gr: *amen - z hebr: godnie wiary* Mk 10,23; Lk 18,24

24. A nadto mówię wam: Łatwiej wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego.

Jr 13,2; J 5,44;

*gr: *trypenatos rufidos - otwór igły (do szycia)* Dz 14,22

25. Gdy usłyszeli to Jego uczniowie, bardzo się zdumiali*, mówiąc: Kto więc może zostać zbawiony? *gr: *ekplesso - być przejętym - por. Dz 13,12**

26. A Jezus spojrział na nich i powiedział im: U ludzi to niemożliwe, lecz u Boga wszystko jest* możliwe. *brak w mss Byz Rdz 18,14; Jr 32,17,27

27. Wtedy odpowiedział Piotr, mówiąc do Niego: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy za Tobą; co za to mieć będziemy?

28. A Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że wy, którzy za mną poszliście, przy odrodzeniu*, gdy usiadzie Syn Człowieczy na tronie swojej chwały, usiądziecie i wy na dwunastu tronach, sądząc dwanaście pokoleń** Izraela.

Iz 65,17; Dz 3,21; 2P 3,13; Lk 1,26

*gr: *palinogenesis - odnowienie - por. Tł 3,5,55; **lub: plemion*

29. I każdy, kto by opuścił domy, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo rolę dla* mojego imienia, stokrotnie *tylko* otrzyma, i życie wieczne odziedziczy. *lub: ze względu, z powodu Mk 10,29; Lk 18,29

30. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi.

Mt 20,16; 21,31

20 Albowiem podobne jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka, gospodarza*, który wczesnym rankiem wyszedł wynająć robotników do swojej winnicy.

*gr: *nikodespotes - pan domu*

Mt 21,28-33; J 15,1

2. A zgodził* się z robotnikami po denarze za dzień *pracy* i posłał ich do swojej winnicy.

*lub: *zawrzeć umowę w sferze interesu, ułożyć się z kims*

3. I gdy wyszedł około trzeciej* godziny, ujrzał innych, którzy stali na rynku bezczynnie,

*tj. o 9 -tej współczesnego sposobu liczenia czasu

4. I powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a sprawiedliwie dam wam, *co należy*.

5. I oni poszli. Ponownie wyszedł około szóstej i dziewiątej godziny, i uczynił tak samo.

6. A gdy wyszedł około jedenastej godziny, znalazł innych, którzy stali bezczynnie i powiedział im: Dlaczego tu cały dzień staliście bezczynnie?

Prz 19,15; Ez 16,49; J 9,4

*gr: *argos - wolny od pracy, leniwy, unikający pracy, próżno*

7. Mówią mu: Bo nas nikt nie wynajął. Powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a co będzie sprawiedliwe* otrzymacie**.

Dz 4,16;

*lub: *zgodne z prawem; **odbierzenie* Ef 6,8; Hbr 6,10

8. A gdy nastął wieczór, powiedział pan winnicy swojemu zarządcy: Zawołaj robotników i daj im zapłatę, zaczynając od ostatnich, aż do pierwszych.

Kpl 19,2; Pwt 24,15; 2Kor 5,10

9. I gdy przyszli ci, którzy *około* jedenastej godziny *zostali wynajęci*, otrzymali po denarze*.

*denar - „zawierający 10 asów” - 2,436 g srebra

10. Gdy natomiast przyszli pierwsi, sędzili*, że więcej otrzymają; ale i oni otrzymali po denarze.

*gr: *nomidzo - wnioskować, sądzić, myśleć*

11. A gdy wzięli, zaczęli szemrać przeciwko gospodarzowi,

Lk 5,13; Rz 14,10; Jud 1,16

12. Mówiąc: Ci ostatni pracowali jedną godzinę, a zrównałeś ich z nami, którzy znosiliśmy ciężar dnia i upał.

13. A on odpowiedział, jednemu z nich mówiąc: Przyjacielu! Nie czynię ci krzywdy; czyż nie zgodziłeś się ze mną na denara?

*zwrot greznościowy - towarzyszyć, druch - w NT użyty tylko w Ew. Mateusza do osób w kontekście negatywnym - Mt 22,12; 26,50

14. Zabierz co twoje i odejdz; chcę bowiem temu ostatniemu dać, jak i tobie.

15. Albo czy nie wolno mi czynić z tym, co moje, tego, co chcę? Czy oko twoje jest złe*, że ja jestem dobry?

Rz 9,16

*hebr. idiom: *złe oko - być skąpym, chciwym - por. Mt 6,23**

16. Tak będą ostatni pierwszymi, a pierwsi

ostatnimi; albowiem wielu jest wezwanych*, ale mało wybranych. Rz 9,30; Mk 10,31; Mt 22,14

*gr: kletos - zapraszać, wezwać, powołać

17. A Jezus, zmierzając* do Jerozolimy, wziął dwunastu uczniów i w drodze na osobnośc powiedział im:

Mk 10,32; J 15,15; Łk 18,31

*gr: anabainao - iść do góry, wspinać się, Jerozolima jest na górze

18. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczniom w Piśmie, i skażą* Go na śmierć,

*lub: uznają za zastępującego na karę, zasądzą wyrok

19. I wydadzą Go poganom na pośmiewisko*, i na ubiczowanie, i na ukrzyżowanie; a trzeciego dnia będzie wzbudzony z martwych.

*lub: wykpić, wyszydzić Mt 16,21; 27,28; 1Kor 15,4

20. Wtedy zbliżyła się do Niego matka synów Zebedeusza ze swoimi synami, oddając Mu pokłon i prosząc Go o coś.

21. A On jej powiedział: Co chcesz*? Mówi do Niego: Powiedz, aby ci dwaj moi synowie zasiedli, jeden z Twojej prawej strony, a drugi z lewej* strony w Królestwie Twoim.

*gr: thelo - por. Mt 27,43***; *mss Byz - Twojej lewej Mk 10,35

22. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł: Nie wiecie, o co prosicie; czy możecie pić kielich, który ja mam pić? I* chrztem*, którym ja jestem chrzczony*, być ochrzczeni**? Powiedzieli do Niego: Możemy. Mk 14,36; Łk 22,42

*mss Byz - Czy; *gr: baptidzo - zanurzać, zamacać - Mt 3,11*

23. I powiedział im: Kielich mój istotnie wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, będziecie ochrzczeni; ale zasiąść z prawej mojej strony i z lewej mojej strony, nie moja to rzecz dać wam, ale dano to tym, którym jest to przygotowane przez Ojca mego.

24. A gdy to usłyszało pozostałych dziesięciu, oburzyli* się na dwóch braci. Mk 10,41;

*gr: aganakteo - być wzbudzonym, gniewać się Łk 22,24

25. Ale Jezus przywołał ich i powiedział: Wiecie, że przywódcy narodów panują* nad nimi, a wielcy dają odczuć** swoją władzę** nad nimi. Mk 10,42; Mt 11,29; J 13,12

*gr: katalypriewo - poddać swojej władzy, opanować, ujarzmić

**gr: kataktsioniadzo - władać kimś samowolnie, domniwać, dać odczuć swą władzę, okazywać swoją moc na kimś

26. Lecz nie tak będzie u was; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim wśród was, niech jest waszym sługą*.

Łk 14,7; J 18,36

*gr: diakonos - sluga, ten, który wykonuje polecenia

27. A jeśli ktoś wśród was chciałby być pierwszym, niech jest waszym niewolnikiem*.

*gr: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sluga - por. Wj 21,1-6

28. Podobnie Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służyło, ale aby służyć, i aby dał życie swoje na okup za* wielu. Mk 14,24; Rz 5,19;

*gr: anti - w miejsce Wj 30,12; Oz 13,14; Flp 2,4-8

29. A gdy wychodzili* z Jerycha**, szedł za Nim wielki tłum. Mk 10,46-52; J 6,5; Łk 18,35-43

por. Mk 10,46; **gr: Iericho - miejsce aromatu

30. I oto dwaj ślepi, siedzący przy drodze, słysząc*, że Jezus przechodził, krzyczeli, wołając*: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida!

*dosł.: usłyszawszy; *mówiąc J 9,1

31. A tłum skarcił* ich, aby milczeli; lecz oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida!

Mt 15,23;

*lub: surowo napomnieć, ganić Łk 11,8; Kol 4,2

32. I Jezus stanął, przywołał* ich, i powiedział: Co chcecie, abym wam uczynił?

*gr: foneo - wydać głos, wołać, krzyczeć Dz 10,29; Flp 4,6

33. Mówią do Niego: Panie! Aby nasze oczy zostały otworzone. Ef 1,17; Mt 13,16

34. A Jezus zlitował* się i dotknął ich oczu, i zaraz odzyskali wzrok; i podążali za Nim.

*lub: być zdjęty współczuciem Mt 9,36; 1P 3,8; Ps 145,8

21 I gdy przybliżyli się do Jerozolimy, i przysli do Betfage*, pod** Górą Oliwną, wtedy Jezus wysłał dwóch uczniów,

*gr: Bethfage - dom niedojrzałych fig Mk 11,1-11;

**lub: ku, w pobliżu, koto Łk 19,28; J 11,1.12-19

2. Mówiąc im: Idźcie do wsi, która jest przed wami, a zaraz znajdziecie oslicę uwiązaną, a z nią osłátko; odwiążcie i przyprowadźcie je do mnie*.

Łk 19,31; Mk 11,2; Mt 26,18

*zwyczaj zwany „angaria” pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów

3. A gdyby wam ktoś coś mówił, powiedzcie, że Pan ich potrzebuje; jednak zaraz je odeśle*.

*mss Byz - odsyła 1Sm 10,26; J 12,15

4. A to wszystko stało się, aby wypełniło się to, co zostało powiedziane przez proroka, gdy mówi:

5. Powiedzcie córce Syjonu: Oto twój Król przychodzi do ciebie, łagodny i siedzący na osle, na osłátku, źrebięciu* oslicy** będącej pod jarzmem. Mt 2,2; Rdz 49,10; Za 9,9; Ps 45,6; Iz 9,6

*dosł.: synu; **lub: ogólnie o zwierzęciu pociągowym

6. I uczniowie poszli i uczynili tak, jak im rozkazał* Jezus, 1Sm 15,14; J 15,14

*gr: prostasso - polecić, zarządzić, przydzielić, wyznaczyć

7. Przyprowadzili oslicę i osłátko, i włożyli na nie swoje szaty, i usadowili* Go na nich.

*mss Byz - usiadł Mk 11,4-8; Łk 19,32; 2Krn 9,13

8. A bardzo wielki* tłum słał swoje szaty na drodze, a inni obcinali gałązki z drzew i slali je na drodze.

Kpl 23,40; 2Krl 9,13; J 12,13

*gr: *plestos - najliczniejszy, bardzo dużo, większość*

9. A tłumy idące przed Nim i za Nim wołały*, mówiąc: Hosanna** Synowi Dawida! Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA! Hosanna na wysokościach!

Ps 118,26; 148,1;

*lub: *krzyczali; **zbaw teraz, uratuj* Mk 11,9; Łk 2,14

10. I gdy przybył do Jeruzolimy, całe miasto zostało poruszone*, mówiono: Kto to jest?

*gr: *seio - trząść, wzburzyć myśli, odczuwać drżenie*

11. Tłumy natomiast mówiły: To jest Jezus, prorok z Nazaretu w Galilei.

Mt 2,23; J 1,45

12. A Jezus wszedł do świątyni Bożej, i wyrzucił wszystkich sprzedających i kupujących w świątyni; przewracał stoły tych, co pieniądze wymieniali*, i ławy sprzedających gołębie.

Mk 11,15; Łk 19,45; J 2,14; Pwt 14,24-26

*gr: *kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety*

13. I powiedział im: Napisano: Mój dom zostanie nazwany domem modlitwy; a wy uczyniliście z niego jaskinię zbójców*.

*lub: *bandytów* Iz 56,7; Jr 7,11; J 5,25

14. I przystąpili do Niego w świątyni ślepi* i kulawi*, i uzdrowił ich. *mss Byz - kulawi i ślepi

15. A widząc arcykapłani i uczeni w Piśmie przedziwne* dzieła, które czynił, i chłopców wołających w świątyni, i mówiących: Hosanna Synowi Dawida, oburzyli się**.

Ps 118,25

*gr: *thaumasioi - przedziwne, cudowne, godne podziwu*

**lub: *rozniewać się, być wzburzonym, niezadowolonym*

16. I powiedzieli do Niego: Czy słyszysz, co oni mówią? A Jezus powiedział im: Tak, czy nigdy nie czytaliście: Z ust niemowląt i ssących zgotowałeś sobie chwałę?

Ps 8,3

17. A gdy ich opuścił, wyszedł z miasta do Betanii*, i tam zanoctował.

Mk 11,12.20-26

*gr: *Bethania - dom fig, miejscowość na zboczcu Góry Oliwnej*

18. A rano wracając do miasta, poczuł głód.

19. I zobaczył przy drodze jeden figowiec, i podszedł do niego, i nie znalazł na nim nic, tylko same liście, i powiedział do niego: Niech więcej nie zrodzi się z ciebie owoc na wieki*. I natychmiast** usechł figowiec.

Łk 13,6; J 15,2;

*dosł.: *na wiek; **lub: szybko, od razu* Iz 34,4; Jr 8,13; Jud 1,12

20. A gdy ujrzeni to uczniowie, dziwili się, mówiąc: Jak szybko usechł ten figowiec!

21. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę mówię wam: Jeśli miałbyście wiarę i nie wątpili*, nie tylko to, co stało się z figow-

cem, uczynicie, ale gdybyście i tej górze powiedzieli: Podnieś się i rzuć się w morze, to stanie się tak.

Mk 11,22; 1Kor 13,2; Mt 17,20

*lub: *nie zważać się, być wprowadzonym w niepewność*

22. I wszystko, o cokolwiek* prosilibyście w modlitwie, wierząc, otrzymacie.

*dosł.: *ilekółwiek, w mss Byz - ile jeśli* Mt 7,7; 18,19

23. A gdy On przyszedł do świątyni, zbliżyli się do Niego, gdy nauczał, arcykapłani i starsi ludu, mówiąc: Jakim prawem to czynisz? I Kto Ci dał to prawo*?

Wj 2,14; Mk 11,27;

*gr: *eksousia - władza, autorytet, moc* Łk 20,18; J 2,18

24. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Spytam i ja was o jedną rzecz*, na którą jeśli mi odpowiecie, i ja wam odpowiem, jakim prawem to czynię. *gr: *logos - słowo*

25. Skąd był chrzest* Jana? Z nieba, czy od ludzi? A oni rozważali to w sobie i mówili: Jeśli powiemy: Z nieba, powie nam: Dlaczego więc mu nie uwierzyliście?

Mt 11,7;

*lub: *zamurzenie - por. Mt 3,11** Łk 7,28; J 1,19-28

26. Jeśli powiemy: Od ludzi, boimy się ludu; bo wszyscy mają Jana za proroka.

Iz 57,11; J 9,22; Mt 14,5

27. A w odpowiedzi, rzekł Jezusowi: Nie wiemy. Powiedział im i On: To i ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię.

28. Ale co się wam wydaje? Pewien człowiek miał dwoje dzieci*, i gdy podszedł do pierwszego, powiedział: Dziecko! Idź, pracuj dziś w mojej winnicy.

1Kor 10,15;

*tj. *dziecko płci męskiej* Mk 13,34; Łk 15,11-32

29. A on w odpowiedzi, rzekł: Nie chcę, ale potem odczuł żal* z tego powodu, i poszedł.

por. w. 32 Iz 55,7; Ez 18,30; Jon 3,8; Dz 17,30

30. I gdy podszedł do drugiego, powiedział tak samo. A on w odpowiedzi, rzekł: Ja idę, panie*! Ale nie poszedł.

Mt 23,3; Tr 1,16

*gr: *kyrios - od kyros, mieć najwyższą władzę - Pan*

31. Który z tych dwóch uczynił wolę ojca? Powiedzieli do Niego: Pierwszy. Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że celnicy* i nierządnice** wyprzedzają was do Królestwa Bożego.

Łk 13,1; Mt 7,21; Rz 3,19; Hl 15,6

*gr: *telones - poborcy podatków lub cła; **lub: prostytutki*

32. Albowiem Pan przyszedł do was drogą sprawiedliwości, a nie uwierzyliście mu, ale celnicy i nierządnice mu uwierzyli; a wy chociaż to widzieliście, jednak nie odczuliście później żalu*, aby mu uwierzyć.

Iz 35,8; Za 7,11

*gr: *metamelomai - czuć skruchę, czuć żal, odczuwać troskę*

33. Posłuchajcie innego podobieństwa*: Był pewien gospodarz, który zasadził winnicę i ogrodził ją dookoła płotem, wykopał w niej tłocznię, zbudował wieżę, przekazał ją rolnikom i odeszedł. 2Krn 24,21; Jr 19,3; 37,15; Mt 13,18

*gr.: *parabole - polożyć obok, przykład, porównanie*

34. A gdy przybliżył się czas owocowania, posłał swoje sługi do rolników*, aby odebrali jego plony. *lub: hodowców winorośli Iz 5,4

35. A rolnicy, gdy pojмали jego sługi, jednego dotkliwie wychłostali, drugiego zabili, a trzeciego ukamienowali. Hbr 11,36

36. Znowu posłał inne sługi, więcej niż za pierwszym razem, i to samo uczynili z nimi.

37. A w końcu posłał do nich swojego syna, mówiąc: Uszanuj* mego syna. Iz 5,4; J 3,16;

*gr.: *entrepo - szanować, darzyć kogoś czcią* Hbr 1,2

38. Lecz rolnicy, gdy ujrzeli syna, powiedzieli sobie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a zatrzymamy* dla siebie jego dziedzictwo.

*gr.: *katacheo - posiść, zająć, zawładnąć* J 11,49-53

39. I wzięli go, i wyrzucili go poza winnicę, i zabili. Mt 26,50; Łk 22,52; J 18,12

40. Gdy więc przyjdzie pan winnicy, co uczyni tym rolnikom?

41. Mówią do Niego: Złych srogo* wygubi, a winnicę wynajmie** innym rolnikom, którzy we właściwym czasie oddawać mu będą swoje plony. *dost.: źle; **lub: odda, wydzierżawi

42. Jezus powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście w Pismach: Kamień, który odrzucili* budujący, stał się głowicą węgla; PAN to sprawił i to jest godne podziwu w naszych oczach? Ps 118,22-23; Iz 28,16; Ef 2,20; 1P 2,4

*gr.: *apodokimadzo - uznać za nienadającą się, być odrzuconym*

43. Dlatego mówię wam, że zostanie wam zabrane Królestwo Boże, i dane narodowi*, który będzie wydawał jego owoce. Mt 8,11

*gr.: *ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*

44. A kto upadłby na ten kamień, roztrzaska* się, a na kogo on upadłby, zetrze** go.

*lub: zostanie pokruszony Ps 2,9; Iz 8,14-15; Dn 2,34-35;

**lub: skruszony na proch Łk 20,18; Rz 9,33

45. A gdy usłyszeli arcykapłani i faryzeusze Jego podobieństwa, poznali, że mówił o nich;

46. I szukali sposobu jak Go pojmać, lecz bali się ludu, ponieważ lud miał Go za proroka.

2. Podobne* jest Królestwo Niebios do pewnego człowieka, króla, który wyprawił wesela swojemu synowi, Iz 25,6; Mt 25,1; J 3,29;

*lub: zostało przyrównane Ef 5,24-32; Obj 19,7-9

3. I posłał swoje sługi, by wezwali zaproszonych na uroczystości weselne; ale oni nie chcieli przyjść.

4. I ponownie posłał inne sługi, mówiąc: Powiedźcie tym, którzy są zaproszeni: Oto przygotowałem mój posiłek*, moje woły i tuczne bydło ofiarowano**, i wszystko jest gotowe; chodźcie na uroczystości weselne!

*tj. posiłek poranny lub obiad Łk 10,1; Dz 1,8

**lub: zabiło - część ofiarowano, a część spożywano

5. Oni jednak lekceważąc to, odeszli, ten wprawdzie do swojej roli, a tamten do swojego handlu*; *gr.: *emporion - handel towarem, interes*

6. A pozostali pojмали jego sługi, znieważyli ich i pozabijali.

7. Gdy król to usłyszał, rozgniewał się i posłał swoje wojska, wytracił owoch morderców, a miasto ich spalił. 1Tes 2,16; Łk 21,24

8. Wtedy powiedział swoim sługom: Wesela wprawdzie jest gotowe, lecz zaproszeni* nie byli godni. *gr.: *kaleo - wolać, wzywać, zapraszać*

9. Dlatego idźcie na rozstaje dróg, i kogokolwiek znajdziecie, wezwijcie* na uroczystości weselne. *por. w: 8* Mk 16,15; Obj 22,17

10. I wyszli owi słudzy na drogi, zgromadzili wszystkich ilu znaleźli, złych a także dobrych, i napełniło się wesela gośćmi*.

*dost.: *spoczywającymi (przy stole)* Mt 13,47

11. A gdy wszedł król, aby przypatrzeć się spoczywającym przy stole, zobaczył tam człowieka nieodzianego w szatę weselną.

12. I powiedział do niego: Przyjacielu! Jak tu wszedłeś, nie mając szaty weselnej? A on zamilkł. *gr.: *hetairoi - zwrot grzesznościowy - towarzysze, druh, kolega - występuje tylko w Ew. Mat. w znac. negat. - Mt 20,13*

13. Wtedy powiedział król sługom: Zwiążcie jego nogi i ręce, zabierzcie go i wyrzućcie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 13,30; 8,12; Łk 13,28

14. Albowiem wielu jest powołanych*, ale mało wybranych. *lub: wezwanych Mt 20,16

15. Wtedy odeszli faryzeusze na naradę i podjęli decyzję, żeby Go złapać* na słowie.

*gr.: *pagideuo - usidlić, Ps 2,2; Mk 12,13*

zastawić pułapkę, złapać w sidła, usidlić na podst. słów

16. I posłali do Niego swoich uczniów z herodianami*, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że

22 A Jezus w odpowiedzi, ponownie rzekł im w podobieństwach*, mówiąc: *gr.: *parabole - polożyć obok, przykład, porównanie* Mt 13,13

jestes szczery, a drogi Bożej w prawdzie naczasz, i nie zależy^{**} Ci na nikim; albowiem nie patrzysz na powierzchowność ludzi^{***}.

^{*tj. czł. stronnicwa wspierającego dynastię Heroda; **tub: nie zważasz; ***idiom: nie masz względu na osobę} Mt 16,11; Mk 3,6

17. Dlatego powiedz nam, jak Ci się wydaje: Czy wolno dawać podatek^{*} Cezarowi, czy nie?

Dz 5,37; Rz 13,6; Pwt 1,17; 16,19; Lk 2,1

^{*gr: kensos - podatek poglówny pobierany według spisu}

18. Ale Jezus poznał ich niegodziwość, dlatego powiedział: Dlaczego wystawiacie mnie na próbę^{*}, obłudnicy^{**}?

Mk 2,8; J 2,25; 8,6;

^{*tub: kusicie; **hipokryci - por. Mt 7,5*} Mt 19,3; Dz 5,9

19. Pokażcie mi monetę podatkową^{*}; a oni przynieśli Mu denara. ^{*por. u. 17*}

20. I powiedział im: Czyj to jest wizerunek^{*} i napis^{*}? ^{*tub: obraz} Lk 20,24; 23,38

21. Powiedzieli do Niego: Cezara^{*}. Wtedy powiedział im: Oddawajcie więc to, co jest Cezara, Cezarowi, a to, co jest Boga, Bogu.

^{*gr: kaisar - cesarz -, odcięty} Mt 17,25; Lk 23,2; 1P 2,13

22. Gdy to usłyszeli, zadziwili się, opuścili Go i odeszli. Lk 20,25; Dz 6,10; Kol 4,6

23. Tego dnia podeszli do Niego saduceusze^{*}, którzy mówią, że nie ma powstania z martwych, i pytali Go,

Mk 12,18; Lk 20,27;

^{*hebr: cadok - sprawiedliwy} 1Kor 15,12; 2Tm 2,18

24. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz powiedział: Jeżeli ktoś umrze nie mając dzieci, to jego brat prawem powinowactwa^{*}, ma poślubić jego żonę i wzbudzić^{**} potomstwo swojemu bratu.

Lk 6,46; Rdz 38,8; Pwt 25,5-10

^{*tj. poślubić wdowę po bracie, który zmarł bezdzietnie}

^{**gr: anistemi - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić}

25. Było więc u nas siedmiu braci; pierwszy pojął żonę i umarł, nie mając potomstwa, zostawił swoją żonę swojemu bratu.

26. Podobnie drugi i trzeci, aż do siódmego.

27. A na końcu po wszystkich umarła i ta kobieta.

28. Przy powstaniu z martwych więc, którego z tych siedmiu będzie żoną, gdyż wszyscy mieli ją za żonę? Dn 12,2; Oz 13,14; Hi 19,25

29. A w odpowiedzi, Jezus rzekł im: Błazniercie^{*}, nie znając^{**} Pism ani mocy Boga.

^{*gr: planao - błąkać się, włożyć; **gr: eido - wiedzieć, znać} Lk 24,44; J 20,9; Rz 15,4

^{wprowadzać w błąd, zwodzić; **gr: eido - wiedzieć, znać}

30. Albowiem przy powstaniu z martwych ani nie poślubiają, ani są zaślubiane, ale są jak aniołowie^{*} Boży w niebie. Ps 103,20;

^{*gr: angelos - zwiastun, postaniec, anioł} 1J 5,28; Lk 20,34

31. A co do powstania z martwych, czy nie

czytaliście, co wam zostało powiedziane przez Boga, mówiącego:

32. Ja jestem Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. Bóg nie jest Bogiem martwych, ale żywych^{*}. ^{*dost.: żyjących} Wj 3,6.15-16

33. A gdy tłumy to usłyszały, zdumiały^{*} się nad Jego nauką. ^{*gr: ekplesso - por. Dz 13,12*}

34. A gdy usłyszeli faryzeusze, że zamknął usta saduceuszom, zebrali się razem.

35. I spytał Go jeden z nich, znawca Prawa, wystawiając Go na próbę^{*} i mówiąc:

^{*tub: kusząc, doświadczając - por. Jk 1,13*} Lk 7,30; Tł 3,13

36. Nauczycielu! Które przykazanie jest wielkie^{**} w Prawie? Oz 8,12; Lk 11,42

^{*gr: didaskalos - nauczyciel, pouczający; **domysl: największe}

37. A Jezus mu powiedział: Będziesz miłował PANA, Boga twójego, całym swoim sercem, i całą swoją duszą, i całą swoją myślą;

Joz 22,5; Rz 8,7; Pwt 6,5; 10,12; 30,6

38. To jest wielkie i pierwsze przykazanie. 39. A drugie podobne temu: Będziesz miłował^{*} swojego bliźniego, jak samego siebie.

^{*gr: agapao - przyjmować z zadowoleniem, Lk 10,29; gorąco miłować, bardzo lubić} Kpl 19,18; Ga 5,14

40. Na tych dwóch przykazaniach jest oparte^{*} całe Prawo i Proroctwa. Rz 13,9;

^{*dost.: jest zawieszane} 1Tm 1,5; Jk 2,8

41. A gdy zebrali się faryzeusze^{*}, Jezus spytał ich, ^{*aram: etym - oddzielony, członek religijnego stronnictwa, faryzeusz; rygorystycznie przestrzegający Prawa}

42. Mówiąc: Co wy myślicie^{*} o Mesjaszu^{**}? Czyim jest synem? Powiedzieli do Niego: Dawida. ^{*tub: wydawać się, sądzić; **Chrystusie} Mk 12,36

43. Powiedział im: Jak więc Dawid w Duchu^{*} nazywa Go Panem, mówiąc:

^{*tub: w duchu} Dz 2,30; 2Sm 23,2; Dz 1,16

44. Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę Twoich nieprzyjaciół^{*} jako podnóżek pod Twoje stopy?

^{*tub: być wrogo nastawiony, nienawistny} Ps 110,1

45. Jeśli więc Dawid nazywa Go Panem, to jak jest Jego synem? Rz 9,5; J 8,58; Rz 1,3

46. I nikt Mu nie mógł odpowiedzieć ani słowem, i od tego dnia, nikt nie ośmielił^{*} się Go więcej pytać. Lk 20,40; Hi 32,15; Iz 50,2

^{*gr: tolamo - być odważnym, posuwać się do, być śmiałym}

23 Wtedy Jezus powiedział do tłumów i do swoich uczniów, mówiąc:

2. Na katedrze^{*} Mojżesza zasiadli uczeni w Piśmie i faryzeusze. Ne 8,4; Mi 2,7; Lk 20,46

^{*gr: kathedra - podwyższone krzesło nauczycielskie}

3. Dlatego wszystko, cokolwiek by wam powiedzieli by zachowywać, zachowujcie i czynicie, ale według uczynków ich nie postępujcie; albowiem oni mówią, a nie czynią.

Wj 18,19; Pwt 4,5; 17,9; Ps 50,16; Rz 2,19-24; Tt 1,16

4. Bo wiązać^{*} ciężkie i trudne do uniesienia brzemiona, i kładą je na ramiona ludzi, lecz *nawet* swoim palcem nie chcą ich ruszyć.

^{*}gr: *desmewo - spętać, zakuć w łańcuchy* Łk 11,46; Dz 15,10

5. A wszystkie swoje dzieła pełnią tak, aby byli widziani przez ludzi. Poszerzają bowiem swoje rzemyki modlitewne^{*} i przedłużają frędzle^{**} swoich płaszczów, Mt 6,1-16; Pwt 11,8; ^{*}dost.: *filakterie - por. Pwt 6,6-8; ^{**}por. Mt 14,36* Pwt 22,12*

6. I lubią pierwsze miejsca na wiecezrach i pierwsze siedzenia w synagogach,

7. I pozdrowienia na rynkach, i bycie przez ludzi nazywanymi: Rabbi, Rabbi![†]

^{*}hebr.: *mój Mistrzu, mój Nauczycielu* J 13,13

8. Ale wy nie pozwalajcie nazywać siebie Rabbi; albowiem jeden jest wasz Mistrz^{*}, Mesjasz; a wy wszyscy jesteście braćmi.

^{*}gr: *kathegetes - przewodnik, nauczyciel* Iz 9,6; Ml 1,6

9. I nikogo na ziemi nie nazywajcie swoim ojcem; albowiem jeden jest Ojciec wasz, *który jest* w niebiosach. Hi 32,21; Hbr 12,9

10. I nie pozwalajcie nazywać siebie mistrzami; jeden bowiem jest wasz Mistrz^{*}, Mesjasz.

^{*}gr: *kathegetes - por. w 8* Mt 26,18; Mk 9,5; 1Kor 4,15*

11. Natomiast *кто jest* największy^{*} wśród was, *niech* będzie waszym sługą. ^{*}dost.: *większy*

12. A kto będzie siebie wywyższał, zostanie poniżony; a kto samego siebie uniąży, zostanie wywyższony. Ps 138,6; Prz 16,18; Jk 4,6

13. Lecz biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Albowiem zamykacie Królestwo Niebios przed ludźmi; wy nie wchodzicie, a wchodzącym nie pozwalacie wejść. ^{*}tub: *hipokryci* Łk 11,52; J 7,46; Dz 8,1

14. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Albowiem pozeracie domy wdów, i to pod pozorem długich modlitw, dlatego większy wyrok otrzymacie.

Hi 22,9; Mk 12,40; Łk 20,47

15. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Obchodzicie bowiem morze i suchy ląd, aby jednego uczynić prozelitą^{*}, a gdy nim zostanie, czynicie go synem Gehenny, dwa razy *bardziej* niż wy. Est 8,17; ^{*}tj. *poganin wyznający judaizm - por. Dz 13,16** Dz 2,10; 13,43*

16. Biada wam, ślepi przewodnicy! Którzy

mówicie: Kto przysiągłby na świątynię^{*}, to nic; ale kto przysiągłby na złoto w świątyni, ten jest zobowiązany *przysięgą*. Mt 15,14;

^{*}gr: *naos - główny budynek świątyni* Ga 5,3; J 9,39

17. Głupi^{*} i ślepi! Albowiem co jest większe, złoto czy świątynia, która uświęca złoto?

^{*}gr: *moros - tępy, głupi, niedorzeczny, bezzmysłność*

18. A kto przysiągłby na ołtarz, to nic; lecz kto przysiągłby na dar^{*} ofiarny, który jest na nim, ten jest zobowiązany *przysięgą*.

^{*}gr: *doron - dar ofiarny jako wyraz czci, podarunek*

19. Głupi i ślepi! Co bowiem jest większe, dar ofiarny czy ołtarz, który uświęca *ten* dar?

^{*}gr: *hagiadoz - oddzielony por. Mt 6,9* Wj 29,37; Mt 24,5*

20. Kto więc przysięga na ołtarz, przysięga na niego i na wszystko, co na nim *jest*;

21. A kto przysięga na świątynię, przysięga na nią i na Tego, który w niej mieszka;

22. A kto przysięga na niebo, przysięga na tron Boga i na Tego, *który* na nim zasiada.

23. Biada^{*} wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Dajecie bowiem dziesięcinę z mięty i z anyżu, i z kminu, a opuszczacie ważniejsze rzeczy w Prawie: sąd, miłosierdzie i wiare; *te rzeczy* należy czynić, a tamtych nie opuszczać. 1Sm 15,22; Mi 6,8; Łk 11,42

^{*}gr: *quai - wyraz dziękonośladowczy „och” - por. Mt 11,21**

24. Ślepi przewodnicy[†]! Przedczacie komara, a polykacie wielbłąda. Mt 7,4; Łk 6,7

^{*}gr: *hodesgos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*

25. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Oczyszczacie bowiem zewnątrz kubek i misę, a wewnątrz *one* są pełne *tego, co pochodzi* z grabieży^{*} i niepowściągliwości^{**}. Iz 28,7-8; Łk 11,39-40; Mk 7,4-13

^{*}gr: *harpage - por. 1Tes 4,17*; ^{**}tub: *brak opanowania**

26. Ślepy faryzeuszu! Oczyszczać najpierw to, co jest wewnątrz kubka i misy, aby i to, co jest na zewnątrz nich, stało się czyste^{*}.

^{*}gr: *kataros - czysty, bez skaży, niewinny* Iz 55,7; Jr 4,14

27. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo podobni jesteście grobom pobielanym, które na zewnątrz wprawdzie widziane są *jako* piękne^{*}, ale wewnątrz pełne są kości umarłych i wszelkiej nieczystości. ^{*}gr: *horaios - kwitnący, piękny* Łk 11,44; Dz 23,3

28. Tak i wy, na zewnątrz wprawdzie ukazujecie się ludziom jako sprawiedliwi, ale wewnątrz pełni jesteście obłudy i bezprawia^{*}.

^{*}gr: *anomia - nieprawość, 1Sm 16,7; Ps 51,6; Jr 17,9 stan bezprawia, pogarda prawa, niegodziwość*

29. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Budujecie bowiem groby proroków i zdobiecie nagrobki sprawiedliwych.

30. I mówicie: Gdybyśmy żyli za dni naszych ojców, nie byłibyśmy ich współnikami* w *przełaniu* krwi proroków.

Jr 2,30; 2Krn 36,15

*gr: koimnos - współnik, towarzyszy, współpracownik

31. A tak sami o sobie świadczycie, że jesteście synami *tych*, którzy pozabijali proroków;

Joz 24,22; Hi 15,6; Dz 7,51; 1Tes 2,15

32. Dopełnijcie* i wy miary swoich ojców.

*lub: dopełnianie - dopuszczalne są obnie formy tłumaczenia

33. Węże! Plody zmił! Jak uciekniecie przed sądem Gehenny*?

Mt 12,34; Hbr 2,3; Ps 58,3

*dolina Hinom - symbol wiecznego potępienia - por. Mt 10,28**

34. Oto dlatego, ja posyłam do was proroków i mędrców, i uczonych w Piśmie, a *niektórych* z nich zabijecie i ukrzyżujecie, i *niektórych* ubiczujecie* w swoich synagogach, i będziecie ich prześladować z miasta do miasta;

*lub: wychłostacie Mt 10,17; J 16,2; Dz 7,51

35. Aby przyszła na was cała sprawiedliwa krew, wylana na ziemi od krwi sprawiedliwego Abła aż do krwi Zachariasza, syna Barachiasza, którego zabicie między świątynią a ołtarzem.

Rdz 4,8; 2Krn 24,20; Hbr 12,24

36. Zaprawdę mówię wam: To* wszystkie przyjdzie na to pokolenie**.

*dost.: te - L.mn.

*gr: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród

37. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz* proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posyłani, ile to razy chciałem zgromadzić swoje dzieci, jak** kwoka zgromadza swoje pisklęta pod skrzydła, a nie chcieliście.

*gr: apokteino - zabijać w jakikolwiek sposób Mt 22,3;

**dost.: tym samym sposobem Łk 13,34; Obj 11,8

38. Oto wasz dom jest zastawiony wam pusty.

39. Albowiem mówię wam, że nie ujrzycie mnie od teraz, aż do *czasu*, gdy powiecie: Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA.

*lub: wystawiany Ps 118,26

24 A gdy Jezus wyszedł i odchodził ze świątyni, podeszli Jego uczniowie, aby pokazać Mu zabudowania świątyni*.

*gr: hieron - święte miejsce, świątynia (cała) Mk 13,1; Łk 21,5

2. A Jezus powiedział im: Czy nie dostrzegacie* tych wszystkich *wydarzeń*? Zaprawdę mówię wam, nie zostanie tu kamień na kamieniu, który nie zostanie zwalony**.

1Krl 9,7

gr: blepo - por. Mk 4,24; **gr: katalyo - zburzyć, rozwiać, obalić

3. A gdy siedział na Górze Oliwnej, podeszli do Niego uczniowie na osobności, mówiąc: Powiedz nam, kiedy staną się te *wydarzenia*, i jaki jest znak Twojego przyjscia* oraz końca** tego wieku?

Dn 12,6; Mt 13,39; 1Tes 5,1

gr: parousia - por. 1Tes 4,15; **lub: spełnienie, kres

4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł**.

*lub: przyglądać się uważnie, baczyć; **uprowadził w błąd

5. Wielu bowiem przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem Mesjasz*, i wielu zwiodą;

Jr 14,14; J 5,43; 2P 2,1-2; 1J 4,1; Obj 13,8

*gr: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz

6. I usłyszycie o wojnach i wieści z wojen.

Uważajcie, abyście się nie trwożyli*; bo trzeba, aby stały się te wszystkie *wydarzenia*; ale *to* jeszcze nie koniec.

Jr 4,19; Mk 13,7; Łk 21,9

*gr: throos - urzawa, zgiełk, głośny płacz

7. Albowiem powstanie naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będzie głód*, i zarazy, a miejscami trzęsienia ziemi.

*dost.: głody Ag 2,22

8. A wszystkie te *wydarzenia*, to początek bólów porodowych*.

*lub: bólów (ogólnie)

9. Wtedy wydawać was będą na udrekę*, i będą was zabijając, i będziecie znienawidzeni przez wszystkie narody z powodu mojego imienia.

*lub: ucisk, utrapienie Mt 10,17

10. I wtedy wielu zostanie zgorszonych*, i jedni drugich wydadzą**, i jedni drugich znienawidzą.

J 6,66; Mt 11,6; 26,31

*lub: zrazi się, potknąć; **wydać kogoś zdradziecko

11. I powstanie* wielu fałszywych proroków, i zwiódą** wielu.

1J 4,1; 2P 2,1; Dz 20,30; 1J 2,18

*dost.: zostaną uzbudzeni; **gr: planao - por. Mt 18,12*

12. A z powodu roznożenia się bezprawia, miłość wielu oziębnie*.

Obj 2,4

*gr: psycho - chnąć, chłodzić podmuchem, zostać oziębionym

13. Ale kto wytrwa aż do końca, ten zostanie ocalony*.

*lub: zbawiony Mt 10,22; Mk 13,13

14. I zostanie ogłoszona ta Ewangelia Królestwa w całym zamieszkałym świecie, na świadectwo wszystkim narodom. I wtedy nadejdzie koniec.

Dz 20,25; Mt 9,35; Mk 1,14

15. Gdy więc ujrzycie obrzydliwosć spustoszenia, o której zostało powiedziane przez proroka Daniela, stojącą na miejscu świątyni – kto czyta, niech rozumie!

Mk 13,14;

Dn 9,26-27; 11,31; 12,11

16. Wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry;

Łk 21,20-24

17. Kto jest na *górnym* tarasie, niech nie schodzi, aby coś wziąć ze swojego domu;

18. A kto jest na roli, niech ponownie nie wraca, by wziąć swoje szaty.

19. A biada kobietom w ciąży i karmiącym w te dni!

Mk 13,17; Łk 21,23

20. Młdźcie się więc, aby ucieszka wasza nie nastąpiła zimą, ani w sabat.

21. Wtedy bowiem będzie wielki ucisk*, jak i nie zaistniał od początku świata aż do teraz, ani *jakiego* z pewnością nie będzie.

*gr: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola Dn 12,1; Obj 7,14

22. A gdyby nie były skrócone te dni, nikt* nie zostałby uratowany*; ale ze względu na wybranych będą skrócone te dni.

*dost.: żadne ciało; *lub: zbawiony Iz 45,4; Rz 11,26

23. Jeśli wtedy ktoś by wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo tam, nie wiercie.

*gr: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz

24. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą wielkie znaki i cuda, tak aby zwieść**, o ile można, i wybranych.

Wj 7,11; Pwt 13,1; Obj 13,13; 19,20

*lub: dawać, dostarczać; **gr: planao - por. Mt 18,12*

25. Oto wam przepowiedziałem*.

*gr: profero - ogłaszać, mówić wczesniej, zapowiadać

26. Jeśli więc powiedzieliby wam: Oto jest na pustyni*, nie wychodźcie; oto jest w alkierzach**, nie wiercie. *lub: pustkowiu J 18,10

*gr: tameion - pomieszczenie weu: domu, komórka, schowek

27. Albowiem jak błyskawica pojawia się na wschodzie i jest widziana aż na zachodzie, takie będzie i przyjście* Syna Człowieczego.

lub: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15

28. Gdzie bowiem jest padlina, tam gromadzą się orły*. *lub: sepy Ha 1,8; Łk 17,37; Obj 19,17

29. A zaraz po ucisku* tych dni słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojej jasności, i gwiazdy spadać będą z nieba, a moce niebieskie zostaną poruszone. Iz 13,10; Ez 32,7;

*gr: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola Obj 6,13

30. I wtedy ukaże się na niebie znak Syna Człowieczego, i wtedy będą bić się w piersi wszystkie plemiona ziemi, i zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego* na obłokach nieba z mocą i z wielką chwałą. Mt 12,39;

*gr: erchomai - przybywać, dojsć, dotrzeć Za 12,10; Obj 1,7

31. I pośle swoich aniołów z trąbą o potężnym dźwięku, i zgromadzą Jego wybranych z czterech stron*, od jednego krańca nieba aż po drugi kraniec. *dost.: wiatrów Mt 13,41

32. A od figowca nauczcie się tego *oto* podobieństwa*: Gdy jego gałąź staje się miękka i wypuszcza liście, wiecie, że blisko jest lato.

*lub: porównanie, przykład Mk 13,28; Łk 21,29

33. Tak i wy, gdy ujrzycie te wszystkie *wydarzenia*, wiecie, że jest blisko, u drzwi.

34. Zaprawdę* mówię wam: Nie przeminie to pokolenie**, aż się te wszystkie *wydarzenia* stana. *gr: amen - godne wiary; **gr: genea - Mt 23,36*

35. Niebo i ziemia przeminą*, ale słowa moje z pewnością nie przeminą. Mt 5,18; Mk 13,30

*gr: parerchomai - przejść obok, trwać chwilowo, minąć

36. A o tym dniu i godzinie nikt nie wie*, ani aniołowie niebios, tylko sam Ojciec mój.

*gr: eido - dostrzegać, Mt 24,42; Mk 13,32; Dz 1,7

37. A tak, jak było za dni Noego, takie* będzie i przyjście** Syna Człowieczego.

*gr: houto - w ten sposób, tak oto, tak Rdz 6,1; 7,1; Hl 22,15

**gr: parousia - obecność, przyjście - por. 1Tes 4,15*

38. Albowiem jak za dni przed potopem jedli i pili, żenili się i za mąż wydawali, aż do tego dnia, w którym Noe wszedł do arki,

39. I nie spostrzegli się*, aż przyszedł potop i uniósł wszystkich; takie będzie i przyjście* Syna Człowieczego. Łk 12,19; Mt 13,30

*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać; **gr: parousia

40. Wtedy dwóch będzie na roli; jeden będzie wzięty, a jeden pozostawiony;

41. Dwie będą mleć na żarnach; jedna będzie wzięta, a jedna pozostawiona.

42. Czuwajcie więc, ponieważ nie wiecie, o której godzinie wasz Pan przyjdzie*.

gr: erchomai - por. w 30 Mk 13,33; Obj 3,3; Mt 25,13

43. A to wiecie, że gdyby wiedział gospodarz*, o której straży ma przyjść złodziej, czuwałby i nie pozwoliłby włamać się** do swojego domu. *lub: pan domu; **podkopać (ścian)

44. Dlatego i wy bądźcie* gotowi, bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślcie. *lub: stańcie się

45. Kto więc jest tym wiernym i roztumnym sługą, którego pan jego ustanowił nad swoją służbą*, aby im dawał pokarm *we właściwym* czasie? *lub: służba domowa Łk 12,42

46. Błogosławiony* ów sługa, którego jego pan *gdy* przyjdzie, znajdzie tak czyniącego.

*gr: makarios - szczęśliwy, ten któremu warto pogratulować

47. Zaprawdę mówię wam, że go ustanowi nad całym swoim mieniem*.

Mt 25,21; *lub: dobytkiem Łk 12,44; J 12,26

48. A jeśliby powiedział ów zły sługa w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem,

Iz 32,6; Ez 12,22; Lk 19,22; Dz 8,32

49. I zaczęły bić współsługi, a jeść i pić z pijakami,

2Kor 11,20; 1P 5,3; 3J 1,9

50. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego się nie spodziewa*, i o godzinie, której nie zna,

*lub: nie oczekuje 1Tes 5,2

51. I potnie* go na kawałki, i wyznaczy mu dział równy z obłudnikami; tam będzie płacz i zgryzanie zębów.

Iz 33,14; Lk 12,46; 13,28

*gr.: dichotomeo - pociąć na kawałki, oddzielić, odłączyć

25 Wtedy podobne będzie Królestwo Niebios do dziesięciu dziewic*, które wzięły swoje lampy i wyszły na spotkanie oblubienica**.

Lk 5,34; Ef 5,25

*gr.: parthenos - panna, dziewica; **pan młody, narzeczonny

2. A pięć z nich było roztropanych*, a pięć głupich.

Pwt 32,23; Jr 24,2; Mt 7,24

*gr.: fromimos - rozumny, roztropany, rozważny, mądry

3. Te głupie wzięły swoje lampy, lecz nie wzięły ze sobą oliwy.

Iz 48,1; Mt 23,25; 2Tm 3,5

4. Lecz mądre wzięły oliwę w swoje naczynia wraz ze swoimi lampami.

5. A gdy oblubieniec zwlekał, zdrzemnęły się wszystkie i spały.

Ha 2,3; 2P 3,4

6. A w środku nocy rozległ się krzyk: Oto oblubieniec przychodzi; wychodźcie na jego spotkanie!

Mk 13,33; 1Tes 5,13

7. Wtedy obudziły się wszystkie owe dziewice i uporządkowały* swoje lampy.

*gr.: kosmeo - uporządkować, przyzobaczyć, zyskać cześć

8. A głupie powiedziały do mądrych: Dajcie nam z waszej oliwy, bo lampy nasze gasną.

9. A mądre odpowiedziały, mówiąc: Jeszcze by nam i wam nie wystarczyło; idźcie raczej do sprzedających i kupcie sobie.

Lk 13,24

10. A gdy odeszły kupować*, przyszedł oblubieniec i te, które były gotowe, weszły z nim na uroczystości weselne; i drzwi zostały zamknięte.

*gr.: agoradzo - kupować, być na rynku

11. Lecz później przyszły i pozostałe dziewice, mówiąc: Panie, Panie, otwórz nam!

12. A on w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam, nie znam was.

J 10,27;

*gr.: amen - z hebr.: godne wiary

Ps 1,6; Ha 1,13

13. Czuwajcie więc; bo nie znacie dnia ani godziny, o której przyjdzie* Syn Człowieczy.

*gr.: erchomai - przybywać,

Mt 24,42-44; 1P 5,8;

przychodzić, nadjeść

Dz 20,31; 2Tm 4,5; 1P 4,7

14. Podobnie bowiem *pevien* człowiek odjeżdżając *za granicę*, przywołał* swoje sługi i przekazał im swój dobytek;

*lub: wezwał Lk 19,12; Rz 12,6; 1Kor 3,5; Ef 4,11

15. I temu wprawdzie dał pięć talentów, a temu dwa, a temu jeden, każdemu według jego możliwości*, i zaraz** odjechał.

Mt 18,24;

*dost.: mocy; **może stanowić początek w. 16 Lk 12,48

16. A poszedł ten, który wziął pięć talentów, obracał¹ nimi i uzyskał** drugie pięć talentów.

*gr.: ergadzomai - pracować, handlować, nabywać

**gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, wykonywać

17. Tak samo i ten, który wziął dwa, i on uzyskał¹ drugie dwa.

2Sm 19,32; Mk 14,3; Kol 4,17;

*gr.: kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać 1P 4,10

18. A ten, który wziął jeden, odszedł, rozkopał ziemię i schował srebro swojego pana.

19. A po długim czasie przyszedł pan owych sług i rozlicza z nimi *zapis* rozrachunków*.

*gr.: logos - słowo, tu: rachunek, zapis księgowy 2Kor 5,10

20. I przystąpił ten, który wziął pięć talentów, i przyniósł dalsze pięć talentów, mówiąc: Panie! Przekazałeś mi pięć talentów, oto drugie pięć talentów zyskałem nimi.

*gr.: paradidomai - powierzyć coś ustnie, wydać w ręce

21. A pan jego powiedział mu: Dobrze, sługo dobry i wierny! W małych byłeś wierny, ustanowię* cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana.

1P 1,7; 2Kor 10,18; Lk 16,10

*gr.: kathistemi - wyznaczyć, postawić nad kimś, ogłosić

22. Przystąpił także i ten, który wziął dwa talenty, i powiedział: Panie! Powierzyłeś mi dwa talenty, oto* drugie dwa talenty zyskałem nimi**.

*lub: spójrz; **dost.: na nich

23. Powiedział mu pan jego: Dobrze, sługo dobry i wierny! W małych byłeś wierny, ustanowię cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana.

*gr.: pistos - godny zaufania, wierzący

24. A przystąpił i ten, który wziął jeden talent*, i powiedział: Panie! Poznałem cię, że jesteś człowiekiem twardym**, że znieś, gdzie nie siałem, i zbierasz, gdzie nie rozspalałeś;

*1 talent - 6000 drachm Hi 21,14; Lk 6,46

to 17 lat pracy prac. rolnego; **gr.: skleros - por. Rz 9,18*

25. Bojąc* się więc, odszedłem i ukryłem twój talent w ziemi; oto masz to, co *jest* twoje.

*gr.: fobeo - lękać, bać, przerazić, respektować, uciec

26. A w odpowiedzi, pan jego rzekł do niego: Sługo zły i gnuśny! Wiedziałeś, że znę, gdzie nie siałem, i zbieram, gdzie nie rozsypywałem;

Hi 15,5-6; Prz 18,9; 20,4; Mt 18,32

*gr.: okneros - opieszły, ociągający się, wahający się

27. Trzeba było więc złożyć moje srebro u bankierów, a ja po przyjściu, odebrałbym to, co jest moje z zyskiem*.

Pwt 23,19; Rz 3,19

*gr: tokos - procent z pieniędzy, odsetki, lichwa, zysk

28. Dlatego zabierzcie od niego ten talent i dajcie temu, który ma dziesięć talentów.

29. Każdemu bowiem, kto ma, będzie dane, i będzie obfitować*; a temu, kto nie ma, i to, co ma, zostanie mu zabrane.

Łk 8,18;

*lub: mieć w nadmiarze

Łk 19,26; J 15,2

30. A tego bezużytecznego* słuę wyrzucicie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów.

Mt 3,10; 5,13; J 15,6; 2P 2,17

*gr: achreios - nieprzydatny do niczego, bezużyteczny

31. A gdy przyjdzie Syn Człowieczy w swojej chwale, i z Nim wszyscy święci aniołowie, wtedy usiądzie na tronie swojej chwały.

Za 14,5; Jr 3,17; Mt 16,27; Mk 8,38; Łk 9,26; Obj 20,11

32. I zostaną zebrane przed Nim wszystkie narody*, i oddzieli ich, jednych od drugich, jak pasterz oddziela owce od kozłów.

*gr: ethnos - por. Mt 21,43 - tu: w znaczeniu - wszystkie narody

33. I postawi owce po swojej prawej stronie, a kozły po lewej stronie.

Ps 79,13; 100,3

34. Wtedy powie Król tym, po Jego prawej stronie: Pójdźcie, błogosławieni Ojca mego! Odziedziczcie* Królestwo przygotowane wam od założenia** świata.

Mt 21,5; Łk 19,38

*lub: otrzymać w udziale; **gr: katabole - położenie fundamentu

35. Gdyż byłem głodny, a daliście mi jeść; pragnąłem, a daliście mi pić; byłem obcym przybyszem*, a przyjęliście mnie;

Mt 10,40

*gr: ksenos - cudzoziemiec, obcy, przybysz, ktoś nowy

36. Byłem nagim, a przyodzialiście mnie; byłem chorym, a odwieźdźliście mnie; byłem w więzieniu, a przyszliście do mnie.

Iz 58,7

37. Wtedy odpowiedzą Mu sprawiedliwi, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym i daliśmy Ci jeść? Albo pragnącym* i daliśmy Ci pić?

Prz 15,33; Iz 64,6; 1P 5,5; Mt 6,3

*gr: dipaso - odczuwać brak, żarliwie oczekiwać na orzeźwienie

38. I kiedy widzieliśmy Cię obcym przybyszem, i przyjęliśmy Cię, lub nagim, i przyodzialiśmy Cię?

39. I kiedy widzieliśmy Cię chorym, albo w więzieniu, i przyszliście do Ciebie?

40. A w odpowiedzi, Król powie im: Zaprawdę* mówię wam, cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych moich braci, mnie uczyniliście.

Dz 9,25; Hbr 6,10; Mk 3,34

*gr: amen - z hebr: godnie wiary lub jako akt potwierdzenia

41. Potem powie i tym, którzy są po lewej stronie: Idźcie ode mnie, przeklećci* w ogień wieczny, który jest przygotowany diabłu i jego aniołom.

Ps 6,8; Ga 3,10; Mt 18,8; Obj 14,10; 20,10

*gr: katastromai - przeklinać, potępiać, rzucać klątwę

42. Albowiem byłem głodny, a nie daliście mi jeść; pragnąłem, a nie daliście mi pić;

43. Byłem obcym przybyszem, a nie przyjęliście mnie; byłem nagim, a nie przyodzialiście mnie; byłem chorym i w więzieniu, a nie odwieźdźliście mnie.

44. Wtedy i oni Mu odpowiedzą, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym albo pragnącym, albo gościem, albo nagim, albo chorym, albo w więzieniu, i nie usłużyliśmy Ci?

45. Wtedy odpowie im, mówiąc: Zaprawdę mówię wam, czegokolwiek nie uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, i mnie nie uczyniliście.

Rdz 12,3; Prz 14,31; Za 2,8

46. I pójdać ci na karę* wieczną; natomiast sprawiedliwi do życia wiecznego.

*gr: kolasis - od koladoz - usunąć, odciąć (ręce) stąd: kara; piętnować
Dn 12,2; Łk 16,26; J 5,29; 2Tes 1,9; J 3,15; 10,27; Rz 6,23; 1J 5,11

26 I stało się, gdy Jezus skończył wszystkie te mowy*, że powiedział do swoich uczniów:

*lub: słowa Mt 7,28; 19,1; Łk 17,1

2. Wiecie, że za dwa dni jest Pascha*, i Syn Człowieczy zostanie wydany na ukrzyżowanie.

*hebr: przejście - święto od 14 do 20 dnia mies. Nisan

3. Wówczas zebrał się arcykapłani i uczeni w Piśmie, i starsi ludu na dziedzińcu arcykapłana*, którego zwano Kajfasz,

*gr: archiereus - arcykapłan, najwyższy kapłan - Wj 29,1-46

4. I zaplanowali*, aby Jezusa pochwylić podstępem i uśmiercić;

*lub: naradzili się Ps 2,2

5. Lecz mówili: Nie w święto, aby nie powstały rozruchy* między ludem.

Mk 14,2

*gr: thorybos - halas, zgłelk, wrzawa, wrzaskliwy tłum

6. A gdy przybył do Betanii, w domu Szymona trędowatego,

Mt 21,17; J 12,1; Mk 14,3

7. Przystąpiła do Niego kobieta, mająca alabastrowy* flakonik oleju bardzo kosztownego i wylała go na Jego głowę, gdy spoczywał u stołu.

*biały lub żółtawy gips stosowany w rzeźbiarstwie

8. Co widząc uczniowie Jego, oburzyli się*, mówiąc: Po co ta strata?

Mt 20,24

*gr: aganakteo - być uzburzonym, niezadowolonym, gniewać się

9. Albowiem można było ten olejek za dużą sumę sprzedać i rozdać ubogim.

10. Gdy Jezus to dostrzegł*, powiedział im: Dlaczego przysparzacie tej kobiecie trudu**? Dobry bowiem czyn spełniła wobec mnie.

*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację
**gr: kopos - móżól, ucisnąć, razić, uderzenia - por: Mk 14,6*

11. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie, jednak mnie nie zawsze macie.

*gr: plochos - por: Mt 5,3** Pwt 15,11; Mk 14,7; J 12,8

12. Bo ona, wylewając ten olejek* na moje ciało, uczyniła to na mój pogrzeb.

*gr: myron - wonna maść, 2Krm 16,14; Mk 14,8; J 12,7
pachnidło, wonny olejek

13. Zaprawdę* mówię wam: Gdziekolwiek będzie głoszona** ta Ewangelia po całym świecie i to, co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę.

Mt 24,14; Ga 1,6-9; Obj 14,6

*gr: amen - z hebr.: godnie wiary; **gr: kerysyo - por: Mt 10,7*

14. Wtedy poszedł jeden z dwunastu, zwanym Judasz Iskariota do arcykapłanów,

15. I powiedział im: Co mi chcecie dać, a ja wam Go wydam. A oni natomiast wyznaczyli mu trzydzieści srebrników*.

Rdz 37,28; Za 11,12

*I srebrik - to I sykiel lub srebrna didrachma, czyli 4 denary, razem 120 denarów wart. 3 m-ce wynag: pracownika rolnego

16. I odtąd szukał dogodnej chwili*, aby Go wydać.

*gr: eukaria - stosowny czas, pora, sposobność

17. A pierwszego* dnia Przaśników przystąpili uczniowie do Jezusa, mówiąc Mu: Gdzie chcesz, abyśmy przygotowali Ci Paschę do spożycia? *lub: poprzedniego - gr: protos - J1,15 Wj 12,15

18. A On powiedział: Idźcie do miasta, do tego a tego* człowieka, i powiedźcie mu: Nauczyciel mówi: Mój czas jest bliski, u ciebie urządzę** Paschę ze swoimi uczniami.

*gr: pros ton deina - do konkretnego człowieka - por: Łk 22,10
**gr: poieo - wykonać, zrobić coś, świętować, obchodzić

19. I zrobili uczniowie jak im rozkazał Jezus, i przygotowali Paschę.

20. A gdy nastał wieczór, spoczął wspólnie z dwunastoma u stołu.

21. A gdy jedli, powiedział: Zaprawdę* mówię wam, że jeden z was mnie wyda.

*gr: amen - z hebr.: godnie wiary Ps 55,12-14; J 6,70; 13,21

22. I zasmucili* się bardzo, i każdy z nich zaczął mówić do Niego: Czy to nie jestem ja, Panie? *gr: lypteo - smucić, spowodować żal

23. A On w odpowiedzi, rzekł: Ten, który zanurzył* ze mną rękę w misie, ten mnie wyda. *gr: embapto - dosł.: zanurzać coś Ps 41,10; w czymś - od bapto - por: Łk 12,50* Łk 22,21

24. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest napisane o Nim, ale biada temu

człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby się ten człowiek nie narodził.

Iz 50,5; Za 12,10

25. A w odpowiedzi Judasz, który Go wydał, rzekł: Czy to nie jestem ja, Rabbi**? Odpowiedział mu: Ty to powiedziałeś**.

*hebr.: Rabbi - mój Mistrzu, mój Nauczycielu; **tu: hwiertzenie

26. A gdy oni jedli, Jezus wziął chleb i pobłogosławił*, łamał i dawał uczniom, mówiąc: Biercie, zjedzcie, to jest moje ciało.

*gr: eulogeo - stawić, Mk 14,22; Łk 24,30; Łk 22,20;

dobrze żyć, wysławiać - por: Mt 14,19* 1Kor 10,4

27. I wziął kielich, i podziękował*, dał im, mówiąc: Wypijcie z niego wszyscy;

*gr: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie

28. To bowiem jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za wielu wylewana, na odpuszczenie* grzechów.

Wj 24,8; Iz 53,12; Jr 31,31;

*lub: uwolnienie Mt 2,5; Hbr 9,14-22; 10,1-14

29. Ale mówię wam, że odtąd nie będę pił z tego plonu winnej latorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił z wami nowy*, w Królestwie Ojca mego. *gr: kainos - świeży, nowy

30. A gdy odśpiewali hymn*, wyszli na Górę Oliwną.

Mk 14,26; Ef 5,19; Kol 3,16

*gr: hymneo - pieśń jako hold, święta pieśń - tutaj: Ps 115-118

31. Wtedy Jezus powiedział im: Wy wszyscy zgorszycie się ze mnie tej nocy; bo jest napisane: Uderzę pasterza i zostaną rozproszone owce stada.

Za 13,7; Mk 14,27; J 16,32

32. A po wzbudzeniu* mnie, wyprzedzę was idąc do** Galilei. *lub: gły zostanie wzbudzony; **gr: eis

33. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Choćby wszyscy zgorszylłi* się Tobą, ja nigdy nie zostanę Tobą zgorszony.

*lub: zrazili się do Ciebie Łk 22,33; J 13,36

34. Jezus mu powiedział: Zaprawdę* mówię ci, że tej nocy, zanim zapiję kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz.

Mk 14,30; Łk 22,34

35. Piotr mówi Mu: Nawet jeśli trzeba by było umrzeć z Tobą, na pewno nie wyprę* się Ciebie. Podobnie powiedzieli i wszyscy uczniowie. *gr: aparnese - wyrzec się, zapomnieć o sobie

36. Wtedy Jezus przyszedł z nimi na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział uczniom: Usiądźcie tu, podczas gdy ja odejdę, aby tam się modlić.

Mk 14,32; Łk 22,40

*gr: Getsemane - prasa oliwna, tłocznia oliwy

37. A gdy wziął ze sobą Piotra i dwóch synów Zebedeusza, zaczął się smucić i trwożyć*. *lub: martwić się wielkim strapieniem bądź udręką

38. Wtedy Jezus powiedział im: Zasmucona^{*} jest moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie ze mną. Mk 14,33; Łk 22,44

^{*gr.:} *perylipos - być bardzo smutnym, skrajnie przygnębionym*

39. I odszedł trochę dalej, upadł na swoje oblicze, modląc się i mówiąc: Ojcze^{*} mój, jeśli jest to możliwe, niech ominie mnie ten kielich; jednak nie jak ja chcę, ale jak Ty.

^{*gr.:} *pater - ojciec - por. Mk 14,36 Lb 16,22; Mt 20,22; J 18,11*

40. I przyszedł do uczniów, i znalazł ich śpiących; i powiedział Piotrowi: Cóż to, nie mieliście siły czuwać ze mną, jednej godziny?

41. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokuszenie^{*}; duch wprowadził *jest* ochoczy^{**}, ale ciało słabe.

2P 2,9; Rz 8,3

^{*lub: doświadczenie, próba; **gr.:} *prothymos - chętny, gotowy*

42. Znowu po raz drugi odszedł i modlił się, mówiąc: Ojcze mój, jeśli nie może minąć^{*} mnie ten kielich, *tak* abym go nie wypił, niech się stanie wola Twoja. ^{*lub: przejść obok}

43. I gdy przyszedł, znalazł ich ponownie śpiących; albowiem oczy ich były obciążone.

44. A gdy ich opuścił, ponownie odszedł i modlił się po raz trzeci, wypowiadając te same słowa^{*}. ^{*dosł.: stowo} Mt 6,7; Dn 9,17; Łk 18,1

45. Wtedy przyszedł do swoich uczniów i powiedział im: Jeszcze śpićcie^{*} i odpoczywacie? Oto przybliżyła się godzina, i Syn Człowieczy wydany zostaje w ręce grzeszników^{**}.

^{*lub: w końcu, już, nadal; **hamartolos - por. Jud 1,15***}

46. Wstańcie, pójdźmy! Oto zbliżył się ten, który mnie wydaje.

47. I gdy On jeszcze to mówił, oto przyszedł Judasz, jeden z dwunastu, a z nim liczny tłum z mieczami i z kijami od arcykapłanów i od starszych ludu. Mk 14,43; Łk 22,47; J 18,1

48. Ale ten, który Go wydawał, dał im znak, mówiąc: Ten, którego pocałuję^{*}, to jest On; schwytajcie Go. ^{*gr.:} *fileo - por. J 21,15*** 2Sm 20,9-10*

49. I zaraz zbliżył się do Jezusa, i powiedział: Witaj, Rabbi! I pocałował^{**} Go czule^{**}.

^{*hebr.:} *mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mk 14,45

^{*gr.:} *katafileo - okrywać czułymi pocałunkami, być czułym*

50. Ale Jezus mu powiedział: Przyjacielu! Po co przyszedłeś? Wtedy przystąpili i podnieśli rękę na Jezusa, i Go pojмали.

^{*zwrot grzesznościowy - towarzysze, druh - por. Mt 20,13*}

51. I oto jeden z tych, którzy byli z Jezusem, wyciągnął rękę i wydobyl swój miecz, i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu ucho.

52. Wtedy Jezus powiedział mu: *Schowaj*

swój miecz z powrotem gdzie jego miejsce; bo wszyscy, *którzy* biorą miecz, od miecza zginą.

Rdz 9,6; Łk 22,49-51; J 18,10; Mk 14,47

53. Czy wydaje ci się, że nie mogę prosić Ojca mojego, i już teraz postawiłby przy mnie więcej niż dwanaście legionów^{*} aniołów?

^{*legion - 6826 osób (6100 piechurów i 726 konnych)} 2Krl 6,17

54. Jak więc wypełniłyby się Pisma, że tak się musi^{*} stać? ^{*lub: jest konieczne} Iz 53,7-9; Łk 24,44

55. W tej godzinie mówił Jezus do tłumu: Jak na zbójce wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pojmać; co dzień siadałem pośród was, nauczając w świątyni, a nie pojmałście mnie.

56. Ale to wszystko stało się, aby zostały wypełnione Pisma Proroków. Wtedy wszyscy Jego uczniowie opuścili^{*} Go i uciekli.

^{*gr.:} *afiemí - pozostawić, porzucić, odejść* Za 13,7

57. A ci, *którzy* pojмали Jezusa, przyprowadzili Go do arcykapłana Kajfasza, gdzie zostali zebrani uczeni w Piśmie i starsi.

58. A Piotr podążył za Nim z daleka aż do dziedzińca arcykapłana; i wszedł tam do wewnątrz, i siedział ze sługami^{*}, aby zobaczyć koniec. ^{*gr.:} *hyperetes - sluga, podwładny - por. 1Kor 4,1**

59. Ale arcykapłani i starsi, i cały Sanhedryn^{*} szukali fałszywego świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić,

^{*gr.:} *synedrión - Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków (70 członków i arcykapłan)* Pwt 19,16; Dz 6,11

60. I nie znaleźli; a chociaż przychodźło wielu fałszywych świadków, *to jednak* nie znaleźli. A na końcu podeszli dwaj fałszywi świadkowie, Pwt 19,15; Ps 27,12; 35,11

61. I powiedzieli: Ten mówił^{*}: Mogę rozwalić^{**} świątynię Boga i w trzy dni ją zbudować.

^{*lub: twierdził, ogłosił, deklarował} J 2,19; Mt 27,40;

^{**lub: rozwiązać, poluźnić (sznur)} 1Krl 22,27; Iz 58,3

62. A gdy powstał arcykapłan, powiedział Mu: Nic nie odpowiadasz *na to, co oni* świadczą^{*} przeciwko Tobie? ^{*lub: oskarżają} Iz 57,7

63. Lecz Jezus milczał. A w odpowiedzi, arcykapłan rzekł do Niego: Poprzysięgam Cię na Boga żywego, abys nam powiedział, czy Ty jesteś Mesjasz, Syn Boga? Iz 53,7

64. Mówi mu Jezus: Ty to powiedziałeś. Ponadto mówię wam: Już teraz^{*} zobaczycie Syna Człowieczego siedzącego po prawej stronie mocy *Bożej* i przychodzącego na obłokach^{**} nieba. ^{*dosł.: od teraz} Ps 110,1; Dn 7,13;

^{**gr.:} *nefele - chmura, oblok* 1Tes 4,17; Jud 1,12; Obj 1,7

65. Wtedy arcykapłan rozdarł swoje szaty, mówiąc: *Zbluźnił! Czy potrzebujemy jeszcze świadków?! Oto teraz słyszeliście Jego bluźnierstwo.*

2Sm 13,19; 2Krl 19,1; Łk 5,21;

*lub: rozdarł swoje szaty, ponieważ zbluźnił J 10,33,36

66. Jak wam się zdaje? A oni w odpowiedzi, rzekli: Winny jest śmierci.

Kpl 24,16

67. Wtedy pluli Mu w twarz i bili Go pięściami *w twarz, a inni* Go uderzali,

Łb 12,14;

*lub: policzkowali Iz 50,6; Mk 14,65

68. Mówiąc: Prorokuj nam, Mesjaszu! Kim jest ten, który Ciebie uderzył?

69. A Piotr siedział na zewnątrz na dziedzińcu. I zbliżyła się do niego jedna służąca*, mówiąc: I ty byłeś z Jezusem Galilejszym.

*gr: paidiske - młoda dziewczyna, młoda służąca

70. A on wyparł się przed wszystkimi, mówiąc: Nie wiem, o czym mówisz.

71. A gdy on wyszedł ku bramie, ujrzała go inna i powiedziała do tych, *co tam byli*: I ten był z Jezusem Nazarejszym.

72. I ponownie wyparł się pod przysięgą: Nie znam tego człowieka.

73. A po chwili zbliżyli się *inni* przystając, i powiedzieli Piotrowi: Prawdziwie i ty jesteś jednym z nich; bo i mowa* twoja ciebie zdradza**.

*gr: dialekt; **dost.: ujawnia Sdz 12,6; J 18,26

74. Wtedy zaczął ściągać kłatwę* na siebie i przysięgać: Nie znam tego człowieka; i zaraz zapiał kogut.

Dz 23,12; Rz 9,3

ty: ogłosić siebie jako podlegającego karze Boskiej - por. Mk 14,71

75. I przypomniał się Piotrowi słowa wypowiedziane *do niego przez* Jezusa: Zanim zapieję kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. I wyszedł na zewnątrz, i gorzko zapłakał.

27 A gdy nastał ranek, wszyscy arcykapłani i starsi ludu powzięli plan* przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić;

*gr: symboulion - rada, plan, zamysł, rada jako kolegium

2. I związali Go, zaprowadzili i oddali Go namiestnikowi Poncjuszowi Piłatowi.

Rdz 22,9; Mt 20,19; Mk 15,1; Łk 23,1; J 18,28

3. Wtedy Judasz, który Go wydał, widząc, że Jezus został osądzony, żalował* tego i zwrócił trzydzieści srebrników arcykapłanom i starszym,

gr: metamelomai - czuć skruchę - por. Mt 21,32

4. Mówiąc: Zgrzeszyłem, wydając krew niewinną! A oni powiedzieli: Co nam do tego? To twoja sprawa*.

Rdz 42,21; Wj 9,27; Za 11,12

*idiom: ty sam tego dopatrz, to twoje spojrzenie, ty się martw

5. I rzucił* srebrniki w świątyni, oddał się, poszedł i powiesił się.

*lub: cisnął Dz 1,18

6. Ale arcykapłani wzięli srebrniki, mówiąc: Nie wolno ich kłaść do skarbcza* świątynnego, gdyż jest to wycena krwi.

Pwt 23,19; Mk 7,11

*hebr: korban - dar poświęcony Bogu, skarbiec świątyni

7. A gdy naradzili się, kupili za nie pole garnarczarskie na cmentarz dla cudzoziemców.

8. Dlatego pole to nazwane jest Polem Krwi, aż do dnia dzisiejszego.

9. Wtedy wypełniło się to, *co* zostało powiedziane przez proroka Jeremiasza, mówiącego: I przyjęli wartość trzydziestu srebrników, *jako* wycenę Tego, który został oszacowany przez synów Izraela,

*lub: uyceniony Za 11,12-13

10. I dali je za pole garnarczarskie, jak mi nakazał PAN.

11. A Jezus stał przed namiestnikiem; i pytał Go namiestnik*, mówiąc: Czy Ty jesteś Królem Żydów? A Jezus mu odpowiedział: Ty to mówisz.

Mk 15,2; J 18,33; 1Tm 6,13

*gr: hegemon - dowódca, namiestnik - lac. legatus Caesaris

12. I pośród oskarżeń arcykapłanów i starszych, *nic nie* odpowiedział.

Iz 53,7; 1P 2,23

13. Wtedy Piłat powiedział Mu: Czy nie słyszysz, o jak wiele *rzeczy* Cię oskarżają*?

*lub: jak bardzo świadczą przeciwko Tobie J 8,39; Dz 22,24

14. A *On* nie odpowiedział mu ani na jedno słowo, tak że namiestnik bardzo się dziwił.

15. A na święto namiestnik miał zwyczaj wypuszczać tłumowi jednego więźnia, tego, którego chcieli.

Mk 15,6; Łk 23,17; J 18,39

16. A mieli wtedy *dość* znacznego więźnia, który nazywał się Barabasz*.

Mk 15,7; J 18,40

*aram.: bar - syn, ab - ojciec - Barabbas - syn ojca

17. Gdy więc zebrali się, powiedział do nich Piłat: Kogo chcecie, abym wam wypuścił, Barabasza czy Jezusa, którego nazywają Mesjaszem*?

*lub: Chrystusem, Pomazańcem

18. Bo wiedział, że wydali Go z nienawości.

Rdz 37,11; Prz 27,4; Mk 15,10; Dz 13,45

19. A gdy on siedział na tronie* sędziowskim, posłała do niego jego żona *wiadomość*, mówiąc: Nic tobie do Tego sprawiedliwego; bo dzisiaj we śnie wiele wycierpiałam** przez Niego.

Rdz 31,24; Iz 53,11; 1J 2,1; Łk 23,44,41

*gr: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski

**gr: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać

20. Natomiast arcykapłani i starsi przekonali tłumy, aby prosili o Barabasza, a Jezusa, aby zgubiono.

Mk 15,11; Dz 3,14

21. A namiestnik w odpowiedzi, rzekł im: Kogo chcecie, abym wam z tych dwóch wypuścił? A oni odpowiedzieli: Barabasa.

22. Pilat powiedział im: Co więc *mam* uczynić Jezusowi, którego nazywają Mesjaszem? Powiedzieli do niego wszyscy: Niech zostanie ukrzyżowany! Mk 15,13; Łk 23,21

23. A namiestnik powiedział: Co więc złego uczynił? Ale oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Niech zostanie ukrzyżowany!

24. A widząc Pilat, że to nic nie pomaga, ale tym bardziej wznaga się zamęt, wziął wodę i obmył ręce przed ludem, mówiąc: Ja nie jestem winien krwi Tego sprawiedliwego; to wasza sprawa.* Pwt 21,6-8; Mt 27,4; 1P 3,18

*idiom: *ty sam tego dopatrz, to twoje spajrzenie, ty się martw*
25. A w odpowiedzi, cały lud rzekł: Krew Jezusa na nas i na nasze dzieci! Wj 20,5; Jr 26,15;

*gr: *teknon - dziecię, dzieciątko* Mt 23,35; Dz 5,28

26. Wtedy im wypuścił Barabasa*; a Jezusa po ubiczowaniu wydał, aby został ukrzyżowany. *aram.: *bar - syn, ab - ojciec - Barabass - syn ojca*

27. Wówczas żołnierze namiestnika wzięli Jezusa do pretorium, zebrali wokół Niego całą kohortę*, Mk 15,16; Dz 23,35; J 18,3

**tj. rzym. jedn. taktyczna okolo 600 osób = 1/10 legionu*
28. I zdjęli z Niego *odzienię*, i nałożyli na Niego płaszcz szkarłatny; Łk 23,11; J 19,2

29. I upletli wieniec z cierni, i włożyli na Jego głowę, i *wcisnęli* trzcinę w Jego prawą rękę, a upadając przed Nim na kolana, szczyli* z Niego, mówiąc: Witaj*¹, Królu Judejczyków**¹! **lub: naśmiewali się; *bądź zdrow; **zjydów*

30. I plując na Niego, wzięli trzcinę i bili Go w głowę. Mt 26,67; Łz 50,6; Mi 5,1

31. A gdy *zakończyli* Go wyszydzac, zdjęli z Niego *płaszcz* i oblekli Go w Jego szaty, i doprowadzili na ukrzyżowanie. Łz 53,7

32. A wychodząc natrafili na *pewnego* człowieka, Cyrenejczyka*, o imieniu Szymon; tego zmusili**¹, aby niósł Jego krzyż***. Łk 23,26

**tj. mieszkanie Cyreny, miasta w Libii w pln. Afryce*
***gr: angareno - prawo przynusmu niesienia ciężaru - Mt 5,41**
****gr: stawos - pionowy pal z przybitą poprzecznice belką - J 19,6**

33. A gdy przysli na miejsce o nazwie Głoga, to jest zwane Miejscem Czaszki,

34. Dali Mu pić kwaśne wino* zmieszane z żółcią**¹; a gdy je skosztował, nie chciał wypić. **lub: ocet zmieszany z wodą* Ps 69,21-22;

***tj. środek usmierzający ból - mirra* Mk 15,23; J 19,29

35. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili Jego

szaty, rzucając los; aby* wypełniło się to, *co zostało* powiedziane przez proroka: Rozdzielili między siebie moje szaty, a o moje odzienie rzucali los**¹. **od słowa „aby” brak w mss Byz* Ps 22,9

***gr: kleros - los, dział, kamyk* *lub* *ceramika* *rzucana jako los*

36. I siedząc tam, pilnowali Go. Łk 23,34; J 19,23

37. I umieścili nad Jego głową napis wyrażający Jego winę: To jest Jezus, Król Żydów*.

**lub: Judejczyków* Mk 15,26; Łk 23,38; J 19,19

38. Wtedy też z Nim zostali ukrzyżowani dwaj przestępcy*, jeden po prawej stronie, a drugi po lewej stronie. Łz 53,12; Mk 15,27; Łk 22,37

**gr: lestes - bandyta, rabiś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*

39. A ci, którzy obok przechodzili, bluźnili* Mu, kiwali głowami i mówili: Mk 15,29;

**lub: spotwarzali, obrażali, przeklinali* Ps 22,8; 109,2,25

40. Ty, co rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, ratuj* samego siebie; jeśli jesteś Synem Boga, zstąp z krzyża. **lub: zbaw*

41. Także i arcykapłani z uczniami w Piśmie i ze starszymi szydząc z Niego, mówili:

42. Innych wybawiał*, a samego siebie wybawić nie może; jeśli jest Królem Izraela, niech teraz zstąpi z krzyża, a Mu** uwierzymy. **gr: sodozo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić; **mss Byz - w Niego*

43. Polegał na Bogu; niech Go teraz wybawi*, jeśli Go pragnie**¹; bo powiedział: Jestem Synem Boga. Ps 22,8-9; 42,10; 71,11; J 19,7

**lub: wyrwie, ochroni; **gr: thelo - pragnąć, chcieć, kochać*

44. A tak samo przestępcy, którzy zostali z Nim ukrzyżowani, urągali* Mu. Hi 30,7;

**lub: lżyli, łajali, czynili wyrzuty* Mk 15,32; Łk 23,39

45. A od szóstej godziny* nastąpiła ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godzinie.

**tj. 12 - ta obecnego czasu* Mk 15,33; Łk 23,44; Am 8,9

46. A około dziewiątej godziny* zawołał Jezus potężnym** głosem, mówiąc: Eli, Eli, lama sabachani! To jest: Boże mój, Boże mój, dla czego mnie opuściłeś!? Ps 22,2; 88,14; J 19,28

**tj. 15 - ta naszego czasu; **lub: wielkim, donośnym*

47. A niektórzy z tych, co tam stali, słysząc to, mówili: On woła Eliasza.

48. I zaraz podbiegł jeden z nich, wziął gąbkę i nasaczył ją winnym octem*, i nałożył na trzcinę, i dawał Mu pić. Ps 69,22; J 9,23

**tani napój alkoholowy rozcieńczony wodą - lac. posca*

49. A pozostali mówili: Przestań, zobaczmy, czy przyjdzie Eliasza, aby Go wybawić*.

**lub: zbawić, uratować* Ps 71,17; 1Krl 17,1; Mi 3,23

50. Ale Jezus ponownie zawołał* potężnym głosem i oddał ducha. Mk 15,37; Łk 23,46; J 19,30

**gr: kradzo - krzyżeć, wołać, wydawać okrzyk nieartykułowany*

51. A oto zasłona świątyni* została rozdarta na dwoje z góry aż do dołu, i zatrzęsła się ziemia, i skały popękały, Wj 26,31; Mk 15,38; Łk 23,45

*gr.: naos - świątynia, ale tylko sam budynek, przybytek

52. I groby otworzyły się, a wiele ciał świętych, których zasnęli, zostało wzbudzonych*,

*gr.: egeiro - podnieść, wnieść, obudzić J 5,25; Ef 4,8

53. I wyszli z grobowców po* Jego wzbudzenie, i weszli do miasta świętego, i pokazali się wielu. *lub: pomiędzy Ne 11,1

54. A setnik i ci, co z nim pilnowali Jezusa, widząc trzęsienie ziemi i to, co się stało, bardzo się zlekli, mówiąc: Prawdziwie* Ten był Synem Boga.

Rz 1,4; Mt 8,5; Dz 10,1; 27,43

*gr.: alethos - rzeczywistość, zgodnie z prawdą, w istocie

55. A było tam wiele kobiet z daleka przypatrujących się, które przyszły za Jezusem z Galilei, służąc Mu;

56. Między nimi była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba i Jozeasa, i matka synów Zebedeusza. Mk 15,40; 16,1

57. A gdy nastał wieczór, przyszedł bogaty człowiek z Arymatei*, o imieniu Józef, który też sam był uczniem Jezusa.

*tj. kilka miast o tej samej nazwie w Izraelu - por. 1Sm 1,1

58. Ten przyszedł do Pilata i poprosił o ciało Jezusa. Wtedy Pilat rozkazał, by ciało* zostało oddane. *gr.: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11*

59. I wziął Józef ciało, owinał je w czyste prześcieradło*,

gr.: sindon - por. Łk 23,53

60. I złożył je w swoim nowym grobowcu, który wykuł w skale; a gdy zatoczył wielki kamień na otwór grobowca, odszedł.

Iz 53,9; Łk 24,2; Mt 27,66; Mk 16,3; J 20,1

61. A była tam Maria Magdalena i inna Maria, siedzące naprzeciw grobowca.

62. A nazajutrz, to jest w dniu po Przygotowaniu, zebrali* się arcykapłani i faryzeusze u Pilata, *dost.: zostali zebrani, zostali zgromadzeni

63. Mówiąc: Panie! Przypomnieliśmy sobie, że ten zwodziciel*, gdy jeszcze żył, powiedział: Po trzech dniach zostanie wzbudzony z martwych.

Mt 16,21; 20,19; Łk 23,2; Mk 8,31

*gr.: planos - wiodący na manowce, tulaacz, zwodziciel

64. Każ więc zabezpieczyć grób aż do trzeciego dnia, żeby czasem Jego uczniowie nie przyszłi w nocy i Go nie wykradli*, i nie mówili ludowi, że powstał z martwych. A ostatnie zwiedzenie** będzie gorsze niż pierwsze.

*gr.: klepto - kraść, zabierać podstępnie, wykradać

**lub: wprowadzić w błąd 2P 3,17; Mt 28,13; 2,45

65. Pilat powiedział im: Macie straż*; idźcie, zabezpieczcie jak umiecie. *por. Mt 28,11*

66. A oni poszli i zabezpieczyli grób, opieczętowali kamień i postawili strażę.

28 A później* po sabacie, gdy rozjaśniało się na pierwszy dzień tygodnia, przyszła Maria Magdalena i inna Maria, aby obejrzeć grób. Kpl 23,11,15; Mk 16,1; Łk 24,1; J 20,1

*gr.: opse - po dłuższym czasie, też wieczorem

2. I oto* nastało** wielkie trzęsienie ziemi; bo anioł PANA zstąpił z nieba, podszedł i odczył kamień od wejścia, i usiadł na nim.

*gr.: idou - oto, lub jako wykrzyknik: spójrz! zobacz!

**gynomai - por. Mk 1,11*, tu: czas przeszły dokonany

3. A jego postać* podobna była błyskawicy, a odzienie jego białe jakby śnieg. Mk 9,3;

*lub: kształt, powierzchowność Dn 10,5-6; Obj 10,1

4. A ze strachu przed nim zadrżeli stróże, i stali się jakby martwi. Dn 10,7; Obj 1,17

5. A anioł zwrócił* się do kobiet, mówiąc: Wy się nie bójcie; wiem, że szukacie Jezusa ukrzyżowanego. Mk 16,6; Łk 1,12; Ps 105,4

*gr.: apokirmomai - w odpowiedzi, idiom w zwrocie w odp. rzekł

6. Nie ma Go tu; bowiem został wzbudzony z martwych, jak powiedział; chodźcie*, zobaczcie miejsce, gdzie Pan był położony.

*gr.: deute - chodź! chodźcie! - forma wykrzyk. Łk 24,12

7. I idźcie szybko, i powiedzcie Jego uczniom, że został wzbudzony z martwych; i oto poprzeda* was do Galilei; tam Go zobaczycie; oto wam powiedziałem.

*gr.: praogo - prowadzić naprzód, poprzedać, eskortować

8. I szybko wyszły z grobowca; z bojaźnią i z wielką radością pobiegły oznajmić to Jego uczniom. Ps 2,11; Mk 6,8; Łk 24,36

9. A gdy szły, aby to oznajmić Jego uczniom, oto Jezus wyszedł im na spotkanie, mówiąc: Witajcie!* A one zbliżyły się i uchwyciły się Jego stóp, i oddały Mu pokłon**.

Mt 14,33;

*gr.: chairo - bądź zdrowi, raduj się Łk 24,52; Obj 5,11

**gr.: proskyno - pierwotnie całować czując dłoń w wyrazie szacunku; klękając, paść na kolana, bić czołem, złożyć hold

10. Wtedy Jezus powiedział im: Nie bójcie się; idźcie, powiedzcie moim braciom, aby poszli do Galilei, a tam mnie zobaczą**.

*lub: powrócili, odeszli J 20,17; Rz 8,29; Hbr 2,11

**gr.: optanomai - patrzeć na, oglądać, zobaczyć, ukazać

11. A gdy one szły, oto niektórzy ze straży* przyszli do miasta i oznajmili arcykapłanom wszystko, co się stało. Mt 27,65-66

*gr.: koustodia - pochodzenie łac. - straż złożona z żołnierzy

12. A ci, gdy zebrali się ze starszymi, po naradzie dali odpowiednią* *ilość* srebrników** żołnierzom, mówiąc: Mt 26,3; Ps 2,7; J 11,47

*gr: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdalny
**argyrion - srebro, srebrna moneta, sztuka srebra, szekel

13. Powiedźcie, że uczniowie Jego w nocy przyszli, i gdy spaliśmy*, ukradli Jego *ciato*.

*dosł.: gdy jesteśmy śpiący Mt 26,24

14. A gdyby namiestnik o tym usłyszał, my go przekonamy, i wybawimy* was od kłopotów**.

*dosł.: uczynimy Dz 12,19; 1Tm 6,10; Mt 27,8

**gr: amerimnos - wolny od trosk, wolny od niepokoju - 1Kor 7,32

15. A oni wzięli srebrniki*, i uczynili jak ich pouczono. I rozniosła się ta wieść** pomiędzy Żydami aż do *dnia* dzisiejszego.

*gr: argyrion - srebrna moneta, sztuka srebra, szekel, pieniądź

**dosł.: słowo - gr: logos Mt 26,15; 1Tm 6,10

16. A jedenastu uczniów poszło do Galilei na górę, gdzie wyznaczył* im Jezus. Dz 1,13;

*gr: tasso - zarządzić, ustawić w szyku J 6,70; Mk 16,4

17. A gdy Go ujrzeni, oddali Mu pokłon*; jednak *niektórzy* wahali się**.

J 5,23; 1Kor 15,6

gr: proskyno - paść na kolana, oddać hold - por. Mt 2,3

**gr: distadzo - zwątpić, zachwiać się, wahać się

18. A Jezus podszedł, i mówiąc do nich, powiedział: Dana mi jest wszelka władza* na niebie i na ziemi. Dn 7,13-14; Mt 11,27; J 3,35; 13,3; 17,2

*gr: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza

19. Idąc* więc, uczynicie** uczniami wszystkie narody***, chrzcząc**** je w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego, Mk 16,15; Dz 1,8; 2,38; 8,16

*dosł.: wyruszysz więc - czas przesz. dok.; **tryb rozkazujący

***gr: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi

****gr: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11*

20. Ucząc ich przestrzegać* wszystkiego, co wam przykazałem. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do końca** tego wieku***. Amen.

Pwt 31,6; Mt 7,24; Dz 20,27

*gr: terezin - strzec, zachowywać, przestrzegać; **lub: dopełnienia

***gr: aion - wiek, epoka, okresy czasu, świat, wieczność

Ewangelia według Marka

1 Początek Ewangelii Jezusa Chrystusa,
Syna Bożego. Lk 1,1-3; Dz 1,1-2

2. Jak jest napisane u proroków: Oto Ja posyłam mojego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotowuje Twoją drogę przed Tobą; *gr.: *angelos - postanieniec, anioł* Mi 3,1; Mt 11,10

3. Głos wołającego na pustyni*: Przygotujcie drogę PANA; prostymi czynicie Jego ścieżki.

*lub: pustkowiu Iz 40,3; Łk 3,4; J 1,23

4. Jan był* tym, który chrzczył** na pustyni i głosił chrzest upamiętniania*** na odpuszczenie grzechów. *por: u 11* Mt 3,1; Łk 3,2; J 3,23; **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por: Mt 3,11* J 1,31 ***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por: 2P 3,9**

5. I zaczęła wychodzić do niego cała kraina judzka i mieszkający Jeruzolimy; i wszyscy byli przez niego chrzczeni w Jordanie, wyznając* swoje grzechy**. Joz 7,19; Prz 28,13; 1J 1,9

*gr.: eksomologeō - wyznać otwarcie, publicznie, z radością

6. A Jan przyodziany był w sierść wielbłąda, a wokół swoich bioder miał skórzany pas, i jadał szarańczę i polny miód, 2Kr1 1,8

7. Głosił też, mówiąc: Idzie za mną mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny, schylając się, rozwiązać rzemienia Jego sandałów. Mt 3,11; Łk 3,16; J 1,27; 3,28; Dz 13,25

*gr.: kerysso - być heraldem, ogłaszać jako herald, obwieszczać

8. Ja wprawdzie ochrzciłem was w wodzie, On natomiast będzie was chrzczył w Duchu Świętym. Iz 44,3; Dz 1,5,11,16; 1Kor 12,13

9. I stało się w tych dniach, że Jezus przyszedł do Nazaretu w Galilei i został ochrzczony przez Jana w Jordanie. Mt 3,13; Łk 3,21; J 4,3

10. I zaraz gdy wychodził z wody, ujrzał rozdarte* niebiosa i Ducha zstępującego na Niego, jakby gołębicą. Mt 3,16; J 1,32-34; Dz 10,38

*gr.: schidzo - rozszepcić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie

11. I rozległ* się głos z nieba: Ty jesteś moim umiłowanym Synem, w którym złożyłem swoje upodobanie. Iz 42,1; 2P 1,17; Mt 4,1; J 5,37

*gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć

12. I zaraz Duch wypchnął* Go na pustynię.

*gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś

13. I był tam na pustyni przez czterdzieści dni, kuszony* przez szatana; i był ze zwierzętami, a aniołowie Mu służyli. 1Krn 21,1; Mt 4,10

*gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić

14. A po tym, gdy Jan został wydany, przyszedł Jezus do Galilei, głosząc Ewangelię Królestwa Bożego, J 3,32; Mt 9,35

15. I mówiąc: Wypełnił się czas i przybliżyło* się Królestwo Boże; upamiętajcie** się i wierście Ewangelii. Mt 4,17; Łk 24,47; Dz 20,21

*lub: jest bliskie; **gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić

16. A gdy przechodził nad Morzem Galilejskim, ujrzał Szymona i Andrzeja, brata jego, zarzucających sieć rybacką* w morze; bo byli rybakami. *tj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr. - Mt 4,18**

17. I Jezus powiedział im: Chodźcie za mną, a uczynię was rybakami ludzi. Mt 4,19

18. A oni zaraz pozostawili swoje sieci i poszli* za Nim. *gr.: akoloutho - towarzyszyć, iść - Mk 2,14*

19. I gdy odszedł stamtąd nieco dalej, zobaczył Jakubą, syna Zebedeusza, i Jana, jego brata, a oni w łodzi naprawiali* sieci. Mk 3,17; *gr.: katarktidzo - naprawić, uczynić sprawnym - Dz 12,2

20. I zaraz ich wezwał*; a oni pozostawili swojego ojca Zebedeusza w łodzi z najemnikami i poszli za Nim. *gr.: kaleo - wolać, powołać

21. I weszli do Kafarnaum; i zaraz w sabat* Jezus wszedł** do synagogi, i zaczął nauczać. *dosł.: sabaty - w Lmn.; **czas przeszły dokonany

22. I zdumiewali* się z powodu Jego nauki; bowiem uczyli ich, jak ktoś, kto ma władzę**, a nie jak uczeni w Piśmie. Łk 4,32; Mt 7,28

gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por: Dz 13,12

23. I był w ich synagodze człowiek mający ducha* nieczystego; ten wrzasnął słowami: *dosł.: w duchu nieczystym Mt 12,43; Łk 4,3

24. Ach! Co Tobie do nas, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć*? Wiem, kim Ty jesteś, Święty Boga. Iz 10,20; 43,3.14-15

*gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zgładzić, zgubić

25. I surowo upomniał* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Łk 4,35; Dz 16,17

*gr.: epitimao - surowo skarcić, zgromić; **por: Mk 4,39**

26. I potrzęsął nim duch nieczysty, wrzasnął potężnym głosem i wyszedł z niego.

27. A wszyscy byli zdumieni, i zastanawiali się między sobą, mówiąc: Co to jest? Co to za nowa nauka, że z mocą^{*} rozkazuje nawet duchom nieczystym i są Mu posłuszne?

^{*lub: dyskutowali, razem dociekali; **gr: eksousia - por. Mk 1,22**}

28. I wieść o Nim szybko się rozeszła po całej krainie wokół^{*} Galilei. ^{*lub: przyległej części}

29. I zaraz po wyjściu z synagogi, przyszedli z Jakubem i Janem do domu Szymona i Andrzeja.

Mt 8,14; Łk 4,38; 9,58

30. A teściowa Szymona leżała w gorączce, i zaraz Mu o niej powiedziano. J 11,3; 1Kor 9,5

31. I gdy przystąpił do niej, podniósł ją, chwytając ją za rękę; i zaraz opuściła ją gorączka i usługiwała im.

Łk 8,2; Mt 8,15; 20,28

32. A gdy nastał wieczór i zaszło słońce, przynosili do Niego wszystkich, którzy mieli się źle i opętanych^{*} przez demony; ^{*gr: daiomonizomai - być pod władzą lub wpływem demona}

34. I uzdrowił wielu, którzy się źle mieli z powodu rozlicznych chorób, i wygnał wiele demonów; a nie pozwolił mówić demonom, bo Go znali^{*}. ^{*dost.: znali Go już wcześniej}

35. A wcześniej rano, gdy było jeszcze ciemno, wstał, wyszedł i odszedł na puste miejsce, i tam się modlił.

Prz 8,17; Mk 6,46; Łk 4,42

36. I pośpieszyli za Nim Szymon i ci, którzy z Nim byli;

Mt 4,18; 10,2; Łk 5,16

37. A gdy Go znaleźli, powiedzieli do Niego: Wszyscy Cię szukają.

J 3,26; 11,48; 12,19

38. I mówi im: Idźmy do pobliskich miasteczek, abym i tam głosił; po to bowiem przyszedłem^{*}. ^{*dost.: wyszedłem} Iz 61,1; Łk 2,49; J 9,4; 16,28

39. I głosił, będąc w ich synagogach po całej Galilei, i wyganiał demony.

40. I przyszedł do Niego trędowaty, prosząc Go i gdy padł przed Nim na kolana, powiedział do Niego: Jeśli chcesz, możesz mnie oczyścić.

Kpl 13,45-46; 14,9.19-20; Pwt 24,8; Łk 5,12

41. A Jezus, pełen współczucia^{*}, wyciągnął rękę, dotknął go i powiedział mu: Chcę, bądź oczyszczony!

J 6,37; 2P 3,9

^{*gr: splanchnizomai - głęboko poruszony, zdjęty litością}

42. I gdy to powiedział, natychmiast odszedł od niego trąd i został oczyszczony.

43. I surowo^{*} mu przykazał, i zaraz go odprawil, ^{*lub: polecić z żarliwym napomnieniem - por. Mt 9,30*}

44. I powiedział mu: Uważaj, abyś nikomu nic nie mówił; ale idź, pokaż się^{*} kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie to, co rozkazał Mojżesz, na świadectwo dla nich.

^{*dost.: siebie samego}

Mk 5,43; Kpl 14,2-20

45. Ale on gdy odszedł, zaczął bardzo rozgłaszać^{*} i rozpowiadać o tym^{*}, tak że Jezus^{***} nie mógł już jawnie wejść do miasta, ale był na zewnątrz, w miejscach odludnych. A ludzie przychodzili zewsząd do Niego.

^{*por. w 7*, **dost.: to słowo; ***dost.: On} Mt 9,31; Łk 5,15

2 I po kilku dniach ponownie przyszedł do Kafarnaum; i usłyszano, że jest w domu.

2. I zaraz zeszło się tak wielu, że nie mogli się zmieścić nawet przed drzwiami. I zaczął im głosić^{*} Słowo. ^{*gr: laleo - por: Flp 1,14*}

3. I przyszedli do Niego, niosąc sparaliżowanego, a niosło go czterech ludzi.

Łk 5,18

4. A gdy nie mogli zbliżyć się do Niego z powodu tłumu, zdjęli dach nad miejscem gdzie był Jezus, i gdy go wyłamali, spuścili na dół posłanie, na którym leżał sparaliżowany.

5. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział sparaliżowanemu: Dziecko^{*}, odpuszczone są ci twoje grzechy.

Ps 32,1; 103,3; 2Kor 2,10;

^{*lub: w zurocnie czułości - moje dziecko} Kol 3,13

6. A byli tam niektórzy z uczonych w Piśmie; ci siedzieli i rozważali w swoich sercach:

Jr 8,8; Mk 8,17; Mt 16,7; Łk 5,21

7. Dlaczego On mówi takie bluźnierstwa^{*}? Kto może odpuszczać grzechy jeśli nie Bóg sam jeden?

Iz 43,25; Mt 6,12; 18,21; Łk 11,4; J 20,23

^{*gr: blasfemia - potwarz, bluźnierstwo, zniewaga, obelga}

8. A Jezus zaraz poznał w swoim duchu, że tak w głębi siebie rozważają, i powiedział im: Dlaczego takie myśli rozważacie^{*} w swoich sercach?

Łk 5,22; Mt 9,4; J 2,25

^{*gr: dialogizomai - rozważać w myślach, zastanawiać się}

9. Co jest łatwiejsze, powiedzieć sparaliżowanemu: Odpuszczone^{*} są ci grzechy, czy powiedzieć: Wstań, weź swoje posłanie i chodź?

^{*gr: afieni - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić}

10. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma prawo^{*} na ziemi odpuszczać grzechy, powiedział sparaliżowanemu:

Mt 9,5; Hbr 2,4;

^{*gr: eksousia - władza, autorytet, moc} 2Kor 12,12

11. Tobie mówię: Wstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu.

J 5,8; 6,63

12. I on zaraz wstał, i wziął swoje posłanie, wyszedł wobec wszystkich, tak że zdumie-

wali się wszyscy i chwalili* Boga, mówiąc: Nigdy czegoś takiego nie widzieliśmy.

*gr: dokszado - obdarować chwałą, uwielbić Mt 15,31; Dz 4,21

13. I wyszedł ponownie nad morze, i cały tłum przychodził do Niego; i nauczał ich.

14. A przechodząc obok, ujrzał Lewiego, syna Alfeusza, siedzącego przy stole celny, i powiedział mu: Pójdź* za mną! A on wstał i poszedł* za Nim.

Mt 9,9; Mk 1,17; Mt 4,19

*gr: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym

15. I stało się, gdy spoczywał przy stole w jego domu, że wielu celników i grzeszników razem spoczywało z Jezusem i z Jego uczniami; bo było ich wielu i podążali za Nim.

16. A uczeni w Piśmie i faryzeusze widząc, że jadł z celnikami* i grzesznikami, mówili do Jego uczniów: Dlaczego je i pije z celnikami i grzesznikami?

Iz 65,5; Łk 18,11;

*gr: telones - poborca podatków lub cła Mt 11,19

17. Jezus słysząc to, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi* lekarza, ale ci, co mają się źle; nie przyszedłem wezwać** sprawiedliwych, ale grzesznych do upamiętania**.

*gr: ischyjo - być silnym, mieć moc; **lub: powołać Mt 9,12

gr: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9

18. A uczniowie Jana i faryzeusze właśnie pościli; przyszli więc i mówili do Niego: Czemu uczniowie Jana i faryzeusze poszczą, a Twój uczniowie nie poszczą?

Mt 6,16; Łk 5,33

19. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego pościć, dopóki jest z nimi oblubieniec**? Przez ten czas, dopóki mają między sobą oblubienca, nie mogą pościć.

*dosł.: synowie; **lub: pan młody J 3,29; Obj 19,2

*gr: apairo - unieść, zabrać, oderwać od ziemi 2Kor 11,2

21. A nikt nie wszywa łąty z surowego* sukna w starą szatę; a jeśli tak zrobi, to nowe wypełnienie odrywa to, co stare i rozdarcie staje się gorsze.

Hi 32,19; Mt 9,16

*gr: agnafos - niezgręplowana wełna, nieprzerobiona, surowa

22. I nikt nie leje młodego* wina do starych bukłaków; a jeśli tak zrobi, to młode wino rozsada bukłaki, i wino wycieka, a bukłaki psują się; ale młode wino wlewa się w nowe bukłaki.

Ps 119,80; Łk 5,36; Mt 9,17

*gr: neos - nowe jakościowo; **gr: kainos - nowe w czasie

23. I stało się, że Jezus w sabbat szedł przez zboża*; i zaczęli Jego uczniowie po drodze rwać kłosa. *lub: pola uprawne Pwt 23,26; Łk 6,1

24. A faryzeusze mówili do Niego: Spójrz! Dlaczego oni czynią w sabbat* to, czego nie wolno czynić? *dosł.: w sabbat

25. A On powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy znalazł* się w potrzebie; i był głodny on i ci, którzy byli z nim? *dosł.: miał 1Sm 21,1-6; Mt 19,4; Łk 10,26

26. Jak wszedł do domu Bożego za arcykapłana Abiatarą i jadł chleby ofiarne*, których nie wolno jeść nikomu, oprócz kapłanów, dał natomiast je tym, którzy byli z nim.

*lub: pokładne, wystawione publicznie Kpl 24,5; 2Sm 8,7

27. I powiedział im: Sabbat ustanowiony* jest dla** człowieka, a nie człowiek dla sabbatu.

*dosł.: stał się; **lub: z powodu Wj 23,12

28. Tak więc Syn Człowieczy jest Panem i sabbatu. Pwt 5,14; Mk 3,4; Łk 6,5; 14,5

3 I wszedł ponownie do synagogi*, a był tam człowiek, który miał uschlą rękę.

*gr: synagoge - złączenie razem, miejsce zgromadzeń

2. I śledzili* Go, czy uzdrowi go w sabbat**, aby Go oskarżyć. Iz 29,20; Jr 20,10; Łk 6,7; J 9,16

*gr: paratero - strzec, obserwować, czyhać; **dosł.: w sabbat

3. I mówi do człowieka, który ma uschlą rękę: Stań pośrodku! 1Krl 13,4; J 5,3

4. A do nich mówi: Czy wolno w sabbat czynić dobrze, czy czynić źle? Życie uratować*, czy zabić? Oni natomiast milczeli.

*gr: sodzo - zbawić, ocalić, uzdrowić Oz 6,6; Łk 6,9; 13,13

5. Wtedy spojrzal wokół z gniewem* i smucąc się z powodu zatwardziałości ich serca, powiedział do tego człowieka: Wyciągnij swoją rękę! I wyciągnął; a jego ręką stała się zdrowa** jak druga. *lub: z oburzeniem Mt 23,13

*gr: apokathistemi - przysunąć do stanu pierwotnego

6. A gdy faryzeusze wyszli, zaraz zwołali* naradę z herodianami** przeciwko Niemu, jak Go zgładzić. *dosł.: uczynili Łk 6,11; Mt 22,6

**j. czł. stronictwa broniącego interesów dynastii Heroda

7. A Jezus odszedł ze swoimi uczniami w stronę morza; a wielka rzesza* ludzi podążała** za Nim z Galilei i z Judei, Mt 12,15

*gr: pletos - mnóstwo, wielka liczba; **gr: akoloutho - Mk 2,14*

8. I z Jerozolimy, i z Idumei, i zza Jordanu, i ci z okolic Tyru i Sydonu, wielkie rzesze ludzi, słysząc jak wielkie rzeczy czynił, przyszedł do Niego. Iz 34,5; Mt 1,2; Mk 7,24; Mt 14,35

9. I powiedział swoim uczniom, aby mieli w pogotowiu* łódkę dla Niego z powodu tłumy, aby Go nie stratował. *lub: stać stale

10. Albowiem wielu uzdrowił, tak że ci mający wiele dolegliwości* parli** na Niego, aby Go dotknąć. *lub: udręć; **gr.: *epiipipto - por. Dz 10,44**

11. I duchy nieczyste, gdy Go ujrzały, padały przed Nim i wołały, mówiąc: Ty jesteś Synem Bożym! Mk 5,27; Łk 8,28

12. A On wielokrotnie je karcił*, aby Go nie ujawniały. Mk 1,25,34; Mt 12,16; Łk 4,41

*gr.: *epitimaō - napominać, surowo skarcić, ganić, zgromić*
13. I wstąpił na górę, i przywołał do siebie tych, których sam chciał; i przyszedł do Niego. Mt 10,1-4; Łk 6,12; Obj 21,14

14. I ustanowił dwunastu, aby byli z Nim, i aby wysłał ich do głoszenia* *Ewangelii*, *gr.: *kerysso - głosić jako herold* J 15,16; Dz 14,23; Tt 1,5

15. I aby mieli moc* uzdrawiać choroby i wyrzucać demony: Mt 10,1; Łk 6,13; J 6,70

*gr.: *eksousia - prawo, władza, autorytet, moc podjęcia decyzji*

16. Szymona, któremu nadał imię Piotr,
17. i Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, brata Jakuba, i nadał im imiona Boanerges, to jest – Synowie Gromu;

18. i Andrzeja, i Filipa, i Bartłomieja, i Mateusza, i Tomasza, i Jakuba, *syna* Alfeusza, i Tadeusza, i Szymona Kananejczyka,

19. i Judasza Iskariotę*, który Go wydał.

*gr.: *iskariotes - człowiek z Kariotu, tj. miasta o tej nazwie*

20. I przyszedli do domu. I zgromadził się ponownie tłum, tak że nie mogli nawet zjeść chleba. Łk 6,17; J 4,31; Mk 6,31

21. A gdy o tym usłyszeli Jego bliscy*, przyszedli, aby Go pochwyścić; bo mówili, że postradał** rozum. *idiom: ci od niego Oz 9,7; J 10,20; Dz 26,24

**gr.: *eksistemi - stracić zmysły, oszaleć, uprawić w podziw*

22. A uczeni w Piśmie, którzy byli z Jeruzolimy, przyszedli i mówili, że ma Belzebuba*, i że przez władzę demonów wyrzuca demony.

*tj. „Pan much” - bóstwo Ekronitów Mt 9,34; Łk 11,15

23. I przywołał ich do siebie, i mówił do nich w podobieństwach*: Jak może szatan szatana wyrzucać? 1Krn 21,1; Hi 1,6; Za 3,1

*gr.: *parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

24. A jeśli *jakiś* królestwo zostanie wewnętrznie* podzielone, to takie królestwo nie może się ostać. *dost.: *samo w sobie*

25. I jeśli dom zostanie wewnętrznie* podzielony, ów dom nie może się ostać. *n 24*

26. I jeśli szatan* powstaje przeciwko samemu sobie, i jest podzielony, nie może się ostać, ale to jest *jego* koniec. Mt 12,25; Łk 11,17

*gr.: *satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik*

27. Nikt nie może wejść do domu mocarza* i zagrabić jego sprzętu, jeśli najpierw tego mocarza nie zwiąże, a dopiero potem może ograbić jego dom. Ps 35,10; Iz 49,24-25; Mt 12,29

*gr.: *ischyros - mocny, silny, potężny, warowny*

28. Zaprawdę* mówię wam: Wszystkie grzechy* synom ludzkim będą odpuszczone, nawet*** bluźnierstwa, ilekroć by zbluźnili;

*gr.: *amen - z hebr.: godnie wiary* Mt 12,31; Łk 12,10; 1J 1,7

gr.: *hamartia - utrata, chybienie celu - Mk 1,5*, ***gr.: *kai - i, to*

29. Ale kto zbluźniłby przeciwko Duchowi Świętemu, nie ma *dla niego* odpuszczenia* na wieki**, ale jest winien sądu wiecznego.

*gr.: *afesis - wypuszczenie z niewoli, odpuszczenie grzechów, jakby nigdy nie były popełnione*; **dost.: *na wiek* Mt 25,46

30. Bo mówili: Ma ducha nieczystego.

31. A Jego bracia i Jego matka przyszedli, i gdy stali na zewnątrz, posłali do Niego, wołając* Go. *gr.: *foneo - wydawać głos, wołać* Mt 12,46; Łk 8,19

32. A lud siedział wokół Niego. I powiedział do Niego: Oto matka Twoja i Twoi bracia *stoją* na zewnątrz i szukają Cię.

33. I odpowiedział im, mówiąc: Kto jest moją matką, albo moimi braćmi? Łk 2,49; J 2,4

34. I spojrzal dookoła na tych, którzy siedzieli wokół Niego, i powiedział: Oto matka moja i moi bracia! Łk 11,27; Mt 12,49

35. Bo kto* uczyniłby** wolę*** Boga, ten jest moim bratem, i moją siostrą, i moją matką.

*gr.: *hos an gar - dost.: kto bowiem; kowiek; **tryb przyp. czas przeszły dok.*, ***gr.: *thelema - wola, pragnienie, upodobanie*

1Tes 5,18; 1J 2,17

4 I ponownie zaczął nauczać* nad morzem; a zgromadził się wokół Niego *tak* wielki tłum, że wstąpił do łodzi i siedział* *w niej* na morzu, a cały lud był na lądzie nad morzem.

*gr.: *didasko - nauczać, wyjaśniać, wykładać; **por. Dz 16,12**

2. I nauczał ich wielu rzeczy w podobieństwach, i w swej nauce mówił do nich:

3. Słuchajcie* *uważnie!* Oto wyszedł siewca, *aby* siać.

Iz 55,10; Mk 4,14; J 4,35; 1 Kor 3,7-9

*tryb rozkazujący podkreślający ważność przesłania

4. I stało się, gdy siał, że *jedno* ziarno padło przy drodze; i przyleciały ptaki z nieba, i je zjadły. Mk 4,15; Łk 8,5; Rdz 15,11

5. Inne natomiast padło na miejsce skaliste*, gdzie nie miało wiele ziemi; i szybko wzeszło, bo nie miało głębokiej ziemi;

*tj. *skała pokryta cienką warstwą gleby* Mt 13,5

6. A gdy słońce wzeszło, spaliło je, a ponieważ nie miało korzenia, uschło. Jk 1,11

7. A ino padło między ciernie*; i wzrosły ciernie i je zadusiły, i nie wydało owocu.

*gr: *akantha - roślina koleczasta, krzak, dzika róża* Rdz 3,17

8. Inne natomiast padło na dobrą ziemię; i wydał owoc pnąc się w górę i rosnąc; i przyniosło trzydziestokrotnie, sześćdziesięciokrotnie i stokrotnie *plon*.

Rdz 26,12

9. I mówił im: Kto ma uszy, aby słuchać, niech słucha.

Obj 2,7

10. A gdy został sam, pytali Go o to podobieństwo ci, co przy Nim byli wraz z dwunastoma.

*gr: *parabole - potójzyć obok, przykład, porównanie*

11. A On odpowiedział im: Wam jest dane poznać tajemnicę Królestwa Bożego; a tamtych, którzy są na zewnątrz, wszystko przekazuję** się w podobieństwach; Mt 11,25; 1Tes 4,12

*gr: *gínosko - por. Mt 12,15; **dosl.: staje się - semityżem*

12. Aby patrząc widzieli i nie zobaczyli, i słuchając słyszeli i nie zrozumieli, by się czasem nie nawrócili*, i nie były im odpuszczono grzechy.

Pwt 29,4; Iz 6,9-10; J 12,40; Rz 11,8; Dz 3,19

*gr: *epístrofo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*

13. I powiedział do nich: Nie rozumiecie* tego podobieństwa? Jak więc zrozumiecie wszystkie *inne* podobieństwa?

Łk 8,7; Mt 13,7

*gr: *eido - dostrzegać, badać, znać, wiedzieć - por. Mt 24,36**

14. Siewca rozsiewa słowo.

1P 1,23

15. A tymi przy drodze, gdzie siane jest słowo, *są ci, którzy* usłyszeli; i zaraz przychodzi szatan, i zabiera* słowo, które jest zasiane w ich serca.

2Tm 2,26; Mt 22,5; Dz 5,3

*gr: *airo - unosić, zabrać siłą, przytulaszczyć, podnieść*

16. I podobnie są ci posiani na skalistych miejscach, gdy usłyszą słowo, zaraz je z radością przyjmują;

Ez 11,19; 36,26; 33,31-32

17. A *jednak* nie mają w sobie korzenia i trwają tylko chwilę*; potem, gdy przychodzi ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, szybko się gorszą.

*lub: *są niestali* 1J 2,19

18. A posiani w ciernie to ci, którzy słyszą słowo*;

*gr: *logos - słowo, przesłanie, mowa, idea, sprawa*

19. Ale troski tego wieku i zwoidniczy urok bogactw, i usilne pragnienia* pozostałych** rzeczy wkraczają i zaduszają słowo; i staje się bezowocne.

Prz 23,5; Łk 21,34; Flp 4,6; 1Tm 6,9

*lub: *pożądliwości; **gr: hai peri - co do, (coś leżącego) tuż obok, okolo, w pobliżu; **gr: loipoi - pozostałe (rzeczy), reszta*

20. A na dobrą ziemię posiani są ci, którzy słuchają słowa i przyjmują *je*, i przynoszą plon** trzydziestokrotnie, sześćdziesięciokrotnie i stokrotnie.

*dosl.: słowo; **gr: *karpoforeo - owocować*

21. I mówił im: Czy wnosi się lampę, aby ją postawić pod korcem* albo pod łóżkiem? *A nie po to*, by ją postawiono na świeczniku?

*gr: *modios - naczynie* Mt 5,15; Łk 8,16; Ef 5,8
na zboże - miara ciał sypkich o pojemności 9 l

22. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stałoby się widoczne*, i nic nie stało się *tak* skryte, aby nie wyszło na jaw.

Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5

*gr: *faneroo - ukazać, ujawnić, być widocznym, znanym*

23. Jeśli ktoś ma uszy, by słuchać, niech słucha!

Mt 10,26; Dz 4,20

24. I powiedział do nich: Zwracajcie uwagę* *na to*, czego słuchacie; jaką miarą mierzycie, *taką* wam będzie odmierzono, i zostanie wam dodane; wam, którzy słuchacie.

*gr: *blepo - uważnie patrzeć,* Prz 19,27; Mt 7,2; Dz 17,11
uwagać na coś, kierować umysł ku czemuś, rozumieć

25. Temu bowiem, który ma, będzie* mu dane; a temu, który nie ma, i to, co ma, zostanie od niego zabrane.

*lub: *zostanie* Mt 13,12; Łk 8,18

26. I mówił: Takie jest Królestwo Boże: *jest* jak ziarno, *które* człowiek rzuciłby w ziemię,

27. I czy spalby, czy wstawał we dnie i w nocy, nasienie będzie kiełkowało i rosło, a on *sam* nie wie jak.

J 3,7; Kaz 8,17; 11,5

28. Bo ziemia sama z siebie plon wydaje, najpierw *źdźbło*, potem *kłos*, potem pełne ziarno* w kłosie.

*dosl.: *zbożę, pszenica* Iz 61,11

29. A gdy wyda plon, zaraz zapuszcza* się sierp, gdyż nadeszło żniwo.

*dosl.: *wysyła* Obj 14,14

30. I mówił: Do czego przyrównamy Królestwo Boga lub jakim podobieństwem je przybliżymy*?

*gr: *paraballo - umieścić coś obok, przybliżyć*

31. Jest jak ziarno gorczycy, które, gdy jest zasiewane w ziemię, jest mniejsze *od* wszystkich nasion na ziemi;

Mt 13,31; Dz 2,41

32. I gdy zostaje zasiane, wzrasta i staje się większe nad wszystkie jarzyny, i wypuszcza wielkie gałęzie, tak że w jego cieniu ptaki z nieba mogą się zagnieździć*.

Dn 4,7-9

*gr: *katskeneo - rozbić namiot, osiąść, mieszkać, spocząć*

33. I w wielu takich podobieństwach mówił* do nich słowo, stosownie do tego, *jak* mogli słuchać.

*imperfectum zwyczajny - miał zwyczaj mówić

34. A bez podobieństwa nie mówił do nich; natomiast na osobności wszystko wyjaśniał* swoim uczniom.

Mt 14,13; Mk 9,28; Ga 2,2

*gr: *epilyo - wykladać, wytłumaczyć, rozwiązać, wyjaśniać*

35. I tego dnia, gdy już nastął wieczór, powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę.

Łk 8,22

36. I opuścili tłum, i wzięli Go ze sobą, tak jak był, w łodzi; ale i inne łódki były przy Nim.

37. I nastąpiła wielka burza, a wiatr wlewał^{*} fale do łodzi, tak że ona już się napęlniała.

^{*gr.: epiballo - wrzucić, wpaść na, chwytac} Mt 8,23; Dz 27,14

38. A On był na rufie łodzi i spał na zagłówek; i obudzili Go, i mówili do Niego: Nauczycielu! Nie obchodzi^{*} Cię to, że ginieemy?

^{*gr.: melo - martwić się, Ps 10,1; 44,23; Iz 49,15; 1P 5,7}
^{troszczyć się, zależeć komuś, obchodzić}

39. A On podniósł się, skarcił^{*} wiatr i powiedział morzu: Umilknij i uspokój się! I ustał wiatr; i nastąpiła wielka cisza. Ps 89,10; Łk 4,39

^{*gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić}
^{*gr.: fimoo - zamknąć pysk kagańcem, zatkać usta, zamilknąć}

40. I powiedział im: Dlaczego jesteście tak bojaźliwi? Jeszcze^{*} nie macie wiary? Mt 8,26;

^{*gr.: houlo pos - jak to, czemu, jeszcze} Mt 14,31; 16,8; Łk 8,25

41. I ogarnął ich wielki lęk, i mówili do siebie nawzajem: Kim więc jest Ten, że wiatr i morze są Mu posłuszne? Mk 5,33; Mt 8,27

5 I przepławili się na drugą stronę morza do krainy Gadareńczyków^{*}. Mk 4,35

^{*tj. miasto Gadara - stolica Perai na wsch. brzegu Jordanu}

2. I gdy wyszedł z łodzi, zaraz wybiegł Mu naprzeciw z grobowców człowiek, mający ducha nieczystego, Obj 16,13

3. Który mieszkał w grobowcach; i nikt nie mógł związać go nawet łańcuchami,

4. Gdyż będąc wielokrotnie zakuty w dyby i związany łańcuchami, zrywał te łańcuchy i kruszył dyby; i nikt nie miał siły go ujarzmić^{*}. ^{*gr.: damadzo - tamować, poskramiać, kietnać}

5. I całymi dniami i nocami był w górach i w grobowcach, krzycząc i raniąc siebie kamieniami. Hi 2,7-8; Pr 21,16; 1Kr 18,28

6. A gdy ujrzał z daleka Jezusa, przybiegł i oddał Mu pokłon, Mt 4,10; Łk 4,41; Dz 16,17

7. I krzyknął potężnym głosem, mówiąc: Dlaczego mnie tak traktujesz^{*}, Jezusie, Synu Boga Najwyższego? Zaprzysięgam Cię na Boga, abyś mnie nie dręczył[†]! Mk 3,11; J 20,31

^{*hebraizm: Co mnie i Tobie - por. Mt 8,29*}

^{**gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy kamieniem łupkowym celem spraw: czyst. złota na podst. zabarwienia smugi w wyniku tarcia - stąd: badać, próbować, przeszkuchiwac przez tortury, torturować, męczyć, zmagac się na morzu z wiatrem}

8. Albowiem mówił mu: Wyjdź, duchu nieczysty, z tego człowieka! Mk 1,25; Dz 16,18

9. I zapytał go: Jakie jest twoje imię? A on w odpowiedzi, rzekł: Imię moje Legion, gdyż jest nas wielu. Łk 11,21

10. I bardzo Go prosił, aby ich nie odsyłał^{*} z tej krainy. ^{*lub: wygnał - por. Mt 10,40*} Łk 11,24; Mk 3,22

11. A była tam u podnóża góry wielka trzoda wypasanych^{*} świń, ^{*dost.: która jest wypasana}

12. I prosiły Go wszystkie te demony, mówiąc: Poślij^{*} nas w te świny, abyśmy w nie weszli. ^{*gr.: pempo - polecić zamieszenie czegoś, wysłać}

13. I Jezus zaraz im pozwolił. I wyszły duchy nieczyste, i weszły w świny; i ruszyła trzoda w dół urwiska w morze, a było ich około dwóch tysięcy; i potonęły w morzu. 1P 3,22

14. A ci, którzy paśli świnię, uciekli i oznajmili to w mieście i we wsiach^{*}; i ludzie wyszli, aby ujrzeć to, co się stało. Kpl 11,7;

^{*lub: zagrodach} Pwt 14,8; Iz 65,4

15. I przyszli do Jezusa, i ujrzeli opętanego, tego, który miał legion^{*} demonów; że siedzi i jest ubrany, i przy zdrowych zmysłach; i zlekli się. Iz 49,24; Kol 1,13; Łk 8,35

^{*lac.: legion - rzymska formacja wojskowa składająca się w czasach Augusta z 6826 ludzi (6100 piechurów i 726 konnych)}

16. A ci, którzy to widzieli, opowiedzieli^{*} im, co się stało z opętanym przez demony, i o świńniach. ^{*gr.: diegeomai - w pełni relacjonować, opisać}

17. I zaczęli Go prosić, aby odszedł z ich granic. Hi 21,14; Dz 16,39; Łk 5,8

18. A gdy wstąpił do łodzi, przósł Go ten, który był opętany przez demony, aby mógł z Nim być. Ps 116,12

19. Lecz Jezus nie pozwolił mu, ale powiedział do niego: Idź do swojego domu, do swoich, i oznajmij im, jak wiele PAN^{*} dla ciebie uczynił i jak zmiłował się nad tobą.

^{*lub: Pan - tj. Jezus} Ps 66,16; Dz 22,15; 26,16

20. I odszedł, i zaczął rozgłaszać w Dziesięciogrodziu^{*}, jak wiele uczynił mu Jezus; i dziwili się wszyscy. Mt 4,25; Łk 8,38; Dz 10,24

^{*gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną}

21. A gdy Jezus przepławił się ponownie w łodzi na drugą stronę, zebrał się wokół Niego wielki tłum; a On był nad morzem.

22. I oto przyszedł jeden z przełożonych synagogi o imieniu Jair, i gdy Go ujrzał, przypadł do Jego stóp, Mt 9,18

23. I prosił Go bardzo^{*}, mówiąc: Córeczka moja umiera; pójdź, włóż na nią ręce, aby została ocalona^{**} i ożyła. Łk 4,38; Jk 5,14

^{*gr.: polys - wiele, bardzo; **gr.: sodzo - uzdrowić, zbawić, ocalić}

24. I poszedł z nim; i podał za Nim wielki tłum, i napierali na Niego.

25. A pewna kobieta, która od dwunastu lat miała upływ* krwi,

Kpl 15,25; Mt 9,20; Lk 8,43

*gr: hrysis - upłyn, wydzielina, stan nieczystości rytualnej

26. I wiele wycierpiała* od licznych lekarzy, i wydała wszystko co miała, i nie jej nie pomogło, lecz stan jej raczej się pogorszył*.

*gr: pascho - cierpieć dotkliwie, Hi 13,4; Jr 8,22; Ps 108,12
znosić niedolę, odczuwać; **dosl.: gorsze przyszedłszy

27. Ta słysząc o Jezusie, podeszła z tyłu w tłumie i dotknęła Jego szaty*,

Mk 6,56;

*gr: himation - płaszcz, tunika, górna część szat Mt 14,36

28. Mówiła bowiem: Jeśli tylko dotknę się Jego szaty, zostanę uzdrowiona*.

Mt 9,20;

*gr: sodzo - uratować, ocalić, zbawić Mk 3,10; 6,55

29. I zaraz zaschło źródło upływu jej krwi, i poczuła w ciele, że jest uzdrowiona ze swojej choroby*.

*gr: mastiks - udręka, dolegliwość, plaga

30. A Jezus zaraz odczuł* w sobie, że wyszła z Niego moc, obrócił się do tłumy i powiedział: Kto dotknął moich szat?

*gr: epiginosko - dokładnie poznać, wiedzieć, upewnić się

31. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Widzisz ten tłum cisnący się na Ciebie i mówisz: Kto mnie dotknął?

32. I spojrzal wokolo*, aby ujrzeć tę, która to uczyniła.

*gr: periblepo - rozglądać się, patrzeć wokół

33. Ale kobieta z bojaźnią i z drżeniem, wiedząc, co się z nią stało, przyszła i upadła przed Nim, i powiedziała Mu całą prawdę.

34. A On jej powiedział: Cóрко! Wiara twoja uzdrowiła* cię, idź w pokoju i bądź uzdrowiona ze swojej choroby*.

Ps 103,2; Mt 9,2;

*gr: sodzo - uratować, ocalić, zbawić; **u. 29* Dz 14,9

35. Gdy On jeszcze to mówił, przyszli studzy przelozonego synagogi, mówiąc: Córczka twoja umarła, czemu jeszcze trudzisz nauczyciela?

36. Ale Jezus, skoro usłyszał to, co oni mówili, powiedział do przelozonego* synagogi: Nie bój się, tylko wierz!

Joz 1,9; Jr 1,8; Mt 14,27

*gr: archisynagogos - przewodniczący synagogi

37. I nie pozwolił* nikomu iść ze sobą, tylko Piotrowi, Jakubowi i Janowi, bratu Jakuba.

gr: ofiemi - dopuścić - por. Mt 18,21 Lk 8,51; Mk 9,2

38. I przyszedł do domu przelozonego synagogi, i ujrzal tam zamęt, i wielu płaczących i głośno zawodzących*.

*dosl.: a-la-la J 11,19

39. A gdy wszedł, powiedział im: Czemu czynicie zgiełk* i płaczecie? Dziecko nie umarło, ale śpi.

*gr: thorybeo - hałasować, podnieść urzawę

40. I wysmiewali się z Niego. A On usunął* wszystkich, wziął z sobą ojca i matkę dziec-

ka i tych, którzy z Nim byli, i wszedł tam, gdzie było leżące dziecko.

gr: ekballo - por. Mk 6,13

41. I ujął rękę dziewczynki, mówiąc do niej: Talita kumi! Co się tłumaczy: Dziewczynko, mówię ci, wstań!

Rz 4,17; J 5,25; 11,43

42. I zaraz dziewczynka powstała i chodziła, miała bowiem dwanaście lat. I zdumieni się w wielkim zachwycie*.

*lub: wprawić w podziw

*gr: ekstasis - zmiana stanu umysłu, ekstaza, uniesienie

43. I przykazał im z naciskiem*, aby się o tym nikt nie dowiedział; powiedział też**, aby dano jej jeść.

*dosl.: bardzo, wielokrotnie; **gr: kai - i, też, a

6 I wyszedł stamtąd. I przyszedł w swoje ojczyste* strony; a szli za Nim Jego uczniowie.

*dosl.: do swojej ojczyzny tj. Galilei

2. A gdy nadszedł sabat, zaczął nauczać w synagodze; a wielu słuchając tego, zdumiewało się, mówiąc: Skąd On to ma? I co to za mądrość, która została Mu dana, że się takie dzieła mocy* dzieją przez Jego ręce?

J 6,42;

lub: cuda - por. u. 5

Mk 1,39; Dz 4,13

3. Czy to nie jest ów cieśla*, syn Marii, brat Jakuba i Józefa, i Judy, i Szymona? I czy siostry Jego, nie są tu, przy nas? I gorszyli** się z Jego powodu.

Mt 13,55; Lk 4,22; J 6,42

*gr: tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz

gr: skandalizo - doprowadzić do zwątpienia, gorszyć - Mt 11,6

4. A Jezus powiedział do nich: Nigdzie prorok nie jest pozbawiony czci*, tylko w swojej ojczyźnie i wśród swoich krewnych, i w swoim domu.

*lub: lekceważony, bez czci Lk 4,24; J 4,44

5. I nie mógł tam uczynić żadnego dzieła mocy*; tylko na kilku chorych nałożył ręce i uzdrowił ich.

*gr: dynamis - siła, moc czynienia cudów

6. I dziwił się z powodu ich niewiary; i obchodził okoliczne miasteczka** nauczając.

*lub: wokół; **wioski Iz 59,16; Mk 16,14; Rz 3,3

7. I przywołał do siebie dwunastu, zaczął ich rozysłać: dwójkę po dwójce i dał im władzę* nad duchami nieczystymi.

Mt 10,5;

*gr: eksousia - autorytet, prawo, moc Lk 6,13; Dz 13,2

8. I nakazał im, aby nic nie brali na drogę, tylko łaskę; ani torby, ani chleba, ani pieńiedzy* w trzosię;

Mt 10,9; Lk 10,4; 22,35

*gr: chalkos - miedź, pieniądze miedziane, brąz, mosiądz

9. Lecz by podwiązali sandały i nie wdzielali dwóch tunik*.

gr: chiton - por. Mt 5,40 Rz 10,15

10. I mówił do nich: Do jakiegokolwiek domu wejdziecie, tam mieszkaście, aż stamtąd wyjdziecie.

Mt 10,11; Lk 9,4; Dz 16,5; 17,5

11. A ktokolwiek nie przyjąłby was, ani was nie wysłuchał, wyjdźcie stamtąd, strząśnijcie pył spod waszych stóp na świadectwo *przeciwko* nim. Zaprawdę mówię wam: Lżej będzie w dzień sądu Sodomie i Gomorze, niż temu miastu.

Lk 10,10; Dz 18,6; Hbr 10,26
*gr: amen - z hebr: godne wiary lub jako akt potwierdzenia

12. A oni wyszli, głosząc, by *ludzie* się upamiętali*.

Ez 18,30; Mt 4,17; Dz 2,38; 26,20; 2Kor 7,9

*gr: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. 2P 3,9**

13. I wyrzucali* wiele demonów, i wielu chorych namaszczała oliwą, i ich uzdrawiali.

*gr: ekballo - wyrzucić, Wj 29,7,21; Jk 5,14; Hbr 1,9

wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

14. I usłyszał o Nim król Herod, albowiem Jego imię stało się znane* *wszystkim*, i powiedział: Jan Chrzciciel został wzbudzony z martwych i dlatego dzieła mocy* działają**

w Nim. *lub: jawne; **cuda; ***skutecznie działająca moc

15. Inni mówili, że to jest Eliasz; *jeszcze* inni natomiast mówili, że to jest prorok lub jak jeden z proroków.

Mi 3,23; Mk 8,28; J 6,14

16. Herod słysząc to, powiedział: To jest Jan, któremu ja ściałem głowę. *Tb* on został wzbudzony z martwych.

17. Albowiem sam Herod posłał i pojął Jana, i związał go w więzieniu z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, gdyż ją poślubił.

Lk 3,19; Mt 4,20

18. Bo Jan mówił Herodowi: Nie wolno ci mieć żony swojego brata.

Kpl 18,16; 20,21

19. A Herodiada odczuwała do niego niechęć i chciała go zabić, ale nie mogła;

20. Herod bowiem obawiał się Jana, wiedząc, że był to mąż sprawiedliwy i święty; i ochraniał go, a gdy go wysłuchał, wiele z *tego* czynił, a chętnie* go też słuchał. *lub: z przyjemnością

21. I przyszedł odpowiedni dzień, kiedy Herod w swoje urodziny wyprawiał wieczerzę dla swoich dostojników i dla trybunów* *wojskowych*, i dla przedniejszych** *osób* z Galilei,

*gr: chiliarchos - dowódca tysiąca - tysięcy Rdz 40,20;

**lub: pierwszych, pierwszych rangą Prz 31,4-5; 1P 4,3

22. A gdy weszła córka Herodiady i tańczyła, podobała się Herodowi i współpoczywającym *przy stole*; wtedy powiedział król dziewczynie: Proś* mnie, o co chcesz, a dam ci.

*gr: aiteo - prosić, błagać, wznosić, pożądać, wymagać

23. I przysiągł jej: O cokolwiek byś mnie prosiła, dam ci, aż do połowy mojego królestwa.

24. A ona wyszła i powiedziała swojej mat-

ce: O co mam poprosić? Ta natomiast powiedziała: O głowę Jana Chrzciciela.

25. A ona zaraz pośpiesznie wyszła do króla, i poprosiła, mówiąc: Chcę, abyś mi natychmiast dał na tacy głowę Jana Chrzciciela.

26. I król zasmucił się; ale ze względu na przysięgę i ze względu na współpoczywających* *przy stole*, nie chciał jej odmówić.

*gr: synanakeimai - współpoczywać przy stole z kimś

27. I król zaraz posłał żołnierza straży przybocznej*, i rozkazał przynieść jego głowę.

*łac. speculator - zwiadowca, wykonawca wyroków, kat

28. A gdy on poszedł, ściał go w więzieniu i przyniósł jego głowę na tacy, i dał ją dziewczynie, a dziewczynka dała ją swojej matce.

*gr: pinaks - dziewczynie, talerz, półmisek Mt 14,12; Dz 8,2

29. Gdy o tym usłyszeli jego uczniowie, przyszedli i wzięli jego zwłoki, i położyli je w grobowcu*.

*por. zwyczaj grzebania w J 19,39-42

30. A apostołowie*, gdy przyszli do Jezusa, opowiedzieli Mu wszystko, co uczynili i czego nauczali.

Lk 9,10; 10,17; Mt 27,57

*gr: apostolos - poseł, postaniec, wysłannik z rozkazami

31. I powiedział im: Idźcie *tylko* wy sami na osobność, na ustronne miejsce i trochę odpocznijcie; bo wielu było tych, *którzy* przychodzili i odchodzili, tak że nie mieli *nawet* sposobności by zjeść.

Mt 14,13; Mk 1,45; 3,20

32. I oddalili się łodzią na ustronne* miejsce na osobność. *gr: eremos - puste, pustynne, opustoszałe

33. A tłumy ujrzały ich, że odpłynęli*, i wielu poznało Go, i zbiegli się tam pieszo ze wszystkich miast, i wyprzedzili ich, zgromadzając się przy Nim. *dosł.: odchodzących

Mt 15,29; J 6,2

34. A gdy Jezus wyszedł, ujrzał wielki tłum i zlitował* się nad nimi, albowiem byli jak owce nie mające pasterza; i zaczął ich nauczać wielu *rzeczy*.

Lb 27,17; Mt 14,14; 15,32

*gr: splanchnizomai - być głęboko poruszony, zdjęty litością

35. I gdy już nastąpiła późna godzina, zbliżyli się do Niego Jego uczniowie i powiedzieli: To miejsce jest odludne i godzina już późna.

36. Rozpuść* ich, aby poszli do okolicznych wsi i miasteczek i kupili sobie chleba, bo nie mają *nic*, co mogliby zjeść.

Lk 9,12

*gr: apolyo - uwolnić, opuścić, rozwiązać (matężstwo)

37. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Wy dajcie im jeść. I powiedzieli do Niego: Czy mamy pójść i kupić chlebów za dwieście denarów*, i dać im jeść?

Lb 11,13; Mt 15,33; J 6,7

denar - „zawierający 10 asów” - 2,436 g srebra - por. J 6,7

38. A On powiedział im: Ile macie chlebów? Idźcie i zobaczcie. A oni dowiedzieli^{*} się i powiedzieli: Pięć i dwie ryby.

²Krl 4,2; Mk 8,5;

^{*}gr: ginosko - poznać, wiedzieć, zrozumieć ¹Mt 15,34

39. I kazał im posadzić wszystkich, grupa za grupą, na zielonej trawie.

¹Kor 14,33.40

40. I usiedli, gromada za gromadą, po stu i po pięćdziesięciu.

¹Mt 15,35; Mk 8,6

41. A wziął te pięć chlebów i dwie ryby, spojrział w niebo, błogosławił^{*}; i łamał chleby, i dawał swoim uczniom, aby kładli przed nich; i owe dwie ryby rozdzielił między wszystkich.

^{*}gr: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym

42. I zjedli wszyscy, i zostali nasyćeni.

43. I zebrali pełnych dwanaście koszy kałków chleba, a także z ryb.

¹EF 3,20

44. A tych, którzy jedli chleby, było około^{*} pięciu tysięcy mężów.

^{*}brak w mss Byz

45. I zaraz przymusił^{*} swoich uczniów, aby weszli do łodzi i wyprzeczili Go *kierując się* na drugą stronę do Betsaidy, aż On rozpuści tłum.

^{*}gr: anakadzo - wymuszać, skłaniać - por. ¹Mt 14,22^{*}

46. A gdy się pożegnał^{*} z nimi, odszedł na górę, aby się modlić.

¹Mk 1,35; ¹Mt 14,23; ¹IP 2,21

^{*}gr: apolassomai - rozstać się, pożegnać, porzucić

47. A gdy nastał wieczór, łódź była na środku^{*} morza, a On sam na łądzie,

^{*}J. Galilejskie - szer. 11,6 km, dł. 20 km, środek ok. 5,8 km

48. I widział, że zmęczeni się, wiosłując, bo mieli przeciwny wiatr; i około czwartej straży nocnej przyszedł do nich, idąc po morzu, a chciał przejść obok nich.

¹J 1,13; 6,20

49. Ale oni, gdy Go ujrzeli idącego po morzu, mniemali, że to zjawia, i krzyknęli,

¹Lk 24,37

50. Gdyż wszyscy Go widzieli i zaniepokoiłi^{*} się. Lecz On zaraz przemówił do nich i powiedział im: Odwagi^{**}, ja jestem, nie bójcie się!

^{*}lub: byli poruszeni, zlekli się; ^{**}mieć ufnosć, śmiałość

51. I wszedł do nich do łodzi, i usnął wiatr; a oni byli wewnątrz siebie niezwykle zdumieni i zdziwieni^{**}.

^{*}dost.: w sobie ¹Lk 8,24; ¹Mk 7,37

^{**}gr: thauamadzo - dziwić się, zdumiewać, podziwiać

52. Bo nie pojęli^{*} *cludu* z chlebami, gdyż serce ich było skamieniałe^{**}.

¹Lk 24,25; ¹Mk 8,17

^{*}lub: zrozumieć; ^{**}gr: poros - twardszy od marmuru

53. A gdy przeprawili się, przypłynęli do ziemi Genezaret i przycumowali do brzegu.

54. A gdy wyszli z łodzi, zaraz Go rozpoznano,

55. I obiegli całą okoliczną krainę, zaczęli znosić na posłaniach tych, którzy się mieli źle, tam gdzie usłyszeli, że jest.

56. I gdziekolwiek wchodził do wiosek lub do miast, *czy* na polach, czy na rynkach, kładł chorych i prosił Go, aby mogli dotknąć choćby frędzla^{*} Jego szaty; a ^{**}ci^{***}, którzy Go dotknęli, byli uzdrawiani^{****}.

¹Dz 5,15; ¹Lk 6,19

^{*}hebr: cicit - frędzle z wełny na skrawku szaty przyp. o Prawie ^{**}gr: kai osoi an - a iłukolwiek; ^{***}gr: sodzo - por. ¹Mk 3,4^{*}

7I zgromadzili się wokół Niego faryzeusze^{*} i niektórzy z uczonych w Piśmie, którzy przyszedli z Jerozolimy;

¹Mk 8,1; ¹Lk 5,17; ¹1,53

^{*}aram.: etym - oddzielony, czł. stromnictwa religijnego - ¹Mt 9,14^{*}

2. A widząc, że niektórzy z Jego uczniów jedzą chleb skalanymi^{*}, to jest nieobmytymi rękami, ganili^{**} to.

¹Kpl 11,8; ¹Mt 15,1; 23,23

^{*}tj. nieczystymi w rozumieniu faryzeuszów; ^{**}oskarżali, winili

3. Albowiem faryzeusze i wszyscy Żydzi nie jedzą, gdy nie obmyją pięścią^{*} rąk, gdyż zachowują tradycję starszych.

¹Dn 6,4;

^{*}tj. pocieranie jednej ręki aż do łokcia zaciśniętą pięścią drugiej ręki

¹Mt 15,2; ¹Ga 1,4; ¹IP 1,18

4. I gdy wrócą z rynku, nie jedzą, jeśli się nie zanurzą^{*}; i jest jeszcze wiele innych przepisów jakie przyjęli, i których się trzymają, takich jak: obmywanie kubków i dzbanków, i naczyn z miedzi, i posłań.

¹J 3,25; ¹Kol 2,8

^{*}gr: baptidzo - tj. dokonują rytualnego zanurzenia

5. Potem pytali Go faryzeusze i uczeni w Piśmie: Dlaczego Twój uczniowie nie postępują według tradycji^{*} starszych, ale jedzą chleb nieobmytymi rękami?

¹Dz 21,24; ¹Kol 2,21-23

^{*}gr: paradosis - ustny przekaz, treść nauczania, zasady

6. On natomiast w odpowiedzi, rzekł im: Dobrze prorokował Izajasz o was obłudnikach, tak jak jest napisane: Lud ten szanuje^{*} mnie wargami, ale serce ich daleko jest ode mnie;

¹gr: tima - poważać, cześć, mieć wartość ¹Iz 29,13

7. Lecz próżno mnie czczą^{*}, nauczając nauk, które są przykazaniami ludzi.

¹Mi 3,14; ¹Jk 1,26

^{*}gr: sebomai - oddawać cześć boską, wielbić

8. Porzuciliście bowiem przykazanie Boże, a trzymacie się tradycji ludzi, obmywacie^{*} dzbanki i kubki, i czynicie wiele innych tym podobnych rzeczy.

^{*}lub: zanurzanie - gr: baptisimos

9. I mówił im: Pięknie^{*} uwieważnacie przykazanie Boże, abyście mogli zachować swoją tradycję.

¹Ps 119,126; ¹Iz 24,5; ¹Jr 44,16

^{*}gr: kalos - piękny, szlachetny, cenny, całkowity - tu: ironicznie

10. Bo Mojżesz powiedział: Czciej ojca twojego i matkę twoją, a: Kto złorzeczy ojcu albo matce, niech poniesie^{*} śmierć.

¹Pwt 5,16;

^{*}hebraizm - niech śmiercią umrze ¹Kpl 20,9; ¹Prz 20,20

11. Wy natomiast mówicie: Jeśliby człowiek powiedział ojcu albo matce: Korban* – to znaczy: To, co miałbyś jako pomoc ode mnie jest darem ofiarnym. Mt 15,5; 23,18; 1Tm 5,4

*hebr.: korban - dar ofiarny lub święty skarbiec - Wj 21,17

12. I już nie pozwalacie mu nic uczynić dla swojego ojca albo swojej matki,

13. Unieważniając* Słowo Boże swoją tradycją[†], którą przekazaliście. I wiele tym podobnych rzeczy czynicie. Iz 8,20; Oz 8,12

*lub: anulując, pozbawiając władzy; **przekaz ustny, nauczanie

14. I przywołał do siebie cały lud, mówiąc im: Sluchajcie mnie wszyscy i rozumiejcie!

15. Nic, co z zewnątrz wchodzi do człowieka, nie może go zanieczyścić[‡]; ale to, co wychodzi z niego, jest tym, co zanieczyszcza człowieka. Rz 14,14,17; Dz 10,14; Hbr 9,10

*gr.: koimoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skałać

16. Jeśli ktoś ma uszy, *by* słyszeć, niech słucha!

Mk 4,9,23; Mt 11,15; Obj 2,7

17. A gdy opuścił tłum i wszedł do domu, pytali Go Jego uczniowie o to podobieństwo.

18. I powiedział im: *Tb* i wy jesteście tak niepojętni? Czy nie rozumiecie, że wszystko, co z zewnątrz wchodzi do człowieka, nie może go zanieczyścić? *lub: w

19. Gdyż nie wchodzi do jego serca, ale do żołądka, i wychodzi do ustępu, oczyszczając wszystkie pokarmy.

20. I mówił dalej: To, co wychodzi z człowieka, to zanieczyszcza człowieka.

21. Albowiem z wnętrza, z serca ludzi wychodzą złe myśli[§], cudzołóstwa, nierząd, morderstwa, Mt 12,34-37; Prz 4,23; Jr 17,9

*gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, roztrząsanie

22. Kradzieże, chciwość, złość, zdrada*, bezwsty[¶], zawiść^{¶¶}, bluźnierstwo, pycha, głupota. *lub: podstęp, fałsz, oszustwo Mt 6,19; 1P 5,5; Ps 10,4

**lub: lubieżność; ***dost.: złe oko - hebr. idiom - chciwość

23. Wszystkie te złe rzeczy wychodzą z wnętrza i zanieczyszczają człowieka.

24. I gdy powstał, odszedł stamtąd w granice Tyru i Sydonu; i wszedł do domu, nie chcąc, aby ktoś się o tym dowiedział; lecz nie mógł pozostać w ukryciu. Mt 9,28; 15,21; 1z 23,1

*gr.: dynamai - być w stanie, móc, być zdolnym do czegoś

25. Ustąpiła bowiem o Nim kobieta, której córeczka miała ducha nieczystego*, przysłała i przypadła do Jego stóp. Mt 15,22; Mk 5,22

*gr.: akataros - nieczysty, nieczysty w sensie rytualnym

26. A ta kobieta była Greczynką, rodem z Sy-

ronenicy*, i prosiła Go, aby wyrzucił demona z jej córki. J 12,20; Ga 3,28

*tj. mieszkanka Fenicji uznawanej za część Syrii

27. Ale Jezus powiedział *do* niej: Pozwól niech najpierw zostanie nasycone dzieci*, bo niedobrze jest brać chleb dzieci* i rzucać szczeniętom. *por. Mt 9,2** Mt 15,23-28; J 4,22; Ef 2,12

28. A ona odpowiedziała, mówiąc do Niego: Tak*, Panie! Jednak i szczenięta pod stołem jedzą okruszki z *chleba* dzieci^{††}. Dz 11,17

*gr.: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością; **por. Mt 2,21*

29. I powiedział do niej: Ze względu na to słowo, idź, demon wyszedł z twojej córki.

30. I gdy odeszła do swojego domu, znalazła córkę leżącą na postaniu, i wyszedł z niej demon. Mt 15,28; J 4,50; Dz 10,8; 1J 3,8

31. I gdy ponownie odszedł z granic Tyru i Sydonu, przyszedł nad Morze Galilejskie, przechodząc środkiem granic Dziesięciogrodu*.

gr.: Dekapol - region 10 miast przy granicy Syrii - por. Mk 5,20

32. I przyprowadzili do Niego głuchego, *którego miał* trudności z mówieniem, i prosił Go, aby położył na niego rękę. Iz 29,18

33. I wziął go z tłumy na osobne *miejsce*, włożył palce swoje w jego uszy, splął^{‡‡} i dotknął jego języka; Mk 8,23; 2Krl 4,4

34. I spojrzał w niebo, westchnął* i powiedział do niego: Effata! To znaczy: Otwórz się!

*gr.: stenadzo - wzdychać ciężko, jęczeć Łk 10,41; J 11,33

35. I zaraz otworzyły się jego uszy, i rozwiązały się więzy jego języka, i mówił poprawnie.

36. I przykazał im, aby nikomu o tym nie mówili. Ale im bardziej im przykazywał, tym bardziej to rozgłaszali, Mk 5,43; Ps 33,9

37. I byli ogromnie* zdumieni^{†††} i mówili: Dobrze wszystko uczynił, bo sprawia, że głusi słyszą, a niemi mówią. Mk 1,27; Dz 2,7; 3,10

*gr.: hyperperissos - aż nazbyt, niezmiernie, ponad miarę

**gr.: ekplesso - być oszolomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12*

8A w tych dniach, gdy tłum był wielki i nie mieli co jeść, przywołał Jezus swoich uczniów i powiedział im: Mt 15,32

2. *Odczuwam* litość^{‡‡‡} nad tym tłumem; bo już trzy dni pozostają^{††††} przy mnie, a nie mają co jeść. Mt 9,36; Mk 1,41; Łk 7,13; Hbr 2,17

*gr.: splanchmidzomai - być głęboko wewnętrznym poruszoną, odczuwać litość, współczuć; **lub: trwać, trzymać się mocno

3. I jeśli ich rozpuszczę głodnych do domu, zasłabną w drodze; niektórzy bowiem z nich przyszli z daleka. Ps 107,4; 1z 40,31

4. I odpowiedzieli Mu Jego uczniowie: Skąd ktoś tutaj, na pustkowiu* będzie mógł ich nasycić** chlebem? Lb 11,21; Ps 78,19; 2Krl 4,42; J 6,7

*lub: na pustyni; **gr: *chortadoz - karmić, zaspokajać*

5. I spytał ich: Ile* macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem. *gr: *posos - ile, jak wiele, jak licznie*

6. I kazał ludowi spocząć na ziemi; i wziął siedem chlebów, i podziękował*, łamał i dawał swoim uczniom, aby kładli przed nimi; i pożyli je przed tłumem. Mt 14,18; Łk 9,14

*gr: *eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

7. Mieli też kilka rybek. Błogosławił* i kazał je podawać. *gr: *eulogeo - por. Mk 6,47** J 21,8

8. I zjedli, i zostali nasyceni, i zebrali siedem koszów kawałków, które pozostały.

9. A było tych, co jedli, około czterech tysięcy; i rozpuścił ich.

10. I zaraz wstąpił do łodzi ze swoimi uczniami, i przybył w stronę^f Dalmanuty**.

*dost.: części krąju pod osobną władzą; **lub: Magadanu - Mt 15,39

11. I wyszli faryzeusze, i zaczęli z Nim rozprawiać^f, poddając Go próbie** i żądając od Niego znaku z nieba. Wj 17,2; Łk 10,25; 1Kor 10,9

*lub: dyskutować; **gr: *peirazo - kusić, doświadczać*

12. A On westchnął w swoim duchu i powiedział: Dlaczego to pokolenie szuka znaku? Zaprawdę* mówię wam: Nie** zostanie dany znak temu pokoleniu. Łk 11,29; Mt 12,39; 16,4

*gr: *amen - z hebr.: godne wiary*; **gr: *ei - w zdaniach wykrzyk. - jeśliśby, oby, gdyby - „gdybyż temu pokoleniu mógłby być...” lub w sensie: „Co (zrobicie), jeśli (nie) zostanie dany znak...”*

13. I opuścił ich, wstąpił ponownie do łodzi i przeprowił się na drugą stronę.

14. A uczniowie* zapomnieli wziąć ze sobą chleba i mieli ze sobą w łodzi tylko jeden chleb. *brak w mss Byz Mt 4,4; 16,5; Mk 2,26; J 6,11

15. I nakazał im, mówiąc: Patrzcie*, a przyglądajcie się uważnie** na zakwas faryzeuszów i zakwas Heroda. Prz 19,27; Łk 12,1

*lub: wpatrywać się, pilnować; **dostrzegać umysłem

16. Wtedy rozprawiali^f między sobą o tym, że nie mają chleba. *lub: rozważać, dyskutować

17. Gdy Jezus to dostrzegł^f, powiedział im: Dlaczego rozważacie, że nie macie chleba? Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie? Wasze serce jeszcze jest zatwardzone**?

*lub: poznać; **lub: kamienne Mk 3,5; Hbr 4,13; Obj 2,23

18. Mając oczy, nie widzicie; i mając uszy, nie słuchacie; i nie pamiętacie? Rz 11,8; Łz 6,9

19. Ile wówczas zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy połamałem pięć chlebów dla

pięciu tysięcy ludzi? Powiedzieli do Niego: Dwanaście. Mk 6,35-44

20. A ile zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy połamałem siedem chlebów dla czterech tysięcy ludzi? A oni powiedzieli: Siedem. 2Krl 4,43; Mk 8,1-9; Mt 15,34; Łk 9,17

21. I powiedział im: Jak to nadal nie rozumiecie*? *gr: *syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*

22. I przyszedł do Betsaidy; i przyprowadził^f do Niego ślepego, prosząc, aby go dotknął.

*lub: przymsiśli Mk 6,45; Mt 11,21; Łk 9,10

23. I ujął ślepego za rękę, wyprowadził go za miasteczko i plunął w jego oczy, nałożył* na niego ręce i pytał go, czy coś widzi.

*gr: *epitithiemi - położyć na (str. czymna), polecieć (bierna)*

24. A on spojrział w górę i powiedział: Widzę ludzi, są jak drzewa. Chodzą!

25. Potem ponownie nałożył ręce na jego oczy i uczynił, że znów widział i wrócił do zdrowia^f; i wszystko widział wyraźnie.

*gr: *apokatisemi - przwrócić do stanu Mt 12,13; Łk 6,10; pierwotnego, uzdrowić Dz 1,6; 1P 2,9*

26. I odesłał go do jego domu, mówiąc: Nie wchodź ani do tego miasteczka, ani o tym nie mów nikomu z miasteczka*. Mt 9,30;

*lub: w wiosce Mk 7,36; Mt 12,6

27. I wyszedł Jezus ze swoimi uczniami do miasteczek* należących do Cezarei Filipowej, i pytał w drodze swoich uczniów, mówiąc im: Co mówią o mnie ludzie? Kim jestem? *lub: wiosiek Mt 16,13-20; 22,42; Łk 9,18-20

28. A oni odpowiedzieli Mu: Jedni, że Janem Chrzcicielem, inni, że Eliaszem, a inni, że jednym z proroków. Mk 6,14; Mt 14,2; Łk 9,7

29. A On powiedział do nich: A wy mówicie, że kim jestem? A w odpowiedzi, Piotr rzekł Mu: Ty jesteś Mesjasz*. J 1,41; 4,42; 6,69; 11,27;

*lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony Dz 8,37; 1J 5,1

30. I surowo napominał^f ich, aby o Nim nikomu nie mówili. *gr: *epitimao - por. w. 32***

31. I zaczął ich nauczać, że Syn Człowieczy musi* wiele wycierpieć, i być odrzucony** przez starszych ludu i przez arcykapłanów, i przez uczonych w Piśmie; i być zabity, a po trzech dniach zmartwychwstać. Mt 16,27;

*gr: *dei - trzeba, jest konieczne, musieć Mt 9,28; Mk 2,10; 10,45*

**gr: *apodokimadzo - uznać za nienadające się, odrzucać, nie przyjmować, być niezakceptowanym, być zdyskwalifikowany*

32. I mówił to otwarcie^f, a Piotr wziął Go na stronę i zaczął Go surowo napominać**.

*gr: *pareisia - mówić śmiało, otwarcie, z odważą Mt 16,22*

**gr: *epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić*

33. A On odwrócił się, spojrział na swoich uczniów i skarcił Piotra, mówiąc: Zejdź* mi z drogi** , przeciwniku***! Albowiem nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie.

*gr.: *hypago - odejść, cofnąć się, wprowadzić pod* Mt 4,10;
**gr.: *opiso - z tyłu, w tyle, (odchodzić) za kogoś, z powrotem*
***gr.: *satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik* Lk 4,8

34. I przywołał tłum i swoich uczniów, i powiedział im: Kto chce iść z mną, niech się wyprze samego siebie i weźmie swój krzyż, i niech idzie* za mną.

Mk 10,38; Mt 16,24; J 10,27

*gr.: *akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś* i *za kimś, być posłusznym*

35. Albowiem kto chce uratować* swoją duszę** , straci ją; a kto straci swoją duszę ze względu na mnie i Ewangelię, ten ją uratuje* .

*gr.: *sodzo - zbawić, ocalić, uratować* Mt 16,25; 10,39;
**gr.: *psyche - dusza, życie, osoba, świadomość* Lk 9,24

36. Bo cóż pomoże człowiekowi, choćby cały świat pozyskał* , a dusza jego doznałaby straty?

Ps 49,17; Mt 16,26; Lk 12,19

*gr.: *kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać, uniknąć czegoś*

37. Albo co człowiek da w zamian za swoją duszę?

Ps 49,7-10; IP 1,18; J 13,37

38. Bo ktokolwiek wstydzi* się mnie i moich słów pośród tego cudzołóżnego i grzesznego pokolenia, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, gdy przyjdzie w chwale swojego Ojca z aniołami świętymi.

Mt 10,32; Lk 12,8

*gr.: *epaischynomai - wstydzić się, zaustydzić, napawać wstydem*

9 I powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Niekórzy z tych, co tu stoja, nie zakosztują śmierci, aż ujrzą Królestwo Boże przychodzące w mocy.

Lk 9,27

2. A po sześciu dniach wziął Jezus ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i wprowadził ich samych na wysoką górę na osobność, i został przemieniony* wobec nich.

Mt 17,11; Lk 9,29

3. A Jego szaty stały się lśniące, bardzo białe jak śnieg, *tak* jak żaden folusznik* na ziemi nie może wybielić.

Mt 28,3

4. I ukazał się im Eliasz z Mojżeszem, rozmawiający z Jezusem.

5. I Piotr odezwał się, i powiedział Jezusowi: Rabbi! Dobrze nam tu być; zróbmy więc trzy namioty: jeden Tobie, i jeden Mojżeszowi, i jeden Eliaszowi.

J 14,8; Obj 22,3;

*z hebr.: *mój Nauczycielu, mój Mistrzu* Flp 1,23

6. Nie wiedział bowiem, co ma powiedzieć; bo byli bardzo przestraszeni.

Mk 16,5; Obj 1,17

7. I powstał obłok, który ich zaciemnił; a z obłoku rozległ* się głos, mówiący: Ten jest moim umiłowanym Synem, Jego słuchajcie* .

*dost.: *przyszedł, dotarł* Wj 40,34; Lk 9,34; Mk 1,11

*gr.: *akowo - słyszeć, rozumieć, być posłusznym - por. 1J 4,5**

8. I nagle* , gdy rozejrzeli się wokół, już nikogo nie zobaczyli, *był* z nimi tylko sam Jezus.

*gr.: *eksapina - nagle, niespodziewanie* J 3,30; Kol 3,11

9. A gdy zstępowali z góry, przykazał im, aby nikomu nie opowiadali *o tym*, co zobaczyli, dopóki* Syn Człowieczy nie powstanie z martwych.

*gr.: *ei me - por. Mt 16,4** Mt 17,9; Mk 8,31

10. I zachowali* to słowo** , rozprawiając między sobą: *Co to jest powstanie z martwych?*

*gr.: *krateo - objąć w posiadanie, władać*; **gr.: *logos - słowo, sprawa, rzecz - imi: zachowali ten nakaz między sobą* J 16,17

11. Pytali Go też, mówiąc: *Dlaczego uczeni w Piśmie** mówią, że najpierw musi przyść Eliasz?

Mi 3,23-33; Mt 11,14; Mk 8,28

*gr.: *grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*

12. A On w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz wprawdzie przyszedł najpierw i wszystko naprawia;* lecz o Synu Człowieczym jest napisane, że wiele wycierpiał i został uznany za nic* .

13. Lecz mówię wam, że Eliasz *już* przyszedł, i uczynili mu co* chcieli, tak jak o nim jest napisane.

*dost.: *ile, jak wiele* Mt 11,14; 17,12; Lk 1,17

14. A gdy przyszedł do uczniów, ujrzał wielki tłum wokół nich i uczonych w Piśmie, którzy spierali się* z nimi.

Mt 17,14; Mk 11,28

*gr.: *sydzeteo - rozprawiać, dyskutować, badać wspólnie*

15. A zaraz ujrzał Go cały tłum, zdumiał się i przybiegł, pozdrawiając* Go.

*gr.: *aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*

16. I zapytał uczonych w Piśmie: Czemu prowadzicie z nimi spór?

17. A w odpowiedzi, ktoś z tłumu rzekł: Nauczycielu! Przyprowadziłem* do Ciebie swojego syna, który ma ducha niemego.

*lub: *przyniosłem* J 4,47; Mt 12,22; Lk 11,14

18. I kiedy go pochyci, rzuca nim, a *on* pień się, zgrzta zębami i drętwieje; mówiłem Twoim uczniom, aby go wyrzucili, a nie mogli* .

19. A On w odpowiedzi, rzekł mu: O niewierne* pokolenie! Jak długo przy was będę? I jak długo będę was znosić? Przyprowadźcie go do mnie.

Mt 17,17; Mk 16,14

*gr.: *apistos - bez wiary, zdradziecki, ktoś komu nie można zaufać*

20. I przyprowadzili go do Niego; a gdy duch^{*} Go ujrzał, zaraz nim szarpnął, a on gdy upadł na ziemię, tarzał się z pianą *na ustach*.

^{*gr: pneuma - duch, istota; tu: był duchowy wrogi Bogu}

21. I spytał jego ojca: *Od jakiego czasu to się z nim dzieje*[?]? A on powiedział: Odu dzieciństwa, ^{*lub: to mu się stało} Mk 5,25; Łk 8,43; J 5,5

22. I wiele razy rzucał go i w ogień, i w wodę, żeby go zgubić; ale jeżeli coś możesz, ratuj nas i zlituj^{*} się nad nami. Mk 1,40;

^{*lub: być poruszonym wewnątrz, współczującym} Mk 7,13

23. Jezus więc powiedział do niego: Jeżeli możesz uwierzyć; *wszystko jest możliwe dla wierzącego*. Mt 21,21

24. I zaraz^{*} ojciec chłopca zawołał i powiedział ze łzami: Wierzę, Panie! Pomóż mojemu niedowiarstwu^{**}.

Łk 17,5; 2Kor 2,4

^{*lub: natychmiast, niezwłocznie; **niewierze, braku ufności}

25. A Jezus widząc, że lud zbiega się, zgromił^{*} ducha nieczystego, mówiąc do niego: Duchu niemy i głuchy! Ja ci rozkazuję^{**}, wyjdź z niego i już więcej w niego nie wchodź.

^{*gr: eptimao - skarcić - por. Mk 8,32^{**}; **por. Łk 8,25^{*}} Mk 1,25

26. I krzyknął, i mocno go szarpnął, i wyszedł z niego; a *chłopiec* stał się jakby martwy, tak że wielu mówiło, że umarł.

27. Ale Jezus ujął go za rękę i podniósł go^{*}; a on wstał. ^{*lub: wzbudził, przyprowadził do świadomości}

28. I gdy On wszedł do domu, pytali Go na osobności Jego uczniowie: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić?

29. I powiedział im: Ten rodzaj inaczej wyjść nie może, jak tylko w^{*} modlitwie i poście.

^{*lub: przez modlitwę i post} 1Krl 17,20-22; Mt 17,21

30. I wyszli stamtąd, i przechodzili przez Galileę; a nie chciał^{*}, aby ktoś o tym wiedział.

^{*gr: thelo - chcieć, pragnąć, mieć wolę, kochać, rozkoszować}

31. Albowiem nauczał swoich uczniów i mówił im: Syn Człowieczy będzie^{*} wydany w ręce ludzi, i zabiją Go; a gdy będzie zabity, trzeciego dnia zmartwychwstanie. Mk 2,10;

^{*dost.: jest} Mk 2,28; 8,31-38; 10,45

32. Lecz oni nie rozumieli^{*} tego słowa, a bali się Go pytać. Łk 9,45

^{*gr: agnoeo - być nieświadomym, nie wiedzieć, nie rozumieć}

33. I przyszedł do Kafarnaum, a będąc w domu, pytał ich: O czym rozprawialiście między sobą w drodze? Mt 18,1-5

34. Lecz oni milczeli; bo w drodze rozprawiali między sobą, który z nich jest większy^{*}.

^{*gr: meidzon - możliwy sens: największy}

35. I gdy usiadł, zawołał dwunastu i mówił im: Jeśli ktoś chce być pierwszy, *niech* będzie ze wszystkich ostatni i sługą^{*} wszystkich.

^{*gr: diakonos - służa wykonujący polecenia innych} Mk 10,42

36. A *następnie* wziął dziecko, postawił je pośrodku nich, wziął je w ramiona i powiedział im: Mk 10,16; Mt 18,2; Łk 2,28

37. Jeśli ktoś przyjął^{*} jedno z takich dzieciątek w moim imieniu, mnie przyjmuje; a jeśli ktoś przyjąłby mnie, nie mniej by przyjął, ale Tego, który mnie posłał. Mt 10,40; Łk 9,48

^{*gr: dechomati - wziąć ręką, przyjąć przychylnie, radośnie}

38. A w odpowiedzi, Jan rzekł do Niego: Nauczycielu! Zobaczyliśmy kogoś, kto w Twoim imieniu^{**} wyganiał demony, a nie chodzi z nami, i zabroniliśmy mu, gdyż nie chodzi z nami. ^{*por. J 20,31^{**}} Łk 9,49-50; Jk 4,3; Mt 26,39

^{*gr: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś I. za kimś, być posłusznym}

39. Ale Jezus powiedział: Nie zabraniajcie^{*} mu; albowiem nie ma nikogo, kto by czynił dzieła mocy w moim imieniu, a *potem* mógł zaraz o mnie mówić źle, 1Kor 12,3; Flp 1,18; J 13,37

^{*gr: kolyo - powstrzymać, odmawiać, utrudniać, zabraniać}

40. Kto bowiem nie jest przeciwko nam^{*}, jest za nami. ^{*w mss Byz - wam} Mt 12,30; Łk 11,23

41. Bo ktokolwiek napiłby was kubkiem wody w moim imieniu, dlatego że naleźycie^{*} do Mesjasza, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty^{**}. Mt 10,42; Rz 12,10; Jk 4,5

^{*dost.: jesteście; **gr: misthos - zapłata za pracę, nagroda}

42. A kto byłby powodem upadku^{*} jednego z tych małych, którzy wierzą we mnie, lepiej^{**} by mu było, aby zawieszono kamień młyński wokół jego szyi i wrzucono go w morze.

^{*gr: skandalidzo - gorszyć, powodować upadek - por. J 16,1^{*}}

^{*gr: kalos - pięknie, dobrze, szlachetnie} Mt 18,6; Łk 17,1

43. I jeśli twoja ręka jest powodem do upadku, odetnij^{*} ją; lepiej jest tobie wejść kalekim do życia, niż mając dwie ręce, odejść do Gehenny, w ogień nieugaszony, Mt 5,29;

^{*gr: apokapto - odciąć, odrąbać, amputować} Kol 3,5

44. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie^{*}. ^{*dost.: nie jest gaszony} Iz 66,24

45. I jeśli twoja stopa jest powodem do upadku, odetnij ją; lepiej jest tobie wejść kulawym do życia, niż mając dwie stopy, zostać wrzuconym do Gehenny^{*}, w ogień nieugaszony, ^{*dolina Hinnom ciągnąca się po południowej stronie Jerozolimy - symbol wiecznego potępienia} Obj 14,10

46. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie^{*}. ^{*dost.: nie jest gaszony} Iz 66,24

47. I jeśli twoje oko jest powodem do upadku, wylup* je; lepiej tobie jest wejść do Królestwa Bożego jednookim, niż mając dwoje oczu, zostać wrzuconym w ogień Gehenny,
*gr: ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać Mt 5,22

48. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. *dost.: nie jest gaszonym

49. Każdy bowiem zostanie ogniem osolony, i każda ofiara zostanie osolona solą.

Kpl 2,13; Ez 43,24; Ezd 6,9; Łk 14,34

50. Dobra* jest sól; jeśli jednak sól stanie się niesłona, czym ją przyprawicie? Miejcie sól w sobie samych i zachowajcie pokój między sobą. *gr: kalos - por. w. 42** Hi 6,6; Mt 5,13; Kol 4,6

10 I oddalił* się stamtąd, przyszedł w granice Judei na drugą stronę Jordanu; i ponownie zszedł się do Niego lud, i jak miał w zwyczaju, ponownie ich nauczał.

*gr: anistemi - powstać z pozycji leżącej, odchodzić Mt 19,1

2. I przystąpił faryzeusz, a wystawiając Go na próbę*, spytał Go: Czy wolno mężowi oddalić** żonę?
Mt 19,3; Rz 7,1-3; 1Kor 7,10-11

*lub: kusić, doświadczać; **gr: apolyo - opuścić - por. w. 12*

3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Co wam przykazał* Mojżesz? *lub: rozkazał

4. A oni powiedzieli: Mojżesz pozwolił napisać zwój rozwodowy* i ją oddalić. Pwt 24,1

*lub: dokument, list; **gr: apostasion - odejście, porzucenie

5. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Z powodu zatwardziałości waszego serca napisał wam to przykazanie;

6. Jednak od początku stworzenia Bóg uczynił ich mężczyzną i kobietą. Rdz 1,27; 5,2

7. Z tego powodu opuści człowiek swojego ojca i matkę i zostanie połączony ze swoją żoną,
Rdz 2,24; Ef 5,31; Mt 19,5

8. I będą ci dwoje jednym ciałem*. A tak już nie są dwoje, ale jedno ciało. 1Kor 6,16

*dost.: ku lub dla jednego ciała, w jednym ciele

9. Co więc Bóg złączył, człowiek niech nie rozłącza*. *gr: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić

10. A w domu uczniowie Jego ponownie pytali Go o to samo. *gr: eperateo - wypytywać, radzić

11. I powiedział im: Kto oddał* swoją żonę i pojmie inną, cudzołóży względem** niej;
gr: apolyo - w. 12; **lub: przeciwko, wobec Mt 19,9; Łk 16,18

12. I jeśli kobieta opuściła* swojego męża i została poślubiona przez innego, cudzołóży. *gr: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić

13. I przynoszono do Niego dzieciątka, aby

je dotknął; ale uczniowie surowo napominali* tych, którzy je przynosili. Łk 18,15

*gr: epitimao - napominać, surowo skarcić, gromić

14. A Jezus widząc to, oburzył* się i powiedział im: Pozwólcie dzieciątkom przychodzić do mnie, i nie zabraniajcie im; bo takich jest Królestwo Boże. Mt 19,13

*gr: aganakteo - być wzburzonym, niezadowolonym, gniewać się

15. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dziecko, nie wejdzie do niego. *gr: amen - z hebr.: godne wiary

16. I brał je na swoje ramiona, błogosławił*, kładąc na nie ręce. Rdz 27,15; Mt 19,15; Hbr 7,7

*gr: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym

17. A gdy On wyruszał w drogę, podbiegł ktoś i upadł przed Nim na kolana, pytając Go: Nauczycielu* dobry! Co mam czynić, aby odziedziczyć życie wieczne? Mt 19,16; Dz 2,37

gr: didaskalos - nauczyciel lub ten, który poucza - Mk 4,1

18. Ale Jezus powiedział mu: Dlaczego nazywasz mnie dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko** jeden – Bóg. Pwt 32,4; Ps 25,8; 34,9; Rz 3,10

*gr: agathos - dobry, dobry z natury, prawy; **gr: ei me - Mt 16,4**

19. Znasz przykazania: nie cudzołóży, nie morduj, nie kradnij, nie składaj fałszywego świadectwa, nie ograbiaj* innych, czej* swojego ojca i matkę. Wj 20,12-16; Kpl 19,13; 1Tes 4,6

*lub: rabować, plądrować; **gr: timao - szanować, poważać

20. A on w odpowiedzi, rzekł do Niego: Nauczycielu! Tego wszystkiego przestrzegalem* od swojej młodości. Łk 18,11; Jk 2,10

*gr: fyllasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać

21. A Jezus, przypatrzył się mu, uniłował* go i powiedział do niego: Jednego ci brakuje: Odejdz**, sprzedaj co** masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie, i przyjdź, wzięwszy krzyż, podążaj za mną. Mk 8,34;

gr: agapao - Mt 22,39, **lub: idź; ***dost.: ile, jak wiele Łk 9,23

22. A on sęspenił na to słowo i odszedł zasmucony*, miał bowiem wiele posiadłości.

*dost.: będąc zasmuconym Łk 8,23; Mk 6,20; 2Tm 4,10

23. A Jezus spojrział wokoło, mówiąc do swoich uczniów: Jak trudno będzie tym, którzy mają bogactwa*, wejść do Królestwa Bożego!

*gr: chrema - rzecz potrzebna, użyteczna, pieniądze, majątek

24. Lecz uczniowie byli zdumieni* z powodu Jego słów. A Jezus, ponownie w odpowiedzi, rzekł im: Dzieci, jak trudno** tym, co pokładają ufność w bogactwie, wejść do Królestwa Bożego. *gr: thambeo - zdumiewać się, przerażać

**gr: dyskolos - trudno, ciężko, z trudnością

25. Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego.

Jr 13,23; Mt 19,24; Łk 18,25

*gr: *trymalios rafidos - szczelina, szpara igły (do szycia)*

26. A oni tym bardziej byli zaniepokojeni*, mówiąc do siebie: Kto może być zbawiony?

*gr: *ekplesso - wyprowadzić z równowagi, przejść się - Dz 13,12**

27. A Jezus spojrział na nich uważnie, mówiąc: U ludzi to niemożliwe*, ale nie u Boga; u Boga bowiem wszystko jest możliwe.

*gr: *adymatos - niezdolność do czegoś, słabość - Rdz 18,14; Mt 19,26*

28. I wtedy Piotr zaczął mówić do Niego: Oto my wszystko opuściliśmy* i poszliśmy za Tobą.

*gr: *afiemni - odsyłać, oddać, przebaczyć - Mt 19,27; Łk 14,33*

29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam: Nie ma takiego, kto opuściłby dom, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo pole dla** mnie i dla** Ewangelii,

*gr: *amen - z hebr: godne wiary - 1Kor 9,23; Obj 2,3;*

**lub: *ze względu na, z powodu - Mt 10,18; Mk 8,35; Hbr 11,24*

30. A nie otrzymał teraz w tym czasie stokrotnie tyle domów i braci, i siostr, i matek, i dzieci, i pół, wśród przesładowań, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. Mt 5,11

31. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi. Mt 8,11; Łk 7,29; Dz 13,46

32. Kiedy byli w drodze, zmierzając* do Jerozolimy, a Jezus szedł przed nimi, zdumiewali się, a idąc za Nim, *odczuwali* lęk. I ponownie wziął ze sobą dwunastu, zaczął im mówić o tym, co ma Go spotkać: Mk 8,31

*dosł: *iść do góry, wspinać się - Jerozolima leży na górze*

33. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie, i skazają* Go na śmierć, i wydadzą Go poganom. *lub: *osądzą*

34. I będą z Niego sztydzić*, i Go ubiczują, i będą pluć na Niego, i Go zabijają; a trzeciego dnia powstanie z *martwych*. Mk 14,65;

*gr: *empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić - Ps 22,6; Iz 53,3*

35. I podeszli do Niego Jakub i Jan, synowie Zebedeusza, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy, abyś uczynił nam to, o co byśmy Cię poprosili. Mt 20,20; Mk 1,19; 5,37; 9,2

36. A On powiedział im: Co chcecie, abym wam uczynił? 1Krl 3,5; Mk 10,51; Mt 25,31; Łk 24,26

37. A oni powiedzieli Mu: Daj nam, abyśmy siedzieli w chwale* Twojej jeden po Twojej prawej stronie, a drugi po Twojej lewej stronie. *gr: *doksa - majestat, blask, uspaniałosość, splendor*

38. A Jezus powiedział im: Nie wiecie, o co prosicie. Czy możecie pić kielich, który ja piję, i chrztem*, którym ja jestem chrzczony, być ochrzczeni? Mk 14,36; Łk 12,50; 18,11; Rz 8,26

*gr: *baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11**

39. A oni powiedzieli Mu: Możemy. A Jezus powiedział im: Istotnie*, kielich, który ja piję, wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, zostaniecie ochrzczeni; Dz 12,2;

*gr: *men - part. wzm.: istotnie, prawdziwie - J 13,37*

40. Lecz nie moja *prawda* jest dać wam usiąść po mojej prawej stronie i po mojej lewej stronie; *lecz będzie to* dane tym, dla których jest to przygotowane. Mt 20,23

41. A gdy usłyszało to dziesięciu, zaczęli się oburzać* na Jakuba i na Jana. *por. Mt 20,24*

42. Ale Jezus przywołał ich *do siebie*, mówiąc im: Wiecie, że ci, którym wydaje się, że przewodzą narodom, panują nad nimi, a wielcy wśród nich okazują swą władzę.

43. Nie tak będzie między wami; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim między wami, będzie* waszym sługą**; Mk 9,35; J 8,36; Rz 12,2

*tryb orzekający; **gr: *diakonos - sługa, wykonujący polecenia*

44. A ktokolwiek z was chciałby być pierwszy, będzie niewolnikiem* wszystkich.

*gr: *doulos - niewolnik, w żyjski hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

45. Bo i Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, ale aby służył, i aby dał życie* swoje na okup za** wielu. Mt 20,28; Iz 53,10-12

*gr: *psyche - życie, dusza, osoba; **gr: anti - u miejsce*

46. I przyszli do Jerycha; a gdy wychodził z Jerycha*, On i Jego uczniowie, i znaczny tłum *ludzi*, oto ślepy, Bartymeusz, syn Tymeusza, siedział przy drodze żebrząc. Mt 20,29;

*tj. *przechodził ze starego do nowego Jerycha - Łk 18,35*

47. A gdy usłyszał, że to idzie Jezus Nazarejczyk, zaczął wołać*, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj** się nade mną! Dz 13,22;

*lub: *krzyczęć; **zlituj - J 7,47; Dz 6,14*

48. I wielu napominało go surowo, aby milczał; a on o wiele bardziej wołał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną! Mt 20,31; Łk 18,39

49. I Jezus stanął, i kazał go zawołać. I zawołał ślepy, mówiąc mu: Ufaj*, wstań, woła cię. *lub: *odwagi, śmiało - por. Mt 9,2** Flp 3,7; Hbr 12,1

50. A on zrzucił swój płaszcz, wstał i przyszedł do Jezusa. Łk 7,4; Mt 14,29; J 19,39

51. I Jezus odpowiadając, rzekł do niego: Co chcesz, abym ci uczynił? A ślepy powiedział mu: Rabbuni! Bym przejrzał. *por. J 20,16*

52. A Jezus powiedział mu: Idź, wiara twoja uzdrowiła^{*} cię. I zaraz przejrzał, i towarzyszył Jezusowi w drodze. Mk 5,34; Mt 9,22

^{*}gr: *sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*

11 I gdy przybliżyli się do Jerozolimy, do Betfage i Betanii pod^{*} Górą Oliwną, posłał dwóch swoich uczniów,

^{*}lub: *ku, w pobliżu, koło*

Mt 21,1; Lk 19,29

2. I powiedział im: Idźcie^{*} do miasteczka, które jest naprzeciw was, a zaraz gdy wjdziecie do niego, znajdziecie osłę uwiązane, na którym nikt z ludzi *jeszcze* nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie. ^{*}lub: *oddalcie się*

3. A jeśliby ktoś powiedział wam: Co czynicie? Powiedzcie, że Pan je potrzebuje^{*}; a zaraz je tu odeśle. Łk 19,34; Mt 21,2

^{*}zwyczaj zwany „angaria” pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów

4. Odeszli więc i znaleźli osłę uwiązane u drzwi, *na zewnątrz przy ulicy*, i je odwiązali.

5. A niektórzy z tych, co tam stali, mówili: Co czynicie, odwiązując to osłę?

6. A oni im powiedzieli tak, jak im rozkazał Jezus. I pozwolili im.

7. I przyprowadzili osłę do Jezusa, i zarzucili na nie swoje szaty; a On usiadł na nim.

8. A wielu słało swoje szaty na drodze; inni natomiast słałi na drodze gałązki obcięte z drzew. Za 9,9; Kpl 23,40

9. A ci, którzy Go poprzedzali i ci, co podążali *za Nim*, wołali, mówiąc: Hosanna^{*} Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA!

^{*}hebr: *Hosanna - okrzyk*; Ps 118,26; Łk 19,37; Mt 21,9
zbaw teraz, uratuj nas, bądź nam życzliwy

10. Błogosławione^{*} jest, nadchodzące w imieniu PANA, Królestwo naszego ojca Dawida! Hosanna na wysokościach!

^{*}gr: *eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo*

11. I Jezus wjechał do Jerozolimy, i wszedł do świątyni, i obejrzał wszystko; a że była już wieczorna godzina, wyszedł z dwunastoma do Betanii. Mt 21,17; J 8,1; Łk 24,50

12. Następnego dnia, gdy wyszli z Betanii^{*}, poczuł głód. *aram.: Bethania - dom figi* Mt 21,18

13. I ujrzał z daleka figowca mającego liście, podszedł zobaczyć, czy zatem na nim czegoś nie znajdzie; i podszedł do niego, jednak nic nie znalazł, tylko liście; bo to nie był czas na figi. Łk 13,6-11

14. I Jezus odezwał^{*} się do niego, mówiąc:

Oby nikt na wieki^{**} z ciebie nie zjadł owocu. I słyszeli to Jego uczniowie. Obj 22,11;

^{*}dosl.: *w odpowiedzi*; ^{**}na wiek - *Lpoj* Iz 5,5; Mt 3,10; 7,19

15. I przyszli do Jerozolimy; a gdy Jezus wszedł do świątyni, zaczął wyrzucać sprzedających i kupujących w świątyni, i poprzewracał stoły tych, co wymieniali pieniądze^{*}, i stoły tych, co sprzedawali gołębie;

^{*}gr: *kollybastes - drobny*

Pwt 14,24-26; Mt 21,12;

weksłarz, wymieniający drobne monety Łk 19,45

16. I nie dopuszczał, żeby ktoś przeniósł naczynie przez świątynię.

17. I nauczał, mówiąc im: *Czy* nie jest napisane: Dom mój zostanie nazwany domem modlitwy przez wszystkie narody? A wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników^{*}.

^{*}gr: *lestes - bandytów - por. Mk 14,48** J 7,11; Mt 21,13; Łk 19,46

18. A słyszeli to uczeni w Piśmie i arcykapłani, i szukali sposobu, jakby Go zgubić; albowiem bali się Go, dlatego że cały tłum zdumiewał^{*} się nad Jego nauką. Łk 19,47; J 7,46

^{*}gr: *ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12**

19. A gdy nadszedł wieczór, wyszli z miasta. 20. A rano przechodząc obok tego figowca, ujrzeli, że usechł orzeł.

21. I przypomniał to sobie Piotr, i mówi do Niego: Rabbi[!] Oto figowiec, który przekląłeś, usechł. ^{*}z hebr: *mój Mistrzu, mój Nauczycielu*

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Miejcie wiarę w Boga. Ps 62,8; Kol 2,12; 1J 5,10

23. Zaprawdę bowiem mówię wam, że cokolwiek powiedziałby tej górze: Podnieś się i rzuć się w morze, a nie wahałby^{*} się w swoim sercu, lecz uwierzyłby, że to, co mówi, staje się, stanie^{**} się cokolwiek by powiedział.

^{*}lub: *był uprowadzonym* Rz 4,18; Mt 17,20; 21,21
w niepewność, był w sprzeczności z sobą samym; ^{**}dosl.: *będzie*

24. Dlatego mówię wam: Wszystko o cokolwiek modłacie się, prosicie, wierząc, że otrzymujecie, a stanie^{*} się wam. ^{*}dosl.: *będzie*

25. A gdy stoicie^{*} modłacie się, przebaczajcie, jeśli macie coś przeciwko komuś, aby i Ojciec wasz w niebiosach przebaczył wam wasze występki^{**}. ^{*}gr: *steko - trwać, stać nieuruszenie*

^{**}gr: *paraptoma - fajszywy krok, upadek* Kol 3,13; Mt 6,14

26. Bo jeśli wy nie odpuścicie, *to* i Ojciec wasz w niebiosach nie odpuści wam występków waszych. Mt 6,12; Łk 6,37; Ef 4,32

27. I przyszli ponownie do Jerozolimy. A On przechadzał się po świątyni; i przystąpili do Niego arcykapłani, uczeni w Piśmie i starsi,

28. I mówili do Niego: Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał to prawo, abyś to czynił?

29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: I ja zapytałem was o jedną rzecz; odpowiedźcie mi, a powiem wam, jakim prawem* to czynię.
*gr: eksousia - władza, autorytet, moc - w. 28,33 Łk 20,3

30. Czy chrzest Jana był z nieba, czy z ludzi? Odpowiedzcie mi.
Mk 1,11; Mt 3,1; J 1,6

31. I rozsądali to między sobą, mówiąc: Jeśli powiemy: Z nieba, to powie: Dlaczego więc mu nie uwierzyliśmy?

32. A* gdybyśmy* powiedzieli: Z ludzi? – bali się *jednak* ludu; bo wszyscy mieli Jana za prawdziwego proroka – *lub: lecz jeśli

33. I w odpowiedzi, rzekli Jezusowi: Nie wiemy. A Jezus odparł* im: I ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię.
Hi 5,13; Pr 26,4-5

dost.: w odpowiedzi, mówi - por. Łk 14,3

12 I zaczął do nich mówić w podobieństwach: *Pewien człowiek zasadił winnicę, ogroził ją płotem, wykopał dół pod tłocznię, zbudował wieżę, i wynajął ją rolnikom*, i odjechał.*
Łk 8,10; Mt 21,33;
*lub: hodowcom winorośli Łk 20,9; Ps 80,9; Iz 5,1-7

2. A we *właściwym* czasie posłał sługę do rolników, aby odebrał *część* z plonów* tej winnicy. *gr: karpos - plon, owoc Łk 12,48; J 15,1

3. Lecz oni go pojмали i wychłostali, odsyłając z niczym.
Mt 23,34; Łk 11,47; Dz 7,52

4. I ponownie posłał do nich drugiego sługę, którego obrzucili kamieniami, zranili w głowę i odesłali znieważonego.

5. I ponownie posłał innego; a i tego zabili, i wielu innych również wychłostali lub pozabijali.
Ne 9,26; Mk 9,13; Mt 5,12; Łk 6,22

6. Mając więc jeszcze jednego – swojego ukochanego syna, na końcu posłał go do nich, mówiąc: Uszanujcie mojego syna. Hbr 1,3

7. Lecz owi robotnicy powiedzieli do siebie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a dziedzictwo będzie nasze.
Mt 2,3; J 11,47

8. A gdy go pochycili, zabili i wyrzucili poza winnicę.
Mt 23,34; Łk 19,41; Dn 9,26

9. Co więc uczyni pan winnicy? Przyjdzie i wygubi robotników, a winnicę odda innym.

10. Czy nie czytaliście tych *słów* Pisma: Kamień, który odrzucili* budujący, ten stał się głowicą węgla**?

*lub: uznali za nienadający się

**ty. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny - Ps 118,22

11. PAN to sprawił i jest to godne podziwu* w naszych oczach. *lub: niezwykłe Ps 118,22

12. I starali się Go pojmać; bo poznali, że o nich powiedział to podobieństwo, lecz przestraszyli się tłumu. Więc opuścili Go i odeszli.
Łk 20,19; J 7,44

13. I posłali do Niego niektórych *spośród* faryzeusów i z herodian*, aby Go pochwyć w mowie.
Mk 3,6; Ps 38,12; Mt 22,15; Łk 20,20

*ty. czł. stronnictwa broniącego interesów dynastii Heroda

14. A gdy oni przyszli, powiedzieli Mu: Nauczycielu, wiemy, że jesteś szczerzy i nie zważasz* na nikogo; albowiem nie patrzysz na oblicze ludzi**, ale w prawdzie nauczysz drogi Bożej; czy wolno dawać podatek*** Cezarowi, czy nie? *dost.: nie troszczysz się Rz 13,6;
**ty. nie masz względu na osobę Mt 17,25; Łk 20,22

***dost.: podatek pogłówny płacony według spisu

15. Dać go, czy nie dać? A On znając ich obłudę, powiedział im: Dlaczego mnie kusicie? Przynieście mi denara, abym go obejrzał.
Mt 22,18; Dz 5,9; 1Kor 10,9

*gr: peiradzo - wystawiać na próbę, kusić, doświadczać

16. Wtedy Mu przynieśli; a On powiedział im: Czyj to jest obraz i napis? A oni Mu powiedzieli: Cezara.

17. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Oddawajcie więc, to co Cezara, Cezarowi, a to, co Boga, Bogu. I podziwiali* Go.
Prz 24,21;

*dost.: zdumiewali się nad Nim Mt 17,25; 1P 2,17

*gr: thaumadzo - podziwiać, być pełnym podziwu, zdumiewać

18. I przyszedli do Niego saduceusze*, którzy mówią, że nie ma powstania z *martwych*, i pytali Go, mówiąc:
Dz 4,1; 23,6; 2Tm 2,18

*hebr.: cudok - sprawiedliwy, członek stronnictwa saduceuszy

19. Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze i zostawi żonę, a dzieci nie pozostawi, to *wtedy*, jego brat *ma* pojąć* jego żonę i wzbudzić potomka** swojemu bratu. *dost.: wziąłby; **nasienie Pwt 25,5; Rt 4,5

20. Było więc siedmiu braci; a pierwszy pojął* żonę, umarł i nie zostawił potomka;

*gr: lambano - wziąć, uchwycić, otrzywać Mt 22,25; Łk 20,29

21. I drugi pojął ją, umarł, lecz i on nie zostawił potomka; a trzeci tak samo.

22. A tak pojęło ją siedmiu braci i nie zostawił potomka. Na końcu po nich wszystkich umarła i ta kobieta.

23. *Zatem* przy powstaniu z *martwych*, gdy powstana, którego z nich będzie żoną? Bo ich siedmiu miało ją za żonę.

24. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie dlatego jesteście w błędzie*, że nie znacie Pism, ani mocy Bożej? Iz 8,20; Mt 22,29; J 5,39

lub: jesteście wprowadzani w błąd, zwiędzeni - por. Mt 18,12

25. Bo gdy powstana z martwych, ani nie będą poślubić, ani wychodzić za mąż; ale będą** jak aniołowie w niebiosach. I J 3,2;

*lub: być poślubianym; **dosł.: są Hbr 1,4; 12,22

26. A o umarłych natomiast, że są wzbudzeni, czy nie czytaliście w zwoju* Mojżesza, jak Bóg powiedział do niego przy krzaku cierniowym: Ja jestem Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba? Wj 3,2; Mt 22,31; Łk 20,37

*gr.: biblos - zapisany zwoj pergaminy lub papirusu

27. Bóg nie jest Bogiem umarłych, ale Bogiem żywych; jesteście w wielkim błędzie**.

*lub: żyjących; **bardzo błędnie - gr.: planao - por. Mt 18,12*

28. I przystąpił jeden z uczonych w Piśmie, który słyszał ich rozprawiających, a wiedząc, że im dobrze odpowiadał, spytał Go: Jakie jest pierwsze ze wszystkich przykazań?

29. A Jezus odpowiedział mu: Pierwsze ze wszystkich przykazań jest to: Słuchaj, Izraelu! PAN, Bóg nasz, PAN jest jeden*.

*w hebr.: ehad - jeden, jedyny, jedna całość Pwt 6,4-5

30. I: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej myśli, i z całej swojej siły; to jest pierwsze przykazanie. Pwt 10,12

31. A drugie jemu podobne to: Będziesz miłował* swojego bliźniego jak samego siebie. Większego przykazania od tych nie ma.

*gr.: agapao - gorąco miłować - por. J 21,15** Kpl 19,18

32. I powiedział do Niego uczony w Piśmie: Nauczycielu! Prawdziwie* dobrze** powiedziałeś, że jeden jest Bóg***, i nie ma innego oprócz Niego. 1Sm 15,22; Mt 9,13

*dosł.: w prawdzie; **gr.: kalos - pięknie; ***brak w mss Byz

33. A miłować Go z całego serca, i z całej myśli, i z całej duszy, i z całej siły, i miłować bliźniego jak samego siebie, to więcej jest niż wszystkie całopalenia i ofiary. Prz 21,3

34. A Jezus widząc, że on mądrze odpowiedział, powiedział do niego: Niedaleko jesteś od Królestwa Bożego. I nikt nie ośmielał się Go już więcej pytać. Mt 12,20; Rz 3,20

35. A gdy im na to odpowiedział, Jezus, uczając w świątyni, mówił: Jak mogą uczeni w Piśmie mówić, że Mesjasz* jest synem Dawida? *gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec Mt 22,41; J 7,42

36. Bo sam Dawid w Duchu Świętym powie-

dział: Rzekł PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę nieprzyjaciół twoich pod podnożek twoich stóp. 2Sm 23,2

37. Sam więc Dawid nazywa Go Panem, skądże więc jest Jego synem? A liczny tłum chętnie* Go słuchał. Mt 1,23; Rz 1,3-4; Obj 22,16

*gr.: hedeos - z przyjemnością, chętnie

38. I mówił do nich w swojej nauce: Uważajcie* na uczonych w Piśmie, którzy chcą chodzić w długich szatach i być* pozdrowiani na rynkach, Mt 10,17; Mk 4,2; Łk 20,45

gr.: blepo - uważnie patrzeć; uważać na coś - por. Mk 4,24

39. W synagogach zajmować pierwsze ławy i mieć pierwsze miejsca* na wieczerniach, *tj. pierwsze miejsca przy stołach

40. Którzy objadają domy wdów, i to pod pozorem* długich modlitw. Ci otrzymają większy** wyrok. *lub: pod pretekstem Mt 2,2; Mt 23,14;

**lub: surowy, w najwyższej mierze Łk 12,47; 20,47

41. A Jezus, siedząc naprzeciwko skarbcza, przypatrywał* się jak tłum wrzucał pieniądze do skarbcza i jak wielu bogatych wiele wrzucało. *gr.: theooreo - być widzem, patrzeć, oglądać, rozważać

42. I gdy przyszła jedna uboga wdowa, wrzuciła dwa leptony* czyli kodrantes**.

*gr.: lepton - 0,5 kodrantesa - 2 lept. 15 min. pracy najemnika

**gr.: kodrantes - 2 leptony - 0,25 assariona (asa) - 1/64 denara

43. I przywołał swoich uczniów, mówiąc im: Zaprawdę* mówię wam, że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci wszyscy, którzy wrzucili do skarbcza. *gr.: amen - z hebr.: godne wiary

44. Bo wszyscy wrzucili z tego, co im zbywało; ale ona ze swego ubóstwa** wrzuciła wszystko co miała, wszystkie srodki do życia***. *lub: nadmiarze; **nieodstatku; ***całe życie Łk 21,3

13 A gdy On wychodził ze świątyni, powiedział do Niego jeden z Jego uczniów: Nauczycielu! Spójrz, co za kamienie i jak wielkie są te budowle. Mt 24,1; Łk 21,5

2. I Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Widzisz te wielkie budowle? Nie* zostanie kamień na kamieniu, którego by nie* zwalono.

*gr.: ou me - podwójnie zaprzeczenie jako wzmocnienie

3. A gdy On siedział na Górze Oliwnej naprzeciwko świątyni, pytali Go na osobności Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej:

4. Powiedz nam, kiedy to będzie i jaki będzie znak, gdy to wszystko miałoby się spełnić?

5. W odpowiedzi Jezus zaczął im mówić: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł. u. 12,38*

6. Albowiem wielu przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem; i wielu zwiędą*.

**lub: wprowadzić w błąd* Mk 13,22; Jr 14,14; Mt 24,5

7. Gdy więc usłyszycie o wojnach i wieściach* o wojnach, nie dajcie się zastraszyć*; albowiem to musi się stać; ale to nie jest jeszcze koniec.

Ps 27,3; Mt 18,7; Dz 17,3

gr: ako - słuchy, pogłoski; **gr: thoro - trwożyć się - por. 2Tm 2,2

8. Powstanie bowiem naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będą miejscami trzęsienia ziemi, głód i zamieszki*. Te wydarzenia to początki bólów porodowych. **dosl.: głody; **lub: wzburzenia, rozruchy*

9. A wy uważajcie na samych siebie, albowiem wydawać was będą lokalnym sanhedrynom*, i będą was bić w synagogach*, i zostaniecie poprowadzeni przed namiestników i królów ze względu na mnie, na świadectwo dla nich.

Mt 10,17; Dz 12,1; Flp 1,29

**tj. lokalnym sądom; **lub: w miejscach zgromadzeń*

10. Trzeba, aby najpierw wszystkim narodom została ogłoszona Ewangelia.

11. A gdy was będą prowadzić ci, którzy was wydadzą, zawczasu nie troszczcie* się, co macie mówić, ani o tym nie rozmyślajcie, ale mówcie to, co wam zostanie dane w tej godzinie; albowiem nie wy jesteście tymi, którzy mówią, ale Duch Święty.

Jr 1,9; Dn 3,16;

**lub: nie martwcie się* Mt 10,20; Łk 12,12

12. A wyda brat brata na śmierć, i ojciec syna; i powstaną dzieci przeciwko rodzicom, i doprowadzą* do ich* śmierci.

Ez 38,21; Mt 7,4;

**gr: thanatoo - uśmiercić, umrzeć; **lub: ich do ...* Mt 24,10

13. I będziecie zniechęceni przez wszystkich z powodu mojego imienia; ale kto wytrwa do końca, ten zostanie zbawiony*.

**gr: sodozo - uratować, ocalić, zbawić* Rz 2,7; Mt 10,22; 24,13

14. A kiedy zobaczycie obrzydliwość* spuszczenia, o której było powiedziane przez proroka Daniela, stojącą tam, gdzie nie powinna* – kto czyta, niech rozumie! – wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry; **lub: ohydę*

Dn 8,13; 9,27; 11,31; 12,11;

***lub: nie trzeba, nie jest słuszne, konieczne* Ez 44,9; 2Tm 2,4

15. A kto jest na dachu*, niech nie schodzi do domu, i nie wychodzi, aby coś wziąć ze swojego domu; **lub: tarasie*

16. A kto będzie na polu, niech nie zawraca*, aby wziąć swój płaszcz. **dosl.: nie powraca w tył*

17. A biada* kobietom w ciąży i karmiącym piersią w te dni! **gr: ouai - „och” - por. Mt 11,21**

18. A módlcie się, aby wasza ucieczka nie była w zimie.

Mt 10,23; 24,16-19; Łk 21,21

19. Bowiem te dni będą takim uciskiem*, jakiego nie było od początku stworzenia, które dokonał* Bóg, aż do teraz, i już* nie będzie.

**gr: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*

***dosl.: zaludnić, stworzyć, założyć miasto* Dn 12,1; Mt 24,21

20. A jeśliby Pan nie skrócił tych dni, nie byłoby zbawione żadne ciało*; lecz z powodu** wybranych, których wybrał dla siebie, skrócił te dni. **tj. nikt; **lub: dla, ze względu* Łz 1,9; Rz 11,5

21. I wtedy, jeśliby ktoś wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo oto tam, nie wierzcie.

**gr: christos - Chrystus,* Pwt 13,1-3; Mt 24,5; Łk 17,23

Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz

22. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą znaki* i cuda, aby zwieść jeśli to możliwe, i wybranych.

**dosl.: dawać* 2Tm 2,8-14; Obj 13,13; Mt 24,24

***gr: semeion - niezwykle wydarzenia - por. J 4,54**

23. Wy natomiast uważajcie*; oto zapowiedziałem wam to wszystko.

J 14,29; Mt 7,5

gr: blepo - uważnie patrzeć, uważać na coś - por. Mk 4,24

24. Ale w tych dniach, po tym ucisku*, słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojego blasku,

Łz 13,10; Ez 32,7; Am 5,20; Jl 3,4; Mt 24,29

**gr: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*

25. I gwiazdy z nieba będą spadały, a moce w niebiosach będą poruszone*.

Obj 6,2;

**lub: zostaną wstrząśnięte, zachwiane* Jr 4,23; Łk 21,6

26. A wtedy zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego w obłokach z wielką mocą i chwałą*.

Dn 7,13-14; Mk 8,38; 14,62; Obj 1,7

**gr: doksa - majestat, blask, uspaniałność, splendor, chwala*

27. I wtedy pošle swoich aniołów, i zgromadzi swoich wybranych z czterech stron*, od krańców ziemi aż do krańców nieba.

**gr: anemos - wiatr; cztery wiatry* Pwt 30,4; Mt 13,41; J 11,52

28. A od figowca uczcie się tego podobieństwa*: Gdy gałąź jego staje się miękka i wypuszcza liście, poznajecie, że blisko jest lato.

gr: parabole - por. Mk 3,23 Mt 24,32; Łk 21,29; Jk 3,20

29. Tak i wy, gdy zobaczycie, że to się dzieje, wiedzcie, że blisko jest, u drzwi.

30. Zaprawdę mówię wam, że nie przemienie to pokolenie*, aż wszystko to się stanie.

**gr: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród* Mt 23,37

31. Niebo i ziemia przeminają, ale słowa moje nie mogą przeminać.

Łz 40,8; Mt 5,18; Łk 21,33

32. A o tym dniu i o tej godzinie nikt nie wie*, ani aniołowie w niebie, ani Syn, tylko Ojciec.

**gr: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, badać* Mt 24,36

33. Uważajcie*, czuwajcie i módlcie się; bo nie wiecie, kiedy będzie ten czas. Mk 14,38;

*gr: *blepo - uważnie patrzeć - por. Mk 4,24** Mt 26,41; Ef 6,18

34. Jak człowiek, który gdy odjeżdżał, zostawił swój dom i dał władzę swoim sługom*, i każdemu jego zadanie**, a odźwiernemu** nakazał, aby czuwał. *lub: niewolnikom Mt 25,14;

**dost.: *pracę, dzieło; **tj. strzegący drzwi* Łk 19,12; J 10,3

35. *Tak* czuwajcie zatem, bo nie wiecie, kiedy pan domu przyjdzie, czy wieczorem, czy o północy, czy gdy kur zapieje, czy o poranku.

36. Aby, gdy nagle* przyjdzie, nie znalazł was śpiących. *gr: *eksaifnes - zniemacka, niespodziewanie*

37. A *to*, co wam mówię, mówię wszystkim: Czuwajcie*!

Łk 21,36; 1Tes 5,6; 2Tim 4,5

*gr: *gregoreo - trwać bez snu, być ostrożnym, pilnować, czuwać*

14 A za dwa dni była Pascha i Święto Przaśników; i szukali arcykapłani i uczeni w Piśmie *spodosobu*, jakby Go podstępnie pojąć i zabić. Mt 6,2; Łk 22,1; J 11,53

2. Lecz mówili: Nie w święto, aby czasem nie było rozruchów wśród ludu. Mk 11,18; J 7,40

3. A gdy On był w Betanii, w domu Szymona trędowatego, i spoczywał *u stołu*, przyszła kobieta, mająca flakonik alabastrowy czystego olejku nardowego, bardzo kosztownego, *ta* skruszyła ten flakonik alabastrowy* i wylała *zawartość* na Jego głowę**.

Mt 21,17; Łk 7,37; J 12,1

*tj. *biały lub żółtawy gips - por. Mt 26,7**; **dost.: *w dół głowy*

4. A niektórzy oburzali się między sobą, mówiąc: Po co doszło do straty tego olejku?

5. Można bowiem było sprzedać to drożej niż za trzysta denarów i rozdać ubogim; i szorstko ją napominali*.

Mt 26,8; J 12,4

*gr: *brinaamai - warknąć gniewnie - słd-śd: surowo nakazać*

6. Ale Jezus powiedział: Dajcie jej spokój; dlaczego sprawiacie jej przykrość? Dobry uczynek spełniła wobec mnie. J 10,32; 12,7

*gr: *kopos - ucisk, żal, szczeg. bicie się w piersi, trud - 1Kor 3,8**

7. Ubogich* bowiem zawsze macie poniedzy sobą, i kiedykolwiek chcecie, możecie im do brze czynić; ale mnie nie zawsze macie.

*gr: *ptochos - żebrak, skrajny nędzarnik* Pwt 15,11

8. Ona, co miała *uczynić*, to uczyniła – z wyprzedzeniem* nanaściła moje ciało na po grzeb. *lub: *ubiec, prześcignąć, wyprzedzić* J 19,40

9. Zaprawdę mówię wam: Gdziekolwiek na całym świecie będzie głoszona ta Ewangelia, to, co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę. Łb 31,54; Mt 26,13; Mk 16,15

10. A Judasz Iskariota, jeden z dwunastu, odszedł od arcykapłanów, aby Go im wydać.

Ps 41,9; 55,12; Mt 26,14; Łk 22,3; J 6,70

11. A gdy to usłyszeli, uradowali się i obiecali dać mu srebro*; i szukał *więc* właściwego czasu, aby Go wydać. Oz 7,3; Łk 22,5

*lub: *srebrne monety - sykiel lub srebrna diadrama*

12. A pierwszego dnia *Święta* Przaśników, gdy ofiarują Paschę*, powiedzieli Mu Jego uczniowie: Gdzie chciesz, abyśmy poszli i przygotowali *Ci* Paschę, abys mógł ją spożyć?

Wj 12,6-18; Kpl 23,5; Lb 28,16; Pwt 16,1; 1Kor 5,7

*hebr.: *przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*

13. I posłał dwóch z swoich uczniów, i powiedział im: Odejdźcie do miasta, i spotka* się z wami człowiek niosący dzban wody; idźcie za nim. *gr: *apantao - wyjść naprzeciw, stawić czoło*

14. A gdziekolwiek wszedłby, powiedzcie gospodarzowi: Nauczyciel mój: Gdzie jest dla mnie pokój gościnny*, abym mógł spożyć Paschę ze swoimi uczniami? *lub: *kwatery, jadalnia*

15. A on wskaże wam górny pokój, wielki, usłany* i gotowy, tam przygotujcie ją dla nas.

*gr: *stromynni - zastawiony sofami, umeblovany, rozpostatry*

16. I wyszli uczniowie Jego, i przyszli do miasta, i znaleźli *pokój* tak, jak im powiedział, i przygotowali Paschę.

17. I gdy nadszedł wieczór, przyszedł z dwunastoma.

Mt 26,20; Łk 22,14; Dz 6,2; Obj 21,14

18. A gdy spoczywali przy stole i jedli, Jezus powiedział: Zaprawdę mówię wam, że jeden z was, ten *który* je ze mną, wyda mnie.

19. A oni zaczęli się smucić i mówić do Niego jeden po drugim: Czy *to* nie ja? A inny: Chyba nie ja? *dost.: *Czy (to) nie ja?*

20. Lecz On w odpowiedzi, rzekł im: Jeden z dwunastu, ten *który* je ze mną *zanurza** *rękę* w misie**. Mt 26,23; J 6,7; 13,26

*gr: *embapto - zanurzać*; **dost.: *gliniane, głębokie naczynie*

21. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest o Nim napisane; ale biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby ten człowiek nie został zrodzony. Mt 18,6

22. I gdy oni jedli, wziął Jezus chleb i pobłogosławił*, połamał i dał im, i powiedział: Weźcie, zjedzcie, to jest moje ciało. J 6,48; Łk 22,19

*gr: *eulogio - stawić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19**

23. I *potem* wziął kielich, podziękował* i dał im; i wypili z niego wszyscy; 1Kor 10,16; 11,23

*gr: *eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

24. I powiedział im: To jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za* wielu wylewana.

Kpl 17,11; Hbr 9,15-23; 13,20

*gr.: peri - z powodu, tuż obok, odnośnie

25. Zaprawdę* mówię wam, że nie będę pił więcej z owocu winorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił nowy w Królestwie Bożym.

*gr.: amen - z hebr.: godne wтары J1 3,17; Am 9,13

26. A po zaśpiewaniu hymnu*, wyszli ku Górze Oliwnej, *wg tradycji Ps 113-118

Ef 5,19; Kol 3,16

27. I Jezus im powiedział: Tej nocy, wszyscy z powodu mnie* zostaniecie zgorszeni; bo jest napisane: Uderzę pasterza i owce zostaną rozproszone. *gr.: en emoi - ue mnie, do mnie Za 13,7

28. Ale gdy zostanie wzbudzony, poprzędzie was do Galilei.

Mk 16,7

29. A Piotr powiedział do Niego: Jeśli nawet wszyscy zostaną zgorszeni, jednak nie ja.

30. A Jezus powiedział mu: Zaprawdę mówię ci, że dziś w nocy, zanim kogut dwukrotnie zapieje, trzykrotnie się mnie wyprzesz.

31. Ale on tym bardziej mówił: Prędzej, jeśli trzeba, umrę razem z Tobą, z pewnością nie wyprę się Ciebie. A tak samo i wszyscy mówili.

Ps 30,6; Prz 16,18; Jr 17,9

32. I przyszli na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział do swoich uczniów: Usiądźcie tutaj, dopóki będę się modlił.

*tj. prasa oliwna Ps 18,5; Mt 26,36

33. I wziął ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i zaczął się trwożyć* i głęboko troskać*;

*tub: popadać w zdumienie lub lek; *być przynęcionym

34. I powiedział im: Bardzo jest zasmucona* moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie. *tub: skrajnie przynębiona, zbolata Mk 14,37

35. I odszedł nieco dalej, padł na ziemię i modlił się, aby, jeśli jest to możliwe, ominęła Go ta godzina;

Mt 6,9; Rz 8,15

36. I mówił: Abba*, Tato! Dla Ciebie wszystko jest możliwe, oddał ten kielich ode mnie, jednak nie, co ja chcę, ale co Ty.

*aram.: abba - zdrobniała forma słowa ab - ojciec - Tatusi, Tato zawierająca w sobie wyraz czułości, godności i szacunku

37. A gdy przyszedł i znalazł ich śpiących, powiedział Piotrowi: Szymonie, śpisz? Nie miałeś siły czuwać jednej godziny?

38. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokusę; duch wprawdzie jest chętny, ale ciało słabe.

1Kor 16,13; Rz 7,18,25; Ga 5,17

39. I odszedł ponownie, modlił się, mówiąc te same słowa*.

*dost.: te same słowo

40. A gdy wrócił, ponownie znalazł ich śpiących*, bo oczy ich były ociężałe, i nie wiedzieli, co mu odpowiedzieć. *dost.: którzy śpią

41. I przyszedł trzeci raz, i powiedział im: Nadal śpicie i odpoczywacie! Dosyć! Przyszła godzina, oto Syn Człowieczy wydawany jest w ręce grzeszników. *tub: wystarczy J 12,23

42. Wstańcie*, pójdźmy! Oto ten, który mnie wydaje, zbliża się.

Mt 26,46; J 18,1

*gr.: eigeiro - wstać, wzbudzić, podnieść - tu: tryb rozkazujący

43. I zaraz, gdy On jeszcze mówił, przyszedł Judasz, będący jednym z grona dwunastu, a z nim wielki tłum z mieczami i z kijami, od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i od starszych*.

*gr.: presbyteros - por. Tl 1,5** Ps 3,1; 22,12

44. A ten, który Go wydawał, dał im umówiony znak, mówiąc: Tego, którego pocałuję*, to jest On; schwytajcie Go i odprowadźcie ostrożnie**.

*gr.: fileo - traktować z czułością, kochać Prz 27,6

**gr.: asfalos - pewnie, bacznie, uważnie, z zabezpieczeniem

45. A gdy przyszedł, zaraz przystąpił do Niego i powiedział: Rabbi!, Rabbi! I Go pocałował**.

* z hebr.: mój Nauczycielu, Mt 23,8; J 13,13; 20,16

mój Mistrzu; **gr.: katafileo - całować, okazać czułość

46. A oni podnieśli* na Niego ręce i Go pojмали. *dost.: zarzucać na - w znaczeniu: chwytając kogoś

47. A jeden z tych, którzy stali obok, dobył miecza, uderzył sługę arcykapłana* i odciął mu ucho. *gr.: archiereus - najwyższy kapłan - Wj 29,1-46

48. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jak na zbójcę* wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pochwycić.

Mt 26,55; Ełk 22,52

*gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wyrotowiec, buntownik

49. Codziennie byłem u was w świątyni*, nauuczając, a nie pojmaliście mnie; lecz to się stało, aby zostały wypelnione Pisma.

*gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała) - Ełk 24,4,4; J 7,28

50. Wtedy wszyscy Go opuścili i uciekli.

51. A pewien młodzieniec podązał za Nim, odziany w płótno* na nagim ciele; i pochwycili go młodzieńcy.

Mt 27,59; Mk 15,46; Ełk 23,53

*gr.: sindon - kosztowna, lekka, luźna szata z lnu lub bawełny

52. Ale on pozostawił płótno i nagi uciekł od nich.

Am 2,16; Mk 13,14; Rdz 39,12; Hi 2,4

53. I odprowadzili Jezusa do arcykapłana; i zesłali się do niego wszyscy arcykapłani, i starsi, i uczeni w Piśmie. Iz 53,7; J 18,13; Dz 4,6

54. A Piotr szedł z dala za Nim aż do wewnątrz na dziedziniec arcykapłana, i siedział ze służbą*, grzejąc się przy ogniu.

*gr.: hyperetes - pochwalny, sługa - por. 1Kor 4,1** J 18,15

55. A arcykapłani i cały Sanhedryn szukali świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić; lecz nie znajdowali.

56. Wielu bowiem fałszywie świadczyło przeciwko Niemu; ale świadectwa^{*} ich nie były zgodne. ^{*gr: martyria - świadectwo, nieznanie przed sądzią}

57. A jacyś ludzie wstali i fałszywie świadczyli przeciwko Niemu, mówiąc:

58. My słyszeliśmy, jak mówił: Ja zburzę^{*} tę świątynię uczynioną ręką, i w trzy dni zbuduję inną, i nową ręką uczynioną. J 2,19; Mt 26,61

^{*gr: katalijo - rozwiązać, poluźnić (sznury), zburzyć, rozwalić}

59. Lecz nawet i w tym^{*} świadectwo ich nie było zgodne^{**}. ^{*lub: w ten sposób; **dost.: równe}

60. I stanął arcykapłan na środku, i zapytał Jezusa, mówiąc: Nic nie odpowiadasz na to, co oni świadczą przeciwko Tobie?

61. A On milczał i nic nie odpowiedział. Ponownie zapytał Go arcykapłan i powiedział do Niego: Czy Ty jesteś Mesjasz^{*}, Syn Błogosławionego^{**}? Ps 2,7; 39,1-2; Iz 53,7

^{*lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, **Wysławionego}

62. A Jezus powiedział: Ja jestem; i zobaczycie Syna Człowieczego, siedzącego po prawicy Mocy Boga, i przychodzącego^{*} z obłokami nieba. Dn 7,13; Hbr 8,10; Mt 24,30; Łk 22,69

^{*gr: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie}

63. *Wtedy* arcykapłan rozdarł swoje szaty^{*}, mówiąc: Na co nam jeszcze potrzeba świadków? ^{*gr: chiton - szata układana na gołe ciało Lb 14,6}

64. Słyszeliście bluźnierstwo. Co jeszcze nie jest dla was oczywiste? I wszyscy oni Go osadzili^{**}, że winien jest śmierci. Kpl 24,16;

^{*lub: wydali wyrok Mt 26,65; J 10,33}

65. I zaczęli niektórzy na Niego pluć i zakrywać Jego oblicze, bić Go pięściami i mówić do Niego: Proroku! A słudzy zadawali Mu razy^{*}. Hi 30,10; Iz 50,6; Mk 15,19

^{*gr: hrapsima - uderzenie różgą lub kijem, cios dłonią w twarz}

66. A gdy Piotr był na dziedzińcu^{*}, na dole, przysłała jedna ze służących arcykapłana;

^{*gr: aule - odkryty dziedzińiec domu Mt 26,69}

67. A gdy zobaczyła Piotra grzejącego się, przypatrzyła się mu i powiedziała: I ty byłeś z tym Nazareńczykiem Jezusem.

68. Ale on wyparł^{*} się, mówiąc: Nie wiem^{**}, ani nie rozumiem, co mówisz. I wyszedł na zewnątrz do przysionka, i zapał kogut.

^{*gr: arneomai - zapierać się kogoś, odmawiać, wyrzekać}

^{*lub: nie znam - domysł. - Go Mk 14,29; J 13,36; 2Tm 2,12}

69. A służąca, widząc go ponownie, zaczęła

mówić do tych, którzy stali obok: To jest jeden z nich.

70. A on ponownie się wyparł. I po chwili ponownie ci, co stali obok, powiedzieli Piotrowi: Na pewno^{*} jesteś jednym z nich, bo i ty jesteś Galilejczykiem, i twoja mowa^{**} jest podobna. ^{*lub: prawdziwie; **ti. sposób mówienia, dialekt}

71. A on zaczął ślubować pod groźbą kłatwy^{*} i przysięgać, mówiąc: Nie znam tego człowieka, o którym mówicie. Mt 26,71

^{*ti. ściągając na siebie kłatwę, poddać się najsurowszej karze}

72. I zaraz zapał kogut, i przypomniały się Piotrowi słowa, które mu powiedział Jezus: Zanim kogut dwa razy zapieje, trzy razy się mnie wyprzesz. I rzuciwszy^{*} się, płakał^{**}.

^{*gr: epiballo - rzucić się na, wpaść, poświęcić myśl czemuś}

^{**gr: klaio - łkać, biadać, lamentować Mt 26,75; Łk 22,62}

15 A zaraz o poranku, arcykapłani ze starszymi i uczonymi w Piśmie, i cały Sanhedryn^{*}, odbyli naradę, po czym związali Jezusa i odprowadzili Go, i wydali Pilatowi. ^{*ti. Najwyższa Rada Żydów - por: Mt 26,59* J 18,28}

2. I Pilat pytał Go: Ty jesteś Królem Żydów^{*}? A On w odpowiedzi, rzekł do niego: Ty to mówisz^{**}. ^{*lub: Judejczyków; **por: J 18,37* Mt 2,2}

3. I oskarżali Go arcykapłani o wiele rzeczy. On natomiast nic nie odpowiedział.

4. A Pilat ponownie pytał Go, mówiąc: Nic nie odpowiadasz? Spójrz o jak wiele świadczą^{*} przeciwko Tobie. ^{*lub: oskarżają J 19,10}

5. A Jezus już nic nie odpowiedział, tak że dziwił się Pilat. Iz 53,7

6. A na święto *zwykle* wypuszczał im jednego więźnia, którego żądali^{*}. ^{*lub: prosili}

7. I był *pewien*, nazywany Barabasz^{*}, uwieziony wraz z buntownikami^{**}, którzy podczas rozruchów popełnili morderstwo. Mt 27,16;

^{*aram.: bar - syn, ab - ojciec; **lub: poustaniami Łk 23,18}

8. A tłum krzycząc, zaczął domagać^{*} się, aby uczynił im, to co zawsze. ^{*lub: żądać}

9. Pilat więc odpowiedział im, mówiąc: Chcicie, abym wam wypuścił Króla Żydów?

10. Wiedział bowiem, że Go arcykapłani wydali z zawiesci. Rdz 37,11; Jk 3,16

11. Ale arcykapłani podburzyli lud, aby im raczej wypuścił Barabasz. Dz 3,14

12. A Pilat w odpowiedzi, rzekł im ponownie: Co więc chcecie, abym uczynił z tym, o którym mówicie – Król Żydów?

^{*lub: Judejczyków Jr 23,5; Łk 1,31; Dz 5,31}

13. A oni ponownie zawołali: Ukrzyżuj Go!
14. A Piłat powiedział do nich: Co więc zło uczynił? Lecz oni tym głośniej^{*} krzycze-
li^{**}: Ukrzyżuj Go! ^{*dost.: bartdziej; **lub: wrzeszczeli}

15. A Piłat, chcąc ludowi uczynić zadość, wypuścił im Barabasa, a Jezusa ubiczował i wydał, aby został ukrzyżowany. Prz 29,25

16. Żołnierze więc wprowadzili Go na wewnętrzny dziedziniec, to jest do pretorium, i zwolali całą kohortę^{*} wojska. J 18,28; 19,9

^{*lub: oddział - około 600 osób - por. Mt 27,27*}
17. I oblekli^{*} Go w purpurę, upleli^{**} wieniec z ciernia, i nałożyli^{*} Mu, ^{*dost. czas teraz - oblekają...}

18. Zaczęli Go pozdrawiać, mówiąc: Witaj^{*} Królu Żydów! ^{*gr: chairo - witaj, raduj się - por. J 19,3*}

19. I bili Go w głowę trzcina^{*}, i plułi na Niego, a upadając na kolana, oddawali Mu pokłon^{*}.

^{*gr: prosklymo - pierwotnie całować Iz 50,6; Za 13,7}
^{czyjąś dłoń w wyrazie szacunku, oddawać cześć}

20. A gdy przestali z Niego sztydzić, zdjęli z Niego purpurę i oblekli Go w Jego własne szaty, i wyprowadzili Go, aby Go ukrzyżować.

21. I zmusili^{*} przechodzącego^{**} tam niejakiego Szymona Cyrenejczyka, idącego z pola, ojca Aleksandra i Rufa, aby niósł Jego krzyż.

^{*por. Mt 5,41^{*}; **gr: parago - przejść obok, prowadzić do}

22. I przyprowadzili Go na miejsce zwane Golgota, co się tłumaczy: Miejsce Czaszki.

23. I dawali Mu pić wino^{*} z mirrą^{**}, ale nie przyjął. ^{*lub: ocet winny; **tj. środek usmierzający ból}

24. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili między siebie Jego szaty, rzucając o nie los, co kto ma zabrać. Ps 22,19

25. A gdy Go ukrzyżowali, była trzecia^{*} godzina. ^{tj. 9 - ta naszego czasu J 19,14}

26. Był też wryty napis z podaniem przyczyny^{*} Jego ukarania: Król Żydów^{**}. ^{Mt 27,37; *gr: aitia - przyczyna kary, zarzut; **lub: Judejczyków J 19,19}

27. Ukrzyżowali też z Nim dwóch bandytów^{*}: jednego po prawej, a jednego po lewej Jego stronie. ^{*gr: lestes - por. Mk 14,48* Mt 27,38; Łk 23,32}

28. Tak zostało wypełnione Pismo, które mówi: I do przestępców^{*} został zaliczony.

^{*gr: anomos - być niegodziwym, łamiącym Prawo Iz 53,12}

29. A ci, którzy przechodzili obok, bluźnili przeciwko Niemu, kiwając głowami swoimi i mówiąc: Oho[!] Ty, który rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, ^{Ps 22,6; 109,25; J 2,18}

^{*gr: oua - och! ha! - okrzyk zdumienia, podziwu lub ironii}

30. Ratuj^{*} siebie samego i zstąp z krzyża!
^{*gr: sodzo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić, uzdrowić}

31. Podobnie też i arcykapłani z uczonymi w Piśmie, szydząc^{*}, mówili jedni do drugich: Ratował innych, a nie może uratować samego siebie, ^{*gr: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić}

32. Mesjasz, Król Izraela niech teraz zstąpi z krzyża, abyśmy ujrzeli i uwierzyli. I ci, co z Nim byli ukrzyżowani, również Go lżyli^{*}.

^{*gr: oneidizo - uragać, znieważać, robić wyrzuty J 20,29}

33. A gdy była szósta godzina, stała się ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godziny.

34. A o godzinie dziewiątej zawołał Jezus potężnym głosem, mówiąc: Eloi, Eloi, lamma sabachtani?! Co tłumaczy^{*} się: Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś?! ^{Ps 22,2; *gr: metherneneuo - przekładać Mt 27,46; Łk 23,46}

35. A niektórzy z tych, co stali tam obok, słysząc to, mówili: Oto woła Eliasza.

36. I ktoś podbiegł, napełnił gąbkę winnym octem^{*} i włożył ją na trzcinę, poił Go, mówiąc: Pozwólcie, zobaczymy, czy przyjdzie Eliasz, żeby Go zdjąć. ^{*lub: kwaśne wino Ps 69,21}

37. Ale Jezus zawołał potężnym głosem i oddał ducha^{*}. ^{Mt 27,50; Łk 23,46; J 19,30}

^{*gr: eklymo - wydać ostatnie tchnienie, skonać, wzniość ducha}

38. I wtedy została rozdarta^{*} zasłona świątyni na dwoje, od góry aż do dołu. ^{Wj 26,31; Hbr 6,19}

^{*gr: schizo - rozszepić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie}

39. A setnik^{*}, który stał naprzeciwko Niego, widząc, że w ten sposób wołając oddał ducha, powiedział: Prawdziwie ten człowiek był Synem Boga. ^{*gr: kenturion - latynizm - por. Mt 8,13*}

40. Były tam też i kobiety przypatrzące się z daleka, a wśród nich była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba Mniejszego^{*} i Jozesa, i Salome, ^{*lub: Malego Mt 27,55; Łk 23,49; J 19,25}

41. Które, gdy był w Galilei, chodziły za Nim i obsługiwały Mu, i wiele innych, które razem z Nim wstąpiły^{*} do Jerozolimy. ^{Łk 8,2-3;}

^{*tj. uspięły się - Jerozolima leży na górze Mt 27,56}

42. A gdy był już wieczór, ponieważ był Dzień Przygotowania, który jest przed sabatem,

43. Przyszedł Józef z Arymatei, szonowany członek Rady^{*}, który też sam oczekiwał Królestwa Bożego, odważnie wszedł do Piłata i prosił o ciało Jezusa. ^{Łk 23,50; Dz 4,8; Flp 1,4}

^{*gr: bouleutes - członek rady Sanhedrynu - por. Mt 26,59*}

44. A Piłat zdziwił się, że już umarł; i zawołał setnika, pytając go, czy dawno umarł.

45. A gdy dowiedział się o tym od setnika, darował^{*} ciało Józefowi. ^{Łk 8,53; Mt 27,58; J 19,28}

^{*gr: doreomai - dać w darze, podarować, obdarować}

46. A *on* kupił płótno^{*}, i zjął Go, owinał w płótno^{*} i złożył Go w grobowcu, który był wykuty w skale, i zatoczył kamień na otwór wejściowy grobowca. Iz 53,9

^{*gr: sindon - kosztowna, lekka, luźna szata z tnu lub bawełny}

47. A Maria Magdalena i Maria, matka Jozesa, przyglądały się, gdzie Go złożono.

16 A gdy minął sabat, Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba, i Salome kupiły wonności^{*}, żeby pójść i Go namaścić.

^{*tj. mieszanina mirry i aloesu Mt 28,1; Łk 24,1; J 19,39}

2. A bardzo wcześniej^{*} pierwszego dnia tygodnia^{**} przyszy do grobu, gdy już wzeszło słońce.

^{*lub: rano, o 4-tej straży nocnej tj. między 3 - 6 godz. w nocy; **tj. w niedzielę}

3. I mówily do siebie: Kto nam odcoczy kamień z wejścia do grobowca?

4. A gdy podniosły wzrok, zobaczyły, że kamień jest odcoczony^{*}; był bowiem bardzo wielki.

^{*gr: apokytio - odcoczyć, przesunąć}

5. A gdy weszły do grobowca, ujrzały młodzieńca, siedzącego po prawej stronie, ubranego w długą, białą szatę; i zlekły^{*} się.

^{*gr: ekthanbeo - zdumieć się, upaść w osłupienie, zaniepokoić się}

6. A on powiedział im: Nie lękajcie się; szukacie Jezusa Nazarejczyka, ukrzyżowanego; powstał z martwych, nie ma Go tu; oto miejsce, gdzie Go położyli. Ps 71,20

7. Ale odejdźcie i powiedzcie Jego uczniom, i Piotrowi, że was wyprzedza do Galilei; tam Go zobaczycie, jak wam powiedział.

8. I wyszły, szybko uciekły z grobowca, bowiem ogarnęło^{*} je drżenie i uniesienie; a nikomu nic nie mówiły, bo się bały.

^{*dosł.: mieć, utrzymywać się w jakimś stanie}

9. A Jezus, gdy powstał z martwych, rano pierwszego dnia tygodnia, ukazał się naj-

pierw Marii Magdalenie, z której wyrzucił siedem demonów. ^{*gr: ekballo - por. Mk 6,13*}

10. Ona poszła i oznajmiła to tym, którzy byli z Nim, smutnym^{*} i płaczącym^{**}. Łk 24,17

^{*lub: pograżonym w żalu, optakującym; **lamentującym, lkającym}

11. A oni słysząc, że żyje, i że był przez nią widziany, nie uwierzyli. Łk 24,11; J 20,25

12. Potem dwom z nich ukazał się w innej postaci^{*}, gdy szli do wsi. ^{*gr: morfe - kształt, postać}

13. I oni powrócili, i opowiedzieli pozostałym; ale i tym nie uwierzyli. Mt 28,7; J 20,8

14. W końcu ukazał się jedenastu, gdy spoczywali przy stole, i zganił^{*} ich niedowiarstwo i zatwardziałość ich serca, że nie uwierzyli tym, którzy widzieli Go wskrzeszonego.

^{*gr: oneidiizo - wyrzucać coś komuś, ganić, lajać}

15. I powiedział im: Idźcie^{*} na cały świat, ogłoście^{**} Ewangelię całemu stworzeniu.

^{*dosł.: poszedłszy, podążynszy; **por. w. 20* Mt 10,5; 28,19}

16. Ten *kto* uwierzy i zostanie ochrzczony^{*}, będzie^{**} zbawiony; ale *kto* nie uwierzy, będzie potępiony^{***}.

^{*lub: zanurzony Dz 2,38; 8,36;}

^{**lub: zostanie; ***uznany za winnego J 3,18; 2Tes 1,8}

17. A takie znaki^{*} będą towarzyszyć tym, co uwierzą; w moim imieniu będą wyrzucać demony, będą mówić nowymi^{**} językami,

^{*gr: semeion - ponadnaturalne znaki - por. J 4,54* Dz 4,29; 5,12}

^{**gr: kainos - nowy co do rodzaju, a nie formy, świeży}

18. Będą podnosić węże, a choćby wypili coś trującego, nie zaszkodzi im; na chorych będą nakładali ręce, a ci będą mieli się dobrze^{*}.

^{*gr: kalos - pięknie, dobrze Łk 10,19; Dz 28,3}

19. A więc Pan, gdy to im powiedział, został wzięty do nieba i usiadł po prawicy Boga.

20. A oni odeszli i ogłosili^{**} wszędzie; współdziałając z Panem, potwierdzając Słowo przez towarzyszące im^{***} znaki. Amen. Rz 15,19;

^{*gr: kerysso - ogłaszać jak herold; **lub: mu - (Słowo) Dz 2,1}

Ewangelia według Łukasza

1 Skoro już wielu próbowało uporządkować opis* wydarzeń, które się wśród nas dopełniły, *gr: *diēgesis* - narracja, opowiadanie

2. Tak, jak nam to przekazali ci, którzy od początku byli* naocznymi świadkami i sługami** Słowa, *lub: *stali się* Dz 26,16; Łk 24,48; J 1,1

gr: *hyperetes* - podwładny, sluga - por. 1Kor 4,1

3. Także i mi wydało się *śluszne*, wszystko dokładnie od początku zbadać i opisać ci to po kolei, dostojny Teofilu!

4. Tak, abyś całkowicie poznał niezawodność* tych słów, których cię ustnie nauczone**.

*lub: *niezawodna prawda, pewność* Dz 1,11;

**lub: *wyłożyć, pouczyć ustnie* J 20,31; 2P 1,15

5. Za dni Heroda, króla Judei, żył pewien kapłan o imieniu Zachariasz, ze zmiany Abiasza, a żona jego *była jedną* z córek Aarona. Jej imię – Elżbieta.

Wj 28,1; 1Krn 24,10-19

6. A oboje byli sprawiedliwi przed obliczem Boga, chociaż nienagannie we wszystkich przykazaniach i ustawach* PANA. Rdz 6,9;

*lub: *zasada prawna, dekret, wyrok* 1Krl 9,4; Rz 3,9-25

7. I nie mieli dziecka, jako że Elżbieta była nieplodna, a byli oboje w podeszłym wieku*.

*dosł: *posunięci w swoich dniach*

8. I stało się, gdy sprawował posługę* kapłańską przed Bogiem, w kolejności *przypadającej* na niego zmiany,

1Krn 24,19; Lb 18,7

*gr: *hierateuo* - być kapłanem, wypełniać obowiązki kapłana

9. Ze według zwyczaju kapłaństwa padł na niego los, aby wejść do świątyni PANA i spalić kadzidło *w ofierze*. *lub: *okadzić* Wj 30,7-8

10. A całe mnóstwo ludu było na zewnątrz, modlące się w godzinie spalania* kadzidła.

*tj. w czasie składania ofiary z kadzidła o godz. 9 lub 15

11. I ukazał mu się anioł PANA, stojący po prawej stronie ołtarza kadzidlanego.

12. I zatrwożył się Zachariasz, gdy go zobaczył, i ogarnął go lęk.

13. I powiedział do niego anioł: Nie bój się Zachariaszu! Bo wysłuchana została twoja modlitwa*, a twoja żona Elżbieta urodzi ci syna, i nazwiesz go imieniem Jan. 1Sm 1,20

*gr: *deesis* - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga

14. I będziesz miał radość i wesele, i wielu będzie się radować z jego narodzenia.

15. Albowiem będzie wielki przed *obliczem* PANA, z pewnością nie będzie pić wina ani sycery*, a zostanie napełniony Duchem Świętym jeszcze *będąc* w łonie swojej matki. *hebr: *syccera* - napój odurzający (piwo?) Łk 7,28; Dz 2,4

16. I wielu z synów Izraela nawróci* do PANA, ich Boga. *por. w 17* Łz 40,3; Mi 3,1; Mt 3,1

17. A sam pójdzie przed Jego obliczem w duchu i w mocy Eliasza, aby zawrócić* serca ojców do dzieci, i nieposłusznych ku rozsądkowi sprawiedliwych, aby przysposobić *dla* PANA lud, który jest przygotowany. Mi 3,23

*gr: *epistrefo* - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić

18. A Zachariasz powiedział do anioła: Po czym to poznam? Bo ja jestem stary, a moja żona jest *już* w podeszłym wieku*. Rz 18,11;

*dosł: *posunięta w dniach jej* Łz 38,22; Rz 4,19

19. I w odpowiedzi, anioł rzekł do niego: Ja jestem Gabriel, *który* stoję przed obliczem Boga, a zostałem posłany, abym mówił do ciebie i ogłosił ci tę dobrą nowinę*.

*gr: *euangelidzo* - ogłaszać dobrą nowinę Dn 8,16; Łk 1,26

20. I oto będziesz milczał, i nie będziesz mógł mówić aż do dnia, kiedy to się stanie, za to, że nie uwierzyłeś moim słowom, które wypełnią się w swoim czasie. Łk 1,45; Mk 9,19

21. A lud oczekiwał Zachariasza i dziwił się jego zweekaniu w świątyni.

22. A gdy wyszedł, nie mógł do nich mówić; i poznali, że miał* widzenie** w świątyni, bo dawał im znaki*** i pozostał niemy. J 13,24

*gr: *horao* - wpatrywać się w, doświadczyć, widzieć

**gr: *optasia* - wizja, widzenie - por. Mt 17,9*

***gr: *dianeuo* - wyrażać myśl za pomocą gestów, mrugać

23. I stało się, gdy wypełniły się dni jego służby, że odszedł do swojego domu.

24. A po tych dniach Elżbieta, żona jego, poczęła i ukrywała się przez pięć miesięcy, mówiąc: 2Krl 4,17; Łz 8,3; Łk 1,36

25. Tak mi uczynił PAN w tych dniach, gdy wejrzał *na mnie*, aby zdjęć moją hańbę spośród ludzi. Rdz 30,23; Łz 54,1; Hbr 11,11

26. A w szóstym miesiącu posłany został przez Boga anioł Gabriel do miasta Galilei, zwanego^s Nazaret, ^{*dosl.: któremu imię}

27. Do dziewicy^s zaręczonej^s z mężem, któremu było na imię Józef, z domu Dawida, a imię tej dziewicy^s – Maria. ^{Mt 1,18; Iz 7,4}

^{*lub: pamięć; **gr.: mnestewo - zalecać się, zaręczyć, być postubioną}

28. A po wejściu do niej, anioł powiedział: Witaj^s, obdarowana^{***} łaską; PAN z tobą; to ty błogosławiona^{***} jesteś pośród kobiet.

^{*lub: raduj się; **napętniona łaską} ^{Lk 1,30; Dn 9,23;}

^{***lub: szczęśliwa} ^{Ef 1,6; Sdz 6,12; Dz 18,10}

29. Ale ona, gdy ujrzała, zmieszała^s się na jego słowa i rozważała^s skąd takie pozdrowienie. ^{*gr.: diatarasso - zakłopotać się, zaniepokić}

^{**gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, zastanawiać się}

30. I anioł powiedział jej: Nie bój się, Mario! Albowiem znalazłaś łaskę u Boga.

31. I oto poczniesz w łonie, i urodzisz syna, i nazwiesz Go imieniem Jezus^s. ^{Iz 7,14; Mt 1,21}

^{*gr.: Iesous - hebr.: Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem}

32. Będzie On wielki i zostanie nazwany Synem Najwyższego, i da Mu PAN Bóg tron Dawida, Jego ojca, ^{Mt 3,11; Flp 2,9-11; Iz 9,6}

33. I będzie królowa^s nad domem Jakuba na wieki, a Królestwu Jego nie będzie końca.

^{*gr.: basileuo - być królem, panować} ^{Ps 45,6; Dn 7,13-14,27;}

^{tu: zakrótuje, zapanuje} ^{Mi 4,7; Hbr 1,8; Obj 11,15}

34. A Maria powiedziała do anioła: Jak to się stanie, skoro nie obcowałam^s z mężem?

^{*dosl.: poznałam - hebr. idiom ozn. intymną więź - por. Mt 1,25}

35. I anioł w odpowiedzi, rzekł do niej: Duch Święty zstąpi na ciebie i moc Najwyższego cię zacięni; dlatego narodzone z ciebie Święte, zostanie nazwane Synem Boga.

^{Ps 2,7; Mt 1,20; 14,33; Mk 1,1}

36. A oto Elżbieta, twoja krewna, i ona poczęła syna w swej starości, a jest to już szósty miesiąc dla tej, którą nazywają nieplodną,

37. Gdyż u Boga nie będzie niemożliwe^s, cokolwiek wypowie^s.

^{Rdz 18,14; Jr 32,17}

^{*dosl.: nie jest bez siły - gr.: adynateo; **gr.: rhema - Mt 4,4**}

38. Wtedy Maria powiedziała: Oto jestem służebnicą^s PANA; oby mi się stało według twojego słowa^s. I anioł^{***} odszedł od niej.

^{*lub: niewolnica; **gr.: rhema - u: 37; ***gr.: angelos - posłaniec}

39. W tych dniach wstała Maria i udała się śpiesznie w górzyste strony do miasta Judy.

40. I gdy weszła do domu Zachariasza, pozdrowiła^s Elżbietę. ^{*gr.: aspadzomai - por. Mk 9,15*}

41. I stało się, gdy Elżbieta usłyszała pozdrowienia Marii, że poruszyło^s się w jej lo-

nie dziecko, i Elżbieta została napełniona Duchem Świętym. ^{*lub: drgnęło, podskoczyło}

42. I zawołała donośnym głosem, i powiedziała: Błogosławiona^s jesteś wśród kobiet, i błogosławiony jest owoc twojego łona!

^{*gr.: makarios - szczęśliwy, ktoś komu można pogratulować}

43. A skądże mi to, że matka mojego Pana przyszła do mnie? ^{Mt 3,14; Łk 7,7; J 13,13}

44. Oto bowiem, gdy do moich uszu dotarł głos twojego pozdrowienia, w moim łonie z radości poruszyło^s się dziecko. ^{*por. u: 41*}

45. A błogosławiona, która uwierzyła, że spełni się to, co zostało powiedziane przez PANA.

46. I wtedy Maria powiedziała: Moja dusza wywyższa PANA, ^{Ps 34,2-3}

47. A mój duch rozradowa^s się w Bogu, moim Zbawicielu, ^{1Sm 2,1; Iz 43,11; Tt 2,13}

^{*gr.: agalliao - radować się ogromnie, tu: możliwy czas teraz}

48. Gdyż wejrzał^s na uniżenie swojej służebnicy; bowiem odtąd będą uważać mnie za błogosławioną wszystkie pokolenia; ^{Rdz 30,13;}

^{*gr.: epiblepo - zwrócił uwagę, wpatrzył się} ^{Mi 3,12; Łk 11,27}

49. Gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Mocny i święte^s jest Jego imię, ^{Wj 15,11; Ps 71,19; 111,9}

^{*gr.: hagiazdo - oddzielić od tego co pospolite, przენaczyć dla}

50. A Jego miłosierdzie z pokolenia na pokolenie dla tych, którzy się Go boją.

^{*gr.: eleos - litość, współczucie, łaskawość} ^{Rdz 17,7; Wj 20,6}

51. I okazał siłę w swoim ramieniu^s i rozproszył pysznych i zamysły ich serc; ^{Ps 52,9}

^{*lub: okazał w dziełach moc swojego ramienia}

52. Stracił władców z tronów i wywyższył uniżonych^s; ^{*gr.: taipēinos - pokorny, skromny - 1P 5,5*}

53. Łaknących^s napełnił dobrami, a bogatych odprawił z niczym; ^{*lub: głodujących}

54. Ujął się za Izraelem, swoim sługą, aby zostało zapamiętane^s Jego miłosierdzie, ^{*lub: przypomnieć, zostać przypomniane, mieć coś na uwadze}

55. Tak, jak powiedział do ojców naszych, do Abrahama i jego potomka^s na wieki^{***}.

^{*lub: nasienia - l. poj.; **dosl.: na wiek} ^{Rdz 12,3; 22,17-18}

56. A Maria została z nią około trzech miesięcy; następnie wróciła do swojego domu.

57. A Elżbiecie wypełnił się czas jej rozwiązania^s, i urodziła syna. ^{*dosl.: wydania na świat}

58. A gdy usłyszeli sąsiedzi i jej krewni, że PAN okazał swoje wielkie miłosierdzie nad nią, radowali się razem z nią.

59. I stało się, że przyszli ósmego dnia, aby obrzezać dziecię; i chcieli nazwać je tak, jak imię jego ojca – Zachariasz. ^{Rdz 17,12}

60. A w odpowiedzi, jego matka powiedziała: O nie! Ale będzie nazwany – Jan.

61. I powiedzieli do niej: Nikt w twojej rodzinie nie jest nazwany tym imieniem.

62. I skinęli^{*} więc na jego ojca, jak chciałby go nazwać. ^{*lub: dawali znaki}

63. A on poprosił o tabliczkę i napisał tak: Jan jest jego imię. I dziwili^{**} się wszyscy.

^{*dost.: mówiąc; **gr.: thaumadzo - dziwić, podziwiać - Mk 12,17*}

64. I od razu zostały otworzone jego usta i *rozwiązał się* jego język, i mówił, wysławiając^{*} Boga. ^{*gr.: eulogeo - sławić, dobrze żywić - por. Mt 14,19*}

65. I ogarnął strach wszystkich ich sąsiadów, a po całej górzystej Judei rozeszły się wszystkie te słowa^{*}. ^{*lub: wypowiedzi - gr.: rhema}

66. A wszyscy, którzy o tym słyszeli, wzięli to *słowa* do serca, mówiąc: Kim więc będzie to dziecko? A ręka PANA była z nim.

67. A Zachariasz, jego ojciec, został napełniony^{*} Duchem Świętym i prorokował, mówiąc: ^{*gr.: pletho - napełnić, wypełnić Lb 11,25; 2P 1,21}

68. Błogosławiony^{*} niech będzie PAN, Bóg Izraela, że nawiedził swój lud i dokonał jego odkupienia, ^{*gr.: eulogeo - por. w. 64* Ps 106,48}

69. I wzbudził nam róg^{*} zbawienia^{*} w domu swojego sługi Dawida, ^{*idiom - moc, siła zbawcza}

70. Tak, jak zapowiedział przez usta swoich świętych proroków z dawnych czasów^{*}:

^{*dost.: od wieków Jr 30,10; Hbr 3,7}

71. Zbawienie od naszych wrogów i z ręki wszystkich, którzy nas nienawidzą,

72. Aby uczynić miłosierdzie naszym ojcom^{*} i przypomnieć o swoim świętym przymierzu^{**},

^{*dost.: z naszymi ojcami; **gr.: diatheke - przymierze - Hbr 9,17*}

73. Na przysięgę, którą złożył^{*} Abrahamowi, naszemu ojcu, że da nam, ^{*dost.: przysiągł}

74. Abyśmy, wybawieni z ręki naszych nieprzyjaciół, bez bojaźni Mu służyli, ^{Rdz 22,16}

75. W świętości i w sprawiedliwości^{*} przed Jego obliczem, po wszystkie dni naszego życia. ^{*gr.: dikaiosyne - prawość, właściwa pozycja przed Bogiem}

76. A ty, dziecko, prorokiem Najwyższego zostaniesz nazwane; bo pójdziesz przed obliczem PANA przygotować Jego drogi,

77. I dać poznanie zbawienia Jego ludowi przez odpuszczenie^{*} ich grzechów, ^{Mk 1,3}

^{*gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie z niewoli - por. Mk 3,29*}

78. Dzięki głębi miłosierdzia naszego Boga, przez które nawiedziła nas jutrzienka^{*} z wysokości, ^{*dost.: wschód słońca Lb 24,17; Ml 4,2; Obj 22,16}

79. Aby ukazać się siedzącym w ciemności i w cieniu śmierci, i ukierunkować nasze stopy na drogę pokoju. ^{Mt 4,16}

80. A dziecko rosło i wzmacniało^{*} się duchem, i było na pustkowiu aż do dnia swego ukazania przed Izraelem. ^{*lub: umacniane duchem}

2 I stało się w te dni, że wyszedł dekret od Cezara Augusta, aby spisano cały zamieszkaną świat. ^{Łk 3,1; Dz 11,28; Flp 4,22}

2. Pierwszy ten spis odbył się, gdy Kwirynius był namiestnikiem Syrii. ^{Mt 4,24}

3. I wszyscy szli, by dać się spisać^{*}, każdy do swojego miasta. ^{*gr.: apografo - spisać, zarejestrować}

4. Poszedł też i Józef z Galilei, z miasta Nazaret, do ziemi judzkiej, do miasta Dawida, które nazywa się Betlejem, dlatego że był z domu i z rodu^{*} Dawida, ^{*gr.: patria - Ef 3,15* Mi 5,2}

5. Aby był spisany z Marią, poślubioną mu żoną, która była w ciąży. ^{Pwt 20,7; 22,23}

6. I stało się, gdy tam byli, że wypełniły się dni, aby urodziła. ^{Iz 7,14; Mt 1,25}

7. I urodziła swojego pierworodnego syna, i owinęła Go w pieluszki, i położyła Go w żłobie, dlatego że nie było dla nich miejsca na kwaterze^{*}. ^{*lub: pokój gościnniej, noclegownia}

8. A byli pasterze w tej krainie, którzy nocowali w polu i trzymali całą straż nad swoim stadem. ^{Sdz 6,12; Iz 40,5; 2Kor 3,18}

9. I naraz, anioł PANA stanął obok nich, a chwała PANA zewsząd ich oświeciła i ogarnął^{*} ich wielki strach. ^{*dost.: zlekli się}

10. A anioł powiedział im: Nie bójcie się; bo oto ogłaszam wam dobrą nowinę o wielkiej radości, która będzie udziałem całego ludu:

11. Gdyż dziś został zrodzony dla was Zbawiciel, którym jest Mesjasz^{*} Pan, w mieście Dawida, ^{Iz 43,11; J 4,42; 20,31; Dz 2,36; 1J 5,1}

^{*gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony}

12. I to będzie wam znakiem: Znajdziecie niemowlę owinięte w pieluszki, leżące w żłobie. ^{Wj 3,13; 1Sm 10,2; Iz 53,1}

13. I nagle stało się, że razem z aniołem *pojawiło się* mnóstwo wojska niebiańskiego, które chwaliło Boga i mówiło:

14. Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokój, w ludziach dobrej woli^{*}. ^{Łk 19,38;}

^{*lub: (Jego) upodobania - gr.: eudokia J 17,4; Ef 1,6}

15. I stało się, gdy odeszli od nich aniołowie do nieba, i ludzie, pasterze mówili jeden

do drugiego: Udajmy się więc aż do Betlejem i zobaczymy *jak* spełnia się słowo, które nam PAN *Bóg* oznajmił. Lk 24,51; 1P 3,22

16. I śpiesznie przybyli, i znaleźli Marię i Józefa, i niemowlę leżące w żłobie. Mt 2,11

17. A gdy to zobaczyli, rozgłosili słowo, które zostało im powiedziane o tym dziecku.

18. I wszyscy, którzy to słyszeli, dziwili się temu, co powiedzieli im pasterze.

19. A Maria zachowywała wszystkie te słowa, rozważając je w swoim sercu. Rdz 37,11;

*dost.: składać lub naradzać się z sobą 1Sm 21,12; Lk 2,51

20. I wrócili pasterze, oddając chwałę i wielbiąc Boga za wszystko, co słyszeli i widzieli, tak, jak im zostało powiedziane. Lk 18,43

21. I gdy wypełniło się osiem dni, aby obrzezano* dziecko, nazwano Go imieniem Jezus, *tak*, jak zostało nazwane przez anioła, przed poczęciem Go w łonie *matki*. Lk 1,59; Mt 1,21

*gr.: peritumno - naciąć dookola, obcinać brzeg (napletka)

22. A gdy wypełniły się dni jej oczyszczenia zgodnie z Prawem Mojżesza, przyniesli Go do Jeruzolimy, by stawić Go przed PANEM,

*lub: przedstawić, pokazać Lb 19,12;

przekazać jakąś osobę innej osobie Kpl 12,2; Rz 3,23

23. Jak napisano w Prawie PANA: Każdy męski *potomek* otwierający lono zostanie nazwany poświęconym* dla PANA; Wj 13,2,12;

*lub: świętym - tj. oddzielnym Wj 34,19; Lb 3,13; 8,17

24. I aby dać ofiarę według tego, co powiedziano w Prawie PANA: parę synogarlic lub dwa młode gołębie. Kpl 12,8

25. A oto w Jeruzolimie był człowiek o imieniu Symeon; a człowiek ten był sprawiedliwy i pobożny, wyczekujący pociechy* Izraela, a Duch Święty był na nim. Lk 1,6; Rdz 6,9;

gr.: paraklesis - zachęta - por. 2Kor 8,4 Dz 10,22; Flp 3,6

26. I zostało mu objawione* przez Ducha Świętego, że nie ujrzysz śmierci, zanim nie zobaczysz Mesjasza PANA*. Mt 2,12; Dz 11,26

gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12; *dost.: Mesjasza PANSKIEGO

27. I on przyszedł *wiedziony* w Ducha do świątyni; a gdy rodzice wnosili dziecko Jezus, aby uczynić z Nim według zwyczaju* Prawa, *który* odnosił się do Niego, Jr 32,11; Mt 4,1; 22,43

*gr.: ethidzo - od ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek

28. On wziął* je w swoje ramiona, wysławiał* Boga i powiedział: *lub: przyjął; *btogostawil

29. Teraz Władco* uwalniasz swojego sługę w pokoju, według Twojego Słowa*; Iz 57,1

*gr.: despotes - por. 1P 2,18**; *gr.: rhema - słowo, wypowiedź

30. Gdyż oczy moje zobaczyły Twoje zbawienie*, *gr.: soteria - zbawienie, uratowanie, ocalenie

31. Które przygotowałeś* przed* obliczem wszystkich ludzi, *lub: przyszykował*; *wobec

32. Światło objawienia dla* pogan* i chwale ludu Twojego – Izraela. Iz 42,6; Jr 2,11; 1Kor 1,31

*lub: dla objawienia; **gr.: ethnos - narody, nie-Żydzi

33. A Józef i Jego matka byli zdziwieni* tym, co o Nim mówiono. *gr.: thumadzo - Mk 12,17*

34. I błogosławił im Symeon, i powiedział do Marii, Jego matki: Oto Ten jest ustanowiony* na upadek i na powstanie wielu w Izraelu, i na znak, któremu się sprzeciwią*.

*gr.: keimai - leżeć, być ustanowiony, przeznaczony Iz 8,14-15

*gr.: antilego - mówić przeciwno, sprzeciwiać się, przeciawiać

35. I twoją własną duszę* przeszyje miecz, *aby* w ten* sposób zostały objawione zamysły z wielu serc. Ps 42,10; 1Kor 11,19; 1J 2,19

*gr.: psyche - dusza, życie, osoba; *dost.: w jakikolwiek

36. I była też Anna prorokini, córka Fanuła, z plemienia Aser, która była bardzo posunięta w swoich dniach*, a od czasu swojego panieństwa**żyła siedem lat ze swoim mężem. *dost.: w licznych dniach Wj 15,20; Sdz 4,4;

*lub: dziewictwa 2Krl 22,14; Dz 2,18; 21,9

37. A ta była wdowa, *mającą* około osiemdziesiąt cztery lata, która nie opuszczała świątyni, w postach i w błaganiach* służąc Bogu, w nocy i we dnie. *też: modlitwach 1Tm 5,5

38. Ta też, w tej godzinie stanęła obok i dzieciowała* PANU, i mówiła o Nim wszystkim, którzy oczekiwali odkupienia w Jeruzolimie. *gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czcić dziękczynieniem

39. A gdy dopełnili* wszystko zgodnie z Prawem PANA, wrócili do Galilei, do swojego miasta Nazaret. *lub: wypełnić, doprowadzić do końca

40. A dziecko rosło i umacniało* się w Duchu, *będąc* pełne* mądrości, i łaska Boża była nad Nim. *lub: było umacniane Duchem; **wypełniane

41. A Jego rodzice chodzili co roku do Jeruzolimy na Święto Paschy*. Pwt 16,1-8; Wj 23,15

*hebr.: przejszcie - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan

42. I gdy miał dwanaście lat, wstąpili* do Jeruzolimy według zwyczaju tego święta;

*dost.: uspięli się - Jeruzolima leży na górze

43. I po skończeniu tych dni, *gdą* wracali, pozostał chłopiec Jezus w Jeruzolimie, a Józef i Jego matka o *tym* nie wiedzieli.

44. A sądząc, że jest w gromadzie podróżnych, uszli dzień drogi i szukali Go między krewnymi i znajomymi. Ps 42,4; 122,1

45. I gdy Go nie znaleźli, wrócili do Jerozolimy, *nadal* szukając Go.

46. I stało się, że po trzech dniach, znaleźli Go siedzącego w świątyni pośrodku nauczycieli, *gdym* ich słuchał i zadawał im pytania.

47. A zdumiewali się wszyscy, którzy Go słuchali, Jego rozumieniem* i Jego odpowiedziami. *gr: *synesis - wiedza, rozum, zdolność pojmowania*

48. I gdy Go zobaczyli, zdziwili się. I powiedziała do Niego matka Jego: Dziecko! Dlaczego nam to uczyniłeś? Oto Twój ojciec i ja z bólem Ciebie szukaliśmy. Mt 1,11; Łk 2,27

49. I powiedział do nich: Dlaczego mnie szukaliście? Czy nie wiedzieliście, że ja muszę być *w tym*, co jest mojego Ojca? J 9,4

50. Lecz oni nie rozumieli* tych słów, które im powiedział. Łk 9,45; Mk 9,10

*gr: *syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*

51. I szedł z nimi, i przyszedł do Nazaretu, i był im poddany*. A matka Jego zachowywała* wszystkie te słowa w swoim sercu. Mk 6,3

*gr: *hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym*
*gr: *diatereo - przestrzegać stale bądź starannie, strzec*

52. A Jezus wzrastał* w mądrości i dojrzałości, i w łasce u* Boga i ludzi. Łk 2,40; Rz 14,18

*gr: *prokopto - posuwać się naprzód; **lub: przed (Bogiem)*

3A w piętnastym roku panowania Cezara Tyberiusza, gdy Poncjusz Pilat był namiestnikiem Judei, a Herod tetrarchą Galilei, Filip, jego brat, tetrarchą Iturei i okręgu Trachonis, a Lizaniasz tetrarchą Abileny, 2. Za arcykapłanów Annasza i Kajfasza, doszło* słowo Boże do Jana, syna Zachariasza, na pustkowiu. *dost.: *stało się* J 11,49; Dz 4,6

3. I obchodził całą okolicę nad Jordanem, głosząc chrzest upamiętania* na odpuszczenie** grzechów; Mt 3,1; Dz 13,24; 19,4

*gr: *metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; **lub: uwolnienie*

4. Jak napisano w zwoju słów proroka Izajasz, mówiącego: Głos wołającego na pustkowiu: Przygotujcie drogę PANA, prostymi czyńcie Jego ścieżki! Łz 40,3-5; 57,14

5. Każda dolina zostanie wypełniona, a każda góra i pagórek zostaną zniżone, a *to*, co krzywe zostanie wyprostowane, a skaliste drogi będą wyrównane, Łz 2,11; Łk 1,51; Hbr 12,12

6. A wszelkie ciało* ujrzy zbawienie Boże. *tj. *każdy człowiek* Ps 98,2; Łz 52,10; Rz 10,12

7. Mówił więc do tłumów, które wychodziły, aby zostały ochrzczone* przez Niego: Pło-

dy zmiń! Kto wam pokazał, jak uciec przed nadchodzącym gniewem? Łz 59,5; Mt 12,34;

*gr: *baptidzo - zanurzać, zamaczać - por Łk 12,50** 1Tes 1,10

8. Wydawajcie* więc owoce godne upamiętania*, a nie zaczynajcie mówić sobie**: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg może i z tych kamieni wzbudzić dzieci Abrahama. *dost.: *czyńcie, sprawiajcie* Rz 9,6; Ga 3,28

**gr: *metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; **dost.: w sobie*

9. Już nawet i siekiera do korzenia drzew jest przyłożona; wszelkie więc drzewo, które nie przynosi dobrego owocu, jest wycinane i wrzucane w ogień. Łk 13,6; Mt 7,19

10. I pytały go tłumy, mówiąc: Co więc mamy czynić? Dz 2,37; 9,6; 16,30

11. A on w odpowiedzi, rzekł im: Kto ma dwie tuniki*, niech przekaże** temu, który nie ma; i kto ma żywność, niech uczyni podobnie.

*gr: *chiton - koszula ubierana bezpośrednio na ciało*

**gr: *metadidomi - udzielić, użyć, rozdać, odstępować*

12. Przyszli też i celnicy, aby zostać ochrzczeni i powiedzieli do niego: Nauczycielu! Co mamy czynić? Mt 21,31

13. A on powiedział do nich: Nie pobierajcie nic więcej niż to, co wam nakazano.

14. Pytali go natomiast żołnierze, mówiąc: A my co mamy czynić? I powiedział do nich: Nic nie wymuszajcie*, ani nikogo fałszywie nie oskarżajcie, ale poprostawiajcie na swoim żołdzie. Wj 23,1; Mt 8,5; Flp 4,11; 1Tm 6,8

*gr: *diasio - wymuszać pieniądze, szantażować, wstrząsnąć kims*

15. A gdy lud oczekiwał, i gdy rozważali wszyscy w swoich sercach o Janie, czy czasem on nie jest Mesjaszem*, *gr: *christos - por. Łk 2,11**

16. Jan odpowiedział wszystkim, mówiąc: Ja wprawdzie chrzcze was wodą; ale przyjdzie mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny rozwiązać rzemyka u Jego sandałów; On będzie was chrzczyć* w Duchu Świętym i ogniu. *lub: *zanurzać* Mt 3,11; Mk 1,8

17. W Jego ręku jest wiejadło* i oczyści *przewiewając* swoje klepisko, i zbierze pszenicę do swojego spichlerza, lecz plewy spali ogniem nieugaszonym. Ps 21,9; Mt 3,12;

*tj. *szufla do przewiewania zboża, przetak* Mt 13,30; Mt 9,43

18. W wielu też i innych słowach zachęty*, głosił dobrą nowinę ludowi. *lub: *pocięchy*

19. A tetrarcha Herod, napominany* przez niego z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, i z powodu wszystkich złych *rzeczy*, które uczynił Herod, *lub: *karcony - Mt 18,15**

20. Dodał do tego wszystkiego i to, że zamknął Jana w więzieniu. Jr 2,30; Łk 13,31

21. A stało się, że cały lud był ochrzczony, również Jezus został ochrzczony, a gdy się modlił^{*}, otworzyło się niebo, Mt 3,13

*gr.: proseuchomai - modlić się do kogos, błagać, prosić
22. I zstąpił na Niego Duch Święty w postaci cielesnej, jakby gołębicą, i rozległ^{*} się głos z nieba, mówiący: Ty jesteś moim Synem umiłowanym, w Tobie mam upodobanie^{**}. *dost.: stał się Ps 2,7; Iz 42,1; Łk 9,34; **lub: upodobalem - czas przesz. dok. Mt 12,18; Kol 1,13

23. A Jezus, gdy rozpoczął swoją służbę, miał około trzydziestu lat, będąc, jak sądzono, synem Józefa, *syna Helego,*

24. *Syna Mattata, syna Lewiego, syna Melchiego, syna Jannaja, syna Józefa,*

25. *Syna Matatiasza, syna Amosa, syna Nahuma, syna Heslego, syna Nanggaja,*

26. *Syna Mahata, syna Mattatijasza, syna Semeja, syna Józefa, syna Judy,*

27. *Syna Joananna, syna Rezy, syna Zorobabela, syna Salatiela, syna Neriego,*

28. *Syna Melchiego, syna Addy, syna Kosama, syna Elmodama, syna Hera,*

29. *Syna Jozesa, syna Eliezera, syna Joreima, syna Mattata, syna Lewiego,*

30. *Syna Symeona, syna Judy, syna Józefa, syna Jonama, syna Eliakeima,*

31. *Syna Meleasza, syna Menama, syna Mattaty, syna Natana, syna Dawida,*

32. *Syna Jessego, syna Obeda, syna Bozoza, syna Salmona, syna Naassona,*

33. *Syna Aminadaba, syna Arama, syna Esroma, syna Faresa, syna Judy,*

34. *Syna Jakuba, syna Izaaka, syna Abrahama, syna Tarego, syna Nachora,*

35. *Syna Sarucha, syna Ragaua, syna Falega, syna Ebera, syna Sali,*

36. *Syna Kainana, syna Arfaksada, syna Sema, syna Noego, syna Lamecha,*

37. *Syna Matusali, syna Henocha, syna Jareda, syna Malaleela, syna Kainana,*

38. *Syna Enosza, syna Seta, syna Adama, syna Boga.* Rdz 4,25-26; 5,1-32

4 A Jezus, pełen Ducha Świętego, powrócił znad Jordanu i prowadzony był w Duchu na pustkowie^{*}, *lub: pustynię

2. Przez czterdzieści dni był poddawany

próbie^{*} przez diabła, a przez te dni nic nie jadł; a gdy one się dopełniły, był^{**} głodny^{***}.

*lub: był kuszony; **dost.: później; ***lub: cierpiał głód

3. I diabeł powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, powiedz temu kamieniowi, aby stał się chlebem. Mt 4,3; Łk 3,22; IP 5,9

4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Napisano: Nie samym chlebem żyć będzie człowiek, ale każdym słowem^{*} Boga.

*gr.: rhema - słowo, wypowiedź Pwt 8,3; J 10,34; Mt 4,4

5. I zaprowadził Go diabeł na wysoką górę, i w ułamku czasu pokazał Mu wszystkie królestwa zamieszkałego świata. J 12,31; 2Kor 4,4

6. I diabeł powiedział do Niego: Dam Ci tę całą władzę i ich chwałę; bo jest mi ona dana, a jeśli zechcę daję ją tym, którym chcę.

7. Jeśli więc Ty oddasz mi pokłon^{*}, wszystko to będzie Twoje. *gr.: proskyneteo - por. Mk 15,19*

8. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zejdź mi z drogi^{*}, szatanie^{**}! Bowiem jest napisane: PANU, Bogu twojemu, będziesz się kłaniał i Jemu samemu będziesz służyć.

*gr.: hypage episo mou - idiom - cofnij się, odejść, zejść z drogi, stań za mną; **gr.: satanas - przeciwnik Mt 4,10; 16,23

9. Potem przyprowadził Go do Jerozolimy, postawił Go na szczyście świątyni^{*} i powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, rzuc się stąd w dół; *gr.: hieron - świątynia - Mk 24,1*

10. Napisano bowiem: Aniołom swoim przykaze o Tobie, aby Cię strzegli, Ps 91,11

11. I że, na rękach Cię poniosą, byś czasem nie uraził o kamień swojej stopy. Ps 91,12

12. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Powiedziano: Nie będziesz kusil^{*} PANA, Boga twojego. *por. Jk 1,13* Pwt 6,16; 1Kor 10,9; Hbr 3,9

13. I gdy dokończył diabeł wszystkich prób, odstąpił od Niego, aż do pewnego czasu.

14. A Jezus wrócił w mocy Ducha do Galilei, a wieść o Nim rozeszła się po całej okolicy.

15. A On, wysławiany^{*} przez wszystkich nauczał w ich synagogach. *por. Rz 8,30*

16. I przyszedł do Nazaretu, gdzie był wychowany, i wszedł według swojego zwyczaju w dzień sabatu^{*} do synagogi, i wstał, aby czytać. *dost.: sabatów - Lmn.

17. I podano Mu zwój^{*} proroka Izajasza; i gdy rozwinął zwój, znalazł miejsce, gdzie było napisane: *gr.: biblos - zwój - por. Mk 12,26*

18. Duch PANA nade mną; On ze względu na to, namaścił mnie, abym ogłosił dobrą

nowinę ubogim; posłał mnie, abym uzdrowił skruszonych na sercu, abym pojmanym ogłosił wyzwolenie i ślepyemu przejrzenie, abym złamanym odesłał w wolności, Iz 61,1

19. Bym ogłosił rok przychylności* PANA. Iz 61,2

*dot. roku Jubileuszowego - por. Kpl 25,8-17

20. A gdy zwinął zwój i oddał go słudze*, usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były skierowane wprost w Niego. *por. 1Kor 4,1*

21. Zaczął więc do nich mówić: Dzisiaj do Pismo, które usłyszeliście, wypełniło się*.

*dost.: wypełniło się w waszych uszach Mt 13,14; Łk 10,23

22. A wszyscy *wystawiali* mu świadectwo*, i dziwili się słowom łaski, które wychodziły z Jego ust, i mówili: Czy Ten nie jest synem Józefa? *lub: świadczyć, wyrażać dobrą opinię

23. I powiedział do nich: Z pewnością powiecie mi to przysłowie*: Lekarzu! Ulecz samego siebie! Tyle słyszeliśmy o *tym*, co się stało w Kafarnaum, uczyni *to* i tu w swojej ojczyźnie**. *gr: parabole - przypowieść, porównanie

**gr: patris - ojczyzna - tu: rodzinne miasto Nazaret w Galilei

24. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Żaden prorok nie jest uznany w swojej ojczyźnie. *gr: amen - z hebr.: godne wiary Mt 13,57; J 4,44

25. A mówię wam zgodnie z prawdą, że wiele wdów było w Izraelu za dni Eliasza, gdy niebo zostało zamknięte na trzy lata i sześć miesięcy, tak że nastąpił wielki głód* na całej ziemi; *gr: timos - słabe zbiory, głód, brak żywności 1Krl 17,9

26. A do żadnej z nich nie został posłany Eliasz, tylko do Sarepty Sydońskiej, do kobiety *będącej* wdową. 1Krl 17,8-16

27. I wielu było trędowatych w Izraelu za proroka Elizeusza; a żaden z nich nie został oczyszczony, tylko Naaman, Syryjczyk.

28. A wszyscy w synagodze, gdy to słyszeli, unieśli* się gniewem. *dost.: zostali napelnieni

29. I gdy wstali, wypchnęli Go poza miasto, i przyprowadzili Go aż do krawędzi góry, na której miasto zostało zbudowane, aby Go strącić w dół. Lb 15,35; J 8,37,50; 10,31,39

30. On natomiast przeszedł przez *sam* środek nich i odszedł. J 18,6; Dz 12,18

31. I zszedł do Kafarnaum, miasta w Galilei, i tam ich nauczał w sabaty.

32. I zdumiewali się nad Jego nauką; bo słowo Jego było *wypowiadane* z mocą*.

*gr: eksousia - władza, prawo, autorytet Łk 4,36; Mk 1,22

33. A był w synagodze człowiek, który miał

ducha, demona nieczystego, i krzyknął donośnym głosem, Mk 1,23

34. Mówiąc: Ach*! Co nam i Tobie**, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć; wiem, kim Ty jesteś – Święty Boży.

*okrzyk oburzenia lub zdumienia, zmieszanego z lekkiem **idiom - por. J 2,4* Ps 78,41; 89,18; Dz 3,14

35. I zgromił* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Wtedy demon rzucił go na środek, i wyszedł z niego, nie wyrządzając mu żadnej szkody. *lub: surowo skarcił; **por. Mk 4,39**

36. I wszystkich ogarnęło zdumienie, i rozmawiali między sobą, mówiąc: Co to za nauka*, że z władzą i mocą rozkazuje duchom nieczystym, i wychodzą? *lub: słowo, sprawa

37. I rozchodziła się wieść o Nim po wszystkich miejscach tej okolicy.

38. A gdy wstał, *wyszedł* z synagogi i poszedł do domu Szymona, a teściowa Szymona była ogarnięta wysoką gorączką; i prosili Go w jej sprawie. Mt 8,14; 1Kor 9,5

39. I gdy stanął nad nią, zgromił* gorączkę, a opuściła ją; i zaraz wstała i im usługiwała.

*lub: surowo napomniął, skarcił Łk 8,24; 2Kor 5,15

40. A gdy zachodziło słońce, wszyscy, którzy* mieli cierpiących** na rozmaite choroby, przyprowadzali ich do Niego, a *On* na każdego*** z nich nałożył ręce i uzdrowił ich.

*dost.: ładu, jak wielu; **słabych, bez siły; ***każdego jednego

41. I z wielu wychodziły też demony, które krzyczały i mówiły: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boży; i gromił je, i nie pozwalał im mówić, gdyż wiedziały, że On jest Mesjaszem*.

*lub: Chrystusem, Pomazańcem Mk 1,25; Dz 16,17

42. A gdy nastąpił dzień, wyszedł i udał się na odludne* miejsce. I tłumy szukały Go, i przyszli do Niego, i zatrzymywali Go, aby od nich nie odchodził. *gr: eremos - puste, pustynne, odludne

43. A On powiedział do nich: Konieczne* jest, abym i innym miastom ogłaszał dobrą nowinę o Królestwie Boga; bo na to jestem posłany. Mk 1,38; J 9,4

*gr: dei - jest konieczne, trzeba, przystoi, należy, jest niezbędne

44. I głosił* w synagogach Galilei.

*gr: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold

5 I stało się, gdy lud napierał na Niego, by słuchać Słowa Bożego, a On stał nad jeziorem Genezaret, Mt 14,34; Mk 3,9

2. Że zobaczył dwie łodzie stojące przy jeziore; a rybacy wyszli z nich i płukali sieci.

3. A gdy wstąpił do jednej z tych łodzi, która była Szymona, poprosił go, aby nieco odpłynął od łądu; a gdy usiadł, nauczał tłumy z łodzi.

4. A gdy przestał mówić, powiedział do Szymona: Wypłyn na głębię i zapuść swoje sieci rybackie na połów. J 21,6

5. A Szymon w odpowiedzi, rzekł Mu: Mistrzu! Całą noc trudziliśmy się, nic nie złowiliśmy; lecz na słowo Twoje zapuszczę sieć.

*gr: epistata - dowódca, opiekun Ps 33,9; 127,1

6. I gdy to uczynili, wspólnie zagarnęli wielką liczbę ryb, aż rwała im się sieć. *por. Mk 3,7*

7. I skinęli na współtowarzyszy, którzy byli w drugiej łodzi, aby im przyszli na pomoc; i przyszli, i napełnili obie łodzie, aż one zaczęły się zanurzać. *lub: chwycić razem, *dost.: tonąć

8. A widząc to Szymon Piotr, przepadł do kolan Jezusa, mówiąc: Odejdź ode mnie Panie, bo jestem grzesznym człowiekiem!

*dost.: mężczyzną Hi 40,4; 42,6; Iz 6,5

9. Jego bowiem i wszystkich, co byli z nim, ogarnęło zdumienie z powodu połowu ryb, które złapali, Mt 4,19; Mk 1,17; Łk 4,32

10. Podobnie i Jakuba, i Jana, synów Zebedeusza, którzy byli towarzyszami Szymona. I powiedział Jezus do Szymona: Nie bój się; od teraz będziesz łowić żywych ludzi.

11. A gdy wyciągnęli łodzie na ląd, opuścili wszystko i poszli za Nim. J 1,37; Mk 10,28

12. I stało się, gdy był w jednym z miast, że oto zjawił się tam człowiek cały pokryty trędem; gdy ujrzał Jezusa, padł na twarz i prosił Go, mówiąc: Panie! Jeśli zechcesz, możesz mnie oczyścić. Kpl 14,2-32; 1Tm 2,4

*dost.: pelen trądu; *gr: deomai - prosić, błagać, modlić

13. I Jezus wyciągnął rękę, i dotknął go, mówiąc: Chce, zostań oczyszczony; i zaraz trąd odszedł od niego. Mt 9,29; J 4,50

14. A On nakazał mu, aby o tym nikomu nie mówił, lecz rzekł: Oddał się teraz i pokaż się kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie, tak jak nakazał Mojżesz, na świadectwo dla nich. *gr: katharismos - oczyszczenie rytualne, obmycie

15. Tym bardziej więc rozchodziła się wieść o Nim; i schodziły się wielkie tłumy, aby Go słuchać i być przez Niego uzdrowionymi ze swoich chorób. *gr: logos - słowo, przesłanie, idea

16. On sam natomiast usuwał się na pustkowie i tam się modlił. Mt 14,23; Mk 6,46

17. I stało się jednego dnia, gdy nauczał, a siedzieli tam faryzeusze i nauczyciele Prawa, którzy przybyli ze wszystkich miasteczek Galilei i Judy, i z Jerozolimy, że była tam obecna moc PANA, aby ich uzdrawiać.

18. A oto, jacyś mężczyźni nieśli na postaniu sparaliżowanego człowieka i szukali sposobu, by go wnieść i położyć przed Nim.

*tj. małe łóżko, nosze Mt 9,2; Mk 2,1-5

19. I gdy nie znaleźli drogi, jaką mogliby go wnieść z powodu tłumu, weszli na dach, i przez pokrycie z dachówek spuścili go z łożem do środka przed Jezusa. Mt 15,30

*tj. płaski dach, służący jako taras; *por. w: 18*

20. A gdy zobaczył ich wiarę, powiedział do niego: Człowieku! Odpuszczone są ci twoje grzechy. J 2,25; Dz 14,9

21. I zaczęli rozważać uczeni w Piśmie i faryzeusze, myśląc: Kim jest Ten, co mówi te bluźnierstwa? Kto może odpuszczać grzechy, jeśli nie sam Bóg? *dost.: mówiąc Ps 32,5; Iz 43,25

22. Ale Jezus dokładnie poznając ich myśli, w odpowiedzi, powiedział im: Co rozważacie w swoich sercach? 1Krn 28,9; Iz 66,18;

*gr: dialogismos - zamysł, rozważanie, opinia Mi 7,9

23. Co łatwiej jest powiedzieć: Odpuszczone są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? Łk 17,15

24. Lecz abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę na ziemi odpuszczać grzechy, powiedział do sparaliżowanego: Mówię ci: Wstań, weź swoje łoże i idź do swojego domu.

*gr: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza

25. I natychmiast wstał przed nimi, wziął to, na czym leżał, i poszedł do swojego domu, chwalać Boga. *gr: dokszado - por: J 7,39**

26. Wtedy uniesienie ogarnęło wszystkich i chwaliłi Boga, i byli wypełnieni bojaźnią, mówiąc: Widzieliśmy dziś niezwykle rzeczy.

27. A potem wyszedł i ujrzał celnika, o imieniu Lewi, siedzącego przy cle, i powiedział mu: Pójdź za mną. *gr: akoloutheo - por: Łk 9,57*

28. I zostawił wszystko, wstał i poszedł za Nim.

29. A wyprawił Mu Lewi wielkie przyjęcie w swoim domu; i była tam wielka gromada celników i innych, którzy z Nim spoczywali przy stole. *dost.: thum J 2,12; 1Kor 5,9-11; 10,27

30. I szemrali uczeni w Piśmie i faryzeusze, mówiąc do Jego uczniów: Czemu jecie i pijecie z celnikami i grzesznikami? Łk 7,34

31. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale ci, co się mają źle;

Mt 9,12; Mk 2,17

32. Nie przyszedłem wzywać do upamiętania* sprawiedliwych, ale grzeszników.

*lub: zmienić myślenie, zwrócić Mt 3,2; Łk 13,3; 15,7

33. Oni jednak powiedzieli do Niego: Dlaczego uczniowie Jana często poszczą i zanoszą prośby* do Boga, podobnie jak i ci uczniowie faryzeuszów, a Twój jedzą i piją?

*lub: zanosić błagania, modlić się Mt 9,14; Mk 2,18

34. A On powiedział im: Czy możecie nakłonić przyjaciół* domu weselnego, aby pościli, dopóki oblubieniec jest z nimi? *dost.: synów

35. Ale przyjdą dni, gdy zostanie zabrany od nich oblubieniec*; wówczas będą pościć.

*lub: pan młody Łk 24,17; Dn 9,26

36. Powiedział im też podobieństwo: Nikt kawałkiem z nowej szaty, nie lata szaty starej; bo inaczej, to nowe jest porwane, a lata z nowego nie połączy* się ze starym.

Mt 9,16;

*lub: zharmonizuje, zgodzić się z kimś Mk 2,21; 2Kor 6,16

37. I nikt nie leje wina młodego w stare bukłaki; bo inaczej*, młode wino rozsadzi bukłaki, i wino się wyleje, a bukłaki się zniszczą.

*dost.: a jeśli nie Iz 65,8; J1 1,5; Dz 2,13

38. Ale młode wino wlewa się w nowe bukłaki, wtedy jedno i drugie jest zachowane.

39. I nikt też, kto napił się starego, nie chce zaraz młodego, ale mówi: Stare jest lepsze.

6 A stało się w kolejny* sabbat, że przechodził On przez zboża; a Jego uczniowie rwali kłosa i rozcierając je rękami, jedli.

*dost.: drugi, po pierwszym Pwt 23,25; Mt 12,1; Mk 2,23

2. A niektórzy z faryzeuszów powiedzieli do niego: Dlaczego zczynicie to, czego nie wolno czynić w dni sabbatu?

Kpl 23,7; Pwt 16,9

3. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Czy nie czytaliście o tym, co uczynił Dawid, gdy był głodny, on i ci, którzy byli z nim?

4. Jak wszedł do domu Bożego i wziął chleby ofiarne*, i jadł, dał też tym, którzy byli z nim; a których nie wolno jeść, jak tylko kapłanom. *lub: pokładne, wyst. na widok publicz. 1Sm 21,3

5. I powiedział im: Syn Człowieczy jest Panem też sabbatu. *gr.: kai - i, a, też Mk 2,27

6. Stało się też w inny sabbat, że Jezus* wszedł do synagogi i nauczał; a był tam pewien człowiek z uschlą prawą ręką. *dost.: On Mt 12,9

7. I śledzili Go* uczni w Piśmie i faryzeusze, czy będzie uzdrawiał w sabbat, aby znaleźć powód do oskarżenia. *brak w mss Byz Łk 20,20

8. A On znając ich myśli*, powiedział człowiekowi, który miał uschlą rękę: Podnieś się i stań na środku. A on podniósł się i stanął. *gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, rozważanie

9. Jezus więc powiedział do nich: Zapytam was: Czy wolno w dni sabbatu dobrze czynić, czy czynić źle? Życie zachować, czy zniszczyć?

10. I spojrzal dookoła po wszystkich, i powiedział temu człowiekowi: Wyciągnij swoją rękę! A on tak uczynił; i ręka jego stała się znów zdrowa, jak druga.

Ps 2,1-2

11. Ale oni, pełni szaleństwa*, rozmawiali między sobą, co mogliby uczynić Jezusowi. *lub: bezrozumnego gniewu, tracąc zdolność myślenia

12. A stało się w te dni, że odszedł na górę modlić się; i spędził tam noc na modlitwie do Boga.

13. A gdy nastal dzień, przywołał swoich uczniów i wybrał z nich dwunastu, których też nazwał apostołami:

2Kor 12,11; Ef 2,20

14. Szymona, którego też* nazwał Piotrem, i Andrzeja, jego brata, Jakuba i Jana, Filipa i Bartłomieja, *gr.: kai - i, a, również, w istocie

15. Mateusza i Tomasza, Jakuba syna Alfa-usza, i Szymona, zwanego Zelotą*,

*lub: Gorliwym - być może, ze względu na związek z zelotami

16. Judę syna Jakuba i Judasza Iskariotę, który* stał się zdrajcą. *dost.: a który

17. I zstąpił z nimi w dół, i stanął na równinie, a był tam tłum Jego uczniów i wielkie rzesze* ludu z całej Judei i z Jerozolimy, i z wybrzeża Tyru i Sydonu, którzy przyszedli, aby Go słuchać i zostać uzdrowionymi* ze swoich chorób, *por. Mk 3,7*; *gr.: iomai - Łk 9,2*

18. I ci, którzy byli dręczeni przez duchy nieczyste, byli uzdrawiani*. *gr.: therapeuo - Łk 8,43*

19. I cały lud szukał sposobu, by Go dotknąć; gdyż moc wychodziła z Niego i uzdrawiała wszystkich.

Mk 3,10

20. A On, podniósł swoje oczy na swoich uczniów i mówił: Błogosławieni*, ubodzy! Bo wasze jest Królestwo Boże.

1Sm 2,8;

lub: szczęśliwi - por. Mt 5,3 Iz 29,19; J 7,48

21. Błogosławieni, którzy teraz głodujecie; gdyż zostaniecie nasyчени. Błogosławieni, którzy teraz płaczą; gdyż będziecie się śmiać.

Ps 126,5-6; Iz 61,2-3; 65,13; 55,1-2; Mt 5,1

22. Błogosławieni jesteście, gdy ludzie będą was nienawidzić, i gdy was odłączą, i będą was lżyć, i odrzucą wasze imię jako złe*, z powodu Syna Człowieczego. ^{*lub: niegodziwie}

23. Cieszcie się w tym dniu i podskoczcie z radości*; oto bowiem zapłata wasza wielka jest w niebie; bo ich ojcowie tak samo czynili prorokom. ^{Mt 5,12; 21,35; Dz 5,41; Rz 5,3}

24. Ale biada wam bogatym! Bo już odbieracie swoją pociechę*. ^{*gr: paraklesis - por. 2Kor 8,4*}

25. Biada wam, którzy jesteście nasyceni! Bo będziecie głodować*. Biada** wam, którzy teraz się śmiejecie! Bo będziecie smuć się i płakać. ^{*lub: cierpieć głód, niedostatek Prz 14,13}

26. Biada wam, jeśli drzewa będą o was mówić wszyscy ludzie; bo ich ojcowie tak czynili fałszywym prorokom.

27. Ale mówię wam, którzy słuchacie: Miłujcie swoich nieprzyjaciół; dobrze czynicie tym, którzy was nieklną-
ją; i módlcie się za tych, którzy was znieważają. ^{Prz 25,21}

28. Błogosławcie* tym, którzy was przeklinają; i módlcie się za tych, którzy was znieważają. ^{Prz 24,17; 25,21; Rz 12,20; Łk 23,34; Dz 7,60}

29. Temu, który cię uderza w policzek, nadstaw i drugi; a temu, który odbiera ci płaszcz, i koszuli* wziąć nie zabraniaj. ^{Mt 5,39; 1J 3,17;}

30. A każdemu, który cię prosi, daj; a od tego, kto bierze, co twoje, nie żądaj zwrotu*. ^{*gr: chiton - tunika - por. Mt 5,40* 1Kor 6,7; Hbr 10,34}

31. A jak chcecie, aby wam ludzie czynili, tak i wy czynicie im podobnie.

32. I jeśli miłujecie* tych, którzy was miłują, jaka się wam należy wdzięczność? Albowiem i grzesznicy miłują tych, którzy ich miłują. ^{Łk 10,37; Mt 5,46; 1P 2,20}

33. A jeśli dobrze czynicie tym, którzy wam dobrze czynią, jaka się wam należy wdzięczność? Albowiem i grzesznicy to samo czynią.

34. I jeśli byście pożyczali tym, od których spodziewacie się zwrotu, jaka się wam należy wdzięczność? Albowiem i grzesznicy grzesznikom pożyczają, aby tyle samo otrzymać z powrotem. ^{Mt 5,42; Pwt 15,8}

35. Ale miłujcie swoich nieprzyjaciół i czynicie im dobrze, i pożyczajcie nie spodziewając się niczego w zamian, a wielka będzie wasza zapłata, i będziecie synami Najwyższego; On

bowiem dobrotliwy* jest dla niewdzięcznych i złych. ^{*gr: chrestos - łagodny, życzliwy Ps 145,9}

36. Dlatego bądźcie* miłosierni, jak i Ojciec wasz jest miłosierny**. ^{Mt 5,48; Ef 5,1; 1P 1,15}

37. I nie sądzcie, a nie będziecie sądzeni; nie potępiajcie, a nie będziecie potępieni; odpuszczajcie*, a będzie wam odpuszczone*. ^{*lub: stawajcie się; **gr: oktrimon - miłosierny, litościwy}

38. Dawajcie, a będzie wam dane; miarą dobrą, napchaną i potrzęsaną, i przelewającą dadzą w zanadrze* wasze; jaką bowiem miarą mierzycie, taką i wam odmierzą. ^{Prz 3,9;}

39. Powiedział też im podobnie: Czy może ślepy prowadzić ślepego? Czyż obaj nie wpadną w dół? ^{*lub: podolek, pazucha, część ubrania 2Kor 9,6; Mk 4,24}

40. Nie jest uceń ponad swojego nauczyciela; lecz doskonały* będzie każdy, jeśli będzie jak jego nauczyciel. ^{Mt 10,24; J 13,16; 15,20}

41. A dlaczego widzisz drzazgę w oku swojego brata, a belki* we własnym oku nie dostrzegasz? ^{*gr: kataraktido - pełny, ukształtowany, sprawny - por. Ga 6,1*}

42. Lub jak możesz powiedzieć swojemu bratu: Bracie! Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka; a sam nie widzisz belki, która jest w twoim oku. Obludniku! Wyrwij wpierv belkę ze swojego oka; a wtedy przyjrzyjś, abys wyrwał drzazgę*, która jest w oku twojego brata. ^{Iz 6,10; Mt 15,14; Rz 2,19}

43. Nie ma bowiem drzewa dobrego, które przynosiłoby zgnily* owoc; ani zgnilego drzewa, które przynosiłoby owoc dobry. ^{Ga 5,19;}

44. Gdyż każde drzewo znane jest z własnego owocu; bo nie zbierają z ciernia fig, ani z jeżyn* nie zbierają winnych gron. ^{*lub: cierni}

45. Dobry człowiek z dobrego skarbcia swego serca wydobywa dobre rzeczy, a zły człowiek ze złego skarbcia swego serca wydobywa złe rzeczy; albowiem z obfitości serca mówią jego usta. ^{Ps 37,3; Prz 12,18; 2Kor 4,6}

46. Dlaczego wzywacie* mnie: Panie, Panie! A nie czynicie tego, co mówię? ^{Mt 11,6;}

47. Pokażę wam, do kogo podobny jest każdy, kto przychodzi do mnie, i słucha moich słów i je czyni. ^{*lub: nazywacie, wolicie głośno Mt 25,11; 1Kor 12,3}

48. Podobny jest do człowieka budującego

dom, który kopał i *wydrążył* głęboko, i założył fundament na skale; a gdy przyszła powódź, uderzyła rzeka w ten dom i nie mogła go zachwiać; bo miał założony fundament na skale.

2Sm 22,2,32; 1Kor 3,11; Ef 2,20

49. A kto słucha, a nie czyni, podobny jest do człowieka, który zbudował swój dom na ziemi bez fundamentu, w który uderzyła rzeka, i zaraz upadł; a ruina tego domu była wielka.

7 A gdy dokończył wypowiadać wszystkie swoje słowa do słuchającego* Go ludu, wszedł do Kafarnaum; **dosl.: do uszu* Mt 8,5

2. A sługa* pewnego setnika, bardzo ceniony przez niego, chorował** i miał już umrzeć.

*lub: niewolnik; **dosl.: miał się zle Łk 23,47; Dz 10,1

3. A gdy usłyszał o Jezusie, posłał do Niego starszych żydowskich, prosząc Go, aby przyszedł i uzdrowił jego sługę.

J 4,47

4. A gdy oni przybyli do Jezusa, prosili Go gorliwie, mówiąc: Godny jest tego, abyś mu to uczynił;

Mt 10,11-13; Łk 7,6; Obj 3,4

5. Albowiem miłuje nasz naród i sam zbudował nam synagogę* **gr.: synagoge - por. Mk 3,1**

6. Wtedy Jezus wyruszył z nimi. A gdy już był blisko, niedaleko od domu, posłał setnik do Niego przyjaciół, mówiąc Mu: Panie! Nie kłopotz* się; nie jestem bowiem godny, abyś wszedł pod mój dach. **lub: nie trudź się*

7. Dlatego i samego siebie nie uważałem za godnego, aby przyjść do Ciebie; ale nakaż* słowem, a zostanie uzdrowiony mój chłopiec** **dosl.: przemów, powiedz* Ps 33,9; 107,20; Mk 1,27

**gr.: pais - dziecko, chłopiec, młody niewolnik, dziewczynka

8. Gdyż i ja jestem człowiekiem podleghym władzy, a mając pod sobą żołnierzy, mówię temu: Idź, a idzie; i drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; i swojemu słudze: Czyń to, a czyni.

9. A gdy Jezus to usłyszał, zadziwił* się nim, i obrócił się do ludu, który za Nim podążał, i powiedział: Mówię wam: Nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Mt 8,10;

*lub: (wyraził swój) podziw Rz 3,1; Ps 147,19

10. A gdy wrócili do domu ci, którzy byli posłani, znaleźli chorego sługę zdrowego.

11. I zdarzyło się w następnym *dnium*, że poszedł do miasta zwanego Nain, i wielu Jego uczniów szło razem z Nim oraz wielki tłum.

12. A gdy przybliżył się do bramy miasta, oto wynoszono umarłego, jedynego syna matki,

a ta była wdową, i był z nią znaczny tłum* z tego miasta; **gr.: ochlos - tłum, rzesza, pospólstwo*

13. A gdy Pan ją ujrzął, ulitował się nad nią i powiedział jej: Nie płacz! Łk 8,52

14. I gdy przystąpił, dotknął mar*; a ci, co je nieśli, stanęli. I powiedział: Młodzieńcze! Tobie mówię, wstań** 1Krl 17,21; 2Krl 4,32; Łk 8,54

*lub: noszy pogrzebowych; **gr.: egeiro - podnieść, wzbudzić

15. I usiadł umarły, i zaczął mówić; i oddał go jego matce.

16. A wszystkich ogarnął lęk, i wielbili Boga, mówiąc: Wielki prorok powstał wśród nas i Bóg nawiedził* swój lud. Pwt 18,15; Łk 5,26

*gr.: episkeptomai - patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać

17. I rozeszła się o Nim ta wieść* po całej Judei i po całej okolicy. **dosl.: słowo*

18. I tym wszystkim oznajmili Janowi jego uczniowie. Mt 11,2-6

19. A Jan, przywołał dwóch swoich uczniów i posłał ich do Jezusa, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, *który ma przyjść**, czy mamy oczekiwać innego? **dosl.: „Przychodzący”* Iz 40,10; J 11,27

20. A gdy owi mężowie przyszli do Niego, powiedzieli: Jan Chrzciciel posyła nas do Ciebie, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, który ma przyjść, czy mamy oczekiwać* innego?

*gr.: prosdokao - wypatrywać, czekać z nadzieją lub tęskniem

21. A w tej *właśnie* godzinie wielu uzdrowił z chorób i udręk, od złych duchów, i wielu ślepych darował *by mogli* widzieć.

*gr.: charizomai - okazać łaskę, udzielić przebaczenia, obdarzyć

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Idźcie, oznajmijcie Janowi co widzieliście i słyszeliście, że ślepi odzyskują wzrok, chromi chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głuchoniemi słyszą, umarli powstają z *martwych*, ubogim* głoszona jest dobra nowina.

*lub: będącym w skrajnej nędzy Iz 61,1; Łk 5,20

23. A błogosławiony jest ten, *który* się mną nie zgorszy* Mt 16,17; Łk 2,34; Rz 9,32

*lub: z powodu mnie nie potknie się, nie zostanie zgorszony

24. A gdy odeszli posłańcy Jana, zaczął mówić do ludu o Janie: Co wysłżcie zobaczyć na pustkowiu? Czy trzcinę chwiejącą* się od wiatru? **gr.: saleuo - targać, wstrząsać, chwiać* Mt 3,1

25. Ale co wysłżcie zobaczyć? Czy człowieka w miękkiej* szaty odzianego? Oto ci, którzy *noszą* wspaniałe odzienie i żyją w przepychu, są w *pałacach* królewskich. Mt 3,4;

*gr.: malakos - zniewieściane, delikatne, IP 3,3; Iz 59,17

młody chłopiec, pasywny uczestnik aktu homoseksualnego

26. Ale co wysłicie zobaczyć? Czy proroka? Tak, mówię wam, i więcej niż proroka.

27. On jest tym, o którym jest napisane: Oto Ja wysłałem swego posłańca* przed Twoim obliczem, który *pojdzie* przed Tobą przygotować Ci drogę. **lub: aniola* Iz 40,3; Mt 3,1; 4,5; J 1,23

28. Albowiem mówię wam: Pośród narodzonych z kobiet, nikt nie jest większym prorokiem od Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Bożym większy jest od niego.

29. A cały lud, gdy tu usłyszał, a także celnicy, uznali sprawiedliwość Boga; *ci*, którzy zostali ochrzczeni** chrztem Jana. Mt 21,32

**lub: zostali uznani za sprawiedliwych*; ***lub: zamurzeni*

30. A faryzeusze i znawcy Prawa odrzucili postanowienie Boże o nich samych, bo nie zostali przez niego ochrzczeni. Iz 65,12

31. I powiedział Pan: Do kogo przyrównam ludzi tego pokolenia, i do kogo są podobni?

32. Podobni są do dzieci, siedzących na rynku i wytykających sobie nawzajem, mówiąc: Graliśmy wam na fujarkę, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie płakaliście.

33. Albowiem przyszedł Jan Chrzciciel, nie jadł chleba i nie pił wina, a mówicie: Ma demona*. **gr: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*

34. Przyszedł Syn Człowieczy, je i pije, a mówicie: Oto człowiek, żarłok i pijak*, przyjaciel celników i grzeszników. Łk 15,2;

**lub: opój, nadużywający wina* Mt 9,11; J 2,2

35. I *tak* mądrość została uznana za sprawiedliwą przez wszystkie swoje dzieci.

36. I prosił Go *pewien* faryzeusz, aby z nim spożył *positek*; a gdy wszedł do domu faryzeusza, spoczął przy stole. Łk 14,1

37. A oto kobieta, która była w mieście grzesznicą, gdy dowiedziała się, że spoczywa przy stole w domu faryzeusza, przyniosła alabastrony flakonik olejków, Mt 26,7; Mk 14,3; J 11,2

38. I stanęła przy stopach Jego z tyłu, płacząc zaczęła łzami zraszać Jego stopy, a włosami swojej głowy obcierała i czule całowała Jego stopy, i namaszczała je olejkami.

39. A widząc *to* faryzeusz, który Go zaprosił, powiedział w sobie, mówiąc: Gdyby Ten był prorokiem, wiedziałby, kim i jaką jest ta kobieta, która się Go dotyka; że jest grzeszna.

40. I Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Szymonie! Mam ci coś do powiedzenia. A on powiedział: Mów, Nauczycielu!

41. Pewien wierzyciel miał dwóch dłużników; jeden dłużny był mu pięćset denarów, a drugi pięćdziesiąt. Mt 6,12; 18,28; Łk 13,4

42. A gdy nie mieli czym zapłacić, obydwom darował. Powiedz *więc*, który z nich, będzie miłować go bardziej? Ps 103,3; Mt 18,34

43. A odpowiadając Szymon, powiedział *do Niego*: Przypuszczam, że *ten*, któremu więcej darował. A On mu powiedział: Poprawnie *to* osądziłeś*. **gr: krino - sądzić, wyrazić opinię, odzielić*

44. I obrócił się do kobiety, i powiedział Szymonowi: Widzisz tę kobietę? Wszedłem do twojego domu, a nie podałeś wody dla moich stóp; ale ta łzami zrosiła moje stopy, i swoimi włosami* je otarła. **dosl.: włosami swojej głowy*

45. Nie udzieliłeś mi pocałunku; ale ta, gdy weszła, nie przestała całować moich stóp.

46. Nie namaściła* oliwą mojej głowy; ale ta olejkami namaściła moje stopy.

**gr: alejfo - namaszczać oliwą* Am 6,6; Ps 23,5; Mt 6,17

47. Z tego powodu mówię ci: Odpuszczone* są jej grzechy, które były liczne, bo bardzo umiłowała; a komu mało jest odpuszczone, ten mało miłuje. Wj 34,6; Łk 5,20; 1J 4,19

**gr: ofiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

48. A On powiedział *do niej*: Grzechy* twoje są ci odpuszczone. **gr: hamartia - por. Mk 1,5***

49. I zaczęli ci, którzy razem z Nim spoczywali *przy stole*, mówić w sobie*: Kim jest Ten, który i grzechy odpuszcza? Łk 3,8

gr: en heautou - w sobie samym - por. Mt 3,8

50. I powiedział do kobiety: Wiara twoja zbawiła* cię. Idź w pokój. Łk 18,42; Mk 10,52; Rz 5,1

**gr: sodozo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

8 I stało się, że przechodził On kolejno po miastach i wioskach, głosząc i opowiadając dobrą nowinę o Królestwie Bożym, a *uraz* z Nim dwunastu, Mt 4,23

2. I pewne kobiety, które uzdrowił* od złych duchów i od chorób: Maria, którą nazywano Magdaleną, z której wyszło siedem demonów, **gr: therapewo - uleczyć* Mt 27,55; Mk 16,1,9; J 19,25

3. I Joanna, żona Chuzy, zarządcy Heroda, i Zuzanna, i wiele innych, które Mu służyły ze swojego mienia. 1Krn 29,14; Prz 31,20

4. A gdy zgromadził się wielki tłum, a *ludzie* przybywali z *różnych* miast do Niego, powiedział w podobieństwie*: Mt 13,2; Mk 4,1

**gr: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

5. Siewca wyszedł zasiać swoje ziarno; a gdy

on siał, jedno padło przy drodze*, i zostało podeptane; a ptaki z nieba je wyjadły.

*lub: obok drogi Mt 13,3; Mk 4,3

6. A drugie padło na skałę; gdy weszło, uszło, gdyż nie miało wilgoci.

7. A inne padło w sam środek cierni; a cierń razem z nim wzrosły i zadusiły je.

8. A jeszcze inne padło na dobrą ziemię, i gdy weszło, wydało plon* stokrotny. To mówiąc, zawołał: Kto ma uszy, by słuchać, niech słucha!

*lub: owoc Rdz 3,18; Mt 11,15; 13,9; Obj 2,7

9. I pytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Co może* znaczyć to podobieństwo?

*dost.: czym ma być Ef 5,28; 2Tes 2,7

10. A On powiedział im: Wam dane jest poznać tajemnice Królestwa Bożego, lecz pozostałym podaje się je w podobieństwach, aby patrząc nie widzieli i słysząc nie rozumieli.

11. A to podobieństwo ma takie* znaczenie: Ziarnem jest Słowo Boże,

Iz 8,20; 1Kor 3,6; 1P 1,23

*dost.: jest takie

12. A tymi przy drodze są ci, którzy słuchają; potem przychodzi diabeł i wybiera* słowo z ich serca, aby nie uwierzyli i nie byli zbawieni**.

*lub: podnosi; **uratowani, ocaleni Obj 12,9

13. A tymi na skałe są ci, którzy słuchają i z radością przyjmują słowo; lecz nie mają korzenia, do czasu wierzą, a w czasie próby** odstępują.

Mk 4,16; Mt 13,20-21;

*dost.: i ci...; **lub: doświadczenia, pokusy 2P 2,20

14. A to, które padło między ciernie, to* ci, którzy słuchają słowa; ale idąc, są zaduszeni przez troski i bogactwa oraz przyjemności życia, i nie dochodzą do dojrzałości**.

*dost.: ci są; **lub: nie dojrzewają 1Tm 6,9; 2Tm 4,10; 1J 2,15

15. A to, które padło na dobrą ziemię, to ci, którzy w szlachetnym** i dobrym sercu zachowują w wytrwałości usłyszane słowo i przynoszą plon***.

*dost.: ci są Ps 1,6; 51,10; Lk 6,45;

*lub: pięknym, dobrym; **owoc Hbr 10,36; Jk 5,7

16. A nikt, kto zapalił lampę, nie nakrywa jej naczyńiem, ani nie wkłada pod łózkę; ale ją stawia na świeczniku*, aby ci, którzy wchodzą, widzieli światło.

Lk 11,33; Mt 5,15;

*lub: stojaku lampy Mk 4,21; Flp 2,15; Dz 26,18

17. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stanie się widoczne*, ani zakrytego, co nie zostanie poznane i nie wyjdzie na jaw.

Kaz 12,14;

*gr.: faneros - widoczny, jawny, oczywisty Mt 10,26; 1Kor 4,5

18. Dlatego zwróćcie uwagę*, jak słuchacie; albowiem kto ma, temu będzie dane, a kto

nie ma, i to, co wydaje się mu, że ma, będzie odebrane.

*lub: baccie, patrzcie Mk 4,24; Hbr 2,1

19. Wtedy przybyli do Niego matka i Jego bracia; i nie mogli spotkać się z Nim z powodu tłumu.

Mt 12,46; Mk 3,31-35

20. I oznajmiono Mu, mówiąc: Twoja matka i Twój bracia stoją na zewnątrz i chcą Cię zobaczyć.

Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-6; Dz 1,14

21. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Matką moją i moimi braćmi są ci, którzy słuchają Słowa Bożego i je wykonują.

22. I stało się jednego dnia, że wstąpił do łodzi On i Jego uczniowie, i powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę jeziora. I wypłynęli.

Mt 8,23; Mk 4,35; J 6,1

23. A gdy oni płynęli, zasnął. Wtedy spadło na jezioro potężne uderzenie* wiatru i zostali zalani wodą, i byli w niebezpieczeństwie.

*gr.: lailaps - porwisty wicher, burza, nawatnica

24. Zbliżyli się więc i obudzili Go, mówiąc: Mistrzu*, Mistrzu! Giniemy. A On rozbudził się, zgromił* wiatr i wzburzone fale; i przestały, i nastąpi cisza.

*gr.: epistates - por. Lk 4,35;

*gr.: epithimao - surowo naponnieć, skarcić, zgromić

25. Powiedział więc im: Gdzie jest wasza wiara? A oni zaleknieni, dziwili się i mówili jedni do drugich: Kim więc jest Ten, że i wiatrom i wodzie rozkazuje*, i są Mu posłuszne?

*gr.: epitasso - nakazać, rozkazać, polecić Mt 6,30; Mk 4,40

26. I przybyli do brzegu, do krainy Gadareńczyków, która jest naprzeciwko Galilei.

27. A gdy On wyszedł na ląd, wyszedł Mu naprzeciw pewien człowiek z miasta, który miał demony i od dłuższego czasu nie zakładał szaty, i nie mieszkał w domu, tylko w grobowcach*.

*gr.: mnema - grób, pomnik w celu upamiętnienia

28. A gdy ten ujrzął Jezusa, z krzykiem przy padł do Niego i potężnym głosem powiedział: Co ja mam* z Tobą, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?! Proszę Cię, abys mnie nie dreczył.

idiom: co mnie i Tobie? - por. Mt 8,29 Mk 1,24; Jk 2,19

29. Rozkazał bowiem duchowi nieczystemu wyjść z tego człowieka; bo od dłuższego czasu porwał go, a chociaż go wiązano łańcuchami i strzeżono go w dębach, jednak rwał te więzy i był pędzony przez demona na pustkowią.

Kpl 26,15; Ps 89,31; Mt 5,19

30. A Jezus zapytał go, mówiąc: Jakie jest twoje imię? A on powiedział: Legion; albowiem wiele demonów w niego wstąpiło.

31. I prosily Go, aby im nie kazał odejść do otchłami*.

Rz 10,7; Obj 9,12; 11,7; 17,8; 20,1-3

*gr.: *Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia*

32. A była tam wielka trzoda świń, które pały się na górze; i prosily Go, aby im pozwolił w nie wejść. I pozwolił im.

Kpl 11,7; Iz 65,4

33. A gdy demony wyszły z tego człowieka, weszły w świnię i stado ruszyło w dół zbocza do jeziora, i utonęło.

Mt 8,32

34. Pasterze więc widząc, co się stało, uciekli; odeszli i oznajmili* to w mieście i wioskach.

*lub: *przynieść wieść, ogłosić publicznie*

35. Ludzie natomiast wyszli, aby zobaczyć, co się stało; a gdy przyszli do Jezusa, znaleźli człowieka, z którego wyszły demony, ubranego i przy zdrowych zmysłach *siedzącego* u stóp Jezusa, i przestraszyli się.

2Tm 1,7

36. A opowiedzieli im ci, którzy widzieli, jak ten opętany* został uzdrowiony.

*gr.: *daimonizomai - być pod władzą lub wpływem demona*

37. I prosiło Go całe mnóstwo Gadareńczyków z okolicznej krainy, aby odszedł od nich; albowiem ogarnął ich wielki strach. A On, wstąpił do łodzi i zawrócił.

Mk 5,17; Dz 16,39

38. I prosił Go mężczyzna, z którego wyszły demony, by mógł z Nim być; lecz Jezus odparzył go, mówiąc:

Flp 1,23

39. Wróć do swojego domu i opowiadaj, jak wiele uczynił dla ciebie Bóg. I odszedł, głosząc po całym mieście, jak wiele uczynił mu Jezus.

Ps 66,16; Mk 1,45; J 4,28

40. I stało się, gdy Jezus wrócił, że tłum przjął* Go z radością*; albowiem wszyscy Go oczekiwali.

*gr.: *apodechomai - przyjąć, powitać z radością*

41. A oto przyszedł mąż, imieniem Jair, a był on przełożonym synagogi. A gdy upadł do stóp Jezusa, prosił Go, aby wszedł do jego domu.

Mt 9,18; Mk 5,22; 7,25; J 11,32

42. Albowiem miał córkę jedynaczkę, która miała około dwunastu lat, a tu umierała. A gdy On szedł, naciskały na Niego tłumy.

43. A kobieta, mająca od dwunastu lat upływ krwi, która wszystkie swoje środki na życie wydała u lekarzy, a nie mogła zostać przez żadnego z nich uleczone*,

Kpl 15,25; Mt 9,20

*gr.: *therapeuo - przywracać do zdrowia, leczyć, służyć*

44. Podeszła z tyłu i dotknęła się skraju Jego szaty; i natychmiast ustał jej upływ krwi.

*hebr.: *cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przyp. o Prawie*

45. I Jezus powiedział: Kto mnie dotknął?

A gdy wszyscy wypierali się, powiedział Piotr i ci, którzy byli z Nim: Mistrzu! Tłumy cisną się i tłoczą, a Ty mówisz: Kto mnie dotknął?

*lub: *opiekun, dowódca - por. Lk 9,23** Lk 5,17; 6,19

46. A Jezus powiedział: Ktoś mnie dotknął, bo poznałem, że moc wyszła ze mnie.

47. A widząc kobieta, że nie uszła uwadze*, przystąpiła z drżeniem** i padła przed Nim, i powiedziała Mu przed całym ludem, z jakiego powodu dotknęła się Go, i jak od razu została uzdrowiona.

*dost.: *nie ukryła się* Rz 10,10

**gr.: *tremo - drżeć, przerażać się, lękać, trząść się z lęku*

48. A On jej powiedział: Ufaj*, córko! Wiara twoja cię ocaliła**.

Lk 7,50;

*lub: *odwagi*; **gr.: *sodzo - uratować, zbawić* Mt 9,2; 2Kor 6,18

49. Gdy On jeszcze to mówił, przyszedł ktoś z domu przełożonego synagogi, mówiąc: Twoja córka umarła, nie trudź nauczyciela.

50. Ale Jezus, gdy to usłyszał, odpowiedział mu, mówiąc: Nie bój się; jedynie wierz, a zostanie ocalona*.

*gr.: *sodzo - uratować, zbawić* Mk 9,23

51. A po przybyciu do domu, nie pozwilił* wejść nikomu, tylko Piotrowi i Jakubowi, i Janowi, ojcu i matce dziewczynki.

Lk 9,28; Mt 26,37

*gr.: *afiem i - dopuścić, zezwolić, dać odejść - por. Mt 18,21**

52. A wszyscy płakali i bili się w pierś z żalu za nią. Lecz On powiedział: Nie płaczcie! Nie umarła, ale śpi.

Dn 12,2; 11,11-14

53. I naśmiewali* się z Niego, wiedząc, że umarła.

*gr.: *katagelao - szydzić, kpić, wysmiewać*

54. A On usunął* wszystkie na zewnątrz, ujął ją za rękę i głośno** powiedział: Dziewczynko, wstań!

*gr.: *ekballo - por. Mt 8,12** J 11,43

**gr.: *foneo - wydawać dźwięk, krzyzczeć, wołać, odzywać się*

55. I duch jej powrócił, i natychmiast wstała; i zarządził, aby dano jej jeść.

1P 2,2

56. I zdumieli* się jej rodzice. A On im nakazał, aby nikomu nie opowiadali o tym, co się stało.

Lk 5,14; Mt 8,4; 9,30; Mk 5,43

*gr.: *eksistemi - być oszołomionym, wyjść z siebie, oszaleć*

9 A gdy Jezus przywołał do siebie dwunastu swoich uczniów, dał im moc i władzę* nad wszystkimi demonami, i moc, aby uzdrawiali choroby.

*lub: *autorytet, prawo* Mt 10,1

2. I wysłał ich, aby głosili Królestwo Boże i uzdrawiali* chorych.

*gr.: *iomai - uzdrawiać, leczyć*

3. I powiedział do nich: Niczego nie zabierajcie w drogę, ani lasek, ani torby, ani chleba, ani srebra*, ani też nie bierzcie** po dwie tuniki.

*tj. *srebrnych monet*; **dost.: *miejcie* Lk 10,4

4. A do któregokolwiek domu wejdziecie, tam pozostańcie, i stamtąd wychodźcie.

5. A jeśli ktoś nie przyjąłby was, wychodząc z tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp na świadectwo* dla nich. Ne 5,13; Łk 9,48; *gr: martyrion - dowód, świadectwo J 13,20; Dz 13,51

6. Wyszli więc, i chodzili po wszystkich wioskach, głosząc dobrą nowinę i wszędzie uzdrawiając*. *gr: therapeuo - por. Łk 8,43*

7. I usłyszał tetrarcha Herod od wszystkich, co działo się za Jego sprawą, i był zaniepokojony, dlatego że niektórzy mówili, że Jan został wzbudzony z martwych; *dost.: przez Niego

8. Niektórzy natomiast, że ukazał się Elias; a inni, że powstał z martwych jeden z dawnych proroków.

9. I powiedział Herod: Janowi ja ściąłem głowę, ale kim jest Ten, o którym słyszę takie rzeczy? I szukał sposobności, aby Go zobaczyć. Mt 14,1; Łk 23,8

10. A gdy wrócili apostołowie, opowiedzieli Mu, co uczynili. A On wziął ich ze sobą i usunął się na osobność, na miejsce pustynne przy mieście, które nazwano Betsaida.

11. Tłumy jednak dowiedziały się o tym i podążały za Nim; i gdy je przyjął, mówił im o Królestwie Bożym; i uzdrawiał tych, którzy potrzebowali uzdrowienia. Łk 5,31

12. A gdy dzień chylił się ku wieczorowi, przystąpiło więc dwunastu, mówiąc do Niego: Rozpuść tłum, aby odszedł do okolicznych miasteczek i wsi, tam się zatrzymali i znaleźli żywność; bo tu jesteśmy na miejscu pustynnym*. *lub: pustkowiu J 6,5; Mt 14,15; Mk 6,35

13. A On powiedział do nich: Dajcie* wy im jeść. A oni powiedzieli: Nie mamy więcej niż pięć chlebów i dwie ryby, chyba że pójdziemy i kupimy żywności dla całego tego ludu. *gr: didomi - darować, dać; upoważnić Lb 11,21-23

14. Było tam bowiem około pięciu tysięcy mężczyzn. I powiedział do swoich uczniów: Rozłóżcie ich grupami po pięćdziesięciu.

15. I uczynili tak, i posadzili wszystkich.

16. A On wziął owe pięć chlebów i dwie ryby, podniósł wzrok ku niebu, błogosławił je, i połamał, i dawał uczniom, aby podawali tej rzeszy. 2Krl 4,44; Łk 22,19; Rz 14,6; 1Tm 4,4

*gr: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym

17. I zjedli, i wszyscy byli nasyчени; i zebrało pozostałych kawałków dwanaście koszy.

18. I stało się, gdy modlił się samotnie, a byli razem z Nim uczniowie, że zapytał ich, mówiąc: Co mówią o mnie tłumy? Kim ja jestem według nich? Łk 22,39; Mt 16,13; Mk 8,27

19. A oni w odpowiedzi, rzekli: Janem Chrzcicielem, a inni Eliaszem, jeszcze inni mówią, że powstał z martwych jeden z dawnych proroków. *gr: anistemi - powstać, ukazać, wystąpić

20. I powiedział im: Wy natomiast mówicie, że kim ja jestem? A w odpowiedzi Piotr, rzekł: Mesjaszem* Boga. J 6,68; 11,27; Mt 22,42

*gr: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczoney

21. Ale On surowo napomniął ich i rozkazał, aby nikomu o tym nie mówili,

22. Mówiąc, że Syn Człowieczy musi wiele wycierpieć i być odrzucony* przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia zostać wzbudzonym* z martwych. Mk 8,31; Łk 24,7; Mk 10,34

*lub: odrzucony jako, nienadający się; *gr: egeiro - Mt 12,42*

23. I mówił też do wszystkich: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech wyprze się samego siebie i niech weźmie swój krzyż codziennie*, i niech idzie za mną. *brak w mss Byz Mt 10,38; Mk 8,34

24. Albowiem kto chce zachować swoje życie*, straci je; a kto straci swoje życie dla* mnie, ten je ocali***. *lub: duszę - gr: psyche Łk 17,33; **lub: z powodu; ***zbawić, uratować Dz 20,24; Obj 12,11

25. Bo co za korzyść odniesie człowiek, gdy cały świat pozyska, a samego siebie zgubi* lub poniesie szkodę. *lub: zatraci Łk 12,19; Mt 16,26

26. Albowiem kto wstydzi się mnie i moich słów, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, kiedy przyjdzie w chwale swojej, Ojca i świętych aniołów. Mk 8,38; Mt 24,30; Obj 3,5

27. Ale prawdziwie mówię wam: Niektórzy z tych, którzy tutaj stoją, nie skosztują śmierci, aż* ujrzą Królestwo Boże. *lub: aż do, dopóki Mt 16,28; Mk 9,1; 2P 1,16

28. I stało się w jakieś osiem dni po tych słowach, że wziął ze sobą Piotra i Jana, i Jakuba i wszedł na górę, aby się modlić.

29. I gdy modlił się, zmienił* się wygląd Jego oblicza, a Jego szaty stały się białe i promieniące. *dost.: (był) inny, różny Wj 34,29; Mk 9,3

30. I oto dwaj mężowie rozmawiali z Nim, a byli to Mojżesz i Elias;

31. Którzy ukazali się w chwale i mówili o Jego odejściu, którego zamierzał dokonać* w Jerozolimie. *dost.: wypetnić 1P 1,11-12

32. A Piotra i tych, którzy byli z Nim, zmógł^{*} sen; a gdy ocknęli się, ujrzeni Jego chwałę^{*}, i dwóch mężów, którzy razem z Nim stali.

^{*}dost.: obciążył, przygniół Lz 60,1; Wj 33,18; J 1,14;
^{**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor} 2P 1,16

33. I stało się, w chwili gdy oni się z Nim rozstawali, że Piotr powiedział do Jezusa: Mistrzu! Dobrze nam tu być; uczynimy trzy namioty: Tobie jeden i Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden; nie wiedział^{**} bowiem co mówi. ^{*gr.: epistates - opiekun, dowódcą, mistrz; **nie rozumiał}

34. A gdy on to mówił, pojawił się obłok i zacienił ich; i bali się, gdy tamci wchodzili w obłok. Wj 14,19; 40,34

35. I rozległ^{*} się głos z obłoku, mówiący: To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie.

^{*}dost.: stat się Hbr 3,15; Mt 3,17; 17,5; 2P 1,17

36. A gdy przebrzmiał^{*} ten głos, Jezus znalazł się sam. A oni zamilkli, i o tym, co widzieli^{**} nikomu w tych dniach nic nie oznajmili.

^{*}dost.: stać się; ^{**gr.: horao - przyglądać się uważnie, patrzeć}

37. I stało się, że w następnym dniu, gdy zeszli z góry, wyszedł Mu na spotkanie liczny tłum. Mk 9,14

38. I oto pewien mężczyzna z tłumu zawołał, mówiąc: Nauczycielu! Proszę Cię, spojrz^{*} na mojego syna, bo jest moim jedynakiem.

^{*gr.: epiblepo - przypatrzeć się, zwrócić uwagę, upatrzeć się}

39. I oto duch^{*} chwytą go, i nagle krzyczy, i szarpie nim tak, że aż się pieni, i z trudem odstępuje^{**} od niego, tłukąc nim.

^{*gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr; duch ludzki; **tub: opuszcza}

40. I posiłem Twoich uczniów, aby go wyrzucili^{*}, a nie mogli. ^{*}dost.: wyrzucali 2Krl 4,31

41. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie^{*} bez wiary i przewrotne! Jak długo będę z wami, i będę was znosił^{**}? Przyprawdź tu swojego syna.

Mt 3,7; Mk 9,19;
^{*gr.: genea - ród, plemię, naród, pokolenie} Dz 2,40

^{**gr.: anechomai - znosić, wytrzymywać, wytrwać}

42. A wtedy, gdy on podchodził, szarpnął nim zły duch i potrząsnął nim; ale Jezus zgromił^{*} ducha nieczystego i uzdrowił chłopca, i oddał go jego ojcu. ^{*gr.: eptimao - por} Mk 8,24*

43. A wszyscy zdumiewali się nad wielkością Boga. A gdy wszyscy byli pełni podziwu nad tym wszystkim, co Jezus uczynił, powiedział do swoich uczniów: Łk 22,60; 1P 1,5

44. Nastawcie swoje uszy na te słowa; bowiem Syn Człowieczy ma być wydany w ręce ludzi. Łk 24,7; Mt 16,21; 20,19

45. Lecz oni nie rozumieli tej wypowiedzi^{*}, i była zakryta przed nimi, tak, aby jej nie pojęli, a bali się Go spytać o tę wypowiedź^{*}.

^{*gr.: rhema - słowo, szereg, słowo wypowiedziane}

46. Przyszło^{*} im na myśl^{**}, kto z nich mógłby być większy. ^{*dost.: wejść, przybyć} Łk 22,24;
^{**tub: rozważanie wewnętrzne, zamysł} Mt 18,1; Mk 9,33

47. A Jezus, poznając myśli ich serca, wziął dziecko i postawił je przy sobie, J 2,24

48. I powiedział im: Kto przyjął^{**} to dziecko w moim imieniu, mnie przyjmuje; jeśli ktoś mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał; albowiem kto jest najmniejszy między wami wszystkimi, ten będzie wielki.

^{*gr.: dechomai - wziąć ręką, przyciąć przyczynnie} Mk 9,37

49. A Jan w odpowiedzi, rzekł: Mistrzu! Wdzieliśmy kogoś, kto w Twoim imieniu wygania demony i zabroniliśmy mu, dlatego że nie chodzi^{*} z nami. Lb 11,26-30;

^{*tub: nie podąża - domysł. (za Tobą) z nami} Dz 4,18

50. I powiedział do niego Jezus: Nie zabraniajcie mu; bo kto nie jest przeciwko nam, ten jest z nami. Łk 11,23; Mt 12,30; Flp 1,15

51. A gdy się wypełniły Jego dni, że miał być wzięty w górę, stało się, że On zwrócił^{*} swoje oblicze, aby iść do Jeruzolimy. Lz 50,7; 1P 4,1

^{*idiom: postanowił mocno, utwierdził się w postanowieniu}

52. I wysłał posłańców przed sobą^{*}, którzy idąc weszli do miasteczka Samarytan, aby przygotować dla Niego miejsce. J 4,4;

^{*}dost.: przed swoim obliczem Mt 10,5; J 8,48

53. Lecz oni Go nie przyjęli, dlatego że zmierzal^{*} ku Jeruzolimie. ^{*}dost.: oblicze Jego zmierzało

54. A widząc to uczniowie Jego, Jakub i Jan, powiedzieli: Panie! Chcesz, a powiemy, żeby z nieba zstąpił ogień i ich zniszczył, tak jak to uczynił Eliasz? Rdz 19,24; 2Krl 1,9-14

55. Ale Jezus obrócił się i surowo naponmiał^{*} ich, mówiąc: Wy nie wiecie, jakiego jesteście ducha. ^{*tub: skarcił, zgromił} Mt 16,23

56. Albowiem Syn Człowieczy nie przyszedł zatracić^{*} dusze ludzkie, ale je zbawić. I poszli do innego miasteczka. Łk 19,10;

^{*tub: zniszczyć, zgubić} Mt 18,11; J 12,47

57. I stało się, gdy oni szli, że w drodze ktoś powiedział do Niego: Pójdę^{*} za Tobą, dokądkolwiek pójdiesz, Panie! Obj 14,4; Mt 8,19

^{*gr.: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś i. za kimś, być posuszonym}
58. A Jezus powiedział do niego: Lisy mają jamy, a ptaki z nieba gniazda; lecz Syn Człowieczy nie ma, gdzie by skłonił głowę.

59. I powiedział do innego: Pójdź za mną! Ale on powiedział: Panie! Pozwól mi najpierw odejść i pogrzebać mojego ojca. Ag 1,2; Mt 4,19

^{*gr.:} *aperchomai - odejść, oddalić się w celu pójścia za kims*

60. Ale Jezus powiedział mu: Pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych, a ty idź i rozgłaszaj Królestwo Boże. Ef 2,1,5; 1Tm 5,6

^{*dosł.:} *odejść - w 59**; ^{**lub.:} *rozstawić, szerzyć, ogłaszać uszedzenie*

61. Powiedział też i inny: Pójdę za Tobą, Panie! Ale najpierw pozwól mi pożegnać się z tymi, którzy są w moim domu. Łk 14,33

^{*gr.:} *apostasomai - odłożyć, oddzielić, rozstać się, pożegnać, wyrzec*

62. A Jezus powiedział do niego: Nikt, kto przykłada swoją rękę do pługa i spogląda do tyłu, nie jest zdatny do Królestwa Bożego. ^{*lub.:} *kładzie na pług; **dosł.:* *patrzy* Łk 17,31; Hbr 10,38

10 A potem wyznaczył Pan i innych siedemdziesięciu, i wysłał ich po dwóch przed sobą do każdego miasta i miejsca, do którego sam miał przyjść. Mt 10,1; Mk 6,7

^{*gr.:} *apostello - wysyłać, polecić komuś odejść; **dosł.:* *obliczem*

2. I mówił im: Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało; proście więc Pana żniwa, aby wypychał robotników na swoje żniwo. Mt 9,37; J 4,35; 2Tes 3,1; Mk 16,15; Dz 8,4

3. Idźcie; oto ja posyłam was jak jagnięta w sam środek wilków. Mt 10,16; 7,15;

^{*gr.:} *hypago - odejście - por. Mt 4,10** J 10,12; Dz 20,29

4. Nie noście ze sobą sakiewki, torby, ani sandałów, i nikogo w drodze nie pozdrawiajcie. ^{*gr.:} *asapodomai - witać serdecznie* Łk 9,3; 1Kor 9,7

5. A do jakiegokolwiek domu wejdziecie, najpierw mówcie: Pokój temu domowi.

6. I jeśli tam rzeczywiście będzie syn pokoju, spocznie na nim wasz pokój; a jeśli nie, wróci do was. ^{*gr.:} *epanapauomai - spocząć, osiąść, polegać*

7. A w tym domu pozostawcie, jedząc i pijąc u nich, albowiem godny jest robotnik swojej zapłaty; nie przechodźcie z domu do domu.

8. A gdy wejdziecie do jakiegoś miasta, a tam was przyjmą, jedzcie to, co wam podadzą; ^{*lub.:} *któregokolwiek* 1Kor 9,4; 1Tm 5,17; 2Tm 2,6

9. I uzdrawiajcie w nim chorych, i mówcie im: Przybliżyło się do was Królestwo Boże. ^{*lub.:} *stabych; **jest bliskie* Łk 17,20; J 3,3

10. A gdy wejdziecie do jakiegoś miasta, a tam nie przyjmą was, wyjdźcie na jego ulicę i powiedzcie: ^{*gr.:} *plateia - szeroka droga, ulica, plac*

11. Nawet pył, który przylgnał do nas z waszego miasta, na was strząsamy; ale wiedz-

cie to, że przybliżyło się do was Królestwo Boże. ^{*lub.:} *jest bliskie* Łm 4,6; Mt 10,15; Mk 6,11

12. A mówię wam, że w owym dniu lżej będzie Sodomie, niż temu miastu. Rdz 19,24

13. Biada tobie, Chorazynie! Biada tobie, Betsaido! Bo gdyby w Tyrze i w Sydonie dokonały się te dzieła mocy, które dokonały się wśród was, dawno by w worze i w popiele siedząc, upamiętały się. Dn 9,3; Mt 11,20

^{*gr.:} *ouai - wyraz dzwiękonaśladowczy „och” wyrażający żal lub trwogę; **lub.:* *cuad; **zmienić myślenie, zawrócić*

14. Dlatego Tyrowi i Sydonowi lżej będzie na sądzie, niż wam. Łk 12,47; J 3,19; Rz 2,1

15. A ty, Kafarnaum, aż do nieba będąc wywyższone, aż do Hadesu zostaniesz strącone. ^{*gr.:} *określenie krainy umarłych - hebr.:* *Szeol* Iz 14,13

16. Kto was słucha, mnie słucha; a kto mnie odrzuca, odrzuca Tego, który mnie posłał. Lb 14,2;

^{*lub.:} *nie przyjmuje, lekceważy* Łk 9,48; J 13,20

17. I wróciło owych siedemdziesięciu z radością, mówiąc: Panie! W Twoim imieniu demony są nam podległe.

18. A wtedy powiedział im: Widziałem jak szatan niby błyskawica spadł z nieba.

Hbr 2,1; J 12,31; Rz 16,20; Obj 12,7-9; 20,2

19. Oto daję wam władzę, abyście deptali po węzach i po skorpionach, i po całej mocy nieprzyjaciela, a nic wam na pewno nie wyrządzi krzywdy. ^{*gr.:} *eksousia - prawo, moc* Ps 91,13

^{**gr.:} *ou me - podwójne zaprzeczenie; ***lub.:* *szkodzić, niszczyć*

20. Jednak nie radujcie się z tego, że duchy są wam poddane; ale radujcie się raczej z tego, że imiona wasze zostały zapisane w niebiosach. Mt 11,27; 28,18; J 5,22; Hbr 2,8

21. W tej właśnie godzinie rozradował się Jezus w duchu i powiedział: Wyznaję Ojce, PANIE nieba i ziemi, że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roztroprnymi, a objawiłeś je niemowlętom! Tak, Ojciec – gdyż uznałeś to za dobre – przed Tobą. Hbr 2,8

^{*lub.:} *wystawiam, przynaję obawcie; **dobra wola, upodobanie*

22. Wszystko zostało mi przekazane od Ojca mojego; i nikt nie wie, kim jest Syn, tylko Ojciec, i kim jest Ojciec, tylko Syn, i ten, komu Syn zechce to objawić. Mt 11,27; 28,18; J 3,35

^{*gr.:} *apokalupto - odkryć, odsłonić, ujawnić - (nagle)*

23. Wtedy odwrócił się do uczniów i na osobności powiedział im: Błogosławione oczy, które widzą to, co wy widzicie. ^{*lub.:} *szczęśliwe*

24. Bo mówię wam, że wielu proroków i kró-

łów chciało widzieć to, co wy widzicie, a nie widzieli; i słyszeć to, co *wy* słyszycie, a nie słyszeli.

J 8,56; Hbr 11,13,39; 1P 1,10

25. I oto pewien znawca Prawa^{*}, wystawiając Go na próbę^{**}, pytał: Nauczycielu! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne?

^{*}gr: *nomikos - znawca Prawa, uczyony*; ^{**}lub: *doświadczaj, kusić*

26. A On powiedział do niego: Co zostało napisane w Prawie? Jak czytasz?

Mt 22,35

27. A on w odpowiedzi, rzekł: Będiesz miłował PANA, Boga twójego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej siły, i z całej swojej myśli; a swojego bliźniego – jak samego siebie.

Pwt 6,5; Kpl 19,18

28. I powiedział mu: Dobrze odpowiedziałeś; to czyń, a będziesz żył.

Kpl 18,5; Ne 9,29

29. A on, chcąc samego siebie usprawiedliwić, powiedział do Jezusa: A kto jest moim bliźnim?

Hi 32,2; Ez 20,11; Rz 4,2; Ga 3,11

30. A Jezus, nawiązując *do* tego, powiedział: Pewien człowiek schodził z Jerozolimy do Jerycha i wpadł w ręce bandytów, którzy go obdarli i zadali mu ciosy, odeszli, zostawiając go losowi na pół umarłego.

Joz 16,1

31. A przez przypadek schodził tą drogą pewien kapłan, a gdy go zobaczył, przeszedł na drugą stronę.

Kpl 21,1-3

32. Podobnie i Lewita, który zjawił się na tym miejscu, podszedł, a gdy go zobaczył, przeszedł na drugą stronę.

Dz 18,32; 2Tm 3,2

33. Natomiast pewien Samaritanin podróżując, przechodził obok niego i gdy go zobaczył, zlitował się^{*}.

^{*}gr: *splanchnidizomai - por. Lk 15,20**

34. I gdy przystąpił, owinał jego rany, polewając je oliwą i winem, i wsadził go na swoje zwierze, przyprowadził go do gospody i opiekował się nim.

Mt 5,43; Rz 12,20

35. A nazajutrz, gdy wyruszał, wyjął dwa denary i dał gospodarzowi zajazdu, mówiąc do niego: Otocz go opieką, a cokolwiek ponad to wydasz, ja, gdy wrócę, oddam ci.

36. Jak ci się wydaje, który więc z tych trzech, był bliźnim *tego*, który wpadł w ręce bandytów^{**}?

^{*}gr: *lestes - rabuś, zabójca, buntownik*

37. A on powiedział: Ten, który mu okazał miłosierdzie. Powiedział więc mu Jezus: Idź, i ty czyń podobnie.

^{**}dosl.: *uczynił*

Prz 14,21

38. I stało się, gdy oni szli, że On wszedł do jednego miasteczka, a pewna kobieta o imieniu Marta, ugościła Go w swoim domu.

39. Miała ona siostrę, która nazywała się Maria; ta przysiadła u stóp Jezusa i słuchała Jego słowa.

Lk 8,35

40. Ale Marta^{*} zajęta^{**} była przy wielu posługach, przystąpiła więc i powiedziała: Panie! Czy nie obchodzi^{***} Cię to, że moja siostra zostawiła mnie samą, abym usługiwała? Powiedz więc jej, aby mnie wsparła.

J 11,1; 12,2

^{*}tj. *gospodyni, pani domu*; ^{**}krzątała się; ^{***}gr: *melo - Mk 4,35**

41. A Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Marto, Marto, troszczysz i kłopotczysz się o wiele;

Lk 21,34; Mk 4,19; 1Kor 7,32

42. A tylko jedno jest potrzebne. A Maria dobrą cząstkę wybrała, która nie będzie jej odejta.

Ps 16,5; 27,4; 73,25; Lk 18,22

11 I stało się, że Jezus modlił się w pewnym miejscu, i gdy skończył, jeden z Jego uczniów powiedział: Panie! Naucz nas modlić się, jak i Jan nauczył swoich uczniów.

Mt 6,9; Rz 8,26

2. Powiedział więc im: Kiedy modlicie się, mówcie: Ojcze nasz, *który jesteś* w niebiosach! Niech Twoje imię zostanie uświęcone^{*}; niech przyjdzie Twoje Królestwo; niech się stanie Twoja wola, jak w niebie, *tak* i na ziemi.

^{*}gr: *hagiadzo - por. Mt 6,9**

Iz 63,16

3. Chleba naszego codziennego daj nam na każdy dzień.

Prz 30,8; Obj 11,15

4. I odpuść nam nasze grzechy; albowiem i *my* sami odpuszczamy każdemu, *kto* wobec nas jest winny. I nie wprowadź nas w pokusę^{*}, ale nas uratuj^{**} od złego.

Ps 32,5; Mt 26,41;

^{*}por. Mt 6,13^{**}; ^{**}gr: *hryomai - wyrwać, wyzwolić*

J 17,15

5. I powiedział do nich: Kto z was mając przyjaciela, pójdzie do niego o północy i powie do niego: Przyjacielu! Pożycz mi trzy chleby;

6. Ponieważ przyjaciel mój przybył do mnie z drogi, a nie mam, co przed nim położyć.

7. A on *będąc* w środku, w odpowiedzi, rzekłby: Nie zadawaj mi trudu^{*}; już drzwi zamknięte, a dzieciątka moje są ze mną w łóżku; nie mogę wstać i dać ci.

^{*}lub: *nie kłopotcz*

8. Mówię wam: Nawet gdyby nie wstał i nie dał, mimo że jest jego przyjacielem, to wstanie i na pewno^{*} da z powodu jego natręctwa, tyle ile potrzebuje.

^{*}lub: *rzeczywiście*

Lk 18,1-8

9. I ja wam mówię: Proście, a będzie^{*} wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a będzie^{*} wam otworzone.

^{*}lub: *zostanie*

Mt 7,7

10. Każdy bowiem, kto prosi, otrzymuje; a kto szuka, znajduje; a temu, co puką, zostanie otworzone. Iz 55,6; J 14,13

11. A *jeśli* jakiegós ojca *pośród* was, syn poprosi o chleb, czy poda mu kamień? A jeśli o rybę, czy zamiast ryby poda mu węża?

12. A jeśli prosi o jajko, czy poda mu skorpiona? Ez 2,6; Łk 10,9; Obj 9,10

13. Jeśli więc wy, będąc złymi^{*}, umiecie dawać dobre dary swoim dzieciom, o ileż bardziej Ojciec wasz z nieba da Ducha Świętego *ty*m, *którzy* Go proszą? Rdz 6,5; Hi 15,14; Ez 36,27; J 4,10; 7,38-39

^{*lub: niegodziwi}

14. I wypędzał demona z człowieka, a ten był niemy; stało się, gdy wyszedł ów demon, że niemy przemówił; a tłumy zdziwiły się.

15. Lecz niektórzy z nich mówili: Przez Belzebuba^{*}, władcę demonów, wyrzuca demony.

^{*tj. ironicznie - „Pan much” - bóstwo}

^{Ekronitów - por. 2Kr1 1,2}

Mt 12,22; Mt 10,25; Mk 3,22

16. A inni, wystawiając Go na próbę^{*}, żądali od Niego znaku z nieba. Mt 16,1; Mk 8,11; J 6,30

^{*gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić}

17. Ale On, znając ich myśli^{*}, powiedział im: Każde królestwo, które zostało podzielone^{**} samo w sobie, pustoszeje, a dom na dom się wali. ^{*lub: rozważanie wewnętrzne, zamysł} Mt 12,26;

^{**lub: rozdwojony, podzielony na części}

Jk 3,5

18. A jeśli i szatan podzielony jest sam w sobie, jak ostoi się jego królestwo? Bo mówicie, że ja przez Belzebuba wyganim demony.

19. A jeśli ja przez Belzebuba wyrzucam demony, to synowie wasi przez kogo wyrzucają? Dlatego oni będą waszymi sędziami.

20. A jeśli ja palcem Boga wyganim demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boga.

Wj 8,19; Ps 8,3; Mt 12,28

21. Gdy uzbrojony siłacz strzeże swego dzieźniça, jego mienie spoczywa w pokoju;

22. Ale kiedy mocniejszy od niego przychodzi i zwycięża go, zabiera całą jego zbroję, w której pokładał ufność, a łupy jego rozdaje. Iz 53,12; Kol 2,15; Hbr 2,14; 1J 4,4

23. *Kto* nie jest ze mną, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera ze mną, rozprasza^{*}. Łk 9,50;

^{*gr.: skorpiondzo - rozszypnywać, rozzerzwać, rozdzielać} Mt 12,30

24. Gdy duch nieczysty wychodzi z człowieka, przechodzi przez miejsca suche^{*}, szukając odpoczynku, i gdy go nie znajdzie, mówi: Wróć do mojego domu, skąd wyszedłem.

^{*lub: bezwodne}

Mt 12,43; Hi 1,7; 1P 5,8

25. I gdy przychodzi, znajduje go wymieciony i przyozdobiony. Mt 12,44; 2Tes 2,9; 2P 2,10

26. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów *bardziej* niegodziwych od siebie, i gdy wchodzą, mieszkają tam; i końcowy stan tego człowieka staje się gorszy niż pierwszy. Mt 23,15; 1P 2,20-22; J 5,14; 2P 2,20

27. I stało się, gdy On to mówił, że pewna kobieta z tłumu podniosła swój głos i powiedziała: Błogosławione łono, które Cię nosiło, i piersi, które ssałeś!

Łk 1,28.42

28. A On powiedział: Błogosławieni^{*} są raczej ci, którzy słuchają Słowa Bożego, i go strzegą^{**}. ^{*lub: szczęśliwi} Ps 1,1-3; Łk 8,21;

^{**lub: przestrzegają}

Jk 1,22-25; Obj 22,14

29. A gdy zgromadzał się tłum, zaczął mówić: To pokolenie jest złe; żąda znaku, ale nie będzie mu dany znak, jak tylko znak proroka Jonasza.

Jon 2,1; Łk 9,41; Mt 12,38; 1Kor 1,22

30. Albowiem jak Jonasz stał się znakiem dla *mieszkańców* Niniwy, tak będzie i Syn Człowieczy *znakiem* dla tego pokolenia.

Jon 1,17; Łk 24,46; Mt 12,40

31. Królowa z południa powstanie^{*} na sąd z mężami tego pokolenia i uzna ich za zasługujących na karę^{**}; bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona; a oto tutaj *ktos* więcej niż Salomon. 1Krl 10,1

^{*domysł. (z martwych); **potępi, wyda sąd przeciwko}

32. Mężowie z Niniwy staną na sądzie z tym pokoleniem i uznają ich za zasługujących na karę; bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza; a oto tutaj *ktos* więcej niż Jonasz.

33. A nikt, gdy zapali lampę, nie stawia jej w ukryciu, ani pod korcem^{*}, ale na świeczniku, aby ci, którzy wchodzą, widzieli światło.

^{*tj. naczynie na zboże o pojemności 9 l}

Mt 5,15; Mk 4,21

34. Lampą ciała jest oko; jeśli więc twoje oko jest prosto *patrzące*^{*}, całe twoje ciało jest jasne; a jeśli byłoby złe^{**}, i twoje ciało będzie ciemne. ^{*tj. nie zezowate; **lub: niegodziwie - Mt 6,24}

35. Uważaj^{*} więc, czy światło w tobie nie jest ciemnością. ^{*lub: bacż} Mt 6,22

36. Jeśli więc całe twoje ciało^{*} jest jasne, nie mając w sobie jakiegós części ciemnej, będzie całe *tak* jasne, jak gdyby cię lampa blaskiem oświeciła. ^{*gr.: soma - por. Kol 2,11*} Prz 4,18

37. A gdy to mówił, zaprosił Go pewien faryzeusz, aby u niego zjadł obiad^{*}; a gdy wszedł, spoczął przy stole. ^{*lub: śniadanie} Mt 15,2; Mk 7,3

38. A widząc to faryzeusz, zdziwił się, że najpierw nie zanurzył* ręk przed obiadem.

*gr: baptidzo - nie dokonał rytuału, obmycia rąk; przez zanurzenie

39. A Pan powiedział do niego: Teraz wy, faryzeusze, oczyszczacie to, co jest na zewnątrz kubka i misy; ale to, co jest wewnątrz was, pełne jest grabieży i niegodziwości. Mt 23,25

40. Bezmyślni! Czy ten, który uczynił to, co jest zewnątrz, nie uczynił też tego, co jest wewnątrz? *lub: bezrozumni, lekkomyślni 1Sm 16,7

41. Raczej z tego, co jest wewnątrz, ofiarujecie dar miłosierdzia*; a oto, wszystko będzie dla was czyste. *lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna

42. Ale biada wam faryzeuszom, gdyż dajecie dziesięcinę z mięty i z ruty*, i z każdego ziela, a omijacie sprawiedliwość i miłość Boga; te rzeczy trzeba było czynić, a tamtych nie opuszczać. Kpł 27,30; Ne 10,37; Ml 3,8

*tj. krzewiasta roślina wys. 60 cm stosowana w medycynie

43. Biada wam faryzeuszom, gdyż miłujecie pierwsze ławy w synagogach i pozdrowienia na rynkach. Prz 16,18; Mt 23,6; Łk 14,7

44. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo jesteście jak grobowce nieoznaczone, a ludzie, którzy po nich chodzą, nie wiedzą o tym. Ps 5,9; Mt 23,27; Dz 23,23

45. A w odpowiedzi, pewien znawca Prawa powiedział do niego: Nauczycielu! To mówiąć i nas znieważasz*. *lub: obrażasz

46. A On powiedział: I wam, znawcom* Prawa biada, że obciążacie ludzi ciężarami niemożliwymi do uniesienia, a sami nawet jednym ze swoich palców tych ciężarów nie dotykacie. *gr: nomikos - nauczyciel Prawa, biegły w Prawie

47. Biada wam, że budujecie grobowce prorokom, a wasi ojcowie ich pozabijali.

48. A zatem świadczycie, że zgadzacie się z czynami swoich ojców. Oni ich wprawdzie pozabijali, a wy budujecie ich grobowce.

49. Dlatego też i Mądrość Boża powiedziała: Poślę do nich proroków i apostołów, a z nich niektórych zabiją i będą prześladować;

50. Aby zażądano od tego pokolenia krwi wszystkich proroków, która jest przelana od założenia świata, Rdz 9,5; Ps 9,12; Obj 18,20

51. Od krwi Abła aż do krwi Zachariasza, który zginął pomiędzy ołtarzem a domem* Boga; tak, mówię wam, zostanie zażądana od tego pokolenia. Rdz 4,8; 2Krn 24,20-22; Mt 23,35

*gr: oikos - dom; tu: w znac. domu Bożego, rodzina, mieszkanie

52. Biada wam, znawcom Prawa, że zabralście klucz poznania; sami nie weszliście, a tym, którzy chcą wejść*, przeszkodziliście.

*dost.: uchodzącym

Mt 2,7-8; J 7,47-52

53. A gdy im to mówił, zaczęli uczeni w Piśmie i faryzeusze gwałtownie* występować przeciwko Niemu i wypytywać Go odnośnie wielu rzeczy, *dost.: strasznie, boleśnie

54. Zastawiając pułapkę* na Niego i dążąc, aby Go pochwylić** na jakimś słowie z Jego ust, aby Go oskarżyć. Ps 37,32; Mt 22,15

*lub: czyhając na Niego; **dost.: złapać, upolować

12 Wtedy, gdy zgromadziło się wiele tysięcy* ludu, tak że jedni po drugich deptali, zaczął mówić do swoich uczniów: Przede wszystkim zważcie** na zakwas faryzeuszów, którym jest obłuda. Mt 16,6; Mk 8,15

*gr: myrias (miliarda) - dziesięć tysięcy, tu: w Lmn.

*gr: prosecho - zważać na siebie, poświęcać uwagę, chronić się

2. A nie ma nic zakrytego, co nie zostanie odsłonięte, i nic tajemnego, co nie byłoby poznane. Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5

3. Dlatego, co mówiliście w ciemności, będzie słyszane w świetle, i co szepotaliście do ucha w alkierzach*, głoszone będzie na tarasach** *lub: pomieszczenia prywatne, tajne; **tj. dachach

4. A mówię wam, moim przyjaciółom*: Nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, a potem nie mają już nic więcej, co mogliby uczynić. *gr: filas - kochający, życzliwy, przyjazny Iz 51,7; J 15,14

5. Pokażę wam natomiast, kogo macie się bać: Bójcie się Tego, który, gdy zabije, ma władzę* wrzucić do Gehenny**, to wam mówię, Tego się bójcie. *lub: prawo, moc Mt 10,28; 25,41

**tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia

6. Czyż pięciu wróbli nie sprzedają za dwa assariony*? I ani jeden z nich nie jest zapomniany przed obliczem Boga.

*moneta o bardzo niskiej wartości

Mt 10,29; Ps 50,10;

2 godziny pracy pracownika rolnego Pwt 22,6; Mk 11,13

7. Ale i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. Nie bójcie się więc; więcej znaczyć* niż wiele wróbli. *lub: jesteście ważniejsi

8. A mówię wam: Każdy kto przyzna* się do mnie przed ludźmi, do tego i Syn Człowieczy przyzna się przed aniołami Boga;

*lub: wyznać, ogłosić publicznie, oznajmić otwarcie

9. A kto wyparłby się mnie przed ludźmi, ten dozna odrzucenia przed aniołami Boga.

10. I każdy, kto powie jakieś słowo na Sy-

na Człowieczego, temu będzie odpuszczone; a temu, kto by bluźnił^{*} przeciwko Duchowi Świętemu, nie zostanie odpuszczone.

^{*gr: blasfemeo - por: Mk 2,7*} Mt 12,31; Mk 3,28; 1Tm 1,13

11. A gdy was będą prowadzić do synagog, i przed rządzącymi i władze, nie martwcie^{*} się, jak macie się bronić, i co *macie* mówić.

^{*lub: troszczyć się} Łk 21,12; Mt 10,17; Mk 13,9

12. Duch Święty bowiem nauczył was w tej godzinie, co trzeba powiedzieć.

13. I powiedział do Niego ktoś z ludu: Nauczycielu! Powiedz mojemu bratu, aby podzielił się ze mną dziedzictwem.

14. A On powiedział do niego: Człowieku! Kto mnie ustanowił sędzią lub rozjemcą^{*} nad wami?

^{*gr: meristes - rozjemca, rozdzielający np. dziedzictwo}

15. I powiedział do nich: Uważajcie i strzeżcie się chciwości, gdyż życie *człowieka* nie jest *zależne* od obfitości jego majątności.

16. I powiedział im podobieństwo^{*}, mówiąc: U pewnego bogatego człowieka obrodziło pole.

^{*dost.: położyć obok, przykład, porównanie}

17. I rozważał w sobie, mówiąc: Co mam zrobić, skoro^{*} nie mam gdzie gromadzić moich plonów?

^{*lub: jako że, ponieważ} Łk 22,12; Dz 1,30

18. I powiedział: To uczynię: Zburzę swoje spichlerze i większe pobuduję, i zgromadzę wszystkie moje plony i wszystkie swoje dobra;

19. I powiem mojej duszy: Duszo! Masz wiele dóbr złożonych na wiele lat; odpocznij, jedz, pij, i bądź dobrej myśli.

Kaz 11,9

20. Ale Bóg powiedział do niego: Bezmyślny! Tej nocy zażądają od ciebie twojej duszy, a to, co przygotowałeś, czyje będzie?

21. Tak będzie *i z tym*, który dla siebie gromadzi^{*} skarby, a nie wzbogaca się u Boga.

^{*gr: thesaurizo - gromadzić, zbierać, trzymać w zapasie}

22. Do swoich uczniów natomiast powiedział: Dlatego mówię wam: Nie troszczcie się o swoje życie^{*}, co będziecie jeść, ani o ciało, w co się przyodziewiecie.

^{*lub: duszę} Mt 6,25

23. Dusza^{*} więcej znaczy niż pokarm, a ciało niż ubranie.

^{*gr: psyche - istota żywa, dusza jako ośrodek woli, uczuć, myśli, życie, technienie, oddech, osoba}

24. Przyjrzyjcie^{*} się krukowi, że nie sieją ani znają, nie mają spizarni ani spichlerza, a Bóg je żywi; o ile bardziej wy jesteście ważniejsi niż ptaki?

^{*lub: dostrzec} Ps 147,9; Mt 10,21; Łk 12,7

25. A któż z was, troszcząc się, może dodać do swojego wzrostu jeden łokieć^{*}?

^{*por: Mt 6,27**}

26. Jeśli więc *nawet* najmniejszej rzeczy nie możecie *uczynić*, dlaczego troszczycie^{*} się o pozostałe?

^{*lub: martwić}

27. Przypatrzcie się liliiom, jak rosną; nie trują się, ani nie przędą; a mówię wam: Nawet Salomon w całej swojej chwale nie był tak przyodziany, jak jedna z nich.

28. Jeśli więc trawę na polu, która dziś jest, a jutro będzie w piec wrzucona, Bóg tak przyodziewa, o ile bardziej was, o małej wiary!

29. Nie pytajcie^{*} się więc, co będziecie jeść albo pić, i nie bądźcie niespokojni.

^{*dost.: szukać} Mt 6,31; Łk 22,35

30. Tego wszystkiego bowiem szukają narody^{*} świata; ale Ojciec wasz wie, że tego potrzebujecie.

^{*lub: poganie, nie-Żydzi} Iz 55,6; Mt 6,33

31. Jednak *wy* szukajcie Królestwa Bożego, a to wszystko będzie wam dodane.

1Krn 16,11

32. Nie bój się, mała trzódko! Upodobało się Ojcu waszemu dać wam Królestwo.

Iz 41,14; Mt 25,34; 2Tes 1,5; Hbr 12,28; Jk 2,5

33. Sprzedajcie swoje majątności i ofiarujcie dar miłosierdzia^{*}; sprawcie sobie sakiewki, które nie niszczeją, skarb niewyczerpany w niebiosach, gdzie złodziej nie podchodzi, i mól nie niszczy.

2Kor 8,2; Łk 18,22;

^{*lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna} Mt 19,21; Dz 2,45; 4,34

34. Albowiem gdzie jest wasz skarb^{*}, tam będzie i wasze serce.

Kol 3,1-3; Mt 6,21; Flp 3,20

35. Niech^{*} będą^{*} przepasane wasze biodra, i lampy^{*} zapalone.

Mt 25,4; Flp 2,15; Ef 6,14; 1P 1,13

^{*dost.: niech są; *gr: lychnos - lampa, świeca na świeczniku}

36. A wy, bądźcie podobni ludziom oczekującym swojego pana, kiedy powróci z wesela^{*}, aby kiedy przyjdzie i zapuka, zaraz mu otworzono.

^{*dost.: z wesel - Lmn.} Mt 22,1; 24,22

37. Błogosławieni ci słudzy^{*}, których pan, gdy przyjdzie, znajdzie czuwających. Zaprawdę mówię^{**} wam, że przepasze się i położy ich przy stole, i podejdzie, i będzie im służył.

^{*lub: niewolnicy; **gr: amen - z hebr.: godne wiary}

38. I jeśli przyszedłby podczas drugiej^{*}, lub przyszedłby podczas trzeciej^{**} straży, błogosławieni są ci słudzy, jeśli ich tak znajdzie.

^{*tj. od 21 do 24 naszego czasu; **od 24 - do 3 rano}

39. To natomiast wiedźcie, że gdyby wiedział gospodarz, o której godzinie ma przyjść złodziej, czuwałby i nie dopuściłby, *aby* podkopać^{*} się do jego domu.

1Tes 5,2-3;

^{*tj. włamać się, przekopać ścianę} Mt 24,43; 2P 3,10

40. I wy więc bądźcie* gotowi; bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślcie. *dost.: stawajcie się Mt 24,42; 1Tes 5,6

41. Wtedy Piotr powiedział Mu: Panie? *Czy* do nas mówisz to podobieństwo*, czy też do wszystkich? *gr.: parabole - przykład, porównanie

42. Pan natomiast powiedział: Kto zatem jest tym wiernym i roztropnym zarządcą*, którego pan postawi nad swoją służbą, aby *im* dawał przydział zboża we *właściwym* czasie? *gr.: oikonomos - zarządca domu, nadzorca 1Kor 4,1

43. Błogosławiony ten sluga, którego pan je- go, gdy przyjdzie, znajdzie tak czyniącego;

44. Prawdziwie mówię wam, że go postawi nad wszystkimi swoimi dobrami*.

*lub: dobytkiem, mieniem Mt 24,47; Obj 3,21; Łk 22,39

45. A jeśli powiedziałyby ów sluga w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem, i zaczęły bić sługi i służebnice, a jeść, pić i upijać się,

46. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego nie oczekuje, i w godzinie, której nie zna, i rozetnie* go, i położy dział jego z niewierzającymi. *lub: potnie na kawalki Ps 37,9; 94,14; 1Tes 5,3

47. Ten sluga natomiast, który poznał wolę swojego pana i nie przygotował się, i nie czynił zgodnie z jego wolą, odbierze wiele rą- zów*; *lub: być chłostany Jk 4,17

48. Ten natomiast, który nie znał, a uczynił rzeczy godne batów, będzie mniej chłostany. Od każdego bowiem, komu wiele dano, wiele będzie się żądać; a komu wiele powierzono*, od tego więcej będą wymagać**.

*gr.: parathitemi - położyć obok, powierzyć, zdeponować Kpł 5,17; **gr.: aiteo - prosić, błagać, żądać, wymagać Rz 2,12; 1Tm 1,13

49. Przeszedłem ogień zrzucić na ziemię, i tego chcę, aby już zapłonął!

*dost.: został zapalony Iz 11,4; Mt 3,2; 4,1; Mt 3,10; Łk 12,51

50. Mam też zostać zanurzony* w chrzcie*; i jakże jestem utrapiony**, dopóki się to nie dopełni!

*gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - przesiąknąć; **lub: uciskany, powstrzymywany Mt 20,22; Mk 10,38; Ps 40,8

51. Czy wydaje się wam, że przybyłem, aby przynieść pokój na ziemi? Wcale nie, mówię wam, raczej podział*.

*lub: brak jedności, niezgoda Mt 3,2; 4,1; Mt 3,10; Łk 12,51

52. Albowiem od teraz będzie pięciu w jednym domu podzielonych*, trzech przeciwko dwóm, i dwóch przeciwko trzem.

*gr.: diameridzo - rozłupać, nie zgadzać się (w sporze), podzielić

53. Podzieleni będą: ojciec przeciwko syno-

wi i syn przeciwko ojcu, matka przeciwko córce i córka przeciwko matce, teściowa przeciwko swojej synowej i synowa przeciwko swojej teściowej.

Mt 7,6; Mt 10,21; 24,10

54. I mówił do tłumów: Gdy wiedzicie obłok wznoszący się od zachodu, zaraz mówicie: Ulewa nadchodzi; i tak się dzieje*;

*dost.: staje się Hi 37,17

55. I gdy wiatr wiejący od południa, mówicie: Będzie upał; i jest*.

dost.: staje się Mt 13,43

56. Obludnicy! Oblicze ziemi i nieba wiecie jak rozpoznawać*, natomiast tego czasu nie rozpoznajecie*?

*lub: badać, doświadczać, próbować

57. A dlaczego sami z siebie nie osądzacie, co jest sprawiedliwe*?

gr.: dikaios - por. Mt 13,43

58. Gdy więc idziesz ze swoim przeciwnikiem do urzędnika*, już w drodze zadaj sobie trud, aby uwolnić się od niego, aby cię czasem nie zaciągnął przed sędziego, a sędzia nie wydał poborcy, a poborca nie wrzucił** cię do więzienia.

*gr.: archon - rządzący, Mt 5,25

urzędnik przewodniczący radzie Arewopagu; **dost.: wrzucił

59. Mówię ci: Nie wyjdiesz stamtąd, póki nie oddasz ostatniego lepta**.

tj. drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42

13 W tym samym czasie, niektórzy z *tam* obecnych*, oznajmili mu o Galilejczykach, których krew Piłat zmieszał z krwią ich ofiar.

*gr.: pareimi - być obok, być pod ręką Dz 5,37

2. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy wydaje się wam, że ci Galilejczycy byli *większymi* grzesznikami od wszystkich innych Galilejczyków, że tak ucierpieli?

3. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie*, wszyscy podobnie** zginiecie.

*gr.: metanoia - zmiana myślenia, zaurwienie - por. 2P 3,9**

**gr.: hoautos - tak też, tak samo, podobnie Łk 24,47; Dz 2,3

4. Albo tych osiemnastu, na których upadła wieża w Syloe i zabiła ich; czy wydaje się wam, że oni byli *bardziej* winni niż wszyscy ludzie mieszkający w Jerozolimie?

5. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie, wszyscy tak samo* zginiecie**.

gr.: homoiouis - por. Hbr 2,17 Łk 13,3; Ez 18,30; 2P 3,9

**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, polozyć kres, zginąć, zładzić

6. I powiedział im to podobieństwo: Pewien człowiek miał figowca zasadzonego w swojej winnicy, przyszedł *więc* i szukał na nim owocu, i nie znalazł.

Iz 5,1; Jr 2,21; Mt 3,8

7. Wtedy powiedział do winogrodnika: Oto przez trzy lata przychodzę i szukam owocu

na tym drzewie, i nie znajduję. Wytnij je; po co zajmuje ziemię bezużytecznie?*

*gr.: *katargeo* - por: *1Kor 13,8*** Kpl 19,23; Łk 3,9; J 15,2

8. Ale on w odpowiedzi, rzekł do niego: Panie! Pozostaw je jeszcze na ten rok, aż je okopię i obłożę nawozem; Hbr 6,8; Ez 10,1

9. Może potem* przyniesie owoc; a jeśli nie, wytniesz je w przyszłości. *gr.: *men* - por: *J 11,6**

10. A w sabaty nauczał w jednej z synagog.

11. I oto była tam kobieta, która miała ducha niemocy* od osiemnastu lat, a była tak pochylona, że nie mogła się w ogóle wyprostować. *lub: *słabości, bezsiły* Mt 9,32; Łk 8,2; J 5,5

12. Gdy Jezus ujrzał ją, zawołał* do siebie i powiedział jej: Kobieto! Uwolniona jesteś od swojej słabości. *lub: *przemówił, zwrócił*

13. I nałożył na nią ręce, i od razu się wyprostowała* i wysławiła** Boga. Mk 6,5; 16,8; Łk 4,40
*dosł.: *została wyprostowana*; **gr.: *doksadzo* - por: *J 7,39***

14. A przełożony synagogi powiedział oburzony, że Jezus uzdrawiał w sabat, mówiąc do tłumu: Jest szczęście dni, w które trzeba pracować; w te więc dni przychodźcie po uzdrowienie*, a nie w dzień sabatu. Kpl 23,3;

*dosł.: *zostać uzdrowionymi* Wj 20,9; Ez 20,12; Mt 12,10

15. Wtedy Pan w odpowiedzi, rzekł do niego: Obłudniku, czy każdy z was w sabat nie odwiązuje swojego wołu albo osła od żłobu, i nie prowadzi, *żeby go napić?* Prz 11,9

*gr.: *hypokrites* - aktor grający na scenie, obłudnik

16. Czy więc tej córki Abrahama, którą szatan związał – spojrzcie! – na osiemnaście lat, nie należało rozwiązać z *tych* więzów w dzień sabatu? Łk 19,9; Rz 4,11; 2Tm 2,26

17. I gdy On to mówił, zawstydziła się wszyscy Jego przeciwnicy, i cały lud radował się ze wszystkich chwalebnych czynów, które działał się przez Niego. Iz 45,24; 1P 3,16

18. Mówił też: Do czego podobne* jest Królestwo Boże, i do czego je przyrównam?

*gr.: *homoioo* - por: *Hbr 2,17*** Łk 17,21; Mt 13,31; Mk 4,30

19. Podobne jest do ziarna gorczycy, które człowiek wziął i wrzucił do swojego ogrodu; i rosło, i stało się wielkim drzewem, a ptaki z nieba zagnieździły się w jego gałęziach.

20. I powiedział ponownie: Do czego przyrównam Królestwo Boże? Mt 13,24

21. Podobne jest do kwasu, który wzięła kobieta i zmieszała z trzema miarami* mąki, aż całe się zakwasilo. *dosł.: *saton* - ok. 13 litrów

22. I chodził po miastach i miasteczkach, nauczając i zmierzając ku Jerozolimie.

23. I powiedział do Niego pewien *człowiek*: Panie! Czy niewielu będzie zbawionych? A On powiedział do nich: Mt 7,14; 20,16

24. Zmagając* się, aby wejść przez ciasną bramę; albowiem mówię wam: Wielu będzie starało** się wejść, ale nie będą w stanie.

*gr.: *agonidzomai* - walczyć w zawodach, zmagać się, zabiegać

**lub: *szukać, dociekać, usilnie starać się* Rdz 7,16; Mt 25,10

25. Kiedy wstanie gospodarz i zamknie bramę, a wy stojąc na zewnątrz zaczepicie puknąć w bramę, mówiąc: Panie, panie, otwórz nam! A on w odpowiedzi powie wam: Nie znam was. Skąd jesteście?

26. Wtedy zacznecie mówić: Jedliśmy z tobą* i piiliśmy, i nauczyłeś na naszych ulicach**.

*dosł.: *przed tobą*; **gr.: *plateia* - plac, ulica, szeroka droga

27. A on powie: Mówię wam, nie znam was. Skąd jesteście? Odstąpcie ode mnie wszyscy, sprawy bezprawia*.

Ps 1,6; Mt 7,21; 25,41

*gr.: *adikia* - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości

28. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów, gdy zobaczycie Abrahama, Izaaka, Jakuba i wszystkich proroków w Królestwie Boga, a was samych na zewnątrz wyrzuconych.

29. I przyjdą ze wschodu i z zachodu, i z północy i z południa, i spoczną za stołem w Królestwie Bożym. Rdz 28,14; Mt 8,11; Obj 7,9

30. I oto są ostatni, którzy będą pierwszymi, i są pierwsi, którzy będą ostatnimi.

31. W tym dniu podeszli niektórzy faryzeusze, mówiąc do Niego: Wyjźd i idź stąd, bo Herod chce Cię zabić. Ps 11,1-2; Mt 14,1

32. I powiedział im: Idźcie i powiedzcie temu lisowi*: Oto wyrzucam demony i dokonuję uzdrowień dziś i jutro, a trzeciego *dnia* konczę. *gr.: *alopeks* - lis - w staroż. osoba o małym znaczeniu, osoba o destrukcyjnym wpływie, oszust, morderca J 17,4; 19,30

33. Jednakże trzeba mi dziś i jutro, i następnego *dnia* być w drodze; gdyż niedopuszczalne jest, aby prorok miał zginąć poza Jerozolimą. J 17,4; 19,30

34. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy posyłają cię; ile razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, w ten sposób jak kwoka *zgromadza* swoje kurczęta pod skrzydła, a nie chciałeś. Ps 36,7; 57,1; 91,4; Mt 23,37

35. Oto wasz dom będzie zostawiony pusty.

A zaprawdę mówię wam, że nie zobaczycie mnie, aż przyjdzie czas, gdy powiecie: Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA.

14 I stało się, gdy Jezus wszedł w sabbat do domu jednego z przywódców faryzeuszów, aby zjeść posiłek* – oni Go uważnie obserwowali. *dost.: chleb

2. I oto zjawił się pewien człowiek chory na puchlinę wodną. Mt 14,14; Mk 6,5,13; Łk 9,2

3. A Jezus w reakcji* na to, powiedział do znawców Prawa i do faryzeuszów, mówiąc: Czy wolno w sabbat uzdrawiać? A oni milczeli. *dost.: w odpowiedzi rzekł - idiom charakter. dla j. hebrajskiego

4. Wtedy On ujął go, uzdrowił i odesłał.

5. I powiedział* do nich: Kto z was, gdy jego osioł albo wół wpadnie do studni**, nie wyciągnie go od razu w dniu sabbatu?

por. w 3; **gr.: frear - studnia, głębina otchłani, cysterna

6. I nie byli w stanie* Mu na to odpowiedzieć*. *gr.: ouk ischysan - być bez siły, nie mieć zdolności

*gr.: antapokrínomai - odpowiedzieć przeciw, zaprzeczyć

7. I powiedział zaproszonym podobieństwo, gdy dostrzegł*, jak obierali pierwsze miejsca, i mówił do nich: *gr.: epecho - zwrócić uwagę

8. Kiedy jesteś przez kogoś zaproszony na wesele, nie zajmuj pierwszego miejsca przy ławie, aby czasem ktoś znaczniejszy od ciebie nie został przez niego zaproszony; Prz 25,6

9. A gdy ten, który ciebie i jego zaprosił, podejdzie i powie ci: Ustąp* temu miejsca; i wtedy ze wstydem będziesz musiał* spocząć na ostatnim miejscu. *dost.: daj; **dost.: rozpozniejsz

10. Ale kiedy zostałeś zaproszony, pójdź i spocznij na ostatnim miejscu; aby, gdy przyjdzie ten, który cię zaprosił, powiedział tobie: Przyjacielu! Przesuń się wyżej; wtedy będziesz miał chwałę wobec wszystkich współspoczywających* z tobą. *por. Mt 13,9*

11. Gdyż każdy, kto siebie wywyższa, będzie poniżony, a kto się uniża, będzie wywyższony. Prz 15,33; 1Sm 15,17; Mt 23,12; Jk 4,6; 1P 5,5

12. A mówił i temu, który Go zaprosił: Gdy wyprawiasz obiad albo wieczerę, nie zwołuj swoich przyjaciół, ani swoich braci, ani swoich krewnych, ani bogatych sąsiadów, żeby cię czasem i oni w zamian nie zaprosili, i to stałoby się twoją odplątą.

13. Ale gdy wyprawiasz ucztę, wezwij ubogich, ułomnych, chromych i ślepych,

14. A będziesz błogosławiony; gdyż nie mają ci czym odplacić, będzie ci bowiem odplacone przy powstaniu z martwych sprawiedliwych. Dn 12,3; Mt 10,42; 25,34-40

15. A słysząc to jeden ze współspoczywających, powiedział do niego: Błogosławiony*, który będzie jadł chleb w Królestwie Boga. *gr.: makarios - por. Mt 5,3* J 6,27; Mt 8,11; Obj 19,9

16. On natomiast powiedział do niego: Pewien człowiek wyprawil* wielką wieczerę, i wielu zaprosił; *dost.: uczynił Mt 22,1-14; Mk 6,21

17. I w godzinie wieczerzy, posłał swojego sługę, aby powiedzieć zaproszonym: Przychodźcie, bo wszystko jest już gotowe.

18. I zaczęli się wszyscy, jak jeden* wymawiać. Pierwszy powiedział mu: Kupiłem pole, muszę* iść i je zobaczyć; proszę cię, miej mnie za wymówionego. *lub: zgodnie Iz 28,12; *lub: mieć potrzebę, konieczność Mt 22,5; J 1,11; 5,40

19. A drugi powiedział: Kupiłem pięć par wołów i idę je wypróbować; proszę cię, miej mnie za wymówionego. Łk 9,62; Mt 13,46

*gr.: paraitemai - udaremnić przez błaganie, odrzucić, odmówić

20. A inny powiedział: Pojąłem* żonę, dlatego nie mogę przyjść. *gr.: gameo - ożenić się, poślubić

21. I wrócił ów sługa, i oznajmił to swojemu panu. Wtedy rozgniewał się gospodarz i powiedział swojemu słudze: Wyjdź szybko na place i ulice miasta, i wprowadź tu ubogich, ułomnych, chromych i ślepych. Iz 35,6;

*gr.: cholos - kulawy, bez stopy Mt 22,9; Łk 10,10

22. I powiedział sługa: Panie! Stało się, jak rozkazałeś, i jeszcze jest miejsce.

23. I powiedział pan do sługi: Wyjdź na drogi i między płoty, i przymuszaj* wejść, aby został napełniony mój dom. Dz 16,15; 1Kor 9,19

*gr.: anakado - przymuszając, czynić koniecznym, przynaglać

24. Albowiem mówię wam, że nikt z owych mężów, którzy są zaproszeni*, nie skosztuje mojej wieczerzy. *gr.: kaleo - uolać, używać, zapraszać

25. I gdy szły razem z Nim wielkie tłumy, obrócił się i powiedział do nich:

26. Jeśli ktoś przychodzi do mnie, a nie ma w nienawiści* swojego ojca i matki, i żony, i dzieci, i braci, i siostr, a nawet i swojego życia, nie może być moim uczniem.

*lub: nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, Pwt 13,6; 21,15; kochać kogoś lub coś mniej od drugiego J 12,25; Mt 10,37

27. I ktokolwiek nie niesie* swojego krzyża, a idzie za mną, nie może być moim uczniem.

*gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać Mt 16,24; Mk 8,34

28. Bo kto z was, chcąc zbudować wieżę, najpierw nie usiadzie i nie obliczy kosztu, czy ma na dokończenie?

29. Aby czasem, gdy położy fundament, a nie będzie mógł dokończyć, wszyscy, którzy to widzą, nie zaczęli kpić z niego,
30. Mówiąc: Ten człowiek zaczął budować, a nie mógł dokończyć.

Hbr 10,38; 2P 2,19

31. Albo, jaki król jadąc potykać się na wojnę z drugim królem, nie usiadzie i najpierw nie rozważy, czy jest *na tyle* silny, *by* z dziesięcioma tysiącami *ludzi* stanąć naprzeciw *temu*, który idzie na niego z dwudziestoma tysiącami?

Prz 20,18; 2s,8

32. A jeśli nie, to gdy tamten jeszcze jest daleko, wysła do niego posłów, prosząc o pokój*.

33. Tak i każdy z was, kto nie rozstanie* się ze wszystkim co posiada**, nie może być moim uczniem.

34. Dobra jest sól; lecz jeśli sól straci swój smak, czym zostanie przyprawiona? Kpl 2,13

35. Nie nadaje się ani do ziemi, ani do nawozu; wyrzucają ją na zewnątrz. Kto ma uszy by słuchać, niech słucha.

Hbr 2,4; Mt 5,13; J 15,6

15 A byli *tam* wszyscy celnicy i grzesznicy, *którzy* przybliżali się do Niego, aby Go słuchać.

2. I szernrali faryzeusze i uczeni w Piśmie, mówiąc: Ten przyjmuje grzeszników i jada z nimi.

Mt 9,10; 1Tm 1,15; Dz 11,3

3. I powiedział do nich to podobieństwo*, mówiąc:

4. Który człowiek spośród was, mając sto owiec, i zgubi jedną z nich, nie zostawia dziewiedziesięciu dziewięciu na pastwiskowi, i nie idzie za zaginioną, aż ją znajdzie?

5. A gdy ją znajdzie, kładzie na swoje ramiona, radując się.

Mt 8,12; Ps 119,176

6. I gdy przyjdzie do domu, zwołuje przyjaciół i sąsiadów, mówiąc im: Radujcie się ze mną*, bo znalazłem swoją owcę, która mi zaginęła.

7. Mówię wam, że taka będzie radość w niebie z jednego grzesznika, który się upamięta, *i to bardziej* niż z dziewięćdziesięciu dziewiciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują upamiętania*.

*gr: *synchairo* - współpracować 1P 2,25

*lub: zmiany myślenia, zawrócenia

8. A która kobieta, mając dziesięć drachm, jeśli zgubiłaby jedną drachmę*, nie zapala lampy i nie zmiata domu, starannie szukając, aż znajdzie?

J 10,16; Ef 2,17; Mt 18,28

*drachma - stawka dzienna robotnika sezonowego

9. A gdy znajdzie, zwołuje przyjaciółki i sąsiadki, mówiąc: Radujcie się ze mną, albowiem znalazłam drachmę, którą zgubiłam.

10. Taka, mówię wam, będzie radość przed aniołami Boga z jednego grzesznika, *który się* upamiętał.

Ez 33,11; Łk 2,1; 2P 3,9

11. Powiedział też: Pewien człowiek miał dwóch synów*;

12. I młodszy z nich powiedział ojcu: Ojcze! Daj mi przypadającą na mnie część majątku. I podzielił im majątność.

Pwt 21,16

13. A po niewielu dniach, młodszy syn zabrał wszystko i odejechał do dalekiej krainy, i żyjąc rozwiąze*, roztrwonil tam swoją majątność.

*gr: *asotos* - w sposób rozrzutny, rozwiązy

14. A gdy wszystko wydał, nastal wielki głód w tej krainie, i on zaczął *cierpieć* niedostatek*.

15. Poszedł więc, przyłączył się do jednego z obywateli tej krainy, który posłał go do swoich wiejskich posiadłości, aby pasł świnie.

16. I pragnął napełnić żołądek swój strakami, które jadały świnie; a nikt mu nie dawał.

17. A gdy wejrzał w siebie, powiedział: *Jak* wielu najemników mojego ojca ma obfitość chleba, a ja tu głodny ginę!

18. Wstanę, pójdę do mojego ojca i powiem mu: Ojcze! Zgrzeszyłem przeciwko niebu i wobec ciebie,

Iz 63,16; Kpl 26,40; 1Krl 8,47; Mt 7,11

19. Już nie jestem godny zostać nazwany twoim synem; uczyni mnie jednym ze swoich najemników.

Rdz 32,10; Ps 44,16; 1Kor 15,9

20. Wstał więc i poszedł do swojego ojca. A gdy był jeszcze daleko, ujrzał go jego ojciec, zlitował się, wybiegł, rzucił się mu na szyję i pocałował go.

Pwt 30,2; Ps 103,10; Iz 55,7

*gr: *splanchnidzomai* - być głęboko poruszony, zdiejty litością

21. I powiedział mu syn: Ojcze! Zgrzeszyłem przeciwko niebu i wobec ciebie, i nie jestem już godny zostać nazwany twoim synem.

22. A ojciec powiedział do swoich sług: Przyńście najlepszą szatę i ubierzcie go, dajcie pierścien na jego rękę i sandały na stopy;

Ps 132,9,16; Ez 16,9; Za 3,3-5; Mt 22,11; Obj 2,17

23. I przyprowadźcie tłuste ciele, zabijcie*, a gdy się najemy, będziemy się cieszyć.

*lub: złożyć w ofierze Rdz 18,7; Iz 25,6; Mt 22,2

24. Gdyż ten mój syn był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się; i zaczęli się cieszyć.

2Kor 5,14; Ef 2,1; 5,14; 1Tm 5,6; Jud 1,12

25. A jego starszy* syn był w polu; i gdy wracając zbliżył się do domu, usłyszał muzykę i tańce;

*gr: presbyteros - starszy pośród dwóch osób, wiekowy
26. I zawołał jednego ze sług, i pytał się, co się dzieje*.

*lub: co to mogłoby być, co jest, co to znaczy

27. A on powiedział do niego: Przyszł twój brat i twój ojciec zabił tłuste ciele, bo otrzymał go z powrotem zdrowego.

Dz 19,7; Flp 1,6

28. A on rozgniewał się i nie chciał wejść; więc jego ojciec wyszedł i go prosił.

29. A on w odpowiedzi, rzekł ojcu: Oto tyle lat ci służę i nigdy nie przekroczyłem twojego przykazania; a mnie nigdy nie dałeś koźlęcia, abym radował się ze swoimi przyjaciółmi.

1Sm 15,13; Łk 18,9-12,21; Rz 10,3

30. Ale gdy przyszedł ten twój syn, który pożarł twój majątek z nierządnicami*, dla niego zabiłeś tłuste ciele.

*lub: prostytutkami

31. A on powiedział mu: Dziecko! Ty zawsze jesteś ze mną, i wszystko, co jest moje, jest i twoje.

*gr: teknon - dziecko, dziecię w czułym zwrócie

32. Lecz trzeba było weselić się i radować, że twój brat był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się.

Rz 3,4; Ps 51,8; Iz 35,10

16 Mówił też i do swoich uczniów: Był pewien bogaty człowiek, który miał zarządcę*, i ten został oskarżony przed nim, o to, że roztrwonił jego mienie.

Mt 18,23; Tt 1,7;

*tj. zarządzający sprawami domowymi 1Kor 4,1; 1P 4,10

2. I gdy go zawołał, powiedział mu: Cóż to słyszę o tobie? Zdad rachunek ze swojego zarządzania; gdyż nie będziesz mógł już zarządzać.

Mt 12,36; Rz 14,12

3. I powiedział zarządca do siebie*: Co uczynię, gdyż pan mój odbiera mi zarządzanie**?

Kopać nie mam siły, a żebrać się wstydzę.

*dosł.: sam w sobie; **lub: szafarzowanie - por. w. 1*

4. Wiem, co uczynię, żeby przyjął mnie do swoich domów, gdy zostanę odsunięty od zarządzania.

Łk 7,41-42; Mt 18,24

5. I przywołał pojedynczo do siebie każdego z dłużników swojego pana, i powiedział pierwszemu: Ile jesteś winien mojemu panu?

6. A on powiedział: Sto baryłek* oliwy. I powiedział mu: Weź swój zapis dłużny, usiądź i szybko napisz pięćdziesiąt.

Ez 45,10-14

*gr: batos - gr. miara płynów, ok. 40 l, tu: 4000 l

7. Potem drugiemu powiedział: A ty ile jesteś winien? A on mu powiedział: Sto korców* pszenicy. I powiedział mu: Weź swój zapis dłużny i napisz osiemdziesiąt.

*hebr. miara objętości 1 korzec 350 - 420 l Łk 20,9; Mt 18,24

8. I pochwalił pan niesprawiedliwego* zarządcę, że uczynił roztropnie; gdyż synowie tego wieku roztrośniejsi są od** synów światłości w swoim pokoleniu.

Łk 20,34;

*tj. postępującego bezprawnie; **dosł.: nad 1Tes 5,5; 1J 3,10

9. I ja wam mówię: Zczyńcie sobie przyjaciół mamona* niesprawiedliwości, aby gdy się skończy, przyjęli was do wiecznych przybytków**.

*aram.: mamona - ostoja, majątek jako oparcie

**gr: skene - namiot, szalas, przybytek 1Tm 6,17; 2Kor 5,1

10. Wierny w najmniejszym i w wielkim jest wierny; a w najmniejszym niesprawiedliwy*, jest i w wielkim niesprawiedliwy*.

Łk 19,17;

gr: adikia - nieprawość - por. Łk 13,27 Mt 25,21

11. Jeśli więc w niesprawiedliwy mamonie nie staliście się wierni*, kto wam powierzy prawdziwą wartość?

Łk 12,33; Ef 1,18; Jk 2,5

*gr: pistos - być wiernym, godnym zaufania, wierzyć

12. A jeśli w tym, co cudze nie staliście się wierni, kto wam da wasze własne?

13. Żaden sługa domu nie może służyć dwom panom, gdyż albo jednego znieprawdziwi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugim pogardzi; nie możecie Bogu służyć i mamonie.

Joz 24,15; Mt 4,10; 6,24

*gr: antechomai - trzymać się czegoś, trwać, przylgnąć

14. Tego wszystkiego szukali faryzeusze, którzy miłowali pieniądze* i naśmiewali się z Niego.

*gr: filargyros - kochać srebro, być chciwym

15. I powiedział im: Wy jesteście tymi, którzy sami siebie uznajecie za sprawiedliwych przed ludźmi, lecz Bóg zna wasze serca; bo co wśród ludzi jest wyniosłe, obrzydliwością jest przed Bogiem.

1Sm 16,7; Prz 20,6; Rz 10,3

16. Aż do czasów Jana było Prawo i Proroicy; odtąd* jest głoszona dobra nowina o Królestwie Boga i każdy się do niego wdziera gwałtem**.

Mt 11,9; Dz 3,18; J 11,48

*lub: od tego czasu; **gr: biazo - doznawać przemocy - Mt 11,12*

17. A łatwiej jest niebu i ziemi przeminać, niż odpaść jednej kresce* z literki Prawa.

*tj. znak diakrytyczny, różek litery Łk 21,33; Mt 5,18

18. Każdy, kto oddała swoją żonę i inną poślubia, cudzołoży*; i każdy *кто* oddaloną przez męża poślubia, cudzołoży*. Mt 5,32; 19,9

*gr: moicheuo - popełniać cudzołóstwo, być rozwiniętym

19. A był pewien bogaty człowiek, który ubierał się w purpurę i w delikatny len, i co dzień wspaniale się bawił. Est 8,15; Ez 16,49

20. Był też pewien żebrak o imieniu Łazarz, który został porzucony przy jego bramie, *cały* owrzodziały,

21. I pragnął nasycić się z okruszyn, które spadały ze stołu bogacza; a psy przychodziły i lizały jego wrzody.

22. I stało się, że umarł ów żebrak, i aniołowie zanieśli go na łono* Abrahama; umarł też i bogacz, i został pogrzebany. Hi 3,13;

*lub: pierś Mt 8,11; Dz 12,15

23. A gdy w Hadesie* cierpiał męki i podniósł swoje oczy, ujrzał z daleka Abrahama i Łazarza na jego łonie. Ps 9,17; Mt 5,29; 18,9

*gr: okręśł. krainy umarłych - hebr: Sezol - Dz 2,27 - Ps 16,10

24. I on zawołał, mówiąc: Ojcze Abrahama! Zmiłuj się nade mną i poślij Łazarza, aby umoczył koniec swojego palca w wodzie i ochłodził mój język, bo doznaję bólu* w tym płomieniu. Mt 25,41; Mk 9,44; Iz 66,24; 2Tes 1,8;

*gr: odymno - powodować silny ból, być w udrcie Obj 20,15

25. A Abraham powiedział: Dziecko*! Wspomnij, że ty otrzymałeś swoje dobro za swojego życia, podobnie jak Łazarz zło; a on tutaj jest pocieszany, a ty doznajesz bólu.

*gr: teknon - por. Mt 9,2** Hi 21,13; Ps 73,12-19; Flp 3,19

26. I nad to wszystko*, między nami a wami znajduje** się wielka przepaść, aby ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogli, ani też stanąć do nas nie mogli się przeprawić.

*lub: wśród wszystkich tych (powodów) 1Sm 25,36; Mi 3,18;

**dosł.: jest ustanowiona, uczyniona trwałe 1Tm 1,4; Łk 12,59

27. Wtedy powiedział: Proszę cię więc, Ojcze! Abyś go posłał do domu mojego ojca,

28. Albowiem mam pięciu braci; niech zaświadczy im, żeby i oni nie przyszli na to miejsce męczarni.

29. Abraham powiedział mu: Mają Mojżesza i Proroków; niech ich słuchają.

30. A on powiedział: Nie, Ojcze Abrahama! Lecz jeśli ktoś z umarłych do nich pójdzie, upamiętają się. Obj 16,9-11

31. Powiedział mu więc: Jeśli Mojżesza i Proroków nie słuchają, to choćby też ktoś powstał z martwych, nie dadzą się przekonać.

17 I powiedział do uczniów: Niemożliwe jest, aby nie miały przyjść zgorzelenia; lecz biada temu, przez którego przychodzą! Mt 18,7; 1Kor 11,19

2. Lepiej by mu było, aby zawieszono osli* kamień młyński u jego szyi i wrzucono go w morze, niż żeby miał zgorzelić jednego z tych małych. *tj. kamień młyński obracany przez osła

3. Uważajcie na siebie. A jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie twój brat, upomnij go*; a jeśli się upamięta**, odpuść mu. Prz 9,8; Mt 6,14

gr: epitimao - surowo upomnieć, skarcić - por. Mt 8,26

**gr: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. Mt 3,2*

4. I jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie siedem razy na dzień i siedem razy na dzień zwrócił* się do ciebie, mówiąc: Upamiętałem się, odpuść mu. *gr: epistrafe - zawrócić, zwrócić, powrócić

5. I powiedzieli apostołowie do Pana: Dodaj nam wiary. Mk 9,24

6. A Pan powiedział: Jeśli mielibyście wiarę jak ziarno gorczycy i powiedzieli temu drzewu czarnej morwy: Wyrwij się z korzeniem i przesadź się w morze, usłuchałoby* was.

*lub: okazałoby posłuszeństwo Mt 17,20; 21,21; 1Kor 13,2

7. A kto z was, mając sługę, który orze lub pasie, powie mu zaraz, gdy wróci z pola: Przyjdź i spocznij przy stole?

8. Czyż nie powie mu *raczej*: Przygotuj mi wiececzkę, przepasz się i służ mi, aż się najem i napiję, a potem i ty zjesz i napijesz się?

9. Czy jest wdzięczny temu słudze za to, że uczynił to, co mu rozkazano? Nie wydaje* mi się. *gr: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać

10. Tak i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam rozkazano, mówcie: Sługami nieużytecznymi jesteśmy, gdyż to, co było naszą powinnością, uczyniliśmy. Hi 22,3; 1Krn 29,14; 1Kor 9,16

11. I stało się, gdy szedł do Jerozolimy, że przechodził przez środek Samarii i Galilei.

12. I gdy wchodził do jednego miasteczka, wyszło mu naprzeciw dziesięciu trędowatych mężów, którzy stanęli z daleka.

13. I oni podnieśli głos, mówiąc: Jezusie, Mistrzu! Zmiłuj się nad nami.

14. I gdy ich zobaczył, powiedział im: Idźcie, ukazcie się kapłanom. I stało się, gdy odchodzili, że zostali oczyszczeni. Kpl 14,2-9; Mt 9,27

15. Jeden z nich natomiast, gdy zobaczył, że został uzdrowiony, wrócił, potężnym głosem chwalać* Boga; *gr: dokszado - por. J 7,39**

16. I padł na twarz u Jego stóp, dziękując Mu; a był on Samarytaninem.

17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Czyż nie dziesięciu zostało oczyszczonych*, a gdzie jest dziewięciu? *gr: *katharidzo - por. 2Kor 7,1**

18. Czy *żaden* nie znalazł się, kto wróciłby i dał chwałę Bogu, tylko ten cudzoziemiec? *gr: *allogenes - wywodzący się z innego plemienia, obcy* Ps 29,1

19. I powiedział mu: Wstań, idź, twoja wiara cię uzdrowiła*. *lub: *ocalita, zbawita* Lk 7,50; 18,42

20. Zapytany natomiast przez faryzeuszów, kiedy przyjdzie Królestwo Boga, w odpowiedzi, rzekł im: Królestwo Boga nie przychodzi w sposób *możliwy* do zaobserwowania*; *gr: *parateresis - dostrzeganie, obserwacja* J 18,36

21. Nie powiedzą: Oto tu, albo: Oto jest tam; oto bowiem Królestwo Boże jest wewnątrz was. Lk 10,9; Mt 12,28; Rz 14,17; 1Kor 6,9; 15,50

22. A do uczniów powiedział: Przyjdą dni, że będziecie pragnęli widzieć jeden z dni Syna Człowieczego, a nie ujrzycie.

23. I powiedzą wam: Oto tu, albo: Oto jest tam; nie odchodźcie, *ani o to* nie zabiegajcie*. *gr: *dioko - por. Rz 9,30** Lk 21,8; Mt 24,23; Mk 13,21

24. Albowiem tak, jak błyskawica, gdy zabłyśnie i świeci od *jednego krańca* pod niebem aż do *drugiego krańca* pod niebem; tak będzie i z Synem Człowieczym w Jego dniu.

25. Ale najpierw trzeba, aby wiele wycierpiał i został odrzucony* przez to pokolenie.

*lub: *uznany za nienadającego się, niezakceptowany*

26. A tak, jak stało się za dni Noego, tak będzie i w dniach Syna Człowieczego.

Rdz 6,1-9,22; IP 3,19-20; 2P 2,5-6

27. Jedli, pili, zaślubiali i były zaślubiane aż do tego dnia, kiedy wszedł Noe do arki i przyszedł potop, i wygubił wszystkich.

28. Podobnie *też* jak stało się za dni Lota: Jedli, pili, kupowali, sprzedawali, sdzili, budowali; Rdz 19,1-38; Pwt 29,23-25; Iz 1,9; Jr 50,40

29. Ale tego dnia, gdy wyszedł Lot z Sodomy, spadł z nieba deszcz ognia i siarki, i wygubił wszystkich;

30. Tak właśnie* będzie w dniu, w którym objawia się Syn Człowieczy. Mt 24,3; Mk 13,26

*lub: *zgodnie z tym; **jest objawiany - gr: apokalypso - IP 1,12**

31. W tym dniu, kto będzie na tarasie*, a rzecze jego w domu, niech nie zstępuje, aby je zabrać; a kto na polu, podobnie niech nie wraca. *dach spełnia rolę tarasu Mt 6,25; Flp 3,7-8

32. Przypomnijcie* *sobie* żonę Lota.

*lub: *pamiętajcie o*

Rdz 19,17-26; 1Kor 10,6-12

33. Kto chce duszę* swoją zachować, straci ją; a kto ją straci**, zachowa*** ją przy życiu.

*gr: *psyche - dusza, życie, osoba* Mt 10,39; Mk 8,36; J 12,25

**gr: *apollymi - niszczyć, usunąć; ***lub: uczyni ją żywą*

34. Mówię wam: Tej nocy będzie dwóch na jednym łóżu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony. Mt 24,40

35. Dwie będą mleć na tym samym *miejscu*; jedna zostanie zabrana*, a druga zostanie pozostawiona. *gr: *paralambano - por. Flp 4,9**

36. Dwóch będzie w polu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony.

37. A odzywając się*, pytają* Go: Gdzie, Panie? A *On* im powiedział: Gdzie *jest* ciało**, tam gromadzą się orły. Mt 24,28; Obj 19,17

*dosł.: *odpowiadając, mówią - Lk 14,3**; **gr: *soma - ciało, zwłoki*

18 A powiedział im też podobieństwo* dotyczące tego, że zawsze potrzeba* się modlić i nie zniechęcać się**, Ps 55,17; *gr: *dei - jest konieczne, musieć; **gr: ekkakeo - być całkowicie bez ducha, upadać na duchu, uyczerpanym* Lk 11,5; 21,36

2. Mówiąc: W jednym mieście był pewien sędzia, który nie bał się Boga, a człowieka nie szanował*. Ps 36,1-2; Rz 3,18

*gr: *entrepo - wstydzici się, czuć obawę, mieć szacunek*

3. Była też w tym mieście *pewna* wdowa, która przychodziła do niego, mówiąc: Wymierz mi sprawiedliwość wobec mojego przeciwnika*. *gr: *antidikos - przeciwna strona w procesie*

4. I przez *pewien* czas nie chciał. Ale potem powiedział do siebie: Chociaż się nie boję Boga i nie szanuję* człowieka, *por. u. 2*

5. To jednak, ponieważ ta wdowa przysparza mi trudności*, wymierz jej sprawiedliwość, aby w końcu nie przyszła i nie uderzyła** mnie w twarz. *gr: *kopos - trud, mózół* Lk 11,8; 1Kor 9,27

**gr: *hypopiado - podbić oko, uderzyć aż do śniowu, dręczyć*

6. A Pan powiedział: Posłuchajcie, co mówi ten niesprawiedliwy sędzia; Lk 12,18; 16,8

7. A czy Bóg z pewnością nie wyrzuci* pomsty za wybranych, którzy wołają do Niego dniami i nocą, chociaż *zwleka*** w ich*** *sprawie?*

*dosł.: *uczyni pomstę*

Wj 22,23; Ps 88,3; 2Tes 1,6;

**lub: *jest cierpliwy; ***wobec nich*

Obj 6,10; Lk 2,37

8. Mówię wam, że szybko wyrzuci* pomstę. Tylko czy Syn Człowieczy, gdy przyjdzie znajdzie taką** *wiarę* na ziemi? 2Tes 2,1; 2Tm 4,3

*dosł.: *uczyni; **lub: takiego rodzaju - gr: ho - por. Jk 2,14**

9. I powiedział także do tych, którzy po-

kładali ufność w samych sobie, że są sprawiedliwi, a innych mieli za nic*, to podobieństwo: **lub: uzgardzić kimś* Prz 30,12; Łk 10,29

10. Dwóch ludzi weszło do świątyni, aby się modlić, jeden faryzeusz, a drugi celnik.

11. Faryzeusz stanął i tak się *sam* w sobie* modlił: Boże! Dziękuję Ci, że nie jestem jak pozostali ludzie, drapieżni, niesprawiedliwi, cudzołożni, albo jak i ten celnik. Mt 6,5;

**dost.: do siebie* Mk 11,25; Ga 3,10

12. Poszczę dwa razy w tygodniu, dając dziecinę do waszyskiego, co^o zyskam*. Za 7,5-6;

**dost.: ile, jak wiele; **lub: nabynam* Mt 6,16; 9,14

13. A celnik, stojąc z daleka, nie chciał nawet oczu podnieść do nieba, ale bił się w swoją pierś, mówiąc: Boże! Okaż miłosierdzie* mnie grzesznemu. **lub: daj się przebłagać* Ps 25,7.11

14. Mówię wam: Ten odszedł usprawiedliwiony do swojego domu, a nie tamten; gdyż każdy, kto siebie wywyższa, zostanie poniżony, a kto się uniza, zostanie wywyższony.

Łz 53,11; Rz 3,20; 4,5; Ga 2,16; 1Kor 6,11

15. A przynieśli do Niego też niemowlęta, aby ich dotknął; widząc to uczniowie, surowo napominali ich. 1Sm 1,24; Mt 19,13

16. Lecz Jezus przywołał je i powiedział: Pozwólcie dzieciątkom przyjść do mnie, i nie zabraniajcie im; takich bowiem jest Królestwo Boże.

Dz 2,39; Mt 18,3; 1P 2,2

17. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dzieciątko, nie wejdzie do niego. Ps 131,1-2; Mk 10,15; 1P 1,14

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary, akt potwierdzenia*

18. I pytał Go pewien dostojnik*, mówiąc: Nauczycielu dobry! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne? Mt 19,16;

**lub: przywódca, naczelnik* Mk 10,17; Łk 6,46

19. A Jezus powiedział mu: Czemu nazywasz mnie dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. Ps 14,3; 86,5; 119,68; Rz 3,10

**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny, wybitny*

20. Znasz przykazania? Nie cudzołóż, nie morduj, nie kradnij, nie mów fałszywego świadectwa, czcij swojego ojca i swoją matkę.

21. A on powiedział: Tego wszystkiego przestrzegalem* od swojej młodości. Rz 3,19;

gr.: fjllasso - strzec, czuwać - por. Mk 10,21 Ga 3,24; Flp 3,6

22. Jezus słysząc to, powiedział mu: Jeszcze jednego ci brak: sprzedaj wszystko co masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź tu, i podążaj za mną.

23. A on słysząc to, bardzo się zasmucił; był bowiem bardzo bogaty. Łk 8,14; 12,15; Ez 33,31

24. A gdy Jezus ujrzał go, tak bardzo zasmuczonego, powiedział: Z jakim trudem ci, którzy mają bogactwa, wejdą do Królestwa Bożego!

Ps 62,10; Mk 10,24; 1Tm 6,9

25. Łatwiej bowiem jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Boga.

Mt 19,24; Mk 10,25

**gr.: trymalias rafidos - otwór igły (do szycia)*

26. Wtedy powiedzieli ci, którzy to słyszeli: Kto więc może zostać zbawiony? Mt 19,25

27. On natomiast powiedział: Co niemożliwe jest u ludzi, możliwe jest u Boga.

Łk 1,37; Hl 42,2; Jr 32,17; Dn 4,35; Mt 19,26

28. A Piotr powiedział: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy* za Tobą.

Mt 19,27

**gr.: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś i za kimś, być posłusznym*

29. A On powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że nie ma nikogo, kto opuściłby dom, albo rodziców, albo braci, albo żonę, albo dzieci ze względu na Królestwo Boże,

30. Kto nie* odbierze daleko więcej w obecnym czasie, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. **por. Łk 10,19*** Łk 12,31; 1Tm 4,8; Hbr 13,5

31. I wiał z sobą dwunastu, i powiedział do nich: Oto zmierzamy* do Jeruzolimy i dopełni się wszystko, co jest napisane przez proroków o Synu Człowieczym. Ps 22,7; Łz 53,7

**dost.: iść do góry, wspinać się - Jeruzolima leży na górze*

32. Bo zostanie wydany poganom, i będzie wysmiany*, znieważony i opluty;

J 18,28;

**gr.: empaidzo - wysmiewać, drwić, mamić* Mt 17,22; 27,2

33. A po ubiczowaniu zabiją Go; ale trzeciego dnia powstanie z martwych.

34. A oni nie z tego nie zrozumieli, i było to słowo* zakryte przed nimi, i nie pojęli tego, co było powiedziane. **gr.: rhema - wypowiedź, słowo*

35. I stało się, gdy zbliżał się do Jerycha, że pewien ślepiec siedział przy drodze żebrząc.

1Sm 2,8; Mt 20,29; Mk 10,46; J 9,8

36. A słysząc, że tłum przechodził, pytał, co to może być.

Mt 21,10; Łk 15,26

37. I oznajmili mu, że *właśnie* obok przechodzi Jezus z Nazaretu. Mk 2,1-3; J 12,35

38. I zawołał, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną. Ps 62,12; Łz 9,6; Rz 1,3

39. A ci, co szli na przedzie, upominali go surowo*, aby milczał. Ale on tym bardziej krzyczał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną.

**gr.: epitimao - karcić, gromić, surowo napomnieć* Jr 29,12-13

40. A gdy Jezus stanął, kazał go przyprowadzić do siebie; i gdy on się przybliżył,

41. Zapytał go, mówiąc: Co chcesz, abym ci uczynił? A on powiedział: Panie! Abym przejrzał*. *por. u: 43* Lk 7,50; 8,48; 17,19

42. A Jezus mu powiedział: Przejrzyj! Wiara twoja cię ocaliła**. *por. u: 43* Ps 146,8
**gr: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić

43. I natychmiast przejrzał, i podążył* za Nim, chwalać Boga. A cały lud widząc to, oddał chwałę Bogu. *gr: anablepo - ponownie widzieć
**gr: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś. I za kimś, być posłusznym

19 I wszedł do Jerycha, i przechodził przez nie. Joz 18,21; 1Krl 16,34

2. I oto pewien mężczyzna, zwany z imienia Zacheusz, a był on przełożonym* nad celnikami, i był bogaty, Mt 9,10

*gr: architelones - przełożony nad poborcami podatków i cła
3. I usilnie starał się zobaczyć Jezusa, kto to jest; i nie mógł z powodu tłumu, bo był niskiego wzrostu. Lk 9,7; 23,8; J 12,21

4. I pobiegł* naprzód, wszedł na sykomore, aby Go zobaczyć; bo miał tamtędy przechodzić. *lub: prześcignął Am 7,14; Lk 5,19

5. A gdy Jezus przyszedł na to miejsce, spojrział w górę; i *gdy* go ujrzał, powiedział do niego: Zacheuszu! Zejdź szybko, albowiem dziś muszę zatrzymać się w twoim domu.

6. I zszedł pośpiesznie, i podjął* Go z radością. *lub: ugościć, przyjąć jako gościa do domu J 14,23

7. A gdy wszyscy to zobaczyli, zaczęli szemrać, mówiąc: Do człowieka grzesznego przyszedł, aby spocząć* w gościnie. Mt 9,11; Lk 5,30

*gr: katalyo - rozwiązać, spocząć, zatrzymać się w podróży
8. Zacheusz natomiast stanął i powiedział do Pana: Panie, oto połowę swojego majątku daję ubogim, a jeśli na kimś coś wymusiłem*, oddaję to w czwórmasób. Kpl 6,4-5; 2Sm 12,6;
*lub: złożyć fałszywy donos Prz 6,31; Lk 3,8-13

9. A Jezus powiedział mu: Dziś zbawienie stało się udziałem tego domu, dlatego że i on jest synem Abrahama. J 4,42; 2Kor 6,2

10. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy*, aby odszukać i zbawić to, co zginęło. Ez 34,16;
*dosł.: syn człowieka Mt 18,11; Hbr 7,25

11. A gdy oni słuchali tego, dodał jeszcze to podobieństwo, dlatego że był blisko Jerozolimy, a im wydawało* się, że już zaraz ma się ukazać Królestwo Boże. J 11,55

*gr: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć

12. Powiedział więc: Pewien człowiek szlachetnego rodu* udał się do odległej krainy, żeby objąć dla siebie królestwo i powrócić**.

Mt 25,14; Mk 13,34; Lk 20,9; Dz 1,11; Hbr 9,28
*gr: eugenes - dobrze urodzony, szlachetny (w sposobie myślenia)
**gr: hypostrefo - powrócić, zawrócić, obrócić

13. I przywołał dziesięciu swoich sług, dał im dziesięć min*, i powiedział do nich: Obracajcie* nimi, aż przyjadę. Rz 12,6; 1Kor 12,7
*1 mina to 1/60 talentu - od 360 do 1150 g

tj. 100 srebrnych drachm; **lub: handlujcie, trudźcie się
14. Natomiast poddani* jego nienawidzili go i wysłali za nim poselstwo**, mówiąc: Nie chcemy, aby ten królował*** nad nami.

*lub: obywatela - gr: polites; **delegację; ***zakrólował
15. I stało się, że on powrócił po przyjęciu królestwa, i powiedział, aby przywołano do niego te sługi, którym dał srebro, żeby się dowiedzieć, kto ile zyskał z handlu*.

*gr: diapragnateuomai - calkowicie, Rz 14,10; Mt 25,19;
poważne zajęcie się prowadzeniem interesu 1Kor 4,1

16. Przyszedł więc pierwszy, mówiąc: Panie! Twoja mina zyskała dziesięć min.

17. I powiedział mu: Dobrze, sługo dobry! Dlatego, że stałeś się wierny* w najmniejszym, miej władzę nad dziesięcioma miastami. *lub: godny zaufania Mt 25,11; Obj 2,26

18. Przyszedł i drugi, mówiąc: Panie! Twoja mina przyniosła* pięć min. *por. Ef 6,6**

19. I temu też powiedział: I ty stań nad pięcioma miastami. Mt 25,22; 2Kor 9,6

20. A inny przyszedł, mówiąc: Panie! Oto twoja mina, którą miałem odłożoną w chustce,

21. Bałem się bowiem ciebie, gdyż jesteś człowiekiem srogim*, że podnosisz**, czego nie położyłem, i żniesz, czego nie zasiałem.

*lub: wymagającym; **bierzysz Rz 8,15; 2Tm 1,7
22. Wtedy powiedział mu: Na podstawie twoich słów* sądzę ciebie, zły** sługo! Wiedziałeś***, że jestem człowiekiem srogim, podnoszę, czego nie położyłem, i żnę, czego nie zasiałem; Mt 12,37; Rz 3,19

*gr. idiom: z ust twoich sądzę ciebie; **gr: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły; ***gr: eido - dostrzegać, wiedzieć - Mt 24,36*

23. Dlaczego więc nie oddałeś mojego srebra do banku? A ja po powrocie podjąłbym je z odsetkami. *dosł.: stół bankierski Dz 6,2

24. I powiedział tym, którzy stali obok: Weźcie od niego tę minę i dajcie temu, który ma dziesięć min. Lk 12,20; 16,2

25. I powiedzieli mu: Panie! Ma dziesięć min.
26. Albowiem mówię wam, że każdemu, któ-

ry ma, zostanie dane, a temu, który nie ma, i to, co ma, zostanie mu* zabrane. Dz 1,20;

*dosł.: zabrane od niego Mt 13,12; Mk 4,25

27. Nadto moich nieprzychylni^o, tych, którzy nie chcieli, abym zakrólował nad nimi, przyprowadźcie tu i zabijcie ich przede mną.

1Kor 15,25; Hbr 10,13; Łk 19,4; Lb 14,36; Ps 2,3

gr.: echthros od gr.: echtho - nienawidzić - por. Mt 13,28

28. A gdy Jezus to powiedział, ruszył przodem*, zmierzając^o do Jeruzolimy.

*gr.: emprosthem - poprzedzając w szeregu, przed obliczem
*lub: wspinać się - Jeruzolima leży na górze Mt 21,1; J 12,12

29. I stało się, gdy przybliżył się do Betfage* i Betanii* ku Górze, zwanej Oliwną, że wysłał dwóch ze swoich uczniów,

Łk 19,37;

*Betfage i Betania leżą na zboczach Góry Oliwnej Dz 1,12

30. Mówiąc: Idźcie do miasteczka, które jest przed wami, a gdy wejdziecie do niego, znajdziecie uwiązane osła, na którym nikt z ludzi nigdy nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie.

Łk 22,8-13; J 14,29

31. A jeśli ktoś spytałby was, dlaczego je odwiążacie, tak mu powiecie: Pan go potrzebuje*.

tj. zwyczaj zwany „angaria” - por. Mt 21,2

32. Odeszli więc ci, którzy byli wysłani, i znaleźli *wszystko*, jak im powiedział.

Mk 11,4

33. A gdy oni odwiązywali osła, powiedzieli jego właścicielom* do nich: Dlaczego odwiążacie osła?

gr.: kyrios - pan, mający władzę - por. Mt 21,30

34. A oni powiedzieli: Pan go potrzebuje.

35. I przyprowadzili je do Jezusa, narzucili swoje szaty* na osła i posadzili na nim Jezusa.

gr.: himation - por. Mk 5,27 Za 9,9; Mt 21,7

36. A gdy On jechał, *ludzie* slali swoje szaty na drodze.

2Krl 9,13; J 12,13; Mk 11,7

37. A gdy przybliżył się już do podnóża Góry Oliwnej, zaczęło całe mnóstwo uczniów potężnym głosem radośnie chwalić* Boga za wszystkie dzieła mocy^o, które widzieli, mówiąc:

*gr.: aineo - chwalić, wystawiać Łk 24,53
*gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów

38. Błogosławiony* król, który przychodzi w imieniu PANA! Pokój w niebie i chwala^o na wysokościach!

Ps 118,26; Mt 21,9; Mk 11,9

*lub: wystawiony; *gr.: doksa - splendor, majestat, chwala

39. A jacyś z faryzeuszów spośród tłumu powiedzieli do Niego: Nauczycielu! Napomnij surowo* swoich uczniów.

*lub: zgrom, skarć Łk 20,13; J 8,12; Hb 2,1; Mt 3,9

41. A gdy przybliżył się, ujrzał miasto i zapłakał* nad nim, mówiąc:

Ps 119,136;

*gr.: klaio - kląć, biadać, lamentować Łk 13,34; J 11,35

42. O gdybyś i ty prawdziwie poznało, w tym dniu twoim, co *prowadzi* do twojego pokoju! Jednak teraz, zostało to zakryte dla twoich oczu.

Pwt 32,29; Iz 6,9-10; Dz 10,36

43. Gdyż przyjdą na ciebie dni, gdy otoczą cię twoi nieprzychylniele wałem i oblegną cię, i ścisną cię zewsząd,

Mt 22,7; Mk 13,14

44. I powalą cię i twoje dzieci w tobie, i nie zostawią w tobie kamienia na kamieniu, dlatego żeś nie poznało czasu swojego nawiedzenia*.

*gr.: episkope - doglądać, opiekować się, mieć nadzór

45. A gdy wszedł do świątyni, zaczął wyganiać* *tych, którzy* w niej sprzedawali i kupowali,

Mt 21,12; Mk 11,15; J 2,13

*gr.: ekballo - wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

46. Mówiąc im: Napisane jest: Dom mój jest domem modlitwy, a wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników*.

Iz 56,7; Jr 7,11; Mt 23,14

*gr.: testes - bandyta, rabusz, zabójca, wynurłowicie, buntownik

47. I codziennie nauczał w świątyni; a arcykapłani i uczeni w Piśmie, i przedniejsi z ludu szukali *sposobu*, aby Go zniszczyć;

48. Lecz nie znajdowali nic, co mogliby Mu uczynić; albowiem cały lud *wręcz zawisł** na Nim, słuchając Go.

Mt 22,15; J 7,46; Dz 16,4

*gr.: ekkremamai - idiom: trzymać się, uchwylić, garnąć

20 I stało się jednego z owych dni, gdy nauczał lud w świątyni i głosił Ewangelię, że stanęli obok arcykapłani i uczeni w Piśmie ze starszymi,

Mt 21,23; Mk 11,27

2. I powiedzieli do Niego, mówiąc: Powiedz nam, jakim prawem to czynisz, albo kim jest Ten, który dał Ci to prawo*?

*lub: władzę Dz 4,7-10

3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Zapytam i ja was o jedną rzecz*. Powiedzcie^o mi:

*dosł.: słowo; **lub: A powiedzcie mi Łk 22,68; Mk 11,29

4. Chrzeszt Jana był z nieba, czy z ludzi?

5. A oni wspólnie zastanawiali* się i mówili do siebie: Jeśli powiemy: Z nieba, powie: Czemu więc mu nie uwierzyliście?

*lub: rozważali

6. Jeśli natomiast powiemy: Z ludzi, cały lud nas ukamieniuje, ponieważ są przekonani, że Jan był prorokiem.

Łk 1,76; Mt 14,5

7. Odpowiedzieli więc, że nie wiedzą skąd.

8. A Jezus powiedział im: I ja wam nie powiem, jakim prawem* to czynię.

Mt 21,27;

*gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc Mk 11,33; Łk 22,8

9. I zaczął do ludu mówić to podobieństwo: Pewien człowiek zasadził winnicę i wynajął ją rolnikom*, i odjechał na dłuższy czas.

**lub: winogrodnikom* Iz 5,1-7; Mt 21,33; Mk 12,1

10. A we właściwym czasie posłał sługę do rolników, aby dali mu jego część z plonów* winnicy; ale rolnicy pobili go i odesłali z niczym. **gr: karpos - owoc, plon* 2Krl 17,13; Jr 5,24

11. I ponownie posłał drugiego sługę; ale oni i tego pobili*, znieważyli** i odesłali z niczym.

**lub: zedrząc skórę, wychłostał; **nie okazać szacunku*

12. I nadto* posłał trzeciego; ale oni i tego poranili i wyrzucili. **lub: dodatkowo*

13. I powiedział pan winnicy: Co uczynię? Poślę swojego umiłowanego* syna, może tego go uszanują.

Łk 9,35; J 3,16; Rz 8,3; Ga 4,4; J 4,9

**gr: agapetos - umiłowany, ceniony, godny miłości, drogi*

14. Ale rolnicy, gdy go ujrzeli, rozważali między sobą, mówiąc: To jest dziedzic*; zabijmy go, aby dziedzictwo stało się nasze.

**gr: kleronomos - otrzymujący poprzez przydział, spadkobierca*

15. I wyrzucili go na zewnątrz winnicy, i zabili. Co więc uczyni im pan winnicy?

Mt 21,37; Dz 2,23; Hbr 13,12

16. Przyjdzie i wytraci* tych rolników, a winnicę odda innym. Gdy to usłyszeli, powiedzieli: Oby się tak nie stało!

Łk 19,27; Mt 21,41

**gr: apolyymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zglądzić*

17. Lecz On spojrział na nich i powiedział: Co więc znaczy to, co napisano: Kamień, który odrzucili* budujący, ten właśnie stał się głowicą węgla?

Ps 118,22; Iz 28,16; Dz 4,11; 1P 2,8

**gr: apodokimadzo - uznać za niezdatny, nie zaakceptować*

18. Każdy, kto upadnie na ten kamień, roztrzaska się, a na koźby on upadł, zetrze* go.

**lub: skruszy na proch* Iz 8,14; Dn 2,34; Mt 21,34

19. I starali się arcykapłani i uczeni w Piśmie, aby Go w tej godzinie dostać w swoje ręce, ale bali się ludu; poznali bowiem, że do nich powiedział to podobieństwo.

20. I zaczęli Go śledzić; wysłali szpiegów, którzy udawali, że sami są sprawiedliwi, aby pochwycić Go na jakimś słowie i wydać Go urzędowi i władzy namiestnika.

Mk 12,13

21. I zapytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że poprawnie* mówisz i nauczasz, i nie masz względu na osobę**, ale zgodnie z prawdą nauczasz Bożej drogi. **lub: należycie*

***dost.: nie bierzesz według oblicza* Mt 22,16; Mk 12,14

22. Czy wolno nam płacić* podatek Cezarowi, czy nie? **dost.: dać - tj. płacić jako zobowiązanie*

23. On jednak dostrzegł ich podstęp* i powiedział do nich: Czemu mnie kusicie**?

**gr: panouryia - przebiegłość, balałutna mądrość, podstęp*

***gr: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym*

24. Pokażcie mi denara; kogo ma wizerunek* i napis? A w odpowiedzi, rzekli: Cezara**.

**lub: obraz; **gr: kaisar - cesarz - „odcięty”*

25. A On powiedział im: Oddawajcie więc, co jest Cezara, Cezarowi, a co jest Boga, Bogu.

Mt 17,27; Rz 13,7; 1P 2,13

26. I nie mogli* złapać Go za słowo** wobec ludu, a zdziwieni*** Jego odpowiedzią, zamilkli. **lub: nie mieli siły; **wypowiedź; ***podziwiając*

27. A podeszli jacyś saduceusze, którzy zaprzeczają*, że nie ma powstania z martwych, i zapytali Go,

Mt 22,23; Mk 12,18

**gr: antilego - mówić coś przeciwko, sprzeciwiać się, zaprzeczać*

28. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze, mając żonę, a umrze bezdzietny, to brat jego ma wziąć jego żonę i wzbudzić potomka* swojemu bratu. **dost.: nasienie*

Rdz 38,8; Pwt 25,5

29. Było więc siedmiu braci; pierwszy wziął ją za żonę i umarł bezdzietny.

30. I drugi wziął ją za żonę, i on umarł bezdzietny*.

**gr: ateknos - bez potomstwa, bezdzietny*

31. I wziął ją trzeci, i tak samo kolejno siedmiu, nie pozostawili dzieci, i umarli.

32. Na końcu*, po wszystkich umarła i ta kobieta. **gr: hysteron - potem, następnie, później*

33. Przy powstaniu z martwych, którego z nich zatem zostanie żoną, albowiem siedmiu miało ją* za żonę? **dost.: tę samą*

34. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Synowie tego wieku* zaślubiają i wychodzą za

maż. **gr: aion - okres czasu, świat - por. Hbr 1,2****

35. Ale ci, którzy są godni* dostąpić tamtego wieku i powstać z martwych, ani się nie zaślubiają, ani nie wychodzą** za

maż. Łk 21,36

**gr: kataksioo - być uważanym, uznawanym za godnego*

***lub: być wprowadzanym w małżeństwo - str. bierna*

36. Ani nie mogą już więcej umrzeć; bo będąc równi aniołom, są synami* Boga, gdyż są synami powstania z martwych.

1Kor 15,26;

**gr: hyios - syn, reprezentujący ojca* Mt 22,30; Mk 12,25

37. A że umarli są wzbudzeni, to i Mojżesz ujawnił* przy krzaku cierniowym, gdy mówi: PAN, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. **lub: odsonić coś ukrytego*

Wj 3,6; Pwt 33,2-6

38. Bóg więc nie jest Bogiem umarłych, ale żywych; wszyscy bowiem dla Niego żyją.

39. A w odpowiedzi, niektórzy z uczonych w Piśmie powiedzieli: Nauczycielu! Dobrze powiedziałeś. Mt 22,34

40. I już nie śmieli Go więcej o nic pytać.

41. I powiedział do nich: Jak *mogą* mówić, że Mesjasz* jest synem Dawida? Mt 22,41;

*tub: Chrystus, Pomazaniec

Rz 1,3; Obj 22,16

42. A sam Dawid mówi w zwoju psalmów: Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy*, **tub: po prawej stronie* Ps 110,1; Dz 2,34

43. Aż położę nieprzyjaciół twoich jako podnóżek twoich stóp. Ps 2,1-9

44. Dawid więc nazywa Go Panem, to jakże jest jego synem? 1Tm 3,16; Ga 4,4

45. Gdy słuchał Go cały lud, powiedział swoim uczniom: Łk 12,1; Mt 23,1

46. Uważajcie* na uczonych w Piśmie, którzy chcą chodzić w długich szatach, i milują pozdrowienia na rynkach i pierwsze ławy w synagogach, i pierwsze miejsca na wieczerzach; **tub: zważać na coś, poświęcać uwagę, baczyć*

47. Którzy objadają domy wdów i dla pozoru długo się modlą. Tacy otrzymają wyższy wyrok. Łz 10,2; Mt 23,14; Mk 12,40; 2Tm 3,6

21 A gdy podniósł wzrok, ujrzał bogaczy, którzy wrzucali swoje dary do skarbca. Mk 12,41; Mt 27,6; J 8,20

2. Ujrzał też i pewną ubogą wdowę, wrzucającą tam dwa leptony*. Mk 7,11

tub: drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42

3. I powiedział: Prawdziwie mówię wam, że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci wszyscy. Mk 14,8; 2Kor 8,12; 1Tm 5,3

4. Albowiem oni wszyscy z tego, co mieli w nadmiarze*, wrzucili do darów Bożych, ale ona ze swojego niedostatku wrzuciła wszystkie swoje *srodki* na życie**. Łk 8,43; Dz 2,44

*tub: to, co zbyswało; **gr: bíos - życie, utrzymanie, mienie

5. A gdy niektórzy mówili o świątyni, że jest przyozdobiona pięknymi kamieniami i darami, powiedział: Mt 24,1; Mk 13,1; J 2,19

6. Przyjdą dni, w których, z tego, co widzicie, nie zostanie kamień na kamieniu, którego by nie zwalono. Łk 19,44

7. I pytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Kiedy to będzie? I jaki jest znak*, kiedy miałyby się to stać? **gr: semeion - por. J 4,54** Dz 1,6-7

8. A On powiedział: Uważajcie*, abyście nie byli wprowadzeni w błąd**, albowiem wielu

przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem; oraz: Czas się przybliżył; nie udawajcie się jednak za nimi. **tub: baczenie* Jr 29,8; Mt 24,4; ***tub: zwiędzeni, sprowadzeni na manowce* 2Tes 2,3

9. A gdy usłyszycie o wojnach i o zamieszkach, nie bądźcie przerażeni*; albowiem to musi się** stać najpierw; ale nie zaraz nastąpi koniec. **tub: popadać w panikę; **jest konieczne, trzeba*

10. Wtedy mówił im: Powstanie* naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu; **dost.: zostanie wzbudzony - gr: egeiro*

11. I będą miejscami wielkie trzęsienia ziemi, i głód*, i zarazy, i zjawiska budzące strach, i wielkie znaki z nieba. **dost.: głody* Obj 6,5-6.12

12. Ale przed tym wszystkim pochwyćą was w swoje ręce i będą was prześladować, wydadzą do synagog* i do więzień, poprowadzą przed królów i przed namiestników ze względu na moje imię. Mt 10,16-25; J 16,2

*gr: synagoge - zebrać razem, połączyć; miejsce zgromadzeń

13. A to was spotka* na świadectwo.

*dost.: wyjdzie, wymknie, okaże się

14. Złóżcie* więc to do swoich serc, aby nie przygotowywać** wcześniej, jak macie się bronić; Łk 12,11; Mt 10,19; Mk 13,11

*gr: titheni - ustanowić, kłaść, umieszczać, położyć, zrobić

**gr: promeleto - troszczyć się naprzód, zauszczu obmyślać

15. Albowiem ja dam wam usta i mądrość, której nie będą mogli odeprzeć*, ani przeciawstawić się, wszyscy wasi przeciwnicy**.

*dost.: mówić coś przeciwko Wj 4,11; Jr 1,9; Dz 6,10

**gr: antikeimai - znajdować się na przeciw, być przeciwnikiem

16. A wydani zostaniecie i przez rodziców, i przez braci, i przez krewnych, i przez przyjaciół, i doprowadzą do śmierci* *niektórych* z was; Jr 9,4; Mi 7,5-6; Mk 13,12; Mt 5,11

*gr: thanatoo - uśmiercić, umrzeć, doprowadzić do śmierci

17. I będziecie zienawidzeni przez wszystkich z powodu* mojego imienia. Mt 10,22;

*tub: dla, ze względu Łk 6,22; J 15,21

18. Ale i włos z waszej głowy nie gnieje.

19. Przez swoją wytrwałość* zyskacie swoje dusze**. 1Sm 14,45; 1Tes 4,4; Dz 27,34

*gr: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3**; ***tub: życie*

20. A gdy ujrzycie Jerozolimę otoczoną przez wojska*, wtedy wiedzcie, że bliskie jest jej spustoszenie. **tub: obozy wojskowe*

21. Wtedy ci, którzy są w Judei, niech uciekają w góry; a ci, którzy są w jej środku, niech wyjdą na zewnątrz; a ci, którzy są na polach, niech do niej nie wchodzi. Obj 18,4

22. Gdyż są to dni pomsty^{*}, aby zostało wypełnione wszystko, co jest napisane.

^{*gr: ekkhesis - kara, odwet, zemsta} Iz 65,12; Jr 51,6; Oz 9,7

23. A w te dni biada kobietom w ciąży i karmiącym piersią! Albowiem będzie wielki ucisk^{*} na tej ziemi i gniew nad tym ludem.

^{*gr: ananke - udręka,} Pwt 28,28; Łk 23,23; Mt 21,41
^{utrapienie, przymus, presja, konieczność}

24. I padną od ostrza miecza, i zostaną zabrani w niewolę między^{*} wszystkie narody^{**}, a Jerozolima będzie deptana przez pogan^{***}, aż wypełnią się czasy pogan^{*}.

^{*gr: eis - do, ku, na} Obj 11,2; Rz 11,25

^{**gr: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi}

25. I będą znaki^{*} na słońcu i na księżycu, i na gwiazdach, a na ziemi udręka^{**} narodów, bezradnych *jak* wobec szumu morza i rozchukanej fali; Iz 13,9; Dn 9,26; Mk 13,24; 2P 3,10

^{*gr: semeion - niezwykłe wyjd. - por. J 4,54^{*}; **lub: ucisk}

26. I ludzie będą mdleć^{*} ze strachu i w oczekiwaniu tego, *co* przychodzi na zamieszkały świat; albowiem moce niebieskie zostaną poruszone. ^{*lub: oddać ostatnie tchnienie} Obj 6,12

27. I wówczas zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego w obłoku z wielką mocą i chwałą. Dn 7,13; Mt 24,30; Dz 1,11; Obj 1,7

28. A gdy zaczną dziać się te rzeczy, wyprostujcie się i podnieście swoje głowy, dlatego że zbliża się wasze odkupienie^{*}.

^{*gr: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.} Ef 1,14; 4,30; Rz 8,19

29. I powiedział im podobieństwo: Spójrzcie na figowiec i na wszystkie drzewa;

30. Gdy widzicie, że już pączkują, sami poznajecie, że lato jest już blisko. Mt 24,32

31. Tak i wy, gdy ujrzycie, że to się dzieje, wiedzcie, że Królestwo Boże jest blisko.

32. Zaprawdę mówię wam, że nie przemienie do pokolenie, aż wszystko *to* się stanie.

33. Niebo i ziemia przemina, ale moje słowa na pewno nie przemną. Iz 40,8; Mt 5,18; 1P 1,23

34. Uważajcie^{*} na siebie, aby czasem wasze serca nie zostały obciążone obżarstwem i pijaństwem, i troską *o to* życie^{**}, aby na was nagle nie przyszedł^{***} ten dzień. Rz 13,11; Łk 8,14

^{*lub: baczyć; **troskami życiowymi; ***stanąć obok, nadejść}

35. Nadejdzie bowiem jak sidło na wszystkich zamieszkujących na obliczu^{*} całej ziemi. ^{*lub: na powierzchni} Iz 24,17; Kaz 9,12; 1Ttes 5,2

36. Czuwajcie^{*} więc, modląc się w każdym czasie, abyscie zostali uznani za godnych, by

uciec^{**} od tego wszystkiego, co ma nastąpić, i stanąć przed Synem Człowieczym.

^{*lub: trwać bez snu} Mk 13,33; 2Tm 4,5; Łk 18,1

^{**gr: ekfygo - uciec spośród czegoś - w sensie uniknąć czegoś}

37. I nauczał we dnie w świątyni; a wieczorami wychodził, by spędzać noc na Górze, zwanej Oliwną. Łk 22,39; Mt 26,30

38. A cały lud *już* wczesnym rankiem schodził się do Niego, aby Go słuchać w świątyni.

22 A zbliżało się święto Przaśników^{*}, zwane Paschą^{*}. Wj 12,1-27; Kpl 23,5-6;

^{*nazwy świąt w Ew. Mt stosowane zamiennie,} Mt 26,2;

^{Pascha obchodzona 14 Nisan, Przaśniki 15-21 Nisan} J 11,15

2. A bojąc się ludu, arcykapłani i uczeni w Piśmie szukali *sposobu* jak by Go zabić;

3. A w Judaszu, zwanego Iskariotą, jednego z grona^{*} dwunastu, wstąpił szatan^{**}.

^{*dosł.: z liczby} Mk 14,10; J 6,70

^{**gr: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik}

4. Odszedł więc i umówił się z arcykapłanami, i z przełożonymi straży, jak by Go im wydać. J 13,2,27; Mt 26,14

5. I uradowali się, i ułożyli^{*} się z nim, że mu dadzą srebro^{**}. Za 11,12; Mt 27,3-4

^{*lub: zawarli porozumienie; **sykle lub srebrne didrachmy}

6. A on zgodził się i szukał dogodnej chwili^{*}, aby im Go wydać z dala od tłumu.

^{*gr: eukairia - sposobny czas, sposobność, dogodna chwila}

7. A przyszedł dzień Przaśników, w którym należało ofiarować Paschę. Wj 12,6

8. I wysłał Piotra i Jana, mówiąc: Idźcie i przygotujcie nam Paschę, abysmy spożyli.

9. A oni powiedzieli Mu: Gdzie chcesz, abysmy ją przygotowali? Mk 14,13; Mt 3,15

10. A On powiedział do nich: Oto gdy wejdziesz do miasta, wyjdzie wam na spotkanie człowiek^{*} niosący dzban wody; idźcie za nim do domu, do którego wejdzie,

^{*to kobiety nosiły wodę, sytuacja więc jest wyjątkowa}

11. I powiedzcie gospodarzowi tego domu: Nauczyciel pyta cie: Gdzie jest pokój gościnnie^{*}, gdzie mógłbym spożyć Paschę ze swoimi uczniami? ^{*lub: kwatera, jadalnia}

12. A on wam wskaże duży, przygotowany^{*} pokój na piętrze; tam ją przygotujcie.

^{*gr: stromyni - zastawiony sofami, umeblowany, rozpostarty}

13. Odeszli więc i znaleźli, jak im powiedział, i przygotowali Paschę. Łk 19,32

14. I gdy nadeszła właściwa godzina, spojrzali^{*} u stołu, a z Nim dwunastu apostołów.

^{*gr: anapipto - połóż się, położyć na plecach, rozsiąść się}

15. I powiedział do nich: Gorąco* pragnę-
łem spożyć z wami tę Paschę, przed moją
meką**. *gr: epithymia - por: Rz 7,8*; *gr: pascho - Mk 5,26*

16. Albowiem mówię wam, że już więcej
z pewnością nie będę z niej spożywał, aż
nastąpi wypełnienie w Królestwie Boga.

17. I wziął kielich, podziękował i powie-
dział: Weźcie go i rozdzielcie między siebie.

18. Albowiem mówię wam: Nie będę odtąd
pił z plonu* winorośli, aż do przyjścia Kró-
lestwa Boga. *lub: owoc Iz 65,8; Mt 26,29

19. I wziął chleb, podziękował*, lamał i da-
wał im, mówiąc: To jest moje ciało, które za
was jest wydawane; to czyńcie na moją pa-
miątkę. J 6,51,63; Ef 5,2; 1Kor 10,16; 11,23

*gr: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie

20. Podobnie i kielich, gdy było po wiecze-
rzy, mówiąc: Ten kielich to Nowe Przymie-
rze we krwi mojej, która za was jest wyle-
wana. Wj 24,8; Jr 31,31; Za 9,11; Hbr 9,17; 12,24; 13,20

21. Ale oto ręka tego, który mnie wydaje,
jest ze mną przy stole. Hi 19,19; J 13,18

22. A wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi,
zgodnie z tym jak jest postanowione*, jed-
nakże biada** temu człowiekowi, przez któ-
rego jest wydawany! Ps 22,1; Mt 26,24; Mk 14,21

*gr: horidzo - postanawiać, wyznaczać, ustanowić, ustalić
**gr: onai - wyraz dzwikońskaślawodowej „och” wyrażający
głęboki żal lub trwogę, okrzyk bólu lub gniewu - Mt 11,21

23. A oni zaczęli dochodzić* między sobą,
kto z nich miałby to uczynić. Mt 26,22;

*lub: dociekać razem, rozprawić z kimś Mk 14,19; J 13,22

24. I wszczął się też spór* między nimi o to,
kto z nich wydaje się być większy. Łk 9,46;

*gr: filoneikia - umitowanie kłótni, chęć kłótni Mk 9,34

25. A On powiedział im: Królowie narodów
panują* nad nimi, a którzy nad nimi sprawa-
niają władzę, są nazywani dobroczyńcami**.

*lub: dominować nad kimś Mt 20,25; Mk 10,42

**honorowy tytuł tych, którzy oddali przysługi krajowi

26. Wy natomiast nie tak czyńcie; lecz kto
większy jest wśród was, niech stanie się jak
młodszy, a ten który przewodzi**, jak sługa.

*gr: neos - młody, młodzieńczy tu: domyślnie najmłodszy

**gr: hegeomai - ten, kto stoi na przedzie, rozkazywać, rządzić

27. Kto bowiem jest większy? Spoczywający
przy stole czy służący? Ale ja jestem pośro-
dku was jak ten, co usługuje*. *por: - Rz 15,25*

28. Wy natomiast jesteście tymi, którzy wy-
trwali ze mną w moich próbach*. Hbr 2,18;

*lub: doświadczeniach, pokuszeniach Obj 3,10; J 6,67

29. I ja przekazuję* wam Królestwo, jak mnie
przekazał je Ojciec mój Łk 12,32; 2Kor 1,7;

*lub: przekazuję w przymierzu, zawieram 2Tm 2,12; Jk 2,5

30. Byście jedli i pili przy moim stole w mo-
im Królestwie, i usiedli na tronach, sądząc*
dwanaście pokoleń Izraela. Łk 12,37; 14,15;

*gr: krino - oddzielać, sądzić, wyrażać opinie Mt 8,11

31. I powiedział Pan: Szymonie, Szymonie!
Oto szatan wyprosił* sobie, aby was przesiać
jak pszeniec; Hi 1,6-12; Am 9,9; Za 3,1; Obj 12,10

*gr: elsaitemai - prosić lub błagać, dla siebie, domagać się

32. Ale ja prosiłem za tobą, aby nie ustała
twoja wiara; a ty, gdy kiedyś się nawrócisz*,
utwierdz swoich braci. J 17,9,15; 21,15-17

*gr: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić

33. On natomiast powiedział do Niego: Pa-
nie! Gotów* jestem iść z Tobą i do więzienia,
i na śmierć. *gr: hetoimos - gotowy, stosowny, obojętne

34. On jednak powiedział: Mówię ci, Piotrze!
Z pewnością nie zapieję dzisiaj głodem, za-
nim trzykrotnie wyprzesz* się, mówiąc, że
mnie nie znasz. *lub: wyrzekniesz Mt 26,34; Mk 14,30

35. I powiedział im: Gdy posyłałem was bez
sakiewki, bez torby i bez sandałów, czy cze-
goś wam brakowało? A oni powiedzieli: Ni-
czego. Łk 9,3; 10,4; Mt 10,9

36. Powiedział więc im: Ale teraz, kto ma
sakiewkę, niech ją weźmie, podobnie i torbę;
a kto nie ma miecza, niech sprzeda swoją
suknię i kupi miecz. Mt 26,51; J 16,33

37. Albowiem mówię wam, że jeszcze to, co
jest napisane, musi się już wypełnić* na
mnie: Do przestępców* został zaliczony; bo
dobiega końca to, co o mnie napisano.

*lub: dokonać; **tłumiący Prawo, niegodziwy Iz 53,12

38. A oni powiedzieli: Panie! Oto tutaj dwa
miecze. A On powiedział im: Wystarczy*.

*gr: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdający

39. I gdy wyszedł, udał się według zwycza-
ju* na Górę Oliwną, a Jego uczniowie podą-
żali** za Nim. Łk 21,27; Mk 11,19; J 18,1

*gr: ethos - zwyczaj, nawyk, nakaz wynikający z prawa

**gr: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś t. za kimś, być posłusznym

40. A gdy stanął na tym miejscu, powiedział
im: Módlcie się, abyście nie weszli w próbę*.

*gr: peiramos - pokuszenie, doświadczenie, próba

41. A sam oddalił się od nich, jakby na rzut
kamieniem, upadł na kolana i modlił się,

42. Mówiąc: Ojcie! Jeśli chcesz, oddal ten
kielich ode mnie; jednak nie moja wola, lecz
Twoja niech się stanie. Ps 40,8; J 6,38

43. *Wówczas* ukazał Mu się anioł z nieba, wzmacniając* Go. Ps 91,11; 1Tm 3,16

*gr.: *enischyo* - wzmacnić, uczynić silnym, dodać sił

44. A gdy stanął do *śmierelnego* boju*, jeszcze gorliwiej się modlił, a Jego pot stał się jak kropki krwi spadające na ziemię.

*gr.: *agonia* - por. 1Tm 2,2 Ps 130,1; Iz 53,10; Lm 1,12

45. I gdy wstał od modlitwy, przyszedł do swoich* uczniów i znalazł ich śpiących ze smutku**. *brak w mss Byz; **lub: *cierpienie, udręka*

46. I powiedział im: Dlaczego śpicie? Wstańcie i módlcie się, abyście nie weszli w próbę.

47. A gdy On jeszcze to mówił, oto tłum i ten, zwany Judaszem, jeden z dwunastu, szedł przed nimi*, i zbliżył się do Jezusa, aby Go pocałować**. *lub: *wyprzedził* Mt 26,47; **lub: *potraktować z czułością* - gr.: *fileo* Mk 14,43; J 18,2

48. A Jezus powiedział mu: Judaszu! Pocałunkiem* wydajesz Syna Człowieczego?

*gr.: *filema od fileo* - okazywać czułość 2Sm 20,9; Ps 55,21; - por. J 21,15*** Prz 27,6; 2Kor 12,13; 1Tm 5,26

49. A widząc ci, którzy byli przy Nim, na co się zanosī*, powiedzieli do Niego: Panie! Czy mamy uderzyć mieczem? *dost.: *co będzie*

50. I uderzył jeden z nich służę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho.

51. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł*: Dopuszczicie** aż do tego? I dotknął jego ucha, i go uzdrowił. *dost.: *powiedział* J 17,12; 1P 2,21

**lub: *pozwołacie nawet na to, zamiechajcie tego, przestaniecie*

52. Powiedział więc Jezus do arcykapłanów i do przelożonych straży świątyni, i do starszych, którzy przybyli do Niego: Jak na bandytę* wyszłście z mieczami i z kijami.

*gr.: *lestes* - bandyta, rabuś, zabójca, wyurotowiec, buntownik

53. Gdy byłem* codziennie z wami w świątyni, nie podnieśliście na mnie rąk; ale to jest wasza godzina i władza** ciemności.

Hi 20,5; J 12,27; 16,21; Dz 26,18; 2Kor 4,6; Ef 6,12

*dost.: *gdym jestem*; **gr.: *eksusioa* - moc, władza, prawo

54. Wtedy Go pojмали, poprowadzili i wprowadzili do domu arcykapłana; a Piotr z daleka podążał* za Nim. Mt 26,57; Mk 14,53; J 18,12

*gr.: *akoloutho* - towarzyszyć; *isē z kims i z kims* - być posłusznym

55. A gdy oni na środku dziedzińca roznie-cili ogień, usiedli razem i Piotr usiadł pośro-d nich. Ps 1,1; 26,5; 1Kor 15,33; Ek 22,44

56. A gdy ujrzała go jakaś służąca*, siedzącego przy ognisku, uważnie patząc** na niego, powiedziała: I ten był z Nim. Mt 26,69

*gr.: *paidiske* - młoda dziewczyna, młoda służąca

**gr.: *atenidzo* - ułkwić wzrok, skupiać myśl na, przyglądać się

57. On jednak wyparł* się Go, mówiąc: Ko-bieto! Nie znam Go. Łk 22,34

*gr.: *arneomai* - wypierać się, zapierać, wyrzekać, odmawiać

58. A po krótkiej *chwilii* ujrzał go *ktos* inny i powiedział: I ty jesteś z nich; a Piotr powiedział: Człowieku! Nie jestem.

59. I gdy upłynęło około godziny, ktoś inny stanowczo twierdził, mówiąc: Naprawdę i ten był z Nim; bo także jest Galilejczykiem.

60. Piotr natomiast powiedział: Człowieku! Nie wiem o czym mówisz; i zaraz, gdy on jeszcze mówił, zapiał kogut. Mt 26,64

61. A Pan obrócił się i spojrział uważnie* na Piotra. I przypomniał sobie Piotr słowo Pana, jak mu powiedział: Zanim kogut zapieje, trzykrotnie mnie się wyrzekniesz**.

*gr.: *emblepo* - przypatrzeć się, zwrócić wzrok, rozważyć

**gr.: *aparnomai* - stwierdzać, że się nie zna, nie mieć nic wspólnego

62. A Piotr wyszedł na zewnątrz i gorzko zapłakał*. Ps 38,18; 1Kor 10,12; 2Kor 7,9

*gr.: *klaio* - lkać, białać, lamentować

63. A mężczyźni, którzy trzymali Jezusa, sztychli z Niego i bili Go; Hi 16,9; 30,9; Ps 22,6

64. I zasłoniłi Mu oczy, i bijąc Go w twarz, pytali się, mówiąc: Prorokuj, kim jest ten, który Ciebie uderzył. Mt 14,65; J 18,22

65. I wiele innych bluźnierstw* mówili do Niego. Łk 12,10; Mt 12,31; 1Tm 3,13

*gr.: *blasfemo* - obrzucać obelgami, bluźnić, łżyć, oczerniać

66. A gdy nastal dzień, zebrali się starsi ludu i arcykapłani, a także uczeni w Piśmie, i przyprowadzili Go przed Sanhedryn, mówiąc: Czy Ty jesteś Mesjaszem*? Powiedz nam. *lub: *Chrystusem, Pomazańcem* Dz 4,26

67. I powiedział im: Jeśli wam powiem, nie uwierzycie; Łk 16,31; Mk 8,12; J 12,37

68. A jeśli zapytam, nie odpowiecie mi i nie wypuścicie mnie. Jr 38,5; Ek 20,8

69. Od teraz Syn Człowieczy będzie siedział po prawicy mocy Boga. Ps 110,1; Mk 16,19

70. I powiedział im wszyscy: Ty więc jesteś Synem Boga? A On powiedział do nich: Wy mówicie, że ja jestem *Nim*. J 1,34; 10,30; Mk 15,2

71. A oni powiedzieli: Czy jeszcze potrzebne jest nam świadectwo? Sami je przecież usłyszeliśmy z Jego ust.

23 I gdy powstało całe to mnóstwo *ludzi*, zaprowadzili Go do Piłata*.

*Poncjusz Piłat - rzymski prokurator Judei - podległy prokonsulowi Syrii - odpowiedzialny za porządek i pobór podatków

2. I zaczęli Go oskarżać, mówiąc: Tego znaleźliśmy, że odwraca naród i zakazuje dawać podatki Cesarowi, mówiąc o sobie, że jest Mesjaszem, Królem. Mt 17,27; Mk 12,17

3. I pytał Go Piłat, mówiąc: Ty jesteś Królem Żydów*? A On w odpowiedzi, rzekł mu: Ty to mówisz. *lub: Judejczyków

4. Wtedy powiedział Piłat do arcykapłanów i do tłumów: Żadnej winy* w tym człowieku nie znajduję. *lub: przyczyni ukarania Mt 27,19

5. Lecz oni jeszcze bardziej napierali*, mówiąc: Podburza lud, nauczając po całej Judei; zaczął od Galilei i dotarł aż do tutaj. J 1,43
*gr: epischyo - twierdzić z naciskiem, napierać, wywierać presję

6. A Piłat, słysząc o Galilei, zapytał, czy ten człowiek jest Galilejczykiem.

7. I gdy dowiedział się, że jest podległym władzy Heroda, odesłał Go do Heroda, który także w te dni był w Jerozolimie. Lk 3,1

8. Herod natomiast bardzo się uradował, gdy ujrzał Jezusa; bo od dawna chciał Go zobaczyć, dlatego że wiele o Nim słyszał i miał nadzieję, iż zobaczy jakiś cudowny znak, który dokona się przez Niego. Mt 14,1; Mk 6,14

9. I zadawał Mu wiele pytań*; ale On nic mu nie odpowiedział. Lz 53,7; Mt 27,14; 1P 2,23

*dost.: pytał Go więc wieloma słowami

10. A stali tam arcykapłani i uczeni w Piśmie, gwałtownie Go oskarżając. Ps 69,19

11. Herod natomiast ze swoimi żołnierzami* okazał Mu pogardę** i wyszydził Go, obkleił w lśniącą szatę i odesłał Go z powrotem do Piłata. *gr: strateuma - straż przyboczna, grupa żołnierzy
**gr: eksoutheneo - nie liczyć się z kimś, gardzić całkowicie

12. I stali się Piłat i Herod w tym dniu przyjaciółmi, wcześniej bowiem byli sobie wrogami†. *gr: echthra - nienawiść, nieprzyjaźni Ps 83,5

13. A Piłat, zwołał arcykapłanów, przełożonych* i lud, *gr: archon - por. J 16,11

14. I powiedział do nich: Przyprawdziliście do mnie tego człowieka, jako zwodziciela* ludu; i oto ja po przesłuchaniu** Go wobec was, nie znalazłem w tym człowieku żadnej winy, o którą Go oskarżacie, Lk 23,2

*gr: apostrefo - odwrócić, porzucić, zawrócić, powrócić na
**gr: anarkno - badać, zgłębiać, dociekać, przestuchiwac

15. Ani też Herod, albowiem odesłałem was do niego; otóż nie uczynił On nic takiego, co zasługiwałoby na śmierć. Mk 15,6; J 19,1

16. Dlatego ukarzę* Go i wypuszczę. Mt 27,15
*gr.: paidewo - chłostać, karać, stosować dyscyplinę

17. A musiał* im Piłat wypuszczać jednego co** święto. *lub: miał obowiązek; **coroczny zwyczaj

18. I krzyczeli więc wszyscy razem, mówiąc: Usuń* tego, a wypuść nam Barabasa*†!

*lub: precz z Nim; **tj. syn ojca - por. Mt 27,16* J 18,39

19. Który był wtrącony do więzienia z powodu jakiegoś rozruchu w mieście i morderstwa. Mt 27,16; Mk 15,17; J 18,40

20. Piłat więc ponownie przemówił do nich, chcąc uwolnić Jezusa. J 19,12

21. Ale oni wotali*, mówiąc: Ukrzyżuj, ukrzyżuj Go! *lub: wykrzykiwali Ps 69,20; J 19,15

22. A on po raz trzeci powiedział do nich: Co więc złego Ten uczynił? Nie znalazłem w Nim żadnej z win*, z powodu których zasługiwałby na śmierć; dlatego ukarzę Go i wypuszczę. Lk 23,14,20; J 18,38; 1P 1,19
*gr: aition - przyczyna ukarania, wina - por. Mk 15,26

23. A oni jednak nalegali donośnym głosem, domagając się, aby On został ukrzyżowany; a krzyki ich i arcykapłanów przybierały na sile.

24. Piłat orzekł więc, aby stało się według ich żądania*; Ps 22,12; J 19,16

*gr: aitema - petycja, postulat, wymaganie, żądanie

25. I wypuścił im tego, który był wtrącony do więzienia za rozruch i morderstwo, o którego prosili; a Jezusa zdał na ich wolę.

26. I gdy Go odprowadzali, pochycili* niejakiego Szymona Cyrenejczyka**, który szedł z pola, włożyli na niego krzyż, aby go niósł za Jezusem. Mt 27,32; Mk 15,21

tj. zastosowano prawo przymusu niesienia ciężaru - Mt 5,41

**tj. mieszkaniec miasta Cyreny leżącego w dzisiejszej Libii

27. A szły za Nim wielkie rzesze* ludu i kobiet, które uderzały się w piersi i lamentowały nad Nim. *por. Mk 3,7* Mt 27,55; Mk 15,40

28. A Jezus, obrócił się do nich i powiedział: Córci Jerozolimy! Nie płaczcie nade mną, tylko płaczcie nad sobą i nad swoimi dziećmi.

29. Oto bowiem nadchodzą dni, kiedy będą mówić: Błogosławione* nieplodne i lona, które nie rodziły i piersi, które nie karmiły.

*gr: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować

30. Wtedy zaczną mówić do gór: Padnijcie na nas! A do wzgórz: Przykryjcie nas!

31. Bo jeśli z zielonym* drzewem te rzeczy czynią, to co stanie się z suchym? Prz 11,31;

*lub: z wilgotnym Ez 21,3; Jr 25,29; 1P 4,17

32. Prowadzeni byli też i dwaj inni przestępcy, aby razem z Nim zostali straceni.

33. I gdy przyszedli na miejsce, zwane Czaszką*, tam Go ukrzyżowali i przestępców, jednego z prawej, a drugiego z lewej *strony*.

*gr: *kranion - czaszka* Mt 27,33; Mk 15,22; J 19,17

34. A Jezus mówił: Ojcie! Odpuść* im, bo nie wiedzą, co czynią. A gdy rozdarli Jego szaty, rzucili o nie los.

Rdz 50,17; Ps 22,19; Dz 7,60

*gr: *afiem - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

35. A lud stał i przypatrywał się, a razem z nimi przywódcy, *którzy* naśmiewali się z Niego, mówiąc: Innych ratował, niech ratuje samego siebie, jeśli Ten jest Mesjaszem – wybranym przez Boga.

Ps 22,12; 35,15; 69,7-8

36. Naśmiewali się też z Niego i żołnierze, podchodząc i podając Mu kwaśne wino*,

*lub: *tanie, kwaśne wino, mocno rozcieńczone wodą - lac: posca*

37. Mówiąc: Jeśli Ty jesteś Królem Żydów*, ratuj** samego siebie.

*lub: *Judejczyków; *gr: sodoz*

38. Nad Nim natomiast był napis*, wryty literami greckimi i łacińskimi, i hebrajskimi: Ten jest Królem Żydów.

Mt 27,37; J 19,19

*tj. *opis winy najcenniejszej niesiony przez skażnika - lac: titulus*

39. A jeden z powieszonych przestępców bluźnił Mu, mówiąc: Jeśli Ty jesteś Mesjaszem, ratuj* samego siebie i nas.

Mt 27,42

40. A odpowiadając, drugi gromił* go, mówiąc: Czy ty Boga się nie boisz, choć taki sam wyrok *ciąży* na tobie?

*lub: *karcił, napominał*

41. My wprawdzie sprawiedliwy, bo słusznie odbieramy *karę* za to, co uczyniliśmy, ale Ten nie uczynił nic niegodziwego*.

Rdz 9,6; Wj 21,12

*gr: *atopos - nie na miejscu, niegodziwy, szkodliwy*

42. I powiedział: Jezusie, Panie! Wspomnij na mnie, gdy przyjdiesz do swojego Królestwa.

Hi 33,27; Ps 32,5; Rz 10,9

43. I Jezus powiedział mu: Zaprawdę*, mówię ci dziś** będziesz ze mną w raju.

*gr: *amen - z hebr: godnie wiary - por. Mt 5,18** 2Kor 12,4

**lub: *mówię ci dziś, ... , mówię ci, dziś ... - przecinek przed słowem lub po słowie „dziś” rodzi konsek. interpretacyjne* J 20,17 w tekście gr. we wszystkich mss brak interpunkcji w tym zdaniu

44. A było około szóstej* godziny, i stała się ciemność na całej ziemi aż do godziny dwiętej.

*tj. *12 - ta obecnego czasu* Lk 19,9; J 14,3

45. I słońce się zaćmiło*, a zasłona w świątyni została rozdarta przez środek.

*dost.: *zostało zaćmione* Mt 27,51; Mk 15,38

46. A Jezus zawołał potężnym głosem, mówiąc: Ojcie! W Twoje ręce składam* mego ducha; a gdy to powiedział, wydał ostatnie tchnienie.

Ps 31,6; Dz 7,59; Mk 15,37; J 19,30

*dost.: *złożę, gr: paratithemi - położyć obok, zdeponować*

47. A setnik* widząc to, co się działo, oddał chwałę Bogu, mówiąc: Istotnie, ten człowiek był sprawiedliwy.

Mt 27,54; Mk 15,39; J 19,7

*gr: *hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, lac: centurion*

48. I wszystkie tłumy, które zeszyły się razem na to widowisko*, widząc co się stało, wracały bijąc się w swoje piersi.

*lub: *spektakl*

49. I stali z daleka wszyscy, którzy Go znali, i kobiety, które współtowarzyszyły Mu od Galilei, patrzące na to.

Lk 8,2

50. A oto mąż, imieniem Józef, który był członkiem Rady*, mąż dobry i sprawiedliwy,

*tj. *Sanhedrynu* Mt 27,57; Mk 15,43; J 19,38

51. Z Arymatei, miasta Judei, który też sam oczekiwał Królestwa Bożego, który nie głosił za postanowieniem Rady i ich czynem,

52. Ten udał się* do Pilata i prosił o ciało Jezusa.

Mt 27,58

53. I zdjął je, owinał w płótno* i złożył je w grobowcu wykutym w skale, w którym nikt jeszcze nigdy nie był złożony.

Lz 53,9;

*gr: *sindon - luźna, lekka szata z bnu lub bawełny* Mk 15,46

54. A był to Dzień Przygotowania, i nastawał* sabat.

Mt 27,62

*gr: *epifosko - uschodzić, rozjaśnić, rozbliżyć, światać*

55. A poszły za nim i kobiety, które razem z Jezusem przyszły z Galilei, oglądając grobowiec i jak zostało położone Jego ciało.

56. A gdy wrócili, przygotowały wonności i olejki*, a w sabat oczywiście odpoczęły* według przykazania.

*lub: *pachnidła* Wj 20,8; Mk 16,1

**gr: *hesychadzo - zachować milczenie, być spokojnym,*

nie biegać tu i tam, spocząć, odpocząć, nic nie mówić

24 A pierwszego dnia tygodnia*, bardzo wczesnym rankiem przyszły do grobowca, niosąc wonności, które przygotowały; a z nimi i inne *kobiety*;

Mt 28,1;

*lub: *sabatów - w Lmn.* Mk 16,1; J 20,1

2. I znalazły kamień* odczony od grobowca.

*tj. *duży głaz o kształcie dysku, zsuwany w wyłobieniu*

3. A gdy tam weszły, nie znalazły ciała Pana Jezusa.

Mt 28,5; Mk 16,5; J 20,6-7

4. I gdy zaczęły* się tym niepokoić**, oto *na-gle* dwaj mężczyźni w lśniących szatach stały obok nich.

Mk 16,5; J 20,12

*dost.: *i stało się; **być bezradnym, zakopotanym, w zterze*

5. A one przestraszone*, skłoniły twarz ku ziemi; *wtedy oni* powiedzieli do nich: Dlaczego szukacie żyjącego między umarłymi?

*dost.: *gdy były (stały się) przestraszone* Obj 1,18; 2,8

6. Nie ma* Go tutaj, ale został wzbudzony

z *martwych*; przypomnijcie sobie, jak wam to powiedział, gdy jeszcze był w Galilei,

*dost.: nie jest tutaj Mt 16,21; 17,23; Mk 8,31

7. Mówią, że Syn Człowieczy musi być wydany w ręce grzeszników ludzi, i być ukrzyżowany, a trzeciego dnia powstać z *martwych*.

8. I przypomniły sobie Jego słowa*.

*gr.: rhema - słowo, wypowiedź J 2,22; 12,16; 14,26

9. A gdy wróciły od grobowca, oznajmiły to wszystkemu jedenastu i wszystkim pozostałym.

10. Tymi więc, które mówiły to apostołom, były: Maria Magdalena i Joanna, i Maria, matka Jakuba, oraz pozostałe z nimi. Łk 8,3

11. A słowa ich wydawały się im niedorzeczne* i nie wierzyli im.

Rdz 19,14; Hi 9,16; Ps 126,1

*gr.: leros - próżne gadanie, bzdury, brednie, banialuki

12. Piotr jednak powstał i pobiegł do grobowca, a gdy się nachylił, ujrzał jedynie złożone płótna*; i odszedł do siebie, dziwiąc się temu, co się stało.

J 19,40; 20,3-10

*gr.: othonion - kawalek płótna, paski lniane, chusta

*gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się, dziwić się

13. A oto dwaj z nich w tym samym dniu szli do miasteczka*, które było oddalone sześćdziesiąt stadiów** od Jerozolimy, które zwano Emaus.

Mk 16,12-13

*lub: wsi; **tj. 1 stadion - 185 m, tu: ok. 11 km od Jerozolimy

14. I ci rozmawiali* ze sobą* o tym wszystkim, co się zdarzyło.

*gr.: homileo - rozmawiać, być z kimś

15. I stało się, że gdy oni rozmawiali i stawali sobie nawzajem pytania*, sam Jezus zbliżył się i siedł razem z nimi.

Mt 18,20; J 14, 18

*gr.: sydzeleo - dociekać, badać razem, rozprawić, pytać

16. Ale oczy ich zostały zakryte*, żeby Go nie rozpoznali**.

*dost.: powstrzymane J 20,14

gr.: epiginosko - poznać gruntownie, wiedzieć - Mt 7,16

17. I powiedział do nich: Cóż to za myśli wymieniacie** między sobą idąc, i *dlaczego* jesteście smutni***?

*dost.: jakie słowa J 19,25

*gr.: antiballo - rzucać nawzajem do siebie, met. wymieniacie słowa

**gr.: skythropos - o smutnym, ponurym obliczu, marchozna mina

18. A jeden z nich o imieniu Kleofas w odpowiedzi, rzekł Mu: Czy Ty jesteś jedynym przybyszem* w Jerozolimie, który nie wie o tym, co się w niej stało w tych dniach?

*gr.: parokeo - mieszkając obok, przebywać czasowo jako przybysz

19. I powiedział im: Co takiego? A oni Mu powiedzieli o Jezusie Nazarejczyku, który był mężem i prorokiem*, mocnym w czynie i w słowie przed Bogiem i całym ludem;

Pwt 18,15; Mt 21,11; Dz 2,22; 7,22

*dost.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący

20. I jak Go wydali arcykapłani i nasi przywódcy na karę* śmierci; i ukrzyżowali** Go.

*lub: wyrok, uchwała Mt 27,20; Dz 13,27; Łk 23,1;

**staurao - uśmiercić kogoś przez przybicie go do poprzecznej belki i połączonego z nią pionowego pala, otaczającego palisadą, ubijając słupki, zabezpieczyć kolkami Mt 27,31; J 19,6

21. A my mieliśmy nadzieję, że On jest tym, który ma odkupić* Izraela. Lecz właśnie dziś upływa trzeci dzień po tym wszystkim, jak to się stało.

Ps 130,8; IP 1,18; Łk 1,68; 2,38

*gr.: lytroo - wypuścić z chwila otrzymania okupu, wyzwolić

22. Lecz niektóre z naszych kobiet zadziwiły* nas. Wczesnie rano, gdy były przy grobowcu, **gr.: eksistemi - być oszłomionym - por. Łk 8,56**

23. Nie znalazły Jego ciała, a gdy przyszły, mówiły, że miały* widzenie** aniołów, którzy mówili, że On żyje.

Mt 28,1-5; Mk 16,1-8

*gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć

**gr.: optasia - wizja, widzenie - por. Mt 17,9

24. I udali się niektórzy z naszych do grobowca, i znaleźli wszystko tak, jak powiedziały kobiety; ale Jego nie widzieli.

25. A On powiedział do nich: O nierozumni z sercem nieskorym*, by uwierzyć we wszystko, co powiedzieli prorocy!

Mk 7,18; Dz 3,24;

*gr.: bradys - bierny, nieskuwpliwy, powolny Hbr 5,11

26. Czyż Mesjasz nie musiał tego wycierpieć i *tak* wejść do swojej chwały*?

Dz 17,3;

*gr.: doksa - splendor, majestat, blask Hbr 2,8; IP 1,11

27. I zaczynając od Mojżesza i przez wszystkich proroków, wykładał* im ze wszystkich Pism to, co o Nim samemu *jest napisane*.

*gr.: dierneneuo - odstonić znaczenie Rdz 3,15; 22,18;

tego, co jest mówione, wyjaśnić, wyłożyć Pwt 18,15; Ps 16,10

28. I zbliżyli się do miasteczka, do którego szli, a On sprawiał wrażenie*, jakby miał iść dalej.

*lub: skłaniał się, zachowywał się tak, jakby

29. I przymusili* Go, mówiąc: Zostań z nami, bo ma się ku wieczorowi i już się dzień nachylił *ku końcowi*. I wstąpił, aby z nimi pozostać.

*gr.: parabiazdomai - zmusić siłą lub błaganiem

30. I stało się, gdy On spożył z nimi *przy stole*, że wziął chleb, pobłogosławił*, a gdy złamał, podawał im.

*lub: wystawił Łk 22,19

31. I oczy ich zostały otworzone, i rozpoznali Go; a On stał się niewidzialny* dla nich.

*gr.: afantos - zabrany z oczu, uczyniony niewidocznym

32. I mówili do siebie: Czyż nasze serce nie pałało* w nas, gdy mówił do nas w drodze i gdy otwierał** nam Pisma?

Łk 24,45

*dost.: nie jest zapalone lub płonie w nas - gr. kaio - rozpalać, rozniecać, niszczyć ogniem; **lub: spowodował zrozumienie

33. I wstali w tej samej godzinie, i wrócili do Jerozolimy i znaleźli zgromadzonych jedynastu, i tych, *którzy byli* z nimi, J 20,19

34. Mówiących, że prawdziwie* Pan powstał z *martwych* i ukazał się Szymonowi.

*gr.: ontos - prawdziwie, istotnie, rzeczywistość 1Kor 15,5

35. A oni wyjaśnili, *co stało się* w drodze, i jak dał się im poznać* przy* łamaniu chleba.

*lub: został poznany; **w (czasie) łamania chleba

36. A gdy oni to mówili, sam Jezus stanął pośrodku nich i powiedział im: Pokój wam!

37. A oni przerażili* się i przestraszyli**³, *albowiem* myśleli***, że widzą ducha.

*lub: upadli w panikę; **dosł.: stali się przestraszeni

***gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć

38. A On im powiedział: Dlaczego jesteście zatrwożeni i dlaczego wątpliwości* wstępują do waszych serc?

Mt 14,46; Łk 1,12

*gr.: dialogismos - rozważania, roztrząsanie, opinie

39. Zobaczcie moje ręce i moje stopy, że to jestem ja sam; dotknijcie się mnie i zobaczcie, że duch* nie ma ciała** ani kości, tak jak widzicie, że ja mam.

Dz 1,3; Za 13,6

*gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr; duch ludzki

**gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura

40. I gdy to powiedział, pokazał* im *swoje* ręce i stopy.

J 20,20

*gr.: deiknyo - ukazać oczom, dać dowód czegoś

41. A gdy oni jeszcze z radości* nie wierzyli** i dziwili się, powiedział im: Macie tutaj coś do jedzenia?

Łk 24,52; J 15,11; 16,22;

*gr.: chara - przeżywać radość, wesołość się J 21,5

**gr.: apisteo - nie ufać, zawieść zaufanie, być niewiernym

42. A oni Mu podali kawałek* pieczonej ryby i plaster z pszczelego miodu.

J 21,9.13

*dosł.: część (z całości) - gr.: meros - udział w czymś, dział

43. A On wziął i jadł przy nich.

44. I powiedział im: To *sq* słowa, które mówiłem do was, gdy byłem jeszcze z wami, że musi* zostać wypełnione** wszystko *to*, co zostało napisane w Prawie Mojżesza, i u Proroków, i w Psalmach o mnie. Ps 2,1-12;

*lub: jest konieczne; **gr.: pleroo - por: Ef 4,10* Ps 16,9

45. Wtedy otworzył ich umysł*, aby rozumieli Pisma. *lub: rozum - l. poj. J 16,13; Dz 16,14

46. I powiedział im: Tak jest napisane, tak też Mesjasz musiał cierpieć i powstać z *martwych* trzeciego dnia;

Iz 53,3; 1P 1,3

47. A w Jego imię *ma być* głoszone upamiętanie* i odpuszczenie grzechów dla wszystkich narodów, zaczynając od Jerozolimy.

Mt 3,2; Dz 3,19; 17,30; 20,21; 26,20

*gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por: 2P 3,9**

48. A wy jesteście tego świadkami*.

*gr.: martyrs - świadek w sądzie, naoczny świadek, męczennik

49. I oto ja posyłam do was obietnicę Ojca mojego, a wy pozostaniecie* w mieście Jeruzalem, aż** zostaniecie przyobleczeni w moc*** z wysokości.

Iz 44,3; Jl 3,1; Dz 1,4

*dosł.: siedzieć; **aż do kiedy; ***gr.: dynamis - por: Łk 19,37*

50. A wyprowadził ich na zewnątrz *miasta*, aż do* Betanii**³, i gdy podniósł swoje ręce, błogosławił*** ich.

Mt 21,17; 26,6; J 12,1

*gr.: eis - do (środku), w kierunku, dla, w, pomiędzy

***tj. około 3 km - por: J 11,18*; ***gr.: eulogeo - por: Mt 14,19*

51. I stało się, gdy ich błogosławił, że rozstał się z nimi i został uniesiony do nieba.

Mk 16,19; Dz 1,9; Ef 4,8-10; Hbr 4,14

52. A oni oddali Mu pokłon* i wrócili do Jerozolimy z wielką radością.

J 14,28

gr.: proskyneo - oddać cześć, pokłonić się - por: Mt 4,9

53. I byli stale w świątyni, chwalać* i błogosławiąc** Boga. Amen.

*gr.: aineo - chwalić, wystawiać; **eulogeo - por: Mt 14,19*

Ewangelia według Jana

1 Na początku* było Słowo, a Słowo było u Boga, a Bogiem było Słowo.

*gr.: arche - początek, źródło, Iz 9,6; 1Tm 3,16; Hbr 1,8; władza, przyczyna sprawcza Obj 1,2,8.11; 19,13

2. Ono było na początku u Boga.

3. Wszystko przez Nie się stało, a bez Niego nic* się nie stało, co się stało.

*gr.: oude en - ani jedno Obj 4,11; Hbr 11,3

4. W Nim było życie, a życie było światłem ludzi.

Ps 36,10; J 11,25; 14,6; Kol 3,4; 1J 1,2

5. A światło świeci w ciemności, a ciemność Nim nie zawładnęła*.

*lub: nie opanowała J 3,19; Rz 1,28

6. Pojawił* się człowiek posłany od Boga, na imię mu – Jan.

Iz 40,3; Mi 3,1; Mt 3,1;

*dost.: być, stać się, urodzić się Łk 1,13; Dz 13,24

7. On przyszedł na świadectwo*, by zaświadczyć** o tym świetle, aby dzięki niemu wszyscy uwierzyli.

*gr.: martyria - por. J 3,32** J 5,33-35
**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, być męczennikiem

8. Nie był on światłem, ale jedynie miał zaświadczyć o tym świetle.

Iz 9,2; Ps 27,1

9. Było prawdziwe światło, które oświeca każdego człowieka przechodzącego na świat.

10. Na świecie był* i świat przez Niego** jest uczyniony***, a świat Go nie poznał****.

*lub: było (Słowo); **nie (Słowo); ***stał się Dz 13,27; 1Kor 2,8

****gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację

11. Do swojej* własności przyszedł, a swoi Go nie przyjęli.

*lub: swoich Mt 15,24; Iz 53,3

12. Tym* jednak, którzy Go przyjęli**, dał prawo*** stać się dziećmi Boga, to jest wierzącym w Jego imię.

*dost.: jak wielu, ihu, jak licznie
**lub: chwycić się, przyłączyć się, towarzyszyć; ***władzę - J 10,13*

13. Którzy zostali zrodzeni nie z krwi, ani z woli ciała, ani z woli mężczyzny, ale z Boga.

14. A Słowo pełne łaski i prawdy, stało się ciałem i mieszkało* między nami, i widzieliśmy chwałę Jego, chwałę jako jednorodzonego od Ojca.

*lub: rozbiło namiot 1Tm 3,16

15. Jan świadczył o Nim i głośno wołając, oświadczył: Ten był, o którym powiedziałem: Ten, który przychodzi po mnie, istniał* przede mną, bo wcześniej był niż ja.

por. w. 6

16. A z Jego pełni* my wszyscy wzięliśmy, i to łaskę za łaską.

1Kor 1,4; Ef 2,5; Kol 1,19

*gr.: pleroma - być wypełnionym, pełnia, obfitość, doskonałość

17. O ile bowiem Prawo zostało dane przez Mojżesza, o tyle łaska i prawda* stała się przez Jezusa Chrystusa.

Wj 19,1; Ps 85,10; J 7,19; Ga 3,10

*gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność

18. Boga nikt nigdy nie widział; jednorodzony Syn, który jest w łonie Ojca, Ten *nam o Nim* opowiedział*.

Wj 33,20; Łk 10,22;

*lub: wyłożył (naukę), ujawnił, ogłosił J 6,46; 17,6; 1J 4,12

19. A takie jest świadectwo Jana, gdy posłali Żydzi* z Jerozolimy kapłanów i lewitów, aby go zapytać: Kim ty jesteś?

*lub: Judejczy

20. I wyznał, a nie zaprzeczył, mówiąc: Ja nie jestem Mesjaszem*.

*lub: Chrystusem

21. I pytali go: Kim więc? Czy ty jesteś Eliaszem? A on odpowiedział: Nie jestem. Czy ty jesteś tym prorokiem? I odpowiedział: Nie.

22. Powiedzieli wtedy do niego: Kim więc jesteś, żebyśmy dali odpowiedź tym, którzy nas posłali. Co mówisz o sobie?

23. Powiedział: Ja jestem głosem wołającego na pustyni*. Prostuście drogę PANA, jak powiedział prorok Izajasz.

Iz 40,3; Mt 3,3;

*gr.: eremos - pustkowie, pustynia, miejsce odludne J 3,28

24. A ci, którzy zostali wysłani, byli z faryzeuszów*.

tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. Mt 9,14

25. I pytali go, i powiedzieli mu: Czemu więc chrzczisz*, jeżeli ty nie jesteś Mesjaszem, ani Eliaszem, ani tym prorokiem?

*lub: zanurzasz

26. Jan odpowiedział im, mówiąc: Ja chrzczę* w wodzie; ale pośrodku was stał Ten, którego wy nie znacie.

Mt 3,11; J 1,4; 14,6; Dz 1,5

gr.: baptizo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. J 3,23

27. To jest Ten, który przychodzi po mnie, On istniał przede mną, któremu ja nie jestem godny, by rozwiązać rzemyk u Jego sandała.

28. To działo się w Betabarze* z Jordanem, gdzie Jan chrzczył.

*lub: z drugiej strony

29. A nazajutrz, Jan* ujrzał idącego do niego Jezusa i powiedział: Oto Baranek Boży, który zabiera* grzech świata.

Iz 53,11; Oz 14,2;

*brak w mss Byz; **lub: ponieść, wziąć, usunąć J 6,33-35

30. To jest *Ten*, o^{*} którym ja powiedziałem: Za mną idzie mąż, który istniał przede mną, bo wcześniej^{**} był niż ja. Mt 4,27; J 8,24

^{*lub: z powodu; **gr: protos - pierwszy w czasie lub miejscu}

31. A ja Go wcześniej nie znałem. Ja dla tego przyszedłem chrzcząc w wodzie, aby On został ukazany^{*} Izraelowi. Iz 4,3; Mt 3,16;

^{*lub: uczniom znanym Mk 1,10; Lk 3,22; J 1,5,6-7}

32. A Jan poświadczył, mówiąc: Widziałem Ducha zstępującego jakby gołębicą z nieba, i pozostał na Nim.

33. A ja Go nie poznałem^{*}; lecz Ten, który mnie posłał, *bym* chrzczył w wodzie, Ten mi powiedział: Jeśli ujrzysz kogoś, na którego zstępuje i pozostaje na nim Duch, to jest Ten, który chrzci^{**} w Duchu Świętym.

^{*gr: eido - wiedzieć, mieć wgląd, znać, patrzeć na, doświadczyć}

^{**gr: baptizo - zanurzać, zamaczać, przesiąknąć - por. J 3,23*}

34. A ja widziałem i zaświadczyłem, że Ten jest Synem Bożym. Ps 2,7; Mt 3,17; Lk 1,35

35. Nazajutrz^{*} ponownie stał Jan i dwaj z jego uczniów. ^{*gr: epaurion - następnego dnia, nazajutrz}

36. A przypatrując się przechodzącemu Jezusowi, powiedział: Oto Baranek Boży.

^{*gr: embleo - zwrócić wzrok na, upatrywać się}

37. I usłyszeli go ci dwaj uczniowie, *gdy* to mówił, i poszli za Jezusem. Mk 1,16; Lk 5,10

38. A Jezus odwrócił się i ujrzawszy ich idących za sobą, i powiedział do nich: Czego szukacie? A oni powiedzieli do Niego: Rabbi! Co znaczy^{*} w tłumaczeniu – Nauczycielu – gdzie mieszkasz? ^{*dost.: co jest mówione} Mt 2,7

39. Powiedział im: Chodźcie, a zobaczycie. Przyszli i zobaczyli, gdzie mieszkał, i tego dnia pozostali u Niego; a było około dziesiętej godziny. ^{*tj. 16 - tej obecnego czasu} J 4,29; Mt 4,18

40. Jednym z *tych* dwóch, którzy to słyszeli od Jana i którzy podążali za Nim, był Andrzej, brat Szymona Piotra. Lk 6,14; J 6,8

41. Ten najpierw odszukał Szymona, swojego brata i powiedział mu: Znaleźliśmy *Me-sjasza*^{*}, co tłumaczy się – Pomazańca^{**}.

^{*z hebr. messias - pomazaniec, namaszczony **gr: christos}

42. I przyprowadził go do Jezusa. A Jezus przyjrawszy się mu, powiedział: Ty jesteś Szymon, syn Jonasza; ty będziesz nazwany *Kefas*^{*}, co tłumaczy się – Piotr^{*}. Mt 10,2; 16,17;

^{*aram. i gr: kamień, część skały} 1 Kor 9,5; Ga 2,9

43. Nazajutrz chciał Jezus udać się do Galilei i znalazł Filipa, i powiedział mu: Pójdź za mną. ^{*gr: akoloutho - towarzyszyć, iść z kimś lub za kimś}

44. A Filip był z Betsaidy, z miasta Andrzeja i Piotra. J 12,2; Mk 6,45; Lk 9,10

45. Filip odnalazł Natanaela^{*} i powiedział mu: Znaleźliśmy *Tego*, o którym pisał Mojżesz w Prawie i Prorocy, Jezusa, syna Józefa z Nazaretu. ^{*gr: Bartłomiej} Pwt 18,15; Lk 24,27

46. I powiedział mu Natanael: Czy z Nazaretu może być coś dobrego? Filip na to^{*}: Chodź i zobacz! ^{*dost.: mów mi}

47. Gdy Jezus ujrzawszy Natanaela idącego do Niego, powiedział o nim: Oto prawdziwie Izraelita, w którym nie ma podstęp^{*}. Rz 2,28;

^{*gr: dolos - zdrada, oszustwo, podstęp} IP 2,22; Obj 14,5

48. Natanael powiedział do Niego: Skąd mnie znasz^{*}? W odpowiedzi, Jezus rzekł mu: Zanim zawałał cię Filip, widziałem cię, gdy byłeś pod figowcem. J 2,25; Obj 2,18; Mt 6,6

^{*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację}

49. Wtedy^{*} Natanael powiedział do Niego: Rabbi^{**}! Ty jesteś Synem Bożym, Ty jesteś Królem Izraela. ^{*dost.: w odpowiedzi} J 5,17; Mt 14,3

^{**z hebr: mój Nauczycielu, mój Mistrzu}

50. A Jezus powiedział do niego: Wierzysz dlatego, że powiedziałem ci: Widziałem^{*} cię pod figowcem. Ujrzysz większe *rzeczy* niż te. ^{*gr: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać} J 20,29

51. I powiedział mu: Zaprawdę^{*}, zaprawdę mówię wam: Od teraz ujrzycie otwarte niebo i aniołów Boga wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego. Rdz 28,12; Dn 7,9

^{*gr: amen - z hebr: godne wiary lub jako akt potwierdzenia}

2 A trzeciego dnia odbywało się wesele w Kanie^{*} Galilejskiej i była tam matka Jezusa. ^{*miasto 7 lub 14 km od Nazaretu} J 4,46

2. Został też zaproszony na wesele Jezus i Jego uczniowie. Hbr 13,4

3. A gdy zabrakło wina, powiedziała matka Jezusa do Niego: Nie mają wina.

4. Jezus powiedział jej: Co mnie^{*} i tobie^{*}, kobieto? Jeszcze nie nadeszła^{**} moja godzina. ^{*hebraizm: Dlaczego mnie tak traktujesz? J 4,21; 8,10; 19,26}

^{Tb twoja sprawa, czego chcesz ode mnie? **dost.: nadchodzi}

5. Matka Jego powiedziała do sług: Cokolwiek wam powie, czyńcie. Pwt 12,32

6. A było tam sześć stągwi^{*} kamiennych, postawionych według żydowskiego zwyczaju oczyszczenia, mieszczących w sobie każda po dwie lub trzy miary^{*}. Mt 15,2; Lk 11,39;

^{*gr: hydria - naczynie na wodę, dzban, stągiew} J 3,25

^{**1 miara - gr: metretes - około 40 l}

7. Jezus powiedział im: Napełnijcie te stągwie wodą. I napełnili je aż po brzegi.

J 2,3; 1Krl 17,13; Mk 11,2

8. I powiedział im: Zaczepnijcie teraz i zanieście staroście* wesela. I zanieśli.

*gr: architráktimos - mistrz ceremonii przy stole Prz 3,5-6

9. A gdy starosta wesela skosztował tej wody, która stała się winem – a nie wiedział, skąd ona jest, lecz słudzy wiedzieli, ci co czepiali wodę – zawołał obłudnieca*, Lb 6,3; *gr: nymfios - narzeczoną, pan młody, obłudnienc Ef 5,18

10. I powiedział do niego: Każdy człowiek stawia najpierw dobre wino, a gdy sobie podpiją*, wtedy gorsze; ty zachowałeś dobre wino aż dotąd. *gr: methyo - być pijanym

11. Taki to pierwszy* z cudownych znaków** uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej i tam ukazał swoją chwałę; a Jego uczniowie uwierzyli w Niego. *lub: taki (jest) początek; **por: J 4,54*

12. Potem zeszedł* do Kafarnaum, On sam, Jego matka, Jego bracia i Jego uczniowie; tam pozostali kilka dni;

Ps 69,8; Mt 12,46;

*Kafarnaum leży w dolinie Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-5

13. A była blisko Pascha żydowska; i Jezus wstąpił* do Jerozolimy.

Pwt 16,1-6; Lk 2,41;

lub: wspiął się - por. Mt 20,17 J 5,1; 6,4; 11,55

14. I znalazł w świątyni sprzedających woły, owce, gołębie i zajmujących swoje miejsca bankierów*.

Mt 21,12; Obj 11,2

*gr: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety

15. I uczynił biczą z powroźów, i wypędził wszystkich ze świątyni, także owce i woły, a bankierom* porozspychał monety i powywracał stoły, *por: u 14*

Pwt 14,23

16. A tym, co sprzedawali gołębie, powiedział: Zabierzcie je stąd, nie czynicie domu Ojca mego domem kupieckim*.

Iz 56,5;

*lub: miejsce handlu, szczeg. port morski, targowisko Mt 21,13

17. I przypomnieli sobie Jego uczniowie, że jest napisane: Gorliwość o Twój dom pochłonie* mnie. *mss Byz: pochlonie Ps 69,10; 119,139

18. Wtedy Żydzi zwrócili się do Niego, mówiąc: Jakim znakiem* dowiedziesz, że możesz to czynić? *por: J 4,54* J 6,30; Mt 12,38; 21,23

19. W odpowiedzi, Jezus rzekł im: Zburzcie tę świątynię*, a ja wznieś ją w trzy dni.

Mk 14,58; 15,29; Dz 3,15; Rz 6,4; 8,11

*gr: naos - główny budynek świątyni - por. 2Tes 2,4**

20. Powiedzieli więc Żydzi: Tę świątynię budowano czterdzieści sześć lat, a Ty wznieś ją w trzy dni?

21. Ale On mówił o świątyni swojego ciała*.

*gr: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwołoki Ef 2,21; Kol 2,9

22. Gdy więc został wzbudzony z martwych, Jego uczniowie przypomnieli sobie, że im to mówił; i uwierzyli Pismu i słowu, które wypowiedział Jezus.

Hi 19,25; 1Kor 15,52

23. A gdy był w Jerozolimie w święto Paschy, wielu uwierzyło* w Jego imię, widząc cudowne znaki, które czynił.

Wj 12,14; Lb 28,16;

*gr: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzać Ez 45,21; J 8,30; 12,42

24. Ale Jezus nie powierzał* im samego siebie, dlatego że On znał wszystkich,

Mk 2,8

*gr: pisteuo - tu: jako zwrot - powierzać się czyjejs werności

*idiom - nie ufał im, dlatego że On znał wszystkich

25. I dlatego, że nie miał potrzeby, aby ktoś zaświadczył Mu o człowieku; albowiem sam wiedział, co jest w człowieku. J 6,64; 16,30

3A był pewien człowiek wśród faryzeuszy o imieniu* Nikodem, przywódca żydowski*. *dost.: na imię mu; **lub: Judejszyków

2. Ten przyszedł w nocy do Jezusa i powiedział do Niego: Rabbi! Wiemy, że przyszedłeś od Boga jako nauczyciel; bo nikt takich cudownych znaków czynić nie może, które Ty czynisz, gdyby Bóg z nim nie był.

3. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z góry*, nie może zobaczyć Królestwa Bożego.

IP 1,3,23-25; 5,1; 1Kor 4,20; 6,9

*gr: anothen - z wysoka, z wyższego miejsca, na nowo, od początku

4. Nikodem powiedział do Niego: Jak może człowiek zostać zrodzonym, będąc starcem? Nie może on powtórnie wejść do łona swojej matki i zostać zrodzonym.

5. Jezus odpowiedział: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z wody i z Ducha, nie może wejść do Królestwa Bożego.

Iz 48,1; Mt 5,20; 1Kor 6,11

6. Co jest zrodzone z ciała, jest ciałem, a co jest zrodzone z Ducha, jest duchem.

Hi 15,14; 25,4; Ez 36,26; J 6,63; Rz 8,4,9; 2Kor 5,17; 1J 3,9

7. Nie dziw* się, że ci powiedziałem, że konieczne** jest, abyście*** zostali zrodzeni z góry.

*dost.: nie zdziw się; **gr: dei - trzeba, musisz; ***dost.: wam

8. Wiatr wieje gdzie chce i szum jego słyszysz, ale nie wiesz skąd przychodzi i dokąd idzie; tak jest z każdym, kto jest zrodzony z Ducha*.

*gr: pneuma - duch, wiatr Dz 2,2; 1Kor 2,11

9. Nikodem w odpowiedzi, zapytał Go: Jak to się może stać? *dost.: powiedział, rzekł, mówił

10. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Ty jesteś nauczycielem Izraela, a tego nie wiesz*?

*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację

11. Zaprawdę, zaprawdę mówię ci, że co wiemy*, to mówimy, i co widzieliśmy, o tym świadczymy, a naszego świadectwa nie przyjmujecie.

Mt 11,27; J 7,16; 8,38; 12,49

*gr: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, badać, znać

12. Jeśli nie wierzycie, gdy wam powiedziałem o sprawach ziemskich, to jak uwierzycie, jeśli mówiłbym wam o sprawach niebiańskich?

1Tm 3,16; 1J 5,7; Łk 22,67; Flp 3,19

13. I nikt nie wstępuje do nieba, tylko Ten, który zstąpił z nieba, Syn Człowieczy, który jest w niebie.

J 6,33.38.51.62; 16,28; 1J 5,7

14. I jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak *właśnie* musi* zostać wywyższony Syn Człowieczy, *por. u. 16**; ***jest konieczne* Lb 21,4

15. Aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął*, ale miał życie wieczne.

J 4,14; Dz 2,21; 13,26

*gr: apollymi - niszczyć, usuwać, położyć kres, zginąć, zgładzić

16. W ten *właśnie* sposób* Bóg umiłował* świat, że dał swojego jednorodzonego Syna, aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął, ale miał życie wieczne.

gr: houto - por. Mt 24,37 1J 4,11

*gr: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować

17. Bo nie posłał* Bóg swojego Syna na świat, aby sądził świat, lecz by świat został przez Niego zbawiony.

Łk 19,10; Mt 1,21; Rz 1,16

*gr: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić

18. Wierzący w Niego, nie podlega* osądzeniu; ale kto nie wierzy, już jest osądzony, dlatego że nie wierzy w imię jednorodzonego* Syna Bożego. **lub: nie jest sądzony; **tj. jednaka*

19. To natomiast jest sąd*, że światłość przyszła na świat, a ludzie bardziej umiłowali ciemność niż światłość; bo ich czyny były złe*.

*gr: krisis - sąd, rozprawa, 1z 30,9; J 5,44; 8,44; 10,26

opinia, rozdzielenie, podział; **gr: poneros - por. Mt 12,45*

20. Każdy bowiem, kto źle czyni, nienawidzi światłości i nie przychodzi do światłości, aby czyny jego nie zostały obnażone*.

*gr: elencho - wykazać winę, zawstydzić, napomnieć Ps 50,17

21. Lecz kto czyni prawdę, przychodzi do światłości, aby czyny jego zostały ujawnione*, że są dokonane w Bogu.

1Kor 15,10; Ga 2,20

*gr: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie

22. Potem przyszedł Jezus i Jego uczniowie* do ziemi judzkiej; i tam przebywał z nimi i chrzczył. **gr: mathetes - uczeń, słuchacz, zwolennik*

23. A chrzczył* i Jan w Ainon, blisko Salim**,

bo było tam wiele wody, i *ludzie* przychodzili i byli chrzczeni.

1Sm 9,4; Dz 8,36-38; Rz 3,18

*gr: baptizo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie w celu farbowania - stąd też przesiąknąć; **mss Byz - Salem

24. Bo Jan jeszcze nie był wtrącony do więzienia*.

*gr: fylake - straż, warta, więzienie Mt 14,3

25. Powstał więc spór* między* uczniami Jana a Żydami*** o oczyszczenie.

Lb 19,7

*gr: dzetesis - debata, kwestia sporna, szulenie, wypytywanie

**dosł.: od - jako inicjatorów; ***mss Byz - Judyjszymi (Żydem)

26. I przyszli do Jana, i powiedzieli do niego: Rabbi! Ten, który był z tobą za Jordanem, o którym ty zaświadczyłeś, Ten oto** chrzci, i wszyscy przychodzą do Niego.

*z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrz; **lub: zobacz

27. Jan w odpowiedzi, rzekł: Nie może człowiek nic wziąć, jeśli nie byłoby mu to dane* z nieba.

Rz 12,6; 1Kor 3,6; Hbr 5,4; Jk 1,17; Jr 17,6

*gr: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd

28. Wy sami mi poświadczacie, że powiedziałem: Ja nie jestem Mesjaszem*, ale jestem posłany przed Nim. **lub: Chrystusem*

29. Ten, kto ma obłubieniec, jest obłubieńcem; a przyjaciel obłubienca, ten, który stoi i go słucha, raduje* się niezmiernie* z powodu głosu obłubienca. Dlatego też ta moja radość jest pełna**.

Ps 45,15; Flp 5,1; Mt 9,15

*hebraizm - dosł.: raduje się radością; **gr: pleroo - Ef 4,10*

30. On musi wzrastać, ja natomiast stawać się mniejszym.

1z 9,7

31. Ten, który przychodzi z góry*, jest ponad wszystkimi. Kto z ziemi, jest ziemski i po ziemsku mówi; kto z nieba przychodzi, jest ponad wszystkimi. **gr: anochen - z wysoka - por. J 3,3**

32. A co widział i słyszał, o tym świadczy, a świadectwa* Jego nikt nie przyjmuje.

*gr: martyria - świadectwo, zeznanie przed sądzią J 15,15

33. Ten, kto przyjął Jego świadectwo, przepięcztował* *tym samym*, że Bóg jest prawdziwym**.

1z 55,4.11; 1J 5,10

*lub: potwierdzić, uwiarygodnić, rozwiać wszelką wątpliwość

**gr: aethes - prawdziwy, miłujący prawdę, zgodny z prawdą

34. Ten bowiem, którego Bóg posłał, mówi Słowa Boże; gdyż Bóg daje Ducha bez miary*.

*lub: nie wymierzając, nie pod miarą, bez ograniczeń J 7,16

35. Ojciec miłuje Syna i wszystko powierzył* w Jego ręce. **lub: dał, podarował, przekazał*

36. Wierzący* w Syna, ma życie wieczne; a kto jest nieposłuszny* Synowi, nie zobaczy życia, lecz gniew Boży pozostaje*** na nim.

*czas teraż. str. czynna J 3,15; 5,24; Ga 3,10; 1Tes 1,10

**lub: nie okazuje posłuszeństwa; ***trwa nad nim

4 A gdy Pan dowiedział^{*} się, że faryzeusze usłyszeli, że Jezus więcej *ludzi* czyni uczniami i chrzci niż Jan, ^{*lub: poznał} Łk 1,76; 1Kor 2,8

2. Chociaż sam Jezus nie chrzczył, ale Jego uczniowie; J 3,22; Dz 10,48; 1Kor 1,17

3. Opuścił Judeę i odszedł ponownie do Galilei. Łk 2,49; Mt 10,23; Mk 3,7

4. A musiał przechodzić przez Samarię.

5. Przyszedł więc do miasta Samarii o nazwie Sychar^{*}, blisko pola, które dał Jakub Józefowi, swojemu synowi. Rdz 33,19; Joz 24,32

^{*Sychar leżało koło Sychem - 1,5 km od studni Jakuba}

6. A była tam studnia Jakuba. Jezus więc, będąc strudzony^{*} podróżą, usiadł tak przy studni^{**}, a było około szóstej^{***} godziny.

^{*gr: kopiao - być zmęczonym, pracować aż do zmęczenia}

^{**lub: studnia zasilana przez źródło; ***tj. 12-jej obecnego czasu}

7. Z Samarii[†] przysłała kobieta zaczerpnąć wodę. Jezus powiedział jej: Daj mi pić!

^{*kraja między Judeą a Galileją zamieszkała przez ludność deportowaną przez Asyryjczyków z Babilonii i Medii - 2Krl 17,24}

8. Uczniowie Jego bowiem odeszli do miasta, aby kupić żywności. J 6,5; Łk 9,13

9. Kobieta z Samarii[†] powiedziała więc do Niego: Jak Ty, będąc Żydem, prosisz mnie kobietę, Samarytankę, *bym dała Ci pić*? Bo Żydzi nie utrzymują^{**} stosunków^{**} z Samarytanami. ^{*dost.: kobieta Samarytanką} Dz 10,28; J 6,35; 7,37

^{*gr: synchraomai - przystawać z kimś, używać wspólnie}

10. Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Gdybyś знаła dar Boga i kim jest Ten, który mówi do ciebie: Daj mi pić, to byś Go prosiła, a dałby ci wody żywej^{*}.

Dz 8,20; Łk 18,13

^{*tj. woda bieżąca, źródłana, wartko płynąca, krystalicznie czysta}

11. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Nie masz nawet czerpaka^{*}, a studnia jest głęboka, skąd więc masz tę wodę żywą?

^{*gr: antiema - coś do czerpania - wiadro, akt czerpania wody}

12. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Jakuba, który dał nam tę studnię i sam z niej pił, i jego synowie, i jego trzody?

13. Jezus w odpowiedzi, rzekł[†] jej: Każdy, kto pije tę wodę, ponownie będzie pragnął^{**};

^{*idiom - por. Łk 14,3*} J 6,27; Łk 16,24; Łz 65,13

^{**gr: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia}

14. Lecz kto będzie pił wodę, którą ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki^{*}; ale woda, którą mu dam, stanie się w nim źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu^{**}.

^{*dost.: na wieki; **lub: w życie wieczne - l. poj.} Mt 19,16; Rz 6,23

15. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Daj

mi tej wody, abym nie pragnęła i nie przychodziła tutaj czerpać. J 4,49

16. Jezus powiedział jej: Idź, zawołaj swojego męża, i przyjdź tutaj.

17. Kobieta w odpowiedzi, rzeka^{*}: Nie mam męża. Jezus powiedział jej: Dobrze powiedziałaś: Nie mam męża. ^{*por. Łk 14,3*}

18. Albowiem miałaś pięciu mężów, a ten, którego teraz masz, nie jest twoim mężem. Powiedziałaś prawdę. Mk 10,12; Rz 7,3

19. Kobieta powiedziała Mu: Panie! Widzę, że jesteś prorokiem^{*}. ^{*gr: profetes - por. Mt 2,17*}

20. Ojciec nasi oddawali cześć^{*} na tej górze^{**}, a wy mówicie, że w Jerozolimie jest miejsce, gdzie trzeba oddawać cześć.

^{*lub: paść na kolana jako wyraz szacunku} Sdz 9,7; 1Krl 9,3

^{**tj. Góra Gerazim ze świątynią zbudowaną przez Samarytan}

21. Jezus powiedział jej: Kobieto! Wierz mi, że przychodzi godzina, kiedy ani na tej górze, ani w Jerozolimie nie będziecie oddawali czci^{*} Ojcu. ^{*gr: proskymeo - por. J 9,38**}

22. Wy czcicie *to*, czego nie znacie; my czcimy *to*, co znamy; bo zbawienie jest od^{*} Żydów. ^{*lub: z Żydów} Łk 24,47; Dz 4,12; 2Tes 2,13

23. Ale przyjdzie godzina, i teraz *już* jest, kiedy prawdziwi czciciele będą cześć oddawali Ojcu w duchu i w prawdzie. Bo i Ojciec szuka takich, którzy *tak Go czczą*^{*}.

^{*gr: proskymeo - por. J 9,38**} Joz 24,14; Ps 51,6; Rz 8,26

24. Bóg jest duchem, a ci, którzy Go czczą, winni^{*} Go czcić w duchu i w prawdzie.

^{*lub: jest konieczne, trzeba} J 6,63; 7,39; 14,17; 2Kor 3,17

25. Kobieta powiedziała do Niego: Wiem, że nadchodzi Mesjasz, nazywany Chrystusem; Ten, gdy przyjdzie, wszystko nam oznajmi^{*}. ^{*gr: anangeto - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację}

26. Jezus powiedział jej: Ja *Nim* jestem, który z tobą rozmawiam^{*}. ^{*dost.: mówiący ci}

27. Wtedy^{*} przyszedł Jego uczeń i dziwił się, że rozmawiał z kobietą, jednak nikt nie powiedział: O co pytasz^{**}? ^{*lub: Dlaczego z nią rozmawiasz?} ^{*dost.: a na to; **lub: o co prosisz, żądasz}

28. Zostawiła więc kobieta swój dzban i poszła do miasta, i powiedziała ludziom:

29. Chodźcie, zobaczcie człowieka, który powiedział mi wszystko, cokolwiek^{*} uczyniłam, czy to nie jest Mesjasz? ^{*lub: jak wiele}

30. Wyszli więc z miasta i przyszedł do Niego.

31. A w tym czasie^{*} prosił Go uczniowie, mówiąc: Rabbi! Jedz. ^{*lub: pomiędzy, w trakcie}

32. A On powiedział im: Ja mam pokarm do jedzenia, którego wy nie znacie.

33. Mówili więc uczniowie do siebie nawzajem: Czy ktoś przyniósł Mu jeść?

34. Jezus powiedział im: Moim pokarmem jest czynić^{*} wolę Tego, który mnie posłał i wypełnić^{**} Jego dzieło. Ps 40,8; J 17,4; 2Tm 4,7

35. Czy nie wy mówicie: Jeszcze cztery miesiące, a nadzieje żniwo? Otóż, mówię wam, podnieście swoje oczy i przypatrzcie się polom, że już są białe, *gotowe do żniwa*.

36. A żniwiarz, odbiera zapłatę i zbiera plon do^{*} życia wiecznego, aby i ten, który sieje, radował się razem *z tym, który żnie*.

^{*lub: ku, na} Prz 11,30; Rz 1,13; 1Tes 2,19
37. Albowiem prawdziwe jest to słowo, że kto inny sieje, a kto inny żnie. Ga 6,7; 1Kor 3,5

38. Ja was posłałem *żyć* to, nad czym wy się nie trudziliście^{*}; inni się trudzili, a wy korzystacie^{**} z ich trudu. Dz 2,41; 6,7; 1Tes 5,12

^{*gr: kopiao - być zmierzonym, prac. do zmżenia; **dost.: weszczicie}

39. A wielu Samarytan z tego miasta uwierzyło w Niego dzięki słowu kobiety, która świadczyła: Powiedział mi wszystko, cokolwiek^{*} uczyniłam. ^{*lub: jak wiele}

40. Gdy więc przyszedł do Niego Samarytanie, prosili^{*} Go, aby u nich pozostał; i pozostał tam dwa dni. ^{*gr: erotao - prosić, błagać, upraszać}

41. I wielu więcej z nich uwierzyło dzięki Jego słowu; J 2,23; 8,30; 10,42; 12,42; Dz 9,42

42. Lecz także tej kobiecie mówili: Już nie dzięki twojemu opowiadaniu^{*} wierzymy; sami bowiem słyszeliśmy i wiemy, że Ten jest prawdziwie Zbawicielem świata – Mesjasz^{**}.

^{*gr: lalia - mowa, opowiadanie, opowieść, dialekt, gwara}

^{*lub: Chrystus, Pomazaniec} Iz 43,3; Łk 1,47; Dz 13,23; Tł 1,4

43. A po dwóch dniach wyszedł stamtąd i odszedł do Galilei. Mt 4,12; Łk 4,14

44. Bowiem sam Jezus zaświadczył, że prorok we własnej ojczyźnie nie ma poważania^{*}. ^{*lub: szacunku} Mt 13,57; Mk 6,4; Łk 4,24

45. Gdy więc przyszedł do Galilei, przyjęli Go Galilejczycy, widząc wszystko, co czynił w czasie święta w Jeruzolimie; i oni bowiem przybyli na święto. J 2,23; Mt 4,23; Łk 8,40

46. Przyszedł więc Jezus ponownie do Kany Galilejskiej, gdzie uczynił z wody wino. A był w Kafarnaum pewien dworzanin królewski, którego syn chorował^{*}. ^{*być bez siły, słabym} J 2,1

47. Ten, gdy usłyszał, że Jezus przybywa z Judei do Galilei, poszedł do Niego i prosił Go, aby zszedł^{*} i uzdrowił^{**} jego syna; bo bliski był śmierci. Mk 2,1-3; J 11,21; Łk 7,6

^{*tj. zejść z miejsca wyżej położonego - por. J 2,12*}

^{**gr: iaomai - uzdrawiać, leczyć; czynić zdrowym, uzwoływolnym}

48. I Jezus powiedział do niego: Jeśli nie ujrzycie znaków i cudów – nie uwierzycie.

J 12,37; 20,29; Łk 16,31; 1Kor 1,22

49. Dworzanin królewski^{*} powiedział do Niego: Panie! Zejdź, zanim umrze moje dzieciątko^{**}. ^{*gr: basilikos - należącej do króla, urzędnik królewski}

^{**gr: paidion - male dziecko, dzieciątko, chłopczyk, dziewczynka}

50. Jezus powiedział mu: Idź, syn twój żyje. I uwierzył ów człowiek słowu, które mu powiedział Jezus, i poszedł. Mt 8,13; Łk 17,14

51. A gdy już schodził, spotkali go jego słudzy i poznali, mówiąc: Chłopiec twój żyje.

52. Wtedy zapytał ich o godzinę, w której poczuł się lepiej, i powiedzieli mu: Wczoraj o godzinie siódmej opuściła go gorączka.

53. Poznał więc ojciec, że *było to* o tej godzinie, o której mu Jezus powiedział: Syn twój żyje. I uwierzył on i cały jego dom.

54. To kolejny, drugi *cudowny znak*^{*}, który Jezus uczynił, gdy przyszedł z ziemi judzkiej do Galilei. Mt 4,12; J 2,1; 7,1; Obj 16,14

^{*gr: semeion - znak tj. niezwykle wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń}

5 Po tych dniach było święto żydowskie^{*}; i wstąpił Jezus do Jeruzolimy. Kpł 23,2;

^{*być może chodzi o Pięćdziesiątnicę} Pwt 16,16

2. A jest w Jeruzolimie przy Owczej bramie sadzawka, zwana po hebrajsku Betezda^{*}, mająca pięć portyków^{**}. Ne 3,1; 12,39

^{*aram.: Bethesda - dom miłosierdzia, dom źródła; **por. Dz 3,11*}

3. W nich leżała wielka rzesza chorych, ślepych, chorych i sparaliżowanych^{*}, którzy oczekiwali *na* poruszenie wody.

^{*dost.: uscthyk - części ciała skurczone, zmarniałe, zwiędłe}

4. Albowiem anioł *o pewnym* czasie zstępował do sadzawki i poruszał wodę; pierwszy więc, kto wstąpił po poruszeniu wody, stawał się zdrowy, jakkolwiek chorobą był złożony.

Mt 22,30; Łk 1,19; 6,22; Hbr 1,4.13-14; 2,5; 12,22

5. A był tam pewien człowiek, chorujący od trzydziestu ośmiu lat. Mk 9,2; Łk 8,43

6. I gdy Jezus ujrzał go leżącego, i poznał, że już przez długi czas czeka^{*}, powiedział do niego: Czy chcesz stać się zdrowy?

^{*lub: jest w tym stanie} J 21,17; Hbr 4,13

7. Chory odpowiedział Mu: Panie! Nie ma człowieka, który wrzuciłby mnie do sadzawki, gdy woda zostanie poruszona; a gdy ja idę, inny przede mną wstępuje.

8. Jezus powiedział mu: Wstań! weź swoje posłanie i chodź. Mt 9,6; Łk 5,24; Dz 9,34

9. I natychmiast stał się zdrowy ten człowiek, i wziął swoje posłanie, i chodził. A tego dnia był sobota, Mk 1,31; 5,29; 10,52

10. Więc mówili Żydzi do uzdrowionego: Jest sobota, nie wolno ci nosić* posłania.

*lub: podnieść, unieść, wziąć Jr 17,21; Mt 12,2

11. Odpowiedział im: Ten, który uczynił mnie zdrowym, powiedział mi: Weź swoje posłanie* i chodź. *gr: krabbatos - proste, jednoosobowe łóżko, mata

12. I pytali go: Kim jest człowiek, który ci powiedział: Weź swoje posłanie i chodź?

13. A ten, który został uzdrowiony, nie wiedział, kto to jest; gdyż Jezus oddalił się od tłumu będącego na tym miejscu. Łk 4,30

14. Po tym znalazł go Jezus w świątyni i powiedział do niego: Oto stałeś się zdrowy; już więcej nie grzesz*, aby nie stało ci się coś gorszego**.

J 8,11; 1J 2,1; Kpl 26,23; Mt 12,45

*gr: hamartano - być pozbawionym czegoś, utracić, chybić celu

*gr: cheiron - gorszy, ostrzejszy, ostrzejszy od czegoś

15. Odszedł ów człowiek i oznajmił* Żydom, że to był Jezus, który uczynił go zdrowym.

*gr: anangello - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację

16. I dlatego Żydzi prześladowali* Jezusa, i dążyli do tego, aby Go zabić, bo to uczynił w sobota.

J 5,18; 7,19; Mk 3,6; Łk 6,11; Ps 2,2

*gr: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować, nastawać

17. A Jezus im odpowiedział: Ojciec mój aż dotąd działa, i ja działam.

18. Dlatego tym bardziej Żydzi dążyli do tego, aby Go zabić, bo nie tylko rozluźnił rygor sobatu, ale i powiedział, że Bóg jest Jego Ojcem, i tym samym* siebie czynił Bogiem. *lub: równym (pod względem ilości i jakości) J 10,30

19. W odpowiedzi więc, Jezus rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie może Syn sam od siebie nic uczynić, tylko to, co widzi, że czyni Ojciec; cokolwiek bowiem On czyni, to i Syn czyni to samo*. *lub: jednakowo

20. Bo Ojciec miłuje* Syna i ukazuje** Mu wszystko, co sam czyni; i pokaże Mu większe dzieła niż te, abyście je podziwiali.

*gr: fileo - okazywać czułość, kochać J 3,35; Mt 3,17

*gr: deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód czegoś

21. Bo tak, jak Ojciec wzbudza umarłych i przywraca³ życie*, tak i Syn, przywraca życie tym, którym chce. 1Kł 17,21; Rz 4,17; 8,11

*gr: dzopoteo - powołać do życia, uczynić, zrodzić żywym

22. Bo Ojciec w ogóle nikogo nie sądzi, lecz wszelki sąd przekazał* Synowi, Dz 10,42; 17,31;

*lub: oddał, upoważnił Rz 2,16; 2Tm 4,1

23. Aby wszyscy czcili* Syna, tak jak czczą Ojca. Kto nie czci Syna, nie czci Ojca, który Go posłał. *lub: poważać, okazywać głęboki szacunek

24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto słucha mojego słowa i wierzy Temu, który mnie posłał, ma życie wieczne i nie idzie na sąd, ale przeszedł⁴ ze śmierci do życia.

*gr: matabaino - przejść J 3,16; 4,14; 6,47;

z jednego miejsca do drugiego, usunąć Mt 7,14; Rz 8,1-30

25. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Przyjdzie godzina, i teraz już jest, gdy umarli usłyszają głos Syna Bożego, i ci, którzy usłyszają*, będą żyć. *dosł: usłyszeli - cz. przesz. dok. J 9,60; 15,24

26. Bo jak* Ojciec ma życie sam w sobie, tak i dał Synowi, aby miał życie sam w sobie.

*dosł: tak jak, jako J 1,4; 14,6

27. I dał Mu władzę i prawo sprawowania* sądu, ponieważ jest Synem Człowieczym.

*lub: zmyć, wykonać, wypełnić Ps 2,6; Dz 17,31

28. Nie dziwcie się temu, bo nadchodzi godzina, w której wszyscy, którzy są w grobach*, usłyszają Jego głos; *lub: grobowcach

29. I wyjdą ci, którzy dobrze czynili, *by* powstać do życia; a ci, którzy źle czynili, *by* powstać na sąd. J 11,24; Hi 19,25; Łk 14,14

30. Ja nie mogę sam od siebie nic czynić. Tak, jak słyszę, *tak* sądzę, a mój sąd jest sprawiedliwy*; bo nie szukam woli** mojej, ale woli Tego, który mnie posłał. Mt 26,39; J 8,28

*gr: dikaios - prawy, sprawiedliwy, to co słuszne, cnotliwe

*gr: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, postanowienie

31. Jeśli ja sam o sobie świadczę, moje świadectwo nie jest prawdziwe. J 10,37

32. Jest *ktos* inny, który świadczy o mnie, i wiem, że świadectwo, które o mnie wydaje, jest prawdziwe. Mt 3,17; Łk 3,22; J 5,37; 1J 5,6

33. Wy posłaliście do Jana, a on zaświadczył⁵ o prawdzie. *gr: martyreo - por. Dz 6,3*

34. Ja natomiast nie przyjmuję świadectwa od człowieka, ale to mówię, abyście wy zostali zbawieni. Rz 1,16

35. On to był lampa, która płonie i świeci, a wy chcieliście do *pewnego czasu** radować się w jego świetle. *lub: chwili J 6,66; Mt 5,16; 11,11

36. A ja mam świadectwo większe niż Jana; gdyż dzieła, które mi dał Ojciec, bym je wykonał, te dzieła, które *właśnie* czynię, świadczą o mnie, że *to* Ojciec mnie wysłał.

37. A Ten, który mnie posłał, Ojciec, sam świadczył o mnie. Ani głosu Jego nigdy nie słyszeliście, ani postaci^{*} Jego nie widzieliście, ^{*gr.: eidos - wygląd zewnętrzny, Pwt 4,12; J 1,18; 14,9; postać, forma, sylwetka, kształt, rodzaj LJ 4,12}

38. I nie macie Jego słowa w was mieszkającego^{*}; stąd *też* nie wierzyacie Temu, którego On posłał. ^{*lub: trwać, przebywać, pozostawać}

39. Badacie^{*} Pisma, bo wydaje się wam, że macie w nich życie wieczne; a one składają świadectwo o mnie. ^{*lub: złąbiać}

40. I nie chcecie przyjść do mnie, abyście mieli życie. ^{J 12,47; Rz 6,23; Obj 22,7}

41. Nie przyjmuję chwały^{*} od ludzi, ^{*gr.: doksa - por. J 11,4* IP 2,21; J 7,18; 1Tes 2,6}

42. Ale wiem^{*} o was, że nie macie miłości Bóżej w sobie. ^{*lub: poznałem was}

43. Ja przyszedłem w imieniu mojego Ojca, a nie przyjmujecie mnie; jeśli *ktos* inny przyszedłby we własnym imieniu, tego przyjmiecie. ^{Dn 7,8; Mt 24,5; 2Tes 2,3}

44. Jak możecie wierzyć w *których* chwałę jedni od drugich przyjmujecie, a chwały samego Boga nie szukacie? ^{Lk 16,15; Hbr 3,12}

45. Niech nie wydaje się wam, że ja was będę oskarżał przed Ojcem; oskarża^{*} was Mojżesz, w którym wy pokładacie nadzieję. ^{*gr.: kategoreo - oskarżać przed sędzią, wysunąć oskarżenie}

46. Jeśli bowiem uwierzyliście Mojżeszowi, uwierzyliście i mnie, gdyż on napisał o mnie. ^{J 1,45; Pwt 18,15; Dz 26,22}

47. Jeśli jednak pismom jego nie wierzyacie, jak uwierzyacie moim słowom?

6 Potem oddalił się Jezus na drugi brzeg Morza Galilejskiego, czyli Tyberiadzkiego.

2. A podążył za Nim wielki tłum, bo widzieli Jego *cudowne* znaki^{*}, które czynił na choch. ^{*lub: cuda - por. J 4,54*}

3. I Jezus wszedł na górę, i siedział tam ze swoimi uczniami; ^{Mt 14,23; Lk 6,12; J 6,15}

4. A była blisko Pascha, święto żydowskie. ^{Wj 12,6; Pwt 16,1; J 2,13; 11,55}

5. Wtedy Jezus podniósł oczy i ujrzał, że wielki tłum idzie do Niego, i powiedział do Filipa: Gdzie kupimy chleba, aby oni mogli się najeść? ^{Mt 14,4; Mk 6,34; Lk 9,12}

6. A mówił to, aby go poddać próbie^{*}; bo sam wiedział, co miał czynić. ^{*por. Mt 16,1*}

7. Filip odpowiedział Mu: Chleba za dwieście denarów^{*} nie wystarczy dla nich, aby każdy z nich otrzymał choć trochę. ^{Mt 18,28}
^{*1 denar - stawka dzienna pracy robotnika rolnego}

8. Jeden z Jego uczniów, Andrzej, brat Szymona Piotra, powiedział do Niego:

9. Jest tu jeden chłopczyk^{*}, który ma pięć chlebów jęczmiennych i dwie ryby; ale cóż to jest na tak wielu? ^{*gr.: paidarion - chłopczyk, chłopiec}

10. A Jezus powiedział: „Kaźcie^{*}, by ludzie spoczęli. A było w tym miejscu dużo trawy, i spoczęli mężczyźni w liczbie około pięciu tysięcy. ^{*gr.: poieo - uczynić coś, zrobić, skłonić kogoś do}

11. Wziął więc Jezus chleby, podziękował^{*} i rozdał uczniom, a uczniowie siedzącym; podobnie uczynił i z rybami, ile *tylko* chcieli. ^{*gr.: eucharisteo - por. Mt 26,27* Lk 24,30; Rz 14,6; 1Tm 4,4}

12. A gdy byli nasyчени, powiedział swoim uczniom: Zbierzcie pozostałe kawałki, aby nic nie przepadło^{*}. ^{*lub: zostało stracone, zmieszczyło się}

13. Zebrali więc i napełnili dwanaście koszy kawałków z tych pięciu jęczmiennych chlebów, które pozostały^{*} po jedzących. ^{*lub: pozostawać ponad miarę, obfiliwać, być zaopatrzonym}

14. Gdy więc ludzie ujrzeli *cudowny* znak, który uczynił Jezus, mówili: Ten prawdziwie jest prorokiem, *który* przychodzi na świat.

15. Gdy więc Jezus poznał, że zamierzają przyjść i Go porwać, aby uczynić Go królem, sam jeden oddalił się ponownie na górę.

16. A gdy nastal wieczór, zeszli Jego uczniowie nad morze. ^{Mk 6,47}

17. I gdy wstąpili do łodzi, wyruszyli na drugą stronę morza do Kafarnaum. I nastala ciemność, a Jezus *jeszcze* nie przybył do nich.

18. Morze natomiast burzyło się, bo wiał silny wiatr. ^{Ps 135,7; Mt 8,24}

19. Gdy więc przepłynęli około dwadzieścia pięć albo trzydzieści stadiów^{*}, ujrzeli Jezusa idącego po morzu i zbliżającego^{**} się do łodzi; i zlekli się^{***}. ^{Mk 6,47; Mt 14,25; Lk 24,36}

^{*1 stadion to ok. 185 m - to środek jeziora; **dost.: będącego blisko}

^{***gr.: jobeo - lekkać, bać, przerażać, respektować, uciec}

20. A On im powiedział: Ja jestem, nie bójcie się. ^{Wj 3,14; Iz 43,1-2; J 6,35}

21. I chcieli Go wziąć do łodzi, a łódź od razu znalazła^{*} się przy lądzie, do którego zmierzali. ^{*gr.: ginomai - być, stać się, zrodzić, zaistnieć, dziać się}

22. Nazajutrz tłum, stojący na drugim brzegu morza, zauważył, że tam nie było innej łódki*, tylko ta jedna, do której wstąpili Jego uczniowie, i że Jezus nie wstąpił do łodzi razem ze swoimi uczniami, ale uczniowie Jego odeszli sami; *gr: ploiarion - łódeczka

23. A przypłynęły i inne łodzie z Tyberiadz*, blisko miejsca, gdzie jedli chleb, nad którym Pan uczynił dziękczynienie.

*gr: miasto założ. na daw. cmentarzu ku czci cesarza Tyberiusza

24. Gdy więc lud zobaczył, że nie ma tam Jezusa, ani Jego uczniów, i oni wstąpili do łódek i przybyli* do Kafarnaum, szukając Jezusa. *gr: erchomai - przyjsć, przybywać, ukazać się

25. I gdy znaleźli Go na drugim brzegu morza, powiedzieli do Niego: Rabbi!* Kiedy tu się zjawilesz? *z hebr: mój Nauczycielu, mój Mistrzu

26. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Szukacie mnie nie dlatego, że widzieliście cudowne znaki*, ale że jedliście chleb i zostaliście nasyćeni**.

por. J 4,54 Ez 33,31; Dz 8,18; Rz 16,18; Flp 2,21

**gr: chortadzo - sycić bądź zaspokajać pragnienia, karmić

27. Zabiegajcie* nie o pokarm, który ginie, ale o pokarm, który trwa ku życiu wiecznemu, który wam da Syn Człowieczy; na Nim** bowiem Bóg Ojciec położył pieczęć*.

*gr: ergadzomai - trudzić się, pracować, handlować

**dosł: tego opieczętował Łk 10,40; J 4,13; 1Kor 7,29

28. Powiedzieli więc do Niego: Co mamy czynić, by trudzić* się dziełami Boga? *por. u. 27*

29. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: To jest dzieło* Boga, abyście wierzyli w Tego, którego On posłał.

Dz 16,30; Hbr 11,6; 1J 3,23

*gr: ergon - czyn, akt tworzyć, dzieło, przedsięwzięcie, praca

30. W związku z tym, powiedzieli do Niego: Jaki więc cudowny znak uczynisz*, byśmy widzieli i wierzyli Tobie? Co zrobisz? *dosł: czynisz

31. Ojcowie nasi jedli mannę* na pustyni, jak jest napisane: Dał im chleb z nieba, aby jedli.

Ne 9,15; Ps 78,24; 105,40; 1Kor 10,3

*etymologia hebr.: manna - „co to jest” - por. Wj 16,15

32. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Nie Mojżesz dał wam chleb z nieba, ale Ojciec mój daje wam prawdziwy chleb z nieba.

Wj 16,4-8; 1J 1,9; 15,1; 1J 5,20

33. Bo chlebem Bożym jest Ten, który zstępuje z nieba i daje życie światu.

J 3,13

34. Powiedzieli więc do Niego: Panie! Daj nam zawsze tego chleba.

35. I Jezus powiedział im: Ja jestem chle-

bem życia; kto do mnie przychodzi, nigdy nie zazna głodu, a wierzący we mnie, nigdy nie zazna pragnienia.

J 5,40; Iz 55,1; Obj 7,16

36. Lecz powiedziałem wam, że już widzieliście mnie, i nie wierzycie.

J 10,26; 12,37

37. Wszystko, co mi daje Ojciec, przyjdzie do mnie; a tego który przychodzi do mnie, nie wyrzucę precz*;

J 6,39,45; 17,2;

*dosł: na zewnątrz

Hbr 7,25; Obj 22,17

38. Bo zstąpiłem z nieba, nie żebym czynił swoją wolę, ale wolę Tego, który mnie posłał.

39. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, Ojca, abym z tego wszystkiego, co mi dał, nic nie stracił, lecz wzbudził to w dniu ostatecznym.

J 4,34; Ps 40,7; Mt 20,28; Flp 2,8

40. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, aby każdy, kto widzi Syna i wierzy* w Niego, miał życie wieczne; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym.

Hi 19,25-27; 1Kor 15,52; Rz 6,23

*dosł: jest wierzący - czas teraźniejszy strona czynna

41. Szemrali* więc Żydzi przeciw Niemu, bo powiedzieli: Ja jestem chlebem, który zstąpił z nieba. *lub: naradzać się potajemnie, narzekać - por. u. 43*

42. I mówili: Czy to nie jest Jezus, syn Józefa, którego ojca i matkę my znamy; jak więc mówi On teraz: Zstąpiłem z nieba?

43. Jezus więc w odpowiedzi, rzekł im: Nie szemrajcie* między sobą;

Łk 5,30

*gr: gongyldzo - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie

44. Nikt nie może przyjsć do mnie, jeśli go nie pociągnie* Ojciec mój, który mnie posłał; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym**.

*gr: helkyo - ciągnąć, nakłaniać, prowadzić J 12,32; Jr 31,3

**gr: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny

45. W Prorokach jest napisane: I będą wszyscy wyczeni* przez Boga. Każdy więc, kto słyszał od Ojca i przyjął pouczenie**, przychodzi do mnie.

Iz 54,13; Jr 31,33; Ef 4,21

*gr: didaktos - być nauczonym, ktoś kto może być nauczony

**gr: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć

46. Nie, żeby ktoś widział* Ojca, jak tylko Ten, który jest od Boga; Ten widział Ojca.

*gr: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć

47. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto wierzy we mnie, ma życie wieczne.

Łk 10,22

48. Ja jestem chlebem życia.

J 6,35

49. Ojcowie wasi zjedli mannę na pustyni i pomarli*.

Wj 16,15,35; Lb 11,7; Pwt 8,16

*gr: apothenesko - umrzeć, zginąć, gwałtowną śmiercią, uschnąć

50. A to jest chleb, który z nieba zstępuje, aby ktoś, kto z Niego spożył, nie umarł.

51. Ja jestem chlebem żywym*, który zstąpił z nieba; jeśli ktoś będzie jeść z tego chleba, żyć będzie na wieki**; a chleb, który ja dam, to moje ciało, które ja dam za życie świata.

*lub: żyjącym; **dost.: na wiek J 3,16; Mk 10,45; 2Kor 5,19

52. Sprzeczałi się więc między sobą Żydzi, mówiąc: Jak On może dać nam do jedzenia swoje ciało*? *gr.: sarks - por. Kol 2,11**

53. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli nie spożyjecie* ciała Syna Człowieczego, i nie wypijecie* krwi Jego, nie macie** życia w sobie.

*tryb przypus. czas przeszły dok. str. czynna - nie spożylibyście, **tu: czas teraż. tryb orzekający strona czynna

54. Kto spożywa* moje ciało i pije moją krew, ma życie wieczne, a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym. *czas teraż. str. czynna J 7,39

55. Gdyż moje ciało prawdziwie jest pokarmem, a moja krew prawdziwie jest napojem.

56. Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, we mnie mieszka*, a ja w nim. J 14,20; 15,4-5

*gr.: meno - trwać, mieszkac, pozostawać, nie stawać się innym

57. Jak mnie posłał Ojciec, który żyje*, i ja żyję przez Ojca, tak i ten, kto mnie spożywa, żyć będzie przeze mnie. *lub: żyjący

58. To jest chleb, który z nieba zstąpił; nie tak, jak ojcowie wasi zjedli mannę i umarli; kto spożywa ten chleb, żyć będzie na wieki.

59. To powiedział w synagodze*, ucząc w Kafarnaum. *gr.: synagoge - złączenie razem, miejsce zebrania

60. Wtedy wielu z Jego uczniów, po usłyszeniu tych słów, powiedziało: Twarde jest to słowo*, któż je może słuchać? *lub: mowa

61. Ale Jezus, świadom* w swym** wnętrzu, że Jego uczniowie z tego powodu szemrzą, powiedział do nich: To was gorszy***

Mk 16,19

*dost.: wiedząc; **dost.: w sobie; ***gr.: skandalizido - Mt 13,21*

62. Co więc, gdy ujrzycie Syna Człowieczego wstępującego tam, gdzie był wcześniej?

63. Duch jest tym, który ożywia; ciało nie nie pomaga*; słowa, które ja wam mówię, są duchem i są życiem. Rz 8,2-10; J 1,13; 3,6; 8,15

*gr.: ofeleo - wspomagać, być przydatnym bądź korzystnym

64. Ale są pośród was tacy, którzy nie wierzą. Jezus bowiem wiedział od początku, kim są ci, co nie wierzą, i kim jest ten, co Go wyda;

65. I mówił: Dlatego wam powiedziałem, że nikt nie może przyjść do mnie, jeśli nie jest mu to dane od mojego Ojca. J 6,37; Flp 1,29

66. Od tego czasu wielu Jego uczniów zawróciło i więcej z Nim nie chodziło.

67. Jezus powiedział wtedy do dwunastu: Czy może i wy chcecie odejść?

68. I odpowiedział Mu Szymon Piotr: Panie! Do kogo pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego, Dz 4,12; 7,38; Ef 2,8

69. A my uwierzyliśmy i poznaliśmy, że Ty jesteś Mesjasz – Syn Boga żywego.

70. Jezus odpowiedział im: Czy nie ja wybrałem was dwunastu? A jeden z was jest diablem*. *gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca J 13,27

71. A to mówił o Judaszu, synu Szymona Iskarioty; bo ten miał zamiar Go wydać, będąc jednym z dwunastu. J 13,29; Dz 1,16

7 I potem chodził Jezus po Galilei; bo nie chciał chodzić po Judei, dlatego że Żydzi usiłowali Go zabić. *lub: dążył, szukał

2. A było blisko święto żydowskie – Święto Namiotów*. Kpl 23,34; Pwt 16,13-16; Ne 8,14-18

*hebr.: Sukkot - święto rozbijania namiotów trwające 8 dni

3. Powiedzieli więc do Niego Jego bracia: Odejdź stąd i idź do Judei, żeby i Twoi uczniowie zobaczyli dzieła, które Ty czynisz.

4. Nikt bowiem nie czyni nic w ukryciu, lecz sam stara się być publicznie znany*. Jeśli takie rzeczy czynisz, pokaż się światu.

*lub: działać otwarcie, śmiało, jawnie Mt 6,1; Łk 6,45; J 18,20

5. Bo nawet Jego bracia nie wierzyli w Niego. Ps 69,8; Mk 3,31; Łk 8,19; J 1,11

6. Jezus więc powiedział im: Mój czas* jeszcze nie nadszedł; ale wasz czas zawsze jest odpowiedni**.

Ps 102,13; Łk 9,51; J 2,4; 7,30; 8,20

*gr.: kairos - pora, czas, okres; **lub: gotowy, stosowny

7. Świat nie może was nienawidzić, ale mnie nienawidzi, ponieważ ja świadczę o nim, że jego dzieła są złe*. *gr.: poneros - por. Mt 12,45*

8. Wy idźcie na to święto, ja jeszcze nie idę* na to święto, gdyż mój czas jeszcze się nie wypełnił**.

*dost.: pójdźcie w górę - Jeruzolima leży na górze

**dost.: nie jest wypełniony - gr.: pleroo - por. J 13,32*

9. A gdy to im powiedział, sam pozostał w Galilei. Mt 2,22; Mk 1,14; Łk 1,26

10. A gdy poszli bracia Jego, wtedy i On poszedł na święto, nie jawnie, ale jakby w ukryciu*. *gr.: kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie

11. Żydzi tymczasem szukali Go w czasie święta i mówili: Gdzie On jest? J 6,24; 11,56

12. I wiele szeptano o Nim wśród tłumów. Jedni wprawdzie mówili, że jest dobry; inni natomiast mówili: Nie, bo zwodzi* tłum.

*gr.: planao - błąkać się, włączyć, wprowadzać w błąd, zwodzić

13. Nikt jednak otwarcie o Nim nie mówił, * obawy^{ss} przed Żydami. J 3,2; 19,38; 20,19

*gr: dia - z powodu, ze względu; **gr: fobos - lęk, trwoga, bojaźń

14. A gdy już minęła połowa święta, wstąpił Jezus do świątyni* i nauczał. Lb 29,17; Ml 3,1;

*gr: hieron - święte miejsce, świątynia (cała) Lk 19,47

15. I dziwili się Żydzi, mówiąc: Skąd On zna Pisma, skoro się nie uczył?

Mt 13,54;

*gr: thamadzo - podziwiać, zdumiewać się Mk 6,2; Lk 2,47

16. Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Nauka moja nie jest moja, ale Tego, który mnie posłał^{ss}. *w mss Byz: więc w odpowiedzi Pwt 18,15-19;

**gr: pempo - polecieć zanieśmienie czegoś, wysłać J 8,28; 12,49

17. A jeśli ktoś chce czynić Jego wolę, ten pozna*, czy ta nauka jest z Boga, czy ja sam od siebie mówię. *gr: ginosko - por. J 1,10****

18. Kto sam od siebie mówi, szuka własnej chwały; ale kto szuka chwały Tego, który go posłał, ten jest szczerzy* i nie ma w nim niesprawiedliwości^{ss}. J 8,50

*gr: alethes - prawdziwy, rzeczywisty; **lub: bezprawia

19. Czy nie Mojżesz dał wam Prawo? A nikt z was nie czyni* Prawa. Dlaczego usiłujecie^{ss} mnie zabić?

Wj 24,2-4; Pwt 32,46; J 1,17; Dz 13,39

*lub: przestrzega; **gr: dzeteo - szukać, usiłować, dążyć

20. W odpowiedzi, tłum rzekł: Masz demona*, kto usiłuje Cię zabić?

*gr: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon

21. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jednego dzieła* dokonałem i wszyscy się temu dziwiciele! *gr: ergon - czyn, akt twórczy, dzieło, praca

22. Oto Mojżesz dał wam obrzezanie – chociaż nie było ono od Mojżesza, ale od ojców – i w sabat obrzezujecie* człowieka. Ga 3,17

*gr: peritemno - nacinać dookoła, obcinać brzeg (napletka)

23. Jeżeli człowiek przyjmuje obrzezanie w sabat, aby nie było naruszone* Prawo Mojżesza, dlaczego złościcie^{ss} się na mnie, że całego człowieka uczyniłem zdrowym w sabat? *lub: rozwiążane; **jesteście pełni żółci, gorzkości

24. Nie sądźcie po pozorach*, ale sprawiedliwym sądem osądzcie. Pwt 1,16; J 8,15; 1Kor 4,5

*gr: opis - powierzchowność, wygląd, twarz, oblicze

25. Mówili więc niektórzy z mieszkańców Jerozolimy: Czy to nie jest Ten, którego usiłują* zabić? *lub: szukają, dążyć

26. A oto On mówi otwarcie* i nic Mu nie mówią. Czyżby rzeczywiście przywódcy poznali, że Ten jest prawdziwie Mesjaszem*?

*gr: smialosc, swoboda, ufna odwaga, otwartość, jawność

*lub: Chrystus, Pomazaniec J 7,48; 12,42; Mt 22,16

27. Ale o Nim wiemy, skąd jest; natomiast

gdy przyjdzie Mesjasz, nikt nie będzie wiedział, skąd jest. Mt 13,55; Dz 8,33

28. Jezus więc wołał w świątyni, nauczając i głosząc*: I mnie znacie^{ss}, i wiecie^{ss}, skąd jestem, a nie przyszedłem^{ss} posłany przez samego siebie; lecz prawdziwy jest Ten, który mnie posłał, którego wy nie znacie^{ss}!

*dost.: mówiąc; **gr: eido - dostrzegać, wiedzieć, badać, znać

29. A ja znam Go; ponieważ jestem od Niego i On mnie posłał^{ss}. Mk 9,37; Lk 9,48; J 5,36

*gr: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić

30. Usiłowali* więc Go pojmać; lecz nikt nie podniósł^{ss} na Niego ręki, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina. *lub: dążyli, szukali; **dost.: położył

31. A wielu z ludzi uwierzyło w Niego i mówilo: Gdyby przyszedł Mesjasz*, czy uczyniłby więcej cudownych* znaków od tych, które Ten uczynił? *lub: Chrystus, Pomazaniec; **por. J 4,57*

32. A gdy usłyszeli faryzeusze, że tłum tak o Nim szemrze, posłali faryzeusze i arcykapłani podwładnych*, aby Go pojmać.

*gr: hyperetes - podwładny, sługa, miaszący pomoc - 1Kor 4,1**

33. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas jestem z wami, a potem odchodzę do Tego, który mnie posłał^{ss}. J 12,35

*gr: pempo - wysłać, wyprowadzić, posłać jako dar, zanieść

34. Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; a gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie. Iz 55,6; Oz 5,6; J 8,21

35. Powiedzieli więc Żydzi do siebie: Dokąd On zamierza iść, że my Go nie znajdziemy? Czy zamierza iść do greckiej diaspory* i nauczać Greków? Iz 11,12; Jk 1,1; 1P 1,1

*tj. do Żydów rozproszonych wśród Greków

36. Co to za słowa, które wypowiedział: Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; i gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie?

37. A Jezus, w ostatnim wielkim dniu święta, stanął i głośno zawołał, głosząc*: Jeśli ktoś pragnie, niech przychodzi do mnie i pije!

*dost.: mówiąc Kpl 23,36; Iz 41,17; Obj 22,17

38. Kto wierzy* we mnie, jak powiada Pismo, rzeki wody żywej^{ss} popłyną z jego wnętrza^{ss}.

*dost.: wierzący - czas teraż. str. czynna Pwt 18,5; Iz 12,3;

**por. J 4,10; **gr: koilia - brzuch, wnętrze, ton J 4,14

39. A to powiedział o Duchu*, którego mieli otrzymać ci, którzy wierzą w Niego; bo Duch Święty nie był jeszcze dany, gdyż Jezus nie został jeszcze otoczony chwałą^{ss}.

*gr: pneuma - duch, istota duchowa, wiatr Lk 24,49; Dz 3,13

**gr: dokszado - wprowadzić do chwaly, otoczyć chwałą,

uwielbić, chwalić, wynyższać, czynić znakomitym

40. Wtedy wielu spośród tłumu, słysząc to słowo, mówilo: On jest naprawdę tym Prorokiem*. *gr: profetes - mówiący przed, w imieniu - Mt 2,17*

41. A inni mówili: To jest Mesjasz*. Natomiast jeszcze inni mówili: Czy z Galilei przyjdzie Mesjasz? *lub: Chrystus Mt 16,16; J 1,46

42. Czy Pismo nie powiedziało, że z potomstwa Dawida i z Betlejem, miasteczka, gdzie był Dawid, przyjdzie Mesjasz**? Ps 132,11;

*dost.: z nasienia; **lub: Chrystus, Pomazaniec Iz 11,1; Mi 5,2

43. Stał się więc rozłam* między ludem z powodu Niego. *gr: schizma - rozdarcie, rozdwojenie, niezgoda

44. A niektórzy z nich chcieli Go pojmać; ale nikt nie podniósł* na Niego ręki.

*dost.: nikt nie podniósł swoich rąk Mt 21,46; Mk 12,12

45. Przyszli więc podwładni do arcykapłanów i do faryzeuszów, a oni im powiedzieli: Dlaczego nie przyprowadziliście Go tutaj?

46. Odpowiedzieli podwładni*: Żaden człowiek, nigdy tak nie przemawiał, jak Ten człowiek. *gr: hyperetes - por. 1Kor 4,1* Mt 7,29; Lk 4,22

47. I odpowiedzieli więc im faryzeusze: Czy i wy jesteście zwiedzeni**?

gr: platan - por. Mt 18,12

48. Czy uwierzył w Niego ktoś z przywódców* lub z faryzeuszów? *gr: archon - por. J 16,11*

49. Tylko ten tłum, nieznający Prawa, jest przeklęty*. *gr: epikataratos - ohydny, narzucony na pomstę

50. I powiedział do nich Nikodem, ten który przyszedł do Niego w nocy, a był jednym z nich: J 3,1; 7,48; 19,39

51. Czy nasze Prawo sędzi człowieka, jeżeli wcześniej nie usłyszy od niego wyjaśnień i nie pozna, co czyni? Pwt 1,17; Prz 18,13

52. W odpowiedzi, rzekli mu: Czy i ty jesteś z Galilei? Zbadaj to, a zobaczysz**, że żaden prorok nie powstał z Galilei. 2Krl 14,25

*gr: ereunao - dociekać, badać, przeszukiwać; **lub: i zobacz

53. I poszedł każdy do swojego domu.

8A Jezus poszedł na Górę Oliwną.

2. Wczesnym rankiem natomiast ponownie przyszedł do świątyni, a cały lud zszedł się do Niego; a gdy On usiadł*, nauczał ich. *zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 13,16*

3. I przyprowadzili do Niego uczeni w Piśmie i faryzeusze kobietę schwytaną* na cudzołóstwie, i postawili ją na środku,

*dost.: jest schwyтана, przylapana

4. Mówiąc do Niego: Nauczycielu! Tę kobietę pojmano w chwili, gdy cudzołodziła;

5. A w Prawie Mojżesz nakazał nam takie kamienować; a Ty co mówisz? Kpl 20,10

6. A to mówili, aby wystawił Go na próbę*, aby mogli Go oskarżyć. A Jezus, schylił** się i pisał palcem po ziemi, nie zwracając na nich uwagi. *por. Jk 1,13*; **dost.: schylił się w dół Lb 14,22

7. A gdy tak nalegali pytając Go, wyprostował się i powiedział do nich: Kto z was jest bez grzechu, niech pierwszy rzuci w nią kamieniem.

Pwt 17,6-7; Mt 7,1-5; Rz 3,23

8. I znów schylił* się i pisał po ziemi. *w. 6**

9. A oni, gdy to usłyszeli, będąc przekonani* przez sumienie, jeden po drugim wychodzili, poczynając od starszych aż do ostatnich, i został tylko sam Jezus i kobieta stojąca na środku. *gr: elencho - napomnieć - por. J 8,46*

10. A Jezus wyprostował się, i nikogo nie widząc, tylko te kobiety, powiedział jej: Kobieto! Gdzie są twoi oskarżyciele*? Nikt cię nie potępił?

Iz 41,11

*gr: kategoros - oskarżyciel, nazwa nadana przez rabinów diabłu

11. A ona powiedziała: Nikt, Panie! A Jezus powiedział jej: I ja cię nie potępiam*; idź i więcej już nie grzesz. J 3,17; Lk 9,56; Lj 2,1

*gr: katakrino - skazać, wydać sąd, potępić, ukazać niegodziwość

12. Wtedy ponownie Jezus powiedział im, mówiąc: Ja jestem światłem świata; kto za mną idzie, na pewno nie będzie chodził w ciemności, ale będzie miał światło życia.

*gr: akoloutho - towarzyszyć, Ps 49,19; Iz 9,2; J 1,9; 9,5; iść z kimś lub za kimś, być posłusznym

Mi 4,2; 2P 2,4

13. Powiedzieli więc do Niego faryzeusze: Ty sam o sobie świadczysz; świadectwo Twoje nie jest prawdziwe. J 5,31-47

14. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nawet jeśli ja świadczę sam o sobie, to moje świadectwo jest prawdziwe, gdyż wiem, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę; lecz wy nie wiecie, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę.

15. Wy sędziacie* według ciała, ja nikogo nie sądzę. Prz 4,18; Iz 49,6; J 7,24; 1Sm 16,7; J 12,47

*gr: krino - sędzić, wyrazić opinię, oddzielić, wydać wyrok

16. A nawet jeśli ja sądzę, sąd mój jest prawdziwy; gdyż nie jestem sam, ale jestem ja i Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 16,32

17. A w Prawie naszym jest napisane, że świadectwo dwóch ludzi jest prawdziwe. Pwt 17,6; 19,15; Hbr 10,28; Lj 5,9

18. Ja jestem tym, który sam świadczy o sobie i świadczy o mnie Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 5,31; Hbr 2,4; Lj 5,7

19. Wtedy powiedzieli do Niego: Gdzie jest twój ojciec? Jezus odpowiedział: Ani mnie nie znacie*, ani mojego Ojca; gdybyście mnie poznali*, znalibyście i mojego Ojca.

gr: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, znać - por. Mt 24,36

20. Te słowa wypowiedział Jezus w skarbcu, ucząc w świątyni; i nikt Go nie pojął, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina.

21. Jezus powiedział im więc ponownie: Ja odchodzę i będziecie mnie szukać, i umrzecie w swoim grzechu; dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie. Ez 3,18-20

22. Mówili więc Żydzi: Czy sam siebie zabije*, że mówi: Dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie? *gr: apokteino - zadać śmierć, niszczyć

23. I powiedział do nich: Wy jesteście z niskości, ja z wysokości; wy jesteście z tego świata, ja nie jestem z tego świata*.

*gr: kosmos - układ, porządek, świat J 1,3; 1J 2,15-16 materialny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu

24. Dlatego powiedziałem wam, że umrzecie w swoich grzechach; bo jeśli nie wierzycie, że ja jestem, umrzecie w swoich grzechach. 1Kor 15,17; Ef 2,1,5; J 3,36; Mk 16,16; 1J 5,10

25. Powiedzieli więc do Niego: Kim ty jesteś? I Jezus powiedział im: Tym, kim na początku wam powiedziałem. Mt 26,3; 1J 2,24

26. Wiele mam o was do powiedzenia i do sądzenia; ale Ten, który mnie posłał, jest prawdziwy, a ja, co usłyszałem od Niego, to mówię do* świata. *lub: wobec świata

27. Ale nie rozumiecieli, że im mówił o Ojcu.

28. Jezus wtedy powiedział im: Gdy wywyższycie Syna Człowieczego, wtedy poznacie*, że ja jestem, a nic sam z siebie nie czynię, ale jak nauczył mnie mój Ojciec, tak mówię.

*gr: ginosko - poznać, dostrzec, odczuć, J 3,14; 12,32; 19,18 dowiedzieć się, wejść w intymną relację, mieć świadomość

29. A Ten, który mnie posłał, jest ze mną; Ojciec nie zostawił mnie samego, bo ja zawsze czynię to, co Jemu się podoba*.

*gr: arestos - przyjemny, miły, przypodobujący się

30. A gdy On o tym mówił, wielu uwierzyło w Niego. J 2,23; 6,14; 7,31; 11,45

31. Mówił więc Jezus do tych Żydów, którzy Mu uwierzyli: Jeśli wytrwacie* w moim słowie, prawdziwie jesteście moimi uczniami;

*lub: pozostaniecie Dz 13,43; 14,22; 2Tm 3,14; Jk 1,25

32. I poznacie prawdę*, a prawda was wyzwoli. *gr: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, istota

33. Odpowiedzieli Mu: My jesteśmy z potom-

stwa* Abrahama i nigdy nie byliśmy niczymi niewolnikami; jak Ty możesz mówić: Staniecie się wolni? *lub: z nasienia Ne 9,36

34. Jezus odpowiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Każdy, kto popełnia grzech, jest niewolnikiem* grzechu. Prz 5,22; Rz 6,16

*gr: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sluga - por. Wj 21,1-6

35. A niewolnik nie zostaje w domu na wieki*; Syn zostaje na wieki. *dosł.: na wiek Ga 4,7,30

36. Dlatego, jeśli Syn was wyzwoli*, naprawdę będziecie wolni. Lz 49,24; Łk 4,18; Rz 8,2

*gr: eleutheroo - dać wolność, czynić wolnym, wyzwalać

37. Wiem, że jesteście potomstwem* Abrahama; lecz dążycie* do tego, aby mnie zabić, gdyż nie ma w was miejsca na moje słowo**.

*lub: nasieniem; **gr: dzeteo - por. J 7,19* J 5,18; 7,1;

***lub: Słowo moje nie ma w was miejsca Rz 9,7-8

38. Ja, co widziałem u mojego Ojca, to mówię; a wy czynicie to, co widzieliście u waszego ojca. J 8,26; 14,10

39. W odpowiedzi, rzekli Mu: Ojcem naszym jest Abraham. Jezus powiedział im: Gdybyście byli synami Abrahama, czynilibyście dzieła Abrahama. Rz 2,28; 9,7

40. Ale teraz dążycie do tego, aby mnie zabić, człowieka, który wam mówi prawdę, którą usłyszałem od Boga; tego Abraham nie czynił. Mt 15,4; Mk 14,1; Łk 13,31

41. Wy czynicie dzieła waszego ojca. Powiedzieli do Niego wtedy: My nie jesteśmy zrodzeni z nierządu*; mamy jednego Ojca, Boga. *gr: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja

42. Jezus wtedy powiedział im: Gdyby Bóg był waszym Ojcem, to byście mnie miłowali, ja bowiem wyszedłem od Boga i oto przybywam, bo nie przyszedłem od siebie samego, lecz On mnie posłał. Ga 4,4

43. Dlaczego mowy mojej nie rozumiecie*? Dlatego, że nie możecie** słuchać mojego słowa. *lub: pojmujecie; **nie jesteście zdolni J 12,39; Rz 3,11

44. Wy jesteście z waszego ojca – diabła, i pożądlivość* ojca waszego chcecie czynić. On był mordercą od początku i nie pozostał** w prawdzie, gdyż w nim nie ma prawdy. Gdy mówi kłamstwo, od siebie*** mówi, dlatego że jest kłamcą i jego ojcem. Mt 13,38; Dz 13,10;

*lub: usilne pragnienia 1J 3,8; 2P 2,4; 2Kor 11,3

**stać w swoim miejscu, utwierdzić; ***dosł.: z własnych

45. A ponieważ ja mówię prawdę, nie wierzycie mi. J 3,19; 7,7; 2Tes 2,10; 2Tm 4,3

46. Kto z was skarci* mnie za** grzech? Na-

tomiast, jeśli ja mówię prawdę, dlaczego wy mi nie wierzycie? 2Kor 5,21; Hbr 4,15; 1P 2,22

*gr: elencho - wykazać grzech argumentując, karcąc, zaustydzać, napominać; **gr: peri - słowo, w sprawie, z powodu

47. Kto jest z Boga, słów^o Bożych słucha; wy dlatego nie słuchacie, bo nie jesteście z Boga.

*gr: rhema - słowo, słowo wypowiedziane J 17,8; 1J 4,5

48. Wtedy w odpowiedzi Żydzi, rzekli do Niego: Czy nie słusznie mówimy, że Ty jesteś Samarytaninem i że masz demona?

49. Jezus odpowiedział: Ja nie mam demona, ale czczę^o mego Ojca; a wy mnie znieważacie^o. *gr: timao - szanować, poważać; **gr: atimadzo

50. A ja nie szukam swojej chwały; jest ten, który jej szuka i sądzi. J 5,41; 7,18

51. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś zachowa^o moje Słowo, nie będzie oglądać^o śmierci na wieki^o. Ps 89,48; Łk 2,26;

*gr: tereo - strzec, zachować, czuwać nad czymś J 5,24

**gr: theoao - być widzem, patrzeć na, widzieć; ***dost.: na wieki

52. Wtedy Żydzi powiedzieli do Niego: Teraz poznaliśmy, że masz demona. Abraham umarł i prorocy, a Ty mówisz: Jeśli ktoś zachowa^o moje słowo, nie skosztuje śmierci na wieki^o. *por. w 51*** J 8,48; Za 1,5; Hbr 11,13

53. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Abrahama, który umarł? I prorocy^o umarli. Za kogo Ty się uważasz^o? J 4,12; 10,29;

*dost.: mówiący przed, w imieniu - hebr: nabi lub ro'eh - widzący

**dost.: kim Ty siebie czynisz? Mt 12,6.41

54. Jezus odpowiedział: Jeśli ja sam siebie otaczam chwałą^o, chwała moja jest niczym. Tym, który mnie otacza chwałą jest mój Ojciec, o którym wy mówicie, że jest waszym Bogiem. Prz 25,27; J 5,31; 2Kor 10,18

lub: być obdarowanym chwałą, wprowadzić do chwały - Rz 8,30

55. I nie znacie^o Go, ja natomiast znam Go; i jeśli bym powiedział, że nie znam Go, byłbym podobnym do was, kłamcą; ale znam Go i słowo Jego zachowuję^o. Jr 4,22; J 8,19,29;

*lub: nie poznaliście; **strzeżę J 15,10; Dz 17,23

56. Abraham, wasz ojciec, ogromnie się radował^o, że zobaczy mój dzień; i zobaczył go, i ucieszył się. Rdz 22,14; Łk 10,24; Hbr 11,13

*gr: agalliao - radować się ogromnie, być szczęśliwym

57. Żydzi powiedzieli więc do Niego: Nie masz jeszcze pięćdziesięciu lat, a widziałeś^o Abrahama? *gr: horao - baczyć, przyglądać się uważnie

58. Jezus powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Zanim był^o Abraham, ja jestem. Iz 9,6; 48,12; Kol 1,17; Obj 1,8.11; 2,8

*gr: ginomai - zaistnieć, urodzić się, stać się, być, istnieć

59. Wtedy podnieśli kamienie, aby rzucić w Niego; lecz Jezus ukrył się^o i wyszedł ze świątyni, przechodząc między^o nimi. I tak odszedł. 2Krl 6,18; J 10,31; 11,8; Rdz 19,11

*dost.: został ukryty; **dost.: przez środek ich

9 A przechodząc, zobaczył człowieka ślepego od urodzenia.

2. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Rabbi^o! Kto zgrzeszył? On czy jego rodzice, że urodził się ślepy? J 9,24; Mt 23,17; J 1,38

*hebr: mój Nauczycielu, mój Mistrzu

3. Jezus odpowiedział: Ani on nie zgrzeszył, ani jego rodzice; lecz aby na nim okazały^o się dzieła Boże. Kaz 9,1; Łk 13,2; Dz 28,4; J 11,4; Mt 11,5

*gr: faneroo - ujawnić się, stać się widocznym, znanym publicznie

4. Ja, dopóki jest dzień, muszę wykonywać dzieła Tego, który mnie posłał; nadchodzi noc, gdy nikt nie będzie mógł działać. J 4,4; 5,19; Łk 13,33; Dz 4,20; Ef 5,16

5. Jak długo jestem na świecie, jestem światłem świata. J 1,4-9; 3,19; 8,12; 12,46; Ef 5,14

6. A gdy to powiedział, splunął na ziemię i uczynił błoto ze śliny, i nałożył to błoto na oczy ślepego. Mk 7,33; 8,23; Obj 3,18

7. I powiedział mu: Idź, obmyj się w sadzawce Syloe^o – co się tłumaczy: Posłany. Odszedł więc i obmył się, a gdy wrócił, widział. Wj 4,11; Ps 146,8; Ne 3,15; Iz 8,6; 29,18; J 9,11

*tj. sadzawka w południowo-wschodniej części Jerozolimy

8. Sąsiedzi więc i ci, którzy go wcześniej widywali, że był ślepy, mówili: Czyż to nie jest ten, który tu siada i żebrze?

9. Jedni mówili, że to jest on, a inni, że jest podobny^o do niego. On natomiast mówił: To jestem ja. *gr: homoios - tak jak, podobny, równy

10. Powiedzieli więc do niego: Jak to się stało, że twoje oczy zostały otworzone? J 3,4; 9,1

11. A on w odpowiedzi, rzekł: Człowiek, którego nazywają Jezusem, uczynił błoto i pomazał^o moje oczy, i powiedział mi: Idź do sadzawki Syloe i obmyj się; a gdy odszedłem i obmyłem się, przejrzałem^o. *gr: epiclirio - rozprowadzać na, namaścić, pokryć czymś

*gr: anablepo - przejrzeć, widzieć ponownie, spojrzeć w górę

12. Wtedy powiedzieli mu: Gdzie On jest? Powiedział: Nie wiem. J 5,11-13; 7,11

13. Przeprowadził więc tego, który kiedyś był ślepy do faryzeuszów.

14. A tego dnia był sabat, gdy Jezus uczynił błoto i otworzył jego oczy. J 5,9; Mt 12,1; Mk 2,27; Łk 13,10-17

15. Wtedy ponownie zapytali go faryzeusze, w jaki sposób przejrzał? A on powiedział im: Nalożył mi błoto na oczy, obmyłem* się i widzę. *gr.: *nipito - obmywać, zwiastująca ręce i stopy bądź twarz*

16. Mówili więc niektórzy z faryzeuszów: *Ten człowiek nie jest od Boga, bo nie zachowuje sabatu.* Inni mówili: Jak może grzeszny człowiek czynić takie *cudowne znaki*? I powstał rozłam wśród nich. *por. J 4,54* J 3,2; 5,36; Dz 14,4

17. Powiedzieli ponownie ślepemu: Co ty powiesz o Nim, skoro otworzył twoje oczy? A on powiedział: Jest prorokiem. Lk 24,19

18. Nie wierzyli Żydzi, że był on ślepy, i że ponownie zaczął widzieć, aż zawołali rodziców tego, który przejrzał, Lk 16,31; Hbr 4,11

19. I pytali ich, mówiąc: Czy to jest wasz syn, o którym wy mówicie, że urodził się ślepy? Jak więc *to się stało, że teraz widzi*?

20. W odpowiedzi rodzice jego, odparli im: Wiemy, że to jest nasz syn, i że urodził się ślepy; Mk 9,21

21. A jak *się to stało, że teraz widzi, tego* nie wiemy, ani też nie wiemy, kto otworzył jego oczy; ma swoje lata*, zapytajcie go, niech *sam* o sobie powie. *gr. idiom: jest dorosły

22. Tak mówili jego rodzice, bo bali się Żydów; albowiem już wtedy Żydzi postanowili*, że jeśli ktoś wyzna, że On jest Mesjaszem, zostanie wyłączony z synagogi. J 7,13;

*lub: *złączyć się w (jednym zdaniu)* J 12,42; 19,38

23. Dlatego powiedzieli jego rodzice: Ma swoje lata, zapytajcie jego.

24. Powtórnie więc zawołali człowieka, który był ślepy, i powiedział mu: Oddaj chwałę* Bogu; my wiemy, że człowiek ten jest grzeszny. *gr.: *doksa - por. J 11,4** 1Sm 6,5; Lk 7,39; 15,2; 19,7

25. A on w odpowiedzi, rzekł *im*: Czy jest grzeszny – nie wiem; wiem tylko jedno, że byłem ślepy, a teraz widzę. Lj 5,10

26. Powiedzieli więc do niego ponownie: Co ci uczynił? Jak otworzył twoje oczy?

27. Odpowiedział im: Już wam powiedziałem, a nie słuchaliście. Dlaczego jeszcze raz chcecie to słyszeć? Czy i wy chcecie zostać Jego uczniami? *gr.: *mathetes - por. J 3,22** Lk 22,67

28. Wtedy* go znieważyli i powiedzieli: Ty jesteś Jego uczniem; my natomiast jesteśmy uczniami Mojżesza. *dost.: *wieć* J 5,45

29. My wiemy, że Bóg mówił do Mojżesza; lecz Ten, nie wiemy skąd jest. J 7,27

30. Człowiek ten w odpowiedzi, rzekł im: W tym *wszystkim* dziwne* jest, że wy nie wiecie, skąd On jest, a *On* otworzył moje oczy. *gr.: *thaumastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie*

31. Wiemy przecież, że Bóg nie wysłuchuje grzeszników; ale kto jest bogobojny* i czyni Jego wolę, tego wysłuchuje. Hi 27,9; Mi 3,4

*gr.: *theosebēs - żywiący cześć do Boga, pobożny, bogobojny*

32. Od wieku nie słyszano, aby ktoś otworzył oczy ślepemu od urodzenia.

33. Gdyby On nie był z Boga, nie mógłby nic czynić. Dz 5,38-39; J 5,19; 9,16

34. W odpowiedzi, rzekli mu: Ty cały zostałeś urodzony w grzechach, i ty nas nauczasz? I wyrzucili go na zewnątrz. Hi 15,14;

Ps 51,5; Ga 2,15; Ef 2,3

35. A Jezus usłyszał, że go wyrzucili na zewnątrz, a gdy go znalazł, powiedział mu: *Czy ty wierzysz** w Syna Bożego? Mt 14,23; 1J 5,13

*gr.: *pisteuo - ufać, wierzyć w, powierzyć się czujęjs wierności*

36. A on w odpowiedzi, rzekł: Kto to jest, Panie, abym uwierzył w Niego?

37. I Jezus powiedział do niego: Widziałeś Go, jest nim *Ten, który* rozmawia z tobą.

38. A on powiedział: Wierzę, Panie! I złożył* Mu pokłon. J 20,28; Mt 14,33; Lk 24,52; Obj 5,9-14

*gr.: *proskyno - pierwotnie całować czując dłoń w wyrażeniu szacunku; kłęknać, paść na kolana, bić czołem, złożyć hold*

39. A Jezus powiedział: Ja przyszedłem na ten świat na sąd, aby ci, którzy nie widzą, widzieli, a ci, którzy widzą, aby stali się ślepi.

Dz 26,18; 2Kor 4,4; Lk 4,18; Mt 13,13; Rz 11,7

40. I usłyszeli to niektórzy z faryzeuszów obecni przy Nim, i powiedzieli do Niego: Czy i my jesteśmy ślepi? Mt 23,16; Rz 2,19

41. Jezus powiedział im: Gdybyście byli ślepi, nie mielibyście grzechu; teraz jednak mówicie, że widzicie, dlatego grzech wasz trwa*. *gr.: *meno - trwać, mieszkac, pozostawać* J 15,22

10 Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto nie wchodzi przez bramę do zagrody dla owiec, ale wchodzi inną drogą, ten jest złodziejem i rozbójnikiem*;

*gr.: *lestes - bandyta, rabus - por. Mt 27,38** Jr 23,16; Mt 23,13

2. Kto natomiast wchodzi przez bramę, *ten* jest pasterzem owiec.

3. Temu odźwierny* otwiera i owce słuchają jego głosu, a *on* swoje własne owce woła po imieniu i je wyprowadza. Rdz 22,1-11; J 10,27

*lub: *strzegący drzewi* Lk 10,41; Dz 9,4; 10,3

4. I gdy wypuści swoje owce, idzie przed nimi, a owce idą* za nim*, bo znają jego głos.

gr.: akoloutheo - por. Łk 9,57 J 13,15; Pwt 1,30; IP 2,21

5. Ale za obcym na pewno* nie będą podążać, lecz uciekają od niego, bo nie znają głosu obcych. *gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie IP 2,1; Ga 1,8

6. Taką przypowieść* powiedział im Jezus; lecz oni nie zrozumieli tego, co im mówił.

*gr.: paroimia - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria Mk 9,32

7. Jezus więc ponownie powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że ja jestem bramą dla owiec.

J 14,6; Hbr 10,19

8. Wszyscy, ilu ich przyszło przede mną, są złodziejami i rozbójnikami, lecz owce ich nie posłuchały*. *gr.: akouo - słyszeć, być postusznym - por. J 4,5*

9. Ja jestem bramą; jeśli ktoś przeze mnie wejdzie, zostanie zbawiony, wejdzie i wyjdzie, i znajdzie pastwisko.

Za 11,4; Łk 2,8

10. Złodziej przychodzi tylko, aby kraść, zaryzować i zatracać; ja przyszedłem, aby miąć życie, i miały je obfite*.

Rz 5,13; 2 P 1,11

*lub: w najwyższej mierze, nadzwyczaj obfite, niezwykłe

11. Ja jestem dobrym pasterzem; dobry pasterz swoje życie* kładzie** za owce.

*lub: duszę Ps 23,1; 80,1; Iz 40,11; Za 13,7; J 10,14;

**lub: składa, oddaje Hbr 13,20; IP 2,25; 5,4

12. Lecz najemnik*, który nie jest pasterzem, którego owce nie są własnością, widząc przychodzącego wilka, opuszcza owce i ucieka, a wilk porywa** i rozprasza*** owce.

*gr.: mishotos - ktoś wynajęty; **gr.: harpadzo - zabrac siłą - por. 1Tes 4,17*; ***gr.: skorpidzo - Mt 12,30** Mt 7,15; Dz 20,29

13. Najemnik natomiast ucieka, bo jest najemnikiem i nie troszczyć* się o owce.

*gr.: melo - troszczyć się, martwić J 12,6; Dz 18,17; Flp 2,20

14. Ja jestem dobrym pasterzem i znam swoje owce, i moje owce mnie znają*,

*dost.: jestem znany J 6,64; Mt 7,23; 2Tm 2,19

15. Tak jak mnie zna* Ojciec i ja znaną Ojca; i życie* swoje kładę za owce.

J 15,13; 1Tm 2,6

*gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację

**gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie

16. Mam i inne owce, które nie są z tej zagrody; i te muszę* przyprowadzić, i słuchać będą mojego głosu; i powstanie jedno stado i jeden pasterz.

Ps 22,27; Iz 49,6; Ef 3,2;

dost.: trzeba mi, jest konieczne - gr.: dei - J 3,7 Kol 3,10

17. Dlatego Ojciec mnie miłuje, bo ja kładę swoje życie, abym je ponownie otrzymał*.

*gr.: lambano - otrzymać, przyjąć, wziąć J 5,20; 15,9

18. Nikt mi go nie odbiera, ale ja kładę je sam z siebie. Mam władzę* położyć je, i mam

władzę ponownie je wziąć. Takie przykazanie otrzymałem od mojego Ojca.

Mt 26,53;

*gr.: eksousia - prawo, aurytyet, moc J 2,19; 14,31

19. Wtedy ponownie powstał rozłam między Żydami z powodu tych słów.

J 9,16

20. A wielu z nich mówiło: Ma demona i szaleje; dlaczego Go słuchacie?

J 8,48

21. Inni mówili: To nie są słowa opętanego przez demona; czy demon może otwierać oczy ślepych?

gr.: daimonizomai - por. Mt 9,32

22. A obchodzone* w Jerozolimie święto poświęcenia** świątyni, i była zima***,

*dost.: było, nastalo; **lub: odnowy - Chanuka; ***tj. ok. grudnia

23. I Jezus przechadzał się po świątyni w portyku* Salomona.

por. Dz 3,11

24. Żydzi więc opowiedzieli do Niego: Jak długo będziesz trzymał nas w niepewności? Jeśli Ty jesteś Mesjaszem*, powiedz nam to otwarcie.

J 1,19; 8,25; Łk 22,67

*gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony

25. Jezus odpowiedział im: Powiedziałam wam, a nie wierzycie; dzieła, które ja czynię w imieniu Ojca mojego, te o mnie świadczą.

26. Ale wy nie wierzycie; bo jak wam powiedziałem, nie jesteście z moich owiec.

27. Owce moje słuchają mojego głosu, i ja je znam, i idą za mną;

J 6,44; Mt 4,19

28. I ja daję im życie wieczne*, i z pewnością** nie*** zgina na wieki***, i nikt nie wyrwie ich z mojej ręki.

Dz 13,48; J 3,16; 6,39

*gr.: aionios - odwieczny, nieskończony J 17,12; 2Tm 1,12

**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***dost.: na wiek Rz 8,35

29. Ojciec mój, który mi je dał, większy jest od wszystkich, i nikt nie może ich wyrwać z ręki mojego Ojca.

Rz 8,1; Jud 1,1; J 11,26

30. Ja i Ojciec jesteśmy jedno.

Mt 11,27;

J 17,21; 1J 5,7,20

31. I wtedy ponownie Żydzi porwali kamienie, aby Go ukamienować.

J 5,18

32. Jezus odpowiedział im: Wiele dobrych dzieł ukazałem wam od mojego Ojca; z powodu którego z tych dzieł mnie kamieniujecie?

Mt 11,5; Dz 2,22

33. W odpowiedzi Żydzi, rzekli Mu: Nie chcemy cię kamienować* z powodu dobrych dzieł, ale za bluźnierstwo i za to, że ty będąc człowiekiem, czynisz siebie Bogiem.

*dost.: nie kamienujemy Ciebie J 19,7; Mt 9,3; Flp 2,9

34. Jezus odpowiedział im: Czy w Prawie naszym nie zostało napisane: Ja powiedziałem: Bogami jesteście?

Ps 82,6

35. Jeśli o tych, powiedział *jesteście* bogami, do których było* skierowane Słowo Boże – a Pismo nie może być naruszone** ,

*gr: *ginomai* - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć

*lub: *rozwiązane*

Łk 16,17; Mt 5,19; 26,63; Rz 1,4

36. Do Tego, którego Ojciec poświęcił* i posłał na świat, wy mówicie: Błuznisz, dlatego że powiedziałem: Jestem Synem Bożym?

*gr: *hagiazdo* - oddzielić od tego, co pospolitie, przeznaczyć do

37. Jeśli nie czynię dzieł mojego Ojca, nie wierzcie mi;

Mt 10,20-24; J 14,10

38. Jeśli jednak czynię, to choćbyście mi nie wierzyli, uwierzcie dziełom, abyście poznali i uwierzyli, że Ojciec jest we mnie, a ja w Nim.

39. Wtedy ponownie dążyli do tego, aby Go pojąć; ale uszedł z ich rąk.

40. I ponownie odszedł za Jordan na miejsce, gdzie wcześniej chrzczył* Jan, i tam pozostał.

*gr: *baptizdo* - zanurzać - por. J 3,23*

41. A wielu przychodziło do Niego, mówiąc: Jan wprawdzie żadnego cudownego znaku nie uczynił; ale wszystko, cokolwiek Jan o Nim powiedział, było prawdą.

42. I wielu tam uwierzyło w Niego.

11 A był pewien chory, Łazarz z Betanii, z miasteczka* Marii i Marty, jej siostry.

*lub: *wioski* J 12,3; Mk 14,3; Łk 7,37; 10,38

2. A była to ta Maria, która namaściła Pana pachnącym olejkiem i wytarła Jego stopy swoimi włosami; jej to brat Łazarz chorował.

3. Posłały więc siostry do Niego wiadomość*: Panie! Oto ten, którego miłujesz**, jest chory.

*dost.: *posłały ... mówiąc* - zwrot charakter. dla j. hebrajskiego

*gr: *fileo* - traktować z czułością, kochać - por. J 21,15***

4. A gdy Jezus usłyszał to, powiedział: Ta choroba nie jest na śmierć, ale dla chwały* Bożej, aby Syn Boży przez nią doznał chwały.

*gr: *doksa* - majestat, blask, uspaniałolenie, splendor Mk 5,39

5. A Jezus miłował* Martę i jej siostrę, i Łazarza.

*gr: *agapao* - gorąco miłować, lubić - por. Mt 22,39*

6. A gdy usłyszał, że jest chory, wtedy jeszcze* został przez dwa dni na tym miejscu, gdzie był.

*gr: *men - part. uzmac.* - jednakże, co prawda

7. Dopiero potem powiedział do swoich uczniów: Chodźmy znów do Judei.

8. Uczniowie powiedzieli do Niego: Rabbi*! Dopiero co Judejczycy usiłowali Cię ukamienować, a Ty ponownie tam idziesz?

*hebr.: *mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mt 23,10; 26,25; J 10,31

9. Jezus odpowiedział: Czy dzień nie składa się z dwunastu godzin? Jeśli ktoś chodzi za dnia, nie potyka* się, bo widzi światłość tego świata.

J 9,4; Hbr 6,6

*gr: *prostokpto* - uderzyć, potknąć się o coś, doznać urazu

10. A jeśli ktoś chodzi w nocy, potyka się; bo nie ma w nim światłości.

J 12,35; 1J 2,11

11. To im powiedział, a potem rzekł do nich: Łazarz, przyjaciel nasz, zasnął*, ale idę go obudzić z snu.

Pwt 31,16; Dn 12,2;

*dost.: *jest uspiomy* 1Tes 4,14; J 5,25; 1Kor 15,34

12. Wtedy uczniowie Jego powiedzieli: Panie! Skoro śpi, wyzdrowieje*.

Mt 9,24; 27,52;

*gr: *sodzo* - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić 1Kor 11,30

13. Ale Jezus mówił o jego śmierci, lecz oni uważali, że mówi o odpoczynku przez sen.

14. Jezus więc powiedział im wtedy wyraźnie: Łazarz umarł.

15. I cieszyć się ze względu na was, że tam nie byłem, abyście uwierzyli; ale teraz chodźmy do niego.

2Kor 12,9

16. Powiedział więc Tomasz, zwany Didymos*, do współuczniów: Chodźmy i my, abyśmy razem z nim pomarli.

*tj. *Blźniak* Mt 10,3

17. Jezus więc przyszedł i znalazł jego leżącego już cztery dni w grobowcu.

18. A Betania była blisko Jerozolimy, około piętnaście stadiów*.

*tj. *odległość około 3 km*

19. I przyszło wielu Żydów do Marty i Marii, aby je pocieszać* po stracie ich brata.

*lub: *dać otuchy* 2Kor 1,4; 1Tes 4,18; 5,11

20. Wtedy Marta, gdy usłyszała, że idzie Jezus, wyszła Mu na spotkanie; ale Maria siedziała w domu.

21. Marta więc powiedziała do Jezusa: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł.

22. Ale i teraz wiem, że o cokolwiek prosiłbyś Boga, Bóg Ci to da.

Ps 2,8; J 9,31

23. Jezus powiedział jej: Twój brat będzie wzbudzony z martwych.

Iz 26,19; Dn 12,2

24. Marta powiedziała do Niego: Wiem, że będzie wzbudzony z martwych przy zmarł w chwstaniu w dniu ostatecznym.

Ps 49,15

25. Jezus powiedział jej: Ja jestem zmarł w chwstaniu i życie; kto wierzy* we mnie, choćby i umarł, będzie żyć.

J 5,21; 6,39-44;

*dost.: *wierzący* J 3,36; 1Tes 4,14

26. A każdy, kto żyje* i wierzy* we mnie, nie umrze na wieki**.

Czy wierzysz w to***?

*dost.: *żyjący i wierzący*; **na wiek, ***temu Obj 2,11; 20,6

27. Powiedziała Mu: Tak, Panie! Ja wierzę,

że Ty jesteś Mesjaszem*, Synem Bożym, który przychodzi na świat. *lub: Chrystus, Pomazaniec

28. A gdy to powiedziała, poszła i zawołała Marię, swoją siostrę, i powiedziała skrycie: Nauczyciel jest tutaj i woła ciebie.

29. Ta, gdy tylko to usłyszała, wstała śpiesznie* i poszła do Niego. *lub: szybko, przedk

30. A Jezus jeszcze nie przyszedł do miasteczka, ale był w tym miejscu, gdzie spotkała* Go Marta. *lub: wyszła naprzeciw

31. Żydzi więc, którzy byli z nią w domu i pocieszała ją, widząc, że Maria szybko wstała i wyszła, poszli za nią, mówiąc, że idzie do grobowca, aby tam płakać.

32. Gdy więc Maria przyszła tam, gdzie był Jezus, widząc Go, upadła do Jego stóp i powiedziała do Niego: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł!

33. Jezus więc, gdy ujrzał ją płaczącą i płaczących Żydów, którzy z nią przyszli, będąc wstrząśnięty* i poruszony w duchu,

lub: wzburzony - por. Mt 9,30 Dz 8,2; Hbr 4,15; Mk 3,5

34. Powiedział: Gdzie go położyście? Mówią Mu: Panie! Chodź i zobacz.

35. I Jezus zapłakał. Iz 53,3; Łk 19,41

36. Żydzi powiedzieli więc: Patrzcie, jak go miłował*. *gr.: fileo - traktować z czułością - por. J 21,15***

37. A niektórzy z nich mówili: Czy Ten, który otworzył oczy ślepemu, nie mógł uczynić, aby i ten nie umarł? J 9,6

38. Jezus więc ponownie wstrząśnięty* wewnątrz**, przyszedł do grobowca; a była to grota, a kamień był położony na niej.

por. Mt 9,30; **dost.: w sobie Mt 27,60; Mk 16,13; Łk 24,2

39. Jezus powiedział: Usuńcie ten kamień. Marta, siostra umarłego, powiedziała do Niego: Panie! Już cuchnie, bo to jest czwarty dzień.

Ps 49,14; Mk 16,3; Flp 3,21

40. Jezus powiedział jej: Czy nie powiedziałem ci, że jeśli uwierzysz, zobaczysz chwałę Bożą?

J 11,4; 17,4

41. Usunęli więc kamień, gdzie umarły został położony. A Jezus wznosił swoje oczy w górę i powiedział: Ojcze! Dziękuję Ci, że mnie wysłuchałeś.

Ps 123,1; J 12,28; Łk 18,3

*gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie

42. Ja wiedziałem, że mnie zawsze wysłuchasz, ale to powiedziałem ze względu na tłum* stojący wokół, aby uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. *gr.: ochlos - tłum, rzesza, współstwo J 12,30

43. A gdy to powiedział, zawołał potężnym głosem: Łazarzu! Chodź tu na zewnątrz!

44. I wyszedł ten, który umarł, mając stopy i ręce związane opaskami z płótna, a jego twarz była obwiązana chustą. Jezus powiedział im: Rozwiążcie go i pozwólcie mu iść.

Ps 33,9; Ez 37,3; Oz 13,14; Flp 3,21; J 20,5; Rz 3,2; Ga 5,1

45. Wielu więc z Żydów, tych którzy przyszedli do Marii, widząc co uczynił Jezus, uwierzyło w Niego. J 3,30; Dz 9,42

46. A niektórzy z nich odeszli do faryzeuszów i powiedzieli im, co uczynił Jezus.

47. Zebrali* więc arcykapłani i faryzeusze Sanhedryn**, i mówili: Co uczynimy? Bo ten człowiek czyni wiele cudownych znaków.

*lub: zwołali zgromadzenie Sanhedrymu Ps 2,2; Mt 26,3;

**por. Mt 26,59* J 12,19; Dz 4,16

48. Jeśli Go tak zostawimy, wszyscy w Niego uwierzą. A wtedy przyjdą Rzymianie, zabiorą i to miejsce, i nasz naród. Dz 5,38; J 18,36

49. A jeden z nich, Kajfasz, który był* arcykapłanem tego roku, powiedział im: Wy nie nie wiecie, *dost.: jest Łk 3,2; Dz 4,6

50. I nie myślicie*, że lepiej jest dla nas, żeby jeden człowiek umarł za lud, a żeby cały ten naród nie zginął. Iz 53,8; Łk 24,46; J 19,12

*gr.: dialogizomai - rozważać w myślach, brnąć w rachubę

51. Nie mówił tego jednak sam z siebie, ale będąc arcykapłanem tego roku, prorokował, że Jezus miał umrzeć* za naród; Łk 27,21;

*lub.: umrze - czas niedokonany Mt 7,22; 1 Kor 13,2

52. A nie jedynie za naród, ale aby i dzieci Boże, które są rozproszone, w jedno zgromadzić*. *gr.: synago - por. Mt 18,20* Iz 49,6; 1J 2,2

53. Z tym zatem dniem naradzali się wspólnie*, aby Go zabić. *lub: wspólnie postanowili

54. Jezus więc już nie chodził jawnie między Żydami, ale odszedł stamtąd do krainy, która jest blisko pustyni, do miasta, zwanego Efraim, i tam przebywał ze swoimi uczniami.

55. A była blisko Pascha* żydowska, i wielu z tej krainy szło do Jeruzolimy przed Paschą, aby się oczyścić. Wj 12,11-14.23.27; J 2,13; 6,4

*hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan

56. Szukali więc Jezusa i mówili między sobą, stojąc w świątyni: Jak się wam zdaje? Że na pewno nie przyjdzie na święto*?

*lub: czyżby wcale nie przyszedł na święto?

57. A arcykapłani i faryzeusze wydali rozkaz: Jeśli ktoś się dowie, gdzie jest, aby donosił, by mogli Go pojmać. Ps 109,4; Mt 26,14

12 Jezus więc na sześć dni przed Paschą przyszedł do Betanii, gdzie był Łazarz*, który umarł, a którego On wzbudził z martwych. **tj. Bóg pomaga* Kpl 23,5; J 11,1

2. Tam przygotowali dla Niego wieczerzę*, Marta im usługiwała, a Łazarz był jednym z tych, którzy z Nim spoczywali przy stole. **tj. posiłek główny lub wieczorny* Lk 10,38-42; Mt 11,29

3. A gdy Maria wzięła litrę* płynnego olejku narodowego, bardzo drogiego, namaściła stopy Jezusa i otarła je swoimi włosami; i napełnił się dom wonnością** olejku. Lk 7,37; **rzymska jednostka wagi - ok. 327 g* Mt 26,6; Mk 14,3

***gr. osmie - zapach, woń często łączony z gr. euodia - 2Kor 2,15**

4. Powiedział więc jeden z Jego uczniów, Judasz Iskariota, syn Szymona, który miał Go wydać: J 6,70; Lk 6,16

5. Dlaczego ten olejek nie został sprzedany za trzysta denarów*, i nie rozdano *ich* ubogim? J 6,7; Mt 26,8; Mk 14,4

**tj. wartość rocznej pracy pracownika rolnego*

6. A to mówił nie dlatego, że troszczył* się o ubogich, ale że był złodziejem, i miał sakiewkę, i cokolwiek włożono do niej, sprzeniewierzał. **lub: marzył* J 13,29

7. Jezus więc powiedział: Zostaw ją, *gdym* na dzień mojego pogrzebu to zachowała.

8. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie, lecz mnie nie zawsze macie.

gr. ptochos - por. Mt 5,3* Pwt 15,11; J 12,35; Mk 14,7

9. Dowiedział się więc wielki tłum z Żydów, że tam jest i przyszedli nie tylko z powodu Jezusa, ale aby zobaczyć Łazarza, którego wzbudził z martwych. J 11,1; Dz 3,10; Hbr 12,3

10. A arcykapłani naradzali* się, aby i zabić Łazarza. **lub: postanowili* J 9,34; 15,20

11. Gdyż wielu Żydów z jego powodu odchodziło i zaczęło wierzyć w Jezusa. J 11,45

12. Nazajutrz tłum wielki, który przybył na święto, słysząc, że Jezus idzie do Jeruzolimy,

13. Wziął gałązki palmowe i wyszedł na Jego spotkanie, wołając: Hosanna!* Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA, Król Izraela! Ps 72,17; 118,25; So 3,15; Lk 19,36

**hebr.: Hosanna - okrzyk: zbaw teraz, uratuj, bądź żywciny!*

14. A gdy Jezus znalazł osiołka, wsiadł na niego, tak jak jest napisane: Za 9,9; Mt 21,8

15. Nie bój się, córko Syjonu! Oto twój Król przychodzi siedzący na źrebięciu oslicy.

16. A uczniowie Jego początkowo tego nie zrozumieli, ale gdy Jezus został otoczony

chwałą*, wtedy przypomnieli sobie, że to było o Nim napisane, i że to Mu uczynili.

**gr. dokszadzo - otoczyć* Lk 9,45; 18,34; J 2,22; 14,26; 16,4

chwała, sławić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały 17. Świadczył więc lud, który był z Nim, że Łazarza wywołał z grobowca i wzbudził go z martwych. J 5,36; 15,26

18. I dlatego lud wyszedł* Mu na spotkanie*, bo słyszał, że to On uczynił ten *cudowny* znak. **gr. hypantao - wyjść naprzeciw, iść na spotkanie*

19. Wtedy powiedzieli faryzeusze do siebie: Widzicie, że niczego nie zyskujecie; oto *cały* świat poszedł z Nim.

20. A wśród* tych, którzy przychodzili do Jeruzolimy, aby oddać cześć** w święto, byli pewni Grecy. **dost.: z* Obj 11,1; Mk 7,26; Dz 14,1; 17,4; ***gr. proskeino - por. J 9,38*** Dz 20,21; Rz 10,12

21. Ci więc przyszedli do Filipa z Betsaidy w Galilei i prosili go, mówiąc: Panie! Chcemy zobaczyć Jezusa.

22. Poszedł Filip i powiedział Andrzejowi, a z kolei Andrzej i Filip powiedzieli Jezusowi. Mt 10,2; J 1,40; Dz 1,13

23. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nadeszła godzina, aby Syn Człowieczy został otoczony chwałą*. **por. u. 16** J 17,1-5

24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli by ziarno pszeniczne, które wpadło do ziemi, nie obumarło, pozostaje pojedynczym *ziarnem*; lecz jeśli by obumarło, przyniesie obfity* owoc. **dost.: wielki, liczny* J 12,32; 1Kor 15,36

25. Kto miłuje swoje życie*, utraci je, a kto nienawidzi** swojego życia na tym świecie, dla wiecznego życia*** ustrzeże je.

gr. psyche - por. Mk 8,35 Mt 16,25; Lk 9,23; 17,33

***lub: nie cierpieć, gardzić - por. 1J 2,9**; ****gr.: dzaoe - życie* 26. Jeśli ktoś *chce* mi służyć, niech idzie za mną; a gdzie ja jestem, tam będzie i mój sługa; a jeśli ktoś będzie mi służył, uczci* go mój Ojciec. Mt 16,24; Mk 8,34; 14,3; 17,24; 2Kor 5,8

gr.: timao - szanować, czcić, okazywać głęboki szacunek* 27. Teraz dusza* moja jest zatruwona; i co powiem? Ojcie! Uratuj mnie od tej godziny; przecież dlatego przyszedłem na tę godzinę.

gr.: psyche - por. Mk 8,35; ***gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować*

28. Ojcie! Otocz chwałą* swoje imię. Na to dobiegł głos z nieba: I otoczyłem chwałą i ponownie otoczę je chwałą. **por. u. 16** 2P 1,17

29. Wtedy tłum, który stał i to słyszał, mówił: To był grzmot; inni mówili: Anioł* przemówił do Niego. **gr.: angelos - postaniec, zwiastun* Dz 23,9

30. Jezus w odpowiedzi, rzekł *im*: Nie ze względu na mnie rozległ się ten głos, ale ze względu na was.

*dost.: stał się; **lub: dla, z powodu J 3,34; 11,15

31. Teraz odbywa się sąd *nad* tym światem, teraz przywódcą tego świata zostanie wyrzucony na zewnątrz. **dost.: jest* Mt 12,28;

*gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik Łk 10,18

32. A ja gdy będę podniesiony z ziemi, pociągnę wszystkich do siebie.

J 3,14;

*lub: wywyższony; **od, nad 1P 2,24; Oz 11,4

33. A to powiedział zaznaczając, jaką śmiercią ma umrzeć. **lub: dać znak, wskazać; **dost.: umierać*

34. A tłum odpowiedział Mu: *My wiemy* ze słuchania Prawa, że Mesjasz trwa na wieki, jak więc Ty możesz mówić, że musi być podniesiony Syn Człowieczy? I kto to jest ten Syn Człowieczy? **dost.: na wiek* Ps 89,36; Dn 7,14; Mi 4,7

35. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas światłość jest z wami; chodźcie, dopóki macie światłość, aby nie pochwyliła was ciemność; bo kto w ciemności chodzi, nie wie, dokąd idzie.

Prz 4,19; J 7,33; 1J 2,8

*gr.: katalambano - chwycić na własność, posiadać; **lub: odchodzi

36. Dopóki macie światłość, wierzcie w światłość, abyście się stali synami światła. Gdy Jezus to powiedział, odszedł i ukrył się przed nimi. **dost.: został ukryty* J 8,59; Dz 13,47; Ef 5,8

37. A chociaż tak wiele cudownych znaków uczynił przed nimi, nie wierzili w Niego;

gr.: semeion - por. J 4,54 J 11,47; Łk 16,31

38. Aby zostało wypełnione słowo, które wypowiedział prorok Izajasz: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści, a komu zostało objawione ramię PANA?

Iz 53,1; Rz 10,16

39. Dlatego nie mogli wierzyć, bo ponownie powiedział Izajasz:

Iz 6,10

40. *Zaczął* zaślepiać ich oczy i zatwardzać ich serce, aby nie widzieli oczami, i nie zrozumieli sercem, i nie nawrócili się, a Ja żebym ich nie uzdrowił.

Wj 4,21; Pwt 29,4; Dz 3,19

*gr.: poroo - pokryć grubą skórą, stwardnieć, być nieczułym

41. To powiedział Izajasz, gdy zobaczył Jego chwałę i mówił o Nim. *Wj 33,18; Iz 6,1; J 1,14,18;*

*gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor 2Kor 4,6

42. Niemniej jednak wielu z przywódców uwierzyło w Niego, ale ze względu na faryzeuszów nie przyznawali się do tego, aby nie zostali wyłączeni z synagogi. **lub: wyznawali*

43. Umilowali bowiem chwałę ludzką bardziej niż chwałę Bożą.

J 5,41; Łk 16,15

44. Jezus natomiast głośno zawołał i powiedział: Kto wierzy we mnie, nie we mnie wierzy, ale w Tego, który mnie posłał!

Mk 9,37

*gr.: pempo - wystać, wyprawić, postać jako dar, zanieść

45. *A kto* mnie widzi, widzi Tego, który mnie posłał.

J 14,9; Kol 1,5; Hbr 1,3

46. Ja – światłość, przyszedłem na świat, aby nikt, kto wierzy we mnie, nie pozostał w ciemności. **dost.: wierzący* J 1,4; 8,12; 12,35

47. A jeśliby ktoś słuchał moich słów, a nie uwierzył, ja go nie będę sądził; bo nie przyszedłem, aby sądzić świat, ale aby świat zbawić. **gr.: kosmos - por. J 8,23** J 3,17; 5,45; 8,15

48. Ten *kto* mnie odrzuca i nie przyjmuje moich słów, ma swojego sądziego – słowo, które ja mówiłem, ono osądzi go w dniu ostatecznym. **lub: nie przyjmuję, lekceważy* J 14,10

*gr.: rehemia - wypowiedź, słowo; **krima - por. J 8,15*

49. Bo ja nie mówiłem sam z siebie, ale Ojciec, który mnie posłał, On mi dał przykazanie, które mam mówić, i które mam głosić; **u: 51; **lub: w jaki sposób głosić* J 20,31; 1J 2,25; 3,23

50. I wiem, że przykazanie Jego jest życiem wiecznym. Więc to, co ja wam mówię, mówię tak, jak mi powiedział Ojciec.

J 6,63;

*gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada

13 A przed świętem Paschy, Jezus wiedząc, że przychodzi Jego godzina, aby przeszedł z tego świata do Ojca, ponieważ umiłował swoich, którzy byli na świecie, aż do końca ich umiłował.

J 7,8; 8,20; 12,23; 17,1

dost.: umilowałeś - gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować, bardzo lubić - por. agape - J 21,15

**gr.: kosmos - układ, porządek, wszechświat, świat - por. J 8,23*

2. A w czasie wieczerzy, gdy diabeł zasiał już w serce Judasza, syna Szymona Iskarioty, aby Go wydać,

J 6,70; Łk 22,3; Dz 5,3; Ef 2,3

*gr.: ballo - złożyć u; wypuścić coś z ręki, wrzucić, ulewać do

3. Jezus wiedząc, że Ojciec wszystko przekazuje w Jego ręce, i że od Boga wyszedł i odchodzi do Boga,

Mt 11,27; Dz 2,36

*gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd

4. Wstał od wieczerzy, złożył swoje szaty i gdy wziął płócienny ręcznik, przepasał się nim.

Łk 7,38; 22,27; Flp 2,6; 1Tm 5,10

5. Potem nalał wody do misy i zaczął myć stopy uczniom, i wycierać ręcznikiem, którym był przepasany.

Ef 5,26

*gr.: lention - białany ręcznik, bądź fartuch używany przez służbę

6. Podszedł również do Szymona Piotra; a on mówi do Niego: Panie! Ty myjesz mi stopy?

7. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Co ja czynię, ty teraz nie wiesz, ale potem *to* poznasz*. **lub: poznasz, będziesz wiedział* J 12,16

8. Piotr powiedział do Niego: Nie! Za nic* w świecie* nie będziesz mił mych stóp. Odpowiedział mu Jezus: Jeśli cię nie umyję, nie masz udziału ze mną. Wj 30,17; Mt 16,22; 26,33
**gr: ou me - podwójne zaprzeczenie; **dost.: na wiek*

9. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Nie tylko moje stopy, ale i ręce, i głowę.

10. Jezus odpowiedział* mu: Kto jest umyty, nie potrzebuje się myć, chyba tylko stopy, bo czysty jest cały; i wy jesteście czysti, ale nie wszyscy. **dost.: mówi mu* 1 Kor 6,11; Tt 3,5; Obj 7,14

11. Wiedział bowiem, kto Go wyda; dlatego powiedział: Nie wszyscy jesteście czysti.

12. Gdy więc umył ich stopy, wzięł swoje szaty, spoczął *przy stole* i ponownie im powiedział: Rozumiecie, co wam uczynilem*?
**dost.: czynilem* Mt 13,51; Mk 4,13

13. Wy zwracacie się do mnie: Nauczycielu i Panie; i dobrze mówicie, bo jestem Nim.

Mt 23,8; Łk 6,46; 1 Kor 8,6; 12,3; Ef 6,9; Flp 2,11

14. Jeżeli więc ja, Pan i Nauczyciel, umyłem wam stopy, i wy powinniście jedni drugim* umywać stopy.
**lub: nawzajem* Mt 20,26-28; Mk 10,43-45; Rz 12,10; Ga 6,1; Flp 2,2; 1 P 5,5

15. Albowiem dałem wam *przykład*, abyście jak ja wam uczynilem i wy czynili.

Mt 11,29; 1 P 2,21; 1 J 2,6

16. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie jest sługa* większy od swojego pana, ani poseł nie jest większy od tego, który go posłał. **lub: niewolnik - w myśli hebr. - sluga* J 15,20

17. Skoro to wiecie, błogosławieni* jesteście, jeśli będziecie to czynić. **lub: szczęśliwi* Jk 1,25

18. Nie o was wszystkich mówię, ja wiem, których wybrałem; lecz niech wypełni się Pismo: Ten, który je ze mną chleb, podniósł przeciwko mnie swoją piętę. Ps 41,10

19. Mówię to wam już teraz, zanim się to stanie, abyście, gdy się to stanie, uwierzyli, że ja jestem. Iz 41,23; 48,5; J 14,29

20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś przyjmuje tego, kogo posłę, mnie przyjmuje; a kto mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał. J 12,44-45

21. Gdy Jezus to powiedział, wzruszył się* w duchu i zaświadczył, mówiąc: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że jeden z was mnie wyda. **lub: był ustrząśnięty, poruszony* Mt 26,21; Mk 14,18

22. Patrzyli więc uczniowie na siebie, będąc niepewni, o kim mówią.

23. A był *tam* jeden z uczniów, którego Jezus miłował, ten spoczywał *przy** piersi Jezusa; **lub: na - por. J 21,20**

24. Skinał* więc na niego Szymon Piotr, aby spytał się, kim jest ten, o którym mówią.

**gr: neo - skinać, dać znak głową, by wykonano czyjś życzenie*

25. A on, kładąc się *przy piersi* Jezusa, powiedział do Niego: Panie! Kto to jest?

26. Jezus odpowiedział: To jest ten, któremu ja podam umoczony kawałek chleba; i umoczył kawałek, i dał Judaszowi Iskariocie*, synowi Szymona. **tj. człowiek z Kariotu niedaleko Edomu*

27. A zaraz po podaniu *tego* kawałka wszedł w niego szatan. Jezus wtedy powiedział mu: *To* co zamierzasz czynić*, czyń prędzej**.

**dost.: co czynisz, uczyni; **szybciej* Ps 109,6; Dz 5,3

28. A nikt ze spoczywających *przy stole* nie zrozumiał tego, dlaczego to mu powiedział.

29. Niektórym bowiem wydawało się, że skoro Judasz miał sakiewkę, to Jezus mu powiedział: Zakup, to co nam potrzebne na święto, albo żeby coś dał ubogim. Dz 20,34; Ga 2,10

30. On więc, gdy wziął kawałek chleba, zaraz wyszedł; a była noc. Mt 26,14; Mk 14,10

31. A gdy wyszedł, Jezus powiedział: Teraz Syn Człowieczy został otoczony *chwałą**, i Bóg został otoczony *chwałą** w Nim.

**gr: dokszado - stawić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały*

32. Jeśli Bóg w Nim został otoczony *chwałą**, to i Bóg otoczy Go *chwałą** w sobie, i to zaraz otoczy Go *chwałą**. **por. w 31**

33. Dzieciątka! Jeszcze krótko jestem z wami. Szukać mnie będziecie, a jak powiedziałem Żydom: Dokąd ja odchodzę, wy tam nie możecie przyjść; i *to* wam mówię teraz. J 7,33

**gr: teknon - dzieciętko, czuła forma zwracania się do uczniów*

34. Nowe przykazanie daję wam, abyście się wzajemnie* miłowali; jak** ja was miłowałem; i wy miłujcie się wzajemnie*.

**gr: allelon - jeden drugiego, nawzajem* Kpl 19,18,34;

**gr: kathos - tak jak, według tego jak* 1 J 2,8; 4,21

35. Po tym wszyscy poznają*, że jesteście moimi uczniami, jeśli będziecie mieć między sobą wzajemną miłość. J 17,21; 1 J 2,5

**gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

36. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Dokąd idziesz? Jezus odpowiedział mu: Tam dokąd odchodzę, ty teraz za mną iść nie możesz, ale potem pójdziesz. J 21,18

37. Piotr powiedział do Niego: Panie! Dlaczego teraz nie mogę iść za Tobą? Życie* swoje położę za Ciebie. Mt 26,33; Mk 14,29; Łk 22,33

*gr: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie

38. Jezus odpowiedział mu: Życie swoje za mnie położysz? Zaprawdę*, zaprawdę* mówię ci: Zanim zapieję kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. Mt 26,34.74; Mk 14,30

14 Niech się nie trwoży* wasze serce; wierzcie w Boga i we mnie wierzcie.

*gr: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć J 16,22

2. W domu mego Ojca jest wiele mieszkań; gdyby było inaczej, to bym wam powiedział: Idę przygotować* wam miejsce.

*w przenośni - wyrównać drogę przed królem. 2Kor 5,1; Hbr 13,14

3. A gdy odejdę i przygotuję wam miejsce, przyjdę ponownie i wezmę* was do siebie, żebyście gdzie ja jestem, i wy byli.

gr: paralamano - por. Flp 4,9 J 14,18; 2Tm 2,1; 1J 3,2

4. Wiecie dokąd ja idę i znacie drogę.

5. Tomasz powiedział do Niego: Panie! Nie wiemy dokąd idziesz*, jak więc możemy znać drogę? *lub: odchodzisz J 10,9; Dz 4,12

6. Jezus więc powiedział do niego: Ja jestem droga, i prawda, i życie; nikt nie przychodzi do Ojca, jak tylko przeze mnie.

7. Jeśli mnie poznaliście i Ojca mego poznaliście; i odtąd Go znacie i widzicie* Go.

*lub: zaczęliście widzieć - czas teraż. wymyk. z czasu przeszł.

8. Filip powiedział Mu: Panie! Pokaż* nam Ojca, a to nam wystarczy. *lub: daj nam poznać

9. Jezus powiedział mu: Tyle czasu jestem z wami, a nie znasz* mnie Filipie? Kto mnie widział, zaczął widzieć i mego Ojca; jak ty możesz mówić: Pokaż nam Ojca? J 12,45;

lub: jeszcze nie zaczęł poznawać - por. u. 7 Flp 2,6

10. Czy nie wierzysz, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie? Słowa, które ja do was mówię, nie od siebie mówię; natomiast Ojciec, który mieszka* we mnie, On czyni dzieła. *lub: trwa, pozostaje J 10,30.38; 17,21; 1J 5,7

11. Wierzcie mi, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie; a jeżeli nie, to ze względu na te dzieła wierzcie mi. J 5,36; Dz 2,22; Hbr 2,4

12. Zaprawdę*, zaprawdę* mówię wam: Kto wierzy* we mnie, dzieła, które ja czynię, i on będzie czynić, i większe niż te będzie czynić; bo ja idę do mego Ojca.

gr: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzyć - tu: wierzący - J 3,36

13. I o cokolwiek będziecie prosić w moim

imienu, to uczynię*, aby Ojciec w Synu został otoczony chwałą. *lub: dokonam J 13,31; 15,16

14. Jeśli o cokolwiek będziecie* prosić** w moim imieniu, ja to uczynię. *mnie - mss Byz

15. Jeśli mnie miłujecie, zachowajcie* moje przykazania. *lub: przestrzegajcie - tryb rozkaz. 1J 5,3

16. I ja prosić będę Ojca, a da wam innego Opiekuna*, aby przebywał z wami na wieki**;

gr: parakletos - wezwany na pomoc - J 15,26 Mt 28,20

lac. advocatus - obrońca, rzecznik, zastępca procesowy; **wiek

17. Ducha prawdy, którego świat nie może przyjąć, bo Go nie widzi, ani Go nie zna; lecz wy Go znacie, ponieważ przy was przebywa* i w was będzie. *lub: trwa, mieszka, pozostaje

18. Nie zostawię was sierotami; przyjdę* do was. *lub: (niebawem) przychodzę do was - czas teraż.

19. Jeszcze tylko chwila i świat* nie będzie już mnie oglądać; lecz wy będziecie mnie oglądać; bo ja żyję i wy będziecie żyć.

gr: kosmos - układ, świat, porządek świata wrogi Bogu - J 8,23

20. W tym dniu poznacie, że ja jestem w moim Ojcu, a wy we mnie, i ja w was. J 10,38

21. Kto ma moje przykazania i je zachowuje*, ten mnie miłuje; a kto mnie miłuje, ten też zostanie umiłowany przez Ojca mego, i ja będę go miłować, i objawię mu samego siebie. Ps 119,4; Iz 62,2-5; J 14,15.23; 1J 2,5

*gr: tereo - strzec, przestrzegać, trzymać się, dochowywać

22. Judasz, nie Iskariota powiedział do Niego: Panie! Co się stało, że masz nam objawiać* samego siebie, a nie światu? Mt 10,3

*gr: emfaniizo - wystawiać na widok, ukazywać się, ujawniać

23. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Jeśli ktoś mnie miłuje, słowo moje będzie zachowywać; i mój Ojciec go umiłuje, i przyjdziemy do niego, i uczynimy u niego mieszkanie*.

*gr: mone - pozostawanie, mieszkanie, przebywanie

24. Kto mnie nie miłuje, nie zachowuje moich słów; a słowo, którego słuchacie, nie jest moje, ale Ojca, który mnie posłał*.

gr: pempo - wysłać, polecić komuś coś zanieść - por. J 15,21

25. To już* wam powiedziałem, przebywając* z wami. *gr: meno - trwać, mieszkać, pozostawać

26. Lecz Opiekun, Duch Święty, którego posłał Ojciec w moim imieniu, On nauczy* was wszystkiego i przypomni wam wszystko, co ja wam powiedziałem. J 20,22; Mt 28,19;

gr: didasko - ITm 2,12 Ef 1,13; 4,30; Tt 3,5; Dz 11,16; 20,35

27. Pokój zostawiam wam, pokój mój wam daję; nie tak jak daję świat, ja wam daję.

Niech się nie trwoży serce wasze, ani *niech* się nie lęka*. *lub: kuli się ze strachu Flp 4,7

28. Słyszeliście, że wam powiedziałem: Odcodzę i powrócę do was. Gdybyście mnie miłowali, to byście się radowali, że* wam powiedziałem: Idę do Ojca; bo Ojciec mój większy jest niż ja. *lub: gdyż J 20,21; Flp 2,6; Hbr 1,2

29. A teraz powiedziałem wam zanim się *to* stanie, żebyście, gdy się *to* stanie, uwierzyli.

30. Już niewiele będę z wami rozmawiał; albowiem idzie przywódca* tego świata, ale on nic we mnie nie ma; *gr: archon - por. J 16,11*

31. Ale aby poznał świat, że ja miłuję Ojca, i jak mi polecił Ojciec, tak czynię. Wstawajcie, chodźmy stąd. Flp 2,8

15 Ja jestem prawdziwą winoroślą, a mój Ojciec jest winogrodnikiem.

Ps 80,9-12; Iz 5,1; 27,2; 60,21; Ez 15,2; Mk 12,1; 1Kor 3,9; J 1,9

2. Każdą latorośl*, która we mnie owocu nie przynosi**, tę odcina, a każdą, która przynosi** owoc, tę oczyszcza***, aby przynosiła obfitszy owoc. Mt 15,13; Łk 13,7; Rz 8,28;

*lub: pęd; **dost.: przynoszącą - czas teraż; strona czynna

***gr: kathairo - oczyścić, zmyć (winę, brud) 2Kor 4,17

3. Wy już jesteście czysti, z powodu* Słowa, które wam mówiłem. J 13,10; Ef 5,26; 1P 1,22

*gr: dia - ze względu na, dla, z powodu

4. Trwajcie* we mnie, a ja w was. Jak latorośl nie może przynieść owocu sama z siebie, jeśliby nie trwała w winorośli, tak i wy, jeśli we mnie trwać nie będziecie. 1J 2,6; Rz 8,9

*gr: meno - mieszkając, pozostawać, trwać - tu: tryb rozkaz

5. Ja jestem winoroślą, a wy latoroślami. Kto trwa we mnie, a ja w nim, ten przynosi obfity owoc; bo beze mnie nie uczynić nie możecie. J 12,24; Rz 7,4; Ga 5,22; Ef 5,9; Flp 4,13

6. Jeśli ktoś nie trwałby we mnie, zostanie wyrzucony na zewnątrz, jak latorośl, i usycha; takie zbiera się, wrzuca w ogień i płoną.

7. Jeśli we mnie trwać będziecie i słowa moje w was trwać będą; cokolwiek byście chcieli, proście*, a stanie się wam. J 15,16;

*gr: aiteo - prosić, błagać, wznosić, prosić Kol 3,16; 1J 2,14

8. W tym Ojciec mój dozna chwały, jeśli obfity* owoc przyniesiecie i staniecie się moimi uczniami. *gr: polys - wielki, liczny, obfity

9. Jak mnie umiłował Ojciec, tak i ja was umiłowałem; trwajcie w mojej miłości.

10. Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w mojej miłości,

jak i ja zachowałem przykazania Ojca moje- go i trwam w Jego miłości. J 14,15-23

11. To wam powiedziałem, aby moja radość trwała w was, a radość wasza *była* pełna.

12. To jest moje przykazanie, abyście siebie nawzajem miłowali, jak ja was umiłowałem.

13. Nikt nie ma większej miłości *nad* tę, gdy ktoś życie* swoje kładzie za swoich przyjaciół. *lub: duszę J 10,11,15; Ef 5,2; 1J 4,10

14. Wy jesteście moimi przyjaciółmi, jeśli czynicie *to* wszystko**, *co* ja wam przykazuję. *dost.: czynilibyście; **ile, jak wiele Mt 12,50; Łk 12,4

15. Już dłużej nie nazywam was sługami, bo sługa* nie wie, co czyni jego pan; lecz nazywałem** was przyjaciółmi, bo wszystko, co usłyszałem od mojego Ojca, wam oznajmiłem***. *lub: niewolnik; **dost.: zacząłem nazywać - tryb orzekający czas teraż; ***datem poznać Ga 4,6; J 4,19

16. Nie wy mnie wybraliście, ale ja was wybrałem i przeznaczyłem*, abyście szli i przynieśli owoc, i owoc wasz trwał, *aby* to, o cokolwiek byście prosili Ojca w moim imieniu, dał wam. J 15,19; Dz 9,15; 1Tm 2,7; J 14,13; 16,23

*gr: tithemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać

17. To wam przykazuję, abyście się wzajemnie* miłowali**. *lub: jedni drugich J 15,12

*gr: agapao - gorąco miłować, bardzo lubić - por. J 21,15**

18. Jeśli was świat nienawidzi, wiedzcie, że mnie wcześniej *niż* was zaczął nienawidzić. J 3,20; 7,7; Mt 5,11; 10,22; Łk 6,32; J 17,14; 1P 2,9

19. Gdybyście byli ze świata, świat miłowałby* swoją własność; ponieważ jednak nie jesteście ze świata, lecz ja was wybrałem ze świata, dlatego świat was nienawidzi.

*gr: fileo - okazywać przyjaźń, czułość, całować - por. J 21,15***

20. Przypomnijcie *sobie* słowo, które ja wam powiedziałem: Nie jest sługa** większy od swojego pana. Jeśli mnie prześladowali, i was będą prześladować; jeśli Słowo moje zachowali i wasze będą zachowywać.

*lub: pamiętajcie; **niewolnik Łk 2,34; 6,40

21. Ale to wszystko uczynią wam ze względu na moje imię, bo nie znają Tego, który mnie posłał*. *gr: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar

22. Gdybym nie przyszedł i nie mówił im, nie mieliby grzechu; lecz teraz nie mają wymówki* dla** swojego grzechu. 1P 2,16; J 12,48;

*lub: pretekst, rzekomy powód; **gr: peri - J 8,46** Rz 2,1

23. Kto *trwa* w nienawiści* do mnie, trwa też w nienawiści do mojego Ojca. *por: - w 25**

24. Gdybym nie czynił między nimi dzieł,

których nikt inny nie czynił, nie miałoby grzechu; teraz jednak widzieli, a *mimo to* nienawidzą i mnie, i mojego Ojca. Mt 21,32; J 6,36

25. *Stało się to*, aby^{*} zostało wypełnione słowo, które w ich Prawie jest napisane, że: Znienawidzili^{**} mnie bez powodu. Ps 69,4

*dosl.: lecz aby; **gr.: miso - nie cierpieć, gardzić, wzdrzygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić

26. A gdy przyjdzie Opiekun^{*}, którego ja wam posłę od Ojca, Duch Prawdy, który od Ojca wychodzi, Ten zaświadczy o mnie. Łk 24,49

*gr.: parakletos - wezwany na pomoc, orędownik, pomocnik łac.advocatus - obrońca, rzecznik, zastępca procesowy

27. Ale i wy także świadczycie; bo jesteście ze mną od początku. Dz 1,22; 4,20; Obj 1,2

16 To wam powiedziałem, abyście nie zostali złamani^{*}. Mt 11,6

*lub: zostali zgorzeleni - gr.: skandalidzo - wpaść w pułapkę, doznać urazu w wyniku upadnięcia we wyniku, potknięcia się, być zgorzonym, być rozgniewanym, być oburzonąym

2. Wylączyć was będą z synagog; a *nawet* nadchodzi godzina, że każdy, kto was zabije, będzie uważał, że pełni^{**} służbę^{**} Bogu.

*gr.: psofero - przyprowadzić do, ofiarować, postępować z kimś **gr.: latreia - służba jako akt poświęcenia Rz 12,1

3. A to wam uczynią, gdyż nie poznali Ojca, ani mnie. Łk 10,22; J 8,19; 1Kor 2,8

4. Lecz to^{*} wam powiedziałem, abyście, gdy przyjdzie ta godzina, przypomniałi sobie, że to ja wam powiedziałem; a nie mówiłem wam tego^{*} od początku^{**}, bo byłem z wami.

*dosl.: o tych (sprawach); **gr.: arche - por: J 1,1*

5. A teraz idę do Tego, który mnie posłał, a nikt z was nie pyta mnie: Dokąd idziesz?

6. Ale dlatego, że o tym^{*} wam mówię, smutek zaczął napelniać^{**} wasze serce. Ps 13,2;

*dosl.: o tych (sprawach); **gr.: pleroo - por: Eł 4,10* Łk 22,45

7. Lecz ja wam mówię prawdę: Pożyteczniej jest dla was, abym ja odszedł. Bo jeśli nie odejdę, Opiekun nie przyjdzie do was; ale jeśli odejdę, posłę^{*} Go do was.

gr.: pempo - por: J 15,21 Dz 10,34; J 14,16; 15,26

8. A On, gdy przyjdzie, wykaże^{**}, że świat jest w błędzie^{**} odnośnie^{**} grzechu i odnośnie^{**} sprawiedliwości, i odnośnie^{**} sądu;

*gr.: elencho - wykaże grzech dowodząc, zawstydzi, napomni **gr.: peri - co do - por: J 8,46** 1Kor 14,24; Ef 5,11; 2Tm 4,2

9. Odnośnie grzechu, gdyż prawdziwie nie uwierzyli we mnie; J 8,24

10. Odnośnie sprawiedliwości^{*} także, gdyż idę do Ojca mojego i już mnie nie ujrzycie^{**};

gr.: dikaiosyne - por: Łk 1,75; **dosl.: widzieć 2Kor 5,21; Flp 3,9

11. Odnośnie sądu natomiast, bo przywódcą^{*} tego świata jest osądzony. Rz 2,2; J 12,31

*gr.: archon - dowódca, naczelnik, władca, rządcą, urzędnik

12. Mam wam jeszcze wiele do powiedzenia, ale teraz nie możecie tego znieść^{*}.

*gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać, tu: znieść

13. Lecz gdy przyjdzie On, Duch Prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę; bo nie sam od siebie mówić będzie, ale cokolwiek usłyszycie, mówić będzie i oznajmi wam o tym, co ma nadejść. J 14,17; 1Kor 2,10-13; 1J 2,20

14. On mnie otoczy chwałą, gdyż z mego weźmie i wam oznajmi. J 15,26; Obj 19,10

15. Wszystko, to co ma Ojciec, jest moje; dlatego powiedziałem, że z mego weźmie, i wam oznajmi. Mt 11,27; 28,18; Kol 1,19

16. *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie i znowu chwila, a ujrzycie mnie, bo ja idę do Ojca.

17. Mówili więc do siebie nawzajem *niektórzy* z Jego uczniów: Co znaczy to, o czym nam mówi: *Jeszcze* chwila^{*}, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie mnie, i że ja odchodzę do Ojca? *gr.: mikron - mało, niewiele, odrobina

18. Powiedzieli więc: Co to znaczy, gdy mówi: Chwila? Nie rozumiemy tego, co mówi.

19. Jezus więc poznał, że Go chcieli zapytać, i powiedział im: Pytacie się między sobą o to, co powiedziałem: *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie^{*} mnie. *gr.: optanomai - być widzianym, ukazywać się, patrzeć

20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Wy będziecie płakać i narzekać, a świat będzie się wesołił; wy zostaniecie zasmuceni, ale smutek wasz obróci się w radość. Obj 11,10

21. Kobieta, gdy rodzi, smuci się, bo nadeszła jej godzina; lecz gdy urodzi dziecko, już nie pamięta o cierpieniu^{*}, z powodu radości, że człowiek został zrodzony na świat.

*dosl.: ucisk, udreka, utrapienie Rdz 3,16; Iz 26,17; Oz 13,13

22. Teraz więc i wy wprowadzie smucicie się; lecz ponownie ujrzą was, a będzie się radowało wasze serce, i nikt nie odbierze^{*} wam waszej radości. *dosl.: odbiera J 20,20; Łk 24,41

23. A w tym dniu, o nic nie będziecie mnie pytać. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: O cokolwiek^{*} prosilibyście Ojca w moim imieniu, da wam. *gr.: hosos - jak wiele, ile; **gr.: an - tryb warunkowy

24. Aż do teraz o nic nie prosiście w moim imieniu; proście, a otrzymacie, aby radość wasza była pełna. Mt 7,7; Jk 4,2; 1J 3,22

25. To mówiłem wam w podobieństwach*; nadchodzi godzina, gdy już *więcej* nie będę mówić wam w podobieństwach*, lecz otwarcie oznajmię wam o moim Ojcu.

*gr: *paroiima - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria, przysłowie*
26. W tym dniu *będziecie* prosić w moim imieniu; a nie mówię wam, że ja *będę* prosił Ojca za wami;
Rz 8,34; Mk 10,35; Dz 3,22

27. Sam bowiem Ojciec miłuje* was, dlatego że wy mnie umiłowaliście* i wierzyliście, że ja wyszedłem od Boga. *gr: *fileo - por. J 21,15***

28. Wyszędłem od Ojca i przyszedłem na świat; ponownie opuszczam* świat i idę do Ojca. *gr: *afieni - puścić wolno, odejść, pozostawić*

29. Jego uczniowie powiedzieli do Niego: Oto teraz otwarcie* mówisz i nie mówisz już do nas żadnego podobieństwa; Mt 15,15
*gr: *parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga, otwartość*

30. Teraz wiemy, że wszystko wiesz i nie potrzebujesz*, by ktoś Ciebie pytał. Na tej *podstawie*** wierzymy, że wyszedłeś od Boga.
*dost.: *nie masz potrzeby; **w tym* J 2,23; 7,31

31. Jezus odpowiedział im: *Dopiero* teraz wierzyć? J 15,7; 2J 1,9

32. Oto nadchodzi godzina, i teraz już nadeszła, abyście zostali rozproszeni, każdy w swoją* stronę, a mnie samego zostawicie; a ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze mną.
*dost.: *do swoich własnych (spraw)* Za 13,7; J 4,21

33. To wam powiedziałem, abyście we mnie mieli pokój. Na świecie będziecie mieć ucisk; ale ufajcie*, ja zwyciężyłem świat.

*lub: *jako imperatyw - bądźcie odważni, nabierzcie otuchy*

17 Gdy Jezus to powiedział, podniósł swoje oczy ku niebu, mówiąc: Ojcie! Nadeszła godzina, otocz chwałą swojego Syna, aby i Twój Syn otoczył chwałą* Ciebie;

*por. J 7,39** Ps 123,1; Łk 18,13; J 11,41; Dz 3,13

2. Tak, jak dałeś mu władzę* nad wszelkim ciałem, aby dał życie wieczne tym* wszystkim, których mu dałeś. Mt 11,27; 28,18

*gr: *eksousia - władza, autorytet, prawo, moc; **dost.: im*

3. A to jest życie wieczne, aby znali* Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, i tego, którego posłałeś, Jezusa Mesjasza*.

Jr 9,23

*gr: *ginosko - por. J 1,10***; **lub: Chrystusa, Pomazaniec*
4. Ja Ciebie otoczyłem chwałą na ziemi; wypełniłem dzieło, które mi dałeś, abym *je* wykonał.

J 4,34; 5,36; 9,3; Dz 20,24; 2Tm 4,7

5. A teraz Ty, Ojciec otocz mnie chwałą

u siebie, tą chwałą, którą miałem u Ciebie* zanim** powstał świat. *lub: *przed Tobą; **przed*

6. Objawiłem* imię Twoje ludziom, których mi dałeś ze świata; Twoimi byli i mnie ich dałeś; i zachowywali Twoje Słowo. J 17,26
*gr: *janeruo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*

7. Teraz zaczęli poznawać*, że wszystko, co mi dałeś*, jest od Ciebie. *czas przeszły niedok.
*gr: *didomi - dać, darować - por. J 3,27***

8. Albowiem słowa, które mi dałeś, dałem im; i oni je przyjęli, i prawdziwie poznali, że od Ciebie wyszedłem, i uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. Prz 1,23; J 6,68; Mt 13,11

9. Ja za nimi proszę; nie proszę za światem, ale za tymi, których mi dałeś, bo są Twoimi.

10. I wszystko moje jest Twoje, a Twoje jest moje; i w nich zacząłem doznawać chwały*.

*czas przeszły niedokonany Mt 5,48; 23,9;

*gr: *doksadzo - por. J 7,39*** J 10,29-30; 1P 1,5; Jud 1,24

11. I już nie jestem na świecie, ale oni są na świecie, a ja idę do Ciebie. Ojciec Święty! Zachowaj ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, aby jak my, byli jedno. Dz 1,9-11

12. Gdy byłem z nimi na świecie, ja strzegłem* ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, i ustrzegłem, i nikt z nich nie zginął, tylko syn zatracenia, aby Pismo zostało wypełnione. *gr: *tereo - czuwać, zachować, opiekować się*

13. Ale teraz idę do Ciebie i mówię to na świecie, aby mieli moją radość, która jest pełna* w nich. *lub: *wypełnioną w sobie*

14. Ja dałem im słowo Twoje, a świat miał ich w nienawiści, dlatego że nie są ze świata, jak i ja nie jestem ze świata. Mt 10,25

15. Nie proszę, abyś zabrał ich ze świata, ale abyś zachował* ich od złego. *lub: *strzeż*

16. Nie są ze świata, jak ja nie jestem ze świata. 2Kor 6,14; 1J 4,1; Rz 12,2

17. Poświęć ich w prawdzie Twojej; Słowo Twoje jest prawdą. Ps 119,9; J 15,3; 1P 1,22

18. Jak mnie posłałeś na świat, tak i ja posłałem ich na świat.

19. I ja za nich poświęcam* samego siebie, aby i oni byli poświęceni w prawdzie.

*gr: *hagiadzo - por. J 10,36*** Wj 13,2; Jr 1,5; J 10,36; Hbr 2,11

20. A nie tylko za nimi proszę, lecz i za tymi, którzy przeży ich słowo uwierzą we mnie,

21. Aby wszyscy byli jedno; jak Ty Ojciec we mnie, a ja w Tobie, aby i oni w nas byli jedno; aby świat uwierzył, że Ty mnie posłałeś.

J 5,23; 10,30; 14,9; Flp 2,6; 1J 5,7; Rz 12,5

22. A ja chwale^{*}, którą mi dałeś, dałem im, aby byli jedno, jak my jedno jesteśmy;

^{*}gr: doksa - majestat, blask, chwala, splendor 2Kor 3,18

23. Ja w nich, a Ty we mnie, aby zostali wydoskonaleni^{**} w jedności, i żeby świat wiedział^{***}, że Ty mnie posłałeś, i że ich umiłowałeś, jak mnie umiłowales.

Mt 5,48; Ef 4,12-16

^{*}dosl: którzy są prowadzeni do doskonałości; ^{**}gr: eis - ku, do, dla; ^{***}lub: poznał - gr: ginosko - czas teraż. str. czynna

24. Ojcze! Chcę, aby i ci, których mi dałeś^{*}, byli ze mną tam, gdzie ja jestem; aby oglądali moją chwałę, którą mi dałeś, bo umiłowales mnie przed założeniem^{**} świata.

^{*}gr: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd ^{**}gr: katabole - położenie fundamentu, rzucenie nastienia w głąb, akt zapłodnienia J 12,26; 14,3; 1Tes 4,17

25. Ojcze sprawiedliwi! Świat Ciebie nie poznał, ale ja Ciebie poznałem, i ci poznali, że Ty mnie posłałeś.

Ps 48,11; Jr 23,6; 2Kor 1,3

26. I dałem im poznać Twoje imię, i jeszcze dam je poznać, aby miłość, którą mnie umiłowales, w nich była, i ja w nich.

Wj 34,5-6

18 Gdy Jezus to powiedział, przeszedł z uczniami swoimi na drugą stronę potoku Cedron^{*}, gdzie był ogród, do którego wszedł On i Jego uczniowie.

^{*}tj. potok płynący na usch. od Jerozolimy w kier. M. Martwego w dolinie o tej samej nazwie identyfikowanej jako dolina Jozafata

2. Miejsce to znał także Judasz^{*}, który Go wydał, bo Jezus często zbierał się tam ze swoimi uczniami.

Łk 22,47; Dz 1,16

^{*}hebr: Jehudah - chwalaony, gr: Jouda, Joudas - dwie formy

3. Judasz więc wziął kohortę^{*} i podwładnych od arcykapłanów i faryzeuszów, przyszedł tam z latarniami i z pochodniami, i z orężem.

^{*}por: u 12^{*} Mt 26,47; Mk 14,43; J 13,2

4. Jezus więc, wiedząc o wszystkim, co miało na Niego przyjść, wyszedł i powiedział im: Kogo szukacie?

J 19,28; Łk 18,31; Dz 2,28

5. Odpowiedzieli Mu: Jezusa Nazarejczyka^{*}. Jezus powiedział im: Ja jestem. A stał z nimi i Judasz, który Go im wydał^{**}.

J 1,46; Mt 21,11

^{*}tj. z miasta Nazaret - „strzeżony” - miasto w pld. Galilei ^{**}gr: paradidomi - wydać w ręce, wydać w czujną noc, pozwalać

6. A skoro im powiedział: Ja jestem, cofnęli się i upadli na ziemię.

^{*}gr: opisno - por. Mk 8,33^{**}

7. Ponownie więc zapytał ich: Kogo szukacie? A oni powiedzieli: Jezusa Nazarejczyka.

8. Jezus odpowiedział: Powiedziałem wam, że ja jestem. Jeśli więc mnie szukacie, pozwólcie tym odejść^{*},

^{*}gr: hypago - por. Mt 4,10^{*}

9. Aby zostało wypełnione słowo, które powiedział: Nie straciłem^{*} nikogo z tych, których mi dałeś.

^{*}gr: apollymi - por. J 3,16^{*} J 17,12

10. Wtedy Szymon Piotr, mając miecz, wyciągnął go i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho. A słudze temu było na imię Malchos^{*}.

^{*}gr: malchos - król

11. Jezus więc powiedział Piotrowi: Włóż miecz^{*} swój do pochwy. Czy nie mam pić kielicha, który dał mi Ojciec?

Ps 75,8; Mt 20,22

^{*}gr: machaira - krótki zakrzywiony lub prosty miecz, nóż ofiarowy

12. Wtedy kohorta^{*} i dowódca oraz podwładni żydowscy schwytali Jezusa i związali Go.

^{*}tj. rzym. jedn. taktyczna około 600 osób, 1/10 legionu

13. I zaprowadzili Go najpierw do Annasza, który był teściem Kajfasza; a on był w tym roku arcykapłanem.

Mt 26,57; Łk 3,2; Dz 4,6

14. A był to ten Kajfasz, który radził^{*} Żydom, że korzystniej jest, aby jeden człowiek zginął za lud.

J 11,49

^{*}gr: symbouleuo - udzielać, zaciągać rady, zmawiać się

15. A za Jezusem szedł Szymon Piotr i inny uczeń. A ten uczeń był znany arcykapłanowi, i wszedł razem z Jezusem na dziedziniec patacu arcykapłana.

Mt 26,58; Mk 14,54

16. Natomiast Piotr stał na zewnątrz przy bramie. Wszedł więc ten drugi uczeń, który był znany arcykapłanowi i po rozmowie z odźwierną, wprowadził Piotra.

17. Wtedy powiedziała służąca odźwierną^{*} Piotrowi: Czy i ty nie jesteś z uczniów Tego człowieka? On odpowiedział: Nie jestem.

^{*}lub: strzegąca drzwi Prz 29,25; Mt 26,33; Mt 10,28

18. Stała tam natomiast służba i podwładni^{*}, paląc ogień, bo było zimno, i grzali się; i był też z nimi Piotr, który stał i grzał się.

^{*}gr: hyperetes - por. 1Kor 4,1^{*} Rdz 49,6; 2Kor 6,15; Ef 5,11

19. Tymczasem arcykapłan zapytał Jezusa o Jego uczniów i o Jego naukę.

Mt 26,59

20. Jezus odpowiedział mu: Ja otwarcie mówiłem do świata. Ja zawsze uczyłem w synagodze i w świątyni, gdzie zawsze schodzą się Żydzi, a w ukryciu nic nie mówiłem.

21. Dlaczego mnie pytasz? Zapytaj tych, którzy słuchali, co im mówiłem; oto oni wiedzą, co ja powiedziałem.

Mt 26,59; Łk 22,67

22. A gdy On to powiedział, jeden ze stojących tam podwładnych wymierzył Jezusowi policzek, mówiąc: Tak to odpowiadasz arcykapłanowi?

Hl 16,10; Mt 26,68; Dz 23,2

23. Jezus odpowiedział mu: Jeśli źle powiedziałem, poświadcz², co *było* złe; a jeśli dobrze, dlaczego mnie bijesz?

²Kor 10,1;
*lub: bądź świadkiem, złóż świadectwo IP 2,20; Dz 23,3

24. Wysłał więc Go Annasz^{*} związanego do arcykapłana Kajfasza.

J 18,13; Mt 26,57; Łk 3,2

**arcykapłan mianowany w roku 6 lub 7 n.e. przez zarządcę Syrii, a później zdymisjonowany, odzyskuje swoje wpływy gdy w roku 18 n.e. arcykapłanem zostaje Kajfasz, jego zięć*

25. A Szymon Piotr stał i grzał się. Powiedzieli więc do niego: Czy i ty nie jesteś *jednym* z Jego uczniów? A on wyparł^{*} się, mówiąc: Nie jestem. **gr: arneomai - odrzucić, zaprzeczyć*

26. Powiedział mu jeden ze sług arcykapłana, krewny^{*} tego, któremu Piotr obciął ucho: Czy ja nie widziałem ciebie z Nim w ogrodzie? **gr: symgenes - będący tego samego rodzaju, spokrewniony*

27. Lecz Piotr ponownie wyparł się, i zaraz zapiał kogut.

J 13,38; Mt 26,34; Mk 14,30; Łk 22,34

28. Zaprowadzili więc Jezusa do Kajfasza do pretorium^{*}. A było rano. I sami nie weszli do pretorium, aby się nie skalać, ale by *móc* spojrzeć Paschę.

Mt 27,2; Łk 23,1; Mk 15,1

**ij. siedział namiestnika, duży dom lub willa*

29. Wyszła więc Pilat do nich *na zewnątrz* i powiedział: Jakie oskarżenie wnosicie przeciwko temu człowiekowi?

30. W odpowiedzi, rzekli do niego: Gdyby On nie był *złoczyńcą*^{*} nie wydalibyśmy Go tobie.

**gr: kakopoios - wyrządzający zło, złoczyńca*

31. Pilat więc powiedział: Weźcie Go wy i według waszego Prawa Go osądźcie. Żydzi powiedzieli mu: Nam nie wolno nikogo zabijać;

32. Aby zostało wypelnione^{*} słowo Jezusa, które wypowiedział, aby wskazać jaką śmiercią będzie umierał.

J 3,14; 12,32; Mt 20,19; Łk 24,7

**gr: pleroo - wypelnnić, sprawić obfitości, urzeczywistnić*

33. Więc ponownie wszedł Pilat do pretorium i przywołał Jezusa, mówiąc do Niego: *Ty Ty* jesteś Królem Żydów?^{*} **lub: Judejczyków*

34. Jezus odpowiedział mu: Czy ty mówisz to sam z siebie, czy inni powiedzieli ci o mnie?

35. Pilat odpowiedział: Czy ja jestem Żydem? Twój naród^{*} i arcykapłani wydali mi Ciebie; co uczyniłeś?

**gr: ethnos - por. Mt 21,43*

36. Jezus odpowiedział: Królestwo moje nie jest z tego świata; gdyby Królestwo moje było z tego świata, moi podwładni podjęliby walkę, abym nie został wydany Żydom^{*}; teraz jednak Królestwo moje nie jest stąd.

**lub: Judejczykom*

Ps 45,3; Kol 1,12

37. Pilat powiedział więc do Niego: A zatem jesteś królem? Jezus odpowiedział mu: Ty to mówisz, że ja jestem królem^{*}. Ja na to zostałem zrodzony i na to przyszedłem na świat, aby *dać* świadectwo prawdzie. Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.

**aram. idiom(?) - masz słusność, jestem królem* Łk 55,4

38. Pilat powiedział do Niego: Co to jest prawda[?] A gdy to powiedział, wyszedł ponownie do Żydów, mówiąc im: Ja nie znajduję w Nim żadnej winy^{**} z powodu, *której miałby być* ukarany.

Łk 53,9; 2Kor 5,21; Hbr 4,15

**gr: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*

***gr: aitia - przyczyna kary, zarzut, przestępstwa*

39. A jest u was zwyczaj, że na Paschę jednego wam uwalniam. Chcecie więc, abym wam uwolnił Króla Żydów?

Łk 23,18

40. Wykrzyknęli więc wszyscy ponownie, mówiąc: Nie Tego, ale Barabasa! A Barabasz był bandytą^{*}. **gr: lestes - por. Mt 27,38**

19 Wówczas więc wziął Pilat Jezusa i *ka-*
zał Go wychłostać^{*}.

Mk 15,15-20;

**lub: ubiczować*

2Kor 11,24; Hbr 11,36

2. A żołnierze upletli wieniec^{*} z ciernia i włożyli na Jego głowę, i okryli Go purpurowym płaszczem,^{*} **gr: stefanos - por. Obj 6,2*

Mt 27,28

3. Mówiąc: Witaj^{*}, Królu Żydów! I policzkowali Go. **gr: chairo: witaj - hu: sarkazm od Ave (witaj) Caesar*

4. Wyszedł więc znów Pilat i powiedział im: Oto wyprowadzam Go do was, abyście poznali, że nie znajduję w Nim żadnej winy^{**} z powodu, *której miałby być* ukarany^{*}

por. J 18,38*

Mt 27,4; Łk 23,41; IP 2,22; 1J 3,5

5. Wtedy Jezus wyszedł na zewnątrz, niosąc cierniowy^{*} wieniec i purpurowy płaszcz. A Pilat powiedział im: Oto człowiek!

J 1,29

**gr: akantinos - cierni z krzewu akantu*

6. A gdy ujrzeli Go arcykapłani i ich podwładni, krzyczeli słowami: Ukrzyżuj^{*}, ukrzyżuj! Pilat powiedział im: Weźcie Go wy i ukrzyżujcie; ja bowiem nie znajduję w Nim żadnej winy^{**} z powodu, *której miałby być* ukarany.

gr: stauroo - przybicie do pionowego pala, poprzecznej belki niesionej przez skażnicę wraz z tabliczką określającą winę przestępcy; **por. J 18,38*

Mt 27,22; J 19,15

7. Żydzi odpowiedzieli mu: My mamy Prawo, a według naszego Prawa powinien umrzeć; bo samego siebie uczynił Synem Boga. Pwt 18,20

8. Gdy więc Pilat usłyszał te słowa^{*}, *tym* bardziej się uląkł[†]. **dosł. to słowo; **gr: foboo - Ef 5,33**

9. I wszedł ponownie do pretorium*, i powiedział do Jezusa: Skąd jesteś? Lecz Jezus nie dał mu odpowiedzi. Iz 53,7; Dz 8,32; Flp 1,28

**tj. siedziba namiestnika, duży dom lub willa*

10. Piłat więc powiedział do Niego: Nie odpowiadasz mi? Nie wiesz, że mam władzę*, aby Cię ukrzyżować i mam władzę, aby Cię uwolnić? **gr. eksousia - prawo, autorytet, moc, urząd*

11. Jezus odpowiedział: Nie miałbyś żadnej władzy nade mną, gdyby ci to* nie było dane z góry; dlatego *ten, kto mnie tobie wyda, ma większy** grzech.* Jr 27,5; J 3,27

**tub. jej; **gr. megas - wielki, znaczny - tu: większy co do skutków lub konsekwencji i intensywności*

12. Odtąd Piłat starał się* Go wypuścić, lecz Żydzi krzyczeli słowami: Jesli Go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem Cezara; każdy bowiem, kto czyni siebie królem, sprzeciwia się Cezarowi! **tub.: szukał (sposobu), dążył* Lk 23,2

13. Wtedy Piłat, gdy usłyszał te słowa*, wprowadził Jezusa na zewnątrz i zasiadł na tronie sędziowskim**, w miejscu, zwanym Lithostrotos***, a po hebrajsku Gabbata****. **dost.: to słowo; **tub. krzesło - por. Mt 27,19**; ****tj. kamienny bruk, mozaika, bądź mozaikowa powierzchnia; ****pagórek*

14. A był to Dzień Przygotowania Paschy, około szóstej godziny*; i powiedział do Żydów: Oto wasz król! Mk 15,25

**tj. około 12 w południe wg obecnego sposobu liczenia czasu*

15. Oni na to krzyczeli: Precz, precz! Ukrzyżuj Go! Powiedział im Piłat: Czy mam ukrzyżować waszego króla? Arcykapłani odpowiedzieli: Nie mamy króla, tylko Cezara. Oz 3,4

**idiom: strać - gr.airo - podnieść, unieść, wywyższyć*

16. Wtedy im Go wydał, aby został ukrzyżowany. Wzięli więc Jezusa i wyprowadzili.

17. A On niosąc swój krzyż, wyszedł na miejsce, zwane Miejsce Czaszki, które po hebrajsku nazywa się Golgota*; Mk 27,33; Mk 15,22

**uzwyczone za murami miasta kształtem przypominające czaszkę*

18. Tam Go ukrzyżowali; a z Nim dwóch innych z jednej i z drugiej strony, a Jezusa pośrodku. Ps 22,16; Iz 53,12; Hbr 12,2

19. A Piłat sporządził napis* i umieścił na krzyżu; a było na nim napisane: Jezus Nazarejczyk, Król Żydów. Mt 27,37; Lk 23,38

**tj. tytuł winy najczęściej mieniony przez skazańca - łac.: titulus*

20. A ten napis czytało wielu Żydów, bo blisko miasta było to miejsce, gdzie Jezus został ukrzyżowany; a napisany był on po hebrajsku, po grecku i po łacinie. J 5,2; Dz 21,40;

21. Wtedy powiedzieli Piłatowi arcykapłani żydowski: Nie pisz: Król Żydów, ale On powiedział: Jestem Królem Żydów.

22. Piłat odpowiedział: Co napisałem, to napisałem. J 19,12; Ps 76,10

23. Żołnierze więc, gdy ukrzyżowali Jezusa, wzięli Jego szaty i podzielili na cztery części, każdemu żołnierzowi część, i tunikę; a ta tunika* była bez szwu, cała tkana od góry.

**gr. chiton - szata wkładana na gołe ciało* Mk 15,24

24. Powiedzieli więc do siebie: Nie rozcinajmy jej, ale losujmy o nią, czyja ma być – aby zostało wypełnione Pismo, które mówi: Rozdzielili moje szaty między siebie, a o moje odzienie rzucili los. Wtedy to właśnie uczynili żołnierze. Ps 22,19; Dz 2,23; 13,27

25. A stały przy* krzyżu** Jezusa: Jego matka i siostra Jego matki, Maria, żona Kleofasa, i Maria Magdalena. Mt 27,55; Mk 15,40; Lk 23,49

tub: blisko, obok; **gr.: stauros - por. J 19,6

26. A gdy Jezus ujrzał matkę i ucznia tam stojącego, którego miłował*, powiedział swojej matce: Kobieto, oto twój syn**! J 13,23; 21,7

gr.: agapao - por. J 3,16; ***gr.: huios - syn, reprezentujący ojca*

27. Potem powiedział do ucznia: Oto twoja matka! I od tej godziny wziął ją ten uczeń do siebie. Mt 12,48-50; Mk 3,34; 1Tm 5,2

28. Po tym Jezus wiedząc, że wszystko jest już dokonane*, aby Pismo zostało wypełnione, powiedział: Pragnę. **por. u 30** Ps 22,15

29. A stało tam naczynie napełnione winnym octem; a oni nasaczyli gąbkę winnym octem i zatknęli na hyzop*, podając Mu do ust.

**tj. roślina, której wiązka służyła do pokrapiania*

30. A gdy Jezus otrzymał ocet, powiedział: Wykonało* się; skłonił* głowę i oddał ducha. **dost.: jest dokonane - u 28* Mt 27,40; Mk 15,37; Lk 23,46

**gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel - tu: w znaczeniu pomiesienia całkowitej zapłaty za dług, jako okrzyk triumfu*

***gr.: klino - skłonić, zniżyć (skłonił głowę na poduszce - Mt 8, 20)*

31. Żydzi więc, aby ciała nie pozostały na krzyżu w sabbat, ponieważ był to Dzień Przygotowania – albowiem ten dzień sabbatu był wielki* – prosili Piłata, aby im połamano golenie i usunięto ich. Wj 12,16; Pwt 21,22; Mk 15,42

**tj. sabbat, który wypadal w trakcie trwania innego święta*

32. Przyszli więc żołnierze i istotnie połamali pierwszemu golenie, również i drugiemu, który z Nim został ukrzyżowany,

33. Ale gdy podeszli do Jezusa i gdy zobaczyli, że już umarł, nie połamali Jego goleni.

34. Lecz jeden z żołnierzy włócznią przebił Jego bok i zaraz wypłynęła krew i woda.

35. A ten, który to widział, świadczy o *tym*, a jego świadectwo jest prawdziwe; i on wie, że mówi prawdę, abyście wy uwierzyli.

36. To bowiem się stało, aby zostało wypełnione Pismo: Kość Jego nie zostanie złamana.

Wj 12,46; Ps 22,14; 34,21

37. I ponownie inne *miejsce* Pisma mówi: I będą patrzeć na *Tęgo*, którego przebili*.

*gr.: *ekkenteo - przebić*, Ps 22,16; Za 12,10
przekuć, przekopać, wysunąć, wciągnąć - tu: i Obj 1,7

38. A potem Józef z Arymetei, który był uczniem Jezusa, lecz ukrytym z powodu strachu przed Żydami, poprosił Pilata, aby mógł zdjąć ciało Jezusa. I Pilat *mu* pozwolił. Poszedł więc i zabrał ciało Jezusa.

Mk 15,43; Mt 27,57; J 7,13; 12,42; Flp 1,14

39. Przyszedł również i Nikodem, ten który wcześniej przybył w nocy do Jezusa, niosąc około stu liter* mieszaniny mirry** i aloesu.

*1 litra rzymska to 327,45 g 2Krn 16,14; J 7,50

**tj. wonna gumożywica wyłupująca z kory balsamowca

40. Wzięli więc ciało Jezusa i wraz z wonnościami zawięzli je w płótna*, tak jak Żydzi mają zwyczaj grzebać. *dost.: *plótnami* Dz 5,6

41. A był w tym miejscu, gdzie Go ukrzyżowano ogród, a w tym ogrodzie nowy grobowiec, w którym jeszcze nikt nie został położony.

Mt 27,60; Łk 23,54; J 20,15

42. Tam więc, z powodu żydowskiego Dnia Przygotowania*, złożono Jezusa, gdyż grobowiec był blisko.

Kpl 2,6; 2Krn 16,4; Iz 53,9

*tj. dzień przed Paschą, kończący się o 18 - tej i nastawał sabat

20 A pierwszego dnia po sabacie*, Maria Magdalena przyszła rano** do grobowca, gdy jeszcze było ciemno i ujrzała odsunięty kamień od grobowca. Mt 27,60; Łk 24,1

*tub: tygodnia; **o czwartej straży nocnej tj. między 3 a 6

2. Pobiegła więc i przyszła do Szymona Piotra i do drugiego ucznia, którego miłował Jezus, i powiedziała im: Wzięli Pana z grobowca i nie wiemy, gdzie Go położyli.

3. Wyszedł więc Piotr i ten drugi uczeń, i ruszyli do grobowca.

4. A biegli obaj razem; lecz ten drugi uczeń pobiegł przodem, szybciej od Piotra i pierwszy przyszedł do grobowca,

Kpl 13,30

5. A gdy schylił się, ujrzał[†] leżące płótna; jednak nie wszedł. *dost.: *widzi*

6. Szymon Piotr przyszedł więc, idąc za nim, wszedł do grobowca i ujrzał leżące płótna,

7. I chustę*, która była na Jego głowie, nie leżącą razem z płótnami**, ale osobno zwińniętą na jednym miejscu.

J 11,44

*gr.: *soudarion - chusta używana również do wycierania potu*

**gr.: *othonion - kawałek białego płótna, w l.mn. pasy płótna*

8. Wtedy też wszedł i ten drugi uczeń, który przybył pierwszy do grobowca, i ujrzał, i uwierzył*.

*domysł. - w zmartwychwstanie Mk 16,5

9. Jeszcze bowiem nie zrozumieli Pisma, że On musi* powstać z martwych.

*lub: jest konieczne, musi się (wydarzyć) Ps 16,10

10. I odeszli więc ponownie uczniowie do siebie.

J 7,53; 16,32

11. Ale Maria stała płacząc* na zewnątrz przy grobowcu. Gdy tak** płakała, schyliła się do grobowca.

J 16,6; 19,5

*gr.: *klaio - lkać, biadać, lamentować, szlochać; **dost.: jak więc*

12. I ujrzała dwóch aniołów w białych, siedzących jednego przy głowie, a drugiego przy stopach, gdzie leżało ciało Jezusa.

Mk 16,5; Mt 17,2; Dz 1,10

13. A oni powiedzieli jej: Kobioto! Dlaczego płaczesz? Odpowiedziała im: Bo wzięli mojego Pana i nie wiem, gdzie Go położyli.

14. A gdy to powiedziała, odwróciła się i ujrzała stojącego Jezusa; a nie wiedziała, że to jest Jezus.

J 21,4; Mk 16,12; Łk 24,16

15. Jezus powiedział do niej: Kobioto! Dlaczego płaczesz? Kogo szukasz? Ona myśląc, że jest to ogrodnik, powiedziała do Niego: Panie! Jeśli ty Go przeniosłeś, powiedz mi, gdzie Go położyłeś, a ja Go wezmę.

Łk 24,5

16. Jezus powiedział jej: Mario! Ona gdy się obróciła, powiedziała do Niego: Rabbuni![†] Co wyklada się: Nauczycielu!

J 10,3;

*tj. *aramejska forma hebr. - Rabbi* J 13,13; Mt 23,8

17. Jezus powiedział do niej: Nie zatrzymuj[†] mnie, bo jeszcze nie wstąpiłem do mojego Ojca; ale idź do moich braci i powiedz im: Wstępuję do Ojca mojego i Ojca waszego, i do Boga mojego i Boga waszego.

Ps 22,22; Ez 37,27; Mt 12,50; Hbr 2,11; 1J 1,1

*gr.: *haptomai - trzymać się czegoś, przylgnąć, dotykać*

18. I przyszła Maria Magdalena, oznajmując uczniom, że widziała Pana, i że to jej powiedział.

Mt 28,10; Mk 16,10

19. Gdy więc był wieczór tego *właśnie* dnia, pierwszego *po* sabacie, a drzwi były zamknięte, z powodu lęku *przed* Żydami, *tam* gdzie

byli zgromadzeni uczniowie, przyszedł Jezus, stanął na środku i powiedział im: Pokój wam!

Mk 16,14; Lk 24,36; J 16,33

20. A gdy to powiedział, pokazał im ręce i swój bok. Uradowali się więc uczniowie, widząc Pana.

Iz 25,9

21. Wtedy Jezus powiedział im ponownie: Pokój wam; tak jak mnie posłał Ojciec, i ja was posyłam.

Mk 16,15

22. A gdy to powiedział, tchnął^{*} na nich, mówiąc im: Weźcie^{**} Ducha Świętego.

^{*}gr: emfysiao - dmuchnąć lub tchnąć Rdz 2,7; Ez 37,9; J 14,16 na kogoś, dąć; ^{**}gr: lambano - Mk 12,20^{**} - tu: tryb rozkazujący

23. Komukolwiek grzechy odpuścić^{**}, są im odpuszczone; a komukolwiek zatrzymacie^{**}, są zatrzymane^{**}.

2Kor 2,7; Kol 3,13

^{*}gr: afemi - puścić wolno, odejść, pozostawić, nie zatrzymywać

^{**}gr: krateo - trzymać w dłoni, władać czymś, być panem

24. A Tomasza, jednego z dwunastu, zwanego Didymos^{*}, nie było z nimi, gdy przyszedł Jezus.

J 11,16

25. I powiedzieli mu wtedy inni uczniowie: Widzieliśmy Pana. A on powiedział im: Jeśli nie ujrzę na Jego rękach śladu gwoździ i nie włożę palca swojego w ślad gwoździ, i nie włożę swojej ręki w Jego bok, nie uwierzę.

Ps 78,11,32; Za 12,10; J 4,48

26. A po ośmiu dniach Jego uczniowie byli ponownie w domu^{*}, a z nimi i Tomasz. I przyszedł Jezus, gdy drzwi były zamknięte, i stanął na środku, i powiedział: Pokój wam!

^{*}dost.: wewnątrz

Iz 26,12; 54,10; J 20,19

27. Potem powiedział Tomaszowi: Zbliż^{*} tu swój palec i zobacz moje ręce, i zbliż swoją rękę, i włóż w mój bok, i nie bądź niewierzący^{**}, lecz wierzący. ^{*}dost.: zbliżaj

Mt 17,17

^{**}gr: apistos - bez wiary, zdradziecki, komu nie można zaufać

28. A w odpowiedzi Tomasz, rzekł do Niego: Pan^{*} mój i Bóg^{*} mój! ^{*}Ps 35,23; Iz 9,6; Dz 7,59; Hbr 1,8; w gr: rodzaj określony - ho: ten (Pan), ten (Bóg)

IJ 5,20

29. Jezus powiedział mu: Dlatego że mnie widziałeś Tomaszu, uwierzyłeś; błogosławieni^{*}, którzy nie widzieli, a uwierzyli.

^{*}Łk 1,45;

^{*}Łub: szczęśliwi

Ps 34,8; Łk 11,27; Rz 4,6; 2Kor 5,7

30. I wiele też innych cudownych znaków^{*} Jezus uczynił wobec swoich uczniów, które nie są zapisane w tym zwoju.

^{*}por. J 4,54^{*}

31. Ale te są zapisane, abyście uwierzyli, że Jezus jest Mesjaszem^{*}, Synem Boga, i żebyście wierząc mieli życie w Jego imieniu^{**}.

^{*}gr: christos - Mesjasz, Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony

^{**}hebr. idiom: w imieniu tj. w osobie

IJ 1,4; 5,13

21 Potem znów ukazał się Jezus uczniom nad Morzem Tyberiadzkim^{*}, a ukazał się tak:

^{*}inna nazwa Morza (Jeziora) Galilejskiego

2. Byli razem Szymon Piotr i Tomasz, zwany Didymos, i Natanael, który był z Kany Galilejskiej, i synowie Zebedeusza, i dwaj inni z Jego uczniów.

J 1,45; 11,16; Mt 4,21

3. Szymon Piotr powiedział im: Idę łowić ryby. Mówią mu: I my pójdziemy z tobą. I wyszli, i zaraz wstąpili do łodzi, a tej nocy nie złowili.

Mt 4,18; Łk 5,10; 1Kor 9,7

4. A gdy nastał wczesny ranek, stanął Jezus na brzegu; jednak nie wdziedli uczniowie, że to jest Jezus.

J 20,14; Mk 16,12; Łk 24,15

5. Jezus więc powiedział im: Dzieciątka^{*}! Nie macie czegoś do zjedzenia^{**}? Odpowiedzieli mu: Nie mamy.

Łk 24,41; IJ 2,13

^{*}Łub: chłopczy - por. J 4,49^{**}; ^{**}każdy pokarm dawany do chleba

6. On natomiast powiedział im: Zrzuciecie sieć po prawej stronie łodzi, a znajdziecie. Zrzucili więc i nie mieli siły, aby ją wciągnąć z powodu mnóstwa ryb.

Łk 5,4-7

7. Ten uczeń, którego miłował Jezus, powiedział Piotrowi: To jest Pan. Wtedy Szymon Piotr, słysząc, że to jest Pan, przepadł się narzutą^{*}, był bowiem nagi^{**}, i rzucił się w morze.

^{*}Łub: górna część ubrania

Łk 24,30-31

^{**}gr: gymnos - być biednie lub lekko ubranym, goły, odkryty

8. A inni uczniowie przybyli w łodzi, bo byli niedaleko od ładu, około dwieście łokci^{*}, ciągnąc sieć z rybami.

Pwt 3,11

^{*}gr: pechys - ramię, łokieć - miara dł. 1 łokieć - ok. 45 cm, tu: 90 m

9. Gdy więc wyszli na łąd, ujrzeli leżące rozpalone węgle^{*} i ułożoną rybę i chleb.

^{*}dost.: stos płonących węgli lub węgli drzewnych

10. Jezus powiedział im: Przynieście kilka ryb, które teraz złowiliście.

Łk 5,6

11. Szymon Piotr wstąpił więc do łodzi i wyciągnął sieć na łąd, pełną wielkich ryb, których było sto pięćdziesiąt trzy; a choć było ich tak wiele, sieć się nie rozdarła.

12. Jezus powiedział im: Chodźcie i zjedzcie posiłek^{*}. A żaden z uczniów nie śmiał^{**} Go pytać: Kim Ty jesteś? Wiedząc, że to jest Pan.

^{*}tj. śniadanie lub obiad

Obj 22,17

^{**}gr: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważać się na coś

13. Więc przyszedł Jezus, wziął chleb i dał im, podobnie i rybę.

14. To już trzeci raz ukazał się Jezus swoim uczniom jako wzbudzony z martwych.

15. Gdy więc spożyli posiłek*, Jezus powiedział do Szymona Piotra: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz** mnie więcej niż ci? Powiedział Mu: Tak jest, Panie! Ty wiesz, że Ciebie Kocham***. Rzekł więc do niego: Paś** moje jagnięta. *por. u. 12*

Jr 3,15; Hbr 4,13;

*gr: agape - miłość, dobra wola, życzliwość IP 5,2

w sensie decyzyjnym wyrażająca się w czynach

**gr: fileo - kochać, okazywać czułość, całować

w sensie wielkiego zaangażowania emocjonalnego

***gr: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać

16. Powiedział mu ponownie, po raz drugi: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz* mnie? Powiedział do Niego: Tak, Panie! Ty wiesz, że Cię Kocham**. Powiedział mu: Bądź pasterzem*** moich owiec****.

Ps 95,7; J 10,11-16; 18,17

*gr: agape; **gr: fileo; **dost.: pasterzuj - gr: poimaiono - paść, nadzorować, opiekować, prowadzić; ****gr: probaton - drobniejsze udomowione bydło, najczęściej owca lub koza

17. Powiedział mu po raz trzeci: Szymonie, synu Jonasza, kochasz* mnie? Zasmucił się Piotr; że do niego po raz trzeci powiedział: Czy mnie kochasz*? I odpowiedział Mu: Panie! Ty wiesz wszystko, Ty wiesz, że Ciebie Kocham*. Jezus powiedział mu: Paś** moje owce.

*gr: fileo - u. 15** Joz 22,22; Hi 31,4; Lm 3,33; Mt 26,75; J 16,30

**gr: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać

18. Zaprawdę*, zaprawdę* mówię ci: Gdy byłeś młodszy, sam się przepasywałeś i chodziłeś, gdzie chciałeś; lecz gdy się zestarzejesz, wyciągniesz** swoje ręce, a inny cię opasze i poprowadzi***, gdzie nie chcesz.

*gr: amen - z hebr.: godne wiary, wroczysty akt potwierdzenia

*gr: ekteino - wyprostować, rozciągnąć - sugestia ukrzyżowania?

***gr: fero - prowadzić, nieść, podtrzymywać, przewodzić

19. A to powiedział, zaznaczając jaką śmiercią odda chwałę* Bogu. A gdy to powiedział, rzekł mu: Chodź za mną.

Lb 14,24; J 12,26

*gr: dokszadzo - otoczyć chwałą, stawić, uwielbić - J 7,39**

20. A Piotr, gdy się obrócił, ujrzał idącego ucznia, którego miłował Jezus, tego, który spoczął podczas wieczerzy przy* Jego pierśsi i zapytał: Panie! Kim jest ten, co Ciebie wydaje?

J 13,23-25; 19,26-27; 20,2; 21,7

*idiom odnoszący się do spoczywania na honorowym miejscu przy stole podczas wspólnego posiłku

21. A gdy ujrzał go Piotr, powiedział Jezusowi: Panie, a co z tym?

22. Jezus powiedział mu: A jeśli zechciałbym pozostawić go, aż przyjdę*, co ci do tego? Ty chodź za mną! *dost.: przychodzę Mt 16,27; Mk 9,1

23. Rozeszła się więc ta wieść* między** braćmi, że ten uczeń nie umrze***. Ale Jezus nie powiedział mu, że nie umrze**, lecz: Jeśli zechciałbym go pozostawić, aż przyjdę****, co ci do tego?

Pwt 29,28; Hi 28, 28; Dn 4,35; Mk 9,1;

*dost.: słowo; **do; ***dost.: (ma nie) umierać 1Kor 4,5

****gr: erchomai - przyjść, przybywać, tu: przychodzę

24. A to jest uczeń, który świadczy* o tym, i który to napisał; a wiemy, że prawdziwie jest jego świadeństwo*.

J 19,35; 1J 1,1; 3J 1,12

*gr: martyreo - być naocznym świadkiem, wydać świadeństwo w sądzie, świadczyć aż do męczeństwa, być męczennikiem

25. Jest jeszcze wiele innych licznych rzeczy, które uczynił Jezus, które gdyby miały zostać spisane jedno po drugim*, to sądzę, że i cały* świat nie zmieściłby zwojów** spisanych o tym. Amen.

Ps 34,8; 40,5; Łk 1,45

*lub: pojedynczo; **dost.: sam; ***gr: biblion - por. 2Tm 4,13*

Dzieje Apostolskie

1 Pierwszą relację* napisał, Teofilu, o wszystkim, co Jezus zaczął czynić, a także nauczać *od początku*, Łk 1,3

*gr.: logos - w narracji historycznej lub traktatu ma powszechne zastosowanie u pisarzy greckich

2. Aż do dnia, w którym po przekazaniu przez Ducha Świętego *polecen* apostołom, których sobie wybrał, został wzięty do góry;

3. Im też po swojej męce, w wielu niepodważalnych dowodach, przedstawił się jako żyjący, ukazując* się im przez czterdzieści dni i mówiąc o Królestwie Bożym. Dz 13,31;

*lub: dał się widzieć Mk 16,10; J 20,1; 1Kor 15,5

4. A w czasie wspólnego spotkania* z nimi, nakazał^{im} im: Nie oddalajcie się z Jeruzolimy, ale oczekujcie obietnicy Ojca, o której słyszeliście ode mnie. Dz 2,33; Łk 24,49; J 14,16

*gr.: synalidzo - zebrać się razem, spotkać, jeść wspólnie

*gr.: parangello - polecić, rozkazać, przekazać

5. Jan bowiem chrzczył* w wodzie, lecz wy, po niewielu dniach zostaniecie zanurzeni* w Duchu Świętym. Mt 3,13; Łk 3,16; 1Kor 12,13

gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11

6. A gdy się zgromadzili, pytali Go, mówiąc: Panie! Czy w tym czasie przywrócisz* Królestwo Izraelowi? Jr 23,5; Iz 9,6; Dn 7,27

*gr.: apokathistemi - przywrócić do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowić, naprawić - tu: przywrócić - czas teraz.

7. On jednak powiedział do nich: Nie wazsa to rzecz poznać czasy i pory, które Ojciec swą władzą ustalił. **dosł.: we własnej* Dz 17,26

8. Ale weźmiecie moc Ducha Świętego, który przyszedł* do was; i będziecie mi świadkami zarówno w Jeruzolimie, *jak* i w całej Judei, i w Samarii, aż do krańców ziemi.

*czas przeszły dokonany Mi 3,8; Dz 6,8; Rz 15,19; Łk 24,48

9. I gdy to powiedział, a oni patrzyli, został uniesiony w górę, i obłok wziął Go sprzed ich oczu. Mk 16,5; Obj 3,4

10. A gdy byli wpatrzeni w niebo, *jak* On się oddala, oto dwaj mężowie stanęli przy nich w białym odzieniu,

11. I ci powiedzieli: Mężowie z Galilei, czemu stoicie, wpatrując się w niebo? Ten Je-

zus, który od was w górę został uniesiony do nieba, powróci w taki sposób, jak Go widzieliście idącego do nieba. 1Tes 4,16; Obj 1,7

12. Wtedy wrócili do Jeruzolimy z góry, zwaną Oliwną, która leży* blisko Jeruzolimy na odległość** drogi sabbatowej. **dosł.: jest* Za 14,4
**tj. dozwolona odległość na przebycie w sabbat - 1040 m

13. I gdy weszli *do miasta*, wstąpili do sali na piętrze, gdzie się zatrzymali: Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej, Filip i Tomasz, Bartłomiej i Mateusz, Jakub syn Alfeusza i Szymon Zelota*, i Juda *syn* Jakuba. **por. Łk 6,15**

14. Ci wszyscy trwali *niezłomnie** i *jedno-myślnie*** w modlitwie i prośbie, razem z kobietami, i z Marią, matką Jezusa, i z Jego braćmi. **gr.: proskartereo - por. Dz 2,42* Łk 8,2

*gr.: homothymadon - zgodnie co do celu, myśli, działania

15. W tych też dniach powstał Piotr *po-śród* uczniów – a w tym samym *miejscu* była *rzęsa* razem *licząca* około sto dwadzieścia osób* – i powiedział: **dosł.: imion*

16. Mężowie bracia! Musiało zostać wypełnione to Pismo, w którym Duch Święty przepowiedział przez usta Dawida o Judaszu, który stał się przewodnikiem tych, którzy schwytali Jezusa; 2Sm 23,2; Ps 41,10; Mk 12,36; J 13,18

*tj. uroczysty zwrot obejmujący również kobiety

17. Który został zaliczony do nas i dostał w udziale dziedzictwo tej służby.

18. On rzeczywiście za zapłatę niesprawiedliwości nabył pole, ale gdy padł na twarz, pękl wpół i wypłynęły wszystkie jego wnętrzności. Za 11,12-13

19. I stało się to wiadome wszystkim mieszkającym w Jeruzolimie, tak że nazwano to pole w ich własnym* języku** Akeldamach, to jest Pole Krwi. **tj. w jęz. aramejskim*

*gr.: dialektos - mowa, język, narzecze, dialekt

20. Napisane jest bowiem w zwoju* Psalmów: Niech mieszkanie jego stanie się puste i niech nikt w nim nie zamieszka, a jego urząd^o oby wziął inny. Ps 69,26; 109,8; Tł 1,5-9

*gr.: biblos - zwoj pergaminu lub papirusu, zwoj zapisany

**gr.: episkope - biskupstwo, nadzór, dogłdanie, piecza

21. Trzeba* więc, aby spośród mężów, którzy towarzyszyli nam przez cały czas, gdy Pan Jezus przebywał* wśród nas, Łk 10,1

*gr.: dei - jest konieczne; **tłom: gdy do nas przyszedł i odszedł

22. Począwszy od chrztu Jana aż do dnia, w którym został wzięty od nas w górę, aby jeden z nich*, stał się razem z nami świadkiem Jego powstania z *martwych*. *dost.: tych

23. I postawili dwóch: Józefa, zwanego Barsabą, którego też nazywano Justus* i Matiasza*. *tj. Sprawiedliwy; **hebr.: Mattithjah - dar JHWH

24. A pomodlili się, mówiąc: Ty, Panie! Który znasz serca wszystkich, wskaż z tych dwóch jednego, którego sobie wybrałeś, Lb 27,16

25. Aby przyjął dziedzictwo tej służby i apostołstwa, od którego odstąpił Judasz, by pójść na *swe* własne miejsce. Rz 1,5; 1Kor 9,2

26. I rzucili* ich losy. I padł los na Matiasza; i został dobrany* do *grona* jedenastu apostołów. *dost.: dali Joz 18,10; Kpl 16,8; 1Sm 14,41

**gr.: symkatapsefido - być dobranym do, składać los w urnie

2 I gdy nadszedł* dzień Pięćdziesiąty, byli wszyscy *zgrupowani* jednomyślnie na tym samym* *miejscu*. Kpl 23,15; Pwt 16,9;

*dost.: i w wypełnionym dniu; **lub: w jednym 1Kor 16,8

2. I nagle powstał z nieba szum, jakby nadchodzącego gwałtownego wiatru, i napełnił cały dom, gdzie przebywali*. *dost.: siedzieli

3. I ukazały się im rozdzielające się języki jakby ognia, tak że spoczęł* na każdym* z nich. *dost.: usiadł; **każdym jednym

4. I napełnieni zostali wszyscy Duchem Świętym, i zaczęli mówić innymi językami, tak jak Duch dawał im się wypowiadać. 1Kor 12,10

5. A przebywali w Jeruzolimie Żydzi, mężowie pobożni*, z każdego narodu pod niebem. *gr.: eulabes - pełen czci dla Boga, oddany Bogu, pobożny

6. A gdy powstał ten głos, zeszło się mnóstwo *ludzi* i zdumieli się, że słyszeli, każdy z nich*, *jak* mówili ich własnym językiem*. *dost.: każdy jeden; **gr.: dialektos - mowa, język, dialekt

7. I zdumiewali się wszyscy, i dziwili się, mówiąc jedni do drugich: Czy oto ci wszyscy, którzy mówią, nie są Galilejczykami?

8. Jak to więc jest, że słyszymy każdy z nas własny język* w którym się urodziliśmy? *u 6**

9. Partowie i Medowie, i Elamici, i zamieszkujący Mezopotamię, Judeę a także Kapadocję, Pont i Azję,

10. Frygię a także Pamfilie, Egipt i części Li-

bii, tej *leżącej* naprzeciw Cyreny, i przybysze* z Rzymu, Judejczycy, a także prozelici*, *dost.: przebywać w kraju; **tj. poganie wyznający judaizm

11. Kreteńczycy i Arabowie, słyszymy ich mówiących w naszych językach* o wielkich dziełach Boga. *gr.: glossa - język, mowa, dialekt

12. I zdumieli się wszyscy, i byli zakłopotani*, mówiąc jeden do drugiego: Cóż to ma być? *lub: byli zaniepokojeni, zastanawiając się

13. Inni natomiast szyszcząc, mówili: Upili* się młodym winem. *dost.: są wypelnieni 1Sm 1,14

14. Wtedy wstał Piotr z jedenastoma, podniósł swój głos i przemówił* do nich: Mężowie Judejczycy i wy zamieszkujący Jeruzolimie! Niech jest to wam wiadome i wysłuchajcie* moich słów. *zwrot dotyczy podniosłej, dostojnej mowy

*gr.: enotidzomai - nakłonić swoje uszy Iz 40,9; 58,1

15. Bowiem nie są oni pijani, jak przypuszczacie*, gdyż jest trzecia* godzina dnia.

*lub: podejrzewacie; **tj. 9 - ta uł naszej rachuby czasu

16. Ale to jest to, co jest powiedziane przez proroka Joela: Jl 3,1-5

17. I *tak* będzie w ostatecznych dniach, mówi Bóg, wyleję z Ducha mojego na wszelkie ciało*, prorokować będą synowie wasi i córki wasze, a młodzieńcy wasi ujrzą widzenia, a starsi* wasi będą snić sny. Iz 2,2; Mi 4,1; 2Tm 3,1

*tj. na każdego człowieka; **gr.: presbyteros - por. 1Tm 5,19*

18. I nawet na moje sługi* i na moje służebnice* w tych dniach wyleję z Ducha mojego, i będą prorokować; *lub: niewolników Jl 3,5

19. I ukazać* cuda* na niebie w górze, i znaki* na ziemi na dole, krew, ogień i kłęby dymu. *dost.: dam; **gr.: teras - cud jako zjaw. fiz.; ***J 4,54*

20. Słońce zostanie obrócone w ciemność, a księżyc w krew, zanim przyjdzie ten wielki i jawny* dzień PANA. Iz 2,12; 13,9; 24,23;

*lub: wyraźnie widoczny, sławny Ml 4,5; 1Tes 5,2; 2P 3,10

21. I stanie* się, że każdy, kto wezwie* imienia PANA, zostanie zbawiony. Jl 3,5;

*dost.: i będzie; **lub: przywoła do siebie Rz 10,13; 1Kor 1,2

22. Mężowie Izraelici! Słuchajcie tych słów: Jezusa Nazarejczyka, męża od Boga, który jest wam potwierdzony* przez moce, cuda i znaki, które czynił Bóg przez Niego pośród was, jak to sami wiecie, *lub: wskazany Łk 7,20

23. Tego, *zgodnie* z ustalonym postanowieniem* i uprzednią wiedzą* Boga wydanego, wzięliście i przytwierdziliście *do krzyża* rękami ludzi nieprawych. Łk 22,22; Rz 8,29; 1P 1,2

*lub: rada, zamiarem; **wcześniejsze: wiedza lub wybranie

24. Jego to wzbudził Bóg, gdy uwolnił^{*} od bólów śmierci, gdyż było rzeczą niemożliwą, aby przez nią był trzymany. J 10,18;

^{*lub: rozwiązał} Rz 8,11; Hbr 13,20; 1P 1,21

25. Dawid bowiem mówi o Nim: Przez cały czas widziałem^{*} Pana przed moim obliczem: Bo jest po mojej prawicy, abym nie został zachwany. Ps 16,8-11; Dz 4,28; Rz 8,28

^{*gr: proorao - widzieć przed sobą, mieć przed oczami}

26. Dlatego doznało radości^{*} moje serce i rozradawało się mój język, a jeszcze i ciało moje mieszkać^{**} będzie w nadziei; Ps 57,8

^{*dosł.: zostało rozradowane; **rozbije namiot}

27. Nie zostawisz bowiem mojej duszy w Hadesie^{*}, ani nie dopuszczisz^{**} by święty Twój oglądał zepsucie. Ps 16,10; 86,13; Iz 43,3; 45,11; 47,4

^{*gr: okręśl. krainy umarłych - hebr. Szool - Ps 16,10; **lub: dasz}

28. Dałeś mi poznać drogi życia i napełnił mnie radością przed^{*} Twoim obliczem.

^{*lub: (wypływającą) z Twojego oblicza}

29. Mężowie bracia! Wolno mi mówić z całą śmiałością^{*} do was o patriarsze Dawidzie, że umarł i został pogrzebany, a jego grobowiec jest u nas aż do dnia dzisiejszego. 1Krl 2,10;

^{*lub: ufną odwagą, otwartością} Dz 13,36; Hbr 7,4

30. Będąc więc prorokiem, i wiedząc, że Bóg potwierdził przysięgą, że z owocu jego lędźwi^{*} według ciała wzbudzi Mesjasza i posadzi na jego tronie, Ps 89,4-5; 132,11

^{*lub: bioder; w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej}

31. To przewidując, powiedział o zmarłych wstaniu Mesjasza, że nie została dusza Jego w Hadesie, a ciało Jego nie zobaczy zepsucia.

32. Tego to Jezusa wzbudził Bóg, czego my wszyscy jesteśmy świadkami. Dz 1,8; Łk 24,48

33. Będąc więc wywyższonym prawicą Boga, i otrzymując od Ojca obietnicę Ducha Świętego, wylał^{*} to, co wy teraz widzicie i słyszycie. ^{*gr: ekcheo - wylać, w przenośni - rozlawać oficje}

34. Albowiem Dawid nie wstąpił do nieba, lecz sam mówi: Powiedział PAN mojemu Panu: Zasiadaj po mojej prawicy, Ps 110,1

35. Aż położę nieprzyjaciół twoich jako podnózek twoich stóp. Łk 20,42; Hbr 1,13

36. Niech więc wie z pewnością cały dom Izraela, że i Panem i Mesjaszem uczynił Go Bóg, tego Jezusa, którego wy ukrzyżowaliście.

37. Gdy to usłyszeli, serca *ich* zostały przeszyte do głębi i powiedzieli do Piotra oraz do pozostałych apostołów: Co mamy czynić, mężowie bracia? Dz 7,54; J 8,9

38. A Piotr powiedział do nich: Upamiętajcie^{*} się i niech każdy z was zostanie ochrzczony^{**} w imieniu Jezusa Chrystusa ze względu^{***} na odpuszczenie grzechów, a otrzymacie^{****} dar Ducha Świętego. Dz 8,12; Mt 28,19; Łk 24,47

^{*gr: metaneo - zmienić myślenie, zaurzucić; **lub: zamurzony}

^{**gr: dia - ze względu na, z powodu, na, przez; ****lub: weźmiecie}

39. Dla was bowiem jest ta obietnica i dla waszych dzieci, i dla wszystkich, którzy są z dala, ilu ich powoła PAN, Bóg nasz.

40. I w wielu innych słowach świadczył i zachęcał *ich*, mówiąc: Dajcie się uratować^{*} z tego przewrotnego^{**} pokolenia.

^{*gr: sodzo - zbawić, ocalić; **lub: wypaczonego, skrzywionego}

41. Ci więc, którzy z radością przyjęli jego słowa, zostali ochrzczeni, i w tym dniu przyłączonych zostało około trzech tysięcy dusz.

42. I trwali niezłomnie^{*} w nauce^{**} apostołów i we wspólnotcie^{**}, i w łamaniu chleba, i w modlitwach. Łk 24,35; Dz 20,7; Ef 6,18

^{*gr: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość}

^{**gr: didache - nauczanie, doktryna; ***gr: koinonia - społeczność, wspólna więź, bliskość, współudział, wspólnota}

43. I każdą duszę^{*} ogarniała bojaźń, a przez ręce apostołów działo się wiele znaków^{**} i cudów. ^{*gr: psuche - por. Mk 8,35**; **por. J 4,54*} Dz 5,12

44. A wszyscy wierzący byli na tym samym miejscu i wszystko mieli wspólne. Dz 5,4

45. I sprzedawali swoje posiadłości i majątki, i rozdzielali je wszystkim, zgodnie z tym, jaką kto miał potrzebę. Dz 4,34-36

46. I codziennie też trwali niezłomnie i jednomyślnie w świątyni, łamiąc także chleb po domach, przyjmowali pokarm z radością^{*} i w prostocie serca, Joz 9,2; Dz 1,14;

^{*lub: w radosnym umiesieniu} Dz 4,24; 15,25; Flp 2,2

47. Chwaląc^{*} Boga i mając życzliwość^{**} u całego ludu. A Pan codziennie przyłączał do tego grona^{***} – do zboru^{****} – tych, którzy dostępowali zbawienia^{*****}. ^{*lub: wielbiąc; **kaskę}

^{***dosł.: u to samo - por u 44; ****gr: ekhlesia - wywołani z gromadzenie - Obj 22,16; *****lub: mieli być zbawieni, byli zbawiani}

3 A Piotr i Jan wchodzili do świątyni w godzinę modlitwy, o dziewiątej^{*}. ^{*tj. 15-tej}

2. I był *właśnie* niesiony pewien mąż, chroni^{**} już w^{**} łonie swojej matki, a którego kładziono każdego dnia przy bramie świątyni, zwanej Piękną, aby prosił o dar miłosierdzia^{***} tych, którzy wchodzili do świątyni. ^{*lub: kulawy; **dosł.: od łona; ***wsparcie dla ubogich, jamażnę}

3. Ten widząc Piotra i Jana, gdy mieli wejść do świątyni, prosił *ich* o dar miłosierdzia.

4. A Piotr, wpatrując się w niego wraz z Janem, powiedział: Spójrz na nas!

5. On więc spojrzal³ na nich, spodziewając się od nich coś dostać. ^{*lub: zwrócił uwagę}

6. Piotr natomiast powiedział: Nie mam srebra ani złota; lecz co mam, to ci daję: W imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka wstań i chodź. Dz 16,18; 1Kor 1,2; Flp 2,10; Mt 7,22

7. I chwycił go prawą ręką, i podniósł, a natchniał zostały wzmocnione jego stopy i kostki. Mt 8,3; Mk 1,31; 2,12

8. A podskakując, stanął i chodził; i wszedł z nimi do świątyni, chodząc, skacząc i chwając⁴ Boga. ^{*gr: aimeo-wielbić, chwalić} Iz 35,6

9. I zobaczył go cały lud, jak chodził i chwalił Boga. Dz 4,16,21

10. I poznali też, że to on był tym, który dla *uzyskania wsparcia*⁵ siadał przy Bramie Pięknej świątyni; i napelnieni zostali zdumieniem i uniesieniem z powodu tego, co mu się stało. ^{*gr: eleosyne-dar miłosierdzia, jałmużna}

11. A gdy chory, ten, który został uzdrowiony, trzymał się Piotra i Jana, zbiegł się do nich cały zdumiony lud do portyku⁶, zwanego Salomonowym. J 10,23; Dz 5,12

^{*tj. zadarszona kolumnada chroniąca przed upalem}

12. Co widząc Piotr, odpowiedział ludowi: Mężowie Izraelici! Dlaczego się z tego powodu dziwicie, lub dlaczego tak uważnie nam się przypatrujecie, jakbyśmy to własną mocą lub pobożnością uczynili, że on chodzi?

13. Bóg Abrahama, Izaaka, Jakuba, Bóg naszych ojców, wprowadził do chwały Jezusa, swojego Syna⁷, którego wy wydalicie i wyparłicie⁸ się Go przed obliczem Piłata, który zasądził Jego uwolnienie. Ps 71,22

^{*gr: pais-male dziecko, chłopiec, sługa; **lub: odrzuciliście}

14. Ale wy zaparliście się Świętego i Sprawiedliwego i prosiłście o darowanie wam mordercy, Iz 43,3; Dz 7,52; 22,14

15. I zabiliście Sprawcę⁹ życia, którego Bóg wzbudził z martwych, czego my jesteśmy świadkami. ^{*gr: archehos-początek, wódz, twórca}

16. A z powodu wiary w imię Jego, imię Jego wzmocniło tego, którego wy widzicie i znacie; a wiara w Niego, dała mu pełne zdrowie¹⁰ wobec was wszystkich. Dz 4,10; 16,18

^{*gr: holokleria-calkowita sprawność, doskonaly stan ciała}

17. Ale teraz, bracia, wiem, że tak jak i wasi przywódcy uczyniliście to z niewiedzy,

18. Bóg natomiast wypełnił w ten sposób to, co przez usta wszystkich proroków wcześniej oznajmił¹¹, że Jego Mesjasz miał cierpieć¹². ^{*gr: prokatangello-oznajmić wcześniej, że coś nastąpi}

19. Dlatego upamiętajcie¹³ się i nawróćcie, aby zostały zmazane¹⁴ wasze grzechy, i aby nadeszły od oblicza PANA czasy ochłody¹⁵, ^{*lub: zmieniće myślenie, zwróćcie} Iz 52,1; Dz 2,38;

^{*lub: starte; **grzeźwienia} 2Tm 2,25; Mt 13,15; Jk 5,19

20. I aby posłał wcześniej zapowiedzianego¹⁶ wam Jezusa Mesjasza¹⁷. Hbr 9,28

^{*dost: który jest wcześniej ogłoszony przez herolda}

^{*gr: christos-Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz}

21. Którego niebo musi przyjąć aż do czasu odnowienia¹⁸ wszystkich rzeczy, o których powiedział Bóg od wieku¹⁹ przez usta wszystkich swoich świętych proroków. ^{*por. Hbr 1,2***}

^{*gr: apokatastasis-przywrócenie do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowa, naprawa-również jako wyraz. medyczne}

22. Mojżesz bowiem prawdziwie powiedział do ojców, że Proroka wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci, jak mnie; Jego będziecie słuchać we wszystkim, cokolwiek do was będzie mówić. Pwt 18,15; Dz 7,37

23. I stanie²⁰ się, że każda dusza²¹, która nie usłuchała²² tego Proroka, będzie całkowicie wytopiona²³ z ludu. ^{*dost.: będzie; **tj. każda osoba}

^{***lub: doszczętnie zgladzona, zniszczona całkowicie}

24. I wszyscy prorocy²⁴ od Samuela, którzy kolejno przemawiali, zapowiadali²⁵ te dni.

^{*dost.: mówiący przed, w imieniu-hebr: nabi lub ro'eh-widzący}

^{*lub: wcześniej głosili - por. u. 18*} 1Sm 3,20; Ps 99,6; Jr 15,1

25. Wy jesteście synami proroków i przymierz, które zawarł²⁶ Bóg z naszymi ojcami, mówiąc do Abrahama: A twoimi potomkami²⁷ zostaną ubłogosławione wszystkie rody²⁸ ziemi.

^{*gr: diatithemi-ustanowić, zawrzeć umowę} Rdz 9,9; 17,2

^{*lub: nasieniem; **kolejne pokolenia pochodz. od ojca rodu}

26. Wam to najpierw Bóg wzbudził swojego Syna²⁹ Jezusa i posłał Go, błogosławiąc was w nawracaniu³⁰ każdego od waszych niegodziwości. ^{*gr: pais-male dziecko, chłopiec, sługa}

^{*gr: apostrefo-odwrócić, porzucić, zwrócić, powrócić na}

4 A gdy oni przemawiali do ludu, stanęli obok nich kapłani i dowódca³¹ straży świątyni, i saduceusze, Mt 22,23

^{*gr: strategos-dowódca armii, dowódca lewitów w świątyni}

2. Oburzając³² się, że nauczali lud i głosili powstanie z martwych w Jezusie.

^{*gr: diaponeo-być zgorzonym, utrudzonym - Dz 16,18}

3. I pochycili³³ ich w swe ręce, i osadzili pod

strażą aż do następnego dnia; bo był już wieczór. *dost.: zarzucili na nich ręce Łk 21,12; Dz 5,18

4. Wielu natomiast z tych, którzy usłyszeli te słowa*, uwierzyło; a była** liczba tych mężów około pięciu tysięcy. *dost.: to słowo
**gr.: ginomai - stać się, być, pojawić, powstać, zaistnieć

5. I stało* się, że nazajutrz zebrałi się w Jeruzolimie ich przywódcy, i starsi, i uczeni w Piśmie**.

**gr.: ginomai - por. w 4*; **por. Mt 9,3*
6. I Annasz, arcykapłan, i Kajfasz, i Jan, i Aleksander; i ci** którzy byli z rodu arcykapłańskiego; *dost.: i ich, jacy J 18,13

7. A gdy postawili ich pośrodku, wypytywali: Jaką mocą albo w czym imieniu to uczyniliście?

Wj 2,14; Mt 21,23; J 2,18

8. Wtedy Piotr, napelniony* Duchem Świętym, powiedział do nich: Przywódcy ludu i starsi Izraela! *lub: zostawszy napelnionym Łk 12,11

9. Jeśli my dzisiaj jesteśmy przesłuchiwanii* z powodu dobrodziejstwa *uczynionego* człowiekowi choremu, dzięki któremu** on jest teraz uratowany**.

*lub: badani w śledztwie
tj. jaką mocą w czym imieniu - zaimek pytający; **por. w 12

10. To niech wam wszystkim i całemu ludowi Izraela jest wiadome*, że w imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka, którego wy przybiliście do krzyża, a którego Bóg wzbudził z martwych, w tym imieniu* stoi on przed wami zdrowy. *lub: znane Jr 42,19; Dn 3,6; 4,30; 5,29

11. On jest tym kamieniem wzgardzonym* przez was budujących, który stał się głowicą** węgla**.

*lub: uznany za nic Iz 28,16;

**lub: podstawa; ***narożnika, kęta Mt 21,42; 1P 2,6-8

12. I nie ma w nikim innym zbawienia, bowiem nie ma innego imienia pod niebem, danego ludziom, w którym moglibyśmy* zostać zbawieni**.

Mt 1,21; J 4,42; Hbr 2,3

**gr.: dei - jest konieczne, potrzeba; **dost.: nam, zostaje zbawionymi; **gr.: sodoz - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić

13. A widząc odwagę Piotra i Jana, i gdy pojęli, że są to ludzie nieuczni i prości*, dziwili się im, że oni również byli z Jezusem.

*gr.: idiotos - nieobeznany, laik, nieuczony, niewyćwiczony

14. A patrząc na stojącego razem z nimi człowieka, który został uzdrowiony, nie mieli nic przeciwko nim do powiedzenia.

15. I gdy rozkazali im wyjść z miejsca* posiadzeń Sanhedrynu**, naradzali*** się między sobą,

*gr.: ekso - na zewnątrz, poza J 11,47

**tj. Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków

***idiom - zderzyli się przeciw sobie - tj. scierali się, sprzeciali

16. Mówiąc: Co uczynimy tym ludziom? Gdyż istotnie stał się przez nich widoczny wszystkim mieszkającym w Jeruzolimie *cudowny* znak i nie możemy temu zaprzeczyć*.

*lub: odrzucić, odmówić (uznania) Dz 6,10

17. Lecz, aby to *jeszcze* bardziej nie rozniosło się między ludem, zabrośmy im pod groźbą*, aby więcej w tym imieniu nie mówili do nikogo z ludzi. *hebraizm: zagrozić groźbą Łk 24,47

18. I wezwali ich, i nakazali im, aby w ogóle nie mówili ani nie nauczali w imieniu Jezusa.

19. Lecz Piotr i Jan w odpowiedzi, powiedzieli do nich: Czy jest to słuszne przed obliczem Boga, was słuchać bardziej niż Boga? Osądźcie. *lub: sprawiedliwe, prawe Dz 5,29; Ga 1,10

20. My bowiem, nie możemy nie mówić tego, co widzieliśmy i słyszeliśmy.

21. A oni po dalszych groźbach wypuścili ich z powodu ludu, nie znajdując nic, za co mogliby ich ukarać; wszyscy bowiem chwaili Boga za to, co się stało. Jr 1,7

22. Bo człowiek, na którym dokonał* się ten *cudowny* znak uzdrowienia, liczył więcej niż czterdzieści lat. *dost.: stał się - w 4*

23. A gdy zostali zwolnieni, przyszli do swoich i oznajmili im wszystko, co do nich powiedzieli arcykapłani i starsi.

24. A ci, gdy to usłyszeli, podnieśli jednomyślnie głos do Boga i powiedzieli: Władco! Boże, Ty który uczyniłeś niebo i ziemię, i morze i wszystko, co w nich jest, Iz 51,12; Dz 16,25

25. Który powiedziałeś przez usta Dawida, swojego sługi: Czemu wzburzyły się narody, a ludy rozmyślały* o marnośći**?

Ps 2,1-6

*lub: mieli staranie, obmyślały, troszczyły; **o próżności

26. Powstali królowie ziemi, a przywódcy zebrałi się razem przeciwko PANU i przeciwko Jego Mesjaszowi*.

*por. Dz 3,20** Ps 83,2

27. Bo zwyciężście* zebrałi się razem** przeciwko świętemu Synowi*** Twojemu, Jezusowi, którego namaściłeś, Herod, a także i Poncjusz Pilat z narodami i z ludem Izraela, *lub: naprawdę; **na jedno (miejsce); ***por. Dz 3,13*

28. Aby uczynili wszystko* to, co ręka Twoja i wola Twoja wcześniej postanowiła*, aby się stało. *dost.: jak wiele; *lub: przeznaczyła - por. Dz 2,25*

29. A teraz, PANIE, spojrz na ich groźby, i daj swoim sługom z całą śmiałością* głosić** Twoje Słowo;

1Tes 2,2; Dz 4,13; Ef 6,19

*gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga; *lub: mówić

30. Gdy Ty wyciągasz *swoją* rękę by* uzdrowić, tak by działały się znaki i cuda, przy imię Twojego świętego Syna, Jezusa.

*gr: eis - ku, do, na Dz 5,12; Rz 15,19; Hbr 2,4

31. A gdy oni się pomodlili, zatrzęsło się miejsce, w którym byli zgromadzeni, i wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym, i ze śmiałością** głosili*** Słowo Boże. Dz 2,4;

*lub: na którym; *gr: parrhesia - por. w. 29*; ***t. 29** Dz 16,26

32. A mnóstwo tych, którzy uwierzyli, miało* jedno serce i jedną duszę, a nikt** nie mówił, że jego dobytek*** był *jego* własnością, ale wszystko mieli**** wspólne. Dz 1,14; IP 4,11

*dosł.: było; **ani jeden; ***lub: majątek; ****dosł.: było im

33. A apostołowie z wielką mocą składali świadectwo** o powstaniu z *martwych* Pana Jezusa, była też nad nimi wszystkim wielka łaska. *dosł.: dawali; *gr: martyrión - dowód, świadectwo

34. Albowiem nie było wśród nich nikogo, kto by cierpiał niedostatek; gdyż ci, którzy byli właścicielami pół* lub domów, sprzedawali *je* i przynosili równowartość** *tego*, co zostało sprzedane, *lub: terenów

*gr: time - wycena, cena - (tu: równowartość), szacunek, cześć

35. I kładli u stóp apostołów; i rozdawano każdemu, zgodnie z tym, kto jaką miał potrzebę*. Ne 13,13; Dz 2,45; 5,2; 2Kor 8,20-21

*gr: chreia - konieczność, potrzeba, bieda, żyć w niedostatku

36. A Józef, który przez apostołów został nazwany Barnabą – co tłumaczy się: Syn Poczieszenia – Lewita*, rodem z Cypru,

*tj. członek rodu Lewiego, pomocnicy kapł. - potomni Aarona

37. Po sprzedaniu posiadanej przez siebie roli, przyniósł pieniądze* i położył je u stóp apostołów. *gr: chreina - pieniądź, bogactwo, rzecz

5 A pewien mąż, o imieniu Ananiasz, ze swoją żoną Safirą, sprzedał posiadłość, 2. I za wiedzą* swojej żony przywłaszczył** sobie część zapłaty***, a jakąś część z *niej* położył u stóp apostołów. Joz 7,11; Mt 3,8

*lub: być utajmionym; *gr: nosfidzomai - odłożyć dla siebie, przywłaszczyć, zabierać sobie; **gr: time - Dz 4,34**

3. A Piotr powiedział: Ananiaszu! Czym* to szatan napełnił twoje serce, że skłamałeś Duchowi Świętemu i przywłaszczyłeś** sobie część zapłaty*** za pole? Mt 13,19; J 13,2

*lub: dlaczego; **w. 2**, ***gr: time - por. Dz 4,34**

4. Czy pozostając twoją, nie należała* do ciebie? A po sprzedaniu, *zapłata* nie była w twej władzy? Dlaczego tę rzecz dopuści-

łeś** do swojego serca? Skłamałeś nie ludziom, lecz Bogu. Lb 16,11; 1Sm 8,7; Łk 10,16

*dosł.: nie pozostawała; **po co położyłeś w swoim sercu

5. A Ananiasz, słysząc te słowa, padł i wyzionął ducha. I wielki strach* ogarnął wszystkich, którzy to słyszeli. Lb 16,26; Jr 5,14

*gr: fobos - strach, lęk, bojaźń, trwoga, głęboki szacunek

6. Młodszy natomiast, wstali, owinęli go, wynieśli i pogrzebali.

7. A stało się po upływie* około trzech godzin, że jego żona weszła, nie wiedząc, co się stało. *dosł.: w odstepie

8. I Piotr powiedział do niej: Powiedz mi, czy za tyle sprzedałiście tę rolę? A ona powiedziała: Tak, za tyle.

9. A Piotr powiedział do niej: Dlaczego zmówiliście się między sobą, aby wystawiać na próbę* Ducha PANA? Oto stopy tych, którzy pogrzebali twojego męża są u drzwi, wyniosą i ciebie. *lub: kusić, doświadczać Rz 3,19

10. I padła zaraz przed jego stopami, i wyzionęła ducha*. A gdy młodzieńcy weszli, znaleźli ją martwą, wynieśli i pogrzebali obok jej męża. *lub: oddała ostatnie tchnienie

11. I wielki strach ogarnął całe zgromadzenie* i wszystkich, którzy to słyszeli.

*gr: ekkllesia - wywołani z, społeczność, zbor, zebranie publ.

12. A przez ręce apostołów działo się wiele znaków i cudów wśród ludu i byli wszyscy jednomyślnie w portyku* Salomona. *por. Dz 3,11*

13. A za pozostałych nikt nie śmiał przyłaczyć się do nich; ale lud ich wysoko cenił*.

*gr: megalymo - uczynić wielkim, uznać za wielkiego, b. cenić

14. Coraz więcej też przybywało* wierzących Panu, mnóstwo mężczyzn, a także i kobiet, *dosł.: zostało przyłączonych, zostali dodani, włożeni

15. Tak że na ulice* wynoszono chorych i kładziono ich na postaniach i na matach, aby przynajmniej cień idącego Piotra zacięnił kogoś z nich. *lub: place Dz 19,11

16. Schodziło się również mnóstwo *ludzi* z okolicznych miast do Jerozolimy, przynosząc chorych i dręczonych* przez duchy nieczyste; i wszyscy oni byli uzdrawiani. J 14,12;

*lub: nękanych, zaniepokojonych, trapionych Mt 4,24

17. Wówczas powstał arcykapłan i razem z nim ci wszyscy, którzy byli ze stronnictwa saduceuszów, i napełnieni zazdrością,

18. Pochwycili* w swe ręce apostołów, i umieścili ich w publicznym więzieniu.

*idiom - narzucić, położyć ręce - użyć przemocy Dz 12,7

19. Lecz anioł PANA w nocy otworzył drzwi więzienia, wyprowadził ich i powiedział:

20. Idźcie, stańcie i głosście* ludowi w świątyni wszystkie słowa tego życia. **lub: mówcie*

21. Posłuchali więc tego, weszli o świcie do świątyni i nauczali. A gdy przyszedł arcykapłan i ci, którzy razem z nim byli, zwołali Sanhedryn* i całą starszyznę synów Izraela, posyłając do więzienia, aby ich przyprowadzono. **ty: Najwyższą Radę Żydów złożoną z 71 członków*

22. Podwładni* jednak gdy tam przybyli, nie znaleźli ich w więzieniu, zawrócili więc, i oznajmili o tym, mówiąc: **gr: hyperetes - 1Kor 4,1**

23. Więzienie wprawdzie znaleźliśmy zamknięte z całą starannością i strażników na zewnątrz stojących przed bramą, lecz gdy je otworzyliśmy, nikogo wewnątrz nie znaleźliśmy. *Łk 22,4; J 11,47*

24. Gdy więc usłyszeli te słowa, arcykapłan i dowódca straży* świątynnej oraz arcykapłani, byli w niepewności** co do nich, bo nie rozumieli, co tam się stało. *Dz 4,1*

gr: strategos - por: Dz 16,20; ***lub: zaniepokojeni*

25. I gdy przyszedł ktoś, oznajmił im, mówiąc: Oto mężowie, których umieściliście w więzieniu, są w świątyni, stojąc i nauczając lud.

26. Wtedy poszedł dowódca straży z podwładnymi i przyprowadził ich bez użycia siły, bali się bowiem ludu, aby nie zostali ukamienowani. *Mt 14,5,52; Mk 11,32; Łk 20,19*

**lub: bez gwałtu, przemocy - gr: bia - siła fizyczna, gwałtowna moc*

27. A gdy ich przyprowadzili, postawili przed Sanhedrynem; i arcykapłan pypytywał ich, 28. Mówiąc: Czy surowo wam nie nakazaliśmy, abyście nie nauczali w tym imieniu? A oto swoją nauką napełniliście Jerozolimę i chcecie sprowadzić na nas krew tego człowieka. *J 7,16; D 2,42; Rz 6,17; 1Tm 4,1*

29. A w odpowiedzi, Piotr i apostołowie powiedzieli: Trzeba bardziej być posłusznym* Bogu niż ludziom. *Wj 1,17; Dn 3,17; Dz 4,17*

**gr: peitharchero - być posłusznym władzy lub zwierzchnikowi*

30. Bóg naszych ojców wzbudził Jezusa, którego wy własnymi rękami zabilście, zawieszając na drzewie.

31. Tego, Wodza i Zbawiciela, Bóg wywyższył swoją prawicą, aby dać Izraelowi upamiętanie* i odpuszczenie** grzechów. *Dz 13,38;*

**lub: zmianę myślenia, zaurzeczenie*; **uwolnienie *Ef 1,7*

32. A my jesteśmy Jego świadkami, i tych słów, a także Duch Święty, którego Bóg dał tym, którzy są Mu posłuszni*. *w. 29** *J 15,27*

33. A oni, gdy to usłyszeli, byli wzburzeni ze złości* i naradzali się, jak ich zabić.

**idiom: byli jak przetrząnięci piłą* *Mt 10,21; J 5,20*

34. Powstał jednak w Sanhedrynie pewien faryzeusz, o imieniu Gamaliel, nauczyciel Prawa, poważany przez cały lud, rozkazując, aby na małą chwilę wyprowadzono na zewnątrz apostołów;

35. I powiedział do nich: Mężowie Izraelici! Zastanówcie* się sami dobrze, co macie uczynić z tymi ludźmi. *Jr 26,19; Mt 27,19; Dz 19,36*

**gr: prosecho - zważać, zwracać uwagę*; ***dost.: nad tymi*

36. Niedawno* bowiem powstał Teudas, który mówił o sobie, że jest kimś; przyłączyła się do niego liczba około czterystu mężów; tego zabito, i wszyscy, ilu ich było przez niego przekonanych**, rozproszyli się i nikt z nich nie został***. **dost.: przed tymi dniami*

***lub: dali się nakłonić*; ****dost.: i stali się ku niczemu*

37. Po nim, w dniach spisu* powstał Judasz Galilejczyk i pociągnął za sobą dość liczny lud; ale i on zginął, a wszyscy, ilu ich było przez niego przekonanych, zostali rozproszeni. **2. - gi spis po latach 8 - 6 po Chrystusie - por: Łk 2,2*

38. A teraz wam to mówię: Odstąpcie od tych ludzi i zostawcie ich; jeśli bowiem z ludzi jest ten zamysł albo to dzieło, zostanie zniszczone*. **lub: obalone* *Łk 13,1; Łz 8,9; Mt 15,13*

39. Jeśli jednak jest z Boga, nie możecie ich zniszczyć; i abyście się czasem nie okazali ludźmi walczącymi przeciw Bogu. *Łk 21,15*

40. I zostali przez niego przekonani*; a gdy zawołali apostołów, wychłostali ich, zakazując im przemawiać w imieniu Jezusa; i wypuścili ich. **lub: przekonał ich* *Mt 10,17*

41. Ci więc odeszli sprzed oblicza Sanhedrynu, radując się, że zostali uznani za godnych, aby znosić hańbę* dla Jego imienia. *Łk 21,12*

**gr: atimadzo - znieważać, lżyć, traktować z pogardą*

42. I nie przestawali każdego dnia w świątyni i w domach* nauczać, i głosić dobrą nowinę Jezusa Chrystusa. **dost. w (gr. kata) domu*

6A w te dni, gdy liczba uczniów pomnażała się, doszło do szemrania hellenistów* na Hebrajczyków, że ich wdowy były zaniedbywane w codziennej posłudze.

**ty: Żydzi mówiący po grecku*

Jl 3,6; Dz 9,29; 11,20

2. Wówczas dwunastu zwołało rzeszę uczniów i powiedzieli: Nie jest słuszne*, abyśmy opuścili Słowo Boże i służyli stołom.

*dosl.: przyjemne - w znac. chęci przypodobania się (budziom)

3. Przyjrzyjcie się więc, bracia, siedmiu poświęconym* mężom spośród was, pełnych Ducha Świętego i mądrości, których ustanowimy do tego koniecznego zajęcia.

**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, Iz 28,6; 1Tm 3,8
być męczennikiem, mieć dobrą opinię - tu: poświęconym

4. A my będziemy trwać* niezłomnie* w modlitwie i służbie Słowa.

Dz 2,42

*gr.: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość

5. I spodobała się ta myśl* całej* tej rzeszy*. I wybrali Szczepana**, męża pełnego wiary i Ducha Świętego, i Filipa, i Prochora, i Nikanora, i Tymona, i Parmena, i Mikołaja, prozelitę*** z Antiochii.

Dz 7,1; 11,24

**gr.: logos - por. Mt 5,37; **dosl.: przed całą tą mnogością
***gr.: stefanos - wieniec, ślad imi - Stefan; ****por. Dz 13,16**; 43**

6. Tych postawili przed apostołami, a ci po modlitwie położyli na nich ręce.

Wj 29,10; Dz 13,3; Mk 16,18; 2Tm 2,6; Hbr 6,2

7. A Słowo Boże rosło i pomnażała się liczba uczniów w Jerozolimie; i bardzo liczna rzesza kapłanów była posłuszna* wierze.

8. A Szczepan, pełen wiary i mocy, czynił wielkie cuda i znaki pośród ludu.

9. Powstali jednak niektórzy z synagogi, zwaną *synagogą* Libertynów* i Cyrenejczyków, i Aleksandryjczyków, i z Cylicji i Azji, dyskutując ze Szczepanem.

*lub: wyzwolenców

10. I nie mieli siły, aby przeciwstawić się mądrości i Duchowi, *dzięki* któremu* mówił.

*lub: duchowi (w) którym mówił Wj 4,12; Mt 10,19; J 7,46

11. Wtedy podstawili mężów, którzy powiedzieli: Słyszeliśmy go jak mówił bluźniercze słowa przeciwko Mojżeszowi i Bogu.

12. I wzburzyli lud, starszych i uczonych w Piśmie; a gdy powstali, wspólnie porwali go i przyprowadzili do Sanhedrynu.

13. I postawili też fałszywych świadków, mówiących: Ten człowiek nie przestaje wypowiadać bluźnierstw, mówiąc przeciwko temu* świętemu miejscu i Prawu.

*brak w mss Byz

14. Słyszeliśmy go bowiem jak mówił, że ów Jezus Nazarejczyk zburzy to miejsce i zmieni zwyczaj*, które przekazał nam Mojżesz.

*gr.: ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek

15. A wszyscy, którzy siedzieli w Sanhedry-

nie utkwili w nim wzrok, i zobaczyli jego twarz* jakby oblicze* anioła.

Wj 34,29; Mt 17,2

*gr.: prosopon - twarz; oblicze, wygląd zeu - rzeczy nieożywionych

7 Powiedział wtedy arcykapłan: Czy zatem tak się te rzeczy mają?

2. A on powiedział: Mężowie bracia i ojcowie, posłuchajcie! Bóg chwały ukazał się naszemu ojcu Abrahamowi, gdy był w Mezopotamii, zanim zamieszkał on w Haranie,

3. I powiedział do niego: Wyjdź ze swojej ziemi i od swojej rodziny, i idź do ziemi, którą ci wskażę*.

*lub: ukazać, pouczyć słowami Rdz 12,1; Hbr 11,8

4. Wtedy wyszedł z ziemi Chaldejczyków, i mieszkał w Haranie, a stamtąd, po śmierci swego ojca, Bóg przesiedlił* go do tej ziemi, w której wy teraz mieszkacie,

*gr.: metokidzo - przesiedlić mieszkańców do innego kraju

5. I nie dał mu w niej dziedzictwa nawet na szerokość* stopy, a obiecał dać mu ją w posiadanie i jego potomkowi** po nim, gdy jeszcze nie miał dziecka.

Rdz 12,7; 23,4

*lub: krok; **nasieniem Hbr 11,9; Dz 10,11; 15,7; 17,8

6. Bóg jednak powiedział tak*, że jego potomstwo** będzie przychodniami w obcej ziemi i uczynią je niewolnikami, i będą krzywdzić przez czterysta lat.

Rdz 15,13;

*lub: w taki sposób; **nasienie - l.poj. Wj 12,40; Ga 3,17

7. A ten naród*, którego będą niewolnikami, Ja będę sądzić, powiedział Bóg; a potem wyjdą i będą mi służyć** na tym miejscu.

*gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi

**gr.: latreia - służba publiczna, powołanie Wj 7,1; Ne 9,9

8. I dał mu przymierze obrzezania; i tak spłodził on Izaaka, i obrzezał go ósmego dnia, a Izaak Jakuba, a Jakub dwunastu patriarchów*.

*tj. głowa rodu, protoplasta Rdz 17,9

9. A patriarchowie, zadržując* Józefowi, sprzedali** go do Egiptu; ale Bóg był z nim.

*gr.: dzalezo - zadržować, ubiegać się o coś; **lub: oddali Rdz 37,4

10. I wyrwał* go ze wszystkich jego ucisków, i dał mu łaskę i mądrość przed faraonem, królem Egiptu, i ustanowił go przełożonym nad Egiptem i nad całym jego domem.

*gr.: eksaiero - uyciągnąć, wyrwać z korzeniami, wyzwolić

**gr.: hegeomai - iść na czele, przewodzić, rządzić, nakazywać

11. Następnie przyszedł głód na całą ziemię egipską i w Kanaanie, i wielki ucisk, a ojcowie nasi nie znajdowali żywności.

Rdz 41,54

12. I gdy usłyszał Jakub, że w Egipcie było zboże, posłał tam naszych ojców po raz pierwszy.

Rdz 42-1,2; Ps 105,16

13. A za drugim razem Józef dał się poznać swoim braciom, i ujawniono faraonowi ród Józefa. Rdz 42,1; 45,1

14. I Józef posłał i wezwał do siebie swojego ojca Jakuba i całą swoją rodzinę liczącą siedemdziesiąt pięć dusz*. Rdz 46,26;

*gr: *psyche* - tj. *osob* - por. Mk 8,35** Ps 105,23; 1Krn 2,5

15. Wówczas zstąpił Jakub do Egiptu, gdzie zakończył *życie* on i nasi ojcowie. Rdz 23,4

16. I przeniesiono ich do Sychem, i złożono w grobowcu, który kupił Abraham za cenę srebra od synów Hemora, ojca Sychemy.

17. A gdy zbliżał się czas *wypełnienia* obietnicy, którą Bóg przysiągł *spełnić* Abrahamowi, rozrósł się lud i rozmnożył* w Egipcie,

*dost.: *został pomnożony, zwiększony* 2P 3,8; Ps 105,24

18. Aż do *czasu*, gdy nastał inny król, który nie znał Józefa.

19. Ten podstępnie* obchodził się z naszym rodem, wyrządził zło naszym ojcom, sprawił on, że porzucali swoje niemowlęta, aby ich nie zachować przy życiu. Wj 1,10-12,22

*gr: *katasfidzomai* - *podejść za pomocą podstępny, oszukać*

20. W tym czasie został zrodzony Mojżesz, a był miły* Bogu i był on przez trzy miesiące karmiony w domu jego ojca. Wj 2,2;

*gr: *astheios* - *piękny, miły, uroczy* 1Sm 16,12; Hbr 11,23

21. A gdy został porzucony*, wzięła go córka faraona i wychowała go sobie za syna.

*gr: *ekthithemi* - *wystawić na zewnątrz, wyłożyć na pokaz, odsłonić, przedstawić, w przenośni - wyjaśnić* Wj 2,2-10

22. I został wykształcony* Mojżesz we wszelkiej mądrości Egipcjan, a był mocny w słowach i w czynach. Łk 24,19

*gr: *paideuo* - *szkolić, wychowywać, karcić, poprawiać*

23. A gdy osiągnął pełnię lat* czterdziestu, wstąpiło mu na serce*, aby odwiedzić swoich braci, synów Izraela. *dost.: *czas* Wj 2,11-22

**dost.: *do serca* - *idiom* - *przyszło mu na myśl*

24. I gdy zobaczył kogoś krzywdzonego, stanął w jego obronie*, i pomógł dręczonemu, uderzając *śmiertelnie* Egipcjanina.

*gr: *amynomai* - *bronić się przed kimś, pomagać komuś*

25. Sądził* bowiem, że jego bracia zrozumieją, że Bóg przez jego rękę daje im wybaczenie*; lecz oni nie zrozumieli.

*gr: *nomidzo* - *wważać, myśleć, mniemać, mieć w zwyczaju*

*gr: *soteria* - *wyzwolenie, bezpieczeństwo, ratunek, zbawienie*

26. A następnego dnia zjawił się przy nich, gdy *właśnie* walczyli ze sobą, i namawiał ich do pokoju, mówiąc: Mężowie! Jesteście braćmi, dlaczego się nawzajem krzywdzicie?

27. Lecz ten, który krzywdził bliźniego, odepchnął go, mówiąc: Kto cię ustanowił przywódcą i sędzią nad nami?

28. Czy ty chcesz mnie zabić, w ten *sam* sposób, *jak* wczoraj zabiłeś Egipcjanina?

29. I uciekł Mojżesz z powodu tych słów*, i stał się przychodniem w ziemi madyjskiej**, gdzie spłodził dwóch synów. Hbr 11,27

*dost.: *tego słowa*; **tj. *krajina leżąca na Półwyspie Arabskim być może obejmująca tereny krajiny Kusz* - por. Ha 3,7 i Lb 12,1

30. A gdy się wypełniło czterdzieści lat, ukazał mu się na pustyni góry Synaj anioł PANA w płomieniu płonącego krzewu*.

*tj. *krzew cierniowy lub jaszny* Rdz 16,7; 22,15; Dn 3,27

31. A gdy Mojżesz to ujrzał, zdziwił się temu widzeniu*; a gdy przystąpił, aby się przypatrzyć, rozległ* się głos PANA, skierowany do niego: Wj 3,3-4

*gr: *horama* - *to co jest widziane, wizja, sen, obraz od Boga*

*dost.: *stał się - gr: ginomai* - *stać, być, zaistnieć, zrodzić*

32. Ja *jestem* Bóg twoich ojców, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. I zaczął drzeć Mojżesz, i nie śmiał* się przyjrzeć. Mt 22,32

*tub: *nie odważał się, nie posunął się do*

33. I PAN powiedział do niego: Rozwiąż *rzemień* sandała ze swoich stóp, bo miejsce na którym stoisz, jest ziemią świętą. Joz 5,15

34. Wejrzałem* i zobaczyłem utrapienie mojego ludu, który jest w Egipcie, i słyszałem ich wdychanie i zstąpiłem, aby ich wyzwolić*; dlatego teraz chodź, posłę cię do Egiptu. *hebraizn: *zobaczysz, zobaczyłem*; **tub: *wyrwać* Ps 105,26

35. Tego Mojżesza, którego wyparłi się, mówiąc: Kto ustanowił cię przywódcą i sędzią?! Tego Bóg jako przywódcę i odkupiciela* posłał przez** rękę anioła, który ukazał mu się w krzaku. *tub: *wyzwolicieľa, osobobodziciela*

**tub: *z ręką - gr: en* - *przez, w, na, (pomocą)*

36. Ten ich wyprowadził, gdy uczynił cuda* i znaki w ziemi egipskiej i na Morzu Czerwonym, i na pustyni, przez czterdzieści lat.

*gr: *teras* - *cud jako zjawisko fizyczne* Ps 78,13,43; Mk 16,20

37. To jest ten Mojżesz, który powiedział synom Izraela: Proroka* jak mnie wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci; jego będziecie słuchać. Wj 19,37; Pwt 18,15

*dost.: *mówiący przed, w imieniu* - *tub: nabi lub ro'eh* - *widzący*

38. *On* jest tym, *który* stał w zgromadzeniu* na pustyni między aniołem, mówiącym do niego na górze Synaj, a naszymi ojcami, który przyjął słowa żywe, aby nam *je* dać,

*gr: *ekklesia* - *wywołani z, społeczność, zebranie publiczne*

39. Jemu nie chcieli być^c posłuszni nasi ojcowie; ale go odepchnęli i zawrócili swoimi sercami w stronę^{**} Egiptu,

Hbr 3,16;
*dost.: stać się; **gr.: eis - ku, do Ga 3,19; Hbr 4,12

40. *Gdy* powiedzieli do Aarona: Uczynj nam bogów, którzy będą szli przed nami, bo z tym Mojżeszem, który nas wyprowadził z ziemi egipskiej, nie wiemy, co się stało.

41. I zrobili w tych dniach cielca, i przynosili ofiarę bożkowi, i radowali^{*} się z dzieł swoich rąk. *dost.: zostali rozradowani Wj 32,6,18

42. Zatem Bóg odwrócił się i wydał ich, *aby* służyli zastępom nieba, tak jak jest napisane w zwoju Proroków: Czy to Mnie przetworziliście zarżnięte ofiary^{*} i dary przez czterdzieści lat na pustyni, o domu Izraela?

*tj. zwierzęta ofiarne Pwt 4,19; Sdz 2,11; Rz 1,24

43. I nosiliście namiot Molocha i gwiazdę waszego boga Remfana^{*}, figury, które sobie uczyniliście, aby im oddawać pokłon; *więc* przesiedle wasza poza Babilon.

Wj 20,4;

*tj. babilońskie bóstwo planety Saturn Kpl 20,2; Am 5,26

44. Nasi ojcowie mieli Namiot Świadectwa na pustyni, tak jak zarządził^{*} Ten, który powiedział Mojżeszowi, aby go uczynił według wzoru, który zobaczył.

Wj 38,21; Lb 9,15; Hbr 8,5

*lub: jak go sobie urządził - gr.: *dialasso - zarządzić, ustalić, dokładnie określić, zaaranżować, ustawić w odp. kolejności*

45. I nasi ojcowie przejęli^{*} go i wnieśli z Jozuem do posiadłości pogan, których Bóg wynaludł sprzed oblicza naszych ojców, aż do dni Dawida,

*lub: objęli po kimś Joz 3,1-14; 18,1; Dz 13,22

46. Który znalazł łaskę przed obliczem Boga i prosił, aby znalazł *miejsce* na przybytek^{*} Bogu Jakuba. *lub: namiot 1Krl 8,17; 1Krn 22,7

47. Jednak *to* Salomon zbudował Mu dom.

2Sm 7,1-13; 1Krl 8,20

48. Ale Najwyższy nie mieszka w świątyniach uczynionych ręką, jak mówi prorok:

Iz 66,1; 1Krl 8,27; 2Krn 6,18; Dz 17,24

49. Niebo *jest* moim tronem, a ziemia podnóżkiem moich stóp. Jaki zbudujecie mi dom, mówi PAN, albo jakie jest miejsce mojego odpocznienia?

50. Czyż moja ręka nie uczyniła tego wszystkiego?

Ps 102,25-27; Iz 44,24; Jr 32,17; J 1,3

51. Ludzie twardego karku, o nieobrzezanim sercu i uszach! Wy zawsze opieracie^{*} się Duchowi Świętemu, jak ojcowie wasi, tak i wy.

Pwt 31,27; 2Krn 30,8; Jr 6,10

*gr.: *antipto - sprzeciwiać się, ruszyć przeciwko, napaść*

52. Którego z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? I pozabijali tych, którzy zapowiedzieli^{*} przyjsie Sprawiedliwego, którego wy teraz stalicie się zdrajcami i mordercami,

*lub: ogłosić coś wcześniej, że nastąpi Dz 22,14

53. Wy, którzy otrzymaliście^{*} Prawo z nakazów aniołów i nie strzeżliście^{**} go!

por. Dz 8,17

*gr.: *fyllasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać*

54. A *oni*, słuchając tego, byli w swoich sercach wzburzeni ze złości^{*} i zgrzytali na niego zębami.

*dost.: jak przeryzani pilą Ps 35,16

55. A *on*, będąc pełen Ducha Świętego, ze wzrokiem skierowanym^{*} w niebo, zobaczył chwałę Bożą i Jezusa stojącego po prawicy Boga,

*lub: utkwionym patrząc prosto Dz 6,8

56. I powiedział: Oto widzę otwarte niebios a i Syna Człowieczego stojącego po prawej stronie^{*} Boga. *lub: po prawicy

57. A *oni* krzyknęli potężnym głosem, zatkali swoje uszy i rzucili^{*} się jednomyślnie na niego. *lub: ruszyli, zaatakowali naprzód Dz 22,20

58. A gdy go wypchnęli na zewnątrz miasta, kamienowali; a świadkowie złożyli swoje szaty u stóp młodzieńca, zwanego Saulem.

59. I kamienowali Szczepana, który wzywał^{*} Pana, mówiąc: Panie Jezu! Przyjmij mojego ducha!

*lub: przywoływał do siebie Łk 23,46; 1P 4,19

60. A gdy padał na kolana, zawołał potężnym głosem: Panie! Nie poczytaj^{*} im tego za grzech! I gdy to powiedział, zasnął^{**}.

*dost.: nie postaw - domyślnie jako dowodu przestępstwa

**dost.: został uspiomy - gr.: *koimao - zasnąć, spocząć, umrzeć*

8A Saul był *tym*, który zgadzał się z jego zabiciem. I w tym dniu rozpoczęło^{**} się wielkie prześladowanie wobec zboru^{**} w Jerozolimie, i byli wszyscy rozproszeni po krainach Judei i Samarii z wyjątkiem apostołów.

*gr.: *ginomai - stać, być, zaistnieć, zrodzić się*

*gr.: *ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*

2. A Szczepana pogrzebali pobożni mężowie i wszczęli nad nim wielki lament^{*}.

*gr.: *kopeteos - bić się w piersi lub głowę, lamentować, halasować*

3. A Saul tępił^{*} zbor, wchodząc do domów, wywlekając zarówno mężczyzn, jak i kobiety, i przekazywał ich do więzienia. *lub: niszczył

4. Jednakże^{*} ci, którzy zostali rozproszeni, przechodzili z miejsca na miejsce, głosząc słowo dobrej nowiny. *part. *wzmac. - menoum* Dz 14,27

5. A Filip, gdy zszedł do miasta^{*} Samarii, głosił im Chrystusa. *lub: jednego z miast Dz 6,5; 9,20

6. A tłumy jednomyślnie Ignęły* do tego, co mówił Filip, słysząc i widząc *cudowne znaki*^{**}, które czynił. **lub: zwracaly uwage; **por. J 4,54**

7. Albowiem duchy nieczyste wychodziły z wielu, którzy je mieli, wolaając potężnym głosem; wielu też sparalizowanych i chromych* zostało uzdrowionych. *Mt 15,30; *gr: cholos - kulawy, bez stopy, kaleki Dz 9,33; Hbr 12,12*

8. I nastąpiła w tym mieście wielka radość.

9. A był w tym mieście pewien mąż, o imieniu Szymon, który wcześniej zajmował się magią i wprawiał w zdumienie lud* Samarii, mówiąc o sobie, że jest kimś wielkim;

gr: ethnos - por. Mt 21,43 Kpl 20,6; Pwt 18,10; Dz 13,6

10. Do którego Ignęli wszyscy od małych aż do wielkich, mówiąc: Ten jest mocą Boga – Wielką*. **przypusz. usch. nauka o emanacjach i enach*

11. A Ignęli* do niego dlatego, gdyż od dłuższego czasu wprawiał ich w zdumienie swoją magią*. **gr: przylgnąć do kogoś, zwracać uwagę, przylgający się, wpaść w nałóg; **gr: mageia - magia, czary*

12. Gdy jednak uwierzyli Filipowi, głoszącemu Ewangelię o Królestwie Bożym i o imieniu Jezusa Chrystusa, dawali się ochrzcić*, zarówno mężczyźni, jak i kobiety. *J 3,5;*

*lub: byli zanurzani (w wodzie) Dz 8,36; 10,48

13. Sam Szymon także uwierzył, a gdy został ochrzczony, trzymał się Filipa, a widząc, jak dzieją się znaki i *przejawy mocy*^{**}, był zdumiony. **lub: trwał niezłomnie; **lub: cuda - Lmn.*

14. A gdy apostołowie w Jeruzolimy usłyszeli, że Samaria przyjęła* Słowo Boga, posłali do nich Piotra i Jana, *2Tm 2,10; Dz 2,42*

gr: dechomai - wziąć ręką, chwycić, przjąć, obrzywać

15. Którzy, gdy tam przyszli, modlili się za nich, aby otrzymali*^{**} Ducha Świętego.

*lub: o nich; **przyjęli - por. w. 17* Dz 2,38; Mt 18,19

16. Albowiem jeszcze nie zstąpił* na nikogo z nich; bo^{**} byli jedynie ochrzczeni w imię Pana Jezusa. **gr: epiptyo - spaść, upadać na coś; **zas*

17. Wtedy wkładali na nich ręce, a oni otrzymywali* Ducha Świętego. *Dz 6,6; 13,3; 1Tm 4,14*

*gr: lambano - przjąć co jest dawane, wziąć do ręki, otrzymać

18. A Szymon widząc, że przez wkładanie* rąk apostołów jest udzielany* Duch Święty, przynosił im pieniądze,

2Krl 5,15; Ez 13,9

gr: epithesis - nakładanie, włożenie - gest rytualny; Dz 14,23

*gr: didomi - dać, darować, udzielić, użyć

19. Mówiąc: Dajcie i mnie tę moc*, aby ten, na kogo włożę ręce, otrzymał Ducha Świętego. **gr: eksousia - por. Mk 3,15* Łk 14,7; J 5,44; Dz 19,6*

20. Lecząc Piotr powiedział do niego: Oby ci twoje srebro razem z tobą było na zgubę, gdyż sądziłeś, że dar Boga można nabyć za pieniądze. *2Krl 5,26-27; Dn 5,17; Hbr 13,5*

21. Nie ma dla ciebie cząstki, ani dziedzictwa w tej sprawie*, albowiem serce twoje nie jest szczere^{**} przed obliczem Boga. *Mk 7,21; *dosł.: w tym słowie - gr: logos; **lub: proste Ps 78,37; Mt 15,19*

22. Dlatego upamiętaj* się ze swojej złości i proś Boga, czy^{**} w związku z tym* zostanie ci odpuszczony zamysł^{***} twojego serca.

*lub: zmień myślenie, zawrócić Jr 8,6; 1Tm 2,5; 1J 1,9; 2,1

**gr: ei ara - czy więc, czy zatem (będzie); ***lub: zamiar, plan

23. Albowiem widzę, że jesteś *pogrążony* w gorzkiej żółci i w więzach nieprawości.

24. A w odpowiedzi, Szymon powiedział: Módlcie się za mną* do Pana, aby nie przyszło na mnie nic z tego, co powiedzieliście.

*lub: za mnie Wj 8,8; Lb 21,7; Hl 42,8; Jk 5,16

25. A oni, gdy złożyli świadectwo i opowiedzieli Słowo Pana, wrócili do Jeruzolimy; także w wielu miasteczkach Samarytan głosili dobrą nowinę. *Łk 20,1; Dz 14,7,21; 28,28*

26. A anioł PANA powiedział do Filipa, mówiąc: Wstań i idź na południe na drogę, która z Jeruzolimy schodzi do Gazy, jest to droga pustynna*. **lub: pusta Ps 34,7; Mt 1,20; Dz 5,19*

27. Powstał więc i poszedł. A oto mąż Etiopczyk, eunuch, dostojnik królowej Etiopii Kandaki*, który był *ustanowiony* nad całym jej skarbcem, przybył mając zamiar oddać cześć* Bogu w Jeruzolimie. *Ps 68,32;*

*gr: kandake - tytuł królewski podobnie jak Faraon i Gog lub nazwa dynastii; **lub: pokłonić się, złożyć hold 1Krl 8,41

28. Teraz już wracał, siedząc na swoim wozie, czytał* proroła Izajasza.

*lub: czytał na głos - zyczaj czytania w myślach był rzadki

29. Wtedy Duch powiedział do Filipa: Pojeżdż i przyłącz się do tego wozu. *Dz 10,19; 13,2*

30. A gdy Filip podbiegł, usłyszał go czytającego proroła Izajasza, i powiedział: Czy* rzeczywiście rozumiesz, co^{**} czytasz?

*gr: ara - part. pytająca oczek. odpow. negatywn.; **w gr - Lmn.

31. A on powiedział: Jak mogę *rozumieć*, jeśli mnie nikt nie poprowadzi*? I zaprosił Filipa, aby wszedł i razem z nim usiadł.

*gr: hodegeo - prowadzić drogą, być przewodnikiem Dz 10,5

32. A odczytywał ten oto urywek Pisma: Jak owca na rzeź był prowadzony, i milczał* jak baranek wobec tego, który go strzyże, tak i On nie otwiera swoich ust; **lub: bez głosu*

33. W jego poniżeniu pozbawiono go sądu, a kto opowie o jego rodzie? Gdyż Jego życie jest usuwane* z ziemi. *gr:airo - Mk 4,15* Iz 53,7

34. A eunuch w odpowiedzi, rzekł* Filipowi: Proszę cię, *powiedz*, o kim to mówi prorok? O sobie samym, czy o kimś innym?

por. Lk 14,4 Mt 15,5; Dz 2,30; 1P 1,10

35. A Filip otworzył swoje usta, i rozpoczynając od tego *miejsca* Pisma ogłosił mu dobrą nowinę o Jezusie. Lk 24,27; Dz 10,43; 1Kor 2,2

36. A gdy jechali tą drogą, przybyli nad jakąś wodę. I powiedział eunuch: Oto woda! Co stoi na przeszkodzie, abym został ochrzczony*? *gr: baptidzo - zanurzać, zamaczać - Mt 3,11* Dz 10,47

37. A Filip powiedział: Jeśli wierzysz z całego serca, wolno ci. A on odpowiadając, rzekł*: Wierzę, że Jezus Chrystus jest Synem Boga.

*dost.: w odpowiedzi, powiedział - idiom charakter: dla j. hebr.

38. I kazał, aby zatrzymano wóz*, i zeszedł obaj do wody, Filip i eunuch; i ochrzcił go.

*gr: harma - wóz, wóz wojenny, rydwan Dz 16,33

39. A gdy wyszli z wody, Duch PANA porwał* Filipa i eunuch nie zobaczył go więcej, lecz radując się jechał *dalej* swoją drogą.

gr: harpadzo - zuządac czegoś dla siebie, porwać - por. 1Tes 4,17

40. Filip natomiast znalazł się w Azocie*, a przechodząc przez wszystkie miasta, głosił dobrą nowinę, aż przyszedł do Cezarei.

*tj. dawniej miasto filistynskie Aszdod - 30 km od Lyddy

9 A Saul, dysząc jeszcze groźbą i *chęcią* mordu* wobec uczniów Pana, przyszedł do arcykapłana, *idiom - grozić śmiercią Dz 8,1

2. I prosił* go o listy do Damaszku do synagog, aby, jeśli znajdzie tam mężczyzn i kobiety, *zwolenników* tej Drogi** przyprowadził ich związanych do Jerozolimy. Dz 9,14;

*dost.: wyprosił sobie, domagał się; **por. Dz 24,22* Dz 19,9

3. I stało się*, gdy był w drodze** i zbliżał się do Damaszku, że nagle otoczyło go światło z nieba. *dost.: stało się mu lub stało się on Dz 22,6; 26,12

**gr: poreuomai - iść, udawać się, podróżować na zwierzęciu

4. A gdy padł na ziemię, usłyszał głos do niego mówiący: Saulu! Saulu! Czemu mnie prześladujesz?

Za 2,8; Mt 25,40; J 15,20; Ef 5,29

5. A on powiedział: Kim jesteś, Panie? A Pan rzekł: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz; trudno ci wierzyć przeciwko oświeceniu*.

*tj. żelazny kij do poganiania wołów i koni - tu: w Lmn.

6. A Saul drżący i wstrząśnięty*, powiedział: Panie! Co chcesz bym uczynił**? A Pan do

niego: Wstań i wejdź do miasta, a powiedzą ci, co konieczne jest abyś uczynił.

*lub: zdumiony, przerażony; **dost.: co mi uczynisz, co ja mam

7. A mężczyźni towarzyszący mu w drodze, stanęli niezdolni do mówienia; głos bowiem słyszeli*, ale nikogo nie widzieli. Dz 22,9; 26,13

*gr: akouo - im. czas teraz str. cz. - słyszeć lub starać się usłyszeć

8. A Saul został podniesiony z ziemi, lecz gdy otworzył swoje oczy, nic* nie widział. Prowadząc go więc za rękę, wprowadzili do Damaszku. *gr: oudeis - nic, ani jeden, żaden, nikogo

9. I był *tam* trzy dni nie widząc*; i nie jadł i nie pił. *dost.: nie widzący

10. A był pewien uczeń w Damaszku o imieniu Ananiasz; i Pan powiedział do niego w widzeniu*: Ananiaszu! A on odpowiedział: Oto ja, Panie!

Dz 22,12

*gr: horama - to, co jest widziane, widza, sen, obraz od Boga

11. A Pan powiedział do niego: Wstań i pójdź na ulicę, zwaną Prosta, i w domu Judy szukaj Tarszeńczyka o imieniu Saul*; oto bowiem się modli. *lub: Saula o imieniu (lub zwanego) Tarszeńczyka

12. I zobaczył *Saul* w widzeniu mężczyznę o imieniu Ananiasz, *jak* wszedł i włożył na niego rękę, aby znów widział.

13. A Ananiasz odpowiedział: Panie! Słyszałem od wielu o tym człowieku, ile zła uczynił Twoim świętym w Jerozolimie;

14. I tutaj ma władzę od arcykapłanów, aby związać wszystkich, *którzy* wzywają* Twojego imienia. Rz 10,12-13; 1Kor 1,2; 2Tm 2,22

*gr: epikaleomai - przyzywać do siebie, wołać do kogoś

15. Pan jednak powiedział do niego: Idź, ten bowiem *człowiek* jest moim wybranym naczyniem, aby zanieść moje imię przed pogani* i królów, a także synów Izraela.

*lub: narody Jr 1,5; J 15,16; Rz 1,5; 11,13; Ef 3,7

16. Albowiem ja mu pokażę, ile on musi* wycierpieć dla mojego imienia. Dz 20,23;

*lub: jest konieczne, trzeba - czas teraz. 2Kor 11,23; Flp 1,29

17. A Ananiasz poszedł i wszedł do tego domu, a gdy włożył na niego rękę, powiedział: Saulu bracie! Pan mnie posłał – Jezus, który ukazał ci się w drodze, którą przybyłeś, abyś przejrzał i został napelniony* Duchem Świętym. *gr: pletho - napelniać się, być wypełnionym

18. I natychmiast spadły z jego oczu jakby łuski, i zaraz przejrzał*, a gdy wstał, został ochrzczony**.

*lub: ponownie widział 2Kor 3,14

**gr: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11*

19. A po przyjęciu pokarmu odzyskał* siły.

I Saul był z uczniami, którzy byli w Damaszku przez kilka dni. ^{*lub: wzmocnił się}

20. I zaraz w synagogach zaczął głosić Chrystusa, że On jest Synem Boga. ^{Mt 16,16}

21. I zdumiewali się wszyscy, którzy go słuchali, i mówili: Czy to nie jest ten, który niszczył w Jeruzolimie tych, którzy wzywają tego imienia, i przyszedł tu po to, aby ich związać i przyprowadzić do arcykapłanów?

22. Saul natomiast coraz bardziej umacniał się i zdumiewał Żydów, mieszkających w Damaszku, dowodząc, że Ten jest Mesjaszem. ^{*lub: Chrystusem, Pomazańcem Dz 17,3; 18,5}

23. A gdy upłynęło wiele dni, Żydzi naradzili się między sobą, aby go zabić. ^{*por. 2Kor 2,16**}

24. Lecz Saul dowiedział się o ich spisku. Strzegł też bram dniem i nocą, aby go zabić. ^{*dost.: ich spisek został poznany}

25. Uczniowie więc zabraли go w nocy i opuścili wzdłuż muru, spuszczać w koszu.

26. Po przybyciu do Jeruzolimy, Saul próbował przyłączyć się do uczniów; ale wszyscy się go bali, nie wierząc, że jest uczniem. ^{Ga 2,4; Mt 10,17; Dz 26,20; Mt 24,10}

27. Barnaba jednak przygarnął go, przyprowadził do apostołów i opowiedział im, jak w drodze zobaczył Pana, i że On przemówił do niego, i jak w Damaszku śmiało przemawiał w imieniu Jezusa. ^{Dz 4,36; 11,22; Ef 6,19}

^{*gr: parresiazomai - mieć swobodę w mowie, mieć odwagę}

28. I był z nimi, poruszając się swobodnie^{*} po Jeruzolimie, i śmiało przemawiał w imieniu Pana Jezusa; ^{*idiom: wchodząc i wychodząc}

29. Rozmawiał też i dyskutował^{*} z hellenistami, a ci starali się go zabić. ^{*lub: rozprawiał}

30. A gdy dowiedzieli się o tym bracia, odprowadzili go do Cezarei i wysłali go do Tarsu. ^{*tj. stolica Cylicji w Azji Mniejszej Mt 10,23; Dz 8,40}

31. A tak zbory w całej Judei i Galilei, i Samarii miały pokój, budując się i chodząc w bojażni Pana, i dzięki zachęcie^{*} Ducha Świętego pomnażały się. ^{*dost.: zachętą Rz 16,16}

32. I stało się, gdy Piotr obchodził wszystkich, że zszedł^{*} też do świętych^{**}, którzy mieszkali w Lyddzie. ^{Ps 16,3; Mt 27,52; Mt 9,2}

^{*Jeruzolima leży na górze; **tu: nazwa własna uczniów Pana}

33. I znalazł tam pewnego człowieka o imieniu Eneasz, który od ośmiu lat leżał na pościeli i był sparaliżowany.

34. I Piotr powiedział do niego: Eneasz!

Uzdrowia cię Jezus Chrystus; wstań i pościel sobie. I zaraz wstał. ^{Dz 3,6,16; 4,10}

35. I zobaczyli go wszyscy zamieszkujący Lyddę i Saron^{**}, którzy też nawrócili się do Pana. ^{*mss Byz - Assaron Dz 11,21}

36. A była w Joppie pewna uczennica, o imieniu Tabita, co w tłumaczeniu znaczy Dorkas^{*}; ta była pełna dobrych czynów i darów miłosierdzia^{**}, które czyniła. ^{*tj. Gazela Ef 2,10; **lub: wsparcia dla ubogich, jałmużny Tt 2,14; 1P 2,12}

37. I stało się w tych właśnie dniach, że ona zaszła i umarła; a gdy ją obmyto, położono w sali na piętrze.

38. A że Lydda jest blisko^{*} Joppy, uczniowie słysząc, że jest w niej Piotr, posłali do niego dwóch mężów, prosząc, aby nie zwlekał^{**} z przyjściem do nich. ^{*tj. 17 km; **lub: ociągał się}

39. Wstał więc Piotr i poszedł z nimi; a gdy przyszedł, wprowadzili go do sali na piętrze, i obstały go wszystkie wdowy, płacząc i pokazując tuniki^{*} i płaszcze, które robiła Dorkas, dopóki była z nimi. ^{Mt 25,36; J 12,8}

^{*gr: chiton - szata wkładana wprost na ciało Ef 4,28}

40. A Piotr usunął wszystkich na zewnątrz, padł na kolana i pomodlił się, po czym zwrócił się do ciała^{*} i powiedział: Tabito, wstań! A ona otworzyła swoje oczy, a widząc Piotra, usiadła. ^{*gr: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11*}

41. A on podał jej rękę i podniósł ją, przywołując świętych^{*} i wdowy, przedstawił ją żywą. ^{*gr: hagios - por. Hbr 13,24** tu: jako nazwa własna uczniów}

42. I stało się to znane w całej Joppie; i wielu uwierzyło w Pana. ^{J 11,45; 12,11}

43. Przez wiele też^{*} dni pozostał on^{**} w Joppie u niejakiego Szymona, garbarza.

^{*dost.: Stało się, natomiast; **domysł: Piotr}

10 A był w Cezarei pewien mężczyzna, o imieniu Korneliusz, setnik, z kohorty zwanej italską, ^{Dz 27,1; Mt 8,5}

2. Pobożny i bojący się Boga^{*} wraz z całym swoim domem, i dający wiele darów miłosierdzia^{**} ludowi, i przez cały czas modlący^{***} się do Boga. ^{*por. Dz 13,16**; **lub: jałmużny; ***błagać, prosić}

3. Około dziewiątej godziny dnia, zobaczył wyraźnie w widzeniu^{*} anioła Boga, który przybył do niego i powiedział mu: Korneliuszu!

^{*gr: horama - por. Dz 7,31 Rdz 31,11; Sdz 13,6; 2Sm 14,17}

4. A on, wpatrując^{*} się w niego, ogarnięty^{*} lękiem powiedział: Cóż jest, Panie? I odpowiedział mu: Twoje modlitwy i dary miłosier-

dzia wstąpiły przed oblicze Boga ku przypomnieniu. ^{*dost.: patrząc wprost, ukławiwszy uszok}

5. A teraz pošlij mężów do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem.

6. Gości on u niejakiego Szymona, garbarza, który ma dom nad morzem; on ci powie, co trzeba¹, abyś uczynił. ^{*lub: jest konieczne}

7. A gdy odszedł anioł, który przemawiał do Korneliusza, *ten* przywołał dwóch ze swoich domowników i pobożnego żołnierza z tych, którzy przy nim nieustannie² byli,

^{*dost.: trwali niezłomnie, byli u nieustannej gotowości}

8. I gdy wyjaśnił³ im wszystko, posłał ich do Joppy⁴. ^{**Joppa obecnie Jaffa - 60 km od Cezarei}

^{*gr.: eksegeomai - ujawniać, ogłaszać, wyklądać naukę, iść}

9. A nazajutrz, gdy byli w drodze i zbliżali się do miasta, wszedł Piotr na taras⁵, około godziny szóstej, aby się modlić. ^{*tj. na dach}

10. A będąc bardzo głodnym, chciał *coś* zjeść; a gdy inni przygotowali mu *positek*, przyszło⁶ na niego uniesienie⁷. ^{**por. u. 44*}

^{*gr.: ekstasis - wytrącenie umysłu z normalnego stanu - Dz 11,5**}

11. I ujrzał otwarte niebo i zstępujący na niego jakiś przedmiot⁸, jakby wielkie płótno, za cztery rogi związane i spuszczone na ziemię; ^{*lub: naczynie, przyrząd kuchenny, osprzet okrętu}

12. W którym były wszystkie czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba. ^{Dz 7,56; Lk 3,21}

13. I rozległ⁹ się głos do niego: Wstań, Piotrze! Zarzyna¹⁰ i zjedz. ^{*dost.: stał się; **zabij w ofierze}

14. A Piotr powiedział: Przenigdy, Panie! Bo nigdy nie jadłem nie skalanego¹¹ albo nieczystego. ^{*por. u. 15* Kpl 11,1; 1Sm 21,4; Mt 15,5}

15. I znów, po raz drugi głos *dotarł* do niego: Co Bóg oczyścił, ty nie miej za skalane¹².

^{*gr.: koimoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać}

16. A to się stało trzykrotnie. I na powrót przedmiot został uniesiony do nieba.

17. A gdy Piotr nie *miał* wewnętrznej¹³ pewności¹⁴ czym było to widzenie, które ujrzał, oto ludzie posłani przez Korneliusza, pytając o dom Szymona, stanęli przed bramą;

^{*dost.: w sobie; **gr.: diaporevo - być zaniepokojonym, być w rozterce, nie wiedzieć co począć, zastanawiać się}

18. I wolając, zapytali: Czy Szymon, którego nazywają Piotrem, jest tutaj w goście? ^{**gr.: enthymeomai - rozważać, zastanawiać się, myśleć}

19. A gdy Piotr *nadal* rozmyślał¹⁵ o tym widzeniu, Duch powiedział do niego: Oto szukają cię trzej mężczyźni,

^{*gr.: enthymeomai - rozważać, zastanawiać się, myśleć}

20. Dlatego wstań, zejdź i idź z nimi, nie waha¹⁶jąc się; dlatego, że ja ich posłałem.

^{*lub: nie osadzając (siebie) - gr.: diakrino - por. Jud 1,22*}

21. A Piotr zszedł do mężczyzn posłanych do niego przez Korneliusza i powiedział: Oto ja jestem *tym*, którego szukacie. Jaki jest powód, dla którego jesteście *tu* obecni?

22. A oni powiedzieli: Korneliusz, setnik, człowiek sprawiedliwy i bojący się Boga¹⁷, mający dobre świadectwo także od całego narodu żydowskiego, otrzymał przez świętego anioła polecenie¹⁸, aby cię wezwać do swojego domu i słuchać twoich słów.

^{*por. Dz 13,16**; **gr.: chrematizo - por. Mt 2,12*}

23. Wtedy zaprosił ich i ugościł. A nazajutrz Piotr wyszedł z nimi, i szli z nim niektórzy bracia z Joppy.

24. I weszli następnego dnia do Cezarei; a Korneliusz oczekiwał na nich i zwołał swoich krewnych i bliskich przyjaciół.

25. I gdy Piotr wchodził, Korneliusz wyszedł na jego spotkanie, przypadł do jego nóg i oddał mu pokłon. ^{Dn 2,46; Obj 19,10; 22,8}

26. Ale Piotr podniósł go, mówiąc: Wstań, ja też¹⁹ jestem człowiekiem. ^{*lub: sam}

27. A rozmawiając z nim, wszedł i zobaczył wielu zgromadzonych. ^{J 4,9; 18,28; Ga 2,12}

28. I przemówił też do nich: Wy wiecie, jak sprzeczne z Prawem²⁰ jest dla człowieka będącego Żydem łączyć się lub przychodzić do cudzoziemca; lecz Bóg pokazał mi, *abym* żadnego człowieka nie nazywał skalanym lub nieczystym. ^{*lub: zakazane, niegodziwe, bezprawne}

29. Dlatego też bez sprzeciwu przyszedłem wezwany. Pytam więc: W jakiej sprawie mnie wezwaliście?

30. A Korneliusz powiedział: Od czterech dni aż do tej godziny pościłem, a gdy o dziewiątej godzinie modliłem się w swoim domu, oto stanął przede mną mężczyzna w lśniącej szacie, ^{Lk 24,4}

31. I powiedział: Korneliuszu! Twoja modlitwa została wysłuchana, a twoje dary miłosierdzia zostały przypomniane przed *obliczem* Boga. ^{Dz 10,4; Dn 10,12; Lk 1,13}

32. Poślij więc do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem; przebywa on w goście²¹ w domu Szymona garbarza, nad morzem, a gdy przyjdzie, będzie z tobą rozmawiał. ^{*dost.: jest goszczony - również w wersetach 6 i 18}

33. Natychmiast więc posłałem do ciebie, a ty dobrze uczyniłeś, że przyszedłeś. Teraz więc wszyscy jesteśmy obecni przed obliczem Boga, abyśmy usłyszeli wszystko to, co zostało ci polecane przez Boga.

34. A gdy Piotr otworzył usta, powiedział: Naprawdę przyjmuję*, że Bóg nie ma względu na osobę,

Pwt 10,17; Hi 34,19;

*dost.: *chwyć, pojąć rozumem* Rz 2,11; Jk 2,9; 1P 1,17

35. Lecz w każdym narodzie godnym przyjęcia* przez Niego jest ten, kto się Go boi i czyni sprawiedliwość.

Rz 2,27-29; 10,12-13;

*lub: *mile widziany, uznany* Dz 15,9; Ps 15,1-2; Iz 56,3

36. Posłał słowo synom Izraela, głosząc dobrą nowinę o pokoju przez Jezusa Chrystusa. Ten jest Panem wszystkich.

Dz 2,39

37. Wy wiecie, że słowo zainstalo* po całej Judei, zaczynając od Galilei, po chrzcie, który głosił Jan;

*lub: *stało się* - Dz 4,4* Dz 13,25; Mk 1,4

38. O Jezusie z Nazaretu, jak Bóg namaścił Go Duchem Świętym i mocą, który chodził, czyniąc dobrze i uzdrawiając wszystkich ciemnionych* przez diabła; gdyż Bóg był z Nim.

*gr.: *katadynasteuo* - *sprawować bezwzględnie* Iz 11,2;

władzę nad kimś, uciszać kogoś, używać siły J 3,2; 16,32

39. A my jesteśmy świadkami wszystkim, co czynił w krainie Judejczyków i w Jeruzolimie, Jego też zabił*, wieszając na drzewie.

*gr.: *anairo* - *zabrać, podnieść z ziemi, usunąć* Dz 1,8; 5,32

40. Tego Bóg wzbudził trzeciego dnia i dał Mu stać się widzianym;

Dz 13,30; J 10,18

41. Nie całemu ludowi, ale świadkom wybranym uprzednio przez Boga, nam, którzy z Nim jedliśmy i piiliśmy po Jego powstaniu z martwych.

J 6,70; 15,16

42. I nakazał nam, abyśmy głosili ludowi i świadcyli, że On jest ustanowionym przez Boga sędzią żywych i umarłych.

Mk 16,15

43. O Nim świadczą wszyscy Prorocy, że każdy wierzący w Niego otrzyma* odpuszczenie** grzechów przez Jego imię.

Łk 24,25;

*lub: *weźmie; uwolnienie, wyzwolenie* Mt 26,28; Rz 3,25

44. Gdy Piotr jeszcze mówił te słowa, Duch Święty zstąpił* na wszystkich słuchających tych słów.

Dz 2,1; 4,31; 8,15; 11,15

*gr.: *epiipno* - *spasć na, w przen. ogarnąć, zawładnąć kimś*

45. I zdumieni* się wierzący, pochodzący z obrzezania, którzy** przybyli razem z Piotrem, że i na pogan został wylany dar Ducha Świętego.

Dz 2,38; J 4,10; 7,38

*gr.: *eksistemi* - *por. Łk 8,56**; **dost.: *ilu, jak licznie*

46. Słyszeli ich bowiem mówiących *inny- mi* językami i wywyższających* Boga. Wtedy odpowiedział Piotr:

Dz 2,4,11; 11,15

*gr.: *megalyto* - *uczynić wielkim, uznać, ogłosić za wielkiego*

47. Czy ktoś może odmówić wody, aby nie zostali ochrzczeni ci, którzy przyjęli Ducha Świętego, tak jak i my?

Dz 8,36; Mt 3,7-9

48. I polecił ich ochrzcić w imieniu Pana. Wtedy prosili go, aby został u nich kilka dni.

11 I usłyszeli apostołowie i bracia, którzy byli w Judei, że także poganie przyjęli Słowo Boże.

Dz 15,2; 1Tes 2,13

2. I gdy Piotr wstąpił* do Jeruzolimy, spierałi** się z nim ci, którzy byli z obrzezania,

*tj. *usnął się* - *por. Mt 20,17**; **lub: *oddzielali się, odsunali się*

3. Mówiąc: Poszedłeś* do mężów nieobrzezanych i jadłeś z nimi.

Łk 15,2; Ga 2,12

*gr.: *eiserchomai* - *w wejść w jakieś miejsce lub stan, pojawiać się*

4. A Piotr zaczął im wyjaśniać* po kolei, mówiąc:

*gr.: *ekdithemi* - *wyłożyć na zewnątrz, pokazać, objaśnić*

5. Ja, gdy byłem w mieście Joppie i modliłem się, miałem* w uniesieniu** widzenie***; ujrzałem jakiś przedmiot zstępujący jakby wielkie płótno, za cztery rogi spuszczone z nieba i dotarło aż do mnie;

Jr 1,11; Ez 2,9

*dost.: *zobaczyłem*; **gr.: *ekstasis* - *wytrącenie umysłu z normalnego stanu, uniesienie, zachwyt, ekstaza*; ***por. Mt 17,9*

6. Wpatrując się w nie uważnie, przyglądałem się i zobaczyłem czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba;

7. I usłyszałem głos skierowany* do mnie: Wstań, Piotrze! Zabijaj** i zjedz.

*dost. *mówiący*; **lub: *zabijaj w ofierze*

8. I powiedziałem: Przenigdy, Panie! Gdyż nic z tego wszystkiego, co skalane lub nieczyste nigdy nie weszło do moich ust.

9. A głos z nieba po raz drugi mi odpowiedział: *Tego, co Bóg oczyścił, ty nie uważaj za skalane*.*

*lub: *nie miej za pospolite*

10. A to stało się trzykrotnie. I z powrotem wszystko zostało wciągnięte do nieba.

11. I oto zaraz* trzej mężowie posłani do mnie z Cezarei stanęli przed domem, w którym byłem.

*lub: *natychmiast, niezwłocznie*

12. A Duch powiedział mi, abym poszedł razem z nimi, nie wahając się. A szło ze mną także tych sześciu braci i weszliśmy do domu tego człowieka;

J 16,13

13. On też oznajmił nam, jak zobaczył anioła, który stanął w jego domu i powiedział mu:

Poślį mężczyzn do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem;

14. On powie ci słowa, przez które zostaniesz zbawiony ty i cały twój dom. Dz 16,31

15. A gdy zacząłem mówić, zastąpił* na nich Duch Święty, tak jak i na nas na początku.

gr.: epipipto - spaść na - por. Dz 10,44 Dz 2,1-4; 10,44

16. I przypomniałem* sobie Słowo Pana, gdy mówił: Jan chrzczył** w wodzie, ale wy zostaniecie ochrzczeni w Duchu Świętym.

*dost.: zostało mi przypomniiane J 14,26; Dz 1,5; 19,4;

**lub: zamurzał J 1,33; Dz 10,47; Rz 6,1-5

17. Jeśli więc dał im Bóg ten sam* dar, jak i nam, którzy uwierzyliśmy w Pana Jezusa Chrystusa, to kim ja jestem, bym mógł zabronić tego Bogu? *lub: równy J 3,16; Rz 5,5; 6,23

18. A gdy to usłyszeli, uspokoił się i oddali chwałę Bogu, mówiąc: Tak więc i poganom dał Bóg upamiętanie* ku życiu. Łk 15,7; 24,47;

*gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie 2Tm 2,25

19. A wtedy* ci, których rozproszyło prześladowanie, jakie stało się z powodu Szczepana, dotarli aż do Fenicji i do Cypru, i do Antiochii, nikomu nie głosząc Słowa, tylko samym Żydom. *dost.: ci rzeczywiście więc - por. Dz 8,4*

20. A niektórych z nich byli ludźmi z Cypru i z Cyreny; ci weszli do Antiochii, przemawiali też do hellenistów*, głosząc dobrą nowinę Pana Jezusa. *tj. Żydów mówiących po grecku lub Greków

21. I była z nimi ręka Pana i wielka liczba tych, którzy uwierzyli, nawróciła się do Pana.

22. Wieść* o nich dotarła do uszu zboru** w Jerozolimie; i wysłali Barnabę, aby poszedł aż do Antiochii. *lub: słowo, sprawa

**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne

23. Ten, gdy tam przybył, widząc łaskę Boga, uradował się i zachęcał wszystkich, aby w postanowieniu* serca trwali przy Panu.

*gr.: prothesis - wcześniejsze postanowienie, plan, chleb ofiarny

24. Był to bowiem mąż dobry i pełen Ducha Świętego, i wiary. I została przyłączona* do Pana wielka rzesza ludzi. Mt 12,35; Łk 23,50

*gr.: prostithemi - włożyć do, dodać, powierzać coś komuś

25. I poszedł Barnaba do Tarsu, aby odszukać Saula, a gdy go znalazł, przyprowadził do Antiochii.

26. A stało się, że przez cały rok zgromadzali się w tym zborze, nauczając znaczną rzeszę ludzi; w Antiochii także uczniowie po raz pierwszy zostali nazwani* chrześcijanami.

*w gr. słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12. 22

27. A w tych dniach przyszli do Antiochii prorocy z Jerozolimy.

28. A gdy powstał jeden z nich, o imieniu Agabus, wskazał* przez Ducha, że będzie wielki głód w całej zamieszkałej ziemi, który też nastal za cesarza Klaudiusza. Dz 21,10

*gr.: semaino - dać znak, zaznaczyć, zawiadomić, ujawnić

29. Uczniowie więc postanowili, tak jak każdego z nich było stać, posłać pomoc* braćciom mieszkającym w Judei. Ga 2,10;

*dost.: na służbę (chleba) - gr.: diakonia 2Kor 8,12; 1P 4,10

30. Co też uczynili, posyłając ją do starszych przez ręce Barnaby i Saula. Tt 1,5; Dz 14,23

12A w tym czasie, król Herod podniósł rękę, aby wyrządzić zło* niektórym ze zboru, *gr.: kakoo - krzywdzić, trapić, uciskać

2.A Jakuba, brata Jana, zgładził mieczem.

3. I widząc, że podobało się to Żydom, posunął się dalej* i pojął także Piotra; a były to dni Przaśników; *dost.: dodał coś Wj 13,3-7

4. A po schwyтaniu, umieścił go w więzieniu, przekazując czterem czwórkom żołnierzy, aby go strzegli, chcąc po święcie Paschy wyprowadzić go ludowi. Łk 22,1

5. Strzeżono więc pilnie Piotra w więzieniu, a zbór zanosił żarliwą* modlitwę za nim do Boga. *gr.: men - part. uzmac. Ef 6,18; 1Tes 5,17

6. A gdy Herod zamierzał go wyprowadzić na stracenie, Piotr spał tej nocy między dwoma żołnierzami, związany dwoma łańcuchami, strażnicy także strzegli więzienia przed drzwiami.

7. I oto anioł PANA stanął przy nim, a światłość zajaśniała w celi; i trącił* Piotra w bok, obudził go, mówiąc: Wstań szybko! I opadły łańcuchy z jego rąk. *dost.: uderzył

8. I anioł też powiedział do niego: Opasz się i podwiąż swoje sandały. I uczynił tak. I rzekł mu: Narzuć na siebie swój płaszcz i podążaj za mną.

9. I gdy wyszedł, podążał za nim, a nie wiedział, że prawdą jest to, co się działo za sprawą anioła, lecz uważał*, że ogląda widzenie**.

*lub: miałem; **gr.: horama - wizja, sen, obraz od Boga

10. A po przejściu obok pierwszej i drugiej straży, doszli do żelaznej bramy wiodącej do miasta, która samorzutnie* im się otworzyła. I gdy wyszli, poszli dalej o jedną ulicę, i zaraz odstąpił anioł od niego. *gr.: automatos

11. A gdy Piotr doszedł* do siebie*, powiedział: Teraz prawdziwie wiem, że Pan posłał swojego anioła i wyrwał mnie z ręki Heroda i ze wszystkiego, czego oczekiwał lud żydowski. *dosł.: stał się w sobie samym

Łk 15,17

12. I gdy to sobie uświadomił, przyszedł do domu Marii, matki Jana, którego nazywano Markiem, gdzie było wielu zgromadzonych i modlących się.

Iz 65,24; Dn 9,21; Mt 18,19

13. A gdy Piotr zapukał do drzwi bramy, wyszła służąca* o imieniu Rode, aby posłuchać; *gr.: *paidiske - dziewczynka, służąca, młoda niewolnica*

14. I gdy rozpoznała głos Piotra, z radości nie otworzyła bramy, ale wbiegła i oznajmiła, że Piotr stoi przed bramą.

Dz 1,14; Mt 28,8

15. A oni powiedzieli do niej: Szalejesz! Ona natomiast twierdziła stanowczo*, że tak jest. A oni mówili: To jest jego anioł.

*gr.: *diischyridzomai - upierać się o, twierdzić stanowczo*

16. Ale Piotr nie przestawał pukać; a gdy otworzyli, widząc go, zdumieli się.

17. I dał im znak ręką, aby umilkli; opowiedział im, jak go Pan wyprowadził z więzienia i powiedział: Oznajmijcie to Jakubowi i braciom. A gdy wyszedł, udał się na inne miejsce.

18. A gdy nastał dzień, niemały zamęt powstał wśród żołnierzy, co mianowicie stało się z Piotrem.

19. Herod więc przeprowadził poszukiwania, a ponieważ go nie znalazł, osądził strażników i kazał ich odprowadzić do więzienia*; a gdy zszedł** z Judei do Cezarei, tam przebywał. *tub: na miejsce kaźni; **tj. zejść z góry

20. A Herod toczył zacięty spór z mieszkańcami Tyru i Sydonu; więc oni jednomyślnie przyszli do niego, po przekonaniu Błasta, mającego nadzór nad sypialnią* króla, prosili o pokój, dlatego że kraina ich pobierała żywność z ziemi królewskiej. *tj. podkomorzy

21. A wyznaczonemu dnia Herod odział się w szatę królewską i usiadł na sędziowskim tronie*, i przemawiał do nich publicznie.

*gr.: *bema - trybuna, krzesło, tron sędziowski*

22. A lud wykrzykiwał: To głos Boga, a nie człowieka.

Dz 14,10; Ps 12,2

23. I natychmiast uderzył* go anioł PANA, za to, że nie oddał chwały Bogu; potem stoczony przez robactwo, oddał ostatnie technienie. *por. w 7*

2Sm 24,17; 2Kr1 19,35; Iz 37,36; Dz 14,10-15

24. A Słowo Boże rosło i pomnażało się.

25. A Barnaba i Saul, po wypełnieniu posłannictwa*, wrócili z Jerozolimy, biorąc ze sobą także Jana, którego nazywano Markiem. *gr.: *diakonía - służba, służenie komuś, pomaganie*

13 A byli w Antiochii, w zborze, który tam był, pewni prorocy i nauczyciele jak*: Barnaba i Symeon, zwany Niger, i Lucjusz Cyrenejczyk, i Manaen, który był też* wychowany z Herodem tetrarchą**, i Saul.

*gr.: *te - jak i, także; **tj. zarządca 1/4 kraju, pod władzą Rzymu*

2. A gdy oni pełnili służbę Panu i pościli, Duch Święty powiedział: Odlączcie mi więc* Barnabę i Saula do tego dzieła, do którego ich powołałem.

Kol 4,17; 1Kor 7,5; Dz 8,29

*gr.: *de - niezwołanie, własnie, na pewno, prawdziwie*
3. Wtedy po zakończeniu postu i modlitwy, włożyli na nich ręce i uwolnili* ich do tego dzieła.

Lb 27,23; 1Tm 4,14; 5,22

*gr.: *apolyo - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać*
4. Oni więc, istotnie* będąc wysłani przez Ducha Świętego, przyszli do Seleucji, stamtąd też** odpłynęli na Cypr.

Dz 20,23; J 14,26

*gr.: *men - part. wznac. - prawdziwie, istotnie; **por. w 1**

5. I gdy stanęli w Salamynie, głosili Słowo Boże w synagogach żydowskich, a mieli ze sobą i Jana jako pomocnika*.

Mk 2,2; 2Tm 4,2;

*gr.: *hyperetes - sluga, podwładny - 1Kor 4,1*** Tt 1,3

6. A gdy przeszli wyspę aż do Pafos, znaleźli pewnego maga*, fałszywego proroka, Żyda, o imieniu Bar-Jezus,

Wj 7,11; 22,18; Kpl 20,6

*tj. *medrzec perski, nauczyciel zajmujący się astrologią*

7. Który był przy prokonsulu* Sergiuszu Pawle, mężu roztropnym. Ten wraz do siebie Barnabę i Saula, pragnąc usłyszeć Słowo Boże. *tj. *ryzymskim namiestniku prowincji konsularnej*

8. Ale przeciwstawiał się im Elymas, mag – tak bowiem jest tłumaczone jego imię – starając* się odwrócić prokonsula od wiary.

*tub: *szukając (sposobu), dążąc* Mt 23,13; Łk 11,52

9. A Saul, zwany też Pawłem, napełniony Duchem Świętym, gdy spojrział na niego uważnie*,

*tub: *utkwic wzrok, wpatrywać się* Dz 4,8

10. Powiedział: O pełen wszelkiej zdrady i wszelkiej przewrotności, synu diabła, nieprzyjacielu wszelkiej sprawiedliwości Czy nie przestaniesz wykrzywiać* prostych dróg Pana? *tub: *przekręcać, psuć* J 8,44; 1J 3,8; Ga 1,6

11. A oto teraz ręka Pana na tobie, będziesz ślepy i do pewnego czasu nie będziesz widział słońca. I natychmiast spadły na nie-

go mrok i ciemność, a krążąc dookoła, szukał, by *ktoś* poprowadził go za rękę.

12. Wtedy prokonsul, widząc, co się stało, uwierzył, zdumiony^{*} z powodu nauki Pana.

^{*}gr.: *ekplesso - walnąć, wypędzić ciorem*, Mt 7,28; Dz 2,42
[†]gr.: *stąd potocz. - być oszołomionym, przerażonym, zdumionym*

13. A po wypłynięciu z Pafos, Paweł i ci, *którzy byli* przy nim, przybyli do Perge w Pamfilii. A Jan odłączył się od nich i wrócił do Jeruzolimy.

14. Oni zatem, po przejściu przez Perge, przybyli do Antiochii Pizydyjskiej, i gdy weszli do synagogi w dzień sabatu, usiedli.

15. A po odczytaniu Prawa i Proroków, posłali do nich przełożeni synagogi, mówiąc: Mężowie bracia! Jeśli jest w was słowo *zachęty*^{*} do ludu, mówcie.

Dz 15,21; Hbr 10,25

^{*}gr.: *paraklisis - zachęta, pociecha, pomoc, obrona*

16. A Paweł powstał^{*} i skinął ręką i powiedział: Mężowie Izraelici, i wy bojący^{**} się Boga, posłuchajcie!

Ps 67,7; Łk 1,50; 23,40

^{*}podczas przemawiania Rzymianie stali, a Żydzi siedzieli

^{**}gr. określenie hebr. *ger toszaw - nieobrzezani a wierzący w monoteizm poganie zachowujący prawa Noachidów - Dz 15,29*

17. Bóg ludu tego, Izraela, wybrał sobie najszych ojców i wywyższył lud na obczyźnie w ziemi egipskiej, i wyprowadził ich z niej z podniesionym ramieniem.

18. I przez blisko czterdzieści lat znosił ich sposób życia na pustyni.

19. A gdy zniszczył siedem narodów w ziemi Kanaan, rozdzielił^{*} im ich ziemię przez losowanie.

^{*}lub: *dał im w dziedzictwo ich ziemię*

20. I potem przez blisko czterysta pięćdziesiąt lat dawał im sędziów, aż do proroka Samuela.

Rt 1,1; 1Sm 3,20

21. Wtedy zażądali króla i dał im Bóg *na* czterdzieści lat Saula, syna Kisza, mężczyznę z pokolenia Beniamina.

1Sm 12,12; 15,1

22. A gdy go odsunął, wzbudził im na króla Dawida, o którym też zaświadczył, gdy powiedział: Znalazłem Dawida, syna Jessego, męża według mojego serca, który wypełni cała^{*} moją wolę.

^{*}lub: *wszelką* 1Sm 13,14; Ps 89,21

23. Z jego to potomstwa^{*}, zgodnie z obietnicą, Bóg wzbudził Izraelowi Zbawiciela, Jezusa,

^{*}lub: *nasienia* 2Sm 7,12; Ps 132,11; Łz 11,1; 43,11

24. Przed Jego przyjściem^{*}, Jan wcześniej głosił chrzest^{**} upamiętania^{***} całemu ludowi Izraela,

^{*}dost.: *przed wejściem Jego oblicza*

^{**}gr.: *baptidzo - por. Mt 3,11*; ^{***}gr.: *metanoia - por. 2P 3,9*

25. A gdy Jan wypełniał już swój bieg *życia*, powiedział: Za kogo mnie uważacie?

To nie ja jestem *Nim*, ale oto przychodzi po mnie Ten, któremu nie jestem godny rozwiązać *rzemienia* sandału u Jego stóp.

26. Mężowie bracia, synowie rodu Abrahama i ci, którzy między wami boją^{*} się Boga! Do was zostało posłane słowo o tym zbawieniu.

^{*}por. u 16**

Iz 51,1

27. Bowiem ci, którzy mieszkają w Jeruzolimie i ich przełożeni nie poznali Go, a przez osądzenie wypełni słowa^{*} Proroków, które w każdy sabat są odczytywane;

^{*}dost.: *głosy*

28. Choć nie znaleźli w *Nim* żadnego powodu *uzasadniającego wyrok* śmierci, domagali się od Piłata, aby został zabity.

29. A gdy wykonali wszystko, co o *Nim* jest napisane, zdjęli Go z drzewa i złożyli do grobowca.

Dz 2,24.32; 3,15; 4,10

30. Bóg jednak wzbudził Go z martwych.

31. On *też* ukazywał się przez wiele dni tym, którzy z Galilei razem z *Nim* weszli do Jeruzolimy, ci są Jego świadkami wobec ludu.

32. I my głosimy wam dobrą nowinę o obietnicy złożonej^{*} ojcom, że tę Bóg wypełnił ich dzieciom, wzbudzając Jezusa,

^{*}dost.: *która stała się*

Iz 40,9; Jr 23,5

33. Jak też w Psalmie drugim jest napisane: Ty jesteś moim Synem, Ja dzisiaj ciebie zrodziłem.

Ps 2,7; Hbr 1,5; 5,5

34. A że Go wzbudził z martwych, aby już więcej nie miał wrócić do zepsucia, powiedział tak: Dam wam święte *obietnice* Dawida – godne zaufania.

Iz 55,3

35. Dlatego i na innym *miejscu* mówi: Nie dasz swojemu Świętemu zobaczyć^{*} zepsucia^{**}.

^{*}gr.: *eido - dostrzegać, widzieć, badać, znać, doświadczyć*

^{**}gr.: *diathora - skażenie, zepsucie* Ps 16,10; 49,9; Dz 2,27

36. Dawid bowiem prawdziwie usłużył swojemu pokoleniu, zgodnie z wolą Boga zasnął^{*} i został przyłączony do swoich ojców, i widział zepsucie;

^{*}dost.: *został uspiomy*

37. Lecz Ten, którego Bóg wzbudził, nie zobaczył^{*} zepsucia.

^{*}por. u 35*

38. Niech więc będzie wam wiadome, mężowie bracia, że przez Niego^{*} jest wam głoszone odpuszczenie^{**} grzechów,

Łk 24,47;

^{*}dost.: *Tego*; ^{**}lub: *uwolnienie, wyzwolenie* Ef 1,7

39. I *to* od wszystkich, *co do* których nie mogliście zostać uznani za sprawiedliwych

przez Prawo Mojżesza. W Nim, każdy wierzący* zostaje uznany za sprawiedliwego.

*wierzący - czas teraż. ciągły str. czynna Rz 3,24; 4,5; 5,1; 10,4

40. Uważajcie więc, aby nie przyszło na was to, co zostało powiedziane u Proroków:

41. Zobaczcie, szyderycy, zdiwicie się i zgńście; gdyż Ja czynię za waszych dni dzieło, w które nie uwierzycie, jeśli ktoś będzie wam je opowiadał*. *lub: opowiadał szczegółowo, w pełni

42. A gdy oni wychodzili z synagogi żydowskiej, prosili ich poganie, aby też i w następny sabat mówili do nich te słowa.

43. A gdy zgromadzenie zostało rozwiązane, poszło wielu Żydów i pobożnych prozelitów* za Pawłem i Barnabą, którzy rozmawiali z nimi, i przekonywali ich, aby trwali w łasce Bożej.

Ga 5,4; Hbr 12,15; 1P 5,12

tj. poganie wyznający judaizm - „przeciłki bramy” - hebr. ger ha-saar - całkowicie podlegający Prawu Mojsz. po dokonaniu obrzezania - mężczyźni a kobiety kąpiel rytualnej w obecności trzech świadków - por. w. 16 i Dz 2,11; 6,5; 13,43; 17,4,17

44. A w następny sabat niemal całe miasto zgromadziło się, aby usłyszeć Słowo Boga.

45. A Żydzi, widząc tłumy, zostali napelnieni zazdrością, sprzeciwiali się temu, co mówił Paweł, mówiąc i bluźniąc przeciwko temu.

Dz 17,5; Mt 27,18; Łk 15,25

46. A Paweł i Barnaba śmiało przemawiali, mówiąc: Konieczne było, wam najpierw opowiedzieć Słowo Boga; ale ponieważ je odrzucacie i uważacie się za niegodnych życia wiecznego, oto zwracamy się do pogan.

47. Tak bowiem nakazał nam PAN: Ustanowiłem* Cię światłem dla pogan, abyś był niosącym zbawienie** aż po krańce ziemi.

gr: tithemi - por. J 15,16; **dost.: dla zbawienia Iz 42,6; Jr 16,19

48. A słysząc to poganie, radowali się i oddali chwałę Słowu Pana, i uwierzyli, ilu ich było przeznaczonych* do życia wiecznego.

*gr: tasso - ustawić w szyk, wyznaczyć do, uznać, mianować

49. A Słowo Pana było roznoszone po całej krainie.

Ps 138,2; J 11,52

50. A Żydzi podburzyli pobożne* i dostojne kobiety oraz znaczących obywateli miasta, i wzbudzili prześladowanie przeciwko Pawłowi i Barnabie, i wyrzucili ich ze swoich granic. *lub: czczące Boga - por. Dz 13,16*

51. Oni natomiast, strząsnęli na nich proch ze swoich stóp i przybyli do Ikonium.

52. A uczniowie byli wypełniani* radością i Duchem Świętym. *czas przeszły niedokonany

14A w Ikonium stało się tak samo: weszli do synagogi żydowskiej i przemawiali tak, że uwierzyła wielka rzesza* Żydów i Greków. *por. Mk 3,7*

2. Jednak ci Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa*, podburzyli i źle usposobili dusze pogan przeciwko braciom.

J 3,36; Dz 28,4

*gr: apeithes - nieuległy, nieposłuszny, oporny

3. Przebywali tam więc przez dłuższy czas, śmiało mówiąc dzięki Panu, który poświadczał słowo* swojej łaski i sprawiał, że przez ich ręce działy się znaki i cuda.

1Kor 16,8;

*lub: poświadczał słowem

Mk 16,20; Hbr 2,4

4. Jednak ludność miasta została rozdarta, jedni* wprawdzie** byli z** Żydami, a drudzy z** apostołami. *dost.: ci; *gr: men - Dz 13,4*; ***razem z

5. Gdy więc nastął tłum*, poganie i Żydzi ze swoimi przełożonymi chcieli ich znieważyc i ukamienować.

Mt 5,44; Łk 6,28; Dz 21,27

*gr: horne - gwałtowny ruch, impuls, urogi ruch, napasł

6. Świadomi tego, uszli do miast Likaonii – do Listry i do Derbe oraz okolicy,

7. I tam głosili* Ewangelię. *dost.: byli głoszącymi

8. A był pewien mąż w Listrze, o bezwładnych nogach, który siedział, bo był chromy już w łonie swojej matki i nigdy nie chodził.

9. Ten słuchał przemawiającego Pawła, który patrząc uważnie na niego, i widząc, że ma wiarę, by zostać uzdrowionym,

Mk 2,5

10. Powiedział potężnym głosem: Stań prosto* na swoje nogi! A on poderwał się i zaczął chodzić. *dost.: powstań na stopy swoje proste

11. A tłumy, widząc, co uczynił Paweł, podniosły swój głos, mówiąc po likańsku: Bogowie stali się podobni ludziom i zstąpili do nas.

12. Tak więc zaczęli nazywać Barnabę Zeusem, a Pawła Hermesem, ponieważ on przewodził** w mowie. *gr: men; **lub: dowodził, stał na czele

13. A kapłan Zeusa, ze świątyni* będącej przed ich miastem, przyprowadził do bram woły z wieńcami i chciał wraz z ludem złożyć im ofiarę.

Dn 2,46; Dz 19,35; 10,25

14. Słyszając to apostołowie* Barnaba i Paweł, rozdarli swoje szaty i wpadli w tłum, krzycząc** i wołając***.

Ga 1,19; Ef 4,11; 1Tes 2,7

*gr: apostolos - wysłannik, posłaniec wysłany z rozkazami
**gr: kradzo - krzyczeć, wołać. ***dost.: mówiąc - początek u 15

15. Ludzie! Dlaczego to czynicie? I my jesteśmy ludźmi, poddani tym samym doznaniom** co wy, głoszącymi wam dobrą nowinę, abyście odwrócili się od tych marnośći** do

Boga żywego, który uczynił niebo i ziemię, i morze, i wszystko, co w nich jest; Jk 5,17;

**lub: mężowie; **cierpieniem; ***tego co puste, bezużyteczne*

16. Który w minionych pokoleniach dopuścił wszystkim poganom* chodzić swoimi drogami, **lub: narodom - gr: ethnos - por: Mt 21,43**

17. Jednakże w żadnym razie nie przestawał dawać o sobie świadectwa, czyniąc dobro, dając nam z nieba deszcze i czasy urodzajne, napelniając pokarmem i radością nasze serca. Iz 44,9-10; Dz 17,30; 1Kor 8,4; Obj 22,9

18. A to mówiąc, z trudem uspokoił* tłumy, *aby* nie złożyli im ofiary. **lub: powstrzymali*

19. Przybyli jednak z Antiochii* i z Ikonium Żydzi, którzy przekonali tłumy, i ukamienowali Pawła, i wyweleki go na zewnątrz miasta sądząc, że umarł. **por. u. 21***

20. Lecz gdy otoczyli go uczniowie, wstał i wszedł do miasta, a następnego dnia odszedł z Barnabą do Derbe.

21. I po ogłoszeniu dobrej nowiny temu miastu i pozyskaniu* znacznego grona uczniów, wrócił do Listry i do Ikonium, i do Antiochii*,

**dost.: uczynieniu uczniami; Lk 20,1; Dz 8,25; P 1,12*

***cf. Antiochii Pizydyskiej a nie Antiochii Syryjskiej u w. 26*

22. Utwierdzając* dusze uczniów i zachęcając, aby trwali w wierze, mówiąc, że przez wiele ucisków trzeba** nam wejść do Królestwa Bożego. **lub: jest konieczne, musimy*

23. A gdy im w każdym zborze ustanowili* starszych w modlitwie z postem, powierzyli* ich Panu, w którego uwierzyli. 1Tm 5,22; Tt 1,5

**cheirotoneo - wyznaczać przez wyciągnięcie (włożenie) rąk - por: 1Sm 16,13 LXX; **lub: przekazali pod pieczę*

24. I gdy przeszli Pizydję, przybyli do Pamfilii.

25. A gdy opowiedzieli Słowo w Perge, zeszedli do Atalii. Dz 8,25; 15,36; Mk 2,2

26. I stamtąd odpylnęli do Antiochii, gdzie zostali oddani* łasce Bożej ku temu dziełu, które wypełnili. **lub: przekazani, powierzeni*

27. A gdy tam przybyli i zgromadzili zbor, oznajmili, jak wiele Bóg przez nich* uczynił, i że otworzył poganom drzwi wiary.

**lub: z nimi Dz 20,8; 1Kor 5,4; 14,23; Hbr 10,25*

28. I spędzili tam niemały czas z uczniami.

15 A z Judei przybyli jacyś ludzie i nacucali braci: Jeśli nie dacie się obrzezać według zwyczaju* Mojżesza, nie możecie zostać zbawieni. **gr: ethos - por: Lk 2,27** Ga 2,2.12

2. Gdy więc powstał zatarg i niemały spór między Pawłem i Barnabą a tamtymi, wyznaczono, aby Paweł i Barnaba, i niektórzy inni poszli* z nimi do apostołów i do starszych do Jeruzolimy z powodu tego sporu.

**dost.: wspiąć się - gr: anabaino - iść w górę, wstąpić, wzniesić*

3. Ci więc, wyprawieni* przez zbor, przechodzili przez Fenicję i przez Samarię, opowiadając szczegółowo o nawróceniu pogan, sprawiając tym wielką radość wszystkim braciom. **lub: zaopatrzeni - z gr: partykulą wzmacniającą - men*

4. A gdy przybyli do Jeruzolimy, zostali przyjęci przez zbor i przez apostołów, i starszych, i opowiedzieli to, co Bóg przez nich uczynił.

5. Lecz powstałi niektórzy ze stronnictwa faryzeuszów, którzy uwierzyli, mówiąc: Trzeba ich obrzeżować, a także nakazać, aby zachowywali Prawo Mojżesza. Flp 3,5

6. Zgromadzili się więc apostołowie i starsi, aby rozpatrzyć tę sprawę.

7. A gdy doszło do długiej dyskusji*, powstał Piotr i powiedział do nich: Mężowie bracia! Wy wiecie, że od dawnych dni Bóg pośród nas dokonał wyboru, aby przez moje usta poganie usłyszeli słowa Ewangelii i uwierzyli. Flp 2,14; Mt 16,18; Ga 2,7

**gr: syzdetesis - wzajemne zadawanie sobie pytań, rozprawianie*

8. A Bóg, który zna serca, wydał im świadectwo, i dał im Ducha Świętego, tak jak i nam;

9. I nie uczynił żadnej różnicy między nami a nimi, gdy wiarą oczyścił ich serca.

10. Teraz więc, dlaczego wystawiacie Boga na próbę*, wkładając na kark ucniowie jarzmo, którego ani nasi ojcowie, ani my nie mieliśmy siły unieść? **por: Ga 6,1*** Wj 17,2; Hbr 3,9

11. Ale wierzymy, że przez łaskę Pana Jezusa Chrystusa zostaliśmy zbawieni, i w ten sam sposób i oni. Rz 3,24; Ga 2,16; Ef 2,7-9

12. Wtedy umilkło całe to mnóstwo *zgromadzonych* i słuchali Barnaby i Pawła, opowiadających*, jak wielkie znaki i cuda czynił Bóg przez nich między poganami.

**gr: eksegeomai - opowiadać o Bożym działaniu, wykladać*

13. A po nich, *gdy* umilkli, odpowiedział Jakub, mówiąc: Mężowie bracia, posłuchajcie mnie!

14. Szymon opowiedział*, jak najpierw Bóg zatroszczył** się o to, aby wziąć z pogan lud dla swojego*** imienia. **gr: eksegeomai - por. u. 12**

***lub: patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać; ***dost.: Jego*

15. A z tym współbrzmia* słowa Proroków, tak, jak jest napisane: **lub: zgadzają się* Am 9,11

16. Potem* przywróć i odbuduj upadły** przybytek*** Dawida, i to, co zniszczone odbuduj i *znou* prosto go postawie;

*dosl.: po tych; ** który jest upadły; ***lub: namiot

17. Aby w ten sposób pozostali spośród ludzi szukali PANA i wszyscy poganie, wśród których wzywane jest moje imię nad nimi, mówi PAN, który to wszystko czyni. Iz 2,3

18. Znane są Bogu od wieków* wszystkie Jego dzieła **dosl.: wieka; **lub: czyny* Iz 49,6; 66,19

19. Dlatego ja sądzę, że nie należy niepokoić tych, którzy nawracają się z pogan do Boga;

20. Ale powiadomić *ich* listem, aby wstrzymywali się od *tego*, co skazuje przez bożki, od nierządu, *od tego*, co uduszone, i od krwi.

Rdz 9,4; Kpl 3,17; 7,26-27; Ez 33,25; Kol 3,5; 1Tes 4,3

21. Albowiem Mojżesz od dawnych pokoleń ma w każdym mieście tych, którzy go głoszą w synagogach, *bo* czyta się *go* w każdy sabat.

22. Wtedy apostołowie i starsi razem z całym zeborem uznali za słuszne, aby razem z Pawłem i z Barnabą posłać do Antiochii wybranych spośród siebie mężów, to jest Judę, którego zwano Barsabaszem i Sylasa, mężów przewodzących* wśród braci,

*lub: stojących na czele Dz 1,23; 1Tes 1,1

23. Po napisaniu swoją ręką tego oto: Apostołowie i starsi, i bracia, braciom z pogan w Antiochii i w Syrii, i w Cylicji, *przesyłają* pozdrowienie*; **gr.: chairō - 2J 1,10* i Flp 4,4**

24. Ponieważ usłyszeliśmy, że niektórzy, po wyjściu spośród nas, niepokoją was słowami i wprowadzają zamęt w wasze dusze, mówiąc, że musicie się zostać obrzezani i zachowywać Prawo, czego im nie nakazaliśmy,

25. Uznaliśmy za słuszne będąc jednomyślni, posłać do was wybranych mężów, razem z naszymi umiłowanymi Barnabą i Pawłem,

26. Ludźmi, którzy oddają* swoje dusze dla imienia Pana naszego, Jezusa Chrystusa. **tj. oddawać się w czujes ręce - czas teraż. wymik. z czasu prze.*

27. Dlatego posłaliśmy Judę i Sylasa, którzy wam powiedzą to samo ustnie.

28. Albowiem uznaliśmy za słuszne, Duch Święty i my, aby nie nakładać na was żadnego większego* ciężaru, oprócz tych *rzeczy* koniecznych: **lub: nie kłaść już więcej*

29. Wstrzymywać się od *tego*, co ofiarowane

bożkom i *od* krwi, i *od tego*, co uduszone, i *od* nierządu – trzymając* samych siebie z daleka od *tego*, dobrze uczynicie. Bądźcie zdrowi. **lub: strzegąc, przestrzegając stale lub starannie*

30. Więc ci, gdy już* zostali odprawieni**, zeszli do Antiochii i gdy zgrupowali wielu *braci*, oddali list. **gr.: men - por. Dz 15,3* Dz 21,22; Ga 2,11*

*gr.: apolyto - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać

31. A gdy *go* przeczytali, radowali się z tej zachęty*. **gr.: paraklisis - zachęta, poruszająca mowa*

32. A Juda i Sylas, *którzy* sami byli prorokami, licznymi słowami zachęcali i utwierdzili* braci. **gr.: episteridzo - umacniać, wzmocnić bardziej*

33. A przebywając tam przez pewien czas, zostali odprawieni w pokoju przez braci do apostołów*. **gr.: apóstolos - poseł, posłaniec, wystawnik*

34. Sylas jednak uznał za słuszne* tam pozostać. **gr.: dokeo - wydawać się, sądzić, uznawać ważność*

35. Paweł natomiast i Barnaba przebywali w Antiochii, nauczając i głosząc dobrą nowinę – wraz z wieloma innymi – Słowo Pana.

36. A po pewnym* czasie* powiedział Paweł do Barnaby: Wróćmy i przyjrzyjmy się, jak się mają nasi bracia w każdym mieście, w którym głosiliśmy Słowo Pana. **dosl.: jakiś dniach*

37. A Barnaba postanowił zabrać ze sobą Jana, zwanego Markiem.

38. Lecz Paweł uznał za właściwe nie brać ze sobą *tego*, który odstąpił od nich w Pamfilii i nie poszedł razem z nimi do tej pracy.

39. Powstało ostre nieporozumienie*, tak że oni zostali oddzieleni od siebie; Barnaba wziął ze sobą Marka i popłynął na Cypr,

*gr.: parokszizmos - rozdrażnienie, uniesienie

40. Paweł natomiast wybrał Sylasa i wyszedł, powierzony* łasce Bożej przez braci.

gr.: paradidomi - oddać się w czujes ręce, powierzyć - por. w. 26

41. I przechodził Syrię i Cylicję, utwierdzając zbory.

Rz 16,16; 1Kor 11,16; 14,33

16 I przyszedł do Derbe i do Listry; a oto był tam pewien uczeń, o imieniu Tymoteusz, syn pewnej wierzącej żydowskiej kobiety i ojca Greka, 1Kor 4,17; 2Tm 1,5

2. Któremu bracia w Listrze i w Ikonium wydali *dobre* świadectwo.

3. Paweł chciał, aby ten razem z nim szedł, wziął go więc i obrzeztał ze względu na Żydów, będących w tych miejscach; bo wszyscy wiedzieli, że jego ojciec był Grekiem.

4. A gdy przechodzili przez miasta, przekazywali im do przestrzegania postanowienia powzięte przez apostołów i starszych w Jerozolimie.

5. Toteż zbory prawdziwie* utwierdzały się w wierze i w każdym dniu wzrastały liczebnie. *gr: *men - partykuła wzmacniająca*

6. A gdy przeszli Frygię i krainę Galacką, zostali powstrzymani* przez Ducha Świętego, przepadł powiedzeniem Słowa Bożego w Azji, *gr: *koljo - powstrzymywać, odmawiać, nie dopuścić*

7. A gdy przybyli do Mizji, próbowali wyruszyć do Bitynii, lecz Duch im nie pozwolił*. *gr: *ouk eao - nie pozwolić komuś robić jak się samemu chce*

8. A gdy minęli Mizję, zeszli do Troady.

9. I Paweł ujrzał w nocy widzenie*: Pewien mężczyzna, Macedończyk, stał i prosił go, mówiąc: Przeprowadź się do Macedonii i pomóż nam. *gr: *horama - wizja, sen, obraz dany przez Boga*

10. A gdy on ujrzał tę wizję*, zaraz chcieliśmy udać się do Macedonii, wspólnie wnioskując, że Pan nas wezwał, abyśmy im głosili dobrą nowinę. *por. u: 9* Mk 16,15

11. Wyruszyliśmy więc z Troady, płynęliśmy wprost do Samotraki, a następnego dnia do Neopolu*, *tj. miasta portowego w Macedonii dziś Kavala

12. A stanął do Filippi, które jest kolonią rzymską, przodującym miastem okręgu Macedonii; i spędziliśmy w tym mieście kilka dni.

13. A w dzień sabatu wyszliśmy poza miasto nad rzekę, gdzie jak sądziliśmy* odbywały się modlitwy, i gdy usiedliśmy, przemówiliśmy do kobiet, które się zeszły. Dz 21,5

*gr: *nomidzo - mieć w zwyczaju, przestrzegać, przypuszczać*

14. A przysłuchiwała się temu pewna kobieta, czcząca* Boga, o imieniu Lidia, która sprzedawała purpurę z miasta Tiatyra, której Pan otworzył serce, aby uważnie słuchała tego, co mówił Paweł. *por. Dz 13,50*

15. A gdy została ochrzczona ona i jej dom, prosiła, mówiąc: Jeżeli uznaliście, że jestem wierząca w Pana, wejdźcie do mojego domu i zatrzymajcie się. I przynusiła nas.

*lub: *mieszkaćcie, trwajcie, pozostawajcie* Łk 24,29; 2Kor 5,14

16. I stało się, gdy szliśmy na miejsce modlitwy, że wyszła nam naprzeciw pewna służąca, mająca ducha wieszczego*, która wieszcząc** przynosiła wielki zysk swoim panom.

Ga 5,20; Pwt 18,10; 1Sm 28,7

*gr: *python - pierwotna nazwa wyroczeni delickiej (Pytia)*

**gr: *mantheoumai - wypowiadać wyrocznię, przepowiadać*

17. Ta, chodząc za Pawłem i za nami, wołała, mówiąc: Ci ludzie są sługami Boga Najwyższego, którzy głoszą nam drogę zbawienia.

18. A czyniła to przez wiele dni; ale Paweł, udrencyjny* odwrócił się i powiedział duchochowi: Rozkazuje ci w imieniu Jezusa Chrystusa, abyś wyszedł z niej. I w tej chwili* wyszedł. *dost.: *w tej godzinie - gr: hora - godzina - Mt 14,15**

19. A jej panowie, widząc, że zginęła nadzieja ich zysku, pojмали Pawła i Sylasa i powlekli ich na rynek przed przełożonych;

20. I postawili ich przed sprawującymi władzę*, mówiąc: Ci ludzie, będąc Żydami, niepokoją nasze miasto, Dz 18,2; 19,34

*gr: *strategos - dowódca armii, przywódca cywilny, urzędnik*

21. I głoszą zwyczaj*, których nam nie wolno przyjmować ani czynić, bo jesteście Rzymianami. *gr: *ethos - zwyczaj, obrządek, coś nakazanego*

22. I wraz z nimi wystąpił przeciwko nim tłum, a sprawujący władzę zdarli z nich szaty i rozkazali ich wychłostać*. *lub: *bić różgami*

23. I gdy im zadali wiele razów, wrzucili ich do więzienia i nakazali stróżowi więzienia, aby ich bacznie* strzegł. *dost.: *niezawodnie, pewnie*

24. Ten, gdy otrzymał taki rozkaz, wtrącił ich do wewnętrznej* części więzienia, a nogi ich zakął w drewniane dęby. *tj. najgłębszego lochu

25. A około północy, Paweł i Sylas modląc się, śpiewali hymny* Bogu, a więźniowie przysłuchiwali się im. *gr: *hymneo - por. Mt 26,30**

26. I nagle nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi, aż się zatrzęsły fundamenty więzienia i natychmiast otworzyły się wszystkie drzwi, i wszystkie więzy zostały rozluźnione*.

*lub: *zwolnione, puszczone*

Mt 28,2; Obj 6,12

27. A gdy został zbudzony stróż więzienia, widząc otwarte drzwi więzienia, dobył miecza i zamierzał się zabić, sądząc, że więźniowie pociękali.

28. Lecz Paweł zawołał potężnym* głosem, mówiąc: Nie czyn sobie nic złego, bo jesteśmy tu wszyscy. *gr: *mezas - wielki, potężny, doniosły*

29. I zażądał światła, wskoczył i drżący przypadł do nog Pawła i Sylasa.

30. I gdy wyprowadził ich na zewnątrz, powiedział: Panowie! Co mam czynić, abym został zbawiony? Dz 9,6; Łk 3,10

31. A oni powiedzieli: Uwierz w Pana Jezusa Chrystusa, a zostaniesz zbawiony ty i twój dom. Dz 8,37; 13,38-39; J 1,12; 3,36; Rz 10,9-13

32. I opowiedzieli mu Słowo Pana i wszystkim, *którzy byli* w jego domu. Dz 4,31

33. I przyjął ich w tej godzinie, w nocy, obmył ich *rany* po razach i natychmiast został ochrzczony, on i wszyscy jego *domownicy*.
34. Wprowadził ich też do swojego domu, zastawił im stół i weselił się z całym swoim domem, że uwierzył Bogu.

35. A gdy nastał dzień, sprawujący władzę posłali liktorów*, mówiąc: Wypuść tych ludzi.
*dost.: trzymający różgę - (jako znak władzy), woźny

36. Stróż więzienia z kolei oznajmił te słowa Pawłowi: Sprawujący władzę przysłali *ludzi*, abyście zostali zwolnieni; teraz więc wyjdźcie i idźcie w pokój.

37. Lecz Paweł powiedział im: Wychłostali nas, *ludzi* będących Rzymianami, publicznie, bez sądu, i wrzucili do więzienia; a teraz potajemnie nas wypędzają? O nie! Ale niech sami przyjdą i nas wyprowadzą. Prz 28,1

38. Wtedy liktorzy powiedzieli te słowa sprawującym władzę*. A ci zlekli się, słysząc, że są Rzymianami. *gr.: strategos - por. Dz 16,20*

39. A gdy przyszli, wzevali ich, a wyprowadzając, prosili*, by wyszli z miasta. *ub.: błagali

40. Po wyjściu z więzienia wstąpili do Lidii, a gdy zobaczyli braci, zachęcili ich i odeszli.

17 A gdy przeszli Amfipolis i Apolonię, przyszli do Tesaloniki*, gdzie była synagoga żydowska. *tj. ok. 148 km od Filippi

2. Paweł więc zgodnie ze swoim zwyczajem wszedł do nich i przez trzy sabaty wykładał* im z Pism, *gr.: dialegomai - dyskutować, rozmawiać Dz 18,4

3. Wyjaśniając* i powstając*, że Mesjasz** musiał cierpieć i powstać z martwych, i że tym Mesjaszem jest Jezus, którego ja wam głoszę. *gr.: dianoiō - otworzyć, spowodować zrozumienie
gr.: paratithēmi - por. 1P 4,19, ***ub.: Chrystus, Pokazaniec

4. A niektórzy z nich zostali przekonani i przyłączeni do Pawła i Sylasa, również wielka liczba czczących* *Boga* Greków, a także niemało wpływowych** kobiet. Dz 28,24

*tj. por. Dz 13,16**, *gr.: prōton - pieruszy, sąd: wybitny, przedni

5. Ale Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa, *powodowani* zazdrością, dobrali sobie jakichś niegodziwych mężczyzn z agory*, uczynili zbiegowisko i wznieśli rozruch w mieście; przybyli także pod dom Jazona, usiłując przyprowadzić ich do ludu. *tj. zrymku

6. A gdy ich nie znaleźli, ciągnęli Jazona i niektórych braci do przełożonych miasta, wołając: Ci, którzy wzburzyli cały zamieszkały świat, przybyli* i tutaj; *ub.: są obecni

7. A Jazon ich przyjął; a oni wszyscy działają przeciwko postanowieniom Cezara, mówiąc, że *кто* inny jest królem – Jezus.

8. I wzburzyli *tym* tłum i przełożonych miasta*, którzy to słyszeli. *gr.: politarches

9. A oni, otrzymawszy zabezpieczenie* od Jazona i od innych, wypuścili ich.

*gr.: hikanoō - dość dużo - sąd: kaucja - luc. satis accipio

10. A bracia zaraz w nocy wysłali Pawła i Sylasa do Berei, którzy gdy tam przybyli, chodzili do synagogi żydowskiej.

11. A ci byli szlachetniejsi od tych w Tesalonice, gdyż przyjęli Słowo Boże z całą gotowością, codziennie badając Pisma, czy tak się te *rzeczy* mają. Dz 8,14; 11,1; J 5,39; 2Tm 2,15

*gr.: prothymia - ochota, chęć, zapal umysłu, żartliwość

12. Wielu więc z nich prawdziwie uwierzyło, i dostojnych Greczynek, kobiet i niemało mężczyzn. Ps 25,8; J 2,23; 7,17; 8,30; 12,42

13. A gdy Żydzi z Tesaloniki dowiedzieli się, że i w Berei było ogłoszone* przez Pawła Słowo Boże, i tam przyszli, podburzając tłum. *gr.: katanagello - ogłaszać publicznie, rozgłaszać, zwiastować

14. A wtedy bracia natychmiast wysłali Pawła, aby szedł ku morzu*; a Sylas i Tymoteusz tam pozostali. *tj. ku Morzu Egejskiemu - około 35 km

15. A ci, którzy odprowadzali Pawła, doprowadzili go aż do Aten*, i gdy wzięli polecenie dla Sylasa i Tymoteusza, aby jak najszybciej przybyli do niego, odeszli. *około 550 km

16. A gdy Paweł oczekiwał ich w Atenach, burzył* się w nim jego duch, bo widział, że miasto jest pełne bożków. Wj 32,19; 1Kor 10,14

*gr.: parokismo - być pobudzonym, poruszonym, ostrym

17. I dlatego rozprawał w synagodze z Żydami i czczącymi *Boga**, i codziennie na rynku z tymi, z którymi się nadarzyło. *por. Dz 13,50*

18. A niektórzy z filozofów epikurejskich i stoickich spierali* się z nim, jedni mówili: Co chce powiedzieć ten bazarz**? A drudzy: Zdaje się, że jest zwiastunem obcych bóstw***; bo im głosił dobrą nowinę o Jezusie i powstaniu z *martwych*. Dz 9,29; 1Kor 3,18

*ub.: ścierał się z nim w walce; **pogardliwie: zbieracz nasion - człowiek nie posiadający własnych przekonań filozoficznych, który w trakcie dysputy reprezentuje poglądy innych
***gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon

19. Chwycili go i zaprowadzili na Areopag, mówiąc: Czy możemy wiedzieć, co to za nowa nauka, która przez ciebie jest głoszona?

20. Bo słyszymy^{*} jakieś obce *rzeczy*; chcemy więc wiedzieć, co to^{**} jest?

^{*}idiom - umosisz nam do uszu jakiegoś obce; ^{**}dosł.: te - l.mn.

21. Gdyż wszyscy Ateńscy i przebywający w tym kraju cudzoziemcy na nic innego nie mieli tyle czasu, co na mówienie albo słuchanie czegoś z najświeższych nowinek.

22. A Paweł stanął pośrodku Areopagu^{*} i powiedział: Mężowie ateńscy! Widzę, że we wszystkim jesteście bardzo^{**} religijni^{**}.

^{*} tj. Areios Pagos - wzgórze Aresa; ^{**} gr: deisidaimonesteros - bardzo bojący się bóstw, demonów, być religijnym, pobożnym

23. Przechodząc bowiem i przypatrując się waszym świętościom^{*}, znalazłem i ołtarz^{**}, na którym zostało napisane: Nieznanemu Bogu. Tego więc, którego nie znając czcicie, ja wam głoszę. ^{*}gr: sebasma - przedmiot boskiej czci - por. Dz 25,21*

^{**} ołtarz postawiony był przez Epimenidesa z Krety ok. 596 p.n.e;

24. Bóg, który uczynił świat i wszystko, co jest na nim, Ten, będąc PANEM nieba i ziemi, nie zamieszkuje w świątyniach uczynionych ręką,

Jr 10,11; Iz 66,1; Dz 4,24; 14,15; 7,48

25. Ani nie potrzebuje ludzkich rąk, aby był obsługiwany, *jak gdyby* czegoś dodatkowo potrzebował, ponieważ sam daje wszystkim życie i tchnienie^{*}, i wszystko;

J 4,24;

^{*}gr: pnoe - oddech, tchnienie życia, wiatr Dz 2,2

26. I uczynił z jednej krwi każdy naród ludzki, aby mieszkał na całym obliczu ziemi, wyznaczając im czasy wcześniej ustanowione i granice ich zamieszkania,

Rdz 3,20, Pwt 32,8

27. Żeby szukały PANA, aby^{*} prawdziwie Go dotknęły i oby^{*} Go znalazły, wszakże nie jest On daleko od każdego z nas;

^{*}tryb życzący

28. W Nim bowiem żyjemy i poruszamy się, i jesteśmy, jak i niektórzy z waszych poetów powiedzieli: Jego bowiem rodem^{*} jesteśmy.

^{*}gr: genos - plemię, gatunek, rasa 1Krn 22,19; Mt 6,33

29. Będąc więc rodem Boga, nie powinniśmy sądzić, że złoto, albo srebro, albo kamień wytworu rzemiosła i pomysłu ludzkiego, miałyby być podobne do tego, co boskie.

30. Otóż Bóg wprowadzicie pominał^{*} czasy niewiedzy, *lecz* teraz nakazuje wszędzie wszystkim ludziom, aby się upamiętali,

^{*}lub: nie zwracał uwagi, patrzył z góry (nie dostrzegat)

31. Dlatego że ustanowił dzień, w którym ma sądzić zamieszkały świat w sprawdli-

wości przez^{*} Meża, którego ustanowił^{**}, dając wszystkim tego dowód godny zaufania^{**} gdy wzbudził Go z martwych.

^{*}lub: w Meżu Dz 10,42

^{**}lub: przeznaczył - gr: horidzo - ustanowić, wyznaczyć

^{**}gr: pistis - wiara, zaufanie, wierność

32. Gdy więc usłyszeli o wzbudzeniu z martwych, jedni wprawdzie szydzili, jednak inni mówili: Posłuchamy cię o tym ponownie.

33. I tak Paweł wyszedł spośród nich.

34. A niektórzy mężczyźni przyłączyli się do niego i uwierzyli, wśród nich był i Dionizy Areopagita i niewiasta imieniem Damaris, i inni z nimi.

18 A potem Paweł odszedł z Aten i przyszedł do Koryntu.

2. A gdy znalazł pewnego Żyda, o imieniu Akwila, rodem z Pontu, ostatnio przybyłego z Italii, i Pryscyllę, jego żonę, dlatego że Klaudiusz^{*} zarządził, aby wszyscy Żydzi odeszli z Rzymu, zbliżył się do nich;

Rz 16,3; 1Kor 16,19

^{*}cesarz rzymski (41 - 54 n.e.), edykt wydany ok. 49 r.

3. A ponieważ uprawiał to samo rzemiosło^{*}, zamieszkał u nich i pracował; a rzemiosłem ich było wytworzenie namiotów.

Dz 20,34;

^{*}gr: homotechnos - uprawiający ten sam zawód 2Tes 3,8

4. A w każdy sabat rozprawiał w synagodze i przekonywał Żydów i Greków.

5. A gdy Sylas i Tymoteusz przyszli z Macedonii, Paweł naciskany^{*} był w duchu^{**}, aby zaświadczyć Żydom, że Jezus jest Mesjaszem^{**}.

1Tm 3,2

^{*}lub: Duchem; ^{**}Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony

6. Lecz gdy oni sprzeciwiali się i bluźnili, otrząsnął szaty i powiedział do nich: Krew wasza na waszą głowę; ja jestem czysty, od tej chwili pójdę do pogan.

Dz 20,26; Rz 11,11

7. I po odejściu stamtąd, wszedł do domu pewnego człowieka, o imieniu Justus, czczącego^{*} Boga, którego dom sąsiadował^{**} z synagogą.

^{*}por. Dz 13,50^{*}; ^{**}lub: przylegał do Dz 16,14; 17,4

8. A Kryspus, przełożony synagogi, uwierzył w Pana z całym swoim domem, i wielu z Koryntian, którzy słuchali, uwierzyło i zostało ochrzczonych^{*}.

^{*}gr: baptidzo - por. Mt 3,11^{*} Mk 16,16

9. A Pan w nocy przez widzenie powiedział Pawłowi: Nie bój się, lecz mów i nie milcz;

^{*}gr: stopao - być cichym, być spokojnym, milczeć Mt 28,20

10. Dlatego, że ja jestem z tobą i nikt nie tknie ciebie, aby cię skrzywdzić, ja bowiem mam wielki lud w tym mieście.

11. Osiadł tam zatem na rok i sześć miesięcy, nauczając u nich Słowa Bożego. Dz 15,35

12. A gdy Gallion był prokonsulem* Achai, powstali jednomyślnie Żydzi przeciwko Pawłowi i przyprowadzili go przed sędziowski tron, mówiąc: *gr: anthypatewo - por. Dz 13,7*

13. Ten człowiek namawia ludzi, żeby słuzili Bogu wbrew* Prawu. *lub: niezgodnie

14. A gdy Paweł miał zamiar otworzyć usta, Gallion powiedział do Żydów: O Żydzi! Gdyby rzeczywiście to było jakieś bezprawie lub jakieś niegodziwe przestępstwo, cierpliwie bym wysłuchał tej sprawy*. *lub: co do słowa

15. Lecz jeśli jest spór o słowa i o imiona, i o wasze Prawo, sami to rozpatrzyć*; albowiem ja nie chcę być sędzią tych spraw.

*dosł.: przyglądajcie się Dz 23,29; Mt 27,24; 1Tm 1,4

16. I przepędził ich sprzed sędziowskiego tronu*. *gr: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski

17. A wszyscy Grecy pochycili Sostenesa, przełożonego* synagogi* i bili go przed sędziowskim tronem, a Galliona nic to nie obchodziło. Mk 5,36; 1Kor 1,1

*gr: archisynagogos - przewodniczący synagogi

18. A Paweł pozostał tam jeszcze przez wiele dni i gdy pożegnał się z braćmi, odpłynął do Syrii, a z nim Pryscylla i Akwila. W Kenchreach ogolił sobie głowę, bo uczynił ślub*.

*uj. ślub nazyreatu - por. Lb 6,1-27 Dz 21,24

19. I przybył do Efezu, i tam ich pozostawił, a sam wszedł do synagogi i rozprawił* z Żydami. *gr: dialogomai - dyskutować, wykladać Dz 17,2

20. A gdy oni prosili, aby u nich został przez dłuższy czas, nie zgodził się,

21. Ale pożegnał się z nimi i powiedział: Niewątpliwie, trzeba mi nadchodzące święto obchodzić w Jerozolimie; lecz znów do was wrócę, za wolą* Boga. I odpłynął z Efezu.

*lub: chceniem, upodobaniem Jk 4,15; Rz 16,5; 2Kor 13,11

22. A gdy przybył do Cezarei, wstąpił i pozdroził zbor*, i zszedł do Antiochii;

*gr: ekklesia - uwołani z społeczności, zbor; zebranie publ.

23. I pozostał tam przez pewien czas, i gdy wyszedł, przeszedł kolejno krainę galacką i Frygię, umacniając* wszystkich uczniów.

*gr: episteridzo - utwierdzić dodatkowo, wzmoocnić bardziej

24. A do Efezu przyszedł pewien Żyd, o imieniu Apollos, rodem z Aleksandrii, człowiek wymowny, biegły* w Pismach. Dz 19,1;

*dosł.: mocny 1Kor 16,12; Dz 7,22

25. Ten był pouczony o drodze Pana, a pała-

jąc w duchu, mówił i nauczał dokładnie* o Panu, wiedząc tylko o chrzcie** Jana.

*lub: skrupulatnie, ściśle Dz 2,22; Iz 40,3; Dz 1,22; 3,10;

**lub: zanurzeniu Dz 19,9,23; Mt 21,25; Mk 1,3

26. I zaczął śmiało* mówić w synagodze. A gdy usłyszeli go Akwila i Pryscylla, wzięli go ze sobą i dokładniej wyłożyli** mu drogę Bożą.

*gr: parresiazomai - mówić z ufnością odwagi; **por. Dz 7,21*

27. A gdy chciał iść do Achai, bracia napisali do uczniów, zachęcając, aby go przyjęli; i gdy tam przyszedł, wiele pomagał tym, którzy uwierzyli dzięki łasce Bożej.

28. Zdecydowanie* bowiem zbijał twierdzenia Żydów, publicznie wykazując z Pisma, że Jezus jest Mesjaszem**.

1Kor 15,3-4; Tt 1,9

*gr: eutonos - z siłą, gwałtownie, intensywnie; **gr: christos

19 I stało się, gdy Apollos był w Koryncie, że Paweł przeszedł wyżynne części i zszedł do Efezu; i znalazł jakichś* uczniów,

*lub: pewnych Dz 15,1; Ga 2,4

2. I powiedział do nich: Czy otrzymaliście Ducha Świętego, gdy uwierzyliście? A oni mu powiedzieli: Nawet nie usłyszeliśmy, że jest dany Duch Święty.

Dz 8,15; 11,15; J 7,39; Ef 1,13

3. I powiedział do nich: W co więc zostaliście ochrzczeni*? A oni powiedzieli: W chrzcie Jana.

*lub: zanurzeni Mt 21,25; Mk 1,4

4. Paweł więc powiedział: Jan wprawdzie chrzczył chrztem upamiętania, mówiąc ludowi, aby uwierzyli w Tego, który idzie po nim, to jest w Mesjasza – Jezusa. J 1,27; Dz 20,21

5. A gdy to usłyszeli, dali się ochrzcić w imię Pana Jezusa.

Dz 2,38; 8,16; Mt 28,19; 1Kor 1,13

6. I gdy Paweł nałożył na nich ręce, zstąpił* na nich Duch Święty, tak że jedni* mówili językami, a inni* prorokowali.

Kpl 4,15; 24,14;

*dosł.: przyszedł Dz 8,17; 1Tm 5,22; 2Tm 1,6

7. A było tych wszystkich mężczyzn około dwunastu.

Dz 13,12

8. A gdy wszedł do synagogi, śmiało* mówił przez trzy miesiące, rozprawiając i przekonując o Królestwie Boga.

Dz 1,3; 8,12; 1Kor 4,20;

lub: otwarcie, z ufnością odwagi - por. Dz 18,26 Rz 14,17

9. A gdy niektórzy zatwardziali się i nie okazywali posłuszeństwa*, źle mówiąc wobec wielu o drodze Pana, odstąpił od nich i odłączył uczniów, i codziennie rozprawił** w szkole niejakiego Tyranosa.

2Kor 6,17; 2J 1,10

*gr: apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym, nie dawać się przekonać, nie stosować się do; **por. Dz 18,19*

10. A działo się to przez dwa lata, tak że wszyscy mieszkający w Azji usłyszeli Słowa Pana Jezusa, Żydzi i Grecy. Rz 10,18

11. A niezwykle dzieła mocy* Bóg czynił przez ręce Pawła, *lub: cuda Rz 15,19; 2Kor 12,12; Hbr 2,4

12. Tak że *nawet* chustki albo przepaski, które *doknęły* tego ciała* były przynoszone na chorych, i odstępowały od nich choroby, a złe duchy wychodziły z nich. *dost.: skóry

13. A niektórzy z wędrownych egzorcystów żydowskich, podejmowali się wzywać* imienia Pana Jezusa nad *tymi*, co mieli złego ducha, mówiąc: *Poprzysięgamy** was na Jezusa, którego głosi Paweł. *dost.: wolać po imieniu

*gr: *horidizo* - zmusić do złożenia przysięgi, uroczyście błagać

14. A było niejakich siedmiu synów Scewy, Żyda, arcykapłana, którzy to czynili.

15. A w odpowiedzi, zły duch rzekł: Jezusa znam* i wiem** o Pawle, natomiast wy kim jesteście? *gr: *ginosko* - Mt 12,15; **epistamai - 1Tm 6,4*

16. I rzucił się na nich człowiek, w którym był zły duch, i zapanował* nad nimi, okazał wobec nich *taką* siłę, że nad i poranił i wybiegł z tego domu. *lub: zwyciężył Łk 11,21

17. I stało się to znane wszystkim, Żydom i Grekom, którzy mieszkali w Efezie; i padł strach na nich wszystkich, a imię Pana Jezusa było wywyższane.

18. I wielu z tych, którzy uwierzyli, przychodziło, wyznając i oznajmiając* swoje praktyki. *gr: *anangello* - podawać do publicznej wiadomości Prz 28,13

19. A wielu z tych, którzy zajmowali się magią, pozносиło *swoje* zwoje, i paliło je wobec wszystkich; obliczono ich wartość i stwierdzono*, że *wymosiła ona* pięćdziesiąt tysięcy srebrnych** *drachm*. *lub: odkryto 1Sm 28,7

*tj. wartość 50000 owiec, 2 lata pracy 1000 prac. rolnych

20. Tak dzięki mocy* Słowo Pana rozszerzało się i umacniało. *lub: mocy Pana Iz 55,11; Dz 6,7

21. A gdy się to dokonało, Paweł postanowił* w duchu, przejść *przez* Macedonię i Achaję, i pójść do Jerozolimy, mówiąc: Potem, gdy tam będę, muszę też Rzym zobaczyć. Rz 1,13

*gr: *tithemi* - ustanowić, kłaść, umieszczać, położyć, zrobić

22. Wysłał więc do Macedonii dwóch z usługujących mu, Tymoteusza i Erasta, sam zatrzymał się *jakiś* czas w Azji.

23. A w tym czasie powstało niemałe zamieszanie* z powodu** drogi *Pana*. Dz 24,14,22

*lub: *urzuwa*, *wzburzenie (umysłu)*; **dost.: *co do - gr: peri*

24. Albowiem pewien złotnik, o imieniu Demetriusz, który wyrabiał ze srebra świątynki* Artemidy i przynosił rzemieślnikom nie mały zysk, *tj. *srebrne*

25. Zgromadził ich i innych o pokrewnym rzemiośle i powiedział: Mężowie! Wiecie, że z tego zajęcia* mamy swój dobrobyt. *lub: *trudu*

26. A widząc i słysząc, że nie tylko w Efezie, ale prawie w całej Azji ten Paweł przekonał i odwrócił* wielkie rzesze, mówiąc, że nie są bogami ci, którzy są uczynieni rękami** . *dost.: *przemosił, usunął z urzędu*, Ps 135,15; Iz 44,10; o *zmianie sytuacji lub miejsca*; **dost.: *przez ręce* Dz 17,29

27. Grozi nam niebezpieczeństwo, że nie tylko nasz dział* pojedź w poniewierkę, ale i świątynia wielkiej bogini Artemidy zacznie być poczytywana za nic, a także zostanie odarta ze swojej wielkości ta, którą czci cała Azja i cały zamieszkały świat* . Mt 23,14;

**domyśl.* *rzemiosło*; **gr: *oikoumene* - por: Hbr 1,6* 1Tm 6,5

28. Gdy to usłyszeli, będąc pełni gniewu, zaczęli krzyczeć, mówiąc: Wielka jest Artemida Efeska*! 1Sm 5,3; Iz 41,5; Jr 50,38

*tj. *żeńskie bóstwo ludów azjatyck. - fenicka Astarte, rzym. Diana*

29. I całe miasto zostało napełnione wrzawą, i ruszyli jednomyślnie na *plac* teatralny, porywając Gajusa i Arystarcha, Macedończyków, towarzyszy podróży Pawła.

30. A gdy Paweł chciał wejść między lud, nie pozwolili mu uczniowie.

31. A niektórzy też z zarządców* Azji, będąc mu życzliwi** , posłali do niego, prosząc, aby nie udawał się na *plac* teatralny.

*gr: *asiarches* - wysoki urzędnik rzymskiej prowincji Azji

**gr: *filos* - przyjaźny, kochający, życzliwy - tu: jako rzecz.

32. Różni zatem różne rzeczy krzyczeli; bowiem w tym zgromadzeniu był zamęt, a większość* nie wiedziała, z jakiej przyczyny się zebrali. *gr: *pleion* - większość, większa część, górujący

33. I wywlekł z tłumu Aleksandra, bo go wypchnęli Żydzi; Aleksander natomiast, skinął ręką i chciał się bronić przed ludem.

34. Lecz gdy poznali, że jest Żydem, podniósł się jeden głos ze wszystkich *ust*, krzycających prawie przez dwie godziny: Wielka jest Artemida Efeska! 1Krl 18,26; Rz 2,22

35. Wtedy pisarz uspokoił tłum, mówiąc: Mężowie Efezjanie! Kto z ludzi nie wie, że miasto Efez opiekuje się świątynią wielkiej bogini Artemidy i *posągami*, który spadł od Zeusa?

36. A ponieważ jest to niezaprzeczalne,

trzeba, żebyście się uspokoili i nie czynili nic pochopnie.

Prz 14,29; 25,8; Dz 5,35

37. Albowiem przyprowadziliście tych mężów, którzy nie są ani świętokradcami, ani bluźniercami waszej bogini.

38. Jeśli więc rzeczywiście Demetriusz, a razem z nim rzemieślnicy, mają przeciwko komuś sprawę, to są sądy na agorze i są prokonsulowie*; niech jedni drugich oskarżają.

*gr: anihypatos - rzym. namiestnik; senac. prowін. konsularnej

39. Jeśli natomiast żądacie czegoś innego, niech rozstrzygnie się to na zgodnym z prawem zgromadzeniu*. *gr: ekkllesia - por. w. 41*

40. Narażamy* się bowiem na niebezpieczeństwo oskarżenia o dzisiejsze rozruchy, gdyż nie ma żadnego powodu, z którego będziemy mogli zdać sprawę *co do* tego zbiegowiska.

*gr: kindymeno - narażać się, być w niebezpieczeństwie

41. I gdy to powiedział, rozwiązał zgromadzenie*. *gr: ekkllesia - wywołani z, społeczność, zebranie

20 A gdy ustał już zamęt, Paweł przywołał do siebie uczniów i pożegnał się z nimi, i wyszedł stamtąd, aby udać się do Macedonii.

2. A przechodząc przez tamte regiony, zachęcając ich niejednym* słowem, przyszedł do Grecji. *gr: polys - liczny, obfity, wielki

3. Tam też spędził trzy miesiące; a ponieważ Żydzi uczynili spisek, gdy miał płynąć do Syrii, postanowił powrócić przez Macedonię.

4. A towarzyszył mu aż do Azji Sopater Berejczyk, a z Tesaloniczan Arystarch i Sekundus, i Gajusz z Derbe, i Tymoteusz, a z Azji Tychikus i Trofim.

5. Ci poszli naprzód i oczekiwali na nas w Troadzie.

6. A my po dniach Przaśników odplynęliśmy z Filipi, a piątego dnia przybyliśmy do nich do Troady, gdzie spędziliśmy siedem dni.

7. A pierwszego dnia po sabacie*, gdy uczniowie zgromadzili się by łamać chleb, Paweł rozprawił z nimi, zamierzając odejść następnego dnia, przeciągnął tę mowę aż do północy. *tj. w niedzielę 1Kor 16,2; Dz 2,42; 1Kor 11,20

8. A było wiele lamp w sali na piętrze, gdzie byli zgromadzeni.

9. Wówczas pewien młodzieniec, o imieniu Eutychos, siedząc na oknie, zmorzony głębokim snem, gdy Paweł tak długo wykladał,

pogrążony we śnie spadł na dół z trzeciego piętra i został podniesiony martwy.

10. A Paweł zszedł na dół, przypadł do niego, objął go i powiedział: Nie czyńcie zgielku, bo jego dusza jest *nadat* w nim.

11. A gdy wyszedł na górę, zламаł chleb i skosztował, i jeszcze długo z nimi rozmawiał, aż do świtu – i tak odszedł.

12. I przyprowadzili tego chłopca żywego, i doznali niemałej zachęty.

13. Natomiast my wcześniej przyszliśmy na okręt i wypłynęliśmy do Assos, aby stamtąd zabrać Pawła; bowiem tak rozporządził, sam zamierzając iść pieszo*. *tj. ok. 32 km

14. A gdy się z nami spotkał w Assos, zabrałszy go i przybyliśmy do Mityleny.

15. I odplynęliśmy stamtąd następnego dnia, i przybyliśmy naprzeciw Chios, a na drugi dzień przyplynęliśmy do Samos, i pozostaliśmy w Trogillium, nazajutrz przybyliśmy do Miletu.

Dz 2,1; 1Kor 16,8

16. Albowiem Paweł postanowił minąć Efez, aby nie przyszło mu tracić czasu w Azji; albowiem śpieszył się, aby jeśli to możliwe, na dzień Pięćdziesiątnicy być w Jerozolimie.

17. A z Miletu posłał do Efezu i przywołał do siebie starszych zboru.

Dz 20,28; Tt 1,5

18. A gdy przyszli do niego, powiedział im: Wy od pierwszego dnia, gdy przyszedłem do Azji wiecie, jak z wami cały ten czas byłem,

Dz 19,10; 2Kor 1,12; 1Tes 1,5

19. Służąc Panu z całą pokorą wśród wielu lez i prób, które na mnie przychodziły z powodu spisków żydowskich,

J 12,26; Ga 1,10

20. Jak nie powstrzymałem się, aby oznajmiać wam i nauczyć was, zarówno publicznie jak i po domach tego, co pożyteczne,

21. Wydając świadectwo* Żydom i Grekom o upamiętaniu wobec Boga i o wierze w Pana naszego, Jezusa Mesjasza.

Dz 5,31; 11,18;

gr: diamartyromai - por. 2 Tm 4,1 Lk 15,7; 24,47; Hbr 6,1

22. I oto teraz ja, związany w duchu*, idę do Jerozolimy, nie wiedząc co mnie w niej spotka**.

23. Oprócz tego, że Duch Święty co miasto poświadcza*, mówiąc, że czekają mnie więzy i ucisk.

*lub: zaświadcza, składa świadectwo

24. Lecz o swoim życiu* nie mówię ani jednego słowa**, ani *go* sobie nie cenię, *byle* bym tylko z radością dokończył swój bieg

i służbę, którą otrzymałem od Pana Jezusa, żeby świadczyć o Ewangelii łaski Boga.

^{*lub: duszę; **nie uważam mojego życia za wartość jednego słowa}

25. A oto teraz ja wiem, że już więcej nie zobaczycie mojego oblicza wy wszyscy, wśród których przeszedłem, ogłaszając^{*} Królestwo Boże. ^{*gr: kerysso - być heraldem, ogłaszać jak herald}

26. Dlatego świadczę wam w dzisiejszym dniu, że jestem nieskalany^{*} niczyją krwią.

^{*dost.: jestem czysty od krwi wszystkich}

27. Nie powstrzymałem się bowiem od^{*} oznajmienia wam całego planu^{**} Boga.

^{*dost.: nie; **lub: postanowienia, zamysłu} Sdz 20,18

28. Uważajcie więc na siebie samych i na całe stadko, w którym was Duch Święty ustanowił biskupami^{*}, abyscie paśli^{**} zbor Boga, nabyty^{***} własną Jego krwią. ^{1Tm 3,1; Tt 1,7}

^{*dost.: doglądujący, nadzorca; **gr: poimano - wyprowadzić na pastwisko, paść, żywić; ***lub: zdobyć dla siebie}

29. Ja bowiem wiem to, że po moim odejściu wejdą do was wilki drapieżne, nie^{*} oszczędzając^{*} stadka. ^{*gr: feidomai - powstrzymywać się od czegoś, oszczędzać w sensie nie niszczyć} Mt 7,15; J 10,12

30. I spośród was samych powstaną mężowie, mówiący^{*} rzeczy przewrotne, aby pociągnąć za sobą uczniów. ^{Ez 22,27}

31. Dlatego czuwajcie, pamiętajcie, że przez trzy lata nocami i dniami nie przestawałem^{*} ze łzami napominać^{**} każdego^{***} z was.

^{*lub: nie powstrzymywałem się} Mt 13,25; Łk 21,36

^{*dost.: kłaść do rozumu, nauczać; ***dost.: każdego jednego}

32. A teraz, bracia, powierzam was Bogu i słowu Jego łaski^{*}, które jest w stanie zbudować i dać wam dziedziwo między wszystkimi uświęconymi^{**}. ^{*gr: charis - Rz 11,6* Dz 14,23}

^{**dost.: którzy są uświęceni - gr: hagiadzo - por. Mt 6,9*}

33. Srebra, ani złota, ani niczyjego odzienia nie pożądałem^{*}; ^{*lub: przagnąłem usilnie}

34. Sami przeciw wście, że moim potrzebom^{*} i *tych*, którzy są ze mna, służyły^{**} te ręce. ^{*gr: chreia - potrzeba, bieda - Dz 4,35*; **por. 1Kor 4,1**}

35. We wszystkim wam pokazałem, że tak trując się, należy pomagać słabym i pamiętać o Słowach Pana Jezusa, bo to On powiedział: Bardziej błogosławione^{*} jest dawać niż brać. ^{*dost.: błogostawiony - Mt 5,3* Łk 14,12-14}

36. A gdy to powiedział, padł na swoje kolana i pomodlił się z nimi wszystkimi. ^{Dz 9,40}

37. Wtedy wszyscy wybuchnęli^{*} wielkim^{**} płaczem, i rzucając się Pawłowi na szyję, całowali go, ^{*dost.: wtedy stał się; **gr: hikanos - 2Kor 2,16**}

38. Odczuwając ból^{*} najbardziej z powodu słowa, które powiedział, że już *więcej* nie mają widzieć jego oblicza. I odprowadzili go na statek. ^{*lub: martwić się, doznawać bólu, być w udrepcie}

21 A gdy stało się, że odpłynęliśmy^{*} zostając^{**} się z nimi, płynęliśmy prostym kursem i przybyliśmy na Kos, a następnego dnia na Rodos, a stamtąd do Patary, ^{1Tes 2,17}

^{*dost.: wyprowadzono nas (z portu); **odciągnąć, oderwać}

2. A gdy znaleźliśmy statek płynący do Fenicji, wsiedliśmy *na niego* i odpłynęliśmy.

3. Ukazał się *nam* Cypr; zostawiliśmy go po lewej stronie, płynąc do Syrii i przybyliśmy^{*} do Tyru; tam bowiem statek miał wylądować towar. ^{*dost.: byliśmy przedstawieni w dół}

4. A gdy odnaleźliśmy uczniów, pozostaliśmy tam przez siedem dni; a ci mówili Pawłowi za sprawą^{*} ducha, aby nie udawał się do Jerozolimy. ^{*gr: dia - przez, z powodu, dzięki} Dz 28,14

5. Gdy więc skończyły się dni naszego pobytu, wyruszyliśmy i szliśmy odprowadzani przez wszystkich z żonami i z dziećmi aż poza miasto; ukłękaliśmy na wybrzeżu i pomodliliśmy się.

6. A gdy pożegnaliśmy się nawzajem, weszlśmy na statek, a oni wrócili do swoich.

7. A my, kończąc żeglugę z Tyru, przyplnęliśmy do Ptolemaid, gdzie pozdrowiliśmy^{*} braci, pozostając u nich przez jeden dzień. ^{*gr: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać}

8. A nazajutrz my, *którzy byliśmy* z^{*} Pawłem, wyszlśmy i przyszlśmy do Cezarei, i gdy weszlśmy do domu Filipa Ewangelisty^{**}, który był *jednym* z siedmiu, zostaliśmy u niego.

^{*dost.: przy, tuż obok} Dz 6,5; Ef 4,11; 2Tm 4,5

^{**gr: euangelistes - herald przynoszący radosną nowinę}

9. A ten miał cztery córki, panny^{*}, które prokowały. ^{*lub: dziewice} Wj 15,20; Dz 2,17

10. A gdy tam pozostawaliśmy przez szereg dni, przyszedł z Judei pewien^{*} prorok, o imieniu Agabus. ^{*gr: tes - pewien, jakiś} Dz 28,17

11. Ten przyszedł do nas, i gdy wziął pas Pawła, związał sobie zarówno ręce i nogi, i powiedział: To mówi Duch Święty: Męża, którego jest ten pas, tak zwiążą w Jerozolimie Żydzi, i wydadzą *go* w ręce pogan.

12. A gdy to usłyszeliśmy, prosiliśmy, i my i miejscowi, aby nie szedł do Jerozolimy.

13. Paweł natomiast odpowiedział: Co czynicie, płacząc i łamiąc^{*} moje serce? Ja bo-

wiem jestem gotów, nie tylko być związany, ale i umrzeć w Jerozolimie dla imienia Pana Jezusa. *gr: *synthrypto - kruszyć, łamać na kawałki, miażdżyć*

14. A gdy nie dał się przekonać, ucichliśmy*, mówiąc: Niech się stanie wola Pana.

*gr: *hesychadzo - zachować spokój*, Mt 6,10; 26,39; Jk 4,15
zamilknąć, być cicho, zaprzestać pracy - 1Tm 2,11 - gr: hesychia

15. A po *upływie* tych dni, przygotowaliśmy się do podróży i poszliśmy do Jerozolimy.

16. A szli z nami także uczniowie z Cezarei, prowadząc nas do pewnego Cypryjczyka, Mnazona, *już* od dawna* ucznia, u którego *mieliśmy* zostać ugostzczeni. Rz 16,7; Dz 10,24

*gr: *archaios - od początku, dawny, prastary, l.mn. - pracjowie*

17. A gdy znaleźliśmy się w Jerozolimie, bracia przyjęli nas z radością. Dz 20,17

18. A nazajutrz wszedł Paweł razem z nami do Jakuba, gdzie byli obecni wszyscy starsi.

19. I gdy ich pozdrowił, opowiedział im po kolei, co Bóg uczynił wśród pogan przez jego służbę*. *gr: *diakonia - służba, posługiwanie innym*

20. Oni słysząc to, oddali chwałę Panu; powiedzieli mu także: Widzisz, bracie, jak wiele jest dziesiątków tysięcy* Żydów, którzy uwierzyli, a wszyscy pozostają gorliwi** wobec Prawa. *dost.: *miriad - 1 miriada - 10 tys.* Dz 2,41; Rz 10,2

**gr: *dzelotes - gorliwiec, zapaleńiec, zagorzały zwolennik*

21. O tobie jednak dowiedzieli* się, że uczysz odstępstwa od Mojżesza wszystkich Żydów, którzy są między poganami, mówiąc, aby nie obrzezali dzieci i nie zachowywali *naszych* zwyczajów. *lub: *byli pouczeni, poinformowani*

22. Co więc począć*? Na pewno muszą** się liczenie zgromadzić, bo usłyszą, że przyszedłeś. *dost.: *jest*; **gr: *dei - jest konieczne, trzeba, musisz*

23. Dlatego uczyni *to*, co ci mówimy: Są tutaj ceterę mężczyźni, na których ciąży* ślub**; *dost.: *mają na sobie*; **ty. *ślub nazywało* Lb 6,5.18

24. Weź ich** , daj się oczyścić z nimi i ponieś za nich koszty, aby ostrzygli głowy; i poznają wszyscy, że to, co o tobie się dowiedzieli, *nie znaczy*, lecz *ty* sam trzymasz się linii** , przestrzegając Prawa. Dz 24,18

*gr: *paralambano - przyjąć, uznać, wziąć dla siebie*

**dost.: *tych*; ***iść prosto, iść w szeregu jak maszerujący żołnierze

25. Co do tych natomiast, przywrócić im przywrócić z pogan, napisaliśmy, po rozsądzeniu*, by niczego takiego nie zachowywali, *by* oni tylko wystrzegali się tego, co ofiarowane bożkom i krwi, i *tego*, co uduszone, i nierządu.

*gr: *krino - decydować, postanawiać, ogłosić sąd, wydać wyrok*

26. Wtedy Paweł wziął z sobą owych mężczyzn, poddał się z nimi następnego dnia oczyszczeniu i wszedł do świątyni, zapowiadając wypełnienie dni oczyszczenia, dopóki za każdego z nich nie została złożona* ofiara.

*dost.: *przymieszona, przyprowadzona* Lb 6,13; 19,6

27. A gdy miało się wypełnić te siedem dni, *pewni* Żydzi z Azji, widząc go w świątyni, wzburzyli cały lud i pochycili* go w swoje ręce, *idiom: *narzucili na niego swoje ręce* Dz 4,3; 5,18

28. Krzyżąc: Mężowie Izraelici, pomóżcie! Oto jest człowiek, który przeciwko ludowi i Prawu, i temu miejscu wszystkich i wszędzie naucza; nadto jeszcze i Greków wprowadził do świątyni* i zanieczyścił to święte miejsce. *gr: *hieron - święte miejsce, świątynia, jako całość*

29. Przedtem bowiem widywali z nim w mieście Trofima z Efezu, o którym sądzili, że go Paweł wprowadził do świątyni.

30. I poruszyło się całe miasto, i powstało zbiegowisko ludu; pojмали Pawła i wywekli go na zewnątrz świątyni, i natychmiast bramy zostały zamknięte.

31. A gdy usiłowali* go zabić, doszła wieść do dowódcy* kohorty***, że wzburzona jest cała Jerozolima; *dost.: *szukali, dążyli do*

gr: *chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy*; ***por. *Mi 27,27

32. Ten natychmiast wziął ze sobą żołnierzy i setników, i przybiegł do nich. A oni, widząc dowódcę i żołnierzy, zaprzestali bić Pawła.

33. Wtedy dowódca przybliżył się, pojmał go i kazał związać dwoma łańcuchami, i wypytywał się, kim jest i co zrobił?

34. A każdy coś innego wołał w tłumie; nie mogąc dowiedzieć się nic pewnego z powodu wrzawy, rozkazał by zaprowadzono go do twierdzy*. Dz 19,32; 22,30

*ty. *koszary wojskowe w twierdzy Antonia we wsch. cz. murów Jerozolimy - miejsce stacjonowania oddziałów rzymskich*

35. A gdy stał na schodach, doszło *do tego*, że żołnierze musieli go nieść z powodu naporu* ludu; *gr: *bia - siła fizyczna, moc, gwałt, przemoc*

36. Podążało bowiem *za nim* mnóstwo ludu, wołając: *Prez** z nim! *lub: *zabij go* Łk 23,18; J 19,15

37. A Paweł, gdy miał być wprowadzony do twierdzy, powiedział do dowódcy: Czy wolno mi powiedzieć coś do ciebie? A on powiedział: Znasz grecki? Dz 6,1; 11,20

38. Nie jesteś zatem tym Egipcjaninem, który niedawno* wzniecił zamieszki i wypro-

wadził na pustynię cztery tysiące nożowników^{**}? ^{*dost.: przed tymi dniami} Mt 5,31; Dz 5,36-37

^{**gr.: sikarios - skrytobójca noszący szylet pod płaszczem}

39. A Paweł powiedział: Ja w rzeczywistości jestem Żydem, człowiekiem z Tarsu, obywatelem znacznego miasta w Cylicji; proszę cię zatem, pozwól mi mówić do ludu.

^{*gr.: partykula wzmacniająca - men - istotnie, prawdziwie}

40. A gdy ten pozwolił, Paweł, stojąc na schodach, dał znak ręką ludowi. A gdy nastąpiła wielka cisza, przemówił do nich w języku^{*} hebrajskim, mówiąc: ^{*gr.: dialektos - dialekt, język}

22 Mężowie bracia i ojcowie! Posłuchajcie teraz mojej wobec was obrony^{*}.

^{*gr.: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz}

2. A gdy usłyszeli, że do nich przemawia w języku hebrajskim^{*}, jeszcze bardziej się ucieszyli. I mówił: ^{Dz 21,40; Obj 9,11; 16,16}

^{*evidentne świad., że j. hebrajski był w powszechnym użyciu}

3. Ja wprawdzie jestem Żydem, mężem urodzonym w Tarsie w Cylicji, lecz wychowanym w tym mieście u stóp Gamaliela; wykształconym dokładnie według ojcystego Prawa, będąc^{*} gorliwym^{**} wobec Boga, jakimi i wy wszyscy dzisiaj jesteście, ^{*por.: Flp 2,6; **Dz 21,20**}

4. Tym, który prześladował tę Drogę^{*} aż do kary śmierci, wiążąc i wydając do więzień zarówno mężczyzn, jak i kobiety,

^{*tj. o króczeniu drogi za Panem} Dz 8,3; 26,9

5. Jak i o tym zaświadczy arcykapłan i cała rada starszych^{*}; od których też wziąłem listy do braci w Damaszku, szedłem tam z zamiarem, by i tych, którzy tam byli, związanych, przyprowadzić do Jerozolimy, aby zostali ukarani. ^{*gr.: presbyterion - starszyzna, grono starszych}

6. Lecz oto co mi się stało, gdy byłem w drodze^{*} i przybliżałem się do Damaszku: około południa nagle otoczyła mnie blaskiem wielka światłość z nieba. ^{*por. Dz 9,3**} Dz 26,13

7. Upadłem też na ziemię i usłyszałem głos mówiący do mnie: Saulu! Saulu! Dlaczego mnie prześladowasz? ^{Mt 25,45; 1Kor 12,26}

8. A ja odpowiedziałem: Kim jesteś, Panie? Powiedział też do mnie: Ja jestem Jezus Nazarejczyk, którego ty prześladowasz.

9. A ci, którzy byli ze mną, wprawdzie widzieli światłość i zlekli się, ale głosu do mnie mówiącego, nie zrozumieli^{*}. ^{Dz 9,7}

^{*gr.: akouo z biernikiem oznacza słyszeć, lecz nie rozumieć tego, co jest mówione - Mk 4,33; 1Kor 14,3}

10. I powiedziałem: Co mam czynić, Panie? A Pan powiedział do mnie: Wstań! Idź do Damaszku, a tam ci powiedzą o wszystkim, co ci wyznaczono^{*}, abyś uczynił. ^{Dz 2,37; 16,30}

^{*gr.: tasso - wyznaczyć miejsce, wyznaczyć, mianować}

11. Ponieważ nic nie widziałem od blasku chwały tego światła, przyszedłem do Damaszku, prowadzony za rękę przez tych, którzy byli razem ze mną. ^{1Tm 3,7; Hbr 11,2; 3J 1,12}

12. A niejaki Ananiasz, mąż pobożny według^{*} Prawa, który został poświadczony^{**} przez wszystkich Żydów tam mieszkających,

^{*gr.: kata - zgodnie, według; **gr.: martyreo - por. Dz 6,3*}

13. Przyszedł do mnie, stanął obok i powiedział do mnie: Saulu, bracie, przejrzyj^{*}! I ja w tej chwili^{**} spojrziałem na niego. ^{Dz 9,18}

^{*lub: zacząć widzieć ponownie; **gr.: hora - czas, godzina, pora}

14. A on powiedział: Bóg ojców naszych już wcześniej swą^{*} ręką wybrał cię dla siebie^{**}, abyś poznał Jego wolę i abyś oglądał Sprawiedliwego, i usłyszał głos z Jego ust.

^{*lub: z góry wybrał cię swoją ręką; **lub: sobie} J 15,16

15. Gdyż będziesz Mu świadkiem wobec wszystkich ludzi – tego, co widziałeś i słyszałeś. ^{Dz 1,22; 10,39; Łk 24,48; J 15,27}

16. A teraz czemu zwlekasz? Wstań, ochrzcz się i obmyj z siebie twoje grzechy, wezwawszy^{*} imienia Pana. ^{Ps 105,1; 116,4; Dz 2,38;}

^{*lub: przywoławszy do siebie} Rz 10,13 1Kor 6,11

17. I stało się potem, gdy wróciłem do Jerozolimy i modliłem się w świątyni, że byłem^{*} w uniesieniu^{**}. ^{*dost.: stać się ja; **por. Mk 5,42**}

18. I zobaczyłem Go mówiącego do mnie: Pośpiesz^{*} się i wyjdź szybko do Jerozolimy, ponieważ nie przyjmą od ciebie świadectwa o mnie. ^{*gr.: speudo - spieszyć się, ponaglać}

19. A ja powiedziałem: Panie! Oni wiedzą, że to ja byłem tym, który wtrącał do więzienia i biczował^{**} po synagogach wierzących w Ciebie; ^{Dz 8,3; 22,4-5; 26,10}

^{*gr.: fylakidzo - wtrącać do strażnicy, uwięzić; **gr.: dero - chłostać}

20. I gdy była wylewana krew Szczepana, Twojego świadka, ja sam stałem obok i pochwalałem jego zabicie, i strzegłem szat tych, którzy go zabijali. ^{Dz 7,58 - 8,1}

21. I powiedział do mnie: Idź, bo ja cię wysłę^{*} daleko do pogan. ^{Dz 13,47; Ga 2,7-8}

^{*gr.: eksapostello - odesłać, posłać dla wykonania zadania}

22. I słuchali go aż do tego słowa, i podnieśli swój głos, mówiąc: Zglądź z ziemi takiego, bo nie jest słuszne^{*}, aby miał żyć. ^{*lub: przyzwolite}

23. A gdy oni krzyczeli i zrzucali odzienie, i ciskali piach w powietrze,

24. Dowódca rozkazał prowadzić go do twierdzy, mówiąc, by przesłuchano go z zastosowaniem chłosty, aby się dowiedzieć, z jakiej przyczyny tak *przeciwko* niemu wolano. ^{*tj. koszarzy wojskowe w twierdzy - por. Dz 21,34*}

25. A gdy go rozciągali i *związywali* rzemieniami, Paweł powiedział do stojącego obok setnika: Czy wolno wam chłostać Rzymianina i to bez sądu? ^{*lub: biczować Dz 25,6}

26. Co słysząc setnik, przystąpił do dowódcy* i oznajmił mu, mówiąc: Bacz, co zamierzasz czynić, albowiem człowiek ten jest Rzymianinem. ^{*gr: chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy}

27. A gdy przystąpił dowódca, powiedział do niego: Powiedz* mi, czy ty jesteś Rzymianinem? A on powiedział: Tak. ^{*dost.: mów}

28. Dowódca również odpowiedział: Ja za wielką sumę nabyłem to obywatelstwo. A Paweł powiedział: A ja natomiast mam je od urodzenia*. ^{*dost.: zostałem zrodzony (w nim)}

29. I natychmiast odstąpili od niego ci, którzy go mieli przesłuchiwać. A dowódca złąkł się, gdy dowiedział się, że jest Rzymianinem, i że *kazał* go związać.

30. A następnego dnia, chcąc się dokładnie dowiedzieć, o co oskarżają go Żydzi, uwolnił go z więzów i rozkazał przyjść arcykapłanom i całemu Sanhedrynowi, a gdy sprowadził Pawła, postawił go przed nimi.

23 A Paweł, spojrzawszy uważnie na Sanhedryn i powiedział: Mężowie bracia! Ja aż do tego dnia z całkowicie dobrym sumieniem przeżyłem* przed Bogiem. ^{1P 3,16}

^{*gr: politeumiai - być obywatelom, żyć, korzystając z praw obywat.}
2. Ale Ananiasz, arcykapłan, rozkazał tym, którzy przy nim stali, uderzać go w twarz*.

^{*dost.: w usta J 18,22-23}

3. Wtedy Paweł powiedział do niego: Bóg, zamierza cię uderzyć*, ściano pobielana*! I ty siedzisz, aby mnie sądzić według Prawa, a rozkazujesz mnie bić wbrew Prawu?

^{*dost.: bić; **idiom: ty obłudniku Mt 23,7; Kpl 19,15}

4. A ci, którzy tam stali, powiedzieli: Arcykapłanowi Boga złorzeczysz*? ^{*lub: znieważasz}

5. Paweł więc odpowiedział: Nie wiedziałem bracia, że jest to arcykapłan; bo napisano: Nie powiesz źle o przywódcy twojego ludu.

6. A gdy poznał Paweł, że jedna część *zgromadzenia* jest z saduceuszów, a inna z faryzeuszów, zawołał przed* Sanhedrynem: Mężowie bracia! Ja jestem faryzeuszem, synem faryzeusza; ja za nadzieję i wzbudzenie z martwych jestem sądzony. ^{*gr: en - u; na, do}

7. A gdy to powiedział, nastąpił spór między faryzeuszami i saduceuszami*, i stało się rozdwojenie pośród tego mnóstwa. ^{*brak w mss Byz}

8. Albowiem saduceusze mówią, że nie ma powstania z *martwych*, ani anioła, ani ducha; a faryzeusze wyznają jedno i drugie.

9. Wszczął się więc wielki krzyk. I powstał uczeni w Piśmie z części faryzeuszów, i ostro sprzeciwiali* się, mówiąc: Nic złego nie znajdujemy w tym człowieku; a jeśli Duch albo anioł powiedział coś do niego, obymy nie walczyli przeciwko Bogu. ^{Łk 23,4; J 12,29}

^{*gr: diamachomai - walczyć do końca, walczyć zaciekle}

10. A gdy spór stawał się coraz większy, dowódca obawiając się, aby Paweł nie został przez nich rozszarpany, kazął prowdzić zejść, wyrwać go spośród* nich i prowadzić do twierdzy. ^{*dost.: ze środka - gr: ek mesou - por. Kol 2,14***}

11. A następnego nocy stanął przy nim Pan i powiedział: Odwagi, Pawle! Jak bowiem zaświadczyłeś o mnie w Jerozolimie, tak też trzeba ci zaświadczyć i w Rzymie. ^{Ps 109,31}

12. A gdy nastął dzień, niektórzy Żydzi zebrałi* się i *zobowiązując się pod karą* klątwy**, mówili, że nie będą ani jeść ani pić, dopóki nie zabiją Pawła. ^{Łz 8,9; Jr 11,9; Dz 23,21}

^{*gr: systrefo - skłębici, związać razem, słud: zawiązać spisek}

^{**tj. ogłosić siebie jako podlegającego najsurowszej karze Boskiej}

13. A było więcej niż czterdziestu tych, którzy uczynili to przysiężenie.

14. Przyszli oni* do arcykapłanów i do starszych, mówiąc: Związaliśmy** się klątwą, że niczego nie skosztujemy, póki nie zabijemy Pawła. ^{*dost.: którzy Ps 51,1; Łz 3,9; Jr 6,15; Mi 7,3}

^{**dost.: przekleliśmy się klątwą - tj. przeznac. się na zagładę}

15. Teraz więc wy, razem z Sanhedrynem dajcie znać* dowódcy, aby go jutro przyprowadził do was, jakbyście chcieli dokładniej rozpoznać jego *sprawę*, a my, zanim się on zbliży, gotowi jesteśmy go zabić. ^{*por. J 14,22*}

16. A gdy usłyszał o tej zasadzce syn siostry Pawła, przybył, wszedł do twierdzy i oznajmił o tym Pawłowi.

17. Paweł więc, przywołał go do setni-

ków i powiedział: Zaprowadź tego młodzieńca do dowódcy, bo ma mu coś oznajmić.

18. On więc wziął go ze sobą, zaprowadził do dowódcy i powiedział: Paweł więzieni, przywołał mnie i prosił, abym przyprowadził do ciebie tego młodzieńca*, który ma ci coś powiedzieć. **gr: neanias - młodzieniec, młody człowiek*

19. A dowódca wziął go za rękę i odszedł na osobność, i wypytywał go: O czym masz mi oznajmić? **gr: anachoreo - wracać, wycofać się, wyjść*

20. A on powiedział: Żydzi postanowili prosić cię, abys jutro sprawdził Pawła przed Sanhedrynem, niby to zamierzając dokładnie wypytywać się o niego;

21. Lecz ty nie daj się im przekonać, bo czeka na niego w zasadzce więcej niż czterdziestu mężów, którzy związali się klątwą*, że ani nie będą jeść ani pić, dopóki go nie zabiją; i teraz są gotowi, czekając na twoje zezwolenie**.

Wj 23,2; Rz 9,3

*por. w. 12; **gr: epangetia - obietnica, ogłoszenie, wezwanie
22. Wtedy dowódca odprawił młodzieńca, nakazując mu: Nikomu nie ujawnij, że mi to oznajmiłeś*. **gr: emfanidzo - por. J 14,22**

23. I wezwał dwóch pewnych setników, i powiedział: Przygotujcie dwustu żołnierzy w drogę aż do Cezarei i siedemdziesięciu jeźdźnych, i dwustu oszczepników od trzeciej godziny* w nocy; **tj. od 21 godziny obecnego czasu*

24. Kazał też podstawić juczne zwierzęta, aby posadzić na nich Pawła i bezpiecznie zaprowadzić go do namiestnika Feliksa.

25. I napisał list w takiej formie:

26. Klaudiusz Lizjasz najdostojniejszemu namiestnikowi Feliksowi. Pozdrowienie.

27. Tego człowieka, pojmanego przez Żydów, gdy już miał być przez nich zabity, stając przy nim razem z wojskiem, wyrwałem z ich rąk, gdy dowiedziałem się, że jest Rzymianinem*. **tj. obywatel rzymskim Dz 21,33; 22,25*

28. A chcąc poznać przyczynę, dla której go oskarżali, przyprowadziłem go przed ich Sanhedryn*; **por. Dz 4,15** Dz 22,30*

29. I odkryłem, że jest on oskarżany o rzeczy sporne, dotyczące ich Prawa, lecz nie ma żadnego zarzutu godnego śmierci lub więzienia. *Dz 6,9*

30. A gdy mi doniesiono o zasadzce, którą zamierzali uczynić Żydzi na tego człowieka, natychmiast posłałem go do ciebie, nakazu-

jąc oskarżycielom, aby przed tobą powiedzieli, co mają przeciwko niemu. Bądź zdrów*.

*gr: erroso - zwyciężajowa formuła na zakończenie listu

31. Żołnierze więc zgodnie z tym, jak im rozkazano, wzięli Pawła i prowadzili go nocą do Antypatris*. **tj. 64 km od Jerozolimy*

32. A nazajutrz, pozostawili jeźdźnych, aby z nim jechali i wrócili do twierdzy.

33. Tamci, gdy przybyli do Cezarei, oddali list namiestnikowi i stawili przed nim Pawła.

34. A namiestnik*, gdy go przeczytał, spytał z jakiej jest prowincji, a gdy dowiedział się, że z Cylicji,

Dz 21,39; 22,3

*gr: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski

35. Powiedział: Będę cię słuchał, gdy przybędą twoi oskarżyciele. I rozkazał go strzec w pałacu Heroda. *J 18,28-33*

24 A po pięciu dniach przybył arcycyjan Ananiasz ze starszymi i z Tertullusem, rektorem prawnym*, którzy przedstawili namiestnikowi *zarzuty* wobec Pawła. **gr: retor - tu: w znac. mówca sądowy, reprezentant prawny*

2. A gdy został wezwany, zaczął go Tertullus oskarżać, mówiąc: Dostapiliśmy dzięki tobie wielkiego pokoju i wszystko pomysłnie się dzieje w tym narodzie z powodu twojej przeczności.

3. Przyjmujemy to zawsze i wszędzie, najdostojniejszy Feliksie, z całą wdzięcznością.

4. Lecz aby ci więcej nie przeszkadzać, proszę, abys nas w swojej życzliwości, krótko posłuchał.

5. Stwierdziliśmy bowiem, że ten człowiek jest jak zaraza i wywołuje rozruchy między wszystkimi Żydami po całym zamieszkałym świecie, jako przywódca stronnictwa* Naza-rejczyków. **gr: hairesis - stronnictwo, herezja, wybór*

6. On też próbował zbezczerścić świątynie, a my pochwyciliśmy go i chcieliśmy sądzić według naszego Prawa. *J 18,31*

7. Lecz dowódca Lizjasz przyszedł i z wielką gwałtownością wyrwał go z naszych rąk, **dosł.: odprawał, zulaszcza do więzienia lub na rozprawę*

8. Rozkazując jego oskarżycielom* przyjąć do ciebie; sam będziesz mógł wypytać** się go o wszystkie te sprawy, o które my go oskarżamy. **gr: kategoros - por. J 8,10; **gr: anakrino - 1Kor 2,15**

9. Co też potwierdzili i Żydzi, zapewniając, że tak się te sprawy mają.

10. A Paweł, gdy namiestnik skinął na niego, aby mówił, odpowiedział: Wiedząc, że ty jesteś sędzią tego narodu od wielu lat, bronię się, będąc dobrej myśli odnośnie siebie.

11. A ty możesz sprawdzić*, że nie minęło więcej jak dwanaście dni od czasu, kiedy przyszedłem do Jeruzolimy, aby oddać cześć** Bogu; *dosl.: poznać; **gr.: prosklyneo - por. Mt 2,2**

12. I nie znaleźli mnie w świątyni ani w synagogach, ani w mieście, z kimś rozprawiającego, ani wywołującego bunt tłumu;

13. I nie mogą przedstawić dowodów na to, o co mnie teraz oskarżają.

14. To jednak wyznaję przed tobą, że zgodnie z Droga, którą oni nazywają odczepieniem*, tak** służę ojczystemu Bogu, wierząc wszystkiemu co zgodnie z Prawem, i co w Prorokach jest napisane. Dz 23,6; J 5,28

gr.: hairestis - por. u 5; **lub: w ten sposób

15. Mając nadzieję w Bogu, której i oni sami oczekują, że będzie powstanie z martwych sprawiedliwych, a także niesprawiedliwych.

16. W związku z tym sam usilnie zabiegam, abym we* wszystkim miał przed Bogiem i przed ludźmi nienaganne** sumienie.

*dosl.: poprzez; **gr.: aproskopos - nie powodujący połącznicia, bez zarzutu, nienaganny, niemożliwy do uderzenia Rz 2,15

17. A po wielu latach przybyłem, aby mojemu narodowi przynieść dary miłosierdzia* i ofiary. *lub: jałmużny Dz 11,29-30

18. Przy których, niektórzy Żydzi z Azji znaleźli mnie oczyszczonego w świątyni, a nie w tłumie lub podczas rozruchów, Dz 23,29

19. Oni powinni być tu obecni przed tobą, i oskarżać, jeżeli mają coś przeciwko mnie.

20. Albo niech ci to sami powiedzą, czy znaleźli we mnie jakieś bezprawie, gdy stanąłem przed Sanhedrynem,

21. Chyba tylko ten jeden okrzyk*, którym stojąc wśród nich, wykryknąłem: Odnośnie powstania z martwych, ja dzisiaj przed wami jestem sądzony. *dosl.: glos, dźwięk

22. A gdy Feliks to usłyszał, znając dokładnie to, co dotyczy Drogi*, odroczył ich sprawę i powiedział: Kiedy przybędzie dowódca Lizjasz, rozpatrzę** te wasze zarzuty. *tj. o kroczeniu drogą za Pawłem Pwt 19,18; Dz 16,17; 24,10

**gr.: diognosko - wydać osąd, rozpoznać, wiedzieć dokładnie

23. I rozkazał setnikowi strzec Pawła i zastosować ulgę*, i nie wzbraniać nikomu z jego

bliskich mu usługiwać lub przychodzić do niego. *więźniowie pozostawali na utrzymaniu rodziny

24. A gdy po kilku dniach przyjechał Feliks ze swoją żoną Druzyllą, która była Żydówką, kazał przywołać Pawła, i słuchał go odnośnie wiary w Chrystusa. Ga 3,26; Kol 1,4; 2,5

25. A gdy on wykladał o sprawiedliwości, i o wstrzemięźliwości*, i o mającym nadejść sądzie, Feliks przestraszony, odpowiedział: Na teraz wystarczy. Odejdź, a gdy znajdę stosowny czas, wezwę ciebie. 1Sm 12,7; Dz 17,2

*gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami

26. Równocześnie też miał nadzieję, że Paweł da mu pieniądze*, aby go wypuścić; dlatego też tym częściej go wzywał i z nim rozmawiał. *tj. łapówkę - akt surowo karany w prawie rzymskim

27. A po upływie* dwóch lat, Feliks otrzymał następcę Porcjusza Festusa, chcąc też okazać życzliwość Żydom, Feliks zostawił Pawła w więzieniu. *dosl.: a gdy dwulecie zostało wypełnione

25 A gdy Festus objął* prowincję, po trzech dniach wstąpił** do Jeruzolimy z Cezarei. *dosl.: zasiadł (na urzędzie); **por. Dz 9,32*

2. A stawili się przed nim, przeciwko Pawłowi, arcykapłan i przedniejsi z Żydw, i prosili go, Dz 25,5

3. Domagając się łaski u niego, aby wezwał go do Jeruzolimy; bo mieli zamiar uczynić zasadzkę, aby go zabić w drodze.

4. Ale Festus stanowczo odpowiedział, że Paweł zostaje pod strażą w Cezarei, i że on sam zamierza szybko tam wyruszyć.

5. Niech więc ci z was – mówi – którzy mają znaczenie*, zjedź razem**; a jeśli jest coś niewłaściwego w tym mężu, niech go oskarżają. *dosl.: są mocni, zdolni, wybitni; **por. Dz 9,32*

6. A przebywając u nich więcej niż dziesięć dni, zszedł do Cezarei i nazajutrz zasiadł na sędziowskim tronie, i kazał przyprowadzić Pawła. *por. Dz 9,32* Dz 18,12,16-17; 2Kor 5,10

7. A gdy on* przyszedł, obstarpił** go Żydzi, którzy zesłali*** z Jeruzolimy, wnosząc wiele ciężkich oskarżeń przeciwko Pawłowi, których nie byli zdolni dowieść, Mt 5,11; Dz 24,5,13; *domysł.: Paweł; **lub: otoczyli go; ***por. Dz 9,32* 1P 4,12,16

8. On natomiast bronił* się, mówiąc: Niczym nie zgrzeszyłem ani przeciwko Prawu żydowskiemu, ani przeciwko świątyni, ani przeciwko Cezarowi. Ełk 3,1; J 19,12,15;

*gr.: apologetamai - bronić się, występować w swojej obronie

9. Ale Festus, chcąc okazać życzliwość Żydom, odpowiadając Pawłowi, powiedział: Czy chcesz udać się do Jerozolimy i tam być odnośnie tych *zarzutów* sądzony przede mną?

10. Ale Paweł powiedział: Przed sądem* Cezara stoję, gdzie powinienem być sądzony; Żydom w niczym nie skrzywdziłem, jak i ty o *tym* bardzo** dobrze** wiesz.

*dost.: sędziowskim krzesłem; **gr.: kallion - lepszy, piękniejszy

11. Jeśli bowiem naprawdę wyrządzam *komus* krzywdę* i czynię coś zasługującego na śmierć, nie wzbraniam się umrzeć; ale jeśli nie ma niczego *prawdziwego* w tym, o co mnie oskarżają, nikt nie może mnie im wydać**; odwoluję się do Cezara. Lk 23,15,41

*lub: niesprawiedliwość; **dost.: darować, dać w akcie łaski

12. Wtedy Festus, po rozmowie z radą, odpowiedział: Odwołałeś się do Cezara, pójdziesz do Cezara. *dost.: Cezara przywołałeś

13. A po upływie kilku dni król Agryppa i Benenika przyszli do Cezarei, z zamiarem powitania Festusa.

14. A gdy tam przebywali wiele dni, Festus przedłożył królowi sprawę dotyczącą Pawła, mówiąc: Pewien człowiek jest pozostawiony przez Feliksa *jako* więzień,

15. Odnośnie którego, gdy byłem w Jerozolimie, stawili się przede mną arcykapłani i starsi żydowski, domagając się справедлиwego wyroku przeciw niemu;

16. Odpowiedziałem im, że nie ma zwyczaju u Rzymian wydawać jakiegos człowieka na zgubę wcześniej, zanim oskarżony nie stanie twarzą w *twarz* wobec oskarżycieli i dana mu będzie sposobność obrony z zarzutów.

17. Gdy więc się tutaj zebrali, ja bez żadnej zwłoki, następnego *dnia*, gdy siadłem na sędziowskim tronie*, rozkazałem, aby ten człowiek został przyprowadzony; *por. Dz 12,21*

18. Stanęli przeciw niemu oskarżyciele, a żadnego powodu do ukarania* nie przytoczyli z tych, których ja się spodziewałem,

*gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut Mk 15,26

19. Lecz wytoczyli* przeciwko niemu jakieś sporne kwestie**, dotyczące ich własnych przesądów*** i jakiegos Jezusa, który jest martwy, a o którym Paweł twierdził, że żyje.

*dost.: mieli; **lub pytania, dyskusje o prawie; ***zabobonów

20. Ja więc będąc w niepewności co do tego sporu, spytałem czy chce udać się do Jerozo-

limy i tam być odnośnie *tych zarzutów* sądzony.

21. Ale że Paweł odwołał się, aby go strzeżono do rozpoznania przez Czcigodnego*, rozkazałem go strzec, aż go odeślę do Cezara.

*gr.: Sebastos - forma łacińskiego Augustus - tytuł Cezara

22. Wtedy Agryppa powiedział do Festusa: Chciałbym i ja usłyszeć tego człowieka. Więc powiedział: Jutro go usłyszysz.

23. A gdy następnego dnia przyszli* Agryppa i Benenika z wielką okazałością i weszli do audytorium z dowódcami i głównymi osobistościami miasta, na rozkaz Festusa przeprowadzono Pawła. *dost.: przyszedł

24. I rzekł Festus: Królu Agryppo i wszyscy mężowie z nami tu obecni! Widzicie tego, o którego prosiło mnie usilnie całe mnóstwo Żydów, i w Jerozolimie i tu, wołając przeciwko *niemu*, że nie powinien on już dłużej żyć.

25. A ja rozumiejąc*, że nie uczynił nic zasługującego na śmierć, i gdy on sam odwołał się do Czcigodnego, wydałem wyrok, aby go *tam* posłać.

Lk 23,4; J 18,38; Dz 23,9

*dost.: chwycić coś na własność, pojąć wyśmiał, ogarnąć

26. Nic pewnego jednak nie mogę o nim napisać panu*. Dlatego przyprowadziłem go przed was, a najbardziej przed ciebie, królu Agryppo, abym po jego przesłuchaniu miał co napisać; *tj. Cezarowi

27. Bo wydaje mi się nierozsądne posyłać więźnia, nie wskazując przeciwko niemu stawianych zarzutów*. *gr.: aita - por. u 18*

26 Agryppa powiedział wtedy do Pawła: Pozwala ci się mówić za siebie *samego*. Wtedy Paweł wyciągnął rękę* i *zaczął się* bronić: *tj. wykonał tradycyjny gest retoryczny

2. Uważam siebie za szczęśliwego*, królu Agryppo, że mam dziś bronić się przed tobą odnośnie wszystkiego, o co jestem oskarżany przez Żydów, *gr.: makarios - por. Mt 5,3*

3. Zwłaszcza, że ty znasz wszystkie zwyczaje i sporne *kwestie* wśród Żydów; dlatego, proszę cię, abys mnie cierpliwie wysłuchał.

4. Tak więc, tryb mojego życia* od młodości, jakim on był od początku między moim narodem w Jerozolimie, znają wszyscy Żydzi.

*gr.: biosis - tryb, sposób życia i działania 2Tm 3,10; Dz 22,3

5. Wiedzą o mnie od dawna – gdyby chcieli zaświadczyć – że żyłem według najściśle-

szych* *zasad* stronnictwa** naszej religii***, jako faryzeusz. **lub: najsurowszych*

***gr: hairesis - stronnictwo, wybór; herezja; ***lub: kult*

6. A teraz stoję *tu* sądzony z powodu* nadziei spełnienia obietnicy, uczynionej wobec ojców przez Boga, **gr: epi - zgodnie, na, dla, przy, ku*

7. Której dwanaście naszych pokoleń, zarliwie służąc Bogu dniem i nocą, spodziewa się dostąpić*, w sprawie tej nadziei jestem oskarżany przez Żydów, królu Agryppo!

**dost.: przyjąć, osiągnąć jakąś rzecz Rz 22,18; Pwt 18,15*

8. Dlaczego uważa* się *za rzecz* nie do wiarę, że Bóg wzbudza umarłych?

**gr: krino - sędzić, wyrazić opinię, wydać wyrok, uznawać*

9. Ja sam wprawdzie uważałem, że trzeba przeciwi imieniu Jezusa Nazarejskiego podjąć wiele wrogich działań*,

J 16,2; Rz 10,2

**lub: gwałtownych wystąpień, zdecydowanie walczyć*

10. Co też uczyniłem w Jeruzolimie, wielu też* świętych zamknąłem w więzieniach, gdyż wziąłem to pełnomocnictwo** od arcykapłanów. A gdy miano ich zabijać, *głosowałem* za tym rzucając kamyk***. **lub: i; **por. u. 12**

****ty. oddanie głosu w procesie biały - niewinny, czarny - śmierć*

11. I po wszystkich synagogach często karząc ich, zmuszałem do bluźnierstwa, popadając też w coraz większy* szal** *przeciwko* nim, prześladowałem *ich* nawet w obcych miastach.

Dz 22,9; Mt 10,17; Łk 21,12

**lub: niezmierny, obfity; **szaleńcza uściekłość*

12. I w tych *okolicznościach* podróżując do Damaszku z pełnomocnictwem* i poleceniem** od arcykapłanów, **gr: eksousia - por. Mk 3,15**

***gr: epitrope - prawo decydowania, zezwolenie, upoważnienie*

13. W środku dnia, na drodze, zobaczyłem, o królu, światłość z nieba, przewyższającą jasność słońca, światłość, która oświeciła mnie i tych, którzy szli ze mną.

14. A gdy my wszyscy upadliśmy na ziemię, usłyszałem głos mówiący do mnie, który powiedział w języku* hebrajskim: Saulu! Dlaczego mnie prześladujesz? Trudno ci wierzyć przeciw ościeniom**.

Dz 9,4; 22,7

**gr: dialektos - język, narzecze, mowa por. Dz 1,19; Mt 26,73*

***tu: ościeniom - w Lmn. gr: kenton - ostrzy koniec, żądło, kolec*

15. A ja powiedziałem: Kim jesteś, Panie? A On powiedział: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz.

16. Ale podnieś się i stań na swoich nogach; albowiem na to ci się ukazałem, *ponieważ* cię *dla* siebie już wcześniej *swą* ręką wybra-

łem* na sługę** i świadka tych rzeczy, które widziałeś, jak i tych, w których ci się ukaze* **,*
**por. Dz 22,14; **gr: hyperetes - wioślarz z niższego pokładu, poduladny; ***lub: które zostaną ci przeze mnie ukazane*

17. Wyrzuwając cię dla siebie spośród tego ludu i pogan, do których cię teraz posyłam,

18. *Aby* otworzyć ich oczy i odwrócić od ciemności do światłości i z władzy szatana do Boga, aby otrzymali odpuszczenie* grzechów i dziedzictwo między uświęconymi przez wiarę** we mnie. Iz 29,18; 2Kor 4,4; Kol 1,13

**lub: uwolnienie, wyzwolenie; **dost.: wiarą we mnie*

19. Dlatego też, królu Agryppo, nie byłem nieposlušny temu niebiańskiemu widzeniu.

20. Ale najpierw tym, *którzy są* w Damaszku i w Jeruzolimie, a także w całej krainie judzkiej, i poganom oznajmiałem, aby upamiętywiali* się i nawracali się do Boga, czyniąc dzieła godne upamiętania. Dz 17,30; 20,21;

**lub: zmienili myślenie, zawrócili Łk 15,7; 24,47; 2Tm 2,25*

21. I ze względu na te *słowa*, schwytali mnie Żydzi w świątyni i próbowali zabić*.

**idiom: wziąć w swoje ręce, położyć ręce Dz 21,11.31; 28,17*

22. Otrzymując jednak pomoc od Boga, aż do tego dnia stoję, świadcząc zarówno małemu, jak i wielkiemu, nie mówiąc nic oprócz tego, co powiedzieli Prorocy i Mojżesz, że ma nastąpić,

Mt 17,4-5; Rz 3,21

23. Że Mesjasz będzie poddany cierpieniom, że jako pierwszy, *który* powstał z martwych ma głosić światłość ludowi i poganom.

24. A gdy on tak się bronił, Festus powiedział potężnym głosem: Szalejesz, Pawle! Wielka nauka* prowadzi cię do szaleństwa.

**gr: gramma - litera, uczoność, znajomość literatury*

25. Ale on powiedział: Nie szaleję, najdosłójniejszy* Festusie! Ale wypowiadam słowa prawdy i rozsądku. IP 2,21

**gr: kratisos od kratos - najmocniejszy, najpotężniejszy*

26. Wie bowiem o tych *sprawach* król, do którego śmiało mówię, gdyż jestem przekonany, że nie jest to* przed nim ukryte, ponieważ nic z tego nie działa się w *jakimś* zakątku. **dost.: jakieś z tych (spraw)*

27. Czy wierzysz, królu Agryppo, prorokom? Wiem, że wierzysz.

28. Agryppa natomiast powiedział do Pawła: Już zaraz* mnie przekonasz, bym został chrześcijaninem**.

Dz 13,43; Łk 16,31

**gr: en mikro - w małym; tu: w zn. przysł. lekko, już zaraz*

***gr: christianos - należący do Chrystusa - dodanie końcówki „ianos” do imienia właściciela wskazywało na bycie niewolnikiem*

29. A Paweł powiedział: Życzylbym* sobie, by⁶⁶ Bóg *sprawił*, czy już teraz⁶⁷, czy później⁶⁸, nie tylko ty, ale i wszyscy, którzy mnie dzisiaj słuchają, stali się takimi, jakim i ja jestem, oprócz tych więźwów. ^{*lub: modlitwami się}
^{*tu: tryb życzący; **idiom: i w małym i w wielkim}

30. A gdy on to powiedział, powstał król i namiestnik, a także Berenika i ci, którzy razem z nimi siedzieli.

31. I gdy oddalili się *na ubocze*, rozmawiali między sobą, mówiąc: Nic godnego śmierci lub więzienia nie czyni ten człowiek.

32. Agryppa jednak powiedział do Festusa: Mógłby ten człowiek zostać uwolniony, gdyby nie odwołał* się do Cezara. ^{*por. Dz 25,12*}

27 A gdy postanowiono, abyśmy odplynęli do Italii, oddano Pawła i niekórych innych więźniów setnikowi kohorty Czycigodnego*, o imieniu Juliusz. Rz 15,22;
^{*por. Dz 25,21*} Dz 10,1; Mt 8,5-9

2. A gdy wsiedliśmy na statek adramyteński*, mający płynąć do portów* Azji, wyruszyliśmy, a był z nami Arystarch, Macedończyk z Tesaloniki. ^{*tj. z miasta Adramyttion; **dost.: miejsc}

3. A następnego dnia przybyliśmy do Sydonu, gdzie Juliusz z życzliwością* potraktował Pawła i pozwolił mu iść do przyjaciół, aby uzyskał zaopatrzenie*. ^{*por. Dz 28,2**}
^{*lub: opiekę - był mater. więzienia uzależniony był od rodziny}

4. A stamtąd wyruszyliśmy, i przepłynęliśmy pod osłoną Cypru, bo wiatry były przeciwne.

5. A gdy przepłynęliśmy otwarte morze*, naprzeciw Cylcji i Pamfilii, przybyliśmy do Miry, miasta w Licji. ^{*dost.: głębie}

6. I tam setnik* znalazł statek aleksandryjski, który płynął do Italii i wsadził nas na niego. ^{*gr.: hekatonarches - setnik}

7. A gdy przez wiele dni wolno płynęliśmy, z trudnością przybyliśmy naprzeciw Knidos, bo nie pozwalał nam wiatr, przepłynęliśmy pod osłoną Krety naprzeciw Salmony.

8. I gdy z trudem żeglowaliśmy wzdłuż niej, przybyliśmy do pewnego miejsca, zwanego Piękne Porty, w pobliżu którego było miasto Lasaia*. ^{*tj. miasto na wybrzeżu Krety}

9. A gdy upłynął znaczny czas i żegluga była już niebezpieczna, dlatego że minął już okres postu*, radził⁶⁹ im Paweł, Kpl 23,27; Lb 29,7

^{*tj. post związany ze świętem Jom Kippur - Dzień Pojednania - wrzesień - październik; **gr.: paraineo - przestrzegać, namawiać}

10. Mówiąc do nich: Mężowie! Widzę, że ta żegluga będzie ze stratą i z wielką szkodą, nie tylko dla towarów i statku, ale i dla naszego życia.

11. Setnik jednak bardziej ufał* właścicielowi statku i sternikowi, niż temu, co mówił Paweł. ^{*gr.: peitho - być przekonany przez kogoś, mieć ufność}

12. A ponieważ port był niedogodny do przezimowania, większość powzięła decyzję, aby stamtąd odpłynąć i, o ile jest to możliwe, dostać się do Feniksu, portu Krety, zwróconego na stronę południowo-zachodnią i północno-zachodnią, i tam przezimować*.

^{*okres zimowy trwał od października do połowy marca}

13. A gdy zawiął łagodny wiatr z południa, uważając, że trzeba *silnie* trzymać się *swój*go postanowienia*, podnieśli kotwice i plynęli wzdłuż wybrzeża Krety. ^{*por. Dz 11,23*}
^{*lub: sądząc, że zamiar doprowadzą do skutku}

14. Lecz niedługo potem uderzył na nich gwałtowny* wicher, który nazywa się Euroklidon*. ^{*lub: huraganowy} Ps 107,25

^{*tj. wiatr północno-wschodni - nazwa występującego tajfunu}

15. A gdy statek został porwany i nie mógł stawić czoła wichrowi, poddaliśmy się *wiatrowi* i byliśmy niesieni.

16. A gdy podpłynęliśmy pod pewną wysepkę, która nazywa się Klauda, z trudnością zdołaliśmy zapanować nad łodzią* *ratunkową*. ^{*gr.: skafē - czółno, łódź, szalupa, wydrążone naczynie}

17. Po wciągnięciu której, rozpoczęto opasywać statek korzystając *ze sprzętu* pomocniczego, a w obawie, by nie wpaść na *mielinę* Syryi*, spuszczone pływającą kotwicę; i tak byli niesieni. ^{*dost.: na ląd Syryj}

18. A że gwałtownie byliśmy gnani przez wicher, najajutrz wyrzucono *ładunek*.

19. A trzeciego dnia wyrzuciliśmy własnymi rękami sprzęt statku. 1Tes 4,13

20. Ponieważ ani słońce, ani gwiazdy nie ukazywały się przez wiele dni, a niesłabnąca nawałnica* napierała na nas, opuściliśmy* nas cała nasza nadzieja, że będziemy ocaleni.

^{*dost.: nie mala; **isnąć całkowicie to, co otacza, odbierać}

21. A gdy długo nie jedliśmy, wtedy Paweł stanął pośrodku nich i powiedział: Należało, o mężowie, być bezwzględnie* posłusznym* mojej radzie i nie odpływać z Krety, i oszczędzić sobie tej straty i szkody. ^{*gr.: men - part. wzm.}
^{**dost.: być posłusznym władcy lub przełożonemu}

22. I teraz namawiam* was, bądźcie dobrej

myśli; bo żadna dusza spośród was nie zginie^{**}, tylko statek. ^{*gr: paraíneo - zachęcać, namawiać, radzić, polecać komuś; **gr: apobole - ustrata, strata, odrzucenie}

23. Tej nocy bowiem, stanął przy mnie anioł tego Boga, do którego należę i któremu służę^{*}, mówiąc: ^{*por. Rz 1,9*} 2Sm 14,20; Dz 10,3; Ga 4,14

24. Nie bój się, Pawle! Trzeba ci stanąć przed Cezarem, a oto darował ci Bóg wszystkich, którzy płyną z tobą.

25. Dlatego, mężowie, bądźcie dobrej myśli; albowiem wierzę Bogu, że tak będzie, jak^{*} mi powiedziano. ^{Lk 1,45; Dz 27,11; Rz 4,20}

^{*gr: tropos - zgodnie ze sposobem, kierunkiem, trybem}

26. I musimy być wyrzuceni na jakąś wyspę.

27. A gdy nastąpiła czernasta noc, a my błakaliśmy się^{*} po Adriatyku, około północy zdawało się żeglarzom, że zbliża się do nich jakiś łód. ^{*dost.: być niesionym w różne strony}

28. I gdy spuścili sondę, stwierdzili dwadzieścia sążni^{*}; a gdy posunęli się trochę dalej, znowu spuścili sondę i stwierdzili piętnaście sążni. ^{*1 sążeń to 5-6 stóp -1,85 m}

29. W obawie, byśmy czasem nie wpadli na miejsca skaliste, zrzucili cztery kotwice z rufy statku, życzyli^{*} sobie, aby nastąpił dzień.

^{*lub: modlili się do Boga, błagali, prosili, chcieli}

30. A żeglarze, zamierzając uciec ze statku, spuścili łódź *ratunkową* na morze, pod pretekstem, że chcą od dziobu statku rzucać kotwice,

31. Paweł powiedział setnikowi i żołnierzom: Jeśli oni nie zostaną na statku, wy nie możecie zostać ocaleni^{**}. ^{*gr: sodzo - uratować, zbawić, ocalić}

32. Wtedy żołnierze odcięli liny od łodzi *ratunkowej* i pozwolili jej spaść.

33. A kiedy miał nastąpić dzień, Paweł zachęcał wszystkich, aby spożyli posiłek, mówiąc: Dzisiaj jest czernasty dzień, jak czekając pozostajecie bez posiłku, nic nie przyjmując.

34. Dlatego zachęcam was, abyście przyjęli posiłek, bo to służy waszemu ocaleniu, albowiem żadnemu z was *navet* włos z głowy nie spadnie. ^{Flp 2,5; Mt 10,30; Łk 21,18}

35. A gdy to powiedział, wziął chleb, podziękował Bogu wobec wszystkich, złamał i zaczął jeść. ^{Mt 15,36; Rz 14,6; 1Tm 4,3-4}

36. A będąc dobrej myśli, również i wszyscy oni przyjęli posiłek.

37. A było nas wszystkich na statku dwieście siedemdziesiąt sześć dusz^{*}. ^{*por. Rz 16,4*}

38. A gdy nasycili się posiłkiem, odciążyli statek, wyrzucając zboże do morza.

39. A gdy nastał dzień, nie rozpoznali tej ziemi; spostreżgli jednak jakąś zatokę, mającą wybrzeże, do którego postanowili, jeżeli można, przybić statkiem.

40. I odcięli kotwice, spuszczając je w morze; i gdy zwolnili wiązania steru, podnieśli przedni żagiel, by podmuch wiatru skierował *ich* do brzegu;

41. A wpadli w miejsce, między dwoma prądami morskimi i osadzili statek na mieliznie; wprawdzie dziób statku oparł się pozostając unieruchomiony, lecz rufa była rozbijana przez gwałtowne fale. ^{2Kor 11,25}

42. Żołnierze^{*} natomiast postanowili, aby pozabijać więźniów, aby żaden po dopłynięciu nie uciekł. ^{Mk 15,15; Łk 23,40}

^{*gr: stratiotes - żołnierz w służbie czynnej - por. 1Kor 9,7*}

43. Lecz setnik, chcąc uratować Pawła, powstrzymał ich od tego zamiaru^{*} i rozkazał także, by umiejący pływać wyskoczyli i pierwsi wyszli na ląd, ^{*lub: decyzji}

44. A pozostali *mieli dopłynąć*, jedni na deskach, a inni na czymkolwiek z okrętu. I tak się stało, że wszyscy ocalili i wyszli na ląd.

28 Gdy zostali ocaleni^{*}, dowiedzieli się, że wyspa nazywa się Malta.

^{*gr: diasodzo - uratować, zachować w niebezpieczeństwie}
2. A tubylcy^{*} okazali nam niespotykaną życzliwość^{**}, przyjęli bowiem nam wszystkich, rozpalając ogień z powodu padającego deszczu i z powodu zimna. ^{*gr: barbaros - por. Rz 1,14*}

^{*gr: filantropia - miłość do ludzi, współczucie} Hbr 13,2

3. A gdy Paweł zgarnął kupę chrustu i nałożył na ogień, od gorąca wyszła zmięta i uczepliła się jego ręki.

4. A gdy tubylcy ujrzeli zmięta wiszącą u jego ręki, mówili między sobą: Pewnie ten człowiek jest zabójcą^{*}; chociaż ocalał z morza, sprawiedliwość^{**} nie pozwoiliła mu żyć.

^{*gr: foneus - morderca, zabójca} Mt 23,35; 27,25

^{**sprawiedliwość (Boża)? lub: bogini Dike?} Mk 16,18; Łk 10,19

5. Lecz on strząsnął zmięta w ogień i nie doznał^{*} nic złego. ^{Mt 3,7; 12,34; 23,33; Łk 3,7}

^{*lub: doznać czegoś zmysłami, cierpieć dotknięcie, przeżyć}

6. A oni oczekiwali, że spuchnie albo nagle upadnie martwy; lecz gdy długo na to czekali, a widzieli, że nic złego mu się nie stało, zmienili zdanie i mówili, że jest bogiem.

7. A w okolicy tego miejsca miał posiadłość* zarządcą** tej wyspy, o imieniu Publiusz, który przyjął nas i życzliwie ugościł przez trzy dni.

*gr.: chorion - teren, majątek ziemski, obszar, region

**gr.: proton - pierwszy tu: w znaczeniu najważniejszy obywatel

8. I zdarzyło* się, że ojciec Publiusza leżał złożony** gorączką i biegunką; Paweł wszedł do niego, i gdy pomodlił się, i włożył na niego ręce, uzdrowił go. **dosl.: stało się Jk 5,14; Mk 6,5*

**dosl.: trzymać siłą, poustrzymywać, być cierpiącym

9. Gdy więc to się stało, inni na tej wyspie, którzy też mieli słabości*, przychodzili i byli uzdrawiani**.

*lub: choroby; **uleczani

10. Ci też* okazali nam wielki szacunek, a gdy mieliśmy odplątać, dostarczyli* to co było potrzebne**.

*dosl.: nakładali; **por: Dz 27,3***

11. A po trzech miesiącach odpląnęliśmy na statku aleksandryjskim z figurą dziobową bliźniat*, który przezimował na tej wyspie.

*tj. Diskur - synowie Zeusa i Ledy - Kastor i Polluks

12. I gdy przypląnęliśmy do Syrakus*, pozostaliśmy tam trzy dni.

Dz 21,7; 27,2

*tj. główne miasto Sycylii 120 km od Malty

13. A stamtąd, trzymając się brzegu, przybyliśmy do Regium, a gdy po upływie jednego dnia, nastął południowy wiatr, na drugi dzień przybyliśmy do Puteoli*,

*tj. 230 km od Rzymu

14. Gdzie znaleźliśmy braci, i byliśmy przez nich zaproszeni, aby pozostać siedem dni; i tak doszliśmy do Rzymu.

15. A tamtejsi bracia, słysząc o nas, wyszli na nasze spotkanie aż do Forum Appii* i do Trzech Tawern**, gdy ich Paweł ujrzał, podziękował Bogu i nabrał odwagi**.

Pwt 31,6

*tj. 64 km od Rzymu; **46 km od Rzymu; ***lub: otuchy

16. A gdy przyszliśmy do Rzymu, setnik oddał więźniów dowódcy straży; ale Pawłowi pozwolono mieszkać* osobno razem z żołnierzem, który go strzegł.

Rz 1,7-15;

*dosl.: pozostać u siebie Rz 15,22; Dz 27,3

17. I stało się po trzech dniach, że Paweł zwołał do siebie przedniejszych* Żydów. A gdy się zeszli, powiedział do nich: Mężowie bracia! Ja nie uczyniłem nic przeciwko ludowi i wyczynam ojczystym, a jednak zostałem wydany jako więzień z Jerozolimy w ręce Rzymian,

*dosl.: pieruszych z Dz 21,11

18. Którzy po przesłuchaniu chcieli mnie wypuścić, dlatego że we mnie nie było żadnego powodu do kary śmierci.

19. Lecz wobec sprzeciwu Judejczyków*, zo-

stałem zmuszony odwołać** się do Cezara; nie żebym miał swój naród o coś oskarżać.

*lub: Żydów; **dosl.: przywołać do siebie Cezara - Dz 25,12, 26,32

20. Z tego właśnie powodu poprosiłem was, aby zobaczyć się i porozmawiać; albowiem ze względu na nadzieję Izraela jestem opasany* tym łańcuchem.

*lub: dźwigam Jr 17,13

21. Oni natomiast powiedzieli do niego: My nie otrzymaliśmy ani listów o tobie z Judei, ani też nikt z braci nie przyszedł i nie oznajmił, czy powiedział coś złego o tobie.

22. A uważamy za właściwe od ciebie usłyszeć, co naprawdę myślisz; wiadomo bowiem nam o tym stronnictwie*, że wszędzie spotyka się ze sprzeciwem.

gr.: hairesis - por: Dz 24,5

23. A gdy wyznaczyli mu dzień, przyszli do niego jeszcze liczniej w gościnę, im to od rana do wieczora wykladał*, świadcząc o Królestwie Boga, przekonując ich do tego, co dotyczy Jezusa, z Prawa Mojżesza i z Proroków,

por: Dz 7,21 Dz 8,25; 18,5; 1Kor 15,15

24. I jedni wprawdzie zostali przekonani o tym, co mówił, inni natomiast nie wierzyli.

25. A nie zgadzając* się między sobą, zaczęli się rozchodzić, gdy Paweł powiedział to jedno słowo: Dobrze Duch Święty powiedział przez Izajasza proroka do naszych ojców,

*gr.: asynfonos - niewspółbrzmiający, rozbieżny Iz 6,9

26. Mówiąc: Idź do tego ludu i powiedz: Słuchając będziecie słyszeć, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzycie; 27. Utyło* bowiem serce tego ludu i uszami z trudem usłyszeli, a swoje oczy zamknęli**, aby czasem oczami nie widzieli i uszami nie usłyszeli, a sercem nie zrozumieli i nie nawrócili się, i abym ich nie uzdrowił.

Ps 17,10;

*lub: uczynić grubym, tustym; **zmrzuli Iz 19,22

28. Niech więc będzie* wam wiadomo, że poganom posłane zostało to zbawienie Boże; i oni będą słuchać.

*dosl.: niech jest Mt 21,43; Dz 13,46

29. A gdy on to powiedział, Żydzi odeszli, wiodąc między sobą zaciekle* spór**.

*dosl.: wielki; **por: Dz 15,7* J 7,40; Mt 10,34; Łk 12,51

30. I pozostał Paweł całe dwa lata we własnym, wynajmowanym mieszkaniu i przyjmował* wszystkich, którzy przychodzili do niego,

*lub: przyjmował z zadowoleniem, witając z radością

31. Głosząc Królestwo Boga i nauczając* o Panu Jezusie Chrystusie, z całą śmiałością*, bez przeszkód.

Mt 4,23; Łk 8,1; Dz 20,25; 23,11

*gr.: parrhesia - śmiałość w mowie, swoboda, ufna odwaga

List apostoła Pawła do Rzymian

1 Paweł, sługa* Jezusa Chrystusa, powołany apostoł, oddzielony do *głoszenia* Ewangelii* Boga,

Rz 15,16; Dz 9,15

*gr: *doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sluga*; *lub: *dobrej nowiny*
2. Która wcześniej została ogłoszona przez Jego proroków w Pismach Świętych,

3. O Synu Jego, który narodził się z potomstwa* Dawida według ciała*,

Mt 3,17; Iz 9,6

*lub: *nasienia*; **gr: *sarks - por. Kol 2,11***

4. Który został ustanowiony Synem Bożym w mocy według Ducha uświęcenia, przez* powstanie z martwych, o Jezusie Chrystusie, naszym Panu, *lub: z (powodu), dzięki

5. Przez którego otrzymaliśmy łaskę i apostołstwo, *by* dla Jego imienia *przyprowadzić* do* posłuszeństwa* wiary *ludzi* we wszystkich narodach,

Dz 12,5; 15,14

*gr: *hypakoe - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się*

6. Wśród których jesteście i wy, powołani* przez Jezusa Chrystusa.

Ef 1,11; Rz 8,28; 2Tm 1,9

*gr: *kletos - wezwany, zaproszony, powołany na urząd*

7. Wszystkim będącym w Rzymie, umiłowanymi* Boga, powołanym świętym, łaska wam i pokój od Boga Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa.

1Kor 1,2; 1Tes 4,7; 1P 1,15

*gr: *agapetos - umiłowany, godny miłości, drogi, cenny*

8. Najpierw jednak* dziękuję Bogu mojemu przez Jezusa Chrystusa za was wszystkich, albowiem wiara wasza jest rozgłaszana* po całym świecie. *gr: *men - part. wzmac.* Hbr 13,15; 1Tes 1,8

*gr: *katangello - głosić publicznie, podawać do wiadomości*

9. Świadkiem bowiem jest mi Bóg, któremu służę* w duchu moim w Ewangelii Jego Syna, że nieustannie o was wspominam, Dz 12,2

*gr: *latreuo - służyć jako akt poświęcenia, urząd, służba Bogu*

10. Zawsze w moich modlitwach prosząc, *żebym już* wreszcie* miał* otwartą drogę*, w** woli Boga przyjsć do was.

*gr: *ede pote - wyraża ideę pewnej niecierpliwości*; *lub: *ciężyc się pomysłnością w drodze, mieć pomyslny los*; **z woli
11. Albowiem pragnę* was zobaczyć, abym mógł przekazać wam jakiś duchowy dar** łaski* dla waszego utwierdzenia,

Hbr 13,9;

*lub: *łaskę*; **gr: *charisma - dar łaski* 1Kor 12,1; 14,1,12

12. To jest, aby razem wśród was doznać *chęty* przez wzajemną* wiare; zarówno waszą i moją. *gr: *allelon - jedni drugim* Tt 1,4; 1P 1,1

13. A nie chcę, bracia, abyście nie wiedzieli, że często zamierzałem* przyjsć do was, lecz aż dotąd miałem przeszkody**, abym miał i w was jakiś plon, tak jak wśród pozostałych narodów.

Dz 16,6; 1Tes 2,18; Flp 4,17

*lub: *postanowiłem*; **zostałem powstrzymany

14. Bo jestem dłużnikiem zarówno Greków i barbarzyńców*, zarówno mądrych i niemądrych. *tj. obcych, niemówiących po grecku Rz 13,8

15. Tak *więc*, jeśli chodzi o mnie, gotów* jestem i wam, w Rzymie, ogłosić Ewangelię.

*lub: *być chętnym, ochoczym* Mk 14,8; 2Kor 8,12

16. Bo nie wstydzę się Ewangelii Chrystusa; bo jest *ona* mocą Bożą ku zbawieniu każdemu wierzącemu*, nie tylko Żydowi, ale i Grekowi.

Mk 8,38; 1Kor 15,1; 2Kor 4,4

*lub: *który jest wierzący - czas teraż. str. czynna*

17. Bo sprawiedliwość Boża w niej jest objawiana z wiary ku wierze*, tak jak jest napisane: A sprawiedliwy z wiary żyć będzie.

*gr: *z wiary ku wierności - gr: pisisis -* Ha 2,4; Ga 3,11;

wierzyć, być wiernym, godnym zaufania Hbr 10,39; 11,6-7

18. Bo gniew Boży objawiany jest z nieba przeciwko wszelkiej bezbożności i niesprawiedliwości tych ludzi, *którzy* przez niesprawiedliwość powstrzymują prawdę, Obj 14,10

19. Dlatego że to, co jest poznawalne u Boga, jest dla nich jawne*, gdyż Bóg im to ukazał**, *lub: *widoczne*; **uczynił widocznym Ps 19,2; J1,9

20. Bo *rzeczy* Jego niewidzialne, od stworzenia świata w dziełach są dostrzegalne* *jako* wyraźnie widzialne**, to jest wieczna Jego moc i boskość, tak że są bez wymówki**.

*lub: *są rozumiane, zauważalne* Dz 17,29; Kol 2,9;

**lub: *wyśledzić, zobaczyć z góry*; ***por. Rz 2,1* Ps 139,13

21. Dlatego że po poznaniu Boga, *nie oddali Mu* chwały jako Bogu, *ani Mu* nie podziękowali, lecz stali się próżni* w swoich rozważaniach, a ich bezrozumne serce zostało pograżone w ciemności;

Rdz 8,21; Łk 17,15;

*lub: *zostali uczynieni próżnymi, głupimi*

22. Zapewniając*, że są mądrzy, stali się głupimi*; **lub: twierdzić, mówić; **lub: skretylniali - gr: moraino - uczynić głupim, być nijakim, bez smaku - por: Mt 5,13*

23. I zmienili chwałę nieśmiertelnego* Boga na podobieństwo obrazu śmiertelnego człowieka i ptaków, i czworonożnych zwierząt, i płazów; **gr: afthartos - niezniszczalny, nieprzemijający*

24. Dlatego też, wydał ich Bóg przez pożądliwość ich serc na nieczystość, aby plugawili* swoje ciała między sobą, Ps 81,11;

**lub: traktować z pogardą, lżyć* Dz 7,42; 2Tes 2,11

25. Tych, którzy zamienili* prawdę Boga na kłamstwo** i oddali cześć, i służyli raczej stworzeniu wbrew Temu, który stworzył. On jest błogosławiony** na wieki. Amen. Mt 4,10;

**lub: zmienić coś na coś; **falsz; ***wysławiony* IP 4,19

26. Dlatego wydał* ich Bóg na hańbę namiętności, bo zarówno ich kobiety zamieniły pożyście zgodne z naturą, na to wbrew naturze*. **lub: przekazał; **gr: fysis - por: Rz 2,27** 1Kor 6,9

27. Podobnie i nieoczyźni, porzucili naturalne pożyście z kobietą, zostali zapaleni przez swoją żądzę *plciową* jedni ku drugim, mężczyzna z mężczyzną czyniąc bezwstyd i odbierając na sobie samych należną zapłatę za ten błąd*. **gr: plane - błąkać się, błędny sposób postępowania*

28. I tak jak oni nie uważali* za potrzebne, by dogłębnie poznać Boga, tak wydał ich Bóg *we władanie* na nic niezdatnego** rozumu, aby czynili *to, co nieprzyzwoite*;

**lub: nie zaprobowali; **odrzucony jako nienadający się*

29. *Będąc pełni** wszelkiej niesprawiedliwości, nierządu, niegodziwości, chciwości, złości, pełni zazdrości, morderstwa, kłótności, podstępów, złośliwości; plotkarze,

**lub: którzy są wypełnieni*

30. Oszczercy, nienawidzący Boga, zuchwali, hardzi*, chepliwi**, wynalazcy złych rzeczy, rodzicom nieposłuszni, **lub: pyszni*

**gr: aladzon - promujący sam siebie, zarozumiały, samochwalec*

31. Nierozumni, nieodrzymujący umów, bez naturalnych *rodziny*nych uczuć, nieprzejednani i niemilosierni, 2Tm 3,3

32. Którzy dokładnie poznali wyrok* Boga, że ci, którzy to czynią, godni są śmierci, nie tylko sami to czynią, ale i zgadzają się *z tymi, którzy to czynią*. **gr: dikaioma - dekret, zarządzenie*

2 Dlatego jesteś bez wymówki*, o człowieku, kimkolwiek* *jesteś*, który osądzasz; bo w czym innego osądzasz, samego siebie

osądzasz, ponieważ ty, *który osądzasz*, czynisz to samo. Rz 9,20; 1Kor 7,16; Jk 2,20

**gr: anapologetos - niemogący wymówić się od winy; nie do obronienia; **gr: pas - każdy, wszelki, cały, wszyscy, kogośkolwiek*

2. A wiemy, że sąd Boży jest zgodny z prawdą wobec *tych, którzy czynią* takie rzeczy.

3. Czy liczysz* na to, o człowieku, który sądzisz tych, co czynią takie *rzeczy*, a *sam* je czynisz, że ty umkniesz sądu Bożego?

gr: logidzomai - liczyć, poczynać, Ełk 22,60; Mt 23,33 rachować, brać pod uwagę, unioskować - por: Jk 2,23

4. Czy pogardzasz bogactwem Jego dobroci, powściągliwości i cierpliwości, nie wiedząc, że dobroć* Boża prowadzi ciebie do upamiętania**. **lub: łagodność, dobrotliwość* Wj 34,6; Rz 3,25;

**gr: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* 2P 3,9

5. Ale według zatwardziałości swojej i nieskruszonego* serca gromadzisz sobie gniew na dzień gniewu i objawienia sprawiedliwego sądu Boga, Wj 8,15; 1Sm 6,6; Hbr 3,13; 4,7; Jk 5,3

**gr: ametanoetos - niezłomny do skruchy lub zmiany myślenia*

6. Który odda* każdemu według jego czynów,

**gr: apodidomi - oddać* Ps 62,12; Prz 24,12; Obj 20,12
dla własnej korzyści, spłacić, odplacić

7. Tym, wprawdzie* którzy przez wytrwanie w dobrym czynie szukają chwały i czci, i niezniszczalności**, *odda* życie wieczne;

gr: men - partykuła wzmacniająca; **gr: aftharsia - por: Ef 6,24

8. Natomiast kłótniwy* i rzeczywście** nieposłusznym prawdzie, lecz posłusznym niesprawiedliwości, *odda* zapalczywość i gniew;

lub: kierującym się własną ambicją; **por: w 7 1P 4,17

9. Utrapienie i ucisk* na duszę każdego człowieka, który czyni zło, najpierw Żyda, a także i Greka; **gr: stenochoria - dost.: wąskie przejście, trud*

10. A chwala i cześć*, i pokój każdemu czyniącemu dobro, najpierw Żydowi, a także i Grekowi. **gr: time - cześć, szacunek, wartość* Dz 10,35

11. Bóg bowiem nie ma względu* na osobę.

**dost.: nie bierze wg twarzy - nie jest stronniczy, Pwt 10,17 nie ocenia powierzchownie, nikogo nie faworyzuje*

12. Ci bowiem, *którzy bez prawa** zgrzeszyli, bez prawa* też zgina; a ci, *którzy w prawie** zgrzeszyli, przez prawo zostaną osądzeni.

**brak rodz. w gr: może wskazywać na prawo w sensie ogólnym w odróżnieniu od Prawa Mojż. w przypadku gdy rodzajnik występuje lub wskazuje domyślnie o tym, co było poruszone wcześniej*

13. Gdyż nie słuchacze Prawa są sprawiedliwi* przed Bogiem, ale ci, którzy czynią Prawo, zostaną uznani za sprawiedliwych.

**gr: dikaios - prawy, sprawiedliwy* Jk 1,22; Ga 2,16; 3,12; 5,4

14. Skoro bowiem poganie*, nie mając Pra-

wa, z natury czynią to, co jest w prawie, oni nie mając prawa, sami sobie są prawem** ,

*gr: *ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi*; **por. Rz 2,12*

15. Bo pokazują oni, że dzieło Prawa zapisane jest w ich sercach, gdyż razem świadczą o tym ich sumienie i myśli, oskarżające się pomiędzy sobą lub też biorące w obronę; 16. W dniu, gdy Bóg sędzić będzie przez Jezusa Chrystusa ukryte sprawy ludzi, według mojej Ewangelii. J 5,22; 2Tm 4,1,8; Mt 16,27; Łk 8,17

*gr: *kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie*

17. Oto ty, który nazywasz siebie Żydem i polegasz na Prawie, i chlubisz się w Bogu,

*gr: *epanapaumai - spocząć, położyć ufnosć*, J 5,45;

osiąść na czymś J 9,28; Łk 10,28

18. I znasz Jego wolę, i badasz to, co jest ważne, będąc pouczanym przez Prawo,

*gr: *dokimazdo - sprawdzać, próbować*, Pwt 4,8;

ocenianie wartości, aprobować Ne 9,13; Łk 12,47

19. I masz przekonanie, że jesteś przewodnikiem* ślepych, światłem dla tych, którzy są w ciemności, *gr: *hodegos - por. Mt 15,14**

20. Wychowawcą nierozumnym, nauczycielem niemowląt, mając w Prawie formułę* wiedzy** i prawdy. IP 2,2; 2Tm 3,5; Tt 1,16

*gr: *morfosis - kształt, forma, postać*; **lub: *poznania*

21. Ty więc, który uczysz drugiego, samego siebie nie nauczasz? Który głosisz*, żeby nie kradziono, kradniesz?

Ps 50,16-21; Mt 23,3;

*gr: *kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold* Łk 11,46

22. Który mówisz, żeby nie cudzołożono, cudzołożył? Który brzydzisz się bożkami, popełniasz świętokradstwo?

23. Który chlubisz się Prawem, przez przekraczanie Prawa znieważasz Boga?

24. Albowiem tak, jak jest napisane: Z powodu was, poganie bluźnią* imieniu Bożemu.

Iz 52,5; Ez 36,20; 1Tm 6,1; Tt 2,5; 2Sm 2,14

*gr: *blasfemo - potwarzyć, bluźnierstwo, znieważenie, obelga*

25. Obrzezanie bowiem jest korzystne, jeśli wykonujesz* Prawo; a jeśli byś był przestępcą Prawa, twoje obrzezanie staje się nieobrzezaniem. *gr: *prasso - czynić, spełniać, działać*

26. Jeżeli więc nieobrzezany przestrzega sprawiedliwości Prawa, czy jego nieobrzezanie nie będzie policzone za obrzezanie?

27. I ten, który jest z natury* nieobrzezany, a wypełnia Prawo, osądzi ciebie, który, mimo litery i obrzezania, jesteś przestępcą** Prawa.

Rz 8,4; Mt 5,17; Ga 5,14; Mt 12,41

*gr: *fyssis - natura, rodzaj, natura rzeczy, ogół urodzonych cech*

**gr: *parabates - przestępca, ktoś łamiący prawo*

28. Żydem bowiem, nie jest się *na podstawie tego co widać**, ani obrzezanie *nie jest tym co widać na ciebie*; Rz 9,6-8; Ga 6,15; Obj 2,9

*gr: *faneros - widoczny, jawny, oczywisty*

29. Ale Żydem jest się w ukryciu, a obrzezanie serca jest w duchu*, nie w literze**; taki ma chwałę nie od ludzi, ale od Boga.

*lub: *przez Ducha*; **literę

Kol 2,11; 2Kor 3,7

3 Jaka jest więc wyższość Żyda? Albo jaki jest zysk z obrzezania?

2. Wielki pod każdym względem*. Przede wszystkim ten, że im powierzone** zostały Słowa*** Boga. Rz 9,4; Pwt 4,8; Ps 147,20; Ez 20,11

*dosł.: *na każdy sposób*; **gr: *pistoio - termin prawnym oznaczający oddać coś w depozyt*; **gr: *logion - wypowiedź, słowo (Boga)*

3. Cóż bowiem, jeżeli niektórzy nie uwierzyli? Czy ich niewiara* niszczy** wierność Boga? *gr: *apistia - brak wiary, niedowiarstwo, niewierność*

gr: *kalyrgeo - unieważnić, usunąć - por. 1Kor 1,28*

4. Z pewnością nie*; ale Bóg jest** prawdómówny, a każdy człowiek *to* kłamca, tak jak jest napisane: Abyś został uznany za sprawiedliwego*** w swoich słowach i zwyciężył, gdy będziesz sądzony. Hi 40,3-8; J 3,33; 1J 5,10,20

por. Rz 6,2, **dosł.: *niech staje się*; **lub: *usprawiedliwiony*

5. Jeśli więc nasza niesprawiedliwość daje dowód* sprawiedliwości Boga, co powiemy? Czy Bóg jest niesprawiedliwy, gdy okazuje gniew**? Po ludzku mówię. 1Kor 1,30; Flp 3,9

*gr: *synistao - dowodzić, wykazywać, ustalać, stać razem*

**gr: *orge - złość, gniew, oburzenie, złość wyrażająca karę*

6. Z pewnością nie*; bo jak Bóg osądzi świat?

*aram. idiom: *porzucmy tę myśl - Rz 6,2** Rdz 18,25; Hi 8,3

7. Jeśli bowiem przez moje kłamstwo prawda Boża bardziej obfitowała* ku Jego chwale, dlaczego więc ja jeszcze jestem sądzony jako grzesznik? *gr: *perisseuo - być ofiście zaopatrzonym*

8. I czy nie tak *właśnie* nas spotwarzają, i tak twierdzą o nas, że my mówimy: Uczyniemy zle *rzeczy*, aby przyszły dobre? Wyrok *na* takich jest zgodny z prawem*. *lub: *stuszny*

9. Cóż więc, górujemy *nad nimi*? Wcale nie; bo wcześniej wysunęliśmy zarzut*, że Żydz, a także Grecy, wszyscy są pod grzechem,

*gr: *proitithonai - postawić wcześniej zarzut przeciwko*

10. Tak jak jest napisane: Nie ma sprawiedliwego, ani jednego; Ps 14,3; 53,3; Kaz 7,20

11. Nie ma, kto by pojmował*, nie ma, kto by szukał Boga; Ps 14,2; 53,2

*gr: *syniemi - rozumieć, pojąć, zestawiać razem (fakty)*

12. Wszyscy zbroczyli*, wszyscy razem zоста-

li uznani za nieużytecznych, nie ma, kto by czynił dobro, nie ma ani jednego; Wj 32,8

*gr: *ekkliño - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić*

13. Grobem otwartym jest ich gardło, swoimi językami mówią podstępnie; jad żmij na ich wargach; Ps 5,10; 140,3; Mt 12,35

14. Usta ich pełne są przekleństwami* i gorzycy; Ps 10,7; 50,19; Jk 3,6-10

*gr: *ara - przekleństwo, kłątwa, złożeczenie, modlitwa*

15. Nogi ich są prędkie do rozlewu krwi;

16. Zniszczenie i nędza na ich drogach,

17. A drogi pokoju nie poznali; Prz 8,13

18. Nie ma bojaźni Bożej przed ich oczami.

19. A wiemy, że cokolwiek Prawo mówi, mówi to tym, którzy są pod Prawem, aby wszelkie usta zostały zamknięte* i aby cały świat okazał się winny** przed Bogiem, J 10,34;

*lub: *zahamowane; **stanął przed sądem* Ga 3,10; 1Kor 1,29

20. Dlatego że z uczynków Prawa żadne ciało* nie będzie uznane za sprawiedliwe przed Jego obliczem, gdyż przez Prawo jest dogłębne** poznanie grzechu. Ga 2,16; Hi 25,4

*tj. *nikt, żaden człowiek; **gr: epignosis - por. Rz 10,2**

21. Lecz teraz, niezależnie od Prawa*, została ukazana sprawiedliwość Boga, poświadczana** przez Prawo i Proroków; Rz 10,3; 1Kor 1,30

*dosł.: *bez prawa; **gr: martyreo - por. J 21,24**

22. Sprawiedliwość Boga przez wiarę w Jezusa* Chrystusa, dla wszystkich i wobec wszystkich wierzących, nie ma bowiem różnicy; *lub: *wiarę Jezusa - tj. wiarę tę, Rz 5,1; Flp 3,9; którą miał Jezus - por. Ga 2,16**; **lub: na Ga 3,28*

23. Bo wszyscy zgrzeszyli i są pozbawiani* chwały Bożej. Ga 3,22; Rz 5,2; 2Tes 2,14; 1P 5,1

*gr: *hystereo - być pozbawionym czegoś, mieć brak*

24. I są uznawani za sprawiedliwych za darmo* z Jego łaski** przez odkupienie** w Chrystusie Jezusie, Rz 4,16; 5,16; 1Kor 6,11;

*lub: *w darze, niezastużenie; **dosł.: łaską Jego* Tt 3,5

**gr: *apolytrosis - uwolnienie uzyskane dzięki zapłacie*

25. Którego Bóg ustanowił jako ofiarę przebłagalną*, przez wiarę, w Jego krwi, dla wykazania dowodu swojej sprawiedliwości** przez odpuszczenie wcześniej popełnionych grzechów w czasie Bożej cierpliwości***,

*gr: *hilasterion - nawigujące do wieka arki - przebłagalni - Kpl 16,2*

**lub: *usprawiedliwienia; ***powściągliwości* 1J 2,2; Kol 1,14

26. Dla wykazania dowodu* swojej sprawiedliwości w teraźniejszym czasie, tak by On był sprawiedliwy i usprawiedliwiający tego, który jest z wiary** w Jezusa.

*gr: *endeksis - dowiedzenie, wykazanie; **por. w. 22**

27. Gdzie więc jest chłuba*? Została wykluczona. Przez jakie prawo? Uczynków? Nie, ale przez prawo wiary. *gr: *kauchesis - por. Flp 1,26**

28. Dlatego rozumiemy, że człowiek jest uznawany za sprawiedliwego przez wiarę*, bez uczynków prawa. *lub: *wiarą, za sprawą wiary*

29. Czy Bóg jest tylko Bogiem Żydów? Czy nie pogan także? Tak – także i pogan.

30. Bo jeden jest Bóg, który usprawiedliwi* obrzezanie z wiary i nieobrzezanie przez tę** wiarę. *dosł.: *uzna za sprawiedliwie; **w gr. rodz.: tes*

31. Czy więc Prawo* niszczy** przez tę wiarę? Z pewnością nie**! Prawo* umacniamy***.

w gr. brak rodz. - por. Rz 2,12; **lub: *uznajemy za bezużyteczne; ***aram. idiom: porzucmy tę myśl; ****lub: stawiamy*

4 Cóż więc powiemy, co znalazł Abraham, ojciec nasz według ciała? Hbr 12,9

2. Bo jeśli Abraham z uczynków został uznany za sprawiedliwego, ma się czym chlubić, ale nie u Boga. Rdz 15,6; Ga 3,6

3. Bo co mówi Pismo? A Abraham uwierzył Bogu i zostało mu to policzone* za sprawiedliwość. *gr: *logidzomai - zaliczać na rachunek - por. Jk 2,23**

4. A pracującemu, zapłata nie jest policzona według łaski, ale według należności*; *gr: *ojelema - to, co jest komuś należne, dług, uina* Rz 11,6

5. Temu natomiast, który nie pracuje, lecz wierzy w Tego, który czyni sprawiedliwym bezbożnego*, jego wiara jest mu policzona za sprawiedliwość. 1Kor 6,9; Tt 3,5-7; Flm 1,18

*gr: *asebes - pozbawiony czci i szacunku dla Boga, świętokradca*

6. Tak też i Dawid mówi o błogosławieństwie* człowieka, któremu Bóg zalicza** sprawiedliwość, niezależnie od uczynków: *lub: *szczęściu; **por. Rz 4,3** Ps 112,1; Mt 5,3; 2Tm 1,9

7. Błogosławieni*, którym zostały odpuszczone nieprawości i których grzechy zostały zakryte; *lub: *szczęśliwi* Ps 32,2; Jr 33,8; Mt 9,2; Lk 7,47

8. Błogosławiony mąż, któremu PAN rzeczywiście* nie policzy grzechu. *gr: *ou me - Mt 5,20**

9. Czy zatem to błogosławieństwo jest tylko dla* obrzezanych, czy też dla* nieobrzezanych? Mówimy bowiem, że wiara została policzona Abrahamowi za sprawiedliwość.

*gr: *epi - nad, na - dosł. nad obrzezaniem* 1Kor 7,19; Ga 5,6

10. Jak więc została mu policzona? Gdy był przed obrzezaniem, czy po obrzezaniu? Nie był przed obrzezaniem, ale po obrzezaniu*. *dosł.: *gdy był w obrzezaniu, czy w nieobrzezaniu? Nie (był) w obrzezaniu, ale w nieobrzezaniu*

11. I przyjął^{*} znak obrzezania jako pieczęć sprawiedliwości tej wiary, którą miał przed^{**} obrzezaniem, aby był ojcem wszystkich wierzących nieobrzezanych, aby i im to zostało policzone za sprawiedliwość,

Wj 31,13;
*lub: otrzymał; **por. u. 10* 2Kor 1,22; Ef 1,13

12. I także ojcem obrzezanych, nie tylko dla tych, którzy są obrzezani, ale i dla tych, którzy idą śladami wiary ojca naszego Abrahama, którą miał przed^{**} obrzezaniem.

*dost.: iść u szeregu, kroczyć za kimś; **por. u. 10* Łk 16,23

13. Bowiem nie przez prawo została dana obietnica Abrahamowi i jego potomstwu^{*}, że ma być dziedzicem świata, ale przez sprawiedliwość z wiary. *lub: nasieniu - l.poj.

14. Bo jeśli ci, którzy są z prawa, są dziedzicami, wtedy wiara stała się bez znaczenia^{**}, a obietnica stała się bezużyteczna;

Ga 2,21
*dost.: jest czyniona; **gr.: kenoo - bez znaczenia, pusty - Jk 2,20*

15. Gdy Prawo powoduje^{*} gniew; bo gdzie nie ma prawa, tam i nie ma przestępstwa.

*gr.: kateryadzomai - sprawić, wykonać Ef 5,6; Kol 3,6

16. Dlatego z wiary dana była obietnica, aby była z łaski, i aby była zapewniona^{*} całemu potomstwu, nie tylko tym, którzy są z Prawa, ale i tym, którzy są z wiary Abrahama, ojca nas wszystkich, *lub: mocna, trwała

17. Tak, jak jest napisane: Ojcem wielu narodów ustanowiłem cię przed Bogiem, któremu uwierzył, który ożywia umarłych, a to czego nie ma, powołuje by było^{*}. *dost.: jako będące

18. Abraham wbrew nadziei z powodu nadziei uwierzył, by stać się ojcem wielu narodów według tego, co jest powiedziane: Takie będzie twoje potomstwo^{*};

por. u. 13 Rdz 15,5

19. I nie osłabi w wierze^{*}, i nie patrzył^{**} na swoje własne ciało, że jest już obumarłe, mając około stu lat, ani na obumarłe łono Sary.

*dost.: i nie który stał się słaby wiarą Rdz 17,7

*lub: nie skupiał swojego wzroku, nie zważał

20. A wobec obietnicy Boga nie poddał się wątpliwościom wypływającym z niewiary^{*}, ale został umocniony wiarą^{**} i dał chwałę Bogu, *lub: niewierze; **w wierze

Iz 7,9; Jr 32,16; Ef 6,10

21. I będąc w pełni zapewnionym^{*}, że cokolwiek On obiecał, mocny jest i uczynił;

*gr.: pleroforeo - doprowadzić do pełni, być całkowicie pewnym

22. I dlatego zostało mu to policzone za sprawiedliwość.

Rdz 15,6; Rz 4,3; Jk 2,23

23. A to nie napisano jedynie dla niego, że mu to zostało policzone^{*},

por. u. 24 1Kor 9,10

24. Ale i ze względu na nas, którym ma być to poczytywane^{*}, wierzącym w Tego, który wzbudził z martwych Jezusa, naszego Pana;

*gr.: logizomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę

25. Który został wydany z powodu naszych występków^{*} i powstał z martwych dla naszego usprawiedliwienia. *gr.: paraptoma - por. Mt 6,15*

5 Będąc więc uznani^{*} za sprawiedliwych^{*} z wiary, pokój mamy z Bogiem przez Pana naszego Jezusa Chrystusa^{*},

Ga 3,24
*lub: usprawiedliwieni więc; **Mesjasza, Pomazaniec

2. Przez którego też otrzymaliśmy dostęp^{*} przez wiarę^{**} do tej łaski, w której stanęliśmy i chlubimy się z powodu nadziei chwały Boga.

*lub: przedstawić kogoś osobie króla, wprowadzić; **wiarą

3. A nie tylko to, ale chlubimy się w uciskach, wiedząc, że ucisk sprawia wytrwałość^{*},

*gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3**

4. A wytrwałość doświadczenie^{*} nadzieje,

Ps 71,18; Rz 15,4; 2Kor 1,4;
*lub: wypróbowanie - gr.: dokime Jk 1,12; 1P 5,10

5. A nadzieja nie zawstydza^{*}, bo miłość Boża wylewana jest na nasze serca przez Ducha Świętego, który został nam dany.

*lub: nie powoduje czerwienia się ze wstydu

6. Chrystus bowiem umarł we właściwym czasie za nas bezbożnych, gdy jeszcze byliśmy^{**} bezsilni^{***}.

*lub: w wyznaczonym czasie

**dost.: nas będących; ***słaby, nędzny, chory Ef 2,1-5

7. Z trudnością bowiem umrze ktoś za sprawiedliwego; za dobrego może ktoś odważyć^{*} się umrzeć.

2Sm 18,27; J 15,3; Dz 11,24; 1J 3,16

*gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważać się na coś

8. Lecz Bóg dowodzi^{*} swojej miłości wobec nas, że gdy jeszcze byliśmy grzesznikami, Chrystus umarł za nas.

J 15,13; 1P 3,18

*lub: wykazywać, stać razem - jako podwójne świadectwo

9. O wiele bardziej więc, będąc teraz uznani za sprawiedliwych przez^{*} Jego krew, zostaniemy przez Niego zbawieni^{**} od gniewu.

*lub: w krwi, krwią Jego; **uratowani Ef 2,13; 1J 1,7; 1Tes 1,10

10. Bo jeżeli, będąc nieprzyjaciółmi^{*}, zostaliśmy pojednani z Bogiem^{**} przez śmierć Jego Syna, o wiele bardziej będąc pojednani, zostaniemy zbawieni^{***} przez^{****} Jego życie.

*lub: wrogami; **Bogu; ***u. 9**; ****w Jego życiu 2Kor 5,18

11. A nie tylko to, ale też chlubimy^{*} się w Bogu przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez którego teraz otrzymaliśmy pojednanie.

*gr.: kauchaomai - radosne uniesienie, chlubić się, być dumnym

12. Dlatego, tak jak przez^{*} jednego człowie-

ka grzech wszedł na świat, a przez grzech śmierć, tak i na wszystkich ludzi przeszła śmierć, za^{**} to^{**}, że wszyscy zgrzeszyli.

^{*lub: poprzez} Rz 2,17; Rz 6,23; 1Kor 15,21
^{**gr: epi hos - przez którą, przed którą, za to, na to}

13. Bo aż do Prawa grzech był na świecie; ale grzech nie jest zaliczany^{*}, gdy nie ma Prawa.

^{*gr: ellogeo - wpisywać na rachunek, przypisać, Rz 4,15; wnieść oskarżenie} 1Kor 15,56; 1J 3,4

14. Lecz śmierć zakrólowała od Adama aż do Mojżesza nawet^{*} nad tymi, którzy nie zgrzeszyli na podobieństwo^{**} przestępstwa Adama, będącego typem^{**} Tego, który miał przyjść. ^{*lub: i nad tymi} Rz 8,20; 1Kor 15,55

^{**gr: homoioma - postać, obraz, podobieństwo, wyobrażenie}
^{**gr: typos - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu, kształt, postać}

15. Ale nie tak jest z upadkiem, jak z darem łaski; jeśli bowiem z powodu jednego upadku wielu umarło, o wiele bardziej łaska Boża i dar w tej łasce jednego człowieka, Jezusa Chrystusa, zaobfitowała^{*} dla wielu.

^{*lub: przekroczyć ustaloną miarę, przewyższać} 2Kor 9,15

16. I nie tak, jak z powodu jednego, który zgrzeszył, jest z tym darem. Bo prawdziwie sąd jest za jeden^{*} upadek ku potępieniu^{**}, ale dar łaski za wiele upadków ku sprawiedliwości. ^{*lub: za jednego; **gr: katakrima - por. Rz 8,1*}

17. Albowiem jeśli przez^{**} upadek jednego, śmierć zakrólowała z powodu jednego, o wiele bardziej ci, którzy otrzymują obfitość łaski i dar sprawiedliwości, w życiu królować będą z powodu^{**} jednego, Jezusa Chrystusa.

^{*lub: poprzez; **lub: przez} 1Kor 5,21; Rz 5,12; Obj 20,5

18. A zatem, jak przez upadek jednego na wszystkich ludzi przyszło potępienie, tak też przez jeden sprawiedliwy^{*} czyn^{*} na wszystkich ludzi przyszło usprawiedliwienie *ku* życiu. ^{*lub: akt usprawiedliwienia, usprawiedliwiający czyn}

19. Bo tak, jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka, wielu stało się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo jednego, wielu stanie się sprawiedliwymi. 2Kor 5,21

20. A Prawo weszło dodatkowo, by zaobfitował upadek; a gdzie zaobfitował grzech, tam łaska tym bardziej zaobfitowała;

Rz 3,19; 4,15; 7,5; Ga 3,19-25; 1Tm 1,14

21. Aby tak, jak grzech zakrólował w śmierci, tak i łaska zakrólowała za sprawą usprawiedliwienia ku życiu^{*} wiecznemu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. 1J 2,25

^{*gr: dzoe - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne w odróżnieniu od - gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie}

6 Cóż więc powiemy? Czy mamy pozostać w grzechu, aby łaska była obfitsza?

2. Z pewnością nie! *Albowiem my, którzy umarliśmy dla grzechu^{**}, jak jeszcze w nim żyć będziemy?* IP 2,24; 4,1; 1J 3,9

^{*gr: me geneito - aram. idiom: porzućmy tę myśl, dost.: nie stanie się to, lub - przynigdy, na pewno nie, w żadnym razie}
^{**dost.: grzechowi - tu: i w 1.10.11.13 w frazie - (u) dla grzechu}

3. Czy nie wiecie, że *my* wszyscy^{*}, którzy zostaliśmy ochrzczeni^{**} w Chrystusa Jezusa, w śmierć Jego zostaliśmy ochrzczeni^{**}?

^{*dost.: ilu (z nas), jacy; **gr: baptidzo - zanurzać - por. Mt 3,11*}

4. Pogrzebani jesteśmy razem z Nim przez zanurzenie^{*} w śmierć, aby tak jak Chrystus został wzbudzony z martwych przez chwałę Ojca, tak abyśmy i my chodzili^{**} w nowości życia. Rz 12,1; 13,13; Ef 4,1

^{*gr: baptidzo; **gr: peripateo - chodzić tu i tam, krążyć, w sensie etycznym: sposób życia, postępowania, naśladowania}

5. Bo jeśli staliśmy się zrośnięci^{**} w podobieństwo^{**} Jego śmierci, to i w podobieństwo Jego zmartwychwstania zrośnięci^{**} będziemy,

^{*gr: symfotys - urodzony razem, wyrosły razem, zaszczerpiony}
^{**gr: homoioma - obraz, podobieństwo, prawie tu sama tożsamość}

6. Wiedząc to, że nasz stary człowiek razem z Nim został ukrzyżowany, aby ciało grzechu zostało uczynione bezczynnym^{*}, *abyśmy* już więcej nie pozostawali w niewoli grzechu; ^{*gr: kataryeo - pozbawić znaczenia, zniszczyć - 1Kor 1,23**}

7. Bo kto umarł, uwolniony^{*} jest od grzechu.

^{*lub: jest uznany za sprawiedliwego wobec grzechu} 1P 4,1

8. Jeśli więc umarliśmy^{*} z Chrystusem, wiemy też, że razem z Nim żyć będziemy.

^{*gr: apothensko - umrzeć, zginąć gwałtowną śmiercią, uschnąć}

9. Wiedząc^{*}, że Chrystus, który został wzbudzony z martwych, już nie umiera; śmierć już nad Nim nie panuje. 2Tm 2,11; Obj 1,18

^{*gr: eido - wiedzieć, mieć węzł, badać, znać, doświadczyć}

10. Bo gdy umarł, raz na zawsze umarł dla grzechu; a gdy żyje, żyje dla Boga. Hbr 9,26

11. Tak *też* i wy, zaliczajcie^{*} siebie samych do prawdziwie umarłych dla grzechu, a żyjących dla Boga w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ga 2,19; Kol 3,1; 1Kor 6,20

^{*gr: logidzomai - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać}

12. Niech więc nie króluje grzech w śmiertelnym ciele waszym, abście *mieli* być mu posłuszni w jego pożądliwościach^{*};

^{*gr: epithymia - ustne pragnienie, Ps 119,133; 1Kor 15,53; pożądanie, tęsknota, żądza} Tt 2,12; 1P 1,14; 2,11; 1J 2,16

13. I nie stawiajcie^{*} swoich członków na oręż niesprawiedliwości dla grzechu, ale

postawcie* samych siebie Bogu, jako żyjących, *którzy powstałi* z martwych, a swoje członki *na oręż sprawiedliwości* Bogu. Kol 3,5

*gr: *parisemi* - postawić obok, brać, stawiać do dyspozycji

14. Bowiem grzech* nad wami panować nie będzie; bo nie jesteście pod prawem, ale pod łaską. *gr: *hamartia* - być pozbawionym czegoś, chybić celu

15. Cóż więc? Czy mamy* grzeszyć, dlatego że nie jesteście pod prawem, ale pod łaską? Z pewnością nie**!

Rz 5,17.21; 6,1;

*dost.: *czy będziemy grzeszyli* Ga 2,17; 1Kor 9,20

*gr: *me genoito* - oby się (tak) nie stało - por. Rz 6,2*

16. Czy nie wiecie, że komu stawiacie siebie samych jako niewolnicy w posłuszeństwo, jesteście niewolnikami tego, *komu* jesteście posłuszni, bądź grzechowi ku śmierci, bądź posłuszeństwu* ku sprawiedliwości?

Joż 24,15; 2P 2,19; Mt 6,24; J 8,34; Rz 6,3

*gr: *hypakoe* - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się

17. Ale Bogu *niech będzie wdzięczność**, że wy, którzy byliście niewolnikami grzechu, usłuchaliście* z całego serca wzoru tej nauki, której zostaliście przekazani. 1Kor 6,11

*gr: *charis* - łaska, dzięki; *gr: *hypakouo* - słuchać, być posłusznym

18. A będąc uwolnieni* od grzechu, zostaliście niewolnikami sprawiedliwości.

*gr: *eleutheroo* - czynić wolnym, wyzwalać J 8,32; 1P 2,16

19. Po ludzku mówię, z powodu słabości waszego ciała. Tak jak bowiem postawiliście swoje członki w niewolę nieczystości i nieprawości, by czynić nieprawość, tak teraz postawcie swoje członki w niewolę sprawiedliwości ku uświęceniu. Rz 3,5; 1Kor 9,8

20. Bo gdy byliście niewolnikami grzechu, byliście wolni od sprawiedliwości. J 8,34

21. Jaki więc wówczas mieliście pożytek* z tych rzeczy? *Tych*, których się teraz wstydzicie; bo końcem ich jest śmierć. Prz 1,31;

*dost.: *owoc, plon* - gr: *karpous* Iz 3,10; Jr 17,10

22. Lecz teraz, *gdy* zostaliście wyzwoleni od grzechu, zostaliście oddani w niewolę Bogu, mając swój pożytek* w uświęceniu, a *na końcu** - życie wieczne. Hi 1,8; Iz 54,17; Ga 1,10

*dost.: *owoc, plon*; *gr: *teleos* - cel, koniec, granica, spełnienie

23. Bowiem zapłatą za grzech jest śmierć, ale darem łaski Boga jest życie wieczne w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. 1J 5,11

7 Czy nie wiecie, bracia - mówię bowiem do tych, którzy znają Prawo - że Prawo panuje* nad człowiekiem przez czas jego życia? *gr: *kypriewo* - być panem, władcą, mieć moc nad kimś

2. Bo zameżna kobieta, z żyjącym mężem jest związana* Prawem; ale jeśli mąż umrze, uwolniona jest od Prawa *wiążącego ją* z mężem. *gr: *deo* - przynajmniej, zakuć, zobowiązać 1Kor 7,39

3. Tak więc, *dopóki* żyje mąż, będzie znana* cudzołożnicą, jeśli przystanie** do innego męża; ale jeśli mąż umrze, wolna jest od tego Prawa i nie jest cudzołożnicą, gdy przystanie** do innego męża. *dost.: *zostanie uitytułowana* *gr: *ginomai* - stawać się, być, zaistnieć, zrodzić się

4. A tak, bracia moi, i wy zostaliście uśmierceni *dla* Prawa przez ciało Chrystusa, żebyście przystali do innego, *do Tego*, który został wzbudzony z martwych, abyśmy owoc* przynieśli Bogu. Oz 2,19; Ga 5,18; Kol 2,14; 1P 2,24

*gr: *karpoforeo* - przynosić owoc, plon, pożytek - por. Rz 6,21

5. Bo gdy byliśmy w ciełe, namiętności grzechów, poprzez Prawo, działały w naszych członkach, dla przyniesienia owocu śmierci.

6. Lecz teraz zostaliśmy uwolnieni* od Prawa, gdy umarliśmy dla tego, *czym* byliśmy zatrzymani, abyśmy służyli w nowości ducha*, a nie w starości litery. Ez 36,26; Ga 3,13;

*lub: *uznani za bezczynnych wobec*, **lub: *Ducha* 2Kor 3,6

7. Cóż więc powiemy? Prawo *to* grzech*? Z pewnością nie! Lecz nie inaczej poznałem grzech, jak przez Prawo**, albowiem i o pożądliwości nie wiedziałbym, gdyby Prawo nie mówiło: Nie pożądaj. Wj 20,17; Łk 12,15; Kol 3,5

*lub: *czy uitożsamiamy prawo z grzechem?* **por. Rz 2,12*

8. Lecz grzech, gdy otrzymał okazję przez przykazanie, sprawił we mnie wszelką pożądliwość*; bo bez Prawa** grzech jest martwy.

*gr: *epithymia* - usilne pragnienie, Rz 4,15; 5,20; J 15,22; *pożądanie, tęsknota, żądza*; **por. Rz 2,12* 1Kor 15,56

9. Ja natomiast, żyłem niegdyś bez Prawa; lecz gdy przyszło przykazanie, grzech ożył, a ja umarłem, *gr: *entole* - por. J 12,50* Kpl 18,5

10. I odkryłem*, że *to*** przykazanie, które *miało być* ku życiu, *było mi* ku śmierci.

*lub: *znalazłem*; **gr: *he* - rodzaj określ. - to Łk 10,28; Rz 10,5

11. Grzech* bowiem, skorzystał z okazji przez przykazanie, zwiódł** mnie i przez nie mnie zabił. *dost.: *ten grzech - z u 8?* Iz 44,20; Jk 1,26

*gr: *ekspatao* - mamić, uwodzić, zwozić samego siebie

12. Tak więc Prawo prawdziwie* jest święte, i przykazanie** jest święte i sprawiedliwe, i dobre. *gr: *men* - partyk. wzmac., **dost.: *to przykazanie*

13. *Czy* więc *to, co* dobre, stało mi się śmiercią? Z pewnością nie! Lecz grzech, aby okazać się grzechem, sprawił moją śmierć przez

to, co dobre, aby grzech przez przykazanie okazał¹⁸ się niezmiernie¹⁹ grzeszyny. Ga 3,21;

^{*gr: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć, dziać się}

^{**gr: hyperbole - nadmiar; ogrom, stopień najwyższy} Rz 3,19

14. Bo wiemy, że Prawo jest duchowe, ale ja jestem cielesny, zaprzędany grzechowi.

15. Albowiem czynię²⁰ to, czego nie rozumiem; bo robię nie to, co chcę, ale czynię to, czego nienawidzę. Rz 12,9; Ps 97,10; Prz 8,13

^{*gr: katergadzomai - sprawić, wykonać, dokonać, realizować}

16. A jeśli czynię to, czego nie chcę, zgadzam się z tym, że Prawo jest dobre²¹. ^{*w 21*}

17. Teraz więc, już nie ja to czynię²², lecz grzech, który mieszka we mnie; ^{*w 15*}

18. Gdyż²³ wiem, że nie mieszka we mnie, to jest w moim cielesnym²⁴, dobro; albowiem chętnie jest obecne we mnie, ale tego, co dobre nie znajduję. ^{**gr: sarkas - por. Kol 2,11**} Ps 51,5; Mk 7,21

^{*gr: gar - gdyż, bowiem, zatem; *lub: zatem dowiaduję się}

19. Bo nie czynię tego, co dobre, które chcę; ale popełniam to, co złe, którego nie chcę.

20. A jeśli ja czynię to, czego nie chcę, już nie ja to czynię²⁵, ale grzech, który mieszka²⁶ we mnie. ^{*w 15*} ^{*gr: oiko - mieszkają, przebywać, żyć}

21. Znajduję więc u siebie to prawo, że gdy chcę czynić dobro²⁷, jest obecne²⁸ we mnie

zło. ^{*gr: kalos - piękne, szlachetne, dobre} 2P 2,19; Ef 6,11

^{*gr: parakeimai - tuż obok, być obecnym, napierać na kogoś}

22. Albowiem mam upodobanie²⁹ w Prawie Bożym, według wewnętrzznego człowieka;

^{*lub: cieszyć się z kimś,} Rz 2,29; 2Kor 4,16;

^{mieć wewnętrzne zadowolenie} Ef 3,16; 1P 3,4

23. Lecz widzę inne prawo w swoich członkach, które toczy wojnę³⁰ przeciwko Prawu mojego umysłu, i które zniewala mnie prawem³¹ grzechu, będącym w moich członkach.

^{*gr: antistrateumai - udać się na wyprawę wojenną} Ga 5,17

^{**dost.: tym prawem - gr.: ho - rodzajnik określony - Rz 2,12*}

24. Nędzny³² ja człowiek! Kto mnie wyratuje³³ z tego ciała śmierci? Hbr 2,15; Rz 6,6; Kol 2,11

^{*gr: talatporos - udrczony, nieszczesny, biedny; *lub: wyrwie}

25. Dziękuję Bogu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Tak więc ja sam wprawdzie służę³⁴ umyślem Prawu³⁵ Bożemu, lecz ciałem prawu³⁶ grzechu. ^{*lub: jestem niewolnikiem; **Rz 2,12*}

8 Dlatego teraz nie ma żadnego potępienia³⁷ dla tych, którzy są w Chrystusie Jezusie, którzy chodzą, nie według ciała³⁸, ale według Ducha³⁹.

J 3,17; Ga 3,13; 3,28; Flp 3,9

^{*gr: katakrima - wyrok skazujący po ustaleniu winy}

^{**gr.: sarkas - por. Kol 2,11**, ***lub: ducha}

2. Albowiem prawo Ducha, życiem⁴⁰ w Chrystusie Jezusie, uwolniło mnie od prawa grzechu i śmierci. Rz 3,20; Dz 13,39;

^{*lub: Prawo Ducha życia} Hbr 7,19; 10,1; 2Kor 3,6

3. Bo niemoc, na którą niedomagało⁴¹ Prawo z powodu ciała, Bóg przewyciężył, posyłając swojego Syna w podobieństwie grzesznego ciała, jako ofiarę⁴² za grzech, potępił grzech w cielesnym, ^{*lub: być słabym, bezsilnym, chorym}

4. Aby sprawiedliwa norma Prawa została wypełniona w nas, którzy chodzimy, nie według ciała, ale według Ducha.

5. Albowiem ci, którzy są według ciała, myśla⁴³ o tym, co cielesne; ale ci, którzy są według Ducha, myślą⁴⁴ o tym, co duchowe. 1Kor 2,14; 15,48; 2Kor 10,3

6. Gdyż zamysł ciała to śmierć; ale zamysł Ducha to życie i pokój, Ga 6,8; Rz 14,17; J 14,27

7. Dlatego że zamysł ciała jest wrogi Bogu, gdyż nie jest poddany Prawu Bożemu, bo i nie może. Jr 13,23; Kol 1,21; Jk 4,4; 1J 2,15; Mt 12,34

8. Ci bowiem, którzy są w cielesnym, Bogu podobać się nie mogą. Hbr 11,6

9. Lecz wy nie jesteście w cielesnym, ale w Duchu, skoro⁴⁵ Duch Boży mieszka w was; a jeśli ktoś nie ma Ducha Chrystusa, ten nie jest Jego. ^{*gr: eiper - skoro, ponieważ, jeśli tylko, jeśli właśnie}

10. A jeśli Chrystus jest w was, wtedy ciało istotnie jest martwe z powodu grzechu, ale Duch jest⁴⁶ życiem z powodu sprawiedliwości⁴⁷.

^{*lub: Duch (to) życie przez usprawiedliwienie}

11. Jeśli natomiast Duch Tego, który Jezusa wzbudził z martwych, mieszka w was, to Ten, który wzbudził Chrystusa z martwych, ożywi i śmiertelne ciała wasze przez swojego Ducha, który w was mieszka. J 10,17; 1Kor 15,53

12. A tak, bracia, nie jesteście dłużnikami⁴⁸ ciała, abyśmy żyli według ciała.

^{*gr: ojeiteles - dłużnik, ktoś będący winnym, być zobowiązany}

13. Jeśli bowiem życie według ciała, macie⁴⁹ umierać⁵⁰; natomiast jeśli Duchem doprowadzacie do śmierci działania⁵¹ ciała, będziecie żyć. Ga 5,24; 6,8; Ef 4,30;

^{*tryb orzekający, czas teraż. str. czynna} Kol 3,5; Jk 1,14-15

^{**bezok. czas teraż. str. czynna, czasownik niedokony}

^{***gr.: praxis - postępowanie, czyn, dobiecie targu, działanie}

14. Bo ci⁵², którzy dają się prowadzić⁵³ przez Ducha Bożego, ci są synami Boga. Ps 143,10;

^{*lub: ilu, ktokolwiek, jacy; **są prowadzeni} Ga 4,6

15. Bo nie wzięliście ducha niewoli, by znów żyć⁵⁴ w zastraszeniu⁵⁵, ale wzięliście ducha

usynowienia, przez* którego wykrzykujemy**
Abba***, Tato! *lub: w bojaźni 1Kor 2,12; Ga 4,5; Ef 1,5

**lub: w którym; ***gr: kradzo - wolać, przemówić donośnie
***aram.: abba - zdrobniała, forma słowa ab - ojciec. Tatus, Tato
zawierająca w sobie wyraz czułości, godności i szacunku

16. Ten do Duch współświadczy z naszym duchem, że jesteśmy dziećmi Boga.

17. A jeśli dziećmi, to i dziedzicami, dziedzicami Boga, a współdziedzicami Chrystusa, skoro* współcierpimy, byśmy też wspólnie zostali wprowadzeni do chwały.

*gr: eiper - skoro, ponieważ, jeśli rzeczywiście, jeśli właśnie

18. Sądzę bowiem, że utrapienia terazniejszego czasu nie są godne porównania z tą chwałą, która ma się w nas objawić.

Mt 5,11; 2Kor 4,17; 2Tes 1,10; 1P 4,13; 1J 3,2

19. Bo stworzenie żarliwie* oczekuje objawienia synów Boga. *lub: żarliwie i wytrwale

20. Gdyż stworzenie zostało poddane marności, nie dobrowolnie*, ale z powodu Tego, który je poddał, w nadziei, Iz 24,5; Jr 12,4

*gr: hekon - z własnej woli, nieprzymuszony, chętny

21. Że i samo stworzenie zostanie uwolnione z niewoli skażenia* do wolności chwały** dzieci Boga. *gr: filhora - zepsucie, zniszczenie, zatracenie

**gr: doksa - majestat, blask, uspaniałość, splendor, chwala

22. Bo wiemy, że całe stworzenie współwzdycha* i współcierpi w bólach porodowych aż do teraz. *lub: jęczy Jr 12,11; Obj 12,2

23. A nie tylko ono, ale i my sami, którzy mamy pierwocinę* Ducha, i my sami w sobie wdychamy oczekując usynowienia, odkupienia naszego ciała. 2Kor 5,5; Ef 1,14;

*gr: aparache - por. Rz 16,5 Łk 21,28; Ef 4,30; Flp 3,20

24. Albowiem w tej nadziei zostaliśmy zbawieni. A nadzieja widzialna nie jest nadzieją; bo ktoś, kto widzi, po co ma mieć nadzieję?

25. Ale jeśli mamy nadzieję na to, czego nie widzimy, to oczekujemy tego z wytrwałością*.

*gr: hypomone - por. 2Tes 1,4** Jk 5,7; 2Kor 4,18; Hbr 11,1

26. A tak samo i Duch wspomaga nas w naszych słabościach. Nie wiemy bowiem, o co mielibyśmy się modlić, tak jak należy*; ale sam Duch wstawia się za nami w niewysłowionych westchnieniach. Łk 11,1;

*lub: jak jest konieczne, jak trzeba Mt 10,20; Ef 6,18

27. A Ten, który bada* serca wie, jaki jest zamysł Ducha, ponieważ zgodnie** z wolą Boga wstawia się za świętymi. 1Krn 28,9; Ps 44,21;

*gr: eraunao - dociekać, badać, przeszukiwać Ef 2,18

**gr: kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie

28. A wiemy, że z tymi, którzy miłują Boga,

wszystko* współpracuje* ku dobremu, to jest z tymi, którzy według Jego postanowienia** są powołani.

Rdz 50,20; Pwt 8,2-3; 1Kor 4,15

*gr: pania synergo - czynić wszystko razem, współdziałać

**gr: prothesis - plan, cel, zamiar, publiczne okazanie

29. Bo tych, których wcześniej znał*, tych też przeznaczył, aby byli ukształtowani** na obraz Jego Syna, aby On był pierwotnym wśród wielu braci. *por. Rz 11,2* Jr 1,5; 1Kor 15,49

**lub: mieć taki sam kształt, być podobnie uformowanym

30. A których przeznaczył, tych i powołał; a których powołał, tych i uznał za sprawiedliwych*; a których uznał za sprawiedliwych, tych i wprowadził do chwały**.

Mt 20,16;

*lub: usprawiedliwił; **por. u 21** Rz 5,9; 1Kor 6,11

31. Cóż więc na to powiemy? Jeśli Bóg za nami, kto jest przeciwko nam?

32. On, który nie oszczędził nawet własnego Syna, ale Go za nas wszystkich wydał, jakżeby wraz z Nim nie darował* nam wszystkiego? *gr: charizomai - darować, okazać łaskę

33. Kto będzie wnosił oskarżenie przeciwko wybranym Boga? Bóg, który usprawiedliwia?

34. Kto potępia? Chrystus, który umarł, więc, który został wskrzeszony, który jest po prawicy Boga? On wstawia* się za nami.

*gr: entychano - błagać, upraszać, mieć staranie Rz 4,25

35. Kto nas odłączy od miłości Chrystusa? Czy utrapienie? Czy ucisk? Czy przesładowanie? Czy głód? Czy nagość? Czy niebezpieczeństwo? Czy miecz? Ps 103,17; Obj 1,5

36. Tak, jak jest napisane: Z powodu Ciebie cały dzień jesteśmy uśmierceni, zostaliśmy policzeni jak owce na rzeź. Ps 44,23

37. Lecz w tym wszystkim odnosimy całkowite* zwycięstwo* przez Tego, który nas umiował. *gr: hypernikao - pełne zwycięstwo, ponad miarę

38. Albowiem jestem tego pewien*, że ani śmierć, ani życie, ani aniołowie, ani władcy**, ani moce, ani to, co nastąpi, ani to, co ma nastąpić,*

*lub: doszedłem do tego przekonania i wiem; **Mt 9,34*

39. Ani wysokość, ani głębokość, ani jakiegokolwiek inne stworzenie nie będzie mogło* odłączyć nas od miłości Boga, w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ef 3,18; J 3,16; Tł 3,4

*lub: nie zdola, nie być w stanie, nie móc, nie potrafić

9 Prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamie, jak mi współświadczy sumienie* moje w Duchu Świętym, Rz 1,9; 2,15; 2Kor 1,23; Ga 1,20

*gr: syneidesis - samoświadomość w spraw. moral. - sumienie

2. Że wielki jest mój smutek i nieustanny ból^{*} w moim sercu. Iz 66,10; Jr 3,17; Rz 10,1;

*gr: *odyne - przejmujący żal, ból, smutek* Obj 11,3

3. Ja bowiem sam życzyłem sobie, by być przeklętym^{*}, a dała^{**} od Chrystusa, ze względu^{***} na braci moich, krewnych moich według ciała, *gr: *anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy*

*lub: *być oddzielnym*; ***gr: *hyper - za, w sprawie* Pwt 21,23

4. Którymi są Izraelici, do których należą usynowienie i chwała, i przymierza, i nadanie Prawa, i służba^{*} Bożą, i obietnice,

*gr: *latreia - por. Rz 1,9** IKrl 8,11; Wj 24,7; Rz 3,2; Dz 3,25

5. Których są ojcowie i z których pochodzi Chrystus według ciała, będący nad wszystkimi, Bóg błogosławił na wieki. Amen.

*gr: *eulogetos - por. Hbr 7,1*** Pwt 10,15; Iz 11,28

6. Lecz nie jest tak, aby zaczęło upadać^{*} Słowo Boże; bowiem nie wszyscy ci z Izraela, są Izraelcem; *gr: *ekpipto - wypaść, odpaść, stracić, zawodzić*

7. I nie wszystkie dzieci Abrahama są jego potomstwem^{*} lecz: W Izaaku zostanie nazwane^{**} twoje potomstwo^{*}. Rdz 21,12; J 8,33; Hbr 11,18

*lub: *nasieniem - liczba poj.*; **gr: *kaleo - wolać, powołać, nazwać*

8. To jest, nie dzieci ciała są dziećmi Boga, ale dzieci obietnicy liczone^{*} są za potomstwo^{**}. *lub: *liczą się*; **dost.: *nasienie - l. poj.* Ga 4,22-31

9. Albowiem to *jest* słowo obietnicy: W tym czasie przyjdę i Sara będzie miała syna.

Rdz 18,10,14; Iz 23,9; Hbr 11,11; 2P 1,10

10. A nie tylko to, ale i Rebeka, z jednego łoża^{*} miała dzieci, z Izaaka, ojca naszego; *tj. łożo zwł. małżeńskie, zbliżenie, syn. poczęcia Rdz 25,21

11. Albowiem kiedy oni jeszcze nie zostali zrodzeni i nie uczynili nic dobrego ani złego, aby postanowienie^{*} Boże według wybrania trwało niewzruszone, nie z czynków, ale przez Tego, który powołuje, Rz 8,28

*gr: *prothesis - postanowienie, cel, zamiysł, publiczne okazanie*

12. Powiedziano jej: Starszy^{*} będzie służył^{**} młodszemu^{***}. *dost.: *większy* Rdz 25,23; 2Sm 8,14

**gr: *douleuo - być niewolnikiem, służyć*; ***dost.: *mniejszemu*

13. Tak, jak jest napisane: Jakuba umiłowalem, ale Ezawem wzgardziłem^{*}.

*gr: *miso - nie cierpieć, gardzić, uzdrugać się*, Mi 1,2-3

kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić

14. Cóż więc powiemy? Czy u Boga *jest* niesprawiedliwość? Z pewnością nie!^{*}

*aram. *idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2** Rdz 18,25

15. Do Mojżesza bowiem powiedział: Zmiłuj się, nad kim chcę^{*} okazać zmiłowanie; a zliżuj się, nad kim chcę^{*} okazać zlitowanie.

*gr: *an - partykuła warunkowa lub ograniczająca* Wj 33,19

16. A zatem *zależy to* nie od tego, *który* chce, ani *od tego, który* zabiega, ale od Tego, *który* okazuje^{*} miłosierdzie – Boga.

*dost.: *ma (zmiłowanie lub liłość)*

17. Mówi bowiem Pismo do faraona: Na to ciebie wzbudziłem, aby okazać^{*} moją na tobie i aby rozgłoszone było imię moje po całej ziemi. *gr: *dynamis - por. Mt 7,22** Wj 9,16

18. Dlatego też, nad kim chce, okazuje zmiłowanie, a kogo chce, zatwardza^{*}.

*gr: *skleryno - uczynić twardym*, Mt 13,15; J 12,40;

uczynić nieprzejednanym, upartym Wj 4,21; Joz 11,20

19. Powiesz mi więc: Dlaczego jeszcze oskarża? Kto bowiem sprzeciwi się Jego woli?

20. O człowieku! Przeciwnie, kim ty jesteś, że spierasz^{*} się z Bogiem? Czy powie twó^{**} do twórcy^{**}: Czemu mnie takim uczyniłeś?

*dost.: *odpowiadać zaprzeczeniem, na przekór* Łk 14,6

**dost.: *uformowanie temu, który formował*

21. Czy garncarz nie ma władzy nad gliną, żeby z tej samej masy^{*} uczynić jedno naczynie *do celów* prawdziwie zaszczytnych, a drugie do niezaszczytnych? Prz 16,4;

*dost.: *ciasto, coś zmieszanego z wodą* Iz 64,8; Jr 18,3

22. A jeśli Bóg, chcąc okazać gniew i dać poznać swoją moc^{*}, zniósł w wielkiej cierpliwości naczynia gniewu, które są przygotowane^{**} ku zgubie, *gr: *dynatos - tu: dost.: mocne*; **por. 2Kor 13,11*

23. I aby dał poznać bogactwo chwały Jego nad naczyniami miłosierdzia, które wcześniej^{*} przygotował^{**} ku chwale? 2Tm 2,20

*gr: *proeitomadzo - przygotował coś wcześniej, z góry*

24. I *jako* takich powołał nas, nie tylko z Żydów, ale i z pogan. Rz 3,29; 10,12

25. Jak też u Ozeasa mówi: Nie mój lud nazwę moim ludem, a nie umiłowana^{*} – umiłowana. Oz 2,25; 1P 2,10; Rz 1,7; J 16,27

26. I będzie w miejscu, o którym im powiedziano: Wy nie jesteście moim ludem, tam zostaną nazwani synami Boga żywego^{*}.

*dost.: *żyjącego* Iz 43,6; Oz 1,9; 2,1; 2Kor 6,18

27. Izajasz natomiast woła nad^{*} Izraelem: Choćby liczba synów Izraela była jak piasek morski, *tylko* resztką^{**} zostanie zbawiona.

*dost.: *za*; **gr: *kataleimma - część z całości, pozostałość* Iz 10,20

28. Doprowadzi bowiem dzieło^{*} do końca^{**} i skracaa^{***} je w sprawiedliwości, ponieważ PAN zaczął skracaa^{***} dzieło^{*} na ziemi.

*gr: *logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek, sprawa, rozum*

*lub: *wypełnia, kończy, dokonuje*; ***przyniie Iz 10,23

29. I tak, jak wcześniej zaczął zapowiadać

Izajasz: Gdyby PAN Zastępów nie zostawił nam potomstwa, stalibyśmy się jak Sodoma, i do Gomory byśmy zostali upodobnieni. Iz 1,9

30. Cóż więc powiemy? Że poganie, którzy nie dążą* do sprawiedliwości, uchwylił^{gr} się sprawiedliwości; sprawiedliwość, która jest z wiary, Iz 65,1; Rz 3,22; 10,10; 1Kor 6,9

^{gr}: *dioko - scigać, złapać, biec*; ^{lub}: *uczynić własnym*

31. A Izrael, który dąży* do sprawiedliwości Prawa, nie doszedł* do sprawiedliwości^{gr} Prawa. ^{gr}: *por. u: 30**; ^{lub}: *dojść pierwszym, poprzedzić*
^{gr}: *dikaiosyne - prawosć, sprawiedliwość - por. Łk 1,75**

32. A dlaczego? Dlatego, że nie z wiary, ale jakby z uczynków Prawa; potknęli się bowiem o kamień obrazę*, ^{lub}: *potknięcia* Iz 8,14

33. Tak, jak jest napisane: Oto kładę na Syjonie kamień obrazę* i skałę zgorszenia*, a każdy wierzący w Niego, nie zostanie zawstydzony. ^{lub}: *potknięcia, zgorszenia* Iz 28,16;

^{gr}: *skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie* Mt 21,42

10 Bracia! Prawdziwie upodobanie* mojego serca i prośba** do Boga za Izraelem jest za ich zbawienie. Wj 32,10; Łk 13,34

^{lub}: *dobra wola, życzliwość*; ^{gr}: *bitaganie, modlitwa*

2. Albowiem daję im świadectwo, że mają gorliwość dla Boga, ale niezgodną* z właściwym poznaniem*. Dz 22,3; Ga 1,14; Flp 3,6

^{gr}: *kata*; ^{gr}: *epignosis - dokładnie, głębokie, pełne poznanie*

3. Nie znając* bowiem sprawiedliwości Bożej^{gr}, a szukając ustanowienia własnej sprawiedliwości, nie podporządkowali się Bożej sprawiedliwości.

^{gr}: *agnoeo - por. 1Kor 10,1**; ^{lub}: *usprawiedliwienia Bożego*

4. Albowiem końcem Prawa* jest Chrystus, aby uznać za sprawiedliwego każdego wierzącego. ^{por. Rz 2,12 - tu: brak rodzajnika określonego}

5. Mojżesz bowiem pisze o sprawiedliwości*, która jest z Prawa: Człowiek, który je^{gr} wykonał, będzie przez nie żyć^{gr}. Kpl 18,5; Ga 3,12

^{lub}: *usprawiedliwieniu*; ^{gr}: *domyśl. Prawo*; ^{gr}: *dzaao - Rz 5,21**

6. A sprawiedliwość*, która jest z wiary, tak mówi: Nie mów w swoim sercu: Kto wstąpi do nieba? To jest, aby Chrystusa sprowadzić na dół; ^{lub}: *usprawiedliwienie* Pwt 30,12-14

7. Albo: Kto zstąpi do otchłani*? To jest, aby Chrystusa wyprowadzić spośród umarłych.

^{gr}: *Abyssos - otchłani, czeluść, bezdenno głębia* Pwt 30,13

8. A co mówi Pismo? Blisko ciebie jest słowo*, w twoich ustach i w twoim sercu. Jest to słowo* wiary, które głosimy. ^{gr}: *rhema* Pwt 30,14

9. Bo jeśli swoimi ustami wyznasz Jezusa Panem i uwierzysz w swoim sercu, że Bóg wzbudził Go z martwych, zostaniesz zbawiony. Mt 10,32; Flp 2,11; 1J 4,2

10. Albowiem sercem wierzy się ku sprawiedliwości, a ustami wyznaje się ku zbawieniu.

11. Pismo bowiem mówi: Każdy, kto wierzy* w Niego, nie zostanie zawstydzony. Iz 28,16;

^{dosl.}: *wierzący - czas teraż. strona czynna* 1P 2,6

12. Bo nie ma rozróżnienia między Żydem, jak i Grekiem; bo jeden jest Pan wszystkich, bogaty dla wszystkich, który Go wzywają*.

^{gr}: *epikalomai - przywołać do siebie, wzywać na pomoc*

13. Każdy bowiem, kto by wezwał imienia Pana, zostanie zbawiony. J1 3,5; Dz 2,21

14. Jak więc wzywać będą Tego, w którego nie uwierzyli? A jak uwierzą w Tego, o którym nie usłyszeli? A jak usłyszą bez tego, który głosi*? ^{gr}: *kerysso - być heroldem - por. Dz 20,25**

15. Jak będą głosić, jeżeli nie zostaliby posłani? Tak, jak jest napisane: O jak piękne są nogi głoszących dobrą nowinę o pokoju, dobrą nowinę o tym, co dobre. Iz 52,7; 61,1

16. Ale nie wszyscy okazali posłuszeństwo Ewangelii, Izajasz bowiem mówi: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści? Iz 53,1; Ps 19,4

17. Wiara więc* jest ze słuchania, a słuchanie przez Słowo* Boga. 1Tes 2,13

^{lub}: *załem, dlatego*; ^{gr}: *rhema - słowo wypowiedziane*

18. Ale mówię: Czy może nie usłyszeli? Przeciwnie, na całą ziemię rozszedł się ich głos i do krańców zamieszkałego świata ich słowa.

19. Ale mówię: Czy może* Izrael nie* zrozumiał? Mojżesz pierwszy mówi: Ja was pobudzę do zadróżki przez tych, którzy nie są narodem, przez naród nierozumny pobudzę was do gniewu. Pwt 32,21

^{gr}: *me ouk - tu: w znac. pytajnym w oczekiwaniu potwierdzenia*

20. A Izajasz nabiera śmiałości* i mówi: Zostałem znaleziony przez tych, którzy mnie nie szukali, ujawniłem* się tym, którzy się o mnie nie pytali. Pwt 9,13; Iz 65,1

^{gr}: *apotołmao - ośmielić się, odważyć, czynić śmiałym*

^{dosl.}: *stałem się widzialny - gr. enφανes - jawny, widoczny*
21. O Izraelu natomiast mówi: Cały dzień miałem wyciągnięte* swoje ręce do ludu, który jest nieposłuszny i mówiący - nie**. Jr 25,4

^{lub}: *rozpościerałem*; ^{gr}: *antilego - mówić przeciw, zaprzeczać*

11 Mówię więc: Czy Bóg odepchnął od siebie swój lud? Z pewnością nie*;

albowiem i ja jestem Izraelitą, z potomstwa^{*} Abrahama, z pokolenia Beniamina.

^{*lub: porażnięmy tę myśl; **dost.: nasienia} Dz 22,3; 2Kor 11,22

2. Nie odepchnął *od siebie* Bóg swojego ludu, który wcześniej poznał^{*}. Czy nie wiecie, co mówi Pismo o Eliaszu? Jak zwraca się do Boga przeciwko Izraelowi, mówiąc:

^{*gr: prognośno - posiadać zawczasu wiedzę, Rz 8,29; mieć plan, przeznaczyć kogoś do czegoś} 1Krl 19,10

3. PANIE! Proroków Twoich zabili, ołtarze Twoje zburzyli i zostałem pozostawiony *tylko* ja sam, i szukają mojej duszy^{*}.

^{1Krl 19,18}

4. Ale co mówi do niego *Boża odpowiedź*? Zostałem sobie siedem tysięcy mężów, którzy nie zgięli kolana przed Baalem.

^{*gr: chrematismos - natchmiona wypowiedź, wyroczenia}

5. Tak więc i teraz, w tym czasie pozostała resztką według wybrania z łaski.

^{*dost.: stała się, zaistniała} Rz 9,27; 1P 1,2

6. A jeśli z łaski, to już nie z uczynków, inaczej taka łaska już nie byłaby łaską; a jeśli z uczynków, to już nie z łaski^{*}, gdyż taki uczynek nie byłby^{**} już uczynkiem.

^{Ef 2,9; Ga 2,21}

7. Cóż więc? Czego Izrael poszukuje, tego nie osiągnął; ale wybrani osiągnęli, a inni zostali zatwardzeni^{*}.

^{Rz 9,31; 10,3; 2Kor 4,4;}

8. Tak, jak jest napisane: Dał im Bóg ducha głębokiego snu^{*}: oczy, aby nie widzieli i uszy, aby nie słyszeli, aż do dzisiejszego dnia.

^{*lub: odrętwienie po uderzeniu} Pwt 29,4; Iz 29,10

9. A Dawid mówi: Niech stół ich stanie się im sidłem^{*} i pułapką, i potrząskiem^{**}, i odpłatą;

^{*dost.: za sidło, za ...} Ps 28,4; Iz 59,18; Hbr 2,2

10. Niech ich oczy zostaną zaćmione, aby nie widzieli, a ich grzbiet *na zawsze* zegnij^{*}.

^{*gr: diapantos - stale, zawsze, ciągle, cały czas, w kółko}

11. Mówię więc: Czy potknęli się, aby upaść? Z pewnością nie^{*}; ale z powodu ich upadku^{**} zbawienie *objęło* pogan, aby ich *pobudzić* do zazdrości.

^{*aram. idiom: porażnięmy tę myśl} Dz 13,46;

12. Jeżeli natomiast ich upadek jest bogactwem świata, a ich porażka^{*} bogactwem pogan, o ile bardziej ich pełnia? ^{*lub: umniejszenie}

^{*lub: występki, odejście od prawdy, grzech} Dz 8,24; Rz 10,19

13. Albowiem mówię wam poganom: Na ile ja jestem istotnie apostołem pogan, chlubię się moją służbą,

^{*por: Rz 8,30} 1Tm 2,7; 2Tm 1,11

14. Obym jakoś do zazdrości pobudził tych, którzy są moimi rodakami^{*} i zbawił^{**} niektórych z nich.

^{1Kor 7,16; 1Tm 4,16; Jk 5,20}

15. Jeśli bowiem ich odrzucenie jest pojednaniem świata, to czym ich przyjęcie^{*}, jeśli nie życiem *powstałym* z martwych?

^{*lub: dobranie} Dn 9,24; Ef 1,10; Kol 1,20

16. A jeśli pierwocina jest święta, *to* i ciasto; i jeśli korzeń jest święty, *to* i gałęzie.

17. A jeśli niektóre z gałęzi zostały odłamane, a ty, będąc z dzikiego drzewa oliwnego, zostałeś wszczepiony pomiędzy nich i stałeś się współczestnikiem korzenia i tłustości drzewa oliwnego,

^{Sdz 9,8; Za 4,3; Obj 11,4}

18. Nie chlub się nad gałęzie; bo jeżeli chlubił się, *to* *wiedz*, że nie ty nosisz^{*} korzeń, ale korzeń ciebie.

^{*gr: bastadzo - por. Łk 14,27*}

19. Powiesz więc: Odlamane zostały gałęzie, abym ja został wszczepiony.

20. Dobrze, z powodu niewiary zostały odłamane, ale ty stanąłeś *w wierze*; nie bądź pyszny^{*}, ale się bój.

^{*lub: nie bądź dumny} Hbr 3,19

21. Albowiem jeśli Bóg nie oszczędził naturalnych^{*} gałęzi, mógłby i czasem ciebie nie oszczędzić^{**}.

^{*dost.: zgodnych z naturą}

22. Zobacz więc dobroć i surowość Boga, surowość wobec tych, którzy upadli, a dobroć wobec ciebie, jeśliśbyś utrzymał się w dobroci; skoro i ty *możesz* zostać odcięty.

23. Ale i oni, jeśli nie będą trwali w niewierze, zostaną wszczepieni, gdyż Bóg jest mocny ponownie ich wszczepić.

24. Albowiem jeśli ty jesteś odcięty z drzewa oliwnego, dzikiego z natury, a wbrew naturze zostałeś wszczepiony w szlachetne drzewo oliwne, o ile bardziej ci, zgodnie z naturą^{*}, zostaną wszczepieni w swoje własne drzewo oliwne!

^{*dost.: tamci według natury}

25. Bo nie chce, bracia, abyście byli nieświadomi tej tajemnicy – żebyście we własnym mniemaniu^{*} nie *uważali się* za rozumnych^{**} – że zatwardziałość^{***} przyszła na część Izraela, aż do *czasu*, gdy wejdzie pełnia pogan^{****}.

^{*dost.: w sobie samych} Łk 21,24; Rz 16,25;

26. I w ten *właśnie* sposób będzie zbawiony

^{*gr: fronismos - rozsądny, rozumny, mądry} Ef 3,3

^{**okr: med.: szwardnienie skóry, twardzina; ****gr: ethnos - poganie, grupy etniczne, narody, nie-Żydzi - por: w 11. 12. 13}

cały Izrael, tak, jak jest napisane: Przyjdzie z Syjonu Ten, który ratuje* i odwróci bezbożności** od Jakuba. Ps 14,7; Iz 59,20; 60,21

lub: zbawia, stąd inni - Wybawiciel; ***t: Lmn.

27. I takie *będzie** z nimi* ode mnie przymierz, kiedy zbiorę** od nich grzechy. Iz 55,3;

lub: (dla) nich; ***odjąc, oddzielić Hbr 8,8; Iz 27,9

28. Według Ewangelii istotnie są nieprzyjaciółmi z powodu was; lecz według wybrania są umiłowanymi z powodu ojców.

29. Albowiem Bóg nie żaluje* *swóich* darów łaski i powołania. Lb 23,19

**dost.: niezalowane bowiem dary łaski i powołanie Boga*

gr.: ametameletos - niepowodujący żalu, wyrzuć sumienia

30. Bo tak, jak i wy niegdyś byliście nieposłusznymi Bogu, ale teraz doznaliście miłosierdzia z powodu ich nieposłuszeństwa,

31. Tak i oni teraz nie okazali posłuszeństwa, aby *dla okazanego* wam miłosierdzia i oni doznali miłosierdzia.

32. Bowiem Bóg zamknął* razem wszystkich w nieposłuszeństwie, aby zmiłować się nad wszystkimi. **dost.: uszłą zamknął* Ga 3,22; Rz 3,9

33. O głębio bogactwa i mądrości, i poznania Boga! Jak niezbadane są Jego sądy i niewysłędzone* są Jego drogi! **lub: niezgłębione*

34. Bo kto poznał myśl* PANA? Lub kto stał się Jego doradcą? **lub: umysł, zamysł* 1Kor 2,16

35. Albo kto dał Mu najpierw coś i zostanie mu *za to oddane** w zamian? **lub: odpłacone*

36. Gdyż z Niego i przez Niego, i ku Niemu *jest* wszystko; Jemu chwala na wieki. Amen.

12 Wzywam* więc was, bracia, przez miłosierdzie* Boga, abyście stawili swoje ciała jako ofiarę żywą, świętą, przjemną** Bogu, tę rozumną*** służbę**** waszą.

**lub: zachęcam, proszę; **bardzo podobając* 1Kor 6,13

**dost.: przez (wzgląd) na miłosierdzia - (Lmn.) Boga*

****lub: duchową, związaną ze słowem; *****gr.: latreia - Rz 1,9***

2. I nie upodabniajcie* się do tego wieku, ale dajcie się przemieniać** przez odnowienie waszego myślenia, abyście doświadczyl* jaka*** *jest* wola Boża, *co dobre, przyjemne***** i doskonałe. Jk 1,27; Kol 3,10

**gr.: schematidzo - upodabniać się do czyjejsz wzoru, przybierać postać tożsamą z czymś, stosować się do czegoś*

**gr.: metamorfoo - przeobrażać się w inny kształt, przemienić*

****lub: zbadali, rozróżnili; *****czym (jest); ******por: w: 1******

3. Bo przez daną mi łaskę mówię każdemu będącemu spośród was: Nie myślcie ponad miarę* o *sobie*, ponad to, co konieczne jest *by*

rozumieć, lecz myślcie rozsądnie*, według miary wiary, jaką Bóg każdemu przydzielił.

**gr.: sofroneo - myśleć z umiarem, trzeźwo* Ga 6,3

4. Albowiem tak, jak w jednym ciele many wiele członków, lecz nie wszystkie członki mają te same działania, 1Kor 12,12

5. Tak wielu nas, *a jesteśmy jednym ciałem** w Chrystusie, *a zgodnie*** z tym *jesteśmy* jedni drugich członkami. Dz 4,32; 1Kor 10,17; Ef 4,16

gr.: soma - por. Kol 2,11; ***gr.: de kat(a) - dost.: a co do*

6. Mamy więc różne dary łaski, według łaski nam darowanej: Czy to prorokowanie, *to* proporcjonalnie* do** wiary; **gr.: kata - por. Rz 8,27****

**gr.: analogia - różnowartość, w zgodności, w relacji do*

7. Czy to słówko, *to* w słobność; czy ktoś nauca, *to* w nauce*; **gr.: didaskalia - por. Mk 4,1**

8. Czy *gdy ktoś* zachęca, *to* w zachęcie; jeśli ktoś się dzieli, *to* w szczerości; jeśli ktoś przewodzi*, *to* w gorliwości; jeśli ktoś jest miłośny, *to* z radością*. **lub: stoi na czele; ***chocho**

9. Miłość *niech będzie* nieobłudna; brzyździe się złym, lgnijcie* do dobrego.

**lub: łącząc, klejąc, spajając* Ps 97,10; 1J 3,18

10. Miłością braterską jedni drugich miłujcie czule*, jedni drugich wyprzedzajcie w *okazywaniu* szacunku. **lub: kłóćcie, serdecznie*

11. W gorliwości nieopieszali*, płonący** duchem, Panu służący, Dz 18,25; Kol 4,12;

lub: niegmaśni; ***gr.: dzeo - wrzeć, kipieć, być gorącym Jk 5,16

12. Radośni nadzieją, w ucisku wytrwali, w modlitwie trwający niezłomie, 1Tes 5,17

13. Miejcie udział* w potrzebach** świętych, prześcigajcie*** się w gościnności. Rz 15,25-28

lub: być współnikiem; ***gr.: chreia - potrzeba, niedostatek, brak

****gr.: dioko - gonić, ścigać, zmuszać do ucieczki, prześladować*

14. Dobrze życzcie* tym, którzy was prześladowają*, dobrze życzcie, a nie przeklinajcie.

lub: błogosławcie, wystawiajcie; ***gr: słów z w: 13***

15. Weselcie się z weselącymi, a płaczcie z płaczącymi*. **gr: klaio - lkać, biadać, lamentować*

16. Bądźcie wobec siebie tej samej myśli; nie rozumiejcie o *sobie* wyniosłe*, ale przystawajcie do pokornych; nie stawajcie** się rozumni** we własnych oczach***. Prz 19,17;

dost.: o wysokoich w Lmn. - lub: o tym co wyniosłość; ***por: Ga 4,4*

****por: Rz 11,25*. *****dost.: przed sobą samymi** 1P 5,3

17. Nikomu złem za złe nie oddawajcie*, *trószcząc*** się o *to*, co dobre wobec wszystkich ludzi. **lub: odpłacając; ***dost.: myśląc wcześniej**

18. Jeśli można, o *ile to* od was *zależy*, ze wszystkimi ludźmi zachowujcie* pokój*.

**lub: żyćcie w pokoju* Ps 34,14; Rz 14,19; Hbr 12,14

19. Nie mścicie* się sami, umiłowani, ale dajcie miejsce gniewowi *Bożemu*; albowiem jest napisane: Pomsta do mnie należy, Ja odpłacę, mówi PAN.

*lub: wymierzać sprawiedliwość Prz 24,17; Na 1,2-3; Hbr 10,30

20. Jeśli więc twój nieprzyjaciel jest głodny, nakarm* go, jeśli pragnie, daj mu pić; bo to czyniąc, węgle rozpalone** zgarniesz na jego głowę.

*lub: dawać część po części, po kawalku

**tu: w znaczeniu aktu przystąpienia sąsiedzkiej - por: Prz 25,21-22

21. Nie dawaj się zwyciężać złu, ale zło do dobrem zwyciężaj.

Wj 23,4-5; Prz 25,21; Lk 6,27

13 Każda dusza niech się podporządkowuje władzom* zwierzchnim**; bo nie ma władzy, jak tylko od Boga; a te władze, które są, przez Boga są wyznaczone.

Tit 3,1

*gr: eksousia - por: Mt 10,1; **lub: mówiąc nad kimś, przewyższać

2. Dlatego, kto sprzeciwia się władzy, sprzeciwia się Bożemu rozporządzeniu*; a ci, którzy sprzeciwiają się, sami na siebie przyjmują wyrok.

*gr: diatage - uporządkowanie, rozmieszczenie

3. Albowiem przywódcy* nie są postrachem dla dobrych czynów, ale dla złych. Chcesz się nie bać władzy? Czyni dobrze, a będziesz miał od niej pochwałę**.

Prz 14,35; Pwt 25,1;

*gr: archon - przywódca, władca, naczelnik 1P 3,13

**gr: epainos - aproba, polecenie (kogoś), pochwała, uznanie

4. Bowiem jest służą Boga tobie ku dobremu. Ale jeśli czynisz zło, bój się; bo nie bez powodu nosi miecz*, gdyż jest służą Boga, który karze w gniewie *tego, który* czyni zło.

gr: machaira - por: J 18,11 2Km 19,6; Lb 35,19; Joz 20,5

5. Dlatego koniecznie trzeba być *jej* poddanym, nie tylko z powodu gniewu, lecz także z powodu sumienia*.

Dz 24,16; 1P 2,19

*gr: syneidesis - samoświadomość w sprawie moral. - sumienie

6. Dlatego bowiem płacicie podatki, bo oni są sługami* Boga, właśnie po to, aby w tym trwać.

*gr: leitourgos - urzędnik publiczny Mt 22,17

7. Oddawajcie więc każdemu to, co powinniście: Komu podatek, podatek; komu cło, cło; komu respekt*, respekt; komu szacunek**, szacunek.

Mt 22,21; Mk 12,17; Lk 20,25

*gr: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić

**gr: time - szacunek, poważanie, godność, wartość (materiałna)

8. Nikomu nie bądźcie nic winni, oprócz wzajemnej miłości; bo kto miłuje drugiego, wypełni Prawo.

Prz 3,27; Kpl 19,13

9. *Gdyż* to: Nie będziesz cudzołożył, nie będziesz mordował, nie będziesz kradł, nie bę-

dziesz składał fałszywego świadectwa, nie będziesz pożądał, i jeśli jest jakieś inne przykazanie, w tym słowie się sumują*, to *znaczy*: Będziesz miłował swojego bliźniego, jak samego siebie.

Wj 20,14; Kpl 20,10; 9,18; Mt 22,39

*gr: anakatalaioo - sprowadzić pod jedną głowę, zsumować

10. Miłość nie czyni bliźniemu* nic złego; wypełnieniem** więc Prawa jest miłość.

*dost.: tuż obok, w pobliżu, bliski Mt 7,12; 22,40; 1Kor 13,4

**gr: pleroma - być wypełnionym, pełnią, obfitości

11. A to wiedząc*, że już czas*, że nadeszła nasza godzina, abyśmy już zostali wzbudzeni ze snu; bo teraz bliżej jest nasze zbawienie, niż kiedy uwierzyliśmy.

*lub: znając porę

12. Noc posunęła się naprzód, a dzień się przybliżył; odłóżmy więc uczynki ciemności, a obleczmy* się w zbroję** światłości.

por: u 14; **lub: orez, pancierz, broń Ef 6,13; Kol 3,8

13. Chodźmy* godnie* jak za dnia, nie w hulankach i pijaństwach, nie w rozwiązłości i rozpustach, nie w kłótni i zazdrości.

gr: euschemonos - por: 1Kor 14,40 Lk 21,34; Ga 5,21; 1P 4,3

14. Ale obleczcie* się w Pana Jezusa Chrystusa, a nie czynicie starania o ciało ze względu na pożądliwość**.

Ga 5,24; 1P 2,11

*gr: endyo - włożyć na siebie, zamurzyć się, przyoblec w

**gr: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza

14 A słabego w wierze przyjmujcie*, *ale* nie aby rozsądzać** poglądy***.

lub: przygarniajcie do siebie - u 3; **gr: diakrisis - rozróżniać, dyskutować, osądzać, rozdzielać, prowadzić spór, sprzeczać się

***gr: dialogismos - rozważać, dociekać, roztrząsać coś w myślach

2. Ten wierzy, że może zjeść wszystko, a ten natomiast, *który* jest słaby, jest jaryzno.

3. Ten, który je, niech nie wzgardza tym, *który* nie je; a *ten który* nie je, niech nie sądzi *tego, który* je; albowiem Bóg go przyjął*.

*gr: prosilambano - wziąć do siebie, otrzymać, przyjąć, ugościć

4. Kim ty jesteś, że sądzisz sługę cudzego domu? Dla własnego Pana stoi lub upada; ale zostanie postawiony*; Bóg bowiem mocny jest go postawić*.

*lub: utwierdzony 1Kor 4,5

5. *Jeden* wprowadzie osądza* dzień ponad *inny* dzień, *drugi* natomiast każdy dzień osądza *tak samo*; każdy niech jest upewniony w swoim sąsieniu.

Ga 4,10; Kol 2,16

*gr: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić, walczyć razem

6. Kto myśli* o dniu, dla Pana myśli; a kto nie myśli o dniu, dla Pana nie myśli; *kto* je, dla Pana je, bo dziękuje Bogu; a *kto* nie je, dla Pana nie je i dziękuje Bogu.

*gr: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś

7. Albowiem nikt z nas nie żyje dla samego siebie i nikt dla samego siebie nie umiera*.

*gr: *apothnesko - umrzeć, zginąć, uschnąć* 1Kor 6,19; 2Kor 5,15

8. Bo jeżeli żyjemy, to dla Pana żyjemy; jeżeli umieramy, to dla Pana umieramy; czy więc żyjemy, czy umieramy, jesteśmy Pana.

9. Gdyż po to Chrystus i umarł, i powstał, i powrócił do życia*, aby i *nad* martwymi, i *nad* żyjącymi zapanował. *lub: *ożył* 2Tm 4,1

10. Ty natomiast dlaczego sądzisz swojego brata? Albo dlaczego gardzisz* twoim bratem? Wszyscy bowiem staniemy przed trybunałem* sądu Chrystusa.

Jud 1,14; 1Kor 4,5;

*gr: *eksoutheneo - gardzić katkowicie, nie liczyć się* 2Kor 5,10

*gr: *bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*

11. Napisane jest bowiem: *Jako* żyję Ja, mówi PAN, przede mną zegnije się wszelkie kolano i każdy język wyzna* Bogu.

*lub: *w pełni znać, wystawić, zgadzać się* Iz 45,23

12. Dlatego więc każdy z nas zda z samego siebie sprawę Bogu.

Kaz 11,9; Mt 12,36; 1P 4,5

13. Już więcej nie osądzajmy jedni drugich; ale raczej rozsądźmy to, aby nie kłaść przed bratem *powodu* do potknięcia lub zgorszenia*.

Lk 17,2; 1Kor 8,9; 10,32; Obj 2,14

*gr: *skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie, obraza*

14. Wiem i jestem przekonany w Panu Jezusie, że nic samo przez się nie jest skalane*, ale jest skalane dla tego, kto zalicza to do skalanych.

Mk 7,2,15; Dz 10,28

*gr: *koinos - pospolite, zwyczajne, skalane, zanieczyszczone przez zetknięcie - Dz 10,28 w odróżnieniu od gr: akathartos - nieczysty*

15. A jeśli twój brat jest zasmucany z powodu pokarmu, już nie postępujesz zgodnie z miłością; nie rujnuj* swoim pokarmem tego, za którego Chrystus umarł.

*gr: *apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

16. Niech więc to, *co jest* waszym dobrem nie będzie *powodem* bluźnierstw*.

1Tes 5,22

*dost.: *niech nie będzie bluźnione więc wasze dobro*

17. Bowiem Królestwo Boże to nie jest pokarm i napój, ale sprawiedliwość i pokój, i radość* w Duchu Świętym.

Lk 17,20; Rz 5,1; 10,10

*gr: *chara - przeżywać radość, zadowolenie, weselić się*

18. Bo kto w tym służy Chrystusowi, miły* jest Bogu i wypróbowany* dla ludzi.

Rz 12,1

*lub: *bardzo podoba się; *przyjęty, zadowolający - Rz 16,10**

19. Dążmy* więc do tego, co służy ku pokojowi i ku zbudowaniu jedni drugich.

Rz 15,2;

*gr: *dioko - ścigać, zabiegać, dążyć, iść za kimś* 1Kor 10,33

20. Ze względu na pokarm nie niszcza* dzieła Boga. Wszystko wprawdzie jest czyste, ale

jest złe dla człowieka, który przez jedzenie *powoduje* czyjeś potknięcie.

*gr: *katalho - obalić, rozluźnić (wiązania), rozłączyć, zburzyć*

21. Dobrze jest nie jeść mięsa i nie pić wina, i niczego, o co twój brat potykałby* się, gorszył, albo słabnął*.

Mt 2,8; Mt 18,7; Flp 1,10

*gr: *proskopto - por. Mt 4,6; *lub: jest słaby choruję*

22. Ty masz wiarę? Miej ją dla samego siebie przed Bogiem. Błogosławiony*, kto nie sądzi siebie w tym, czego próbuje*.

*lub: *szczęśliwy; **doświadcza, bada - por. Rz 2,18** 1J 3,21

23. Ale kto wątpi, gdy je, *już* jest osądzony*, *dlatego* że nie *jest* to z wiary; a wszystko, co nie jest z wiary, jest grzechem.

Tt 1,15;

*lub: *zasądzony, skazany* 1Kor 8,7; Hbr 11,6

15 A tak my, którzy jesteśmy mocni, powinniśmy nosić bezsilność słabych*, a nie przypodobywać* się sobie samym.

*dost.: *niemocnych; **lub: zjednać, zadowolić* Ga 6,1; 1Tes 5,14

2. Dlatego* każdy z nas niech podoba się bliźniemu ku dobru, ze względu na zbudowanie**;

*lub: *bowiem; **gr: oikodome - akt budowy, wnoszenie*

3. Ponieważ i Chrystus* nie miał upodobania** w samym sobie, ale tak, jak jest napisane: *Uragania* *tych, którzy* Tobie urągają spadły na mnie. *lub: *Mesjasz* Ps 40,8; 69,10,20;

lub: *por. w: 1; ***lub: zniewagi, obelgi* J 6,38; Flp 2,4

4. Bo cokolwiek wcześniej zostało napisane, dla naszej nauki zostało napisane, abyśmy przez wytrwałość* i przez zachętę** Pism mieli nadzieję.

Rz 4,23; 1Kor 9,9; 2Tm 3,16

*lub: *cierpliwe znoszenie przeciwności - Jk 1,3**; **pociechę*

5. A Bóg wytrwałości i zachęty oby* wam dał*, abyście byli tej samej myśli między sobą na wzór** Chrystusa Jezusa. Wj 34,6; 1Kor 1,10;

*tryb *żyjący; **lub: według, zgodnie z* Flp 1,27

6. Abyście jednomyślnie*, jednymi ustami wysławiali Boga i Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa.

1Kor 10,31; Dz 4,24; Ef 1,3; 1P 1,3

*gr: *homothymadon - jednomyślnie, zgod. z myślą o jednym celu*

7. Dlatego przyjmujcie* jedni drugich, jak i Chrystus przyjął nas dla* chwaly Boga.

*lub: *przygarniajcie do siebie; **gr: eis - do, ku, dla (chwaly)*

8. A mówię wam, że Jezus Chrystus stał się sługą obrzezanych dla prawdy Bożej, aby potwierdzić obietnice *dane* ojcom,

Ps 98,3

9. Poganie natomiast, żeby chwaliłi Boga za miłosierdzie, jak napisano: *Z tego powodu wyznam Cię wśród pogan** i imieniu Twojemu będę śpiewać**.

por. Rz 2,14 2Sm 22,50; Ps 18,49

**gr: *psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

10. I ponownie mówię: Weselcie się poganie wraz z Jego ludem.

Pwt 32,43

11. I ponownie: Wielbijcie* PANA, wszyscy poganie i wysławiajcie Go, wszystkie ludy.

*gr: *aineo - chwalić, wysławiać, śpiewać na chwałę* Ps 117,1

12. I ponownie Izajasz mówi: Będzie korzeń Jessego, który powstanie, aby władać* poganami; w Nim poganie będą pokładać nadzieję. *gr: *archo - przewodzić, być na czele* Iz 11,1-10

13. A Bóg nadziei niech was wypełni wszelką radością i pokojem w wierze*, abyście obfitowali w nadziei przez moc Ducha Świętego. *lub: *w zaufaniu* J1 3,16; Ef 5,18; 1Tm 1,1

14. A ja sam jestem przekonany, co do was, że sami jesteście pełni dobroci, napelnieni wszelkim poznananiem, mocąjedyndrugich pouczać*.

Kol 3,16; Flp 1,11; 2P 1,5-8

*gr: *noutheteo - kłaść do rozumu - stać: korygować, nauczać*

15. A napisałem do was, bracia, śmiało*, po części jakby przypominając wam przez łaskę, która została mi dana od Boga,

*gr: *tolmeroteron - odważnie* Rz 12,3; Ga 1,15; Ef 3,8

16. Abym ja był sługą* Jezusa Chrystusa pośród pogan, pełniącym świętą służbę dla Ewangelii Boga, aby ofiara pogan stała się godną przyjęcia i była** usłwiecona w Duchu Świętym.

Iz 66,20; Ga 2,7; 2Kor 8,5

*gr: *leitourgos - osoba powołana na urząd państwowy lub publiczny, sługa króla, pracownik wojskowy; **dosl.: niech jest*

17. Mam więc chlubić* w Chrystusie Jezusie, w tym, co odnosi się do Boga.

*gr: *kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*

18. Albowiem nie odważę się mówić o czymś, czego nie dokonał Chrystus przeze mnie, by przyprowadzić do posłuszeństwa pogan, słowem i czynem,

Kol 3,17; 2Tes 2,17; 1J 3,18

19. Przez moc znaków i cudów, w mocy Ducha Bożego, tak że od Jerozolimy i okolic, aż do Ilirii zacząłem wypełniać* te krainy Ewangelii Chrystusa;

Dz 15,12; 2Kor 12,12; Hbr 2,4

*gr: *pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*

20. To jednak poczytuję sobie za honor, by głosić Ewangelię nie tam, gdzie było znane imię Chrystusa, abym nie budował na cudzym** fundamentcie;

1Kor 3,9-15;

*dosl.: zostało wymienione; **lub: obcym 2Kor 10,16; Ef 2,20

21. Ale tak, jak jest napisane: Ci, którym nie głoszone ujrzą Go, a ci, którzy nie słyszeli, zrozumieją*.

*gr: *spniemi - por. Mt 13,51** Iz 52,15

22. Dlatego też wiele doznawałem przeszkód, aby przyjść do was.

Rz 1,13

23. Lecz teraz, nie mając już miejsca w tych okolicach, a od wielu lat mając pragnienie przyjść do was,

1Tes 3,10; Rz 1,10

24. Może* gdy** udam się do Hiszpanii, przyjdę do was; bo mam nadzieję, przechodząc ujrzeć** i przez was zostać tam wyprawionym**^{***}, jeślibym najpierw wami choć częściowo został nasyconym**^{****}.

*gr: *eam - jeśli, gdyby***gr: *hos - jak, gdy; ***gr: propempe - por. 1Kor 16,6******gr: *empiplemi - napelnić do końca, nakarmić, nasycić*

25. A teraz idę do Jerozolimy, służąc* świętym. *gr: *diakoneo - być sługą, troszczyć, pomagać, usługiwać*

26. Upodobało się bowiem Macedonii i Achai złożyć pewną składkę* na ubogich pośród świętych** w Jerozolimie.

Dz 11,29;

*dosl.: mieć wspólnotę, mieć udział 2Kor 8,1; Ga 6,6

gr: *hagios - por. Hbr 13,24; tu: *zwycajowa nazwa uczniów*

27. To postanowiły* bo są ich dłużnikami; bo jeśli poganie stali się uczestnikami** tego, co duchowe, to winni są usłużyć*** im i w tym, co cielesne.

Rz 11,17; 1Kor 9,11

*lub: *znalazły w tym upodobanie; **wspólnikami; ***gr: w 16**

28. Gdy więc to wypełnię i zapieczętuje* dla nich ten plan, odejdę i przez was, udam się do Hiszpanii. *być może: otrzymam dowód przekazania

29. Wiem natomiast, że idąc do was, przyjdę z pełnym* błogosławieństwem Ewangelii Chrystusa. *gr: *pleroma - por. J1,16**

30. A proszę* was, bracia, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez** miłość Ducha, abyście razem ze mną walczyli w modlitwach za mnie od Boga,

Rdz 32,24;

*lub: *zachęcam; **przez wzgląd na 2Kor 4,5,11; Kol 4,12*

31. Abym został uratowany od nieposłusznym* w Judei, i aby służba moja na rzecz Jerozolimy stała się godną** przyjęcia przez świętych.

2Tes 3,2; 2Tm 3,11; 2Kor 8,4

*gr: *apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym - por. Dz 19,9**

**gr: *euproskedtos - chętnie przyjmowany, uznany, zadawalający*

32. Abym w radości przyszedł do was za wolą Bożą i razem z wami *zaznał* odpoczyнку*.

*gr: *synanapauomai - odpoczywać razem, doznać ulgi*

33. A Bóg pokoju *jest** z wami wszystkimi. Amen. *lub: *niech będzie* 2Tes 3,16; Rz 16,20

16 A polecam wam Febę, siostrę naszą, która jest służebnicą* zboru w Kenchreach. *gr: *diakonos - rodzaj żeński* 2Kor 3,1; Dz 18,27

2. Abyście ją przyjęli w Panu w sposób godny świętych i dopomogli jej, gdyby was w jakiegokolwiek sprawie potrzebowała; albo

wiem i ona stała się dla wielu opiekunką*,
także i mnie samemu. Mt 10,40;

**tj. opiekunka troszcząca się o innych, Flp 1,27; Dz 9,36*

3. Pozdrówcie* Pryscyllę i Akwile, współpracowników moich w Chrystusie Jezusie,

**lub: wziąć w objęcia, Dz 18,2; 1Kor 16,19; 2Tm 4,19*

przyjść z radością, dobrze żyć - występuje w Rz 16,3-23

4. Którzy za moją duszę* odstawił* swoją szyć*, którym nie tylko ja dziękuję, ale i wszystkie zbory z pogan;

**Flp 2,30; 1Tes 2,14*

**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **idiom - naraził swoje życie*

5. Także zbor*, który jest w ich domu. Pozdrówcie Epeneta, umiłowanego mojego, który jest pierwociną* Achai w Chrystusie.

**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*

**gr.: aparche - pierwszy plon, Rz 11,16; Jk 1,18;*

osoby pierwsze z tej samej grupy lub klasy Obj 14,4

6. Pozdrówcie Marię, która wiele trudziła się dla nas.

**Mt 27,55; Rz 16,12; 1Tm 5,10*

**gr.: kopiao - być zmęczonym, pracować aż do znużenia*

7. Pozdrówcie Andronika i Junię, krewnych moich i współwięźniów moich, którzy są zaszczytnie znani między apostołami, którzy i przede mną byli w Chrystusie.

**lub: rodaków*

8. Pozdrówcie Ampliasa, umiłowanego* mojego w Panu.

gr.: agapetos - por. Rz 1,7

9. Pozdrówcie Urbana, naszego współpracownika* w Chrystusie, i Stachysa, umiłowanego mojego.

**gr.: synergos - pomocnik, współpracownik*

10. Pozdrówcie Apellesa, doświadczonego* w Chrystusie. Pozdrówcie tych, którzy są z domu Arystobula**.

**IP 1,7; 1Kor 11,19; Flp 2,22*

**gr.: dokimos - wypróbowany, doświadczony, przyjęty*

**dost.: (sług?) od Arystobula - tj. wnuka Heroda Wielkiego

11. Pozdrówcie Herodiona, mojego krewnego*. Pozdrówcie tych, którzy są z domu Narcyza, będących w Panu.

**lub: rodaka*

12. Pozdrówcie Tryfenę i Tryfozę, które trudzą się w Panu. Pozdrówcie Persydę, umiłowaną, która wielce trudziła się w Panu.

gr.: kopiao - por. w 6

**Kol 4,12; Mt 9,38; 1Tes 5,12*

13. Pozdrówcie Rufusa, wybranego* w Panu, i matkę jego, i moją.

**J 15,16; Ef 1,4; 2Tes 2,13*

**gr.: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborny tj. najlepszy w swym rodzaju lub kategorii, wyjątkowej doskonałości*

14. Pozdrówcie* Asynkrytusa, Flegonta, Hermasa, Patroba, Hermesa i braci, którzy są z nimi.

**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze żyć*

15. Pozdrówcie Filologa i Julię, Nereusza i jego siostrę, i Olimpasa, i wszystkich świętych*, którzy są z nimi.

gr.: hagios - por. Hbr 13,24*

16. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* świętym. Pozdrawiają was zbory Chrystusa.

gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15**

17. A proszę was, bracia, abyście uważali* na tych, którzy czynią podziały i zgorszenia wbrew tej nauce, której się wy nauczyliście**, i odstapcie*** od nich.

**Mt 18,17; 2Tes 3,6*

**gr.: skopeo - przyglądać się, baczyć, uważnie patrzeć*

**gr.: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć

***gr.: ekklino - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić

18. Tacy bowiem nie służą naszemu Panu Jezusowi Chrystusowi, ale swojemu własnemu brzuchowi, a gładkimi słowami i schlebianiem zwodzą* serca prostodusznych*.

gr.: eksapatao - oszukać - por. Rz 7,11

2Krn 18,5-17; Ga 1,10

**gr.: akakos - niezający zła, niewinny, prostoduszny

19. Bo wieść o waszym postuszeństwie dotarła do wszystkich. Dlatego raduję się z waszego powodu; a chcę, abyście prawdziwie byli mądrymi w tym, co dobre, a czyści* wobec zła.

**I Tes 1,8; Flp 2,15; Mt 10,16*

**gr.: akieraios - czysty, niezmiaszany, prostoduszny, szczery*

20. A Bóg pokoju szybko zetrze* szatana pod waszymi stopami. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen.

Rdz 3,15; Łk 10,19

**gr.: sintribo - zmiąć, zdeptać, zetrzeć w pył, rozzerwać*

21. Pozdrawiają was Tymoteusz, mój współpracownik* i Lucjusz, i Jazon, i Sojypater, moi krewni**.

Dz 16,1; Flp 2,19; Hbr 13,23

gr.: synergos - por. w 9

**lub: rodacy

22. Pozdrawiam was ja, Tercjusz, który napisałem ten list w Panu.

Ga 6,11; Rz 16,8; Kol 3,17

23. Pozdrawia was Gajus, gospodarz* mój i całego zboru. Pozdrawia was Erast, zarządca** miasta, i brat Kwartus;

1Kor 1,14;

*lub: goszczący mnie; **skarbnik 3J 1,1; Dz 19,22

24. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

1Kor 16,23; 1Tes 5,28

25. A Temu natomiast, który ma moc was utwierdzić według mojej Ewangelii i głoszenia Jezusa Chrystusa, według objawienia* tajemnicy, która jest od czasów wiecznych zakryta milczeniem**.

2Kor 4,3; Ef 3,3; IP 1,10-12

gr.: apokalypsis - por. Ga 1,12

**lub: utrzymana w tajemnicy

26. A która teraz została ujawniona także przez Pisma prorockie zgodnie z rozkazem wiecznego Boga oraz oznajmiona wszystkim narodom, aby je przyprowadzić do postuszeństwa* wiary;

por. Rz 1,5

Tt 1,3; Dz 13,46

27. Jedyjnemu mądrymu Bogu, przez Jezusa Chrystusa – Jemu chwala* na wieki**.

Amen. *gr.: doksa - por. Rz 8,21**;

**gr.: aion - por. 1Kor 1,20*

Pierwszy list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, powołany apostoł Jezusa Chrystusa z^{*} woli^{**} Boga, i Sostenes, brat,

^{*}gr: *dia - ze względu na, dla, z powodu* 1Tm 1,1; J 15,16; Tt 1,1

^{**}gr: *thelena - wola, pragnienie, upodobanie, wybór*

2. Zborowi^{*} Boga w Koryncie, *do tych*, którzy są uświęceni w Chrystusie Jezusie, powołanym świętym, ze wszystkimi, którzy wzywają imienia Pana naszego Jezusa Chrystusa na każdym miejscu – ich, a także i naszym.

^{*}gr: *ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność, zebranie publiczne* Dz 20,28; 1Tm 3,5; Ef 5,26

3. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i od Pana Jezusa Chrystusa.

4. Dziękuję Bogu mojemu zawsze za z powodu łaski Boga, która wam została dana w Chrystusie Jezusie,

5. Że we wszystkim zostaliście ubogaceni w Nim, we wszelkim słowie i we wszelkim poznaniu^{*};

^{*}gr: *gnosis - poznanie, nawiązanie głębokiej więzi i relacji* 2Kor 9,11; Ef 2,7; Rz 11,12; 1Kor 14,26

6. Tak, jak świadectwo Chrystusa zostało utwierdzone^{*} w was.

^{*}gr: *bebaioo - uczynić trwałym, zapewnić, utwierdzić w czymś* Dz 20,24; 1Kor 2,1; Obj 1,9

7. Tak też nie brakuje wam żadnego daru^{*} łaski^{*}, wam, którzy oczekujecie objawienia Pana naszego Jezusa Chrystusa,

^{*}gr: *charisma - dar taski* Mt 25,1; 1Kor 4,5; 1Tes 1,10

8. Który też utwierdzi was aż do końca, *jako nienaganych^{*}* w dniu Pana naszego Jezusa Chrystusa.

^{*}gr: *anagagnos* Flp 1,6; 2,15; 1Tes 5,23

^{*}lub: *bez zarzutów, nie można pociągnąć do odpowiedzialności*

9. Wierny^{*} jest Bóg, przez którego zostaliście powołani do społeczności^{**}. Jego syna Jezusa Chrystusa, Pana naszego.

^{*}gr: *godny zaufania*; ^{**}por: Dz 2,42^{***} Hbr 10,23; 1J 1,3,7

10. A wzywam^{*} was, bracia, przez imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście wszyscy mówili to samo, żeby nie było między wami rozłamów^{**} i abyście byli zespoleni jednym duchem i jedną myślą.

^{*}gr: *zuchēcam, proszę*; ^{**}gr: *schizmata - rozdarcie (szaty)* Rz 15,5; 16,17; Flp 1,27

11. Zostało mi bowiem oznajmione o was, moi bracia, od domowników Chloi, że wśród was są spory^{*}.

^{*}lub: *kłótnie* Flp 2,14; Jk 4,1

12. A mówię o tym, bo każdy z was dobitnie mówi: Ja jestem Pawła, a ja Apollosa, a ja Kefasa^{*}, a ja Chrystusa.

1Kor 3,4; Dz 18,24

^{*}aram: *imię Piotra - kamyl, fragment skały - por. J 1,42^{*}*

13. Rozdzielony^{*} jest Chrystus. Czy Paweł został za was przybity do krzyża lub w imię Pawła zostaliście ochrzczeni^{**}?

2Kor 11,4

^{*}lub: *rozczłonkowany - tryb orzekający*; ^{**}zanurzeni

14. Dziękuję Bogu, że nie ochrzciłem nikogo z was, z wyjątkiem Kryspusa i Gajusa;

15. Aby ktoś nie powiedział, że ochrzciłem^{*} w moje imię.

^{*}gr: *baptidzo - por. Mt 3,11^{*}*

16. Ochrzcilem też i dom Stefana; w końcu nie wiem, czy kogoś innego ochrzciłem.

17. Bo Chrystus nie posłał mnie chrzczyć, ale głosić Ewangelię, nie w mądrości słowa, by krzyż Chrystusa nie został pozbawiony swojego znaczenia^{*}.

J 4,2; 1Kor 15,1

^{*}gr: *kenos - uczynić pustym, daremnym, pozbawić mocy*

18. Bo Słowo o krzyżu dla tych, którzy istotnie giną^{*}, jest głupstwem; ale dla nas, którzy jesteśmy zbawiani, jest mocą Bożą.

Ga 6,12;

^{*}lub: *idą ku zgubie* 2Kor 2,15; 2Tm 1,9

19. Napisaano bowiem: Zniszczę mądrość mądrych, a zrozumienie^{*} rozumnych odrzucę.

^{*}gr: *synesis - por. Kol 1,9^{*}* Iz 29,14; Jr 8,9; 49,7

20. Gdzie *jest* mądry? Gdzie uczyony w Piśmie? Gdzie badacz tego wieku[?] Czyż Bóg nie uczynił głupią mądrość tego świata^{**}?

^{*}gr: *aion - okres czasu, epoka, eon, wieczność* 2Sm 15,31;

^{**}gr: *kosmos - układ, porządek, świat* Iz 19,12; 33,18; 44,25

^{*}lub: *materiałny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu*

21. Skoro bowiem w mądrości Boga, świat nie poznał Boga przez mądrość^{*}, upodobało się Bogu, przez głupie głoszenie zbawicieli^{*} wierzących.

Rz 1,20-22; 10,14; Tt 1,3

^{*}gr: *sofia - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, zakres wiedzy*

22. A gdy Żydzi domagają^{*} się cudu^{**}, a Grecy szukają mądrości,

Wj 4,1; Mt 12,38; J 4,48

^{*}gr: *aitēo - prosić, błagać, używać*; ^{**}gr: *semeion - por. J 4,54^{*}*

23. My jednak głosimy Chrystusa, który jest ukrzyżowany, dla Żydów to wprawdzie zgorszenie^{*}, a dla Greków głupota,

Ga 6,14;

^{*}lub: *powód potknięcia, pułapka - por. J 16,1^{*}* Rz 9,32; 1P 2,8

24. Lecz dla samych powołanych i Żydów,

i Greków, głosimy Chrystusa – moc Boga i mądrość Boga.

2Kor 6,7

25. Gdyż *to, co* głupie u Boga mądrzejsze *jest* od ludzi, *a to, co* słabe u Boga mocniejsze *jest* od ludzi.

26. Przypatrujcie się bowiem swojemu powołaniu, bracia, że niewielu *jest* mądrych według ciała, niewielu możnych, niewielu szlachetnie urodzonych*;

27. Ale *to, co* głupie dla świata, wybrał Bóg, by zawstydząć mądrych; i słabych ze świata wybrał Bóg, aby zawstydząć mocnych;

*gr: eklegomai - wybrać, upatrzeć, wybrać na urząd Pwt 7,6;
**w tekście gr - zdanie zamiarowe Mt 22,14; 1P 2,9

28. I *to, co jest* niskiego rodzaju u świata, i *to, co jest* wzgardzone, wybrał Bóg, i *co jest* niczym*, aby zniszczyć* *to, co jest* czymś**;

*gr: me ounta - nie będący; **gr: ounta - będący Ef 1,4
*gr: katarye - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność, pozbawić wpływu

29. Aby przed Jego obliczem nie chlubiło się żadne ciało. *gr: kauchaomai - cheścić - por. Flp 1,26*

30. Lecz przez Niego wy jesteście w Chrystusie Jezusie, który dla nas stał się mądrością od Boga, zarówno sprawiedliwością*, i uświęceniem, i odkupieniem, *por. Rz 3,25**

31. Aby tak, jak jest napisane: Kto się chlubi, niech się chlubi w PANU. Jr 9,23

2A ja, gdy przyszedłem do was, bracia, nie przyszedłem z wyniosłością słowa lub mądrości, głosząc wam świadectwo Boże.

2. Albowiem rozsądziłem, aby nie znać nic *innego* między wami, z wyjątkiem Jezusa Chrystusa, i *to* ukrzyżowanego*. Ga 6,14; Flp 3,8

*dosl.: jest ukrzyżowany - czas teraż. wynik. z czasu przeszłego

3. A ja stanąłem przed wami w słabości, w bojaźni i z wielkim drżeniem.

4. A moje słowo i moje głoszenie nie *było* w przekonywujących słowach ludzkiej mądrości, ale w manifestacji* Ducha i mocy,

*gr: apodeiksis - czynienie jawnym, wykazanie dowodu, przejaw

5. Aby wiara wasza nie była *oparta* na mądrości ludzkiej, ale na mocy Bożej. 2Kor 6,7

6. Mądrość natomiast głosimy* między doskonałymi, ale mądrość nie tego wieku, ani władców tego wieku, tracących na znaczeniu**.

*dosl.: mówimy; **por. 1Kor 1,28** Flp 3,12; Jk 3,2

7. Ale głosimy mądrość Bożą, ukrytą w tajemnicy, którą Bóg przeznaczył* przed wiekami dla naszej chwały,

2Tes 2,7; Obj 17,5

*gr: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu

8. Której żaden z władców tego wieku* nie poznał**; bo gdyby poznali, nie ukrzyżowali by Pana chwały;

Dz 13,27; 1Tm 1,13; Jk 2,1

*gr: aion - wiek, epoka, okresy czasu; **gr: ginosko - Mt 12,15*

9. Lecz, jak jest napisane: Czego oko nie widziało i ucho nie słyszało, i co nie wstąpiło do ludzkiego serca, to przygotował Bóg tym, którzy Go miłują.

Iz 64,4; Rz 11,33; Jk 1,12; 2,5

10. Nam natomiast objawił to Bóg przez swojego Ducha; Duch bowiem bada* wszystko i głębokości Boga. *lub: przeszukuje

11. Bo któż z ludzi zna* *to***, *co* ludzkie, jak tylko*** duch ludzki w nim? Tak i *to***, *co* z Boga, nikt nie zna*, jak tylko*** Duch Boga.

gr: eido - por. 2Kor 5,11; **dosl.: te; ***lub: jest nie, z wyjątkiem

12. Ale my nie przyjęliśmy ducha świata, lecz Ducha, który jest z Boga, abyśmy znali* *to wszystko*, co zostało nam darowane przez Boga; *gr: eido - por. 2Kor 5,11* Rz 8,5; Ef 2,2; 1J 4,5

13. O których też mówimy, nie w słowach nauczonych przez ludzką mądrość, lecz w *słowach* nauczonych przez Ducha Świętego, i *to, co* duchowe z duchowymi łączymy*.

*gr: synkrisno - łączyć, zestawiać, porównywać Kol 3,16

14. Jednak zmysłowy* człowiek nie przyjmuje tych *rzeczy*, które są z Ducha Bożego; albowiem są *dla* niego głupota i nie może *ich* poznać, ponieważ duchowo są rozsądzane**.

*gr: psychikos - we władaniu duszy, duszewny; **w 15*

15. Ale duchowy *człowiek* wprawdzie rozsądza* *to* wszystko, lecz sam przez nikogo *nie* jest rozsądzany*.

J 7,24; 1Tes 5,21; 1J 4,1

*gr: anakrisno - badać, zgłębiać, dociekać, przeszukiwać

16. Kto bowiem poznał* myśli* Pana, *kto* Go pouczy? Ale my mamy myśli* Chrystusa.

gr: ginosko - por. Mt 12,15; **gr: nous - umysł, rozum, konkretny tryb myślenia, trzeźwy osąd, zdolność pojmowania

3A ja, bracia, nie mogłem do was mówić jako do duchowych, ale jako do cieleśnych*, i jako do niemowląt w Chrystusie.

gr: sarkikos - we władaniu ciała - por. w 4 1Kor 2,14; Rz 7,14

2. Mleko dałem wam pić, a nie pokarm* *stały*, bo jeszcze nie mogliście *go* *przyjąć*; a i teraz jeszcze nie możecie,

Hbr 5,12; 1P 2,2;
*gr: broma - to, co jadalne, pokarm, żywność J 16,12

3. Jeszcze jesteście cieleśni. Skoro bowiem między wami *jest* zazdrość i spory, i podziały*, to czyż nie jesteście cieleśni i czy nie postępujecie po ludzku**?

Rz 8,5; Ef 2,2; 1P 4,2

*gr: dichostasia - bunt, waśnie, rozłam; **dosl.: według człowieki

4. Skoro bowiem mówi ktoś: Ja właściwie jestem Pawła, a inny: Ja Apollosa, czyż nie jesteście cieleśni*? IKor 1,12; Kol 2,11

*gr: *sarrikos - we władaniu ciała, kierowany żądzą ciała*

5. Kim więc jest Paweł? Kim Apollos? Czyż nie sługami tylko, przez których uwierzyliście, *tak* też, jak każdemu dał Pan?

6. Ja zasadziłem, Apollos podlał, ale wzrost dał Bóg. *gr: *auksano - pomnażać, sprawiać rozwój*

7. Dlatego też, ani ten, kto sadzi, jest kimś*, ani ten, który podlewa, ale Bóg, który daje wzrost. *dost.: *czyms* Ps 115,1; J 15,5; Ga 6,3

8. A ten, który sadzi, i *ten*, który podlewa, są jedno, a każdy otrzyma swoją zapłatę stosownie do własnego trudu*. IKor 9,17; Mt 10,41

*gr: *kopos - ciężka praca połączona z ucieskiem i mozołem*

9. Jesteśmy bowiem Bożymi współpracownikami, a *wy* Bożą rolą, Bożą budowlą jesteście. 2Kor 6,1; J 15,1; 1Tm 3,15; 1P 2,5

10. Według łaski Bożej, która została mi dana, jako mądry mistrz budowlany* założyłem fundament, a inny na nim buduje; a każdy niech uważa** jak na nim buduje. Ef 2,20; 1Tm 4,16

*lub: *architekt*; ***bacz, uważnie patrz*

11. Albowiem fundament* innego nikt nie może założyć, obok tego, który jest założony, a którym jest Jezus Chrystus. Iz 28,16; Dz 4,11

*gr: *themelios - podwaliny, podstawa, fundament, początek*

12. A jeśli ktoś *na* tym fundamentie buduje ze złota, srebra, drogich kamieni, drewna, siano *lub* ze słomy, 2Tm 2,20; 1P 1,7

13. *Tb* dzieło każdego stanie się widoczne; ten* dzień bowiem to pokaże, gdyż w ogniu jest *ono* objawiane; a jakie jest dzieło każdego, ogień doświadczy**. 2Tm 4,12; 2P 3,10

*lub: *ów dzień (Pana?)*; ***lub: wypróbuje, zbada*

14. Jeśli czyjeś dzieło, które budował będzie trwać, otrzyma zapłatę. 1Kor 9,25; Flp 4,1

15. Jeśli czyjeś dzieło spłonie, ten poniesie szkodę*; lecz on sam zostanie zbawiony, tak jednak, jak przez ogień. *lub: *stratę* Am 4,11

16. Czy nie wiecie, że jesteście świątynią Bożą i Duch Boży mieszka* w was? Rz 8,9;

*gr: *oikeo - mieszkać, żyć, przebywać* 1Kor 6,19; 2Kor 6,16

17. Jeśli ktoś niszczy świątynię Bożą, tego zniszczy Bóg, albowiem świątynia Boża jest święta, a *wy* nią jesteście.

18. Niech nikt samego siebie nie zwodzi; jeśli komuś z was wydaje się, że w tym *obecnym* wieku* jest mądry, niech stanie się głupi, aby stał się mądry. *gr: *aion - okres czasu, świat*

19. Albowiem mądrość tego świata* jest głupota u Boga; gdyż jest napisane: *On jest tym*, który chwytą mądrych w ich przewrotności; *gr: *kosmos - świat, ludzie na świecie, lud* - Ga 6,14* Hl 5,13

20. I ponownie: PAN zna myśli* mądrych, że są jałowe*. *lub: *rozważania, dysputy*; ***próżne, czcze*

21. Tak więc, niech nikt nie chlubi się ludźmi; wszystko bowiem jest wasze, Jr 9,22-23

22. Czy Paweł, czy Apollos, czy Kefas, czy świat, czy życie, czy śmierć, czy to, co nastaje, czy to, co ma nastąpić; wszystko jest wasze,

23. A *wy jesteście* Chrystusa*, a Chrystus Boga. *gr: *christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony*

4 Tak niech nas człowiek zalicza* jako do poddanych** Chrystusa i szafarzy*** tajemnic Bożych. *gr: *logidzomai - zaliczać, uważać*

**gr: *hyperetes - wioślarz - niewolnik z najniższego pokładu, podwładny, sługa, mówiący pomoc*; ****lub: zarządca domu*

2. A tego w końcu wymaga się od szafarzy, aby każdy został znaleziony wiernym.

3. Ale mi najmniej *zależy* na *tym*, czy będę przez was sądzony*, czy przez ludzki dzień sądu; nawet i sam siebie nie sądzę.

*gr: *anakrino - por* 1Kor 2,15* Ps 7,9; Rz 14,10; 2Kor 5,10

4. Niczego bowiem w sobie nie dostrzegam, ale nie przez to jestem uznany za sprawiedliwego; ale *tym*, który mnie sądzi, jest Pan.

5. Tak więc, nie sądzicie przed czasem, aż przyjdzie Pan, który też oświeci* *to*, co jest ukryte w ciemności, i ukaze zamysły** serc; a wtedy każdy będzie miał pochwałę*** od Boga. Jk 5,7; J 12,26; Mt 7,1; Rz 2,1; Jk 4,11

*lub: *wydobędzie na światło*; **plany; ***uznanie

6. A *to wszystko*, bracia, odniosłem do siebie i do Apollosa z powodu was, abyście nauczyli się na nas, nie rozumieć ponad to, co jest napisane; abyście jeden ponad drugiego nie nadymali się *pychą* przeciwko innemu.

7. Albowiem kto ciebie wyróżnia? I co masz, czego byś nie otrzymał? A jeśli otrzymałeś, dlaczego chlubisz się, jakbyś nie otrzymał?

8. Już jesteście nasyćeni, już wzbogaciliście się, bez nas zaczęliście królować; i obyście zaczęli królować, abyśmy i my razem z wami królowali! 1Kor 1,5; Rz 9,16; 12,3; Ga 6,3

9. Wydaje *mi* się bowiem, że Bóg nas apostołów pokazał *jako* ostatnich, jak skazanych na śmierć; gdyż staliśmy się publicznym widowiskiem* *dla* świata, aniołów i ludzi.

*dost.: *teatrem, miejscem przedstawień* Dz 19,29; Flp 1,29

10. My jesteśmy głupi ze względu na Chrystusa, ale wy jesteście rozumni w Chrystusie; my *jesteśmy* słabi, a wy mocni; wy *jesteście* szanowani¹, a my w pogardzie².

¹lub: dostojni, wspaniali; ²bez szacunku, lekceważeni

11. Aż do obecnej chwili¹ i laknemy, i pragniemy, i jesteśmy nadziei, i bywamy policzkowani², i tułamy się,

1Kor 9,4; Rz 8,35;

¹lub: godzinę; ²dost.: bić jak niewolnika 2Kor 11,23

12. I trudzimy się, pracując własnymi rękami; lżąc¹ nas, my błogosławimy²; prześlądując nas, my cierpliwie znosimy;

1Kor 9,6;

¹lub: obrzucać obelgami; ²wystawiamy 1Tes 2,9; 2Tes 3,8

13. Błuznią nam, zachęcamy¹; staliśmy się jakby śmieciem świata i odpadkami w wszystkich, aż do teraz. ²gr: parkaleo - por. 1T 1,9²

14. Piszę to, nie dlatego, żeby was zawstydząć, ale jako moje dzieci umiłowane namiętnie¹ was.

1Kor 9,15; 1Tes 2,11; 2Kor 11,11

¹dost.: kłaść do rozumu, korygować - por. 1Tes 5,12²

15. Bo choćbyście mieli dziesiątki tysięcy wychowawców¹ w Chrystusie, jednak ojców macie niewielu; bo ja, w Chrystusie Jezusie, zrodziłem was przez Ewangelię. ²por. Ga 3,24²

16. Zachęcam więc was, stawajcie się moimi naśladowcami.

1Kor 11,1; J 10,4-5

17. Dlatego posłałem do was Tymoteusza, który jest moim umiłowanym dzieckiem i wiernym¹ w Panu; który wam przypomni moje drogi w Chrystusie, jak nauczam wszędzie, w każdym zborze. ²lub: godnym zaufania

18. Ale niektórzy nadęli się *pychą*, jak gdybym nie miał przyjść do was.

19. Lecz przyjdę do was szybko, jeżeli Pan zechce, i poznam nie słowo tych nadętych¹, lecz moc. ²gr: fysioo - być nadętym, nosić się hardo

20. Albowiem nie w słowie *tych nadętych* przejawia się Królestwo Boże, ale w mocy.

21. Co chcecie? Mam przyjść do was z różgą, czy też w miłości i w duchu łagodności?

¹gr: en - z, na, w - stąd: z miłością i duchem łagodności

5 Powszechnie¹ słyszy się o nierządzie między wami i to takim nierządzie, jaki nawet między poganami nie jest wymieniany², że ktoś ma żonę swojego ojca. Mt 5,32; Kol 3,5

¹lub: ogólnie, całkowicie, jedynym słowem; ²dost.: nazwany

2. A wy jesteście nadęci *pychą*, zamiast raczej¹ zasmuć się, by został usunięty spośród was ten, który popełnił taki czyn.

¹lub: bardziej, większym stopniem; ²boleć nad tym 2Kor 7,7

3. Ja wprawdzie chociaż jestem nieobecny ciałem, ale obecny duchem¹, już zacząłem osądzać – tak jakbym był obecny – tego, *który to uczynił*, ²gr: pneuma - por. 2Tm 4,22²

4. *Gdy* zbierzecie się razem w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, wy i duch mój z mocą Pana naszego Jezusa Chrystusa,

5. Oddajcie takiego szatanowi na zgubę¹ ciała, aby duch został zbawiony² w dzień Pana Jezusa.

Ps 109,6; 1Tes 5,3; 2Tes 1,9; 1Tm 6,9

¹lub: raźnie, śmierć, zagładę; ²gr: sodzo - zbawić, uratować

6. Ruśne chlubenie się nie *jest* dobre¹. Czy nie wiecie, że mała ilość kwasu całe ciasto zakwasza? ²gr: kalos - piękny, dobry, szlachetny Ga 5,9

7. Wyczyśćcie więc stary kwas, abyście byli nowym ciastem, jako¹ że jesteście przaiśni²; gdyż jako – *nasza* Pascha³ – został zabity na ofiarę za nas Chrystus. Iz 53,7; J 1,29; 1P 1,19

¹gr: kathos - tak jak, według tego jak, w tej mierze, gdyż

²lub: bez kwasu; ³ty. baranek paschalny

8. A tak, obchodźny święto nie w starym zakwasie, ani w zakwasie złości i niegodziwości, ale w przaiśnikach¹ szczerości² i prawdy.

¹lub: bezkwasie; ²czystości Pwt 16,3; Flp 1,10; Joz 24,14

9. Napisałem wam w liście, abyście nie łączyli się z nierządnikami¹;

2Kor 6,14; Ef 5,11;

¹lub: mieszać się razem, przestawać z kimś 2Tes 3,14

²gr: pornos - rozpustnik, nierządnik, człowiek wyuczony

10. Ale niewątpliwie nie z nierządnikami tego świata, lub chciwcami, lub zdziurkami¹, lub z bałwochwałcami; skoro jesteście zobowiązani² właśnie³ wyjść z tego świata.

¹por. w 11²; ²lub: być winnym; ³gr: ara de - part. ze wzmoc.

11. Lecz teraz napisałem wam, abyście nie łączyli się z kimś, jeśli *ten* jest nazwany bratem, a jest nierządnikiem lub chciwcem, lub bałwochwałcą, lub oszczercą¹, lub pijakiem, lub grabieżcą², *żebyście* z takim razem nie jadali. ³lub: znieważać, rzucić obelgi, lżyć

¹gr: harpaks - grabieżca, rabus - por. 1Tes 4,17²

12. Bo *po* co mi sądzić tych z zewnątrz? Czy wy nie sądzicie tych, którzy są wewnątrz?

13. Tych z zewnątrz natomiast osądzi Bóg. Usunąć¹ więc niegodziwego² spośród was samych.

Hbr 13,4; Dz 17,31; Rz 2,16

¹gr: eksairo - podnieść lub zabrać z jakiegoś miejsca, usunąć

²gr: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły

6 Czy śmie¹ ktoś z was, mając sprawę z drugim, być sądzonym przed niesprawiedliwymi, a nie przed świętymi?

¹lub: ma odwagę

Mt 18,15; Dz 18,14; 1Kor 16,5

2. Czy nie wiecie, że święci będą sędzić świat? A jeżeli świat przez was jest sądowny, to czy jesteście niegodni sędzić w sprawach pomniejszych? Dn 7,22; Mt 19,28; Obj 2,26

3. Czy nie wiecie, że będziemy sędzić aniołów? A co dopiero sprawy żydowe*?

*gr.: *biotikos - dotyczący życia, sposób życia* Łk 8,14; 2P 2,4

4. Wy więc, jeśli macie sprawy życiowe do osądzenia, tych, którzy są bez znaczenia* w zborze, sadzacie jako sędziów?

*gr.: *eksoutheneo - nie liczyć się, gardzić, być uważanym za nic*

5. Dla zawstydzenia was to mówię. Czy nie ma między wami ani jednego mądrego, który mógłby rozsądzić pomiędzy* swoim *jednym a drugim* bratem? *gr.: *ana meson - przez środek*

6. Ale brat z bratem sędzi się i to przed niewierzającymi!

Ps 133,1-3; Dz 7,26; 1J 2,9

7. Już to* więc jest całkowitą porażką dla* was, że macie ze sobą *sprawy* sądowe. Cemu raczej nie znosicie niesprawiedliwości? Cemu raczej nie ponosicie szkody*? *gr.: *men*

*dost.: *wśród*; *gr.: *apostero - okraść, pozabawić czegoś, obrabować*

8. Ale wy popełniamie niesprawiedliwość, wyrządzacie szkodę i to braciom.

9. Czy nie wiecie, że niesprawiedliwi nie odziedziczą Królestwa Bożego? Nie dajcie się wprowadzać w błąd*, ani nierządnicy, ani bałwochwalcy, ani cudzołóżnicy, ani zniewieściali*, ani homoseksualiści,

Ga 5,21;

*lub: *dać się zawięść, nie łudzić się* Pwt 22,5; 1Tm 1,10

*gr.: *malakos - zniewieściale, delikatne, młody chłopiec pasywny uczestnik aktu homoseksualnego*

10. Ani złodzieje, ani chciwcy, ani pijacy, ani oszczercy, ani zdzierycy* nie odziedziczą Królestwa Bożego. *lub: *porwany, rabuś, grabieżca*

11. A niektórzy z was takimi byli; ale obmyliście się; ale zostaliście poświeceni; ale zostaliście uznani za sprawiedliwych w imieniu Pana Jezusa i w Duchu Boga naszego.

J 13,10; 15,3; Ef 5,26; Dz 26,18; 2Tes 2,13; 1P 1,2

12. Wszystko mi wolno, ale nie wszystko jest pożyteczne; wszystko mi wolno, ale ja nie będę przez coś o władnięty*.

2Tes 3,9;

*lub: *być pod czujną władzą* 1Kor 10,23; Rz 14,14

13. Pokarm *jest* dla brzucha, a brzuch *jest* dla pokarmów, ale Bóg i jedno i drugie niszczy; ciało natomiast nie *jest* dla nierządu, ale dla Pana, a Pan dla ciała.

14. Bóg natomiast i Pana wskrzesił* i nas wzbudził* przez Jego moc. J 10,18; 11,25; Flp 3,21

*gr.: *egeiro - wzbudzić ze śmierci*; *gr.: *eksegeiro - obudzić ze snu*

15. Czy nie wiecie, że ciała wasze są członkami Chrystusa? Czy mam więc wziąć członki Chrystusa i uczynić je członkami nierządniczy? Z pewnością nie!¹ *por. Rz 6,15* Kol 2,19

16. Czy nie wiecie, że *ten, kto jest* złączony z nierządnicą, *jest z nią* jednym ciałem? Będą bowiem – mówi *Nisim* – ci dwoje jednym ciałem. *por. Rdz 2,24

Mk 10,8; Ef 5,31

17. Ale kto łączy* się z Panem, *jest z Nim* jednym duchem. *lub: *jest łączony*

J 17,21

18. Uciekajcie* przed nierządem. Wszelki grzech, który uczyniłby człowiek, jest poza ciałem; lecz oddający się nierządowi, grzeszy względem własnego ciała. Rz 1,24; 1P 2,11

*gr.: *feugo - wymknąć się, szukać bezpieczeństwa przez ucieczkę*

19. Czy nie wiecie, że ciało wasze jest świętąmią Ducha Świętego, który jest w was, którego macie od Boga, i nie należycie do siebie samych? *gr.: *naos - por. 2Tes 2,4** 1Krn 29,14; 2Kor 6,16

20. Drogo bowiem jesteście kupieni. Oddajcie więc chwałę Bogu w ciełe waszym i w duchu waszym, one* są Boże. *dost.: *które* 1Kor 7,23

7 A co* do* *spraw*, o których mi pisaliście: dobrze jest człowiekowi nie* dotykać*

kobiety. *gr.: *peri de - fraza ma charakter epistolarny tak jak w: 1Kor 8,1; 12,1; 16,1.12 - por. 1Tes 5,1**; *gr.: *me haptesthai - eufemizm - nie mieć do czynienia z kobietą, nie współżyć*

2. Jednak* z powodu nierządu, niech każdy ma swoją żonę i niech każda ma własnego* męża. *gr.: *idios - swój własny, prywatny* Prz 5,18

*gr.: *de - lecz, a, zaś, ale, jednak - tu: jako spójnik przeciwstawny*

3. Niech mąż oddaje z życzliwości* powinność* żonie, podobnie i żona mężowi.

*lub: *z dobrej woli*; *gr.: *qfelo - być dłużnym, być winnym dobro*

4. Żona nie włada* swoim własnym ciałem, ale mąż; podobnie i mąż nie włada* swoim własnym ciałem, ale żona. *gr.: *eksousia - Mt 10,1**

5. Nie pozbawiajcie się wzajemnie *tego*; chyba że za wspólną zgodą na pewien okres, aby mieć czas postu i modlitwy; potem ponownie bądźcie razem, aby was szatan nie kusił z powodu waszej niepowściągliwości.

6. A to, *co* mówię, *mówię* z przyzwolenia*, a nie z rozkazu. *lub: *z wyrozumiałości, ustępstwa*

7. Chciałbym bowiem, aby wszyscy ludzie byli jak ja; ale każdy ma swój własny dar łaski od Boga, ten oto* taki, a ten taki. *gr.: *men*

8. Mówię natomiast niezonałym i wdowom: Dobrze* jest dla nich, jeżeli pozostaliby *tak* jak i ja. *gr.: *kalos - por. 1Kor 5,6** 1Kor 7,26.32.34

9. Ale jeśli wytrzymać* nie mogą, niech się pobiorą; bo lepiej** się pobrać niż płonąć *namiętnością*.

J 2,1-2; Hbr 13,4

*gr: enkrateuomai - panować nad sobą, być powściągliwym

**gr: kreisson - lepszy, przewyższający rangą, bardziej korzystny
10. Tym więc, którzy są w małżeństwie, rozkazuję nie ja, lecz Pan: Żona nie może zostać oddzielona* od swojego męża.

*gr: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić, rozwieść się

11. Lecz jeśli została oddzielona*, niech pozostaje niezamężna, albo *niech* pojedna** się z mężem, a mąż *niech* nie oddała żony.

*została oddzielona - wg Prawa kobieta nie mogła sama się rozwieść, jednak w kulturze greckiej miała takie prawo

**dost.: zostanie pojednana Mt 5,31; Pwt 24,1-5

12. Lecz pozostałym mówię ja, nie Pan: Jeśli jakiś brat ma niewierzącą żonę, a ta zgadza się z nim mieszkać, niech jej nie odda.

13. I żona, która ma niewierzącego męża, a on zgadza się z nią mieszkać*, niech go nie odda.

*gr: oikeo - mieszkają, przebywać, żyć

14. Albowiem niewierzący mąż jest* uświęcony przez żonę, i niewierząca żona jest* uświęcona przez męża; gdyż** wtedy dzieci wasze byłyby nieczyste, teraz natomiast są święte.

*lub: został (a) - str: biernak; **skoro, jako, że

15. A jeśli niewierzący oddziela się, niech jest oddzielony*; nie jest zniewolony** brat lub siostra w takich *przypadkach*; Bóg jednak powołał nas do pokoju.

*dost.: oddzielony Rz 12,18

**gr: doulo - podbić w niewolę - czas teraz: wymk. z czasu prze.

16. Bo czy wiesz żono, że zbawisz męża? Lub czy wiesz mężu, że zbawisz żonę?

*gr: sodzo - ocalić, uratować, zbawić Jk 5,19-20; 1P 3,1

17. Zatem niech każdy postępuje tak jak *mu* przydzielil* Bóg, jak każdego powołał Pan; tak też** zarządzam we wszystkich zborach.

*gr: meridzo - rozdzielić na części, rozdać, obdzielać; **lub: i

18. Jeśli ktoś został powołany jako obrzezany, niech nie ukrywa* *obrzezania*; a jeśli ktoś został powołany jako nieobrzezany, niech się nie obrzezuje.

*dost.: naciągac sobie (napletek)

19. Obrzezanie jest niczym i nieobrzezanie jest niczym, tylko zachowywanie* przykazań Bożych.

*gr: teresis - przestrzegać coś, strzec, arezt

20. Każdy, w tym powołaniu, w którym jest powołany, niech pozostaje*.

*lub: trwa Łk 3,10

21. Zostałeś powołany* będąc niewolnikiem? Niech cię to nie martwi; ale jeśli możesz stać się wolnym, raczej z *tego* korzystaj**.

*gr: kaleo - por. Mt 22,8; **lub: postuż się (tym) 1Kor 12,13

22. Albowiem kto jest powołany w Panu będąc niewolnikiem, jest wyzwoleniec* Pana; podobnie, kto jest powołany jako wolny, jest niewolnikiem Chrystusa.

J 8,32; Kol 3,22; Flm 1,16

*gr: apeleutheros - niewolnik, który został wyzwolony

23. Drogo zostaliście kupieni*; nie stawajcie się niewolnikami ludzi.

Dz 20,28; Tt 2,14; 1P 1,18

*gr: agoradzo - kupować, być na rynku, wystawać na rynku

24. Każdy w jakim *stanie* został powołany, bracia, niech w nim trwa przy Bogu.

25. A co do panien* nie mam rozkazu Pana; jednak wypowiadam zdanie**.

*gr: parthenos - dziewica; **lub: przedstawiam opinię, myśl

26. Sądząc więc, że przy nastających *obecnie* trudach dobrze jest człowiekowi być takim:

27. Jesteś związany z żoną, nie szukaj rozłączenia*; nie jesteś złączony z żoną, nie szukaj żony.

*gr: lysis - uwolnienie więźnia, wykupienie, rozwiązanie

28. A jeśli ożeniłeś się, nie zgrzeszyłeś; jeśli też panna* zaślubiła się, nie zgrzeszyła; jednak tacy będą mieli ucisk w ciele; lecz ja *chcę* was oszczędzić**.

*gr: parthenos - dziewica

**gr: feidomai - oszczędzać w sensie nie mścić

29. A to mówię, bracia, że czas jest skrócony. Odtąd ci, którzy mają żony, *niech* żyją* jakby *ich* nie mieli;

*dost.: byłiby Ps 39,5; 103,15; Rz 13,11

30. A ci, którzy płaczą, jakby nie płakali; a ci, którzy się radują, jakby się nie radowali; a którzy kupują, jakby nie trzymali* *tego co pozyskali*;

Łj 2,17

gr: katecho - zatrzymać, wziąć, kontrolować - por. 2Tls 2,6

31. A którzy używają tego świata, jakby go nie nadyużywali*; bo przemija postać** tego świata.

*gr: katachraomai - źle używać, użyć w pełni

**gr: schema - zewnętrzny wyraz, kształt, postać, figura

32. A *chcę*, abyście byli wolni od trosk; nieżonaty troszczy się o *sprawy* Pana, o *to* jak podobać się Panu;

Ef 5,25; Kol 3,19

33. A żonaty troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać się żonie.

Łk 12,22

34. Jest podział* między mężatką a panną: niezamężna troszczy się o *sprawy* Pana, aby była święta i ciałem, i duchem; a mężatka troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać się mężowi.

*gr: tworzyć dwa obozy, być rozczłonkowany

35. A to mówię dla waszej własnej korzyści, nie aby zarzucać na was *pętlę**, lecz abyście nieprzerwanie, dostojnie** i wytrwale *stali przy* Panu.

*lub: sidła; **szacownie, zewnętrznie piękno

36. A jeżeli ktoś sądzi, że niestosownie po-

stapiliby wobec swojej panny, by miała przekroczyć lata *swejej* młodości, oraz *że* tak powinno się stać, niech czyni co chce; nie grzeszy; niech się pobiora. 1Sm 2,33

37. Kto jednak mocno postanowił w sercu, bez przymusu i panuje nad własną wolą, osądził to w swoim sercu, aby zachowywać swoją pannę *w dziewictwie*, dobrze czyni.

38. A tak, *kto* poślubia *swoją pannę*, czyni dobrze; a *kto* nie zaślubia, czyni lepiej.

39. Żona związana jest prawem do tego czasu, dopóki żyje jej mąż; jeśli jednak usnałby* jej mąż, jest wolna by wyjść za mąż, za kogo chce, *byle* tylko w Panu. Pwt 7,3; Rz 7,2;

*dost.: został usłony - w przenośni - umarł 2Kor 6,14

40. Ale według mojej rady jest *szczęśliwsza**, jeśli tak pozostanie; a wydaje *mi się*, że i ja mam Ducha Bożego. *lub: bardziej błogostawiona

8 Co do ofiar składanych bożkom, wiemy, że wszyscy mamy poznanie*. Poznanie nadamy, ale miłość buduje. Rz 12,16; Dz 15,19

*gr: gnosis - wiedza, poznanie, znajomość, intymna więź

2. A jeśli ktoś mniema, że coś zna*, niczego jeszcze nie zna** tak, jak należało poznać**;

*gr: eido - znać, wiedzieć, umieć; **gr: ginosko - por. w. 3*

3. Lecz jeśli ktoś miłuje Boga, ten *też* jest przez Niego poznany*.

Wj 33,12; Na 1,7; Rz 8,28

*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację

4. Co* do* pokarmów ofiarowanych bożkom, wiemy, że bożek na świecie jest niczym, ani *nie ma* żadnego innego boga, z wyjątkiem Jednego. *gr: peri tes - por. frażę peri de w 1Kor 7,1 Ps 115,4

5. I chociaż rzeczywiście są tacy, *którzy* są nazwani bogami, czy to na niebie, czy to na ziemi – jest wielu *takich* bogów i panów,

6. Ale dla nas *jest* jeden Bóg Ojciec, z którego wszystko i my dla Niego, i jeden Pan Jezus Chrystus, przez którego wszystko, i my przez Niego. Ef 4,6; J 1,3; Hbr 1,3

7. Ale nie we wszystkich jest to poznanie; niektórzy natomiast z sumieniem* *pod wpływem* bożka jedzą *pokarmy* aż do teraz jako ofiarowane bożkowi, a sumienie* ich będąc słabe, jest płamione. *gr: syneidesis - por. Rz 9,1*

8. Ale pokarm nie stawia* nas przy Bogu; bo jeśli jemy, nic nie skujemy**; i jeśli nie jemy, nic nam nie brakuje**.

Rz 14,17; Kol 2,20

*lub: stać blisko, przyprowadzić do; **obfitość, nadwyżka

***gr: hystereo - spóźnić się, pozostać w tyle, mieć braki - Hbr 4,1*

9. Baccie* natomiast, aby to wasze prawo

wyboru nie było powodem potknięcia** dla słabych. *lub: strzec się; **gr: proskope - powód do potknięcia

10. Jeśli bowiem ktoś ujrzałby ciebie, *który* masz poznanie, spoczywającego *przy postłku* w świątyni bożka, to czy słabe sumienie jego nie będzie pobudzone* do jedzenia *pokarmów* ofiarowanych bożkom? 1Kor 10,32

*dost.: być zbudowanym, uniesionym, nabrać śmiałości

11. I *ulegnie* zgubie* z powodu twojego poznania słaby brat, za którego Chrystus umarł.

*dost.: zgubi się - czas przyszły strona zwrótka

12. A tak, grzesząc wobec braci i raniąc* ich słabe** sumienie, grzeszycie wobec Chrystusa. *lub: uderzając; **chore Wj 16,8; 1Sm 2,25; Mt 25,45

13. Dlatego, jeśli pokarm powoduje upadek* mojego brata, nie będę jadł mięsa** na wieki***, aby nie przyczynić się do upadku mojego brata. *gr: skandalizo - por. J 16,1*; **ty, mięsa ofiarnego dost.: na wiek

9 Czy nie jestem apostołem? Czy nie jestem wolny? Czy nie widziałem Jezusa Chrystusa, Pana naszego? Czy wy nie jesteście dziełem moim w Panu? 2Kor 11,5; 12,11

2. Jeśli dla innych nie jestem apostołem, to dla was rzeczywiście *nim* jestem; bo pieczęcią mojego apostołstwa wy jesteście w Panu.

3. Moja obrona* przed *tymi*, którzy mnie sądzą jest taka: *gr: apologia - por. Flp 1,7* 2Tm 4,16

4. Czy nie mamy prawa zjeść i wypić?

5. Czy nie mamy prawa brać z sobą siostry żony, jak i pozostali apostołowie i bracia* Pana, i Kefas? 1Tm 4,3; Tt 1,6; Hbr 13,4; Mt 12,46

*gr: adelfos - brat w odróżnieniu od gr: anepios - kuzyn - Kol 4,10

6. Czy ja jeden i Barnaba nie mamy prawa* nie pracować? *gr: eksousia - Mk 1,22*** Dz 4,36

7. Kto służy w wojsku* na własny koszt? Kto sadzi winnyce, a owoc jej nie spożywa? Lub kto pasie trzodę, a nie posila się jej mlekiem?

*gr: strateuomai - brać Pwt 20,6; Prz 27,18; 2Tes 3,7

udział w wojnie, być żołnierzem w służbie czynnej

8. Czy mówię to tylko po ludzku? Czy i Prawo tego nie mówi? *dost.: według człowieka

9. Bo w Prawie Mojżesza jest napisane: Nie zawiążesz pyska mlócaćemu wołowi. Czy Bóg troszczy* się o woły? Pwt 25,4; 1Tm 5,18

*gr: melo - martwić, troszczyć, zależeć komuś, obchodzić

10. Czy nie mówi tego zwłaszcza ze względu na nas? Bo z powodu nas zostało napisane, że oracz powinni orać w nadziei, a mlócać mlócić w nadziei, że w swojej nadziei będzie miał udział. Mt 24,22; Rz 15,4; 2Kor 4,15

11. Jeżeli my posialiśmy wam duchowe *dobra*, cóż to wielkiego, jeżeli będziemy żąć wasze *dobra* cielesne? Rz 15,27; Mt 10,10

12. Jeśli inni uczestniczą w waszym przywileju*, czemu raczej nie my? Nie skorzystaliśmy jednak z tego prawa, ale wszystko znosimy, abyśmy nie stwarzali jakiegś przeszkody Ewangelii Chrystusa. *dost.: prawie 2Kor 11,7; 12,13

13. Czy nie wiecie, że ci, którzy przy *rzeczach* poświęconych pracują, żyją* ze świątyni? A ci, którzy służą* przy ołtarzu, mają udział z *ofiar* ołtarza? *dost.: spożywają Lb 18,8; *lub: być blisko, sumiennie służyć Pwt 18,1-3; 1Kor 10,18

14. Tak też Pan rozporządził, aby ci, *którzy* głoszą Ewangelię, z Ewangelii żyli. 1Tm 5,17

15. Ja jednak z żadnej z tych *rzeczy* nie skorzystałem. A nie napisałem tego, aby tak się ze mną stało*; bo lepiej** jest dla mnie umrzeć, niż miałby mnie ktoś pozbawić tej chwały. *dost.: we mnie; *gr.: kalos - por. 1Kor 5,6*

16. Bo jeśli głoszę Ewangelię, nie jest to moja chwała, taka bowiem cięży *na* mnie konieczność; a biada* mi, jeśli bym nie głosił Ewangelii. *gr.: ouai - „och” - biada por. Mt 11,21*

17. Jeśli bowiem z własnej woli to czynię, mam zapłatę; a jeśli niechętnie, to sprawuję powierzone* mi szafarstwo**. Iz 6,8; 2Kor 8,12
lub: obdarzyć zaufaniem - por. J 2,24; **zarządzanie domem

18. Jaka więc jest moja zapłata? *Taka*, abym głosząc Ewangelię, przedkładał* Ewangelię Chrystusa za darmo*, tak by nie używać mojego prawa, *jakie mam z racji* Ewangelii.

*gr.: tithemi - przedstawić, umieścić; **bez kosztów; bez nakładów

19. Będąc bowiem wolny wobec* wszystkich, samego siebie uczyniłem niewolnikiem *dla* wszystkich, bym *tym* liczniejsze grono** pozyskał. *gr.: ek - od (wszystkich); **gr.: pleion - większa część

20. I stałem się dla Żydów jak Żyd, aby pozyskać Żydów; dla tych, *którzy są* pod Prawem, jakbym był pod Prawem, abym pozyskał tych, *którzy są* pod Prawem; Rz 3,19; Ga 4,5

21. Dla tych, *którzy są* bez Prawa, jakbym był bez Prawa – chociaż nie jestem bez Prawa Bożego, lecz pod Prawem* Chrystusa – aby pozyskać tych, *którzy są* bez Prawa**.

*lub: zobowiązany przez Prawo; **por. Rz 2,12* Ga 2,3-4.12

22. Dla słabych stałem się jak słaby, abym pozyskał słabych. Dla wszystkich stałem się wszystkim, abym przynajmniej niektórych zbawił*. *lub: uratował 1Kor 7,16; Rz 11,14; Jud 1,22-23

23. A to czynię dla Ewangelii, abym stał się jej uczestnikiem. Mt 5,10; 10,22; Mk 4,17; Łk 18,29

24. Czy nie wiecie, że biegnący na stadionie, wszyscy wprawdzie biegną, lecz jeden zdobywa nagrodę? Tak biegnijcie, abyście ją otrzymali*. *dost.: pochwycili Kaz 9,11; Jr 12,5; 2Tm 4,7

25. A każdy, *który walczy** od wszystkiego się powstrzymuje, oni wprawdzie, aby otrzymać wieniec zniszczalny, my natomiast niezniszczalny. Flp 4,1; 1Tes 2,19; Jk 1,12; 1P 5,4

*gr.: agonizomai - walczyć podczas igrzysk, zmagać się, bić
26. Ja więc tak biegnę, nie jak w niepewne*; uderzam pięściami** nie jak *ten, kto uderza**** w powietrze; *lub: na oślep; **boksuję; ***dost.: uderzający

27. Ale biję do *sińców** moje ciało** i biorę je w niewolę***, bym innym głosząc, *sam czasem nie zostałem** zdyskwalifikowany****. Łk 9,25
*gr.: hypopiadoz - podbić komuś oko, stąd - dreczyć, umartwiać
**gr.: soma - tu: fizyczne ciało - Kol 2,11*; ***lub: traktuję jak niewolnika; ****dost.: stał się; *****odrzucony jako nienadający się

10 Nie chcę natomiast, bracia, abyście nie wiedzieli*, że nasi ojcowie wszyscy byli pod obłokiem i w naszym przeszli przez morze, Wj 14,19; 40,34; Ne 9,12; Ps 78,14

*gr.: agnoeo - być nieświadomym, nie rozumieć, nie wiedzieć

2. I wszyscy w Mojżesza zanurzyli* się w obłoku i w morzu, *lub: ochrzcili się

3. I wszyscy zjedli ten sam duchowy pokarm,

4. I wszyscy wypili ten sam duchowy napój; pili bowiem z duchowej skały, która im towarzyszyła – a tą skałą był Chrystus. Lb 20,11

5. Lecz w większości z nich Bóg nie miał upodobania; *ciała ich* bowiem zostały rozrzucone na pustyni. Lb 14,11-14; Ps 78,2

6. A te *wydarzenia* stały się dla nas przykładem*, abyśmy nie pożądali** złych *rzeczy*, jak oni pożądali**. *lub: wzorem; **ustilnie pragnęli

7. Nie stawajcie się też bałwochwalcami, jak* niektórzy z nich, jak jest napisane: Siadł lud, aby zjeść i wypić, i wstali, aby się bawić. *miss Byz - tak, jak 1J 5,21; Obj 21,8; Wj 32,6

8. Nie oddawajmy się nierządowi, jak niektórzy z nich oddali się nierządowi i padło *ich* jednego dnia dwadzieścia trzy tysiące.

9. Ani nie kuśmy* Chrystusa, jak niektórzy z nich kusili i poginęli** od węży. Lb 25,1

*lub: wystawiamy na próbę; **dost.: doprowadzili się do zguby

10. Ani nie szemrajcie, jak niektórzy z nich szemrali i poginęli za *sprawą* Niszczyciela*. *gr.: olotheutes - niszczyciel, dokonujący zagłady Wj 15,24

11. To wszystko* natomiast, zdarzało się im dla przykładu**, a zostało napisane dla napomnienia*** nas, do których dosięgną**** koniec wieków. *dost.: te wszystkie; **lub: wzór Lb 14,2; Jr 4,7; ***dost.: wkładka do rozumu, pouczając; ****przyszedł Wj 12,27

12. A tak, komu wydaje się*, że stoje, niech patrzy, aby nie upadł. *lub: mniema, sądzi

13. Nie inna pochwyliła* was pokusa jak tylko ludzka; ale Bóg jest wierny**, On nie dopuści, abyście byli kuszeni*** ponad to, co możecie unieść, ale razem z pokusą uczyni i wyjście, abyście ją mogli *cierpliwie* dźwigać. *lub: dopaść, schwytać podstępem 1J 1,9; Łk 16,26

**lub: godny zaufania; ***próba, doświadczenie

14. Dlatego, moi umiłowani, uciekajcie* od bałwochwaltwa. *gr: feugo - por. 1Kor 6,18*

15. Jako do rozsądnych* mówię; wy osądzcie, co mówię. *gr: fromismos - por. Mt 25,2*

16. Kielich błogosławieństwa, który błogosławimy, czyż nie jest społecznością* krwi Chrystusa? Chleb, który łamiemy, czyż nie jest społecznością* ciała Chrystusa?

gr: koinonia - wspólnota, współdziałal, współczucie - 2Kor 13,13

17. Bo *jak* jeden jest chleb, *tak* wielu nas jest jednym ciałem, wszyscy *mamy* bowiem cząstkę* z tego jednego chleba. Rz 12,5;

*lub: brać udział, uczestniczyć 1Kor 12,12; Ef 4,25

18. Przeglądajcie się* Izraelowi według ciała; czyż ci, *którzy* jedzą ofiary, nie są uczestnikami ołtarza? *gr: blepo - por. Mk 4,24*

19. Co zatem mówię? *Ze* bożek* jest czymś, lub *ze* ofiara złożona bożkom jest czymś?

*gr: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji

20. Raczej, że to, co ofiarowują poganie, ofiarowują demonom, a nie Bogu; a nie chce, abyście stawali się współnikami demonów.

Pwt 32,16-17; Ps 106,37-38; Obj 9,20

21. Nie możecie pić kielicha Pana i kielicha demonów; nie możecie mieć udziału* w stole Pana i stole demonów. *por. u: 17*

22. Czy *chcemy* pobudzać* Pana do zazdrości? Czy jesteśmy mocniejsi od Niego?

*lub: pobudzać do gniewu, prowokować Wj 20,5; Joz 24,19

23. Wszystko mi wolno*, ale nie wszystko jest pożyteczne; wszystko mi wolno, ale nie wszystko buduje. *lub: jest dozwolone

24. Niech nikt nie szuka swego, lecz każdy tego, co drugiej *osoby*. Flp 2,4

25. Jedzcie wszystko, co sprzedaje się w jatkach*, o nic nie pytając** z powodu sumienia.

*lub: targowisko mięsne; **dost.: dociekać, badać sądownie

26. Albowiem PANA jest ziemia i *cała* jej pełnia*. *lub: wszystko to, co ją wypełnia

27. A jeśli ktoś z niewierzących zaprosi was, a chcecie pójść, wszystko, co przed wami jest postawione, jedzcie, o nic nie pytając* z powodu sumienia. *por. u: 25**

28. Jeśli natomiast ktoś powiedziałby: To jest *ze* złożonej bożkom ofiary*; nie jedzcie z powodu tego, który to ujawnił i z powodu sumienia; gdyż PANA jest ziemia i *cała* jej pełnia. *dost.: to jest ofiara złożona bożkom

29. Mówię natomiast nie o twoim sumieniu, ale tej drugiej *osoby*; dlaczego bowiem inne sumienie* sądzi moją wolność?

gr: suneidesis - por. Rz 9,1 Rz 14,15; 1Tes 5,22

30. A jeśli ja z wdzięcznością* biore cząstkę *pokarmu*, dlaczego mają mi uragać *za to*, za co ja dziękuję? *lub: (dzięki) łasce

31. Czy więc jecie, czy pijecie, czy cokolwiek czynicie, wszystko czynicie na chwałę* Boga.

*gr: doksa - majestat, blask, uspanialość, splendor Rz 14,1-9

32. Nie dawajcie zgorzenia* ani Żydom, ani Grekom, ani kościołowi Boga; Ga 3,28; 1Tm 3,5; *lub: powodu do potknięcia - por. Dz 24,16** 1Kor 11,22

33. Tak jak i ja staram się we wszystkim podobać się wszystkim, nie szukając w tym korzyści własnej, lecz wielu, aby byli zbawieni.

11 Stawajcie się naśladowcami moimi, tak jak i ja *naśladuję* Chrystusa.

2. A chwałę was, bracia, że we wszystkim o mnie pamiętacie i jak wam przekazałem, *tak* przekaz* ten zachowujecie. 1Kor 15,2;

*tj. ustny przekaz, tradycja 1Tes 4,2; 2Tes 2,15

3. A chce, abyście wiedzieli, że głową każdego męża jest Chrystus*, a głową *żony*** mąż, a głową Chrystusa Bóg. Rdz 3,16; Ef 5,24

*gr: christos - Mesjasz, Pomazaniec; **gr: gyne - żona, kobieta

4. Każdy mężczyzna*, gdy modli się lub prokuje mając *nakrytą* głowę**, hańbi*** swoją głowę. *gr: aner - mąż, mężczyzna; **dost.: mając na głowie; ***gr: kataischyno - okryć wstydem, hańbić, zawstydząć

5. I każda kobieta, gdy modli się albo prokuje z nienakrytą* głową, hańbi swoją głowę; bo jest jednym i tym samym, *z* *tą*, która została ogolona. *gr: akatakalyptos - niezakryty

6. Albowiem jeśli kobieta nie jest nakryta, niech się też ostrzyże; a jeśli hańbiącą rzeźcą jest dla kobiety być ostrzyżoną lub ogoloną, to niech jest nakryta.

7. Mężczyzna istotnie* nie powinien mieć

nakrytej głowy, gdyż rozpoczyna⁸ jako obraz i chwala Boga; kobieta natomiast jest chwałą mężczyzny. ^{*gr: men - part. wzm. Rdz 1,26; 5,1}
^{*gr: huparcho - zaczynać na dole, rozpocząć, być, być gotowym}
 8. Gdyż nie mężczyzna jest z kobiety, ale kobieta jest z mężczyzny.

9. Bowiem i mężczyzna nie jest stworzony ze względu* na kobietę, ale kobieta ze względu* na mężczyznę. ^{Rdz 2,28; 1Tm 2,13}

^{*gr: dia - z powodu, dla, z tego powodu, dlatego też}
 10. Dlatego kobieta powinna mieć na głowie znak władzy* nad nią ze względu** na aniołów. ^{*dost.: władzę mieć na głowie; **gr: dia - por. u. 9*}

11. Jednakże w Panu ani kobieta nie jest bez* mężczyzny, ani mężczyzna bez* kobiety. ^{*lub: niezależnie od, być oddzielnym Mt 18,10; Hbr 1,14}

12. Albowiem jak kobieta jest z mężczyzny, tak też mężczyzna przez* kobietę; a wszystko jest z Boga. ^{*gr: dia - z genitivem - przez, poprzez}

13. Osądźcie sami w sobie, czy przystoi kobiecie bez nakrycia modli się do Boga?

14. Czyż i nie sama natura uczy was, że jeśli mężczyzna, nosi* długie* włosy*, jest to dla niego hańba⁹? ^{*gr: koma - zapuszczać, nosić dł. włosy **atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba Rz 2,27}

15. Ale jeśli kobieta nosi długie włosy, jest to jej chwala, gdyż włosy dane jej są zamiast okrycia*. ^{*gr: peribolaion - zawój, szata, szczyg, spadająca}

16. A jeśli ktoś myśli być kłótliw¹⁰, my takiego zwyczaj¹¹ nie mamy, ani zbory Boga.

^{*lub: młujący wygrzywać; **wspólna praktyka, intymna więź}
 17. A to nakazując, nie pochwalam, że schodzicie się nie ku lepszemu, ale ku gorszemu.

18. Bo najpierw wprawdzie słyszę i po części wierzę, że gdy schodzicie się jako zbór, są wśród was podziały. ^{*lub: rozpoczynają się Jud 1,19}

19. Bo muszą być rozdwojenia* między wami, aby stali się widoczni ci, którzy są wypróbowani** wśród was. ^{Ti 3,10; Dz 20,30}

^{*gr: haireis - stronnictwa, herezje, rozłamy; **doświadczeni}
 20. Gdy więc schodzicie się razem na to samo miejsce, nie jest to jednak spożywanie Wieczerzy Pańskiej;

21. Bo każdy kładzie przed sobą* własną wieczerzę by zjeść – i jeden jest głodny, drugi natomiast jest pijany. ^{*lub: brać wcześniej, ubiec}

22. Czy nie macie domów, aby tam jeść i pić? Albo, czy gardzicie zbożem Boga i zawstydzacie tych, którzy nic nie mają? Co wam powiem? Czy mam was pochwalać? W tym was nie pochwalam. ^{Prz 17,5}

23. Albowiem ja otrzymałem od Pana to, co wam przekazałem, że Pan Jezus tej nocy, w której był wydany, wziął chleb; ^{Mt 26,26}

24. A gdy podziękował¹², złamał i powiedział: Bierzcie, zjadcie; to jest moje ciało, które za was jest łamane; to czyńcie na moją pamiątkę. ^{*gr: eucharistio - czynić dziękczynienie - Mt 26,27*}

25. Tak samo i kielich, po spożyciu wieczerzy, mówiąc: Ten kielich – to jest nowe przymierze¹³ we krwi mojej; to czyńcie, ilekroć będziecie pić, na moją pamiątkę. ^{Lk 22,20;}

^{*gr: diatheke - przymierze - Hbr 9,17*} 2Kor 3,6; Hbr 9,14
 26. Bo ilekroć ten chleb jecie, a z kielicha tego pijecie, obwieszacie śmierć Pana, aż¹⁴ przyjdzie¹⁵. ^{*dost.: aż do kiedy On; **gr: erchomai - Mt 25,13*}

27. Tak więc, kto jadłby ten chleb, albo pił ten kielich Pana niegodnie*, będzie winien ciała i krwi Pana. ^{*gr: anakisios - lekceważąco, niegodnie}

28. Niech więc człowiek doświadcza* samego siebie i niech w ten sposób je z tego chleba, i z kielicha tego niech pije. ^{Ps 26,2;}

^{*lub: poddaje próbie, bada Ag 1,5; Za 7,5}
 29. Bo kto je i pije niegodnie, nie różniąc¹⁶ ciała Pana, własny sąd je i pije.

30. Dlatego między wami jest wielu słabych i chorych, i liczni śpią¹⁷. ^{*dost.: są usypiani, umierają}

31. Bo gdybyśmy sami siebie osądzali, nie byłibyśmy sądzeni*. ^{*lub: skazani 1Kor 4,3}

32. Lecz gdy jesteśmy sądzeni, przez Pana jesteście karzeni*, abyśmy ze światem nie zostali skazani¹⁸. ^{Ps 94,12; Prz 3,11; Hbr 12,5}

^{*lub: wychowywani, dyscyplinowani; **potępieni, osądzeni}
 33. A tak, moi bracia, gdy schodzicie się aby zjeść, oczekujcie jedni na drugich.

34. A jeśli ktoś jest głodny, niech je w domu, abyście nie schodzili się na sąd. Co do pozostałych spraw, zarządzę gdy przyjdę.

12 A co* do duchowych darów, bracia, nie chcę, abyście pozostali w niewiedzy. ^{*gr: peri de - por. 1Kor 7,1*; 1Tes 5,1* Rz 1,11; 1P 2,5}

2. Wiecie, że gdy byliście poganami, do niemych bożków¹⁹ was prowadzono i daliśmy się prowadzić. ^{*gr: eidolon - por. 1J 5,21** 1Tes 1,9}

3. Dlatego oznajmiam²⁰ wam, że nikt przemawiający w Duchu Boga nie mówi, że Jezus jest przeklęty²¹, i nikt nie może powiedzieć: Jezus jest Panem, jak tylko w Duchu Świętym. ^{*lub: daje wam poznać, osiąść gruntowną wiedzę}

^{**lub: przekleństwo na Jezusa 1Kor 8,6; J 13,13; Flp 2,10}

4. A różne* są dary łaski**, ale Duch ten sam.
**lub: rozdzielone; **gr: charisma - dar łaski* Ef 4,7; Hbr 2,4

5. I różne są rodzaje służby*, ale Pan ten sam.
**gr: diakonia - służba, postugiwanie innym* 1P 4,10

6. I różne są sposoby działania, ale Bóg ten sam, który sprawia wszystko we wszystkich.

7. A każdemu dawany jest przejaw Ducha ku *wspólnemu* pożytkowi.

8. Istotnie bowiem *jednemu* przez Ducha dane jest słowo* mądrości, a innemu słowo poznania według tego samego Ducha, Rz 15,14;
**gr: logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek* 1Kor 13,2

9. A innemu wiara w tym samym Duchu, a innemu dary* uzdrowień w tym samym Duchu,
**gr: charisma - dar łaski* Wj 15,26; 2Kor 4,13; Ef 2,8

10. A innemu dzieła mocy*, a innemu prorokowanie, a innemu rozróżnianie duchów, a innemu *rozmaite* rodzaje* języków, a innemu tłumaczenie języków. Lb 11,25; 1Kor 14,3
**gr: energemata dynameon - dzieła mocy tj. dokonywanie cudów*
**gr: genos - plemię, gatunek, rasa, rodzaj, krewini, zbiór jednostek*

11. A to wszystko sprawia jeden i ten sam Duch, rozdzielający stosownie* każdemu, tak jak chce. **gr: idios - swój, własny, osobliwie, odpowiednio*

12. Gdyż tak jak ciało jest jedno, a członków ma wiele, a wszystkie członki ciała, *których* jest wiele, są jednym ciałem*, tak i Chrystus.
gr: soma - por. Kol 2,11 1Kor 10,17; Ef 4,4; Kol 1,18

13. Bo za sprawą* jednego* Ducha my wszyscy w jednym ciele zostaliśmy zanurzeni**, czy to Żydzi, czy Grecy, czy niewolnicy, czy wolni, i wszyscy zostaliśmy napojeni*** w**** jednym**** Duchu. **gr: en evi - KJV, BG, BB - przez jednego*
gr: baptizo - por. Mt 5,3, ****gr: potizdo - otrzymać do wypicia, nawodnić, przepoić*, *****gr: eis en - w jednego lub ku jednemu*

14. Albowiem ciało nie jest jednym członkiem, ale wieloma. Ef 4,5; Kol 2,11

15. Jeśliby *nawet* powiedziała stopa: Ponieważ nie jestem ręką, nie jestem z tego ciała; czy dlatego nie jest z tego ciała?

16. A jeśliby powiedziało ucho: Ponieważ nie jestem okiem, czyż* wbrew temu nie jest z tego ciała? **dost.: nie*

17. Jeśli całe* ciało *byłoby* okiem, gdzie *byłoby* słuch? A jeśli całe ciało *byłoby* słuchem, gdzie *byłoby* powonienie? **gr: holos - cały, zupełny*

18. A tymczasem Bóg umieścił* członki, każdy jeden z nich w ciele, tak jak chciał**.
gr: tithemi - por. 1Kor 9,18, ***gr: thelo - Mt 27,43***

19. A jeśli wszystkie* byłyby jednym członkiem, gdzie *byłoby* ciało? **gr: panta - cały, każdy*

20. A teraz wprawdzie członków jest wiele, ale ciało *jest* jedno. Ef 4,4

21. Nie może więc oko powiedzieć ręce: Nie potrzebuję cię, albo z kolei głowa nogom: Nie potrzebuję was. Lb 10,31; Ne 4,16

22. Lecz o wiele bardziej te członki, które wydają się być słabsze w ciele, są niezbędne*; **gr: anankaios - konieczny, nieodzowny, połączony więzami*

23. A te, *które* uważamy za mniej szacowne w ciele, te otaczamy większym* szacunkiem, a naszym intymnym członkom *okazujemy* większą* przyzwoitość, **lub: szczególną*

24. Lecz nasze przyzwoite członki nie mają takiej potrzeby; lecz Bóg tak połączył* ciało, że dał *temu*, któremu brakuje *czci* większy szacunek, **gr: synkerannymi - zmieszać coś z czymś*

25. Aby nie było w ciele rozdarcia*, ale by członki tak samo się o siebie nawzajem troszczyły**.
dost.: rozdarcie - gr: schizma - por. J 7,43

**gr: merimnao - troszczyć się, martwić, starać się, niepokoić*

26. A gdy jeden członek cierpi*, współcierpią z nim wszystkie członki; gdy *natomiast* doznaje chwały jeden członek, współradują się z nim wszystkie członki. **gr: pascho - por. Mk 5,26**

27. Lecz wy jesteście ciałem Chrystusa, a z *osobna* członkami. Ef 5,23; Kol 1,24

28. I te właśnie *członki* Bóg ustanowił w kościele: najpierw apostołów, po drugie proroków, po trzecie nauczycieli, potem *mających* przejawy mocy*, potem dary* uzdrawiania**, pomocy, kierowania***, *różne* rodzaje języków. **dost.: moc; **dary łaski uzdrowień; ***lub: zarządzania*

29. Czy wszyscy są apostołami? Czy wszyscy prorokami? Czy wszyscy nauczycielami? Czy wszyscy *mają* przejawy mocy?

**dost.: mówiący przed, w imieniu - hebr: nabi lub ro'eh - widzący*

30. Czy wszyscy mają dary* uzdrowień? Czy wszyscy mówią *inymi* językami? Czy wszyscy je tłumaczą**?

**gr: charisma - dary łaski*

**gr: diemeneuo - odsłaniać znaczenie czegoś, wyłożyć, wyjaśnić*

31. Starajcie się usilnie* o znaczniejsze dary; a ja wam lepszą** ukazuję drogę. Hbr 11,4

por. 1Kor 14,1, ***dost.: obfita, w nadmiarze, doskonalsza*

13 Jeśliby mój językami ludzi i aniołów, a nie miał miłości, staję się miedzią dzwęczącą lub cymbałem brzęczącym*.
**dost.: czyniącym a-la-la* 1Tm 1,5; 1P 4,8

2. I jeśli miałbym prorocтво*, i znał wszystkie tajemnice, i miał wszelkie poznanie, i jeśli miałbym pełnię wiary, *tak* że przeniósł-

bym góry, a miłości bym nie miał, jestem niczym. *dost.: prorokowanie Ef 3,4; 1Tm 3,16

3. A choćbym część po części rozdał ubogim cały swój majątek, i choćbym swoje ciało oddał na spalanie, a miłości bym nie miał, nic mi to nie pomoże. Dn 3,28; Mt 6,1-4; J 15,13

4. Miłość cierpliwa jest, łagodna^{*} jest, miłość nie zazdrości, miłość nie jest chepliwa, nie jest nadęta^{**} *pychą*, Ga 5,22; 1Kor 8,1; Kol 2,18
*gr: chresteomai - okazać się łagodnym, być miłym, uprzejmym
*gr: fjsioo - być nadętym, nosić się hardo, być dumnym

5. Nie czyni nic nieprzystojnego, nie szuka swego, nie jest porywca^{*}, nie przypisuje^{**} *źadnego* zła. 1Kor 10,24

*gr: paroksyio - uczyć ostrym, drażnić, być zapalczynym
*gr: logidzomai - J 2,23^{*} - stąd: nie prowadzi rachunku krzywd

6. Nie raduje się z niesprawiedliwości, ale dzieli radość z prawdy; Prz 14,9

7. Wszystkiemu przykrywa, wszystkiemu wierzy, we wszystkim ma nadzieję, wszystko znosi^{*}.

*gr: hypomeno - trwać, nie wycofać się, znosić dzielnie

8. Miłość nigdy nie ustaje^{*}; bo choć są proctwa, tracą na znaczeniu^{**}; choć języki, ustają; choć poznanie – przestanie mieć znaczenie^{**}. *dost.: upadać, utracić coś; *gr: katargeo - być bezczynnym, utracić wpływ, znieść, unieważnić, położyć kres

9. Albowiem po części poznajemy i po części prorokujemy. 1Kor 2,9; Mt 11,27

10. A gdy przyjdzie *to*, co doskonałe^{**}, wtedy *to*, co częściowe, straci na znaczeniu^{**}.

*lub: dojrzały, w pełni rozwinięty, dorosły; **por. u. 8**

11. Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, myślałem jak dziecko, wnioskowałem jak dziecko, a gdy stałem się mężczyzną, uznałem za bezużyteczne^{*} *to*, co dziecięce. *u. 8**

12. Teraz bowiem widzimy jakby w zwierciadle, w zagadce, a wówczas *ujrzymy* twarzą w twarz; teraz poznaję po części, ale wówczas poznam tak, jak zostałem dokładnie poznany^{*}. *gr: epignosko - por. Mt 7,16^{*} Obj 22,4

13. Teraz więc trwa wiara, nadzieja, miłość – te trzy; lecz z nich największa jest miłość.

14 Zbiegajcie^{*} o miłość; starajcie się też usilnie^{**} o *to*, co duchowe; a najbardziej^{***} o *to*, by prorokować. Iz 51,1; 1Tm 6,11

*lub: ścigać, gonić, iść za kims; **patać gorliwością, wyprzedzać siły, zapalać, żarliwość; ***gr: malon - bardziej, więcej

2. Albowiem kto mówi *innym* językiem, nie ludziom mówi, lecz Bogu; nikt go bowiem nie słucha^{*}, a on w duchu^{**} mówi tajemnicą.

*lub: nie rozumie - por. Dz 22,9^{*}; **Duchem Pwt 28,49; Dz 2,4

3. Ale kto prorokuje, mówi ludziom ku zbudowaniu, zachęceniu i pocieszeniu.

4. Kto mówi *innym* językiem, buduje^{*} samego siebie; a *kto* prorokuje, *ten* buduje zbor.

*gr: oikodomeo - budować, sprzącać wzrostowi, opierać coś na

5. A chciałabym, abyście wszyscy mówili *innymi* językami, lecz bardziej, abyście prorokowali; większy bowiem jest ten, który prorokuje, niż ten, który mówi *innymi* językami, chyba żeby tłumaczył^{*}, by zbor otrzymał zbudowanie. *gr: diernemeno - odstawiać znaczenie, tłum.

6. A teraz, bracia, jeśli przyszedłbym do was, mówiąc *innymi* językami, na co bym się wam przydał, jeśli nie mówiłbym do was, czy^{*} to w ramach objawienia, czy poznania, czy prorokowania, czy nauki? 2Kor 11,6; 2P 1,15

*dost.: czy w objawieniu, czy w poznaniu, czy w prorokowaniu

7. Przecież i *rzeczy* martwe, które wydają dźwięki, jak flet albo cytra, gdyby nie wydały^{*} różnych dźwięków, jak dałoby się rozpoznać, co jest grane na flecie^{**}, a co na cytrze^{***}? *dost.: wydało - Lpój; *gr: auleo; ***gr: kitarizo

8. Jeśli bowiem trąba wydaje niewyraźny dźwięk, kto będzie gotować się do wojny[?]

*lub: bitwy Ne 4,18; Lb 10,9; Joz 6,4

9. Tak i wy, jeśli w *innym* języku nie wydadacie słowa zrozumiałego, to jak *można* rozpoznać, co zostało powiedziane[?] Mówić bowiem będziecie na wiatr^{**}. 1Kor 9,26; 14,2

*dost.: co jest mówione; **lub: u; do powietrza - gr: eis aera

10. Jest tak wiele przykładów dźwięków na świecie, i nic *nie jest* bez dźwięku.

11. Jeślibym nie znał znaczenia słów^{*} będą *dla tego*, do którego mówię, cudzoziemcem^{**}; a *ten*, który do mnie mówi, będzie dla mnie cudzoziemcem^{**}. *dost.: dźwięku; **barbarzyńcą

12. Tak i wy, skoro jesteście zapaleni^{**} duchów, pragnijcie^{**} obfitować w *te*, które budują zbor. *gr: zelotes - gorliwiec - tu: być może ironicznie
*gr: dzeleo - szukać, aby znaleźć, zabiegać, prosić, dążyć

13. Dlatego ten, kto mówi *innym* językiem, niech się modli, aby mógł tłumaczyć.

14. Bo jeśli modłę się *innym* językiem, modli się mój duch; ale rozum mój jest bezowocny^{*}. *gr: akarpoo - bezpłodny, nieproduktywny, jalowy

15. Co zatem jest? Będę modlił się duchem^{*}, będę modlił się i rozumem; będę śpiewał duchem^{*}, będę też śpiewał rozumem.

*lub: w Duchu lub pod wpływem Ducha Ef 5,19; Kol 3,16

*gr: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy

16. Stąd, jeśli będziesz błogosławił duchem,

w jaki sposób, zajmujący miejsce prosty człowiek*, powie na twoje dziękczynienie: „Amen”, skoro nie rozumie, co mówisz?

*gr: idioties - nieobeznany, 1Krn 16,36; J 7,15; Dz 4,13
niezaznajomiony, laik, nieuczony, niewyuczonej

17. Ty wprawdzie pięknie* dziękujesz*, ale inny się nie buduje. *gr: kalos - por. Rz 7,21*

*gr: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie

18. Dziękuję Bogu, że ja więcej, niż wy wszyscy, mówię *innymi* językami. 2Kor 12,12

19. A w zborze wolę powiedzieć pięć słów za pomocą* mojego rozumu, aby i innych pouczyć, niż dziesięć tysięcy słów w języku *niezrozumiałym*.*dost.: przez

20. Bracia! Nie stawajcie się dziećmi w myśleniu, ale bądźcie niemowlętami w tym co złe; a w myśleniu stawajcie się dojrzałi.

21. W Prawie jest napisane: W obcych językach i przez usta obcych będę mówić do tego ludu; i tak mnie nie usłuchają, mówi PAN. Pwt 28,14; Iz 28,11; Jr 5,15

22. Zatem *inne* języki są znakiem* czy* nie* dla wierzących, czy raczej*** dla niewierzących*; a prorokowanie czy* nie* dla niewierzących, czy raczej*** dla wierzących,*dost.: na znak, *gr: semeion - por. J 4,54; **part. przez oczek. odp. potwierdzić; ***lub: niewiernych - kontekst wskazuje na niewierność Izraela - gr: pistis - wiara, wierność; ****dost.: ale

23. Jeżeli więc wszedłby się cały zbor* na jedno *miejsce*, i wszyscy mówiliby *innymi* językami, a weszliby tam *jacyś* prosić* *ludzie* albo *jacyś* niewierzący, czy nie powiedzą, że szalejecie? Mk 3,21; J 10,20; 1Kor 11,17-18

gr: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność - 1Kor 1,2

gr: idioties - niezaznajomiony, człowiek prosty - por. w. 16
tu i w w. 24 być może - nie znający proroków Starożytności

24. A jeśliby wszyscy prorokowali, a wszedłby ktoś niewierzący albo *jakiś* prosty* *czołwiek*, to jest przez wszystkich przekonany***, i przez wszystkich rozsądzany****.

*tu i w w. 23 brak gr. rodzaj. okreśł. - por. Rz 2,12; **por. w. 16*

gr: napominać, wykazywać grzech argumentując - Mt 18,15

****lub: badać, wypytywać, szczególnie w procesie sądowym

25. I tak *sprawy* ukryte w jego sercu stają się jawne, i tak padając na twarz, odda pokłon Bogu, oznajmiając, że prawdziwie Bóg jest w* was. *lub: pośród was Iz 45,14; Za 8,23

26. Cóż więc, bracia? Gdy schodzicie się, każdy z was ma psalm, ma naukę, ma objawienie, ma *inne* języki, ma tłumaczenie*; wszystko to niech się dzieje* ku zbudowaniu. *gr: hermeneia - wykład, objaśnianie; **dost.: staje się

27. Jeżeli ktoś mówi *innym* językiem, to niech mówią po kolei, dwóch lub najwięcej trzech, a jeden niech tłumaczy.

28. A jeżeli nie ma tłumacza, to niech milczy w zborze, a mówi sobie samemu i Bogu.

29. Prorocy natomiast niech mówią dwaj albo trzej, a inni niech rozsądzają.

30. A jeżeli inny z siedzących otrzyma objawienie, ten pierwszy niech milczy.

31. Bo wszyscy możecie pojedynczo* prorokować, aby wszyscy się uczyli i wszyscy doznawali zachęty*. *tj. kolejno, jeden po drugim - por. w. 27
**gr: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę

32. A duchy proroków są poddane prorokom;

33. Albowiem *Bóg* nie jest Bogiem nieporządku, ale pokoju. Jak we wszystkich zborach* świętych, *gr: ekklesia - por. 1Kor 1,2*

34. Kobiety wasze niech milczą* w zborach; albowiem nie pozwala się im mówić, lecz mają być podporządkowane*, tak jak mówi Prawo. *gr: sigao - być spokojnym, Dz 21,9; 1Kor 11,5
być cichym, utrzymywać w tajemnicy; **uległe - por. Ef 5,24*

35. A jeśli chcą się czegoś nauczyć*, niech pytają w domu swoich mężów, bo hańbiące* dla kobiet jest mówić w zborze.

*gr: manthano - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **gr: aischos - wstydlive, nieodosowne

36. Czy od was wyszło Słowo Boże? Czy *tylko* do was jedynych przyszło? 1Kor 4,7; 1Tes 1,8

37. Jeśli ktoś uważa, że jest prorokiem lub *czołwiekiem* duchowym, niech poznaje dokładnie*, że to, co wam piszę, są to polecenia* Pana. *gr: epiginosko - poznać gruntownie - por. Mt 7,16*

*gr: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada

38. A jeśli ktoś tego nie uzna*, niech nie jest uznany*. *gr: agnoeo - nie rozpoznać, nie poznać, nie wiedzieć
*lub: jeśli zaś ktoś tego nie rozumie, niech nie rozumie

39. A tak, bracia, starajcie się usilnie, aby prorokować i nie zabraniając* mówić *innymi* językami. *gr: kolyo - powstrzymywanie, odmawianie

40. Wszystko niech się dzieje *godnie** i zgodnie z porządkiem*. Kol 2,5; Rz 13,13; 1T 1,5

*gr: euschemonos - przystojnie, przyzwoicie, szlachetnie
**gr: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład - por. Kol 2,5; **

15 A daję wam dogłębnie poznać*, bracia, Ewangelie, którą wam ogłosiłem*, którą też przyjęliście i w której stoicie**, *gr: gnorizo - dać poznać, oznajmiać, posiadać Rz 1,16
gruntowną wiedzę; **dost.: ogłaszać jako dobrą nowinę
***dost.: stanęliście - gr: histemi - stać, utrwalić - por. Ef 6,14*

2. Przez którą też jesteście zbawiani, jeśli

trzymacie się jej w tym Słowie, które wam ogłosiłem jako dobrą nowinę, chyba że na próżno uwierzyliście. 2Tm 1,19

3. Albowiem na początku przekazałem wam to, co *sam* przejąłem*, że Chrystus umarł za nasze grzechy według Pism, Rz 5,6-8; 14,9-10

*gr.: paratambano - uznać, upewnić się, przjąć, zabrać

4. I że został pogrzebany, i że został wzbudzony trzeciego dnia według* Pism,

*lub: zgodnie z Łk 24,21.46; Dz 10,40; Oz 6,2; Mk 9,31

5. I że został ukazał Kefasowi*, a potem dwunastu. *por. 1Kor 1,12* Łk 24,34-40

6. Potem został ukazany* więcej niż pięciuset braciom naraz, z których większość pozostaje przy życiu, a niektórzy zasnęli**.

*gr.: optanomai - por. Mt 28,10**. **dost.: zostali uspieni

7. Potem ukazał się Jakubowi*, potem wszystkim apostołom. *tj. bratu Pana - por. 1Kor 9,5; Ga 1,19

8. A na końcu po wszystkich, ukazał się i mnie, jakby poronionemu płodowi.

9. Ja bowiem jestem najmniejszy z apostołów i nie jestem godny, aby być nazywanym apostołem, ponieważ prześladowałem* Kościół Boga. Dz 20,28; Ga 1,13; Ef 3,7;

*gr.: dioko - ścigać, złapać, biec 1Kor 1,2; 1Tm 3,5

10. Lecz z łaski Boga jestem tym, kim jestem, a łaska Jego wobec mnie nie stała się daremną*, lecz bardziej niż oni wszyscy trudziłem** się, jednak nie ja, lecz łaska Boga, która jest ze mną. 1Tm 1,15;

*lub: pusta, bez znaczenia, bezowocna Flp 3,7; Kol 1,29

*gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia

11. Dlatego czy to ja, czy tamci, w ten sposób głosimy i tak uwierzyliście.

12. A jeżeli i Chrystusie głosi* się, że jest wzbudzony z martwych, jakże więc mówią niektórzy między wami, że nie ma zmartwychwstania? *gr.: kerusso - por. Flp 1,15*** Dz 26,8

13. Jeśli natomiast nie ma zmartwychwstania, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

14. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, wtedy i próżne* jest nasze głoszenie, próżna* też jest nasza wiara, *lub: puste, czeze, daremne

15. I jesteśmy też uznani* za fałszywych świadków Boga, bo świadczylśmy o Bogu, że wzbudził Chrystusa, którego nie wzbudził, skoro umarli nie są wzbudzani.

*gr.: heurisko - znaleźć, odkryć, zrozumieć, rozpoznać, uzyskać

16. Jeśli bowiem umarli nie są wzbudzani, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

17. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, próż-

na* jest wasza wiara; jeszcze jesteście w waszych grzechach; Rz 4,25; J 8,21; Kol 2,13

*gr.: mataios - czeza, pusta, daremna, próżna

18. Zatem i ci, którzy zasnęli* w Chrystusie, zginęli**. *dost.: zostali uspieni J 11,11; 1Tes 4,13

*gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zymać, zgładzić

19. Jeśli tylko w tym życiu mamy nadzieję w Chrystusie, jesteśmy ze wszystkich ludzi najbardziej pożałowania godni.

20. Ale teraz Chrystus jest wzbudzony z martwych i stał się pierwociną* tych, którzy zasnęli; Dz 26,23; Rz 8,11; 1P 3,1; Kol 1,18; Obj 1,5

*gr.: aparche - pierwszy plon, osoby pierwsze z tej samej grupy

21. Skoro bowiem przez człowieka przyszła śmierć, przez człowieka też przyjdzie powstanie z martwych.

22. Tak jak w Adamie wszyscy umierają, tak i w Chrystusie wszyscy zostaną ożywieni.

23. Każdy natomiast we własnym szyku*: Jako pierwocina** Chrystus, a potem ci, którzy są Chrystusa w czasie Jego przyjścia***;

*gr.: tagma - uporządkowanie, oddział żołnierzy, klasa, korpus

**gr.: aparche - pierwszy plon, pierwocina, pierwszy rangą

***gr.: parousia - przybycie, obecność, nastanie, por. 1Tes 4,15*

24. Potem nastanie koniec, gdy przekaże Królestwo Bogu i Ojcu, gdy zniszczy* wszelką zwierzchność i wszelką władzę, i moc.

gr.: katargeo - por. w 26 Pwt 16,16; Mt 24,31; Obj 20,4

25. Bo trzeba, aby On królował, dopóki nie położy wszystkich wrogów pod Jego stopy.

26. A jako ostatni wróg zostanie zniszczona* śmierć. Iz 25,8; Hbr 2,14; Obj 20,14; 21,4

*gr.: katargeo - zniszczyć, usunąć, unieważnić, por. - 1Kor 1,28**

27. Wszystko bowiem poddał pod Jego stopy. A gdy mówi, że wszystko jest poddane, to oczywistym jest, że oprócz Tego, który Mu wszystko poddał. Mt 11,27; Flp 2,9-11

28. A gdy wszystko zostanie Mu poddane*, wtedy też i sam Syn zostanie poddany Temu, który Mu wszystko poddał, aby Bóg był wszystkim we wszystkich. Dn 2,34; 1Kor 3,23

*gr.: hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym

29. Bo* co uczynią ci, którzy są chrzczeni za umarłych? Jeśli umarli w ogóle nie są wzbudzani, to dlaczego są chrzczeni za umarłych?

*gr.: epei - w przeciwnym razie, bo, ponieważ, gdyż

30. Dlaczego i my narażamy się na niebezpieczeństwa każdej godziny?

31. Codziennie umieram na waszą chlubę*, którą mam w Jezusie Chrystusie, Panu naszym. Flp 3,3; 2Kor 4,10

*gr.: kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy

32. Jeśli ja na sposób ludzki walczyłem w Efezie z dzikimi zwierzętami, jaką mam z tego korzyść, jeśli umarli nie są wzbudzani? Jednym i pijmy, bo jutro pomrzemy^{*}. 2P 2,12;

^{*to także hasło epikurejczyków} Iz 22,13; 56,12; Łk 12,19

33. Nie dawajcie się wprowadzać w błąd^{*}, złe rozmowy^{**} niszczą dobre obyczaje.

^{*lub: zwięść; **towarzystwo} Ga 6,7; Ef 4,29; 2Tm 2,16

34. Ocknijcie się dla sprawiedliwości^{**} i nie grzeszcie; niektórzy bowiem nie mają poznania Boga; mówię to dla waszego zawstyżenia. ^{*lub: otrzeźwieć; **prawnie, jak należy} Rz 13,11

35. Ale powie ktoś: A jak wzbudzani są umarli i w jakim celu^{*} przychodzą?

^{*gr.: soma - por. Kol 2,11^{*}} Ez 37,3; Mt 22,29; Flp 3,21

36. O nierozumni! To, co się siejesz, nie jest^{*} ożywiane, jeśli nie obumrze.

37. A co siejesz, nie jest przecież tym ciałem, które ma wyrosnąć^{*}, ale siejesz nagie ziarno, trafi się pszeniczne lub jakieś z pozostałych; ^{*gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć}

38. A Bóg daje mu ciało, takie jak chce, a każdemu z nasion – ciało *jemu* właściwe.

39. Nie każde ciało jest tym samym ciałem; ale istotnie inne jest ciało ludzi, a inne ciało zwierząt, jeszcze inne ryb, a inne ptaków.

40. I są ciała niebiańskie i ciała ziemskie; lecz istotnie inna jest chwała^{*} niebiańskich, a inna ziemskich; Iz 24,23; Hi 31,26;

^{*gr.: doksa - majestat, splendor, uspaniałość, blask} Pwt 4,19

41. Inna chwała słońca, a inna chwała księżyca, i inna chwała gwiazd; bo gwiazda od gwiazdy różni się w chwale.

42. Tak jest i ze wzbudzeniem umarłych. Siane jest *ciało* w zniszczalności, wzbudzane jest w niezniszczalności;

43. Siane jest w zniewadze^{*}, wzbudzane jest w chwale; siane jest w słabości, wzbudzane jest w mocy; Flp 3,21

^{*gr.: atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba}

44. Siane jest ciało duszą żyjące^{*}, wzbudzane jest ciało duchowe. *Jeżeli* jest ciało duszą żyjące, jest też ciało duchowe. Łk 24,31; J 20,19

^{*gr.: psychikos - we władaniu duszy, zmysłowy - por. w 44-46}
45. Tak też jest napisane: Stał się pierwszy człowiek Adam duszą^{*} żyjącą, a ostatni Adam duchem^{**} ożywiający. Rdz 2,7; J 5,21; 6,63

^{*dost.: w (ku) duszy ... ; **dost.: w (ku) duchu ...}

46. Jednak nie to, *co* duchowe jest pierwsze, lecz to, *co* duszą^{*} żyjące; potem to, *co* duchowe. ^{*gr.: psychikos - zmysłowe, we władaniu duszy}

47. Pierwszy człowiek z ziemi jest ziemski^{*}; drugi człowiek – Pan z nieba. ^{*lub: gliniany}

48. Jaki *ten* ziemski, tacy i ziemscy ludzie; a jaki *Ten* niebiański, tacy i niebiańscy.

49. A tak jak nosiliśmy obraz *tego* ziemskiego człowieka, tak też będziemy nosić obraz *Tego* niebiańskiego. Rdz 5,3; Rz 8,29

50. To natomiast mówię, bracia, że ciało i krew nie mogą odziedziczyć^{*} Królestwa Bożego, ani to, *co* zniszczalne *nie może* odziedziczyć *niezniszczalności*. J 3,3-8; Ga 5,21

^{*gr.: kleronomeo - otrzymać poprzez przydział, dziedziczyć}

51. Oto oznajmiam^{*} wam tajemnicę^{**}: Nie wszyscy zaśniemy^{**}, ale wszyscy zostaniemy przemienieni, 1Kor 4,1; Ef 5,32; 1Tes 4,14-17; Flp 3,21

^{*dost.: mówię; **gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel; **lub: zostaniemy uspieni}

52. W *jednej* chwili, w mgnieniu oka, podczas^{*} ostatniej trąby; bowiem zatrąbi *trąba*, a umarli zostaną wzbudzeni jako niezniszczalni^{**}, a my zostaniemy przemienieni.

^{*dost.: w (ostatniej)} Wj 19,16; Iz 27,13; Mt 24,31; Obj 4,1; 8,2

^{**gr.: ajthartos - nieprzemijający, nieulegający zepsuciu}

53. Trzeba bowiem, aby *to, co* zniszczalne, przyoblekło niezniszczalność, a *to, co* śmiertelne, przyoblekło nieśmiertelność.

54. A gdy *to, co* zniszczalne, przyoblecze niezniszczalność, a *to, co* śmiertelne, przyoblecze nieśmiertelność^{*}, wtedy wypełni^{**} się słowo, które jest zapisane: Pochłonięta została śmierć w zwycięstwie. Hbr 2,14; Rz 2,7;

^{*gr.: athanasia - nieumieranie, nieśmiertelność; wieczne trwanie}
^{**gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć} Rz 8,11

55. Gdzie *jest*, o śmierci, twoje żądło? Gdzie, o Hadesie^{*}, twoje zwycięstwo? Oz 13,14

^{*gr.: określ. krajiny umarłych - hebr. Sheol - Dz 2,27 - Ps 16,10}

56. Lecz żądłem śmierci jest grzech, a mocą grzechu jest Prawo. Rz 7,7

57. Ale Bogu *niech będzie* wdzięczność^{*}, który daje nam zwycięstwo^{**} przez Pana naszego Jezusa Chrystusa. Ps 98,1; Iz 25,8; 1J 5,4

^{*gr.: charis - niezasłużona zyczliwość, przychylność, łaska}

^{**gr.: nikos - zwyciężyć, doprowadzić do zwycięstwa}

58. A tak, bracia moi umiłowani, stawajcie się stali, niewzruszeni, zawsze obfitujący w dziele Pana, wiedząc, że trud wasz nie jest daremny^{*} w Panu. 2Krn 15,7; 2P 3,17;

^{*lub: próżny, pozbawiony znaczenia} Ga 6,9; 1Tes 1,3

16 A co do składki na świętych^{*}, i wy czyńcie tak, jak zarządziłem^{**} w zborach Galacji. ^{*por: Rz 15,26**;} ^{**por: Dz 7,44*} Dz 11,28

2. Pierwszego *dnia* tygodnia, niech każdy z was odkłada u siebie gromadząc według tego, jak mu się powodzi*, żeby nie czynił składek dopiero wtedy, kiedy przyjdę.

*gr: euodoo - cieszyć się Pwt 8,18; J 20,19; Dz 20,7
*lub: doświadczonych; **dar łaski pomyślnością, obfitować, mieć udany los lub podróż

3. A gdy przybędę, tych, których uznacie za wypróbowanych*, pošlę z listami, aby odnieśli wasz dar** do Jerolimolym.

1Kor 4,19;

*lub: doświadczonych; **dar łaski Dz 6,3; 2Kor 8,19

4. A jeśli byłoby słuszne*, bym i ja miał iść, pójdą razem ze mną. *gr: aksios - por. Mt 10,10*

5. A przyjdę do was, gdy przejdę Macedonię, bo przemierzam Macedonię.

6. U was natomiast, być może pozostanę, albo i przeminuję, abyście wy mnie wyprawili* w drogę, gdziekolwiek pójdę**. **dost.: idę

*gr: propempe - zaopatrzyć w rzeczy niezbędne do podróży

7. Nie chciałbym bowiem, teraz przechodząc, tylko was zobaczyć; ale mam nadzieję zatrzymać się u was przez jakiś czas, jeśli Pan pozwoli*.

Prz 19, 21; Rz 1,10; Jk 4,15

*gr: epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć

8. A zostanę w Efezie aż do Pięćdziesiątnicy*.

*tj. święto tygodni hebr. Szawuot - 50 dni po święcie Paschy

9. Otworzyły się bowiem przede mną szeroko* drzwi do działania**, a sprzeciwiających się jest wielu. *dost.: wielkie; **gr: emerges - por. Jk 5,16**

10. A jeśli przyjdzie Tymoteusz, uważajcie, aby przebywał u was bez obaw*, bo dzieło Pana sprawuje, jak i ja. *lub: bez bojaźni 1Kor 4,17

11. Niech go nikt nie lekceważy*; ale wyprawcie* go w drogę w pokoju, aby przyszedł do mnie; bo czekam na niego z braćmi.

*gr: eksoutheneo - por. Lk 23,11**; **gr: propempe - u: 6*

12. A co do brata Apollosa, to bardzo go zachęciłem*, aby poszedł do was z braćmi; ale w ogóle nie było wola* Boga, aby teraz miał przyjść; przyjdzie jednak w dogodnym czasie**.

u: 15, **dost.: nie była wola 1Kor 3,5; Dz 18,24; 19,1

**gr: eukairoo - mieć sposobność, mieć czas, poświęcić czas

13. Czuwajcie, trwajcie w wierze, bądźcie mężni*, umacniajcie się**;

1Tes 5,6; 1P 4,7

*gr: adridemomai - postępować jak mężczyzna, okazać się

mężyzną, być dzielnym; **dost.: dajcie się umacniać

14. Wszystko u was niech się dzieje w miłości.

1Kor 13,1; Rz 13,10

15. A zachęcam* was, bracia: wiecie, że dom Stefana jest pierwociną Achai, i że sami siebie stawili** do służby świętym,

Rz 16,5

*gr: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,12**

**gr: tasso - ustawić w szyku, wyznaczyć do, uznać, mianować

16. Bądźcie poddani* takim ludziom i każdemu współpracującemu i trzadzemu się**.

*gr: hypotasso - podporządkować się władzy, być uległym

**gr: kopioo - być zmęczonym, pracować aż do zmęczenia, trzudzić się

17. A cieszę się z przyjścia* Stefana i Fortunata, i Achaika, że wasz brak oni wypełnili;

*gr: parousia - obecność, przyjsie, uroczysty wyjazd do miasta

ważnej osobistości wraz z władzami miasta, które wyruszyły

dostojnikowi na przeciw - por. gr: apantthesis w 1Tes 4,17**

18. Pokrzepili* bowiem mojego i waszego ducha; miejcie uznanie** dla takich.

*gr: anapauo - umieścić świeżość, dać wytchnienie Flp 2,30

**gr: epignosko - poznać gruntownie, rozpoznać - por. Mt 7,16*

19. Pozdrwiają was zbory*, które są w Azji. Pozdrwiają was bardzo w Panu Akwila i Pryscylla, ze zbozem, który jest w ich domu.

*gr: ekklesia - wywołani z, społeczność, Obj 1,11; Dz 18,2

zgrupowanie, wspólnota, zebranie publiczne

20. Pozdrwiają was wszyscy bracia. Jedni drugich pozdrówcie pocałunkiem* świętym**.

*dost.: u lub przez święty pocałunek - gr: filema od fileo -

okazywać czułość - por. J 21,15***; **gr: hagios - por. Hbr 13,24**

21. Pozdrowienie* - moja - Pawła ręką dopisuje.

Kol 4,18; 2Tes 3,17

*gr: اسپاسμος - pozdrowienie ustne bądź pisemne

22. Jeśli ktoś nie miłuje Pana Jezusa Chrystusa, niech będzie wyklęty*, Maran atha**.

*gr: anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy

**tj. Nasz Pan jest blisko lub Nasz Pan nadchodzi

23. Łaska Pana Jezusa Chrystusa z wami. 24. Miłość* moja niech będzie z wami wszystkimi w Chrystusie Jezusie. Amen.

*gr: agape - por. J 21,15** Mt 6,3,13; 28,20; 1Kor 14,6; 2Kor 12,15

Drugi list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, zborowi* Boga, który jest w Koryncie, razem ze wszystkimi świętymi, którzy są w całej Achai,

^{*gr: eklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne} Ps 116,15; Rz 15,26; 1Tm 1,1; 2Tm 1,1

2. Łaska wam i pokój* od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Dn 4,1;

^{*gr: eirene - od czas. eireneo - łuczyć, spajać} Flp 1,2; Kol 1,2

3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy*, Ps 68,5; 86,15; Ef 4,6; Rz 15,5

^{*gr: eulogetos - wystawiony - por. Hbr 7,1**; **zachęty}

4. On pociesza nas we wszelkim ucisku, abyśmy również mogli pocieszać tych, którzy są we wszelkim ucisku, poprzez tę pociechę*, którą sami jesteśmy przez Boga pocieszani. Iz 12,1; 51,12; J 14,16; 1Tes 4,18; 5,11

^{*gr: paraklesis - zachęta, wsparcie, pocieszenie, pouczenie}

5. Gdyż tak jak obfitują względem nas cierpienia* Chrystusa, tak przez Chrystusa obfituje i nasze pocieszenie. 2Kor 4,10; 1P 1,11; 5,1

^{*gr: pathema - cierpienie, doświadczenie, doznawanie uczuć}

6. A jeśli jesteśmy uciskani, to dla waszego pocieszenia i zbawienia, skutecznie działającego* w wytrwałości** w tych cierpieniach, które i my znosimy; czy to gdy jesteśmy pocieszani, to dla waszego pocieszenia i zbawienia; ^{*gr: energeo - skutecznie działająca moc} Rz 8,28

^{*gr: hypomone - wytrwałość, hart ducha, cierpliwe trwanie}

7. A nadzieja nasza co do was jest mocna*, ponieważ wiemy, że jak jesteście uczestnikami cierpienia, tak i pocieszenia. Jk 1,2; Flp 1,6

^{*gr: behaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania}
8. Bo nie chcemy, abyście nie wiedzieli, bracia, o naszym ucisku, który nas spotkał w Azji, że ponad miarę i ponad naszą siłę byliśmy obciążeni, tak że zaczęliśmy wątpić* i o życiu, ^{*lub: być zrozpaczonym, niepewnym, bez wyjścia} Dz 19,23

9. Co więcej, sami w sobie mieliśmy wyrok* śmierci, abyśmy nie na sobie samych polegali, ale na Bogu, który wzbudza umarłych;

^{*gr: apokrina - wyrok, odpowiedź} Łk 18,9; Prz 28,26; Jr 17,5

10. Który wyrwał nas z tak wielkiej śmierci

i wyrwa, w którym pokładamy nadzieję, że i nadal będzie wyrwał; Iz 46,3; 1Tes 1,10

11. Przy współudziale waszych modlitw za nas*, aby z wielu *wzniesionych* twarzy* zostało złożone za nas dziękczynienie – za ten okazany nam dar łaski dla wielu.

^{*mss Bjz - was; **j. przez wiele osób} Ef 6,18; Flp 1,19

12. To bowiem jest naszą chlubą – świadectwo naszego sumienia, że żyliśmy* na tym świecie w prostocie, w szczerości** Boga, nie w cielesnej mądrości, lecz w łasce Boga, a *tym* obficie u was. 1Tm 1,5; Dz 24,16

^{*dosł: obracaliśmy - por. Ef 4,1*; **lub: czysty w świetle słońca}

13. Albowiem nie piszemy wam nic innego, tylko to, co czytacie i co poznajecie, a mam nadzieję, że i do końca poznacie,

14. Tak jak po części nas poznaliście, że jesteśmy waszą chlubą, tak jak i wy naszą w dniu Pana Jezusa. Flp 1,6; 1Kor 1,8

15. I z tą ufnością* chciałem już wcześniej przyjść do was, abyście po raz drugi otrzymali łaskę; ^{*lub: przekonaniem, przeświadczeniem}

16. A od was przejść do Macedonii, a z Macedonii ponownie przyjść do was, abyście wy mnie wyprawili do Judei.

17. To więc postanawiając, czy wykazałem się jakąś lekkomyślnością? Albo czy to, co postanawiam, według ciała postanawiam? Aby było u mnie „tak, tak” i *równocześnie* „nie, nie”? ^{*lub: skorzystałem, posługiwalem}

18. A *jak* wierny jest Bóg, *tak* słowo nasze do was nie było *równocześnie* „tak” i „nie”.

19. Bo Syn Boży, Jezus Chrystus, który przez nas wśród was został ogłoszony, przeze mnie i Sylwana, i Tymoteusza, nie był *równocześnie* „tak” i „nie”; lecz w Nim było „tak”.

^{*lub: (nie) stał się} Mt 16,16; J 6,69; Dz 8,3

20. Bo ile *było* obietnic* Boga, w Nim *mają swoje* „tak” i „nie”, i w Nim są „amen”, na chwałę Bogu przez nas. ^{*gr: epangelia - obietnica, ogłoszenie}

21. A Tym, który nas utwierdza razem z wami w Chrystusie i który nas namaścił*, *jest* Bóg;

^{*gr: chrio - namaścić, w NP tylko czynność Boga} 1J 2,20

22. Który też położył na nas pieczęć i dał zadatek* Ducha w nasze serca. Ef 1,13; 4,30

*gr: *arrabon - przedsmak, poręka, rekojmia, zadatek*

23. A ja przywołuję Boga na świadka mojej duszy*, że aby was oszczędzić nie przybyłem do Koryntu, *gr: *psyche - życie, dusza, osoba*

24. Nie żebyśmy panowali nad waszą wiarą, ale jesteśmy współpracownikami dla waszej radości; albowiem wiarą stoicie*. *lub: *trwacie*

2 A postanowiłem* w sobie samym to, aby nie przychodzić znowu do was w smutku.

*lub: *rozsządziłem, ocenilem* Dz 11,29; 15,2; 1Kor 2,2

2. Bo jeśli ja was zasmucam, to kto może mnie rozweselić, jeśli nie ten, który przeze mnie jest zasmucany?

3. A to właśnie wam napisałem, abym, gdy przyjdę, nie doznawał* smutku od tych, z których powinienem się radować, będąc przekonany** co do was wszystkich, że radość moja jest radością was wszystkich.

*dosl.: *nie miał*; *lub: *pokładał ufność* Ga 5,10; 2Kor 2,11

4. Albowiem z wielkiego utrapienia i ucisku serca, i wśród wielu lez napisałem do was, nie żebyście zostali zasmuceni, ale żebyście poznali miłość, którą mam obficie do was.

5. A jeśli ktoś mnie zasmucił, nie mnie zasmucił, lecz po części – obym* go nie obciążyl – was wszystkich. *dosl. *aby, żeby - tu: tryb przyp.*

6. Takim wystarczy ta kara, która jest *nalożona* przez większość*, 1Kor 5,4; 1Tim 5,20

*gr: *pleion - większy pod względem ilości l. jakości, większa część*

7. Tak że przeciwnie, raczej darujcie* mu i pocieszcie, aby w jakiś sposób nie został pochłonięty przez ogrom smutku. *lub: *okazać łaskę*

8. Dlatego proszę* was, abyście okazali mu miłość**. *lub: *zachęcam*; **gr: *agape - por. J 21,15***

9. Gdyż po to napisałem, aby poznać czy jesteście wypróbowani i czy we wszystkim jesteście posłuszni*. *gr: *hypekoos - por. Flp 2,8**

10. A jeśli wy coś komuś darujecie*, to i ja; gdyż i ja, jeśli coś darowałem*, co darowałem*, to ze względu na was w obliczu Chrystusa, *lub: *okazywać łaskę, udzielić przebaczenia*

11. Aby nie podszedł* was szatan, albowiem nie jesteśmy nieświadomi jego sposobu myślenia**. *lub: *być wykorzystanym*, Ek 22,31; 2Kor 11,3;

być łupem zachłanności; **zamysłów 1Kor 7,5

12. A gdy przyszedłem do Troady dla głoszenia Ewangelii Chrystusa, a drzwi były mi otworne w Panu,

Kol 4,3; Obj 3,8

13. Nie miałem ulgi w swoim duchu, *ponieważ* nie znalazłem Tytusa, mojego brata; więc rozstając* się z nimi, wyruszyłem do Macedonii. *gr: *apotassomai - pożegnać się, odejść, wyrzec*

14. A Bogu niech będą dzięki*, który nas nieustannie** prowadzi w triumfalnym marszu zwycięstwa w Chrystusie i ujawnia wonność poznania Jego przez nas na każdym miejscu. *lub: *łaska, wdzięczność*; **w każdej chwili

15. Bo my jesteśmy wonnością* Chrystusa dla Boga wśród tych, którzy dostępują zbawienia i tych, którzy giną**,

*gr: *euodia - stodka woń, aromat o szczególnie przyjemnym zapachu*; **idą ku zgubie Rdz 8,21; Ełk 14,34

16. Dla jednych* wprawdzie to woń** śmierci ku śmierci, a dla drugich* to woń życia ku życiu; a do tego*, kto jest zdolny***? Dz 13,47

*dosl.: *tych*; **gr: *osme - zapach, woń często łączony z gr: euodia*

***gr: *hikanos - odpowiedni, zdolny, wystarczający (liczebnie)*

17. Bo nie jesteśmy jak wielu fałszujących* Słowo Boga; ale w szczerości i jak od Boga, przed obliczem Boga mówimy w Chrystusie.

*lub: *handlarzami - handlujący rozcieńczyli wino wodą*

3 Czy zaczynamy ponownie polecać samych siebie? Czy potrzebujemy, jak niektórzy, listów polecających do was, albo polecających od was? 2Kor 10,12; Dz 15,23

2. Listem naszym wy jesteście, napisanym w sercach, który jest znany i czytany przez wszystkich ludzi; Wj 24,12; Ps 40,8; Jr 31,33

3. Gdyż jawne jest im to, że jesteście listem Chrystusa, sporządzonym przez naszą służbę, który jest napisany nie atramentem, ale Duchem Boga żywego, nie na tablicach kamiennych, lecz na mięsistych* tablicach serca. *gr: *sarkinos - cielesny, należący do domeny ciała*

4. A taką ufność* mamy przez Chrystusa względem Boga; *lub: *pewność, polegać na kims*

5. Nie że jesteśmy zdolni pomyśleć* coś sami z siebie, jakby sami z siebie, lecz zdolność nasza jest z Boga; *lub: *rozważyć, umiarkować*

6. Który też uzdolnił nas do bycia sługami nowego* przymierza, nie litery, ale ducha; bo litera zabija, a duch ożywia. Hbr 7,22; 8,6;

*nowy nie tylko w czasie, ale i jakości J 6,63; Rz 8,2; 1P 3,18

7. Bo jeśli służba śmierci, wyryta literami na tablicach kamiennych, zaistniała w chwale, tak że synowie Izraela nie mogli patrzeć na oblicze Mojżesza z powodu przemijającej* chwały jego oblicza, *por: *u 14*** Wj 34,29-35

8. To czyż nie bardziej służba ducha* będzie w chwale? *lub: *Ducha* Iz 59,21; Rz 1,17; 3,21

9. Bo jeśli w służbie potępienia* jest chwala, daleko więcej obfituje w chwale służba sprawiedliwości. *gr: *katakrisis - wydanie wyroku, skazującego*

10. W tej części bowiem, nie jest obdarzone chwałą to, co jest obdarzone z powodu przewyższającej chwały. 2P 1,17; Obj 21,23

11. Jeśli bowiem to, co przemija*, *zaistniało* za sprawą* chwały, tym bardziej *jest* w chwale to, co trwa. *por. u 14**, **przez, z powodu

12. Mając więc taką nadzieję, postępujemy* z wielką śmiałością. 2Kor 11,6; J 16,25;

*lub: *być używanym, posługiwać się, poczywać* 1Kor 2,1

13. A nie tak, jak Mojżesz, *który* kładł zasłonę na swoje oblicze, aby synowie Izraela nie patrzyli na koniec tego, co przemija;

14. Ale skamieniały ich umysły; aż do dzisiaj bowiem, gdy odczytują stare przymierze ta sama zasłona pozostaje* nieodsłonięta, a która w Chrystusie jest usuwana**;

*lub: *trwa*, **gr: *katargeo - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność* Lk 24,45

15. Ale aż do dzisiaj, ilekroć czytany jest Mojżesz, zasłona* leży na ich sercu.

*gr: *kalympa - zasłona, nakrycie, welon* Iz 6,8; Dz 13,27

16. Skoro tylko *ich serce* zwróciło się do Pana, zasłona jest usuwana*. *por. u 14**

17. A Pan jest Duchem; a gdzie Duch Pana, tam wolność*. Iz 6,1; J 4,24; 1Kor 15,45

*gr: *eleutheria - wolność, swoboda wyboru, niezależność*

18. My wszyscy natomiast, których oblicze jest odkryte, odzwierciedlając* *sobą* chwałę Pana, na ten sam obraz jesteśmy przemieniani* z chwały w chwałę, tak, jak *to* sprawi*** Duch Pana. *lub: *oglądając, odbijając w lustrze*

**lub: *przeobrażani*; ***dost.: *tak, jak od Pana Ducha* Jk 1,23

4 Dlatego mając tę służbę według miłosierdzia, którego dostąpiliśmy, nie upadamy *na ducha**. *lub: *nie poddajemy się, nie słabniemy*

2. Ale wyrzekliśmy się ukrytych* *spraw* hańbiących i nie postępujemy* w chytrości, ani nie fałszujemy Słowa Bożego; ale *przez* ukazanie prawdy polecamy samych siebie sumieniu każdego człowieka przed obliczem Boga. *lub: *ukrytego wstydu, hańby* Ef 5,12;

**dost.: *obracać się - jako sposób życia, chodzić* 1Tes 2,3

3. A jeśli nasza Ewangelia jest zakryta, to jest zakryta wśród* tych, którzy giną**.

*lub: *w tych*; **idą ku zgubie Rz 2,16; 1Tes 1,15

4. Dla niewierzących, którym* bóg tego wieku* zaślepił myśli***, aby nie świeciła im światłość Ewangelii chwały Chrystusa, który jest obrazem Boga. *dost.: *w których* 2Kor 3,14

**gr: *aion - wiek, epoka, świat, wieczność*; ****lub: umysł*

5. Nie głosimy bowiem samych siebie, ale Chrystusa Jezusa, *jako* Pana, a samych siebie jako niewolników* waszych ze względu na Jezusa, Dz 2,36; 1Kor 8,6; Flp 2,11

*gr: *doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sluga - por. Wj 21,1-6*

6. Ponieważ Bóg, który powiedział: Z ciemności *niech* zajaśnieje światłość, *jest Tym*, który zajaśniał w naszych sercach dla oświecenia* poznania chwały Boga na obliczu Jezusa Chrystusa. *gr: *fotosmos - akt oświetlenia, światłość*

7. Mamy natomiast ten skarb w naczyniach glinianych, aby wielka obfitość* mocy była z Boga, a nie z nas, 2Tm 2,20; 1Kor 1,18; 1Tes 1,5

*gr: *hyperbole - ogrom, nadmiar; obfitość, wyższość, wybitność*

8. We wszystkim uciskani, ale nie przytłaczani; w niepewności*, ale nie w rozpaczy**;

*lub: *bez środków do życia*; **nie zakłopotani

9. Prześladowani, ale nie opuszczani; powaleni*, ale nie pokonywani***; Ps 9,10; 37,28; Hbr 13,5

*gr: *kataballo - strącić, zrzucić na ziemię*; ***lub: którzy giną*

10. Zawsze nosząc na ciele śmierć Pana Jezusa, aby i życie* Jezusa zostało ujawnione na naszym ciele. Dz 18,9; Flp 3,10; 1P 4,13

*gr: *dzeo - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne*

w odróżnieniu od - gr: bios - życie, utrzymanie, mienie

11. Zawsze bowiem my, *którzy* żyjemy, jesteśmy wydawani na śmierć z powodu* Jezusa, aby też życie Jezusa zostało ujawnione w śmiertelnym ciele naszym. *lub: *dla*

12. Tak że śmierć prawdziwie* działa w nas, a życie w was. *gr: *men - partykuła wzmacniająca*

13. Mając więc tego samego ducha wiary, według tego, co jest napisane: Uwierzyłem, dlatego też przemówiłem i my wierzymy, dlatego też mówimy, Ps 116,10

14. Wiedząc, że Ten, który wzbudził Pana Jezusa i nas wzbudził przez Jezusa, i postawi razem z wami *przed sobą*. Rz 8,11; J 11,25

15. To wszystko bowiem jest dla was, aby łaska obfitująca ze względu na wielu, zaobfitowała w dziękczynienie ku chwale Bożej.

16. Dlatego nie upadamy na ducha*, ale chociaż nasz zewnętrzny człowiek jest niszczony, jednak ten wewnętrzny jest odnawiany* z dnia na dzień. *lub: *nie poddawać się, nie słabnąć*

*gr: *anakainoo - otrzymać nową siłę, odnowić* 1Kor 15,58

17. Gdyż nasz chwilowy, lekki ucisk sprawia nam w coraz większej mierze obfitość^{*} wiecznej chwały, ^{*lub: ogrom, znaczenie, waga} 2Kor 11,23

18. Nam, *którzy* nie patrzymy^{*} na to, co widzialne, ale na niewidzialne; albowiem to, co widzialne *jest* chwilowe, a niewidzialne wieczne. Rz 8,24-25; Hbr 11,1

^{*gr: skopeo - przyglądać się, uważnie patrzeć, doglądać}

5 Wiemy bowiem, że jeśli nasz ziemski dom, ten namiot^{*}, zostanie obalony^{**}, mamy budowę u Boga, dom w niebiosach, nie ręką uczyniony, wieczny. 1Kor 15,46; Hbr 9,11

^{*dol. ziemskiego ciała; **lub: rozwiąć, rozłączyć (sznury)}

2. Bo i w tym^{*} wzdychamy^{**}, pragnąc^{***} przyoblec się w nasze domostwo^{****}, *które jest* z nieba, ^{*domyśl.: namiocie; **lub: jęczymy} Rz 8,23

^{***lub: tęsknić; ****gr: oiketerion - mieszkanie, siedziba - Jud 1,6}

3. Jeśli tylko przyobleczeni, a nie nadzy zostaniemy znalezieni. Rdz 3,7; Obj 3,18; 16,15

4. Bo i będąc w tym namiocie, wzdychamy obciążeni, ponieważ nie chcemy zdjąć^{*}, ale przyoblec, by to, co śmiertelne, zostało wchłonięte przez życie. ^{*lub: zewlec z siebie} 1Kor 15,53

5. A Tym, który nas dla siebie do tego przygotował, *jest* Bóg i który dał nam zadatek^{*} Ducha. ^{*lub: przedsnak, poręka} 2Kor 1,22; Ef 1,13

6. Zawsze więc ufni^{*} wiemy, że mieszkając^{**} w ciele, jesteśmy oddaleni^{***} od Pana;

^{*lub: śmiać, mający odwagę} Ps 27,3-4; Iz 30,15; Flp 3,20

^{**dost.: być w domu, być obywatelom; ***być poza domem}

7. Albowiem przez wiarę chodzimy, a nie przez to, co się widzi^{*}. ^{*dost.: widzenie} Ga 2,20

8. Ufamy^{*} więc i mamy upodobanie raczej wyjść^{**} z ciała i zamieszkać^{***} u Pana. J 14,3;

^{*por. u 6°; **być poza domem; ***być w domu} Flp 1,21

9. Dlatego uważamy^{*} za zaszczytne^{*}, czy to pozostając^{**}, czy odchodząc^{***}, Jemu się podobać^{****}. ^{*por. 1Tes 4,11^o; **lub: być w domu; ***być poza domem; ****lub: bartko się podobać, być miłym dla kogoś}

10. Albowiem musimy wszyscy pokazać^{*} się przed sędziowskim tronem Chrystusa, aby każdy odebrał to, co poprzez ciało *zrobił* i ze względu na to, co dokonał – czy to dobrego, czy to złego. Rz 14,10; 2Tm 4,1; 1P 4,5

^{*lub: stać się widocznym, jawnym, uczynić známym}

11. Wiedząc^{*} więc, *czym jest* bojaźń Pana, ludzi przekonujemy, a dla Boga jesteśmy jawnymi; a mam nadzieję, że i w waszych sumieniach jesteśmy jawnymi. Dz 26,28; Hbr 11,13

^{*gr: eido - znać, mieć ugiąd, badać, patrzeć na, doświadczyć}

12. Bo ponownie nie polecamy samych siebie, ale dajemy wam powód do chluby z nas, abyście *ją* mieli przeciw tym, którzy chlubią^{*} się z tego, co na zewnątrz^{**}, a nie z serca.

^{*lub: chętnie się; **dost.: (z tego, co) na twarzy - idiom}

13. Bo jeśli straciłimy rozum^{*}, to dla Boga; jeśli zachowujemy rozsądek^{**}, to dla was.

^{*lub: staliśmy się oszaleli - dost.: wyjść poza siebie}

^{**gr: safroneo - być zdrowym na umyśle, być trzeźwemu umyślu}

14. Albowiem miłość Chrystusa naciska^{*} na nas, *którzy* to osądziliśmy, że jeśli Jeden za wszystkich umarł, zatem wszyscy umarli;

^{*tj. położenie wędrowca w skaliłym wozowie} Rz 2,2;

^{naciskany przez ściany z dwóch stron} Mt 10,37; Ef 3,19

15. A za wszystkich umarł, aby ci, *którzy* żyją, już nie żyli dla samych siebie, ale dla Tego, który umarł za nich i został wzbudzony.

16. Dlatego my, od teraz nikogo nie znamy według ciała, a jeśli i poznaliśmy^{**} Chrystusa według ciała, to teraz już *Go* nie znamy.

^{*gr: eido - por. u 11°; **gr: ginosko - por. J 8,28^o}

17. Tak więc, jeśli ktoś *jest* w Chrystusie, nowym^{*} *jest* stworzeniem; stare przeminięło, oto wszystko stało się nowe, Iz 45,17;

^{*gr: kainos - nowy w czasie} Ez 11,10; Ga 6,15

18. A to wszystko *jest* z Boga, który nas z samym sobą pojednał przez Jezusa Chrystusa i dał nam służbę pojednania^{*}, Iz 52,7; Łk 24,47

^{*gr: katallage - wymiana, uzgadnianie, pojednanie}

19. Jako że Bóg był w Chrystusie *tym, który* świat z samym sobą pojednał, nie zaliczając im ich upadków, i *tym, który* w nas złożył^{*} słowo pojednania. ^{*lub: umieścił} 1J 2,1; Rz 4,8

20. W miejsce^{*} Chrystusa jesteśmy posłani^{**}, jako *samego* Boga, który przez nas wzywa, w miejsce Chrystusa prosimy: Bądźcie pojednani z Bogiem. ^{*lub: z powodu, za, poprzez} Ef 6,20

^{**od: posel bezpośrednio wysłany przez władzę - lac. legatus}

21. Albowiem *On* Tego, który nie znał grzechu, za nas uczynił grzechem^{*}, byśmy w Nim stawali się Bożą sprawiedliwością. Ef 5,2;

^{*gr: hamartia - por. Rz 6,14^o} 1Kor 1,30; Flp 3,9

6 Jako współpracownicy wzywamy^{*} was, abyście na próżno nie przyjęli^{**} łaski Boga, ^{*lub: zachęcamy, prosimy} Ga 2,21; Tt 2,11

^{**gr: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przymiennie, radośnie}

2. Mówi bowiem: W czasie dogodnym wysłuchałem cię, a w dniu zbawienia pomogłem ci; oto teraz czas bardzo dogodny^{*}, oto teraz dzień zbawienia. Ez 16,8; Łk 4,19; Hbr 3,7

^{*gr: euprostelektos - dobrze przyjęty, uznawany, zadawalający}

3. Nie dając w niczym żadnego zgorszenia*, aby nie została zhańbiona** *nasza służba*,

**lub: potknąć się, doznać przeszkody* Mt 17,27;
***lub: obwiniać, oskarżać, drwić* Rz 14,13; 1Kor 10,23

4. Ale we wszystkim zalecając* samych siebie, jako słudzy Boga, w wielkiej wytrwałości**¹, w uciskach, w koniecznych potrzebach życiowych, w utrapieniach**², **lub: stawiając siebie*

***cierpliwie znoszenie przeciwności; ***dosl.: wąskie przejście*

5. W razach*, w więzieniach, w rozruchach, w trudach**, w czuwaniach***, w postach,

**lub: w chłostach; **ciężka, fizyczna praca, ***trwać bez snu*

6. W czystości, w poznaniu, w cierpliwości, w łagodności*, w Duchu Świętym, w miłości nieobłudnej, **lub: uprzejmości* Ef 4,32; 1Tm 1,5

7. W Słowie prawdy, w mocy Bożej, z orężem sprawiedliwości w prawej* i lewej** *reçe*;

**w prawej trzymano miecz; **w lewej tarzę* Iz 59,17;

**lub: ku naturci; **i obronie* Kol 1,5; Rz 13,12

8. Przez chwałę i hańbę*, przez złą i dobrą sławę; jakby zwodziciele, a jednak prawdómówni; **lub: brak szacunku, zniewaga*

9. Jako nieznanzi, a *jednak* dobrze znani; jako umierający, a oto żyjemy; jako karani, a *jednak* nie zabici;

Ps 118,18

10. Jako zasmucani, a *jednak* zawsze weseli; jako ubodzy, a *jednak* wielu wzbogacający; jako nic nie mający, a *jednak* wszystko posiadający.

Ps 84,11; Mt 5,4; Flp 4,4

11. Usta nasze otworzyły się do was, Koryntianie! Serce nasze jest rozszerzone.

12. Nie jesteście ściskani w nas, ale ciaciotka jest w waszym wnętrzu.

13. A że należy się odwajemniać, jak dzieciom mówię: Rozszerzcie się i wy.

14. Nie wprzegajcie* się w nierówne jarzmo z niewierzącymi; bo jakie jest zespalanie sprawiedliwości i nieprawości? A jaka wspólnota światłości z ciemnością?

Kpl 19,19;
**lub: nie stawiając pod nierównym jarzmem* 1Kor 5,9

15. A jaka jest harmonia* między Chrystusem i Belialem? Albo jaki dział ma wierzący z niewierzącym?

1Sm 5,2,4; 1Krl 18,21; 1Kor 10,20

**gr: symfonia - współbrzmienie, zgoda, porozumienie*

16. A jakie jest porozumienie* między świątynią Bożą a bożkami? Albowiem wy jesteście świątynią Boga żywego**¹, jak powiedział Bóg: Zamieszkać w nich i będę się przecha-dzał *pośród nich*, i będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem.

Wj 20,3; 1J 5,2,1;
**lub: zgoda, umowa, zestawienie; **żyjącego* Hbr 3,6

17. Dlatego wyjdźcie spośród nich i bądźcie* odłączeni, mówi PAN, i nieczystego nie dotykajcie, a Ja was przyjmę. Lb 16,21; Iz 52,11;

**lub: zostaniecie odłączeni, w znaczu pozostańcie* Ezd 6,21

18. I będę dla was Ojcem*, a wy będziecie dla mnie synami**¹ i córkami**², mówi PAN Wszechmogący. **lub: za Ojca; **za synów i córki* Jr 3,19

7 Mając zatem te obietnice, umiłowani, oczyszczmy* siebie od wszelkiej zmyzyciała i ducha, wypełniając**¹ uświęcenie nasze w bojaźni Boga.

Ps 119,9; J 13,10; Jk 4,8

**gr: katharizo - uczynić czystym, poświęcić przez obmycie*

***gr: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca*

2. Zróbcie dla nas miejsce, nikogo nie skrzywdziliśmy, nikogo nie zrujnowaliśmy, nikogo nie oszukaliśmy*. **lub: okazać zachłanność, złupić*

3. Nie mówię *tego* dla potępienia; bo wcześniej powiedziałem, że w naszych sercach jesteście na wspólną śmierć i wspólne życie.

4. Mam wielką śmiałość* do was, mam wielką chlubę z was, jestem wypełniony zachę-tą, aż nazbyt obfituję radością w każdym naszym ucisku. **lub: śmiało mówię - por. Dz 28,31**

5. A gdy* przyszliśmy do Macedonii, ciało nasze nie miawało żadnego wytchnienia, ale we wszystkim jesteśmy uciśnieni – zewnątrz walki, a wewnątrz lęki**.

Jr 20,10; 1Kor 16,5;

**dosl.: gdy my; **lub: strach, bojaźń, obawa* Dz 20,1

6. Lecz Ten, *który* pociesza umiłowanych*, pocieszył nas przez przyjsie**¹ Tytusa, 2Kor 1,3;

lub: pokornych; **gr: parousia - 1Tes 4,15 Ga 2,1; Fl 1,4

7. A nie tylko przez jego przyjsie, ale też przez pociechę, którą został u was pocieszony, oznajmiając nam o waszej tęsknocie, waszym płaczu i waszej gorliwości o mnie, tak że ja *tym* bardziej się rozradowałem.

8. Bo jeśli was zasmuciłem listem*, nie żałuję *tego*, a jeśli żałowałem, *to* widzę oto**¹, że list ten zasmucił was, *chociaż* na chwilę**².

**dosl.: w liście; **bowieni; ***czas, pora, godzina, odciłek czasu*

9. Teraz raduję się, nie że zostaliście zasmuceni, ale że zostaliście zasmuceni ku upamięntaniu; żu zostaliście zasmuceni według Boga, abyście w niczym przez nas nie dozna-li straty**¹. **lub: zmiana myślenia, zawrócenie* Mt 3,8;

***lub: ponieść szkodę, doznać zniszczenia* Dz 17,30; Rz 2,4

10. Ten bowiem smutek, który jest według Boga, sprawia upamięntanie ku zbawieniu, którego się nie żałuje; a smutek *tego* świata sprawia śmierć. Jon 3,8; Dz 3,19; 2Tm 2,25

11. Oto bowiem samo to zasmucenie w długi Boga, jak wielką w was sprawiło gorliwość? Jaką obronę, jakie oburzenie, jaką bojaźń, jaką tęsknotę, jaki zapal, jaką *potrzebę wymierzenia kary*? We wszystkim okazaliście^{*} się czystymi w tej sprawie.

^{*lub: wykazać, dowodzić, łączyć coś razem} Iz 66,2; Za 12,10

12. Zatem skoro napisałem do was, to nie ze względu na *tego, kto* czynił krzywdę^{*}, ani ze względu na *tego, który* został pokrzywdzony, ale ze względu na to, aby została ujawniona nasza gorliwość^{**} o was przed obliczem Boga. ^{*lub: niesprawiedliwość; **wysiłek, trud, staranie}

13. Przez to jesteście zachęceni; a w tej waszej zachęcie^{*} tym bardziej radowaliśmy się z powodu radości Tytusa, bo jego duch jest pokrzepiony^{**} przez was wszystkich.

^{*lub: pociesze; **dost.: zaczął doznawać pokrzepienia, odświeżenia}

14. Bo jeśli chlubiłem^{*} się jemu czyns^{*} o was, nie zostałem zawstydzony; ale jak wszystko mówiliśmy wam w prawdzie^{**}, tak też i chluba nasza przed Tytusem okazała się prawdą. ^{*dost.: zacząłem chlubić się; **lub: zgodnie z prawdą} Flp 1,8

15. A jego głębokie uczucia^{*} wobec was są *tym* obfitsze, *gdy* przypomina sobie posłuszeństwo was wszystkich, i jak go z bojaźnią i z drżeniem przyjęliście. ^{*lub: wnetrze, serce}

16. Raduję się więc, że we wszystkich mogę wam ufać^{*}. ^{*lub: nie obawiać się kogoś, być śmiałym}

8 A oznajmiamy^{*} wam, bracia, o łasce Boga udzielonej w zborach Macedonii,

^{*gr.: gnowidzo - dać poznać, podać do wiadomości - por. 1Kor 15,1*}

2. Że w wielkiej próbie^{*} ucisku, obfitości ich radości i skrajne^{**} ich ubóstwo zaobfitowało w bogactwie ich szczodrości^{***}.

Mk 12,42

^{*lub: doświadczeniu; **dost.: głębokie, ogromne; ***2Kor 9,11*}

3. Bo według możliwości^{*} – zaświadczam o tym – i nawet ponad możliwości^{*}, z własnej woli^{**}, ^{*gr: kai - i, i to, a, oraz} 2Kor 5,15

4. Z wielkim naleganiem^{*} prosząc nas, abyśmy przyjęli ten dar^{**} i współludził w służbie względem świętych.

1Kor 16,34; 2Kor 12,14

^{*gr.: paraktesis - zachęta, poruszająca mowa; **lub: dowód łaski}

5. I nie tak, jak się spodziewaliśmy, ale najpierw samych siebie oddali Panu, a^{*} *potem* nam za wolą Bożą, ^{*gr: kai - i, i to, a, oraz} 2Kor 5,15

6. Tak że prosiliśmy^{*} Tytusa, aby tak jak rozpoczął, tak i doprowadził do końca u was to *dzieło* łaski. ^{*lub: zachęcaliśmy, używaliśmy}

7. Ale tak jak we wszystkich obfitujecie wia-

ra^{*} i słowem, i poznaniem, i wszelką gorliwością^{*}, i tą miłością waszą^{**} do^{***} nas, tak abyście i w tym *dziele* łaski obfitowali.

^{*lub: zapalem; **dost.: od was; ***w nas} Rz 15,4

8. Nie jako rozkaz to mówię, ale przez gorliwość innych chcę doświadczyć^{*} szczerość waszej miłości. ^{*lub: wypróbować} Joz 24,14; Tt 2,7

9. Znaćcie bowiem łaskę Pana naszego Jezusa Chrystusa, że dla was stał się ubogim, będąc bogatym, abyście wy Jego ubóstwem^{*} zostali wzbogaceni.

Iz 53,2; Mt 8,20; Flp 2,6-8

^{*gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak - por. Mt 5,3}

10. A taką daję wam radę^{*}; bo jest to korzystne dla was, którzy nie tylko zaczęliście to czynić, ale i *już* wcześniej, od ubiegłego roku *wyraziliście ku temu* chęć. ^{*lub: opinie}

11. A teraz i *to*, co czynicie dokończenie, aby tak jak gotowość^{*} *wyraziła się* w chęci, tak też z tego co macie^{**} *nastąpiło* dokończenie.

^{*lub: ochota; **gr.: echo - mieć, posiadać, trzymać}

12. Bo jeśli najpierw jest gotowość, to godna jest ona przyjęcia, według *tego*, co ma, a nie według *tego*, czego nie ma.

2Kor 9,7

13. Nie chodzi bowiem o to, aby inni *mieli* ulgę, a wy ucisk, lecz aby było po równo, aby w obecnym czasie wasz nadmiar^{*} *ustąpił* ich niedostatkowi, ^{*lub: obfitość}

14. Aby też i ich nadmiar był *pomocą* dla waszego niedostatku, aby stała się równość,

15. Tak jak jest napisane: Ten *kto* wiele *zebrał*, nie miał za wiele; a *ten* kto mało, nie miał za mało.

Wj 16,18

16. A Bogu *niech* będzie dziękczynienie^{*}, Temu, który wlewa^{**} taką gorliwość o was w serce Tytusa, ^{*lub: łaska, życzliwość; **dost.: dał, sprawił}

17. Bo istotnie^{*} przyjął tę zachęte, i z *tym* większym zapałem^{**} dobrowolnie, poszedł do was. ^{*lub: prawdziwie; **gorliwością} 2Kor 8,22; Rz 16,4

18. I posłaliśmy razem z nim brata, którego uznanie^{*} w Ewangelii *jest znane* przez wszystkie zbory. ^{*lub: pochwała, aprobata}

19. A nie tylko to, ale został wybrany^{*} przez zbory za towarzysza naszej podróży razem z *tym darem* łaski, który przez nas służy ku chwale samego Pana i ku okazaniu waszej gotowości, ^{*tj. wybrany przez nałożenie rąk - por. Dz 14,23*}

20. Wystrzegając się tego, aby ktoś nie zganił^{*} nas z *powodu* obfitości *sprawowanej* przez nas służby^{**}.

2Kor 11,12; Rz 14,16

^{*lub: obwiniać, drwić; **która jest przez nas obsługiwana}

21. Troszcząc się o to, co dobre nie tylko przed Panem, ale i przed ludźmi.

22. A posłaliśmy z nimi naszego brata, którego wypróbowałeś wielokrotnie w wielu sprawach, że jest gorliwy, a który teraz jest o wiele gorliwszym z powodu wielkiego zaufania do was. *gr: spontańcis - rzetelny, pilny, zacny

23. Co do Tytusa, to jest on moim współtowarzyszem i współpracownikiem dla was; a co do naszych braci, są oni chwałą Chrystusa i wysłannikami zborów. Łk 5,7; 2Kor 2,9; *lub: współnik, uczestnik; *gr: apostolos 1Tes 2,2; 3J 1,8

24. Okażcie więc dowody waszej miłości i naszej chwały z was przed obliczem zborów. *gr: endeiksis - wykazanie za pomocą czynu, dowód

9 Lecz o służbie dla świętych nie muszę wam zbyt dużo pisać. 2Kor 8,4

2. Bo znam waszą gotowość, z powodu której chlubię się wami przed Macedończykami, że Achaja jest już gotowa od roku; a żarliwość wasza pobudziła wielu z nich.

*lub: dobre chęci, ochota Ga 4,17-18; Obj 3,19; 1T 2,14

*gr: dzelos - gorliwość, zapal, zazdrość; **dosl.: z was

3. Posłałem więc tych braci, aby chwała nasza z was w tej mierze nie okazała się daremna, abyście – jak powiedziałem – byli przygotowani; Prz 3,28; 2Kor 8,18.22

*lub: w części przynależnej; **dosl.: uczyniona pustka

4. Abyśmy czasem, gdyby przyszli za mną Macedończycy i znaleźli was nieprzygotowanych, nie zostali zawstydzeni – aby nie powiedzieć – że raczej wy, na podstawie tej chwały. *gr: hypostasis - por. Hbr 11,1** 2Tes 1,4

5. Uznałem za konieczne zachęcić tych braci, aby do was wcześniej poszli i przygotowali zapowiedziany wcześniej wasz hojny dar, aby był on gotowy jako wyraz hojności, a nie jako przejaw skąpstwa. *dosl.: tak jak

6. To natomiast sądzę: Kto skąpo sieje, skąpo też będzie żąć; a kto sieje hojnie, będzie też hojnie żąć. Prz 11,24; Łk 6,38; Ga 6,9

7. Każdy, tak jak postanawia w sercu, nie z żalem i nie z przymusu; bo radosnego dawcę Bóg miłuje. *dosl.: sercem 2Kor 8,12; **dosl.: ze smutku, z bólem, udręką 1P 4,9; Dz 20,35

8. A Bóg jest mocny oficje wam udzielonej wszelkiej łaski, abyście we wszystkim zawsze mając wszystko wystarczająco, obfitowali w każdym dobrym czynie, 2Tm 3,17

*lub: wystarczająca il. środków do życia, bez potrzeby wsparcia

9. Jak jest napisane: Rozproszył, dał ubogim, sprawiedliwość Jego trwa na wieki. *gr: penes - ubogi, biedny; **dosl.: na wiek Ps 112,9

10. A ten, który zaopatruje siejącego w ziarno i w chleb na pokarm, oby zaopatrzył i rozmnożył wasz zasiew, i dał wzrost plonom waszej sprawiedliwości, *tryb życzący

11. We wszystkim jesteście ubogacani ku wszelkiej szczodrości, która przez nas sprawnia dziękczynienie Bogu. 1Tm 6,17

*lub: szczerość, prostota, otwartość wyrażająca się hojnością

12. Bo posługa w tej służbie, nie tylko uzupełnia niedostatki świętych, ale i obfituje w liczne dziękczynienia składane Bogu,

13. Przez doświadczenie tej służby, oddają chwałę Bogu z powodu posłuszeństwa wyznawanej przez was Ewangelii Chrystusa i za szczodrość wspólnoty wobec nich, i wobec wszystkich. Rz 10,16; Hbr 5,9

*lub: przez wypróbowanie - gr: dokime; **por. u: 1*

14. A w swym błaganii za was, tęsknią za wami z powodu przeobfitej łaski Bożej wobec was. *lub: modlitwie, prośbie - por. Łk 1,13* 1Sm 12,19

*gr: epipotheo - pragnąć, dążyć z miłością, tęsknić, pożądać

15. A Bóg niech będzie dziękczynienie za Jego niewysłowny dar. Mt 5,44; J 17,9

*lub: łaska, wdzięczność, życliwość; **niemożliwy do wyceny

10 A ja sam, Paweł, zachęcam was przez łagodność i życzliwość Chrystusa, ja, który obecny wśród was osobiście, prawdziwie jestem pokorny, lecz nieobecny, podobno jestem śmiały wobec was. Łb 12,3;

*dosl.: według twarzy; **lub: odważny 2Sm 22,36; Ga 5,22

2. Proszę więc, abym będąc obecny, nie musiał być pobudzony tą śmiałością, zgodnie z tym, jaką śmiałość zamierzam okazać względem niektórych, tych, którzy myślą o nas, że chodzimy według ciała.

*lub: blagam; *gr: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważać się na coś; **dosl.: liczyć, rozważać, wnioskować

3. Albowiem chodząc w ciełe, nie walczymy według ciała, 1Tm 1,18; 2Tm 4,7; 1P 4,1

4. Albowiem broń naszej kampanii wojennej nie jest cielesna, ale mocna Bogiem, by niszczyć miejsca warowne, Rz 13,12; Ef 6,13;

*tu: w lmn; **lub: służba wojskowa, działania wojenne 1Tes 5,8

5. Niszcząc zamysły i wszelką wyniosłość, która podnosi się przeciw poznaniu Boga, i zniewalając każdą myśl do posłuszeństwa Chrystusowi, Dz 4,25; Rz 1,21; Flp 4,8

*lub: zamiary, kalkulacja, myślenie; **to, co wysokie

6. Mając też* gotowość ukarać** wszelkie nieposłuszeństwo, dopóki wasze posłuszeństwo stanie się całkowite***. 2Kor 7,11; 13,2; Dz 5,3
*gr: kai; **lub: wymierzyc sprawiedliwość; ***stanie się pełne

7. Patrzycie *tylko* na to, co jest przed oczyma*. Jeśli ktoś jest przekonany, że sam jest Chrystusa, to niech ponownie rozważy sam w sobie, że tak jak on *jest* Chrystusa, tak i my *jesteśmy* Chrystusa. 1Sm 16,7; J 7,24;

*lub: patrzcie na to, co przed oczyma; *dost.: naprzeciw oblicza, twarzy - idiom: patrzycie na to co oczyniście Rz 2,28

8. Albowiem jeśli bym i nieco więcej chlubił się z naszej władzy*, którą dał nam Pan dla zbudowania, a nie dla zniszczenia was, nie zostanę zawstydzony, *lub: aurytorijetu, prawa, mocy

9. Aby nie wydawało się wam, że was straszę *moimi* listami*. *dost.: przez listy

10. Albowiem mówi *ktos*: Listy jego wprawdzie są ważkie* i potężne*, ale cielesna obecność słaba i słowo nie znaczyca***. Jr 1,6;
*lub: ciężkie; ***silne, mocne; ***dost.: jest lekceważone Ga 4,13

11. Taki niech się liczy *z tym*, że jacy jesteście w słowach *przekazanych* listami, będąc nieobecni, takimi i w czynnie, będąc obecni.

12. Nie osmielamy się bowiem zaliczyć siebie lub porównać* się z takimi, *którzy* samych siebie polecają*; oni *jednak* nie rozumują *ułaściwie*, gdy sami siebie sobą mierzą i siebie samych z sobą porównują. Prz 27,2;
*gr: symkrino - łączyć, zestawiać, porównywać 2Kor 3,1
*gr: symstao - stać razem, zespolić, wykazywać, dowodzić

13. My natomiast wcale nie będziemy chlubić się ponad miarę, ale zgodnie z miarą*, której wzorzec** przydzielił nam Bóg, aby *tą* miarą* dotrzeć aż do was. Mt 25,15; Rz 12,6
*gr: metron - prawo, wielkość; **gr: kanon - zasada, wzór

14. Bo *my* sami nie docieramy do was ponad miarę*, bo przybyliśmy aż do was jako pierwsi z Ewangelią Chrystusa. Rz 1,16
*lub: rozciągnąć się zbytnio, wykroczyć poza granice

15. I nie chlubimy się ponad miarę cudzym trudem*, ale mamy nadzieję, że wraz ze wzrostem w was wiary waszej, i my urosniemy** według naszego wzorca*** aż do obfitowania, *dost.: w cudzym trudzie, pracy; **stać się wielkim, pomnożyć
***gr: kanon - zasada, wzór; norma od gr: kane - prosty pręt

16. Aby ogłosić* Ewangelię* poza waszymi *granicami*, a nie chlubić się z rzeczy dokonanych** według cudzego wzorca.

*gr: ewangelizo - por. Lk 1,19; **lub: gotowych, dostępnych

17. Ten więc kto się chlubi*, niech się chlubi w Panu. *gr: kauchaomai - por. Rz 5,11* Jr 9,23

18. Albowiem nie ten, co sam siebie poleca, jest doświadczony*, ale ten, którego poleca PAN. 1Kor 4,5; J 5,42; 2Tm 2,15
*gr: dokimos - przyjęty, wypróbowany, nadający się do użycia

11 Obyscie *mogli* znosić odrobinę mojej głupoty! Ale znoscie *także* i mnie.

2. Albowiem zazdrosny jestem o was zazdrością Bożą; bo zaręczyłem* was z jednym mężem, aby postawić przy Chrystusie czystą dziewicę. *lub: zaślubić, złaczyć Pwt 4,24; Ef 5,27

3. Boję się jednak, by w jakiś *sposób*, *tak* jak wąż zwiódł Ewę swoją przebiegłością, *tak też* wasze myśli nie zostały skażone*, odpadając** od prostoty w Chrystusie. Rdz 3,1-6
*gr: sfoitro - niszczyć, zatruć, zywalcic, zepsuć; **dost.: z dala od

4. Bo jeśli oto* ktoś przychodzi i głosi innego Jezusa, którego my nie ogłosiliśmy, albo jeśli bierzecie** innego ducha, którego nie otrzymaliście, albo inną ewangelię, której nie przyjęliście, dobrze*** to znosiłiście****.

*lub: wprowadzić, istotnie; **otrzymujecie Dz 4,12; ***pięknie, uspaniale; ****znosicie Ef 4,4; Ga 1,7

5. Bo uważam, że w niczym nie jestem gorszy* niż wy bardzo** wielcy** apostołowie*. *lub: usłgować komuś, mieć braki, spóźnić się 1Kor 15,9; **dost.: oni wielcy nadapostołowie 2Kor 12,11; Ga 2,6

6. Jeśli* więc *jestem* prostakiem** w słowie**, to nie w poznaniu; lecz we wszystkim staliśmy się *całkowicie* jawni wszystkim wam.

*lub: a skoro; **gr: idiotes - por. 1Kor 14,16; ***lub: mowie

7. Czy popełniłem grzech, poniżając samego siebie, abyście wy zostali wywyższeni, że za darmo ogłosilem wam *jako* dobrą nowinę Ewangelię Boga? Rz 15,16; 1Tes 2,8

8. Złupiłem inne zbory, gdy wziąłem od nich *złot**, aby wam służyć; Flp 4,14; 1Kor 9,1-27
*gr: opsonio - żołnierska zapłata w naturze lub w pieniądzu, w przemożni - zapłata za grzech - por. Rz 6,23

9. A będąc obecny* u was, i znajdując się w niedostatku, nikogo nie obciążylem; bo mój brak uzupełnili bracia, którzy przyszli z Macedonii i w *tym* wszystkim ustrzegłem samego siebie, nie *będąc dla* was ciężarem** i *nadal* będę się strzec***. Flp 4,12; 2Kor 12,13
*gr: pareimi - być blisko, przybyć, być do dyspozycji
**lub: nie być uciążliwym - gr: abaros - por. Ga 6,2
***gr: lereo - strzec, starannie zajmować się, zachować - Mt 19,17*

10. Jest we mnie prawda* Chrystusa, że w regionie Achai, ta chluba, *która jest* we mnie nie zostanie zatrzymana**.

*gr: aletheia - por. J 1,17; **lub: zamknięta, uciszona

11. Dlaczego? Że was nie miłuję? Bóg to wie. *lub: przez co, ze względu na co; **gr: agape - por. J 21,15**

12. Ale co czynię, to i będę czynić, aby odciąć sposobność tym, którzy szukają tej sposobności, aby w tym, w czym się chlubią, zostali znalezieni takimi jak my.

13. Bowiem tacy fałszywi apostołowie, zdradliwi* pracownicy, zmieniają swą postać** na apostołów Chrystusa.

Mt 7,15; 1J 4,1; Obj 2,2

*gr: dotios - oszukawczy, podstępny, fałszywy

**gr: metaschematizo - zmieniać kształt, zmienić coś na coś

14. I nie ma w tym nic dziwnego*, bo sam szatan zmienia swą postać na anioła** światłości. *lub: niezwykłego; **postańca 2Kor 2,11; Mt 16,23

15. Nie więc wielkiego, jeśli i służy jego są zmieniani na postać jakby sług sprawiedliwości – ich koniec będzie zgodny z ich czynami.

16. Ponownie mówię: Niech nikt nie uważa mnie za głupiego; a jeśli nawet*, to przyjmijcie mnie, jak głupiego, abym i ja mógł się odrobić** chlubić. *gr: me - nie, czy nie; **gr: mikron

17. To, co mówię, nie mówię zgodnie z myślą Pana, ale jakby w przystępie głupoty* – w tej podstawie chluby.

2Kor 7,6.12

*gr: ofrosyne - głupota, głupstwo, brak rozumu, lekkoomyślność

18. Skoro liczni chlubią się według ciała* i ja będę się chlubić. *gr: saris Ga 3,3; Jr 9,23; 1P 1,24

19. Bo chętnie* znosicie głupich, sami będąc mądrymi. *lub: z przyjemnością, z zadowoleniem

20. Bowiem znosicie to, gdy was ktoś zniewala, gdy ktoś objada, gdy ktoś bierze, co wasze, gdy się ktoś wynosi*, gdy ktoś was uderza** w twarz.

Iz 50,6; Rz 16,17; Ga 4,9

*dosł.: daje się wynosić; **gr: dero - obdzierać ze skóry, razić

21. Ze wstydem to mówię, jako że w tym my byliśmy słabi; a jeśli ktoś jest w czymś ośmielony* – w głupocie to mówię – i ja się ośmielam*.

Flp 3,3-6; 2Kor 10,1-2

*gr: tolmao - być odważnym, nie znać, co to przerażenie, mieć śmiałość w czymś, gardzić strachem, znosić

22. Hebrajczkami są? I ja także. Izraelitami są? I ja także. Potomstwem* są Abrahama? I ja także.

Wj 3,18; Rz 11,1; Flp 3,5

*gr: sperma - nasienie - tu: w liczbie pojedynczej

23. Sługami* są Chrystusa? Jako obłąkani to mówię: Ja bardziej; bardziej** niż inni w trudach***, ponad miarę w chłostach, częściej od innych w więzieniach, częstokroć w bliskości śmierci.

1Tes 3,2; Dz 9,16; Ef 3,1

*gr: diakonos; **lub: oficjnie; ***lub: ciężka praca, znoj

24. Od Żydów otrzymałem pięć razy po czterdzieści uderzeń bez jednego, Pwt 25,2.3

25. Trzy razy byłem bity różgami*, raz zostałem ukamienowany, trzykrotnie rozbił się ze mną okręt, dzień i noc przeżyłem w głębinie morskiej,

Dz 16,22; 22,24; Mt 21,35

*tj. surowa rzymska kara zwana verberatio od verbo - biec

26. Często w podrózach, w niebezpieczeństwach na rzekach, w niebezpieczeństwach od rozbójników, w niebezpieczeństwach od współrodaków, w niebezpieczeństwach od pogan, w niebezpieczeństwach w mieście, w niebezpieczeństwach na pustyni, w niebezpieczeństwach na morzu, w niebezpieczeństwach wśród fałszywych braci,

27. W trudzie i w znoju, często w bezsennych nocach, w głodzie i pragnieniu, często w postach*, w zimnie i w nagości,

Dz 14,23; 1Kor 7,5

*gr: nesteia - post - powstrzymywanie się od jedzenia i picia

28. Niezależnie od tych zewnętrznych naciśków, pozostaję mi codzienna* troska o wszystkie zbory**. *dosł.: co dzień; **gr: ekklesia - por. 1Kor 1,2*

29. Ktoś jest słaby*, to** czy** ja nie jestem słaby? Ktoś jest zgorzony, to** czy** ja nie płonę?

*lub: niedomagający, być chorzy; **gr: kai - a, i przeciwnie

30. Jeśli koniecznie jest bym się chlubił*, będę się chlubić* moją słabością.

Prz 27,2;

gr: kauchema - por. Flp 1,26

Jr 9,23-24 2Kor 12,5

31. Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który jest błogosławiony* na wieki, wie, że nie kłamę. *gr: makarios - por. Mt 5,3*

32. W Damaszku etnarcha* króla Aretasa strzegł** miasta Damasceńczyków, chcąc mnie pojmać;

Dz 9,24; 2Kor 11,26

*tj. przełożony nad narodem, bez tytułu królewskiego

**gr: froureo - chronić poprzez rozstawienie straży, pilnować

33. Ale przez otwór, w koszu, zostałem spuszczonej przez mur i uciekłem z jego rąk.

12 Chlubić się zatem nie jest dla mnie pożyteczne*; przejdę bowiem do widzeń i objawień** Pana.

J 16,7; 18,14; 1Kor 6,12

*lub: korzystne; **gr: apokalypsis - w Lmn. - por. Ef 3,3*

2. Znam człowieka w Chrystusie, który przed czternastu laty – czy w ciele*, nie wiem, czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie – ten** to, porwany*** został aż do trzeciego**** nieba.

gr: soma - por. Kol 2,11; **dosł.: taki oto 1Krl 8,27; Łk 24,51

***gr: harpazo - zauważać czegoś dla siebie, porwać - 1Tes 4,17*

****gr: wy myśli hebrajskiej istniały trzy sfery nieba - por. Rdz 1,1

3. I znam takiego człowieka – czy w ciebie, czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie –

4. Został porwany do raj¹ i słyszał niewypowiedziane słowa², których człowiekowi nie wolno wypowiedzieć.

¹gr: *paradeisos - u Persów - ogród, park, gaj, teren otoczony murem*; ²gr: *rhema - słowo, słowo wypowiedziane*

5. Z takiego będę się chlubić; ale z samego siebie chlubić się nie będę, chyba tylko ze swoich słabości.

1Kor 2,3; 2Kor 11,18

6. Jeśli bowiem chciałbym się chlubić, nie będę głupi, będę bowiem mówił prawdę, ale wstrzymuję się, aby ktoś nie myślał o mnie ponad to, co widzi *we* mnie lub co ode mnie słyszy.

7. Aby nie wynosił³ się z nadzwyczajności objawień, został mi dany kolec⁴ w ciało – posłaniec szatana, aby mnie policzkował, abym nie wynosił⁵ się *ponad miarę*.

³dost.: *został wymieszony* Ez 28,24;

⁴lub: *cierń, zastrzony kij, oścień* Ga 4,14; Ef 4,27

8. W tej sprawie trzykrotnie poprosiłem Pana, aby to odstąpiło⁶ ode mnie. ⁷or: w 3 osob. *Lpój. *odstąpiło - to doświadczenie; imi: on - domyśl. Pan lub szatan*

9. I powiedział mi: Wystarczy ci moja łaska; bowiem moja moc jest doskonała⁸ w słabości. Więc raczej najchętniej będę się chlubił ze swoich słabości, aby we mnie zamieszkała⁹ moc¹⁰ Chrystusa.

1P 4,13-14

⁸lub: *jest dokonana*; ⁹gr: *episkenoō - rozbić namiot, zamieszkać*

¹⁰gr: *dynamis - potęga, siła, moc, zdolność, ogromny wpływ*

10. Dlatego *mam* upodobanie¹¹ w słabościach, w zniewagach, w potrzebach, w przesładowaniach, w uciskach dla Chrystusa; bo gdy jestem słaby, wtedy jestem mocny.

¹¹gr: *eudokeo - czynić chętnie, znajdować przyjemność, woleć*

11. Stałem się głupi, chlubiąc się; wy mnie *do tego* zmusiliście. Ja bowiem powinienem być przez was polecany, bo w niczym nie ustępowałem owym bardzo wielkim apostołom¹², chociaż¹³ jestem niczym.

1Kor 3,4; Ga 2,6

¹²dost.: *owi wielcy nadapostolowie*; ¹³lub: *jeśli i - gr: ei kai*

12. *Jednak* prawdziwie znaki¹⁴ apostoła okazały¹⁵ się wśród was w całej wytrwałości, w znakach, i w cudach, i mocach.

Mt 12,39

¹⁴gr: *semeion - znak tj. niezwykłe wydarzenie - por. J 4,54**

¹⁵gr: *katerygazomai - wskutecznie, dokonać, zrealizować, sprawić*

13. Czy bowiem jest *coś*, w czym okazaliście się gorsi od pozostałych zborów, chyba tylko *w tym*, że ja sam nie byłem wam ciężarem? Darujcie mi tę niesprawiedliwość.

14. Oto po raz trzeci jestem gotowy przyjść

do was i nie będę wam ciężarem; albowiem nie szukam tego, co wasze, ale was *samych*; nie dzieci bowiem winny gromadzić¹⁶ *zapasy* dla rodziców, ale rodzice dla dzieci.

¹⁶gr: *thesauridzo - mieć zapas, odłożyć, zgromadzić bogactwa*

15. Lecz ja z największą przyjemnością będę ponosił wydatki i wyczerpię¹⁷ się zupełnie dla waszych dusz, chociaż *im* więcej was miłuję, *tym mniej* jestem przez was miłowany.

¹⁷lub: *zużyję się całkowicie* Ga 4,10; Hbr 13,17

16. Ale niech i tak będzie¹⁸, ja was nie obciążałem, tylko będąc przebiegłym¹⁹, wzięciem was podstępem.

¹⁹dost.: *jest*

²⁰gr: *panourgos - przebiegły, podstępny, podły, zdraziecki*

17. Czy przez kogoś z tych, których do was wysłałem, oszukałem²⁰ was?

2Krl 5,16;

²¹lub: *okazałem zachłanność - por. w 18*** 1Kor 4,17; 16,10

18. Prosiłem²¹ Tytusa i posłałem z nim brata. Czy Tytus w czymś was oszukał²²? Czy nie postępowaliśmy w tym samym duchu? Czy nie chodziliśmy tymi samymi śladami?

²²lub: *chącącitem* 2Kor 8,6; Flp 2,19; Dz 20,33

²³gr: *pleonekteo - okazać zachłanność, oszukać, wykorzystywać*

19. Czy znowu wydaje się wam, że usprawiedliwiamy się przed wami? Przed obliczem Boga mówimy w Chrystusie, a wszystko to, umiłowani, dla waszego zbudowania.

Rz 12,19; 2Kor 9,12; Flp 4,13

20. Boję się bowiem, gdy przyjdę, abym nie znalazł was czasem takimi, jakimi nie chcę, bym i ja nie został znaleziony przez was *takim*, jakim nie chcecie; by czasem między wami *nie było* kłótni, zazdrości, wybuchów gniewu, intryg²⁴, plotek, obmawiania, nadymania²⁵ się i nieporządków²⁶;

Ga 5,15;

²⁷lub: *falszyna ambicja, kłótnia, spór* Ef 4,31; Jk 3,14

²⁸lub: *nadęcie duszy, pycha*; ²⁹**brak równowagi, niepokoję

21. Aby, gdy ponownie przyjdę, nie ponizył mnie Bóg mój u was i będę wielce oplakiwał²⁸ tych, którzy wcześniej zgrzeszyli i nie okazali żalu²⁹ nad popełnioną nieczystością, nierządem i rozwiązością, które uczynili.

³⁰gr: *pentheo - żalować, oplakiwać, boleć* 1Kor 5,1; 2Kor 13,2

³¹gr: *metanoeo - okazać skruchę, żalować, upamiętać się*

13Trzeci to już raz idę³² do was. A na *wypowiedzi* ust dwóch albo trzech świadków oprze się cała sprawa³³.

³⁴gr: *orchomai - przyjść, przybywać, ukazać się, dojść, dotrzeć*

³⁵lub: *każde wypowiedziane słowo* Pwt 17,6; 19,15; Mt 18,16

2. Zapowiedziałem i zapowiadał, jako obe-

czyn⁸ za drugim razem, a teraz będąc nieobecny; piszę tym, którzy przedtem zgrzeszyli, i wszystkim pozostałym, że jeśli znów przyjdę, nie będę nikogo oszczędzał⁹,

⁸gr.: *pareimi* - być obok, być gotowym, być do dyspozycji, obecny
⁹gr.: *feidomai* - powstrzymać się, oszczędzać tj. nie niszczyć

3. Skoro chcecie¹⁰ doświadczyć¹¹ mówiącego we mnie Chrystusa, który wobec was nie jest bezsilny, ale mocny jest w was.

¹⁰lub: szukać, dążyć; ¹¹dać dowód wypróbowanej wartości

4. A jeśli bowiem ukrzyżowany został wskutek słabości, to jednak¹² żyje z mocy Boga, bo i my jesteśmy słabi w Nim, jednak będziemy żyć razem z Nim z mocy Boga wobec was.

¹²dost.: *wszakże, lecz* Lk 23,43; Flp 2,7; 1P 3,18

5. Poddawajcie próbie samych siebie, czy¹³ jesteście w wierze, samych siebie doświadczajcie. Czyż sami o sobie w pełni¹⁴ nie wiecie¹⁵, że Jezus Chrystus jest w was? Chyba że jesteście niewypróbowani¹⁶.

J 14,20; Rz 6,4;

¹³gr.: *ei - jeśli, czy, skoro, o ile*; ¹⁴gr.: *epiginosko* - Mt 7,17¹⁷

¹⁶lub: *niedoświadczeni* - por. w 7¹⁸ Ef 4,12; 1Kor 11,28

6. Mam jednak nadzieję, że poznacie¹⁷, że my nie jesteśmy niewypróbowani¹⁸.

¹⁷gr.: *ginosko* - Mt 12,15¹⁹; ¹⁸por. w 7²⁰

7. A modłę się do Boga, abyście nic złego nie czynili; nie dlatego, żebyśmy okazali się wypróbowani, ale abyście wy czynili to, co jest dobre²¹, a my byśmy byli jak niewypróbowani²².

Rz 16,10; 2Kor 6,4; Jk 1,12; 1P 2,12

²¹gr.: *kalos* - dobry, piękny, szlachetny

²²gr.: *adokimos* - niedoświadczony, odrzucony po próbie, zdyskwalifikowany, nienadający się do użycia

8. Bo nie możemy uczynić czegoś przeciwko prawdzie²³, ale dla prawdy.

Prz 26,2;

²³gr.: *aletheia* - por. J 1,17²⁴ Lk 9,49; Hbr 2,3

9. Albowiem radujemy się, jeżeli my bylibyśmy słabi²⁵, a wy bylibyście mocni; a o to też modlimy się – o wasze wzmocnienie²⁶.

²⁴dost.: *tryb przypuszc. czas teraż.* 2Kor 12,9; 2Tm 3,17;

²⁶lub: *pouczenie, udoskonalenie duszy* - por. w 11²⁷ 1P 5,10

10. Dlatego będąc nieobecny piszę to, abym, *gdy* będę obecny, nie musiał użyć surowości zgodnie²⁸ z autorytetem²⁹, który mi dał Pan dla zbudowania, a nie dla burzenia.

Tt 1,13;

²⁸lub: *według*; ²⁹*władza, prawo, moc* 2Kor 10,8; Jr 1,10

11. Na koniec, bracia, radujcie się, bądźcie wzmocnieni³⁰, bądźcie zachęceni³¹, to samo myślcie³², zachowujcie pokój, a Bóg miłości i pokoju będzie z wami.

Flp 2,2

³⁰lub: *wzmacniajcie się* - gr.: *katartido* - uczynić sprawny, pełnym, naprawić, udoskonalić duszę - Ga 6,1³³

³¹lub: *zachęcajcie się* - gr.: *parakaleo* - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę; ³²*idiom* - bądźcie jednomyślni

12. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem³⁴ świętym³⁵. Pozdrawiają³⁶ was wszyscy święci.

³⁴dost.: *przez lub w świętym pocałunku* - gr.: *filema od fileo* - okazywać czułość - por. J 21,15³⁷ 1Kor 16,20; 1Tes 5,26; 1P 5,14

³⁵gr.: *hagios* - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)

³⁶gr.: *aspazomai* - przyjąć z radością, dobrze żyć, witać

13. Łaska³⁸ Pana Jezusa Chrystusa i miłość Boga, i społeczność³⁹ Ducha Świętego z wami wszystkimi. Amen.

Lb 6,24-26; 1J 5,7; Rz 16,6

³⁸gr.: *charis* - niezastużona życzliwość, przychylność, piękno

³⁹gr.: *koinonia* - uczestnictwo, wspólnota, związek, połączenie, współuczestnictwo, społeczność, współudział, współczucie

List apostoła Pawła do Galacjan

1 Paweł apostoł^{*}, wysłany nie od ludzi, ani przez człowieka, ale przez Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wzбудził z martwych,

²Tm 1,1; Rz 8,11; 1P 1,21

^{*}gr: apostołos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami

2. I wszyscy bracia, którzy są ze mną, do zborów^{*} Galacji. ^{*}gr: ekklesia - por. 1Tes 1,1^{*}

3. Łaska wam i pokój od Boga Ojca i Pana naszego Jezusa Chrystusa,

4. Który wydał samego siebie za nasze grzechy, aby nas wyrwać z obecnego^{*} wieku złego, zgodnie^{**} z wolą Boga i Ojca naszego,

^{*}lub: nastającego; ^{**}według Ga 2,20; Mt 20,28; J 10,11

5. Jemu chwała na wieki wieków. Amen.

6. Dziwię się, że tak prędko dajecie się przemocić^{*} od Tego, który was powołał przez łaskę Chrystusa do innej Ewangelii;

Hbr 7,12

^{*}lub: zamienić miejscami, usunąć, przejść, odwieść

7. Która nie jest inna, są tylko jacyś ludzie, którzy was niepokoją^{*} i chcą przekreślić Ewangelię Chrystusa.

Dz 15,1,24;

^{*}lub: poruszać, mącić, wywoływać zamęt 1Tm 4,1; 2P 2,1

8. Ale jeśli nawet my lub anioł z nieba głosiłby wam Ewangelię inną od tej, którą my wam ogłosiliśmy, niech jest przeklęty^{*}.

^{*}gr: anathema - klątwa rytualna dotycząca osób lub rzeczy

9. Jak wcześniej powiedziałem, i teraz ponownie mówię: Jeśli wam ktoś głosi Ewangelię inną od tej, którą przyjęliśmy^{*}, niech jest przeklęty.

Pwt 13,1; 1Kor 16,22

^{*}gr: paralambano - przyjęć, uznać, wziąć dla siebie

10. Albowiem, czy teraz ludzi chcę pozyskać^{*}, czy Boga? Albo czy ludziom staram się podobać? Bo jeśli bym jeszcze^{**} ludziom chciał się podobać^{**}, nie byłbym sługą^{***} Chrystusa.

^{*}lub: przekonywać, ufać, polegać; ^{**}gr: eti - jeszcze, nadal, już

^{***}lub: zadowolić; ^{****}niewolnikiem Kol 3,22; 1Tes 2,4

11. A oznajmiam wam, bracia, że Ewangelia przeze mnie ogłoszona, nie jest zgodna^{*} z myślą człowieka;

^{*}gr: kata - według 1Kor 15,1

12. Ja bowiem, ani jej nie wziętem od człowieka, ani nie zostałem jej nauczony, ale mam ją przez objawienie^{*} Jezusa Chrystusa.

^{*}gr: apokalypsis - (nagle) odświeżenie tego, co zakryte Dz 22,6

13. Bo usłyszeliście o moim wcześniejszym postępowaniu w judaizmie, że niezmiernie prześladowałem Kościół^{*} Boga i niszczyłem go;

Dz 26,4; Flp 3,4

14. I roblem postęp^{*} w judaizmie bardziej niż wielu rówieśników z mojego pokolenia, będąc w większym stopniu od innych zapaleńcem wobec moich ojczystych tradycji.

^{*}lub: posuwałem się naprzód; ^{**}gr: hyper - por. 2Kor 11,23^{*}

15. Ale gdy upodobało się Bogu, który mnie odłączył już w łonie mojej matki i powołał przez swoją łaskę,

Pwt 7,7; Jr 1,5; Łk 1,15

16. Objawić we mnie swojego Syna, abym głosił dobrą nowinę o Nim między poganami, natychmiast, nie radziłem^{*} się ciała i krwi;

^{*}lub: nie dotożyłem dodatkowo nic z ciała i krwi Mt 16,17; 2Kor 4,6

17. I nie wstąpiłem do Jerozolimy do tych, którzy przede mną byli apostołami, ale odszedłem do Arabii^{**} i ponownie wróciłem do Damaszku.

18. Następnie, po trzech latach wstąpiłem^{*} do Jerozolimy, żeby poznać^{***} Piotra; i pozostałem u niego^{***} piętnaście dni.

1Kor 9,5

19. A innego z apostołów nie widziałem z wyjątkiem Jakuba, brata Pana.

1Kor 15,7; J 7,5

20. A to, co wam piszę, oto oświadczam przed obliczem Boga, że nie kłamie.

21. Potem poszedłem w okolice Syrii i Cylicji; 22. A nie byłem znany osobieści^{*} zborom Judei w Chrystusie;

^{*}dost.: obliczem

23. A oni jedynie słyszeli, że ten, który nas wcześniej prześladował, teraz głosi jako dobrą nowinę, tę^{*} wiarę, którą wcześniej niszczył.

1Kor 15,8; 1Tm 1,13

24. I chwalił Boga z mojego powodu^{*}.

^{*}lub: oddawali chwałę przeze mnie Bogu

2 Potem, po czternastu latach wstąpiłem ponownie do Jerozolimy z Barnabą, biorąc ze sobą także Tytusa.

Dz 15,1-2; 2Kor 8,16

2. A wstąpiłem^{*} tam w związku z objawieniem^{**} i przedstawiłem im Ewangelię, którą głoszę między poganami, na osobności na-

tomiał *ty* cieszącym się poważaniem^{***}, aby się czasem *nie okazało*, że biegnę lub biegłem na próżno.

^{2Tm 2,8; Flp 2,16}

^{*por. Dz 9,32; **por. Obj 12,1; ***idiom: uważających się być czymś}

3. Ale nawet Tytus, *który był* z mną, będący Grekiem, nie został zmuszony *by dać* się obrzezać^{*}, ^{*dost.: zostać obrzezanym Dz 15,24; 16,3}

4. Pomimo^{*} wprowadzenia potajemnie fałszywych braci, którzy wkradli się by wyspiegować^{**} naszą wolność, którą mamy w Chrystusie Jezusie, aby nas zniewolić; ^{2Kor 11,13}

^{*gr: dia - przez, ze względu, jako przyczyna rzeczy, *de - zaś, natomiast, lecz; **lub: badać, dowiadując się dokładnie}

5. Tym ani na chwilę^{*} nie ustąpiliśmy i nie poddał się, aby prawda Ewangelii przetrwała ze względu *na* was. ^{*dost.: na godzinę}

6. A ci, którzy uważają^{*} się za kogoś – jakimi niegdyś byli, nie czyni mi to różnicy^{**}; Bóg nie ma względu na osobę^{***} – ci, cieszący się poważaniem^{*}, nic *na* mnie dodatkowo nie nałożyli^{****}. ^{*por. w 2**; **lub: nie ma dla mnie żadnego znaczenia; ***idiom: nie patrzy na oblicze człowieka Dz 10,34; ****gr: prostanatithemi - dodatkowo nałożyć coś, dodać Ga 2,2}

7. Raczej przeciwnie, widząc, że jest mi powierzona Ewangelia *dla* nieobrzezanych, jak Piotrowi *dla* obrzezanych, ^{Dz 15,12; Rz 11,13}

8. Ten bowiem, który przez Piotra^{*} działał skutecznie w apostołstwie *dla* obrzezanych, działał skutecznie^{**} i we mnie wobec pogan, ^{*dost.: w Piotrze; **gr: energo - skutecznie działająca moc}

9. I gdy poznali daną mi łaskę, Jakub i Kefas^{*}, i Jan, uważani za filary, podali mi i Barnabie prawicę wspólnoty, abyśmy *szli* do pogan, a oni do obrzezanych; ^{Mt 16,18}

^{*aram. imię Piotra - kamyk, fragment skały - por. J 1,42}

10. Tylko żebyśmy pamiętali o ubogich, to też gorliwie starałem się to właśnie^{*} czynić.

^{*dost.: to samo}

^{Dz 11,19-26}

11. A gdy przyszedł Piotr do Antiochii, wystąpiłem przeciwko niemu otwarcie^{*}, gdyż był winny. ^{*dost.: w twarz}

12. Albowiem przed przyjściem niektórych^{*} od Jakuba, jadaliśmy z poganami; a gdy przyszli, usował się i odłączał, bojąc się tych z obrzezania. ^{*gr: tis - pewien, jakiś, ktoś}

13. A razem z nim obłudni byli i pozostali Żydzi, tak że i Barnaba dał się uwieść^{*} ich obłudzie. ^{*lub: uprowadzić, odwieść razem, 1Kor 15,33; dać się uwieść rzeczom niskim Ef 4,14; Hbr 13,9}

14. Ale gdy zobaczyłem, że nie kroczą prosto zgodnie z prawdą Ewangelii, powiedziałam

łemu Piotrowi wobec wszystkich: Jeżeli ty, będąc Żydem, żyjesz po pogańsku, a nie po żydowsku^{*}, dlaczego przymuszasz^{**} pogan żyć po żydowsku? ^{*lub: na sposób Judejczyków Rz 14,14}

^{*gr: anakadzo - czynić koniecznym, wymagać, zmuszać}
15. *My jesteśmy* z natury^{*} Żydami, a nie grzesznikami z pogan. ^{*gr: fysis - por. Rz 2,27*}

16. Wiedząc, że człowiek nie zostaje uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa^{*}, ale tylko^{**} przez wiarę^{***} Jezusa Chrystusa, i my uwierzyliśmy w Jezusa Chrystusa, abyśmy zostali uznani za sprawiedliwych z wiary w Chrystusa, a nie z uczynków Prawa^{*}, dlatego że nikt^{****} nie będzie uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa^{*}. ^{*por. Rz 2,12* **gr: can me - jeśli nie; ****dost.: żadne ciało Rz 3,19; Ga 3,10 ***gr: dia pisteos Iesou - jako genitivus subiectivus - czyli wiara Jezusa lub wierność Jezusa - por. w 20** Rz 3,22, Flp 3,19}

17. Natomiast jeśli, szukając *tego* by zostać uznanymi za sprawiedliwych w Chrystusie, sami okazaliśmy się grzesznikami, to czy Chrystus jest sługą grzechu? Z pewnością nie^{*}. ^{*aram. idiom: porzućmy tę myśl Rz 6,1}

18. Albowiem jeśli to, co zburzyłem, ponownie buduję, to samego siebie czynię^{*} przestępcą. ^{1Kor 8,11; Rz 6,15; Ga 5,11}

^{*dost.: stać razem, łączyć się z czymś, ustalać, dawać dowody}

19. Bo ja z powodu Prawa^{*}, umarłem *dla* Prawa^{*}, abym żył *dla* Boga^{**}. ^{*dost.: Prawu - Rz 2,12*}

20. Z Chrystusem jestem przybyty do krzyża^{*} i żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus; a to, że teraz żyję w ciele, żyję w wierze Syna^{**} Bożego, który mnie umiłował i wydał samego siebie za mnie. ^{Mt 20,28; Rz 6,8; Ga 6,14}

^{*lub: jestem współukrzyżowany - czas teraż; wyunik - z czasu przesz.}

^{*gr: en pistei zo te tou pisteos huiou - jako gen. subiectivus - wierze Syna Bożego, lub gen. obiectivus - dzięki wierze w}
21. Nie odrzucam^{*} łaski Bożej; bo jeśli przez Prawo^{*} jest sprawiedliwość^{**}, wtedy Chrystus umarł na próżno. ^{*por. - Rz 2,12* Iz 49,4; Jr 8,8}

^{*lub: nie lekceważę, nie unieważniam; **usprawiedliwienie}

3 O nierozumni Galacjanie! Kto was zaczarował^{*}, abyście nie byli posłuszni prawdzie, *was*, którym przed oczami Jezus Chrystus wcześniej był opisany, *jako* używany pośród was? ^{Ga 3,3; Mt 7,26; Ef 3,8}

^{*gr: baskaimo - idiom: zle oko - rzucić urok, zaczarować}

2. Tego tylko chciałbym się od was dowiedzieć: Czy z uczynków Prawa otrzymaliście^{*} Ducha, czy ze słuchania z wiarą^{**}? ^{Ga 3,5,14; *lub: wzięliście; **dost.: słuchania wiary Dz 11,15-18; Ef 1,13}

3. Czy tak nierozumni jesteście? Rozpoczęliście w Duchu^{*}, teraz ciałem *chcecie* konczyć? ^{*lub: Duchem} Hbr 7,19,25; 9,9; Łk 6,40; 2Kor 13,11

4. Czy tak wiele wycierpiełście na próżno^{**}? Jeśli rzeczywiście – *to na próżno!* Ez 18,24; ^{*gr: eike - bez powodu, bez celu, nieistotnie} 2P 2,20

5. Ten więc, który was zaopatruje w Ducha i *Ten* działający z mocą^{*} wśród was, czy z uczynków Prawa^{**} to czyni, czy ze słuchania z wiara^{***}? ^{*lub: czyniący cuda - Lmn.} 2Kor 3,8; ^{**por: Rz 2,12^{*}, ***dost.: słuchania wiary} Dz 5,12; Hbr 2,4

6. Tak jak Abraham uwierzył Bogu i zostało mu *to* poczytane^{*} ku uznaniu za sprawiedliwego^{**}. Rdz 15,6; Rz 4,3,6.11.22.24; Jk 2,23

^{*gr: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę}
^{**lub: poczytano mu za sprawiedliwość}

7. Wiedźcie zatem, że ci, którzy są z wiary, *ci* są synami Abrahama.

8. A Pismo przewidziało^{*}, że Bóg z wiary uznaje za sprawiedliwych pogan^{**}; wcześniej ogłosiło tę dobrą nowinę Abrahamowi: W tobie będą błogosławione wszystkie narody^{**}. ^{*lub: wiedzieć wcześniej, mieć przed swoimi oczami}
^{**gr: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi} Rz 9,30
^{**gr: 12,3 hebr.: mispahał - naród, lud, klan, bractwo w odróżn. od hebr.: goim - narody - będącego ekwiwalent - ethnos}

9. Tak, że ci, którzy są z wiary, są błogosławieni z wierzącym^{*} Abrahamem. ^{*lub: wiernym}

10. Wszyscy^{*} bowiem, którzy są z uczynków Prawa^{**}, są pod przekleństwem^{***}, bo napisano: Przeklęty każdy, kto nie trwa we wszystkich *przepisach*, które są zapisane w zwoju Prawa^{**}, aby je uczynił. ^{*dost.: ilu, jak wiele}
^{**por: Rz 2,12^{*}, ***lub: złorzeczenie, klątwa} Pwt 11,26; Jk 2,9

11. Ale to, że przez^{*} Prawo^{**} nikt przed Bogiem nie jest uznawany za sprawiedliwego jest oczywiste^{***}, gdyż: Sprawiedliwy z wiary żyć będzie. ^{*dost.: w (Prawie)} Kpl 18,5; Kaz 7,20; Ha 2,4
^{**por: Rz 2,12^{*}, ***gr: delos - jasny, oczywisty, widoczny}

12. Lecz Prawo nie jest z wiary, lecz człowiek, który je wykonał, będzie żyć przez nie.

13. Chrystus odkupił nas od przekleństwa Prawa, stając się za nas przekleństwem, bo w nim jest napisane: Przeklęty każdy, kto wisi na drzewie,
Pwt 21,23; Rz 3,24; Kol 1,14

14. Aby błogosławieństwo Abrahama stało się w Chrystusie Jezusie *udziałem* pogan^{*}, abyśmy obietnicę Ducha otrzymali^{**} przez wiarę. ^{*por: w 8^{**}, **lub: wzięli - gr: lambano - Dz 8,17^{*}}

15. Bracia! Po ludzku^{*} mówię: Przecież i potwierdzonego przymierza *zawartego* przez

ludzi nikt nie odrzuca ani *niczego* nie dając. ^{*dost.: na uzór człowieka} Hbr 9,17

16. Abrahamowi natomiast i jego potomkowi^{*} zostały ogłoszone obietnice. Nie mów: I potomkom, jak o wielu, ale jak o jednym: I twojemu potomkowi^{*} – którym jest Chrystus. ^{*lub: nasieniu} Rdz 13,15; 17,17; 22,18; 26,3-4

17. To więc mówię, że przymierza potwierdzonego wcześniej przez Boga w Chrystusie, nie unieważniło Prawo, które nastąpiło po czterystu trzydziestu latach, *tak by* uznać obietnicę za nieważną^{*}. Wj 12,40; Iz 14,27; Hl 40,8
^{gr: katargeo - pozbawić znaczenia, unieważnić - 1Kor 1,28^{**}}

18. Albowiem jeśli z Prawa jest dziedziczenie^{*}, *to* już nie z obietnicy; lecz Abrahamowi darował *je* Bóg przez obietnicę. Ps 105,6;
^{*gr: kleronomia - dziedzictwo, spadek} Rz 4,13; Rdz 22,16

19. Czym więc jest Prawo? Z powodu przepiętwa zostało dodane, dopóki nie przyjdzie potomek^{*}, któremu *dana jest* obietnica; *co* zostało zarządzane przez aniołów ręką^{**} pośrednika. ^{*por: w 16^{*}, **dost.: w ręku} Ga 3,23; Rz 3,19-23

20. A pośrednik nie występuje przy jednej *stronie*^{*}, a Bóg jest jeden. Hl 9,23; Dz 12,10

^{*dost.: a pośrednik nie jest (dla) jednego}

21. Czy więc Prawo jest przeciwne^{*} obietnicom Boga? Z pewnością nie^{**}. Gdyby bowiem dane było Prawo, które mogłoby przywrócić do życia^{***}, prawdziwie z Prawa byłoby uznanie za sprawiedliwych. Mt 5,17; Rz 3,31

^{*gr: kata - przeciw - o kierunku, w dół, według, wzdłuż}
^{**aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2^{*}, **lub: ożywić}

22. Ale Pismo zamknęło^{*} wszystko pod grzechem, aby obietnica z wiary Jezusa^{**} Chrystusa była dana *ty*m, którzy są wierzącymi. ^{*gr: synkleio - współwziąć, łapać, osaczyć, okrążyć}

^{**gr: ek pisteou Isou - z wiary Jezusa - por: Ga 2,16^{**}}

23. A przed przyjściem wiary, byliśmy strzeżeni^{*} pod Prawem, razem zamknięci *aż* do przyjścia wiary, która miała zostać objawiona. ^{*gr: fraureo - stać na straży, być pod kontrolą, chronić}

24. Tak więc Prawo było naszym wychowawcą^{*} do Chrystusa, abyśmy z wiary zostali uznani za sprawiedliwych. Dz 13,38

^{*gr: paidagogos - niewolnik nadzorujący rozwój dziecka}
25. Ale gdy przyszła wiara, już nie jesteśmy poddani wychowawcy.

26. Wszyscy bowiem jesteście synami^{*} Boga przez wiarę w Chrystusa Jezusa. Ef 1,5;

^{*gr: hyios - syn, jako reprezentant ojca} J 1,12; Rz 8,16

27. Albowiem ilu *z* was zostało ochrzczo-

nych* w Chrystusa, w Chrystusa się przyoblekliście.

Rz 6,3; 1Kor 12,13; Kol 2,10

gr: baptizo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. Mt 3,11

28. I nie ma Żyda ani Greka; nie ma niewolnika ani wolnego; nie ma mężczyzny* ani kobiety*; albowiem wy wszyscy jednym jesteście w Chrystusie Jezusie.

Kol 3,11;

*dost.: tego, co męskie; **tego, co żeńskie Ga 5,6; 1Kor 7,9

29. A jeśli wy należycie do Chrystusa, wtedy jesteście potomstwem* Abrahama, a zgodnie z obietnicą dziedzicami.

Ga 5,24; 2Kor 10,7;

*lub: nasieniem - liczba poj. 1Kor 5,23; Hbr 11,18

4 Mówię więc: Tyle czasu ile dziedzic jest małym dzieckiem*, niczym nie różni się od niewolnika, chociaż jest panem wszystkiego; *gr: nepios - dziecko do 4 lat; **lub: nie przewyższa

2. Ale podlega* opiekunom i zarządcom**, aż do czasu ustalonego przez ojca.

Mt 11,28;

*dost.: jest pod; **gr: oikonomos - Łk 12,43* Kol 2,8; Dz 15,10

3. Tak też i my, gdy byliśmy małymi dziećmi, byliśmy zniewoleni przez* elementarne zasady* tego świata. *dost.: pod - jak w u. 2*

**gr: stoicheion - element zasady, ciąg liter; pierwiastek, żywioł

4. Lecz gdy przyszło wypełnienie czasu, posłał Bóg swojego Syna, który narodził* się z kobiety i narodził* się pod Prawem,

*gr: ginomai - stać się, narodzić się, być, zaistnieć Ef 1,10

5. Aby wykupić tych, którzy byli pod Prawem, abyśmy dostąpili usynowienia*.

*lub: przysposobienia za synów Dz 20,28; Ef 1,5; Tt 2,14; Rz 8,23

6. A ponieważ jesteście synami, dlatego Bóg posłał do serc waszych Ducha swojego Syna, wołającego*: Abba*, Tato!

Łk 11,3; 1P 1,11; Rz 8,15

*lub: krzyżać, mówić domowym głosem; **por. Mk 14,36*

7. Tak więc już nie jesteście niewolnikiem, lecz synem; a jeżeli synem, to i dziedzicem* Boga przy Chrystusie.

Jr 31,33; Ps 16,5; Rz 8,17

*gr: kleronomos - prawny spadkobierca, dziedzic

8. Ale wtedy, prawdziwie nie znając Boga, staliście się niewolnikami tych, którzy z natury nie są bogami.

1Tes 1,9; J 1,10; Dz 17,30

9. Ale teraz, gdy poznaliście Boga, a raczej gdy zostaliście poznani przez Boga, czemu ponownie zwracacie do słabych i nędznych* elementarnych zasad* tego świata, którym ponownie, tak jak na początku, chcecie oddać się w niewolę?

Mt 11,27; 2Tm 2,19

*gr: ptochos - skrajny nędzarak, żebrak, ubóstwo; **por. u. 3**

10. Pilnujcie* dni i miesiące, i pór roku, i lat.

*lub: zachowujecie, przestrzegacie Kol 2,16

11. Boję się o was, czy czasem* nie trudziłem* się dla was na próżno.

1Kor 15,58

*lub: czy w jakiś sposób; **gr: kopiao - pracować ciężko, mazać

12. Proszę* was, bracia, stawajcie się tacy jak ja, gdyż i ja jestem jak wy. W niczym mnie nie skrzywdziliście*.

2Kor 2,5; Dz 21,21

*lub: zanosić błagania, modlić się; **czynić źle, szkodzić

13. Wiecie bowiem, że po raz pierwszy ogłosiłem wam Ewangelię na skutek słabości* ciała; *gr: astheneia - kruchosć, słabość, choroba 2Kor 12,7

14. A próbą* moją, w moim ciele, nie wzgardziliście, ani mnie nie odrzuciliście*, ale przyjeśliście mnie jak posłańca** Bożego, jak Chrystusa Jezusa.

1Sm 29,9; Ps 119,141; Za 12,8;

*lub: próby; **dost.: wypluć - metafora odrzucenia MI 2,7;

**gr: angelos - posłaniec, zwiastun, anioł 1Tes 4,8

15. Kto więc był waszym szczęściem? Albowiem świadczył wam, że gdyby to było możliwe, wypuliłbyście swoje oczy i mi je oddali.

16. A tak, czy stałem się waszym nieprzyjacielem* mówiąc wam prawdę?

1 Kł 18,7; J 8,45

*gr: echthros - nienawidzić, budzić wstręt i niechęć, wróg

17. Zabiegają* o was, nie ku temu, co dobre, bo chcą was odłączyć, abyście uwy o nich zabiegali*.

*lub: współzawodniczyć, pożądać zażdrośnie

18. A dobrze jest zawsze zabiegać o to, co dobre, a nie tylko wtedy, gdy jestem wśród was obecny.

Iz 59,17; Tt 2,14; Obj 3,19

19. Dzieciatka* moje, które znowu w bólach rodzą, dopóki Chrystus nie będzie ukształtowany* w was!

1Tm 1,2; Tt 1,4; 1J 2,1

*gr: tekniom - dzieciątka, czuła forma zwracania się do uczniów

**gr: morfoo - kształtować, tworzyć, przyjmować postać

20. Chciałbym teraz być obecnym przy was i odmienić mój głos, ponieważ jestem zakłopotany* co do was.

1Tes 2,17; 2Kor 7,5

*lub: wątpić, być przypartym do muru, nie wiedzieć co robić

21. Powiedzieć* mi wy, którzy chcecie być pod Prawem*, czy nie słuchacie tego Prawa?

*dost.: mówicie mi; **por. Rz 2,12*

22. Albowiem jest napisane, że Abraham miał dwóch synów, jednego z niewolnicy, a drugiego z wolnej.

Rz 16,15; 17,15; Ga 3,10

23. A ten jednakże, który był z niewolnicy*, jest zrodzony zgodnie z wolą* ciała, ten natomiast z wolnej, ze względu na obietnicę.

*gr: paidiske - służąca, młoda niewolnica, dziewczynka

24. To* jest znaczenie obrazowe*; są to bowiem dwa przymierza; jedno z góry Synaj, które istotnie rodzi w niewolę; jest nim Hagar.

*gr: atina - które - Lmn. Hbr 8,6-13; 10,16; 12,24

**gr: allegoreo - mówić w przenośni, alegorycznie, obrazowo

25. Hagar bowiem jest *to* góra Synaj w Arabii, a odpowiada* dzisiejszej Jerozolimie; bo jest w niewoli** ze swoimi dziećmi.

**lub: stoi w jednym szeregu; **dosl.: jest niewolnikiem*

26. Lecz górna Jerozolima jest wolna i ona jest matką nas wszystkich. Ga 3,29; Rz 9,8

27. Albowiem jest napisane: Rozraduj się* nieplodna, ty, która nie rodzisz; wydaj okrzyk i zawołaj, ty, która nie rodzisz w bólach; bo samotna ma więcej dzieci, niż ta, która ma męża. **dosl.: zostań rozradowaną* Ps 113,9; Iz 54,1

28. My natomiast, bracia, jesteśmy dziećmi obietnicy na podobieństwo Izaaka.

29. Lecz tak, jak wtedy ten, który został zrodzony według ciała, prześladował tego, *który został zrodzony* według Ducha, tak i teraz.

30. Ale co mówi Pismo? Wyrzuć* niewolnicę i jej syna; bo na pewno nie będzie dziedziczyć** syn niewolnicy z synem wolnej. Rz 4,3

**gr: ekballo - wypchnąć, wypędzić; zmusić do odejścia, odesłać*
***tu: czas przeszły dok. tryb przypuszczający - odziedziczyłby*
Rz 21,12; J 8,36; Hbr 2,15

5 Stójcie więc w wolności*, do *której* nas wyzwolił Chrystus i nie poddawajcie się ponownie *pod jarzmo*** niewoli. Rz 8,21; 1P 2,16

**gr: eleutheria - wolność wyboru, postępowania, swoboda*
***gr: zygos - jarzmo dla zwierząt, w przenośni: brzemień, ciężar*

2. Oto ja, Paweł, mówię wam: Jeśli dajecie się obrezać, Chrystus wam nic nie pomoże*.

**lub: wspierać, być przydatnym, przynieść korzyść* Dz 15,1

3. A świadczę ponownie każdemu człowiekowi, który daje się obrezać, że jest zobowiązany wykonać całe Prawo*. **por. Rz 2,12**

4. Zostaliście odłączeni* od** Chrystusa *wy wszyscy*, którzy w Prawie uznajecie*** się za sprawiedliwych; wypadliście z łaski.

**gr: katargeo - unieważnić, stracić na znaczeniu, zniszczyć, być bezczynnym, tu możliwe odłączenie się; **lub: z dala*
***lub: zostaliście uznani za ... , uznawani jesteście za ...*

5. My bowiem w duchu* z wiary, oczekujemy** nadziei sprawiedliwości. Ps 25,5; Tt 3,7;

**lub: Duchem, w Duchu; **czekać na coś żarliwie* Ef 2,18

6. Bo w Chrystusie Jezusie ani obreżanie nic nie znaczy*, ani nieobreżanie, ale wiara działająca** przez miłość. Ga 6,15; Ef 1,15; 3,17

**dosl.: nie jest silne; **gr: ενεργω - skutecznie działająca moc*

7. Bieglście dobrze*; kto wam przeszkodził, abyście nie byli posłusznymi** prawdzie?

**gr: kalos - pięknie, szlachetnie, dobrze* Mt 13,21;

***lub: dać się przekonać prawdzie* 1Kor 9,24; Hbr 12,1

8. To namawianie* nie jest od Tego, który was powołuje.

Gal 1,6; 3,1

**gr: peismono - perswazja, podstępne namawianie*

9. Mała *ilość* zakwasu całe ciasto zakwasza.

Mt 16,7; Lk 12,1; 1Kor 5,6

10. Ja jestem co do was przekonywany* w Panu, że nie będziecie myśleć inaczej; a ten, który was niepokoi**, poniesie karę***, kimkolwiek by był. **lub: ufam* 2Kor 1,15; 2Tes 3,4

***lub: trwożyć, wzburzać, dręczyć; ***zostanie osadzony*

11. A ja, bracia, jeśli jeszcze głosem obreżania, dlaczego nadal jestem prześladowany? Zatem straciło znaczenie* zgorzenie** krzyża. **por. w 4**; ***lub: skandal* Ga 6,12; Rz 9,32; Dz 16,3

12. Obv odciął sobie* ci, którzy was podburzają*. **domysl.: ironicznie o zmuszających do obreżania*
***gr: anastatao - wzniecić zamieszki, urząwać, wzburzyć*

13. Bo wy do wolności zostaliście powołani*, bracia; tylko ta wolność *niech* nie będzie *zachętą* ku pobudzaniu** ciała, ale ze względu na miłość służcie*** jedni drugim. J 8,32

**gr: kaleo - wezwani; **gr: aforme - pobudzić przez wysiłek, bodzić, sposobność; ***lub: bądźcie niewolnikami*

14. Całe bowiem Prawo jest wypełnione* w jednym nakazie**, w tym: Będiesz miłował swojego*** bliźniego, jak samego siebie.

**gr: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistnić*

***dosl.: w słowie; ***twojego* Kpl 19,18; Mt 7,12; 22,39-40

15. Ale jeśli jedni drugich *kąsacie** i *pożracie*, patrzcie, abyście jedni przez drugich nie zostali strawieni*. Jk 3,13

**gr: dakno - gryźć zębami, metaf.: czynić wyrzuty, dręczyć*

***gr: analisko - trawić, zużywać, trwonić pieniądze, niszczyć*

16. Mówię więc: Duchem postępujcie*, a pozażądliwość** ciała z pewnością*** nie wykonać. **lub: w duchu żyć; **usilnych pragnień* 2Kor 5,7

****gr: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*

17. Ciało bowiem *pożąda** przeciwko Duchowi, a Duch przeciwko ciału; a te są sobie przeciwne, abyście nie to, co** chcecie, czynili. **lub: usilnie pragnię; **dosl.: cokolwiek* Rz 7,22

18. Jeśli więc przez Ducha dajecie się prowadzić*, nie jesteście pod Prawem.

**lub: jeśli więc (przez) Ducha jesteście prowadzeni*

19. Jawne* są natomiast *czyny*** ciała, którymi są: cudzołóstwo, nierząd, nieczystość, rozpusta, Wj 20,14; Ez 16,32; Kol 3,5; 1Tm 1,9

**lub: widoczne, publicznie jawne; **gr: ergon - dzieło, wymyk*

20. Bałwochwalstwo*, czary, nieprzyjaźnie, kłótnie, zazdrość, wybuchy gniewu, intrygi**, poróżnienia***, rozlamy****, 2Krn 33,6

**gr: eidololatria - kult, służba fałszywym bożkom*

***lub: współzawodnictwo, ambicje; ***podziały; ****herezje*

21. Zawisać, zabójstwa, pijaństwo, hulanki i tym podobne, o których zapowiadałem, jak i przedtem zapowiedziałem, że ci, którzy te rzeczy czynią, Królestwa Bożego nie odziedziczą.

1Kor 6,9; 15,50; Ef 5,5

22. Natomiast owocem* Ducha** jest: miłość, radość***, pokój, cierpliwość, uprzejmość, dobroć****, wiara*****

J 15,1-5,16; 1Kor 13,1-13

*gr: karpos - owoc, plon - tu: w l. poj. - czynny ciała w l. mn.

**lub: ducha; ***lub: zadowolenie; ****prawość serca i życia

*****gr: pistis - wiara, zauważ, wierność

23. Łagodność, opanowanie*. Prawo nie jest przeciwko takim.

2P 1,6; Dz 24,25

*gr: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami

24. Ci więc, którzy są własnością* Chrystusa, ukrzyżowali swoje ciało wraz z namiętnościami* i pożądliwościami**.

Rz 8,15; 13,14;

*lub: doznaniami; **usilnymi pragnieniami

IP 2,11

25. Jeśli żyjemy w Duchu*, Duchowi* się podporządkowujemy**.

2Kor 3,6; Rz 8,4; 1P 4,6

*lub: dla ducha, duchem; **dost.: iść w szeregu, kroczyć za

26. Nie stawajmy się chciwi próżnej chwały, jedni drugich prowokując*, jedni drugim zadroszcząc**.

*lub: drażniąc; **być zazdriwym

6 Bracia! Jeśli człowiek zostanie przyłapany na jakimś upadku, wy, jako duchowi, napraviajcie* takiego w duchu łagodności, przylgając się uważnie sobie, abyś i ty nie został poddany próbie**.

Jk 5,16; 1Kor 10,12

*gr: katartidzo - określ. med. - uczynić sprawnym, wzmocnić, naprawić złamanie lub wyposażać, uczynić doskonałym

**gr: peiradzo - być kuszonym, doświadczanym, próbowanym

2. Jedni drugich brzemiona* noście**, a tak wypełnijcie Prawo Chrystusa.

Wj 23,4; Rz 15,1

*gr: baros - ciężar, kłopot; **gr: bastadzo - podnieść rękami

3. Albowiem jeśli ktoś uważa, że jest kimś*, będąc nikim**, ten zwodzi w myśleniu*** samego siebie.

Łk 18,11; Rz 12,3; Prz 25,14

*lub: czymś - gr: tes - kimś, czymś; **lub: niczym - gr: medeis

***gr: frenapatao - zwodzić czyjś umysł, oszukiwać kogoś

4. Ale każdy niech sam bada* swoje dzieło**, a wtedy będzie miał chlubę*** jedynie w sobie samym, a nie w innym****.

Prz 14,14; 2Kor 1,12

*lub: doświadcza siebie; **gr: eryon - czyn, dzieło tu: w l. poj.

***gr: kauchema - por: Flp 1,26; ****lub: drugim

5. Albowiem każdy swój własny ciężar* poniesie.

*gr: fortion - ciężar, obowiązek

Rz 2,6; 14,12

6. A ten, który jest nauczany o Słowie, niech ma wspólnotę* wszelkiego dobra z tym, który go naucza.

Rz 15,27; 1Kor 9,9; 1Tm 5,17

*gr: koinonia - mieć lub czynić wspólnie, dzielić się, brać udział, być uczestnikiem, łącząc się, mieć wspólnotę

7. Nie dajcie się wprowadzić w błąd*. Bóg nie daje się z siebie naśmiewać**;

albowiem cokolwiek by człowiek siał, to też*** będzie żął.

*gr: planao - zwieść, błąkać, prowadzić na manowce

**gr: mykteridzo - krzywić nos, szydzić z kogoś, traktować z lekceważeniem, gardzić, wyśmiewać; ***dost.: i

1Kor 6,9

8. Bo kto sieje dla swojego ciała*, z ciała żał będzie skażenie**;

ale kto sieje dla ducha**

żał będzie życie wieczne.

*lub: w ciało; **zepsucie, rozkład materii; ***w ducha

9. A nie zniechęajmy* się czyniąc dobro; albowiem w swoim czasie będziemy żąć nie-znużeni**.

1Kor 15,58; 2Tes 3,13; Hbr 12,3

*lub: nie upadajmy na duchu; **nieustrudzeni, nieostabieni

10. Zatem więc, dopóki mamy czas, czynmy dobro* względem wszystkich, a najwięcej względem domowników w wierze.

*gr: agathos - dobry, prawy, czcigodny

1Tm 2,1; 1Tes 5,15

11. Popatrzcie, jak wielkimi literami napisałem wam swoją ręką.

12. Ci wszyscy*, którzy chcą się podobać w ciełe**, ci zmuszają*** was, abyście byli obrzezani jedynie *po to*, aby nie byli przesładowani z powodu krzyża Chrystusa.

*dost.: iłu; **gr: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura; ***gr: anakadzo - wymuszać, skłaniać, wymagać

13. Albowiem ci, którzy są obrzezani, sami nie zachowują Prawa, ale chcą, abyście byli obrzezani, aby chlubić* się z waszego ciała.

gr: kauchaomai - chwalić, przechrwać się, chlubić - Flp 1,26

14. *Co do* mnie natomiast, oby się tak nie stało, abym się chlubił, chyba tylko w krzyżu Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez którego dla mnie świat* jest ukrzyżowany, a ja dla świata**.

Flp 3,8; 1Kor 2,2

*gr: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszechświat, porządek świata wroggi Boga

15. Albowiem w Chrystusie Jezusie ani obrzezanie nie jest ważne*, ani nieobrzezanie, ale nowe stworzenie.

2Kor 5,17;

*dost.: nie jest czymś silnym

Ef 4,24; Kol 3,10

16. A wszyscy ci, którzy według tego wzoru* będą kroczyć** – nad nami pokój i miłosierdzie, i nad Izraelem Boga.

Ps 125,4; Flp 3,16

*lub: kanon, zasada, przymiar; **dost.: iść w szeregu - Ga 5,25**

17. Odtąd* niech mi nikt nie dodaje trudu; ja bowiem piętna** Pana Jezusa noszę na swoim ciełe.

*lub: na koniec

2Kor 4,10; Kol 1,24

*gr: stigmata - wytatuowany lub wypalony na skórze znak

18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z duchem* waszym, bracia. Amen.

*gr: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr; ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka

List apostoła Pawła do Efezjan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, do świętych, którzy są w Efezie i wiernych** w Chrystusie Jezusie.

gr: dia - por: 1Kor 1,1; **lub: godnych zaufania, wierzących

2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.

3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, *Ten*, który nas pobłogosławił* wszelkim duchowym błogosławieństwem* niebios w Chrystusie.

2Kor 11,31;
gr: eulogeo - wystawiany - por: Mt 14,19 IP 1,3; Ef 2,6; 3,10

4. Tak jak i wybrał* nas dla siebie* w Nim przed założeniem świata, abymy byli święci i nienaganni** przed Nim w miłości***

*lub: wybrał sobie; **bez zarzutu Ps 135,4; J 10,16; 17,24;
***lub: W miłości przeznaczył nas ... IP 1,20; Obj 13,8

5. Przeznaczył* nas *dla siebie* do usynowienia przez Jezusa Chrystusa, według upodobania swojej woli,

Rz 8,29; IP 1,2
*gr: proorizo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu

6. Ku chwale sławy* swojej łaski, którą obdarzył* nas w Umilowanym.

Iz 43,21; Jr 33,9;
*lub: uznania; **lub: napełnił łaską Lk 1,28

7. W Nim mamy odkupienie przez Jego krew, odpuszczenie* upadków według bogactwa Jego łaski, *lub: uwolnienie, wyzwolenie

Dz 20,28; 26,18

8. Którą hojnie* nas obdarzył we wszelkiej mądrości i roztropności.

Iz 52,13; Rz 5,5
*gr: perisseuo - być obficie zaopatrzonym, mieć ponad miarę

9. Oznajmiając* nam tajemnicę swojej woli według swego upodobania, które powziął w Nim,

Ef 3,4; 6,19; Rz 16,25; 1Kor 15,51
*gr: gnoρίζo - dać poznać, oznajmić, posiadać grunt, wiedzę

10. *Aby w akcie zarządzenia** pełni czasów, w Chrystusie jako głowie, w jedno zgromadzić wszystko, zarówno to co w niebiosach, *jak i na ziemi*, w Nim,

Kol 3,11; Dz 3,19; Obj 7,4
*gr: oikonomia - zarządzanie domem, plan, nadzór

11. W którym też jesteśmy wybrani do dziedzictwa, *my*, którzy zostaliśmy przeznaczeni* według postanowienia** Tego, który sprawia wszystko według decyzji*** swojej woli,

*gr: proorizo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu

gr: protes - postanowić coś wcześniej, plan - por: 2Tm 3,10

***gr: boul - rada, zamysł, wola, plan, postanowienie

12. Abyśmy istnieli ku chwale sławy* Jego, *my*, którzy *już wcześniej*** położyliśmy*** swoją nadzieję w Chrystusie. *lub: uznania; ***opartymy

**gr: proelpido - być pierwszym w nadziei, mieć ją wcześniej

13. W Nim i wy usłyszeliście słowo prawdy, Ewangelię o zbawieniu waszym, w Nim* też uwierzyliście i zostaliście zapieczętowani Duchem obietnicy – Świętym**

Rz 1,16; Ef 4,30
*gr: en hos - w Nim, dot. Chrystusa, lub w nie- logos jest w rodz. m.

**lub: Świętym Duchem obietnicy lub ...obietnicy tym Świętym

14. Który jest poręką* naszego dziedzictwa dla odkupienia nabytej własności**

dla chwały sławy*** Jego.

2Kor 5,5; Lk 21,28; Rz 8,23
*gr: arrabon - przedsmak, zadatek; **tego, co nabyte; ***uznania

15. Dlatego i ja, gdy usłyszałem o wierze* waszej w Panu Jezusie i o miłości do wszystkich świętych**

*lub: wierności; **gr: hagios - Hbr 13,24**

16. Nie przestaję dziękować za was, wspominając* o was w moich modlitwach,

Rz 1,9;
*dosł.: czyniąc uzmianki Kol 1,3; 1Tes 5,17

17. Aby Bóg Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec chwały, dał wam Ducha* mądrości i objawienia w dogłębnym poznanii** Jego,

*lub: ducha; **gr: epignosis - dokładne, pełne poznanie

18. *I oświecone oczy waszego umysłu**, abyście wiedzieli jaka jest nadzieja Jego powołania i jakie jest bogactwo chwały dziedzictwa Jego w** świętych,

*msz Byz: serca; **lub: wśród

19. *I jak przeogromną jest wielkość Jego mocy wobec nas, którzy* wierzymy zgodnie z działaniem potęgi siły Jego,

20. Którą działał w Chrystusie, gdy wzbudził* Go z martwych i posadził po swojej prawicy w niebiosach,

*lub: wzbudziwszy Dz 4,12; Flp 2,9

21. Wyżej nad wszelkie zwierzechności i władze, i moce, i panowania, i wszelkie imię jakie może być wymieniane, nie tylko w tym wieku, ale i w tym nadchodzącym;

Kol 2,10

22. *I wszystko* poddał pod Jego stopy, a Jego dał* jako głowę ponad wszystkim Kościołowi,

*lub: darował, wyznaczył, ustanowił Ef 4,15; Kol 1,18

23. Który jest Jego ciałem i pełnią Tego, który sam wszystko we wszystkich* napełnia* *sobą*.

*lub: wszystkim; **wypełnia Ef 5,23

2 A was, będących martwymi w upadkach i grzechach,

Kol 2,13; Mt 8,22; Łk 15,24

2. W których niegdyś żyłście* zgodnie z dobrą* tego świata, według przywódcy*** mającego władzę w powietrzu, ducha, który teraz działa w synach opornych****

Ef 5,6; Kol 3,6

u 3; **gr: aion - wiek, epoka - Hbr 1,2***; ***gr: archon - por. Rz 13,3; ****gr: apeitheia - uporczywy opór; bunt, nieposłuszeństwo

3. Wśród nich i my wszyscy żyliśmy* niegdyś w pożądliwościach** naszego ciała*, czyniąc wolę ciała i myśli, i byliśmy z natury dziećmi gniewu, jak i pozostali;

Rz 1,24; 13,14;

*dost.: obracaliśmy się - por. Rz 6,4** 1Kor 4,7; Jud 1,16

lub: usilnych pragnieniach; ***gr: sarks - por. Kol 2,11

4. Bóg natomiast, będąc bogatym w miłosierdzie* i, przez swoją wielką miłość, którą nas umiłował, *gr: eleos - miłość, współczucie, łaskawość

5. I to nas, będących martwymi w upadkach, ożywił wraz z Chrystusem – łaską jesteście zbawieni,

J 6,63; Rz 8,11

6. I wraz z Nim wzbudził* i wraz z Nim posadził** w niebiosach w Chrystusie Jezusie,

*dost.: współwzbudził; **współposadził Kol 3,1; Ga 2,20

7. Aby okazać w nadchodzących wiekach przeobfite bogactwo swojej łaski w dobroci wobec nas w Chrystusie Jezusie.

8. Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę, i to nie z was; dar to Boga;

Rz 3,24; J 4,10

9. Nie z czynków, aby się ktoś nie chlubił*.

*lub: chętnil - por. Flp 1,26** Pwt 9,5-6; Rz 3,18; 4,1; Tt 3,5

10. Jego bowiem dziełem* jesteśmy, stworzeni w Chrystusie Jezusie do dobrych dzieł**, które przygotował wcześniej*** Bóg, abyśmy w nich chodzili.

2Tm 3,17; Tt 2,14

*gr: poema - dzieło, czyn, praca; **gr: ergon - działania, czyny

***gr: proleptimadzo - przygotować wcześniej, przecenaczyć

11. Dlatego pamiętajcie, że wy, niegdyś poganie w ciele, nazywani nieobrzezani przez tego, który jest obrzezany obrzezaniem na ciele wykonanym ręką,

Rz 2,29; Ga 2,15

12. Że wy byliście w owym czasie bez Chrystusa, oddzieleni od praw obywateli* Izraela i obcy przymierzom obietnicy, nie mający nadziei i bez Boga** na świecie.

J 10,16;

*lub: obywatelstwo, państwo; **bezbożni Kol 1,21; Ef 4,18

13. Ale teraz w Chrystusie Jezusie, wy, którzy niegdyś byliście dalecy, staliście się bliscy przez krew Chrystusa.

Rz 3,25; Kol 1,14

14. On bowiem jest naszym pokojem, który z dwojga jedno uczynił i zburzył w ciele stojący pośrodku mur oddzielenia – wrogość.

15. On* Prawo przykazań, zawarte w ustawach**, uznał za bezużyteczne***, aby z tych dwóch stworzyć w sobie samym jednego nowego człowieka, czyniąc pokój,

Hbr 10,19

*lub: W ciele swoim usunął nieprzyjaźni (wymykającą

z Prawa (zawartego) w ustawach, aby z dwóch ...

gr: dogma - por. Kol 2,14*; ***gr: katargeo - por. 1Kor 1,28**

16. I pojeďnal ponownie obydwoh w jednym ciele z Bogiem przez krzyż, w Nim zadając śmierć tej nieprzyjaźni.

Rz 5,10; 1P 4,1

17. A gdy przyszedł, ogłosił dobrą nowinę pokoju wam, którzy* byliście daleko, i którzy* byliście blisko.

*dost.: tym

18. Przez Niego bowiem mamy przystęp* do Ojca, jedni i drudzy w jednym Duchu.

*lub: posłuchanie, wprowadzenie przed oblicze, J 10,7; 14,6;

przedstawienie ambasadora 1Tm 2,5; Hbr 7,25

19. I dlatego już nie jesteście obcy** i przychodniami*, ale współobywatelami świętymi i domownikami Boga,

Ga 3,26; Obj 21,12

*dost.: cudzoziemiec; **mieszkający obok, przybylsz

20. Zbudowanymi* na fundamencie apostołów i proroków, którego kamieniem węgielnym jest Jezus Chrystus,

Łk 11,49;

*lub: wzniesionymi na, nadbudowanymi 2P 3,2; Obj 18,20

21. W którym cała budowa razem spajana wzrasta w świętą w Panu świętą;

*lub: na którym (fundamencie) 1Kor 3,17; 2Kor 6,16

22. W* którym i wy jesteście wspólnie budowani, na mieszkanie Boga w Duchu**.

*lub: na którym; **lub: instrumentalnie - Duchem

3 Z tego powodu ja, Paweł, jestem więźniem Chrystusa Jezusa za was pogan;

2. Jeśli tylko słyszeliście o rozporządzeniu łaski Bożej, danej mi dla was,

1Kor 9,17

3. Że według objawienia* została mi oznajmiona** tajemnica, jak to wcześniej krótko napisałem,

Mt 13,11; Rz 16,25; Ef 1,17; 5,32

*gr: apokalypsis - (nagle) odsonięcie tego, co zakryte; **u 5**

4. Dzięki temu, czytając, możecie zrozumieć mój wgląd* w tajemnicę Chrystusa,

*gr: syngesis - pojmowanie, rozumienie, umysł 1Tm 3,9,16

5. Która w poprzednich* pokoleniach nie była oznajmiona** synom ludzkim, tak jak teraz została objawiona świętym apostołom Jego i prorokom w Duchu,

Łk 11,49; 1Kor 12,28; 2P 3,2

*dost.: innych; **gr: gnoridzo - poznać, posiadać gruntowną wiedzę

6. Że poganie są współdziedzicami i współczłonkami ciała, i współuczestnikami obietnicy Jego w Chrystusie przez Ewangelię.

7. Jej to stałem się sługą według daru łaski

Bożej, danej mi według skutecznej* mocy Jego. *gr: *energeia* - skutecznie działająca moc

8. Mnie, najmniejszemu* ze wszystkich świętych, została dana ta łaska, abym między poganami głosił dobrą nowinę, to niezgłębiane* bogactwo Chrystusa, 1Tm 1,15

*lub: *mnijszemu od*; ***niemożliwe do wytopienia*

9. I oświecił wszystkich, jaka *jest* wspólnota* tajemnicy, która jest ukryta od wieków w Bogu, który wszystko stworzył przez Jezusa Chrystusa; J 1,1-3; Kol 1,12; Hbr 1,2

*gr: *koinonia* - uczestnictwo, wspólnota, związek, połączenie

10. Aby teraz została oznajmiona przez Kościół, władzom i zwierzchnościom w niebiosach różnorodna mądrość Boga, Rz 8,38; Tt 3,1

11. Zgodnie z postanowieniem* *powziętym* przed wiekami, które wykonał w Chrystusie Jezusie, naszym Panu.

*gr: *protesis* - postanowić coś wcześniej, plan - por. 2Tm 3,10**

12. W Nim mamy śmiałość* i przystęp z ufnością przez wiarę w Niego. *por. J 16,29*

13. Dlatego proszę, abyście nie upadali na ducha* z powodu ucisków moich za was, które są waszą chwałą. *lub: *nie zniechęcał się*

14. Z tego powodu zginam moje kolana przed Ojcem Pana naszego Jezusa Chrystusa,

15. Od którego jest nazwana wszelka rodzina* na niebie i na ziemi, Dz 3,25

*gr: *patria* - kolejne pokolenia pochodz. od ojca (gr: *pater*) rodu

16. Aby dał wam według bogactwa swojej chwały, byście zostali mocą wzmocnieni przez Jego Ducha w wewnętrznym człowieku, *lub: *dać siłę, stawać się mocnym* Jr 31,33; 1P 3,4

17. *Aby** Chrystus przez wiarę zadamował* się w waszych sercach, *lub: *bo* J 14,23; Rz 8,9

*gr: *kataoikeo* - zamieszkiwać, osiedlić się, przebywać

18. *A wy,* którzy zostaliście w miłości zakorzenieni i ugruntowani, abyście nabrali siły *by* uchwycić* razem ze wszystkimi świętymi, jaka jest szerokość i długość, i głębokość, i wysokość, J 15,3; Ga 2,20; Obj 3,21

*lub: *schwytać, zdobyć na własność, pojąć umysłem*

19. I poznać także tę miłość Chrystusa, która przewyższa wszelką wiedzę*, abyście zostali napełnieni do całej pełni Boga. *lub: *poznać*

20. *A Temu,* który według mocy w nas działającej, może uczynić niezmiernie więcej*, ponad to wszystko*, o co prosimy lub o *czym* myślimy** , *gr: *hyper* (*ek*) *perisou* - ponad miarę, nadzwyczajnie

**hyper pania - ponad wszystko; ****lub: rozumiany, rozważamy*

21. Temu chwala w Kościele w Chrystusie

Jezusie we wszystkich pokoleniach, na wieki wieków. Amen. Ef 1,6; Mt 6,13; Rz 11,36; Flp 2,11

4 Zachęcam was więc ja, więzien w Panu, abyście postępowali* w sposób godny powołania, *do* jakiego* zostaliście wezwani,

*dost.: *obraccali* - metafora sposobu życia; ***lub: w którym*

2. Z całą pokorą i łagodnością, i cierpliwością, znośząc* jedni drugich w miłości.

*gr: *anechomai* - znosić, wytrzymywać, wytrwać

3. Gorliwie strzegąc* jedności ducha w spójni** pokoju. *lub: *czuwać, zachowywać* Rz 14,17;

w tym samym stanie; **o tym, co jest związane, pęk Kol 3,13

4. Jedno ciało i jeden Duch, jak też zostaliście wezwani w jednej nadziei waszego powołania. 1Kor 12,12; Pwt 6,4; Mt 3,11; Ga 3,27

5. Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest,

6. Jeden Bóg i Ojciec wszystkich, który jest ponad* wszystkich, przez wszystkich i we wszystkich was. *lub: *przy wszystkich* Ml 2,10

7. *A* każdemu z nas poszczególne* została dana łaska według miary daru Chrystusa.

*dost.: *a każdemu, jednemu z nas* Rz 3,24; 1Kor 12,7

8. Dlatego powiedziano: Wstępując na wysokość, powiódł za sobą pojmanyh jeńców i dał ludziom dary. Ps 68,18

9. *A to,* że wstąpił, *cóż* innego *oznacza* jeżeli nie to, że najpierw zstąpił do niższych części ziemi? J 3,13; Prz 30,4; Dz 2,32

10. Ten, który zstąpił, jest Tym samym, który wstąpił wysoko nad wszystkie niebiosy, aby napełnić* wszystko. Flp 4,19; Dz 2,28

*gr: *pleroo* - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać

11. I On sam też wyznaczył* tych na apostołów, tych na proroków, tych na ewangelistów*, a tych na pasterzy i nauczycieli,

*gr: *didomi* - darować, dać, wyznaczyć na urząd, upoważnić

***tj. głosicielej dobrej, szczęśliwej nowiny* 1Kor 12,29

12. Dla przygotowania* świętych do dzieła służby, do budowania ciała Chrystusa,

*lub: *ustawić kość do pierwotnej pozycji* - (*term. med.*),

naprawić, przysposobić, wydoskonalić 1Tes 3,10; Hbr 6,1

13. *Aż* wszyscy dojdziemy do jedności wiary i dogłębnego poznania Syna Bożego, do męża doskonałego, do wymiarów pełni dojrzałości Chrystusa*. *lub: *do miary wypełnienia Chrystusem*

14. Abyśmy więcej nie byli małymi dziećmi, rzucanymi przez fale i unoszonymi każdym wiatrem nauki przez oszustwo* ludzkie w metodycznym podstępnie* *wciągania* w błąd;

*lub: *zręczne manipulowanie w grze w kosci* Ef 6,11

***gr: methodeia* - działać z metodą dla czynienia zła, podstęp

15. Lecz mówiąc prawdę* w miłości, wszyscy wzrastali w Tego**, który jest głową – w Chrystusa,

IP 1,22; Ef 5,23; Kol 1,18

*gr: *altheuo* - mówić prawdę, być szczerym; **dost.: w Niego

16. Z którego całe ciało jest właściwie spajane* i związane wszelkimi wzajemnie zasilającymi się połączeniami**, według działania w mierze właściwej dla każdej jednej części, przyczynia** się do wzrostu ciała dla budowania siebie w miłości.

Kol 2,2; 1Tes 2,13

*lub: dopasowywane; **staw, ściętno; **dost.: czyni sobie

17. To więc mówię i świadczę w Panu, abyście już więcej nie postępowali tak, jak inne narody* postępują, w próżności** swojego umysłu,

*gr: *ethnos* - poganie, grupy etniczne, nie-żydzi Ef 2,2

**gr: *mataios* - wtyłość, brak trafności, jałowość, pustka

18. Ludzie, którzy mają swoje myśli pograżone w ciemności, będący obcy wobec życia Bożego z powodu niewiedzy będącej w nich, przez* zatwardziałość** ich serca,

2Kor 4,4

*lub: z powodu; **gr: *poros* - twardziej od marmuru

19. Którzy stali się nieczuli, samych siebie oddali rozpuścić*, czyniąc wszelką nieczystość z butną chciwością**.

1Tm 4,2

*lub: bezczelność, oddanie się każdej rozpustnej przyjemności

**gr: *pleonexia* - butna chciwość, bezprawna żądza posiadania

20. Ale wy nie tak nauczyliście się Chrystusa, 21. Jeśli rzeczywiście Go usłyszeliście, i w Nim zostaliście nauczeni, jako że* prawda jest w Jezusie, że macie**,

J 14,14

*gr: *kathos* - tak jak, według tego; **w gr. jako zamierzony skutek

22. Zewlec* z siebie starego człowieka z jego wcześniejszym postępowaniem, który niszczyony jest przez** zwodnicze pożądliwości,

**dost.: odłożyć, zdjąć, położyć obok Kol 3,8

23. A dawać się odnawiać duchem* w naszym umyśle,

*lub: duchowi waszego umysłu

24. I przyoblec się w nowego człowieka, który został stworzony według Boga w sprawiedliwości i w świętości prawdy.

Iz 59,17; Kol 3,10

25. Dlatego, odrzuciwszy* kłamstwo, mówcie prawdę każdemu wokół siebie; bo jesteśmy członkami jedni drugich.

Rz 12,5;

*dost.: odłożyć, zdjąć, położyć obok Za 8,16; Prz 12,22

26. Bądźcie zagniewani*, a nie grzeszcie; niech słońce nie zachodzi nad waszym gniewem.

*lub: gniewajcie się J 8,11; 1Kor 15,34; 1J 2,1

27. I nie dawajcie miejsca diabłu*.

Jk 4,7;

*gr: *diabolos* - oskarżyciel, oszczerca, pohuarcza IP 5,8

28. Ten, kto kradnie, niech już więcej nie kradnie, a raczej niech się trudzi, wypracowując swoimi rękami dobro*, aby miał czym podzielić się z będącym w potrzebie**.

*lub: (to, co) dobre; **w niedostatku, biedzie 1Tes 4,11

29. Niech żadne zgnię* słowo nie wychodzi z waszych ust, ale tylko dobre ku zbudowaniu, aby gdy trzeba, niesło zyczliwość** słuchającym.

Mt 12,34; Rz 3,13; Jk 3,2

*lub: zepsute, złe; **lub: datoby, udzieliło łaski, przychylności

30. A nie zasmucajcie* Ducha Świętego Boga, którym* zostaliście zapieczętowani na dzień odkupienia.

1Tes 5,19; Ps 78,40; Ef 1,13

*gr: *lypeo* - smucić się, spowodować żal, zamieścić się

**dost.: w którym; ***gr: *eis* - na, ku, w (dzień odkupienia)

31. Wszelka gorczyz i zapalczliwość*, i gniew, i wrzask, i bluźnierstwo** niech będą odsunięte od was, wraz ze wszelką złością;

*lub: wzburzenie, szal; **oszczerstwo, krzywdząca mowa

32. A stańcie się jedni dla drugich łagodni*, miłosierni, przebaczając sobie wzajemnie, tak jak wam Bóg przebaczył w Chrystusie.

*lub: dobrotliwi, życzliwi, mili Łk 6,37; 2Kor 2,10; 1J 1,9

5 Stawajcie się więc naśladowcami Boga, jak dzieci umiłowane,

1Tes 2,14; IP 3,13

2. I chodźcie* w miłości, tak jak i Chrystus nas umiłował i wydał samego siebie za nas jako dar i ofiarę dla Boga ku przyjemnej wonności**.

Rdz 8,21; Kpl 1,9; 2Kor 2,15

*dost.: obracać - metaf. sposobu życia; **toni słodkiego aromatu

3. A nierząd i wszelka nieczystość albo chciwość niech nie będą nawet wymieniane pośród was, tak jak przystoi świętym,

4. Również sprośność i blażeńskie mowy*, i żarty, które nie są stosowne, ale raczej dziękczynienie.

*lub: głupia, niedorzeczna gadanina

5. To bowiem wiedzcie, że żaden rozpustnik* albo nieczysty, albo chciwiec**, to jest bałwochwalca, nie ma dziedzictwa w Królestwie Chrystusa i Boga.

1Kor 6,9; Obj 21,8

*lub: nierządnik; **zachłanny, żądający więcej niż należy

6. Niech was nikt nie zwodzi próżnymi słowami; albowiem z powodu tych przychodzi gniew Boży na synów opornych*;

*por. Ef 2,2***

7. Nie bądźcie więc ich współczestnikami*.

*lub: współnikami, towarzyszami 2Kor 6,14; 1Tm 5,22

8. Albowiem byliście niegdyś ciemnością, a teraz jesteście światłościami* w Panu; postępujcie** więc jak dzieci światła,

1Tes 5,5

*lub: światłem; **dost.: obracać się - metafora sposobu życia

9. Bo owoc Ducha wyraża się we wszelkiej dobroci i sprawiedliwości, i prawdzie.

Ga 5,22; Ps 16,2; 1P 2,25; 3J 1,11

10. Bądźcie*, co jest miłe** Panu;

lub: doświadczać, próbować, uznać za nadające się - Rz 2,18

***bardzo podobające się Rz 12,1; 1Tes 5,21; Flp 4,18*

11. I nie bądźcie współuczestnikami bezowocnych dzieł ciemności, ale je raczej karćcie*.

**lub: napominać, wykazywać błęd Ga 5,22*

12. Bo o tym, co się wśród nich potajemnie* dzieje, wstyd jest i mówić.

**lub: skryć*

13. Lecz to wszystko, gdy jest obnażone* przez światło, staje się jawne; bo wszystko, co staje się jawne, jest światłem.

Oz 7,1; Hbr 4,13

lub: skarcić, wykazać winę argumentując - por. Mt 18,15

14. Dlatego mów: Obudź się*, który śpiasz, i powstań** z martwych, a zajaśnieje ci Chrystus.

1Kor 15,34; Iz 60,1; Rz 13,11

gr: egeiro - przwrócić do świadomości, wzbudzić, powstać, obudzić ze snu, zmartwychwstać; **gr: anistemi - por. Mt 12,41

15. Patrzcie więc uważnie*, jak macie postępować**, nie jak niemądry, ale jak mądry.

**lub: dokładnie, ściśle; **dost.: obracać - metaf. sposobu życia*

16. Czas wykupując*, bo dni są złe.

lub: ocalić od straty, wykorzystać szosową chwilę - Kol 4,5

17. Dlatego nie bądźcie nierozumni, ale rozumiejcie*, co jest wolą Pana.

Kol 4,5

gr: ginomai - stawać się, być, zradzać; **synesis - por. Kol 1,9

18. I nie upijajcie się winem, w którym jest rozwiązałość, ale bądźcie napełniani w duchu,

**lub: dawajcie się napełniać Duchem lub w Duchu*

19. Rozmawiając ze sobą przez psalmy i hymny, i pieśni duchowe*, śpiewając i grając* w swoim sercu Panu,

Ps 147,7; Iz 65,14

**lub: natchnione, przepelnione treścią duchową*

**lub: śpiewać przy dźwiękach harfy Mt 15,8*

20. Dziękując zawsze za wszystko*, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, Bogu i Ojcu,

**dost.: za wszystkim - l. mn. Flp 4,6; Ps 34,1*

21. Ulegając jedni drugim w bojaźni* Bożej.

**gr: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*

22. Żony, bądźcie uległe swoim* mężom, jak Panu;

**dost.: własnym Flp 2,3; IP 5,5; Kol 3,18*

23. Mąż bowiem jest głową żony, jak Chrystus głową Kościoła*; On też jest Zbawicielem ciała.

gr: ekklesia - por. 1Tes 1,1 1Kor 11,3

24. Ale tak, jak Kościół uległy* jest Chrystusowi, tak i żony własnym mężom we wszystkim.

**gr: hypotasso - postawić pod, Est 1,12; Iz 55,4; 1Tm 3,5*

podporządkować się, być poddanym, uległym, poddać się

25. Mężowie, miłujcie swoje żony, tak jak i Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie,

Kol 3,19; Ga 1,4; 2,20; 1Tm 2,6

26. Aby go uświęcić, oczyszczając kąpielą wodną przez Słowo,

1Kor 6,11; 1T 3,5

27. Aby postawić go przy sobie jako Kościół pełen chwały, nie mający plamy, ani zmarszczki, ani żadnych* z tych rzeczy, ale żeby był święty i nienaganny**.

Ps 45,13;

**dost.: coś, jakiś; **lub: bez zarzutu 2Kor 4,14; Kol 1,22*

28. Tak też powinni mężowie miłować* swoje żony, jak swoje ciała; kto miłuje* swoją żonę, samego siebie miłuje*.

gr: agapao - J21,15*

29. Albowiem nikt nigdy* swojego ciała nie miał w nienawiści, ale je żywi** i ogrzewa***, tak jak i Pan Kościół,

**gr: pole - z zaprzeczenia - nigdy*

***gr: ektrefo - wykarmić, żywić, wychować, kształcić, pielęgnować*

****lub: opiekować się troskliwie, utrzym. w cieple, być czułym*

30. Bo jesteśmy członkami Jego ciała, z Jego ciała i z Jego kości.

31. Z tego względu opuści człowiek swojego ojca i matkę, i zostanie złączony** ze swoją żoną, i będą dwoje jednym*** ciałem.

**gr: anti - za (to), w miejsce (tego) Rdz 2,24; Mk 10,7;*

***gr: proskollao - skleić się, złączyć, przynurzać 1Kor 6,16*

****gr: eis sarka mian - w jednym ciele, ku jednemu ciału*

32. Tajemnica* to wielka; ja jednak mówię to w odniesieniu** do Chrystusa i w odniesieniu** do Kościoła.

Obj 19,7; Kol 2,2; 1Tm 3,8

gr: mysterion - por. 1Kor 15,51;*

***gr: eis - ku, do, wobec, o*

33. Jednakże niech każdy z was z osobna miłuje swoją żonę jak siebie samego, a żona niech ma* głęboki respekt** wobec swojego męża.

**dost.: aby (miała) Kol 3,19; IP 3,7*

***gr: fobeo - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*

6 Dzieci, bądźcie posłuszne waszym rodzicom w Panu, bo jest to sprawiedliwe.

Prz 1,8; Pwt 21,18; Kol 3,20

2. Czcij* swojego ojca i matkę, to jest pierwsze przykazanie z obietnicą,

Wj 20,12;

**gr: timao - poważać, szanować, czcić Pwt 5,16; Jr 35,18*

3. Aby ci się dobrze działo i abyś był długowieczny na ziemi.

4. A wy, ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu waszych dzieci, ale wychowujcie* je w karności i napominaniu** Pana.

Kol 3,21; 1Kor 10,11

gr: ektrefo - por. Ef 5,29;*

gr: noutheteo - por. 1Tes 5,12*

5. Niewolnicy, posłuszni bądźcie tym, którzy są waszymi panami według ciała, z bojaźnią i z drżeniem, w prostocie* waszego serca, tak jak Chrystusowi,

**lub: szczerości 1Tes 2,4*

6. Nie dla oka służąc, jak ci, którzy chcą się przypodobać* ludziom, ale jako niewolnicy Chrystusa, czyniąc** z głębi duszy wolę Boga,

**lub: polegać na względach ludzi Ga 1,10; Kol 3,22*

***gr: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, zrobić coś*

7. Z dobrej woli służąc Panu, a nie ludziom,
8. Wiedząc, że każdy, jeśli uczyni coś dobrego, otrzyma to *samo* od Pana, czy niewolnik, czy wolny.

1Kor 15,58; Mt 16,27; Rz 2,6

9. I wy, panowie, to samo czyńcie względem nich; porzućcie groźby, wiedząc, że ich i wasz Pan jest w niebiosach, a On nie ma względu* na osoby. *dost.: nie patrzy na oblicze człowieka

10. W końcu, bracia moi, wzmacniajcie się w Panu i w potęgę* Jego siły**;

Joz 1,5-9

*gr.: *kratos - moc, siła, potęga*; **gr.: *ischys - siła, moc fizyczna*

11. Przyobleczcie się w całą zbroję Bożą, abyście mogli stać mocno* wobec zasadzek** diabła.

2Kor 6,7; Rz 13,14; Kol 3,10

*gr.: *histemi - stać, utrwalić, nie chwiać się - por. w. 14**

lub: *metodyczne wprowadzanie w błąd - por. Ef 4,14*

12. Albowiem nie toczymy boju* przeciwko krwi i ciału, lecz z władzami, ze zwierzchnościami, z rządcami tego wieku* ciemności, z niegodziwymi** duchami w niebiosach.

*gr.: *pale - od pallo - drygać - walka, zapasy, zmaganie*

**gr.: *aion - wiek, epoka, okresy czasu, świat, wieczność*

***lub: *z duchowymi niegodziwościami*

13. Dlatego weźcie całą zbroję Bożą, abyście mogli dać odpór* w dzień zły, a po wykonaniu wszystkiego stać mocno.

2Kor 10,4;

*lub: *przeciwstawić się* Am 6,3; Łk 8,3; Obj 3,10

14. Stójcie* więc, mając swoje biodra przepasane prawdą i będąc obleczeni w pancerz sprawiedliwości,

Iz 11,5; 1Tes 5,8

*gr.: *histemi - stać, utrwalić, ustanowić, trwać, nie chwiać się, nie dać się wyprzeć z zajmowanej pozycji*

15. A nogi obute* w gotowość *przynoszenia* ewangelii* pokoju,

Ha 3,19; Iz 52,7; Rz 10,15

*gr.: *hypodeo - podwiązać sandały, obuwać, przywiązywać tu: jako imiesłów czas przeszły dok. str. medialna - i obuwszy*

**gr.: *euangelion - dobra wiadomość, dobra wieść, nagroda za przyniesienie dobrej wiadomości*

16. A w *tym* wszystkim* podnieście tarczę**

wiary, którą możecie zgasić wszystkie rozpalone strzały złego. *lub: *nade wszystko*

**tj. *długa tarcza chroniąca całego żołnierza rzymskiego, obita skórą i namaczana w wodzie przed bitwą*

17. I weźcie hełm zbawienia i miecz Ducha, którym jest Słowo* Boże,

Iz 59,17;

*gr.: *rhema - słowo wypowiedziane* 1Tes 5,8; Hbr 4,12

18. W każdej modlitwie i prośbie, modląc się w każdym czasie w duchu i w *tym celu* czuwając* z całą niezłomnością trwania** i prośbą*** o wszystkich świętych,

1Tes 5,17;

*lub: *trwać bez snu*; **uporczywością; ***blaganiem Łk 21,36

19. I za mnie, aby było mi dane słowo, bym otwierając swoje usta, śmiało* oznajmiał** tajemnicę*** Ewangelii,

Kol 4,3; Rz 15,30

*lub: *z odwagą, ufnością*; **gr.: *gnoridzo - por. w. 21**

gr.: *mysterion - rzecz ukryta, mistyczna - por. 1Kor 15,51

20. Z powodu której sprawuję poselstwo* w więzach**, abym o niej mówił śmiało, jak mówić mi trzeba.

2Kor 5,20; Dz 21,33

*gr.: *presbeuo - być starszym, być posłem, ambasadorem*

**krótki łańcuch łączący więźnia ze strażnikiem w nadgarstku

21. Żebyście jednak i wy wiedzieli, co się *ze mną* dzieje i co czynię, o *tym* wszystkim wam oznajmi* Tychikus, brat umiłowany i wierny* sługa*** w Panu,

Fłp 1,12; 2Tm 4,12

*gr.: *gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać gruntowną*

wiedzę; **lub: *godny zaufania*; ***gr.: *diakonos*

22. Którego posłałem do was dlatego, abyście wiedzieli, co się z nami *dzieje* i aby pocieszył* wasze serca.

Kol 2,2

*gr.: *parakaleo - używać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*

23. Pokój braciom i miłość z wiarą od Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa.

Rz 1,7; Obj 1,4

24. Łaska z wszystkimi miłującymi Pana naszego Jezusa Chrystusa w szczerości*. Amen.

1Kor 16,23; 2Kor 13,14; Hbr 13,25

*gr.: *aftharsia - niezmiyszczalność, trwałość, nieśmiertelność, uczciwość, szczerość, czystość*

List apostoła Pawła do Filipian

1 Paweł i Tymoteusz, słudzy* Jezusa Chrystusa, do wszystkich świętych w Chrystusie Jezusie, którzy są w Filipi, z biskupami** i z diakonami. **lub: niewoźnicy - por: Mt 10,24* Tt 1,7;*

**gr: episkopos - nadzorca, doglądający 1Tm 3,8-13; Dz 6,1
2. Łaska* wam i pokój** od Boga, Ojca naszego, i Pana Jezusa Chrystusa.

gr: charis - Rz 11,6; **eirene - od czas. eireneo - łączyć, spajać
3. Dziękuję Bogu mojemu przy* każdym moim wspomnieniu o was, **lub: za każdym*

4. Zawsze w każdej mojej modlitwie*, za was wszystkich, modląc* się z radością,
*gr: deesis - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga

5. Z powodu* wspólnoty** waszej w Ewangelii, od pierwszego dnia aż do teraz,

*gr: epi - na, za, u; **lub: współdział, uczestnictwo, społeczność
***gr: eis - u; ku, do, na rzecz Dz 16,5; Ef 2,15; Kol 1,21

6. Będąc przekonany o tym, że Ten, który rozpoczął* w was dobre dzieło, doprowadzi je do końca*, aż do dnia Jezusa Chrystusa.

*określenia oznaczające początek 1Kor 1,8; 1Tes 5,2;
**zakonczenie gr. rytuału składania ofiar J 6,29

7. Wobec tego jest słuszne* dla mnie, abym tak o was wszystkich myślał, dlatego mam was w swoim sercu, bo w więzach moich, jak i w obronie** i w utwierdzeniu*** Ewangelii, wy wszyscy jesteście je moją uczestnikami łaski. **lub: prawe, sprawiedliwe Ga 5,6; Kol 4,3*

*gr: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz
***gr: bebatiosis - umocnienie, potwierdzenie, utwierdzenie

8. Albowiem Bóg jest moim świadkiem, jak tęsknię do was wszystkich najgłębszymi* uczuciami* Jezusa Chrystusa, **lub: we wnętrzu*

9. I modłę się o to, aby wasza miłość jeszcze bardziej i bardziej obfitowała w dogłębnym poznaniu i we wszelkim doznaniu*,

*lub: postrzeżanie, doznanie zmysłowe, świadomość czegoś

10. Abyście mogli rozpoznać* to, co ważne**, byćście byli czysti*** i bez zarzutu**** na dzień Chrystusa, **lub: doświadczyć, zbadać 1Kor 5,8*

lub: rozróżniać dobro i zło; ***czysty w świetle słowca, bez domieszki; ****niepowodujący upadku innych - Dz 24,16

11. Będąc napełnieni owocami sprawiedliwości przez Jezusa Chrystusa, ku chwale i sławie* Boga. **lub: uznaniu Jk 3,18; Hbr 12,11*

12. A choć, bracia, abyście wiedzieli, że *przeciwności* wobec mnie, wpłynęły raczej na rozkrzewienie* Ewangelii, Rz 8,28

*lub: poruszanie się armii do przodu, wycinać, torować drogę

13. Tak że więzy moje dla Chrystusa stały się znane* w całym pretorium** i wszystkim pozostałym. **lub: widoczne 1Tes 1,8-9*

**siedziba namiestnika, obóz wojskowy, duży dom lub willa
14. A coraz liczniejsi bracia w Panu, będąc przekonani moimi więzami, zaczęli z większą śmiałością, bez bojaźni opowiadać* Słowo. **gr: lalao - wydawać dźwięk, mówić, opowiadać 1Tes 2,2*

15. Niektórzy wprawdzie z powodu zazdrości i kłótni*, a niektórzy natomiast z powodu dobrej woli* głoszą*** Chrystusa. 2Kor 1,23

*lub: spór; niezgoda, zwada; **upodobania, przyjemności
***gr: kerysso - być heroldem, rozgłaszać, głosić jak herold

16. Ci, którzy istotnie z powodu próżnej ambicji* głoszą Chrystusa nieszczerze**, przypuszczają, że przydają ucisku moim więzom; **gr: eris - samolubna ambicja, rywalizacja, czynić coś dla pieniędzy, być najemnikiem; **dost.: w nieczysty sposób*

17. A ci, którzy z miłości, wiedzą, że jestem ustanowiony do obrony* Ewangelii. **por: u 7***

18. Cóż więc? Mimo że każdym sposobem czy pozornie*, czy to w prawdzie, Chrystus jest głoszony**; z tego się raduje i będę się radował, **lub: pod pretekstem, rzekomo Rz 3,9; Mk 9,38*

*gr: katangelo - głosić publicznie, podawać do wiadomości

19. Wiem bowiem, że to okaże się mi ku wybawieniu* przez modlitwę waszą i wsparcie** Ducha Jezusa Chrystusa, Ga 4,6; 1P 1,11

*lub: ratunek, zbawienie; **dodatkowe zaopatrzenie

20. Według oczekiwania* i nadziei mojej, że w niczym nie zostanę zawstydzony*, ale z całą śmiałością***, jak zawsze, tak i teraz, wywyższony zostanie Chrystus w moim cielesnym czy to przez życie, czy przez śmierć.

*lub: spragnione, intensywne spojrzenie nakierowane na konkretny podmiot; ***lub: ufność, odwaga

**gr: aischymnai - wstydzic się, zhanbić, napawać wstydem

21. Dla mnie bowiem żyć – Chrystus, umrzeć – zysk. 2Kor 5,1-8; Kol 3,4; Obj 14,13

22. Jeśli jednak żyć w ciele – to dla mnie owoc dzieła; a co wybiorę – nie wiem.

23. Albowiem jedno i drugie mnie naciska^{*}; pragnę odejść^{**} i być z Chrystusem, bo to daleko lepsze, ^{*por. 2Kor 5,14*}; ^{**dost.: poluzować sznury}

24. Ale pozostać w ciele *jest* bardziej potrzebne ze względu^{*} na was. ^{*lub: dla, z powodu}

25. A będąc tego pewien^{*}, wiem, że pozostanę i będę trwał razem przy wszystkich dla waszego postępu^{**} i radości wiary, ^{Dz 20,25}

^{*lub: być o czymś przekonany, ufać; **por. w. 12*}

26. Aby chluba^{*} wasza obfitowała w Chrystusie Jezusie we^{**} mnie, z powodu mojego ponownego przyjścia^{***} do was. ^{Ftp 1,16}

^{*gr.: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy}

^{**lub: przeze mnie; ***gr.: parousia - przyjście - por. 1Tes 4,15*}

27. Tylko życie jak *wolni* obywatele^{**} w sposób godny Ewangelii Chrystusa, abym, czy przyjdę i ujrzę was, czy będąc nieobecny, słyszał o was, że stoicie w jednym duchu, jedną duszą walcząc razem dla^{**} wiary Ewangelii, ^{*termin nawiązujący do przywileju posiadania obywatelstwa rzymskiego - Filippi to kolonia rzymska; **lub: z powodu}

28. I w niczym nie dając się zastraszyć przeciwnikom; co dla nich prawdziwie jest dowodem zguby, a dla was zbawienia, i to od Boga;

29. Gdyż wam to zostało darowane dla Chrystusa, abyście nie tylko w Niego wierzyli, ale i dla Niego cierpieli, ^{Dz 5,41; Jk 1,12}

30. Tocząc^{*} tę samą walkę, jaką widzieliście we mnie i o *jakiej* we mnie teraz słyszycie. ^{*dost.: mając}

^{Kol 2,1; Hbr 10,32; Obj 2,10}

2 Jeśli więc jest jakaś zachęta w Chrystusie, jeśli jakaś pociecha miłości, jeśli jakaś wspólnota ducha, jeśli jakieś serdeczne uczucie i miłosierdzie^{*}, ^{*lub: zlitowanie}

2. Dopełnijcie mojej radości, że będziecie mieli to samo rozumienie, tę samą miłość, jedną duszę i jedno myśląc. ^{Dz 1,14; 2,46; 1P 3,8}

3. Nic *nie czyniąc* z powodu^{*} próżnej ambicji^{**} lub pustej chwały, ale w pokorze jedni drugich mając za wyższych^{***} od siebie.

^{*lub: dla; **por: Ftp 1,16*; ***lub: jako mający władzę nad sobą}

4. Niech^{*} wszyscy mają na uwadze^{**} nie tylko swoje *sprawy*, ale każdy i *sprawy* innych.

^{*gr: tryb rozkazujący; **gr: skopeo - patrzeć uważnie, rozważać}

5. Ten bowiem sposób myślenia^{*} niech będzie w was, jaki i był w Chrystusie Jezusie, ^{*gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś}

6. Który będąc^{**} w postaci^{***} Bożej, nie uznał za grabież^{***} być równym Bogu, ^{J 1,1; 1J 5,7}

^{*gr: hyparcho - być w swej istocie stałym, bez zmian; **gr: morfe - niezmienna forma postaci, natura rzeczy; ***lub: tup - 1Tes 4,17*}

7. Ale ogołocił^{*} samego siebie, przyjął postać^{**} służi^{***}, stając się podobny ludziom, a w *zewnętrznej* postaci^{****} został znaleziony jako człowiek; ^{Rz 1,3; 8,3; 1Tm 3,16; Hbr 2,14}

^{*dost.: uczynił pustym, pozbawił znaczenia; **gr: morfe - w 6**}

^{***lub: niewolnika; ****gr: schema - zew, zmienna forma, postać}

8. Sam siebie unżył, stając się posłusznym^{*} aż do śmierci, i to śmierci na krzyżu.

^{*gr: hypokoos - nakłaniający ucha, posłuszny - por. Wj 21,1-6}

9. Dlatego też Bóg wywyższył Go ponad wszystko i darował Mu imię, ponad wszelkie imię; ^{Ps 72,17; Dz 4,10-12}

10. Aby na imię Jezusa zginęło się każde kolano *istot* niebiańskich, ziemskich i podziemnych, ^{J 3,20; Iz 45,23; Rz 10,9; Ef 4,5}

11. I aby każdy język wyznawał, że Jezus Chrystus jest Panem ku chwale Boga Ojca.

12. Dlatego, moi umiłowani, tak jak zawsze byliście posłuszni, nie tylko w mojej obecności^{*}, ale teraz daleko więcej pod czas mojej nieobecności, z bojaźnią i drżeniem sprawujcie^{**} swoje zbawienie. ^{J 6,27; Hbr 4,11}

^{*gr: parousia - 1Tes 4,15*; **lub: doprowadzić do końca}

13. Albowiem Bóg jest Tym, który sprawia^{*} w was i chęć, i wykonanie^{*} według *swojego* upodobania. ^{*gr: energeo - skutecznie działająca moc}

14. Wszystko czynicie bez szemrania^{*} i wątpiewania^{**}, ^{Lb 4,27; Ps 106,25; 1Kor 10,10}

^{*lub: cichy pomruk niezadowolenia jako wyraz buntu}

^{**lub: wahanie, wątpliwość, niepotrzebna dysputa}

15. Abyście stali się nienaganni i szczerzy *jako* dzieci Boga, niewinni wśród rodu wy-naturzonego^{*} i przewrotnego^{**}, w którym jesteście widoczni jak światła na świecie, ^{*dost.: skrzywionego; **przekręcać, psuć}

^{J 1,12; Rz 8,14}

16. Zachowując słowa życia ku mojej chlubie^{*} na dzień Chrystusa, że nie na próżno biegłem i na próżno się trudziłem. ^{*Ftp 1,26*}

17. Ale jeżeli i *teraz* jestem wylany na ofiarę i w służbie waszej wiary, raduję się i współraduję się z wami wszystkimi. ^{Rz 12,1}

18. A tak samo i wy radujcie się współradując się ze mną.

19. I mam nadzieję w Panu Jezusie, że Tymoteusza szybko pośle do was, abym i ja był dobrej myśli, wiedząc o tym, co wśród^{*} was *się dzieje*. ^{*gr: para - obok, u, przy}

^{1Tes 3,2}

20. Albowiem nie mam nikogo równie myślnego^{*} *jak on*, który by się prawdziwie^{**} zatroszczył o to, co was *dotyczy*. ^{Kol 4,11}

^{*lub: być równym w duszy, posiadać tę samą wartość; **szczerze}

21. Bo wszyscy szukają swoich rzeczy, a nie tych, które są Chrystusa Jezusa. 1Kor 10,24

22. A jego doświadczenie^{*} znacie, dlatego że jak dziecko ojcu, razem z mną służył^{**} dla Ewanghelii.

1Kor 4,10; 1Tm 1,2; 2Tm 1,2

^{*}lub: jego wypróbowanie; ^{**}dost.: był niewolnikiem

23. Mam więc nadzieję, że go natychmiast do was pošlę, jak tylko zobaczę^{*} co się z mną stanie; ^{*}gr: ajorao - ujrzeć coś z daleka, skupić się na czymś

24. A jestem przekonany^{*} w Panu, że i sam szybko do was przyjdę. ^{*}por. Flp 1,25^{**} Rz 5,28

25. Ale uważałem za konieczne pošłać do was Epafrodytę, brata i mojego współpracownika i współbojownika^{*}, a waszego pošlana^{**} i sługę^{***} w mojej potrzebie,

^{*}lub: współtowarzysza broni; ^{**}apostota; ^{**}gr: leitourgos - osoba powołana na urząd państwa lub publiczny, sługa króla

26. Ponieważ tęsknił do was wszystkich i martwił się, że słyszeliście, że zachorował.

27. Bo wprawdzie chorował^{*}, tak że był bliiski śmierci; ale Bóg zmiłował się nad nim, a nie tylko nad nim, ale i nade mną, abym nie miał smutku za smutkiem. ^{*}lub: być słabym

28. Dlatego tym pilniej pošłałem go, abyście widząc go, ponownie uradowali się, a ja abym miał mniej smutku.

29. Przyjmijcie go więc w Panu z całą radością; a takich ludzi miejcie w poszanowaniu^{*}. ^{*}lub: we czci, jako cennych - gr: entimos Mt 10,40

30. Bo z powodu dzieła Chrystusa bliski był śmierci, narażając^{*} duszę swoją na niebezpieczeństwo, aby dopełnić tego, czego w waszej służbie^{**} wobec mnie brakowało.

^{*}lub: nie zważać na swoje życie, postawić wszystko na jedną kartę - ryzykować; ^{**}gr: leitourgos - por. w. 25^{***}

3 W końcu, bracia moi, radujcie się w Panu. Pisać wam to samo, z pewnością nie jest dla mnie nużące^{*}, ale dla was jest to zabezpieczeniem. 1Tes 5,16

^{*}gr: okneros - gnuśny, opieszaly, dokuczliwy, nużący

2. Przypatrujcie^{*} się psom^{**}, przypatrujcie się złym pracownikom, przypatrujcie się obrzezywaczom^{***}. ^{*}lub: patrzeć uważnie, strzec się Ga 5,2 ^{**}tj. ludziom nieczystym, bezwstydnym; ^{***}lub: okaleczeniem

3. My bowiem jesteśmy obrzezaniem^{*}, my, którzy służyliśmy^{**} w duchu Bogu^{***} i chlubyśmy się w Chrystusie Jezusie, a w ciebie nie pokładamy ufności. Rz 2,29; J 4,4

^{*}lub: obrzezani; ^{**}por. Flp 2,25^{***}; ^{***}gr: pneumatii theo - (dativ) możliwe też - w Duchu Bogu, Duchowi Boga, w Duchu Bożym

4. Chociaż ja mógłbym mieć ufność także

w ciebie; a jeśli ktoś inny mniema, że może pokładać ufność w ciebie, to ja tym bardziej;

5. Obrzezany ósmego dnia, z rodu Izraela, z pokolenia Beniamina, Hebrajczyk z Hebrajczyków, według Prawa faryzeusz,

6. Co do żarliwości^{*} – przesładowca Kościoła, co do sprawiedliwości, opartej na Prawie – stałem się nienaganny. ^{*}lub: gorliwości

7. Ale to, co mi było zyskiem, to z powodu Chrystusa znalazłem za szkodę^{*}. Dz 27,18;

^{*}lub: zniszczenie, stratę Mt 13,44; Łk 14,26

8. Ale istotnie, raczej i wszystko uznaję za szkodę z powodu górującego nad wszystkim poznania Chrystusa Jezusa, mojego Pana, dla którego wszystko straciłem i wszystko uznaję za śmieci^{*}, żeby zyskać Chrystusa,

^{*}gr: skybalon - w j. potoczonym - Iz 53,11; J 17,3; 1Kor 2,2 to, co odrzucone psom, w j. medycznym - kał, gnój

9. I zostałem znalezionym w Nim, nie mając własnej sprawiedliwości, która jest z Prawa, ale tę, która jest przez wiarę w Chrystusa, sprawiedliwość z Boga przez^{*} wiarę,

^{*}lub: ze względu na wiarę Rz 4,3-13; 10,2-4; 1Kor 1,30

10. Żeby poznać Go i moc Jego zmartwychwstania, i mieć udział^{*} w Jego cierpieniach, będąc ukształtowanym^{**} Jego śmiercią,

^{*}gr: koinonia - wspólnota - por. Ga 6,6^{**}; ^{**}gr: summorfoo - mając kształt tożsamy, otrzymać tę samą postać 1P 4,13

11. Obym^{*} w jakiś sposób przeszedł^{**} do powstania z martwych. ^{*}gr: ei - jeśli, skoro, oby, czy ^{**}gr: katantho - przejść do miejsca na drugiej stronie, przejść

12. Nie żebym już posiadał albo już jestem doskonały^{*}; ale dążę^{**} do tego, aby pochwycić, gdyż zostałem pochwycony przez Jezusa Chrystusa. ^{*}por. w 15^{**}; ^{**}gr: dioko - ścigać, biec

13. Bracia, ja nie sądzę o sobie, że pochwyciłem^{*}. ^{*}gr: katalambano - chwycić na własność, posiadać

14. Ale jedno czynię: zapominam, co za mną i z uporem^{*} sięgam^{**} po to, co przede mną, prę^{***} do celu, ku nagrodzie pochodzącego z góry powołania Bożego w Chrystusie Jezusie. ^{*}dost.: prawdziwie, istotnie; ^{**}lub: pochwycić, ovladnąć ^{***}lub: rozciągać, wyrwać się Łk 16,16; 1Kor 9,24; Hbr 12,1

15. Ilu nas zatem doskonałych^{*}, tak myślmy; a jeżeli coś inaczej myślicie, i to wam Bóg objawi. Rz 15,1; 1Kor 2,6; Ga 5,10

^{*}gr: teleos - nie mający braków; dążyć, doprowadzić do końca

16. Niemniej do czego doszliśmy, w tym postępujemy^{*} według tych samych zasad^{**} i tak samo myślmy^{***}. Rz 12,6; 1Tes 5,21

^{*}gr: stoicheo - iść w szeregu - por. Kol 2,20^{**}; ^{**}lub: kanon, wzór

^{***}gr: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś

17. Bądźcie* naśladowcami moimi, bracia, i przyglądajcie* się tym, którzy postępują według wzoru***, jaki w nas macie. Flp 4,9

*dost.: stawajcie się; **baczyć, uważnie patrzeć; ***gr.: typos - typ

18. Wielu bowiem o których wam często mówiłem, a teraz i z płaczem mówię, postępuję jak wrogowie krzyża Chrystusa;

19. Takich końcem jest zatracenie*, takich bogiem jest brzuch, a chwala ich w hańbie**, oni myślą o rzeczach ziemskich. 2Kor 11,15;

*lub: zguba; **we wstydzicie Hbr 6,6-8; 2P 2,1

20. Nasza bowiem ojczyzna* jest w niebiosach, skąd też oczekujemy Zbawiciela, Pana Jezusa Chrystusa, Ef 2,12; Flp 1,27; Dz 22,28

*gr.: politeuma - obywatelstwo, państwo, współ. dobro obywateli

21. Który przekształcił poniżone ciało nasze, aby stał się w swej postaci podobne* ciału chwaly Jego, według skutecznego działania** Jego mocy, którą też wszystko może sobie podporządkować. *por. w. 10**, **por. Ef 3,7*

4 Dlatego, bracia moi umiłowani i upragnieni*, radości moja i wieńcu** mój, tak stojcie w Panu, umiłowani. IP 5,4; 1Tes 2,19

*lub: pożądani; **tj. wieniec zwycięstwa - por. Obj 6,2*

2. Zachęcam Ewodię i zachęcam Syntychę, aby były jednomyślnie* w Panu. Rz 12,6;

*lub: (miały) to samo rozumienie Mk 9,5,8; Ef 4,1-8

3. Proszę też i ciebie, prawdziwy* towarzyszu**, pomagaj im, gdyż one dla Ewangelii razem ze mną walczyły i z Klemensem, i z pozostałymi moimi współpracownikami, których imiona są w zwoju życia. Flp 2,20

*gr.: gnesios - prawowity (o dzieciach), autentyczny, rodzinny

**dost.: być we wspólnym jarzmie lub imię własne: Sunzugos

4. Radujcie* się zawsze w Panu; ponownie mówię: Radujcie* się. IP 4,13; Mt 5,12

*gr.: chairo - radować się ogromnie, ciesząc, być zadowolonym

5. Łagodność* wasza niech będzie znana wszystkim ludziom; Pan jest blisko**. Jk 5,7;

*lub: uczciwość, uprzejmość; **o miejscu lub czasie Obj 22,7,20

6. Nie troszczcie* się o nic, ale w każdej** modlitwie i błaganu i dziękczynieniu, prosźby** wasze niech się staną znane Bogu.

*lub: nie martwiecie się; **we wszystkich (w) modlitwie Mt 6,25;

**gr.: aitema - petycja, postulat, wymaganie IP 5,7; Ełk 18,1

7. A pokój Boży, który przewyższa wszelki rozum, będzie strzegł* waszych serc i waszych myśli w Chrystusie Jezusie. Lb 6,26;

*lub: pełni służbę wartowniczą Rz 5,1; Kol 3,15

8. Na koniec, bracia, co tylko jest prawdziwe, co tylko szlachetne, co tylko sprawie-

dliwe, co tylko czyste, co tylko miłe*, co tylko chwalebne**, jeśli coś jest cnotą, i jeśli coś jest chwałą, o tym rozważajcie***.

*lub: przyjemne; **godne polecenia; ***zaliczać na czyjś rach.

9. Czego się też nauczyliście i co przyjęliście*, i słyszeliście, i widzieliście we mnie, to czyńcie, a Bóg pokoju będzie z wami.

*gr.: paralambano - uznać, upewnić się, przyjąć 1Tes 5,23

10. A wielce ucieszyłem się w Panu, że jak niegdyś, tak teraz rozkwitła wasza troska* o mnie; myśleliście już o tym, jednak nie mieliście ku temu sposobności. 2Kor 11,9;

*dost.: myślenie (z troską) Ga 6,6; Ps 85,6

11. Mówię to nie z powodu niedostatku; bo nauczyłem się być samowystarczalny*.

*tj. wystarczająca ilość środków do życia, bez potrzeby wsparcia

12. Umiem być unizonym*, uniem** i obfitować; wszędzie i we wszystko jestem wtajemniczony, i nasyconym być i głodować, i obfitować i być w niedostatku; Ef 4,20

*lub: wiem, co to jest skromność; **wiedzieć, doświadczyć

13. Wszystko mogę* w Tym, który mnie napelnia mocą**, w Chrystusie. 2Kor 3,5;

*lub: jestem silny; **umacnia 2Kor 12,9; Ef 6,10

14. Jednak dobrze uczyniliście, stając się współuczestnikami mojego ucisku.

15. A wiecie i wy, Filipianie, że na początku głoszenia Ewangelii, gdy wyszedłem z Macedonii, żaden zbór nie stał się współnikiem na rachunku rozchodu i przychodu, tylko wy jedyni; 2Kor 11,8; 1Tm 6,18; Hbr 13,16

16. Bo i do Tesalonik raz i drugi posłałście mi na moje potrzeby*. *dost.: potrzebę - L.poj.

17. Nie, żebym pragnął daru; ale pragnę owocu, rosnącego na waszym rachunku.

18. A odebrałem wszystko i mam nadmiar; jestem zaopatrzony, biorąc od Epafrodyta, co posłałście, tę wonność kadzidła*, ofiarę godną przyjęcia i bardzo podobajacie się Bogu. *gr.: euodia - słodki zapach, miła woń J 12,3

19. A Bóg mój wypełni waszą potrzebę waszą według swojego bogactwa w chwale, w Chrystusie Jezusie.

20. A Bogu i Ojcu naszemu chwała na wieki wieków. Amen.

21. Pozdrówcie każdego świętego w Chrystusie Jezusie. Pozdrawiają was bracia, którzy są z mną.

22. Pozdrawiają was wszyscy święci, a najbardziej ci z domu Cezara.

23. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Kolosan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, 2Tm 1,1

2. Do świętych i wiernych* braci w Chrystusie Jezusie, *którzy są* w Kolosach. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa. Hi 5,1; 15,15; Lb 12,7; Ps 12,1

*gr.: pistos - wierzyć, być godnym zaufania, być wiernym

3. Dziękujemy Bogu i Ojcu Pana naszego Jezusa Chrystusa, zawsze modląc się za was,

4. *Bo* usłyszeliśmy o waszej wierze w Chrystusie Jezusie i miłości do wszystkich świętych*, *gr.: hagios - por. Hbr 13,24** 3J 1,3; Ga 5,6

5. Z powodu nadziei, która jest odłożona* dla was w niebie, o której wcześniej słyszeliście w słowie prawdy Ewangelii, 2Kor 6,7;

*lub: zachowana Rz 10,8; Ef 1,13; Mt 6,19

6. Która dotarła* do was, jak i na cały świat i wydaje owoc**, tak jak i wśród*** was, od tego dnia, kiedy usłyszeliście i dogłębnie poznaliście**** łaskę Boga w prawdzie. Łk 2,40

*gr.: pareimi - dotarła i pozostaje; **miss Byz: i rośnie; ***lub: w

***gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć

7. Tak jak i nauczyliście się *jej* od Epafrasa, umiłowanego współniewolnika* naszego, który jest wiernym dla was sługą** Chrystusa, *gr.: sundoulos - J 8,34*; **gr.: diakonos 1Kor 4,1; Ef 6,21; Flp 2,25

8. Który też oznajmił nam o waszej miłości w duchu. Rz 5,5; Ga 5,22

9. Dlatego i my, od tego dnia, w którym to usłyszeliśmy, nie przestajemy modlić się za was i prosić, abyście zostali napełnieni dogłębnym poznaniem Jego woli w całej mądrości i w duchowym zrozumieniu*, Rz 12,2

*gr.: syngesis - umiejętność zastosowania zasad w każdej sytuacji życiowej, zdolność pojmnowania, umysł

10. Abyście chodzili w sposób godny Pana, dla całkowitego przypodobania się *Jemu*, przynosząc owoce w każdym dobrym dziele i wzrastając* w dogłębnym poznaniu** Boga. *dost.: otrzymując wzrost; **por. Kol 2,2*** Ef 4,1; Oz 6,6

11. Z całą mocą będąc wzmacniani zgodnie z potęgą* Jego chwały, w** całej wytrwałości i cierpliwości z radością. 2Kor 6,4; Ef 3,16

*gr.: kratos - siła, moc, potęga, potężny czyn; **lub: ku, do

12. Dziękując* Ojcu, który nas uczynił zdolnymi do uczestniczenia w dziedzictwie świętych w światłości, **lub: z radością dziękując - z w. 11*

13. Który nas wyrwał* z władzy ciemności i przeniósł** do Królestwa Syna swojego umiłowanego. Ef 5,8; 1P 2,9; 1J 2,8

*gr.: rhyomai - zbawić, ocalić; **dost.: przestawić, deportować

14. W Nim mamy odkupienie* przez Jego krew, odpuszczenie** grzechów, Ef 1,7; Dz 20,28

*gr.: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.; **lub: uwolnienie, wyzwolenie

15. On jest obrazem niewidzialnego Boga, pierworodnym całego stworzenia. Hbr 1,3

16. Gdyż w Nim zostało stworzone wszystko w niebiosach i na ziemi, widzialne i niewidzialne, czy to trony, czy to panowania, czy to przywódcy*, czy to władze**, wszystko przez Niego i dla Niego jest stworzone. J 1,3;

gr.: arche - por. J 1,1; **gr.: eksousia - por. Mt 10,1* Hbr 2,10

17. A On jest przed wszystkimi* i wszystko w Nim razem zaistniało. Dz 17,28;

*domysł.: bytami z w. 16 J 1,1-2; 17,5

18. On też jest głową ciała, Kościoła*, On jest początkiem, pierworodnym z umarłych, aby sam we wszystkim stał się pierwszy; Ef 1,22

*gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie

19. Gdyż Bóg miał upodobanie*, aby w Nim zamieszkała cała pełnia, **lub: zechciał* Kol 2,9

20. I przez Niego ponownie pojechać* ze sobą** wszystko, czyniąc pokój przez krew Jego krzyża; poprzez Niego, to co na ziemi, i to co w niebiosach. Łk 2,14; 2Kor 5,18; J 14,27

*lub: kalkowicie, na nowo pojechać - dost.: ku Niemu, dla Niego

21. I was, niegdyś będących obcymi i wrogami w myśleniu na skutek złych czynów, teraz jednak ponownie* pojechał,

por. w. 20 Mt 5,24; Rz 5,10

22. W ciełe* przez śmierć ciała** Jego, aby was postawił przy *Nim* jako świętych i niewinnych, i nienaganych*** przed swoim obliczem****. **gr.: soma; **gr.: sarks - por. przypisy - Kol 2,11*

*gr.: to somati tes sarkos autou - dost.: w ciełe ciała Jego - wzmoc. podkreślając fizyczność ciała Pana w opozycji do idei ciała urojonego, występującego w naukach pragmaty - por. Kol 2,11

***lub: bez zarzutu; ****wobec Niego Ef 2,15; Hbr 13,21

23. Jeśli* rzeczywiście trwacie w wierze będąc ugruntowani i mocni, i nieporuszeni z powodu nadziei Ewangelii, którą słyszeliście, a która została ogłoszona* całemu stworzeniu pod niebem, której ja, Paweł, stałem się sługą. **lub: o ile tylko; **tj. ogłaszając publicznie jak herald*

24. Raduję się teraz w moich cierpieniach za was i dopełniam w swoim ciele* niedostatki ucisków Chrystusa, za ciało** Jego, którym jest Kościół; *Mt 5,11; Ef 1,22; 5,23*

gr: sarks - por. Kol 2,11; **gr: soma - por. Kol 2,11**
25. Dlatego stałem się sługą według zarządzenia Boga, które zostało mi dane, aby wobec was* wypełnić Słowo Boże, *1Kor 9,17;*

**lub: dla was, abym wypełnił* *Ef 3,2; Rz 15,15*

26. Tajemnice, która ukryta jest od wieków i pokoleń, teraz natomiast, została ukazana* Jego świętym, **dost.: znana, widoczna* *Rz 11,25*

27. Im to Bóg zechciał oznajmić*, jakie jest między poganami bogactwo chwały tej tajemnicy, którą jest Chrystus w was, nadzieja chwały. **gr: gnořidzo - por. 1Kor 15,1** *1Kor 4,14*

28. Jego my głosimy, napominając* każdego człowieka i nauczając każdego człowieka z całą mądrością, abyśmy mogli postawić przy Nim* każdego człowieka jako doskonałego** w Chrystusie Jezusie; *Ef 3,8; Jr 6,10*

gr: noutheteo - kłaść do rozumu - 1Tes 5,12*; **dorzucanego*

29. Nad tym też się trudzę, walcząc zgodnie* z Jego skutecznym działaniem** , działającym** we mnie z mocą. **lub: według* *2Kor 5,9*

**gr: energieia - skutecznie działająca moc; **gr: energieo*

2 Albowiem chcę, abyście wiedzieli, jak wielką walkę* staczam** o was i o tych, którzy są w Laodycei, i o tych licznych, którzy nie widzieli mojego oblicza** w ciele;

**agon - walka, bitwa, zmaganie por. gr: agonia w Lk 22,44*

**dost.: mam; **sidiom: nie poznali osobście* *Fil 1,30; Hbr 5,7*

2. Aby ich serca doznały zachęty*, a oni zespoleni ze sobą w miłości, *dążyli* ku całemu bogactwu pełni zrozumienia**, ku dogłębnemu poznaniu** tajemnicy Boga i Ojca, i Chrystusa, **lub: zostały pocieszone* *Lz 32,17; 1Tm 3,16; 1J 5,7*

por. Kol 1,9; **gr: epignosis - dokładne, pełne poznanie*

3. W którym* ukryte są wszystkie skarby mądrości i poznania. **lub: w której (tj. tajemnicy)*

4. A to mówię, aby was ktoś nie zwiódł podstępny dowodzeniem*. *Rz 16,18; Ef 4,14*

**gr: pithanologia - siła perswazji pokrętnych argumentów*

5. Bo chociaż ciałem jestem nieobecny, ale

duchem jestem z wami, radując się i widząc ład* wasz i niewzruszoność** waszej wiary w Chrystusa. *, ***słowa używane w terminologii wojskowej*

**gr: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład, ranga*

**gr: stereoma - bastion, zwały niewzruszony szyk*

6. Jak więc przyjęliście Chrystusa Jezusa, Pana, *tak* w Nim chodźcie, *Hbr 3,14; 1J 5,20*

7. *Jako ci*, którzy zostali zakorzenieni i są budowani na* Nim, i są utwierdzani w wierze, tak jak zostaliście nauzeni, obfitując** w niej z dziękczynieniem** . *Ps 1,3; Lz 61,3*

**lub: w Nim; **lub: przekroczyć miarę, przewyższać*

**gr: eucharistia - wdzięczność, dziękczynienie, podziękowanie*

8. Uważajcie*, aby was ktoś nie prowadził jako swój łup** dzięki filozofii i próżnemu oszustwu, *opartemu* na** *ludzkiej* tradycji i elementarnych**** zasadach *tego* świata**** , a nie na** Chrystusie; *Ef 5,6; 1Tm 6,20*

**gr: blepo - widzieć, patrzeć; bacejci; **tj. wprowadzić jako jeńca*

gr: kata - według, na, zgodnie; ***por. u 20

*****gr: kosmos - układ, porządek, świat, wszechświat - por. J 8,23**

9. Gdyż w Nim mieszka cieleśnie* cała pełnia boskości. **gr: somatikos - dot. fiz. ciała* *J 1,14; 1Tm 3,16*

10. I jesteście w Nim napełnieni*; On jest głową wszelkiej zwierchności i władzy,

**gr: pleroo - sprawić obfitość, napełnić, wypełnić aż się przelewa*

11. I w Nim zostaliście obrzezani obrzezaniem, nie uczynionym ręką w zewleczeniu *doczesnego* ciała* , *ale* w zewleczeniu ciała** grzechów** w obrzezaniu Chrystusa, *Pwt 10,16;*

**gr: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwołoki* *Jr 4,4; Flp 3,3*

**gr: sarks - ciało, ciało bez życia, cieleśność - zmysłowa natura*

***gr: somatos ton hamartion tes sarko - por. Kol 1,11**

12. Pogrzebani będąc wraz z Nim w chrzcie; w którym też zostaliście współwzbudzeni przez* wiarę w moc** Boga, który Go wzбудził z martwych. **lub: z powodu* *Dz 1,5; Ga 3,27;*

**gr: energieia - skutecznie działająca moc, działanie* *Ef 4,5*

13. I was, będących martwymi w upadkach i w nieobrzezaniu waszego ciała* , razem z Nim ożywił, darując* wam wszystkie upadki, **gr: sarks - por. u 11*** *Lk 9,60; 2Kor 5,14;*

**lub: przebaczyć, okazać łaskę* *1Tm 5,6; Ps 32,1; Rz 4,7*

14. Wymazał *obciążający* nas zapis* dłużny, *wymikający* z ustaw** , który był przeciwko nam i usunął go ze środka*** , przybijając go gwoździem do krzyża; *Ps 51,1,9; Lz 43,25*

**gr: cheirographo - ręcznie podpisane zobowiązanie dłużne*

**gr: dogma - wymagania, opinia, przekonania, nauka*

lub: usunął spod ręki, odwołał z wokandy, unieważnił - być może łatwym gr. zwrotu - „ek mesou” - ze środka - 2Tes 2,7

15. Rozbroił* zwierchności i władze, publicznie** wystawiając je na pokaz i Bóg w Nim

powłókł je w triumfalnym^{***} marszu zwycięstwa. ^{*lub: obdarł, pozbawił godności - por. Kol 3,9*}

^{**otwarcie, śmiało, wystawił pod przewiązaniem, na wrygowisko}
^{***obraz rzym. dowódcy wkraczającego do Rzymu i prowadzącego w swym orszaku skutych jenciońców} 1Kor 15,57

16. Niech więc was nikt nie sędzi z powodu pokarmu albo napoju, albo w sprawie święta, albo nowiu księżycy, albo sabatów,

17. To jest cień tego, co ma nastąpić; rzeczywistość natomiast jest ciałem Chrystusa.

18. Niech was nikt nie pozbawia nagrody zwycięstwa^{*}, kto ma upodobanie w unізianiu się, kulcie aniołów i w tajemniczych doznaniach^{**}, dając się bezpodstawnie nadymać przez swój cielesny sposób myślenia, Mt 24,4

^{*gr: katabrabeuo - sędzia pozbawiający nagrody, pozbawici zbaczenia; **lub: wnikać w to, co ujrzał, widząc w tajemnicy}

19. A nie trzyma się głowy, z której całe ciało jest zaopatrywane i spajane stawami i ścięgnami, nosząc wzrostem Boga. Ef 4,16

20. Jeśli więc umarliście z Chrystusem dla elementarnych^{*} zasad tego świata, dlaczego jeszcze, jak żyjący w świecie, jesteście poddani nakazom: Rz 6,2; Ef 6,12; 2Kor 4,4

^{*gr: stoiceion - element zasady, ciąg tiler; pierwiastek, żywioł w filoz. gr. elementy świata - ziemia, powietrze, woda, ogień}

21. Nie dotykaj, nie kosztuj, nie zetknij się; 22. To wszystko jest przeznaczone na zniszczenie przez używanie, zgodnie z przykazaniami i naukami ludzi. Mt 16,12; 1Tm 4,1

23. Które mają wprawdzie pozór^{*} mądrości w samowolnej formie kultu religijnego^{**} i w ponizaniu się, i w nieoszczędzaniu ciała^{***}, ale nie mają żadnej wartości, stużą tylko do nasycenia ciała^{****}. Kol 2,8; Mt 15,3; Ga 6,12

^{*dosł.: słowo, zasada - gr: logos; **tj. wielbienie Boga oparte na indywidualnym upodobaniu lub ascezie; ***gr: soma; ****gr: sarks}

3 Jeśli więc zostaliście wzbudzeni z Chrystusem, szukajcie tego, co w górze, gdzie jest Chrystus, siedzący po prawicy Boga. Mt 6,33; Kol 2,12; Rz 6,4

2. Myślcie^{*} o tym, co w górze, nie o tym, co na ziemi. Mt 6,19; 1J 2,15; 1Krn 22,19

^{*gr: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś}

3. Umarliście bowiem, a życie wasze jest ukryte z Chrystusem w Bogu. Flp 1,23

4. Ale gdy się Chrystus, życie nasze, ukazuje^{*}, wtedy i wy razem z Nim zostaniecie ukazani w chwale. Ps 17,15; 2Tm 4,8; 1J 3,2

^{*gr: faneroo - stać się widocznym, okazać się, uczynić jawnym}

5. Przeprowadźcie więc do śmierci^{*} to, co

w waszych członkach jest ziemskie^{**}: nierząd, nieczystość, namiętność^{***}, złą pożądlivość i chciwość^{****}, która jest bałwochwalstwem,

^{*lub: usmiercie, zadajcie śmierć; **dosł.: członki wasze na ziemi}
^{***lub: zmysłowość; ****zachłanność} Rz 8,13; Ga 5,24

6. Z ich to powodu przychodzi gniew Boży na synów opornych^{*}, J 3,36; Rz 1,18; Ef 5,6;

^{*lub: uporczywy opór, bunt - por. Ef 2,2****} Obj 14,10

7. W których i wy dawniej postępowaliście^{*}, gdy w nich^{**} żyliście. ^{*por. Ef 4,1*}; ^{**lub: usród tego}

8. Teraz więc i wy złóście^{*} z siebie to wszystko: gniew, zapalczywość^{**}, złość, bluźnierstwo, haniebna^{***} mowa z ust waszych.

^{*dosł.: zdjąć jak ubranie; **lub: wzburzenie, szat; ***sprośną}

9. Nie bądźcie fałszywi^{*} jedni wobec drugich, skoro zdarliście^{**} z siebie starego człowieka razem z jego postępkami^{***}, Rz 6,6; Ef 4,22

^{*gr: pseudomai - kłamać, rozmyślnie mówić fałszywe słowa}
^{**lub: całkowicie odsunąć od siebie, rozbrajać; ***dokonania}

10. A przyoblekliście się w nowego, który jest odnawiany ku dogłębnemu poznaniu^{*} na obraz Tego, który go stworzył; Ef 2,15; 4,24;

^{*gr: epignosis - por. Kol 2,2****} Ga 6,15; 2Kor 4,6

11. Gdzie nie ma Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy^{*}, Scyty^{**}, niewolnika, wolnego; ale wszystkim i we wszystkich – Chrystus. ^{*tj. nie mówiący po grecku, obcy}

^{**tj. mieszkankie krajów na ptn. od M. Czarnego - synonim wszelkiego zła, grubiaństwa i okrucieństwa; akceptacja Scyty jako będącego w Chrystusie to była dla Greków myśl rewolucyjna}

12. Dlatego więc przyobleczcie się, jako wybrani Boży, święci i umiłowani, w litościwe wnętrze^{*}, dobroć, pokorę, łagodność, cierpliwość, ^{*lub: serdeczne współczucie, głębokie uczucia wewnętrzne}

13. Znosząc jedni drugich i darowując^{*} sobie wzajemnie, jeśli miałby ktoś przeciwko komuś skargę^{**}; jak Chrystus wam darował^{*}, tak i wy. Mt 18,21; 2Kor 2,10; Ef 4,32; Rz 15,1

^{*lub: przebaczyć, być łaskawym; **mieć zarzut przeciw komuś}

14. A na to wszystko przyobleczcie miłość, która jest więzią^{*} doskonałości^{**}. Kol 2,2;

^{*lub: spójniąc; **dojrzałości} Jr 43,12; Rz 12,18

15. A niech w waszych sercach rządzi pokój Boży, do którego zostaliście powołani w jednym celu; i bądźcie wdzięczni. Iz 26,3

16. Słowo Chrystusa niech mieszka w was obficie; we wszelkiej mądrości, nauczajcie i napominajcie^{*} się wzajemnie^{**} przez psalmy i hymny, i pieśni duchowe, z wdzięcznością śpiewajcie w sercach waszych Panu. J 5,39;

^{*dosł.: klasz do rozumu - por. 1Tes 5,12****} Hbr 4,12; Ef 5,19

^{**gr: heautou - sam, siebie samego - tu: w l.mn. - wzajemnie}

17. I wszystko, cokolwiek czynilibyście w słowie albo w czynie, wszystko *czynicie* w imieniu Pana Jezusa, dziękując Bogu i Ojcu przez Niego. **lub: z powodu* Prz 3,6; Pwt 18,5; Rz 14,6

18. Żony, bądźcie uległe* swoim mężom, jak przystoi w Panu. 1Kor 14,34; Ef 5,22

**gr: hypotasso - postawić pod, być uległym, poddanym*

19. Mężowie, miłujcie swoje żony i nie bądźcie wobec nich zgorzkniali*. Łk 14,26;

**lub: być rozgoryczonym, rozdrażnionym* Ef 5,25; 1P 3,7

20. Dzieci, bądźcie posłuszne* rodzicom we wszystkim; to bowiem bardzo podoba się Panu. **por. Mt 8,27** Rdz 28,7; Mi 1,6; Mt 15,4; Ef 6,1

21. Ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu* swoich dzieci, aby nie upadały na ducha.

**lub: rozjątrzać, drażnić* Ps 103,13; Ef 6,4; Hbr 12,5

22. Słudzy*, bądźcie posłuszni we wszystkim tym, którzy są panami waszymi według ciała, nie służąc na pokaz** jak ci, którzy chcą podobać się ludziom, ale w prostocie*** serca, bojąc się Boga. Ef 6,5; 1P 2,18; 1Tm 6,1

**lub: niewolnicy; **dla oka; ***szczeroci, otwartości*

23. A wszystko, cokolwiek byście czynili, wykonujcie* z głębi duszy, jak dla Pana, a nie dla ludzi, **lub: trudzić się, pracować, przeprowadzać*

24. Wiedząc, że od Pana otrzymacie z powietrem zapłatę dziedzictwa; albowiem Chrystusowi Panu służycie*. **lub: bądźcie niewolnikami*

25. A ten, *кто* czyni niesprawiedliwość, odbierze niesprawiedliwość, tę którą uczynił; A *Pan* nie jest stronniczy*. 2Kor 5,10

**lub: nie ma względu na osobę - dosł.: brać według twardzi*

4 Panowie, okazujcie sługom sprawiedliwość i równość*, wiedząc, że i wy macie Pana w niebiosach. Kpl 19,13; Mi 3,5; Jk 5,4

**gr: isotes - bezstronność, równość co do warunków i proporcji*

2. Trwajcie niezłomnie* w modlitwie, czuwając w niej z dziękczynieniem, **por. Dz 2,42**

3. Modląc się równocześnie i za nas, aby Bóg otworzył nam drzwi *dla* Słowa, byśmy mówili o tajemnicy Chrystusa, z powodu której jestem też związany, 1Kor 16,9; 2Tes 3,1

4. Abym ją ujawnił*, *tak* jak mi mówić należy*. Mt 10,26-27; 1Kor 2,4-5; Ef 6,20

**gr: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, okazać publicznie*

***gr: dei - jest konieczne, trzeba, należy, przystoi*

5. Postępujcie z mądrością wobec *tych, którzy są* z zewnątrz, czas wykupując*.

**gr: ocalić od straty, wykorzystać* Rz 6,19; Ef 5,16

chwile, LXX - zyskiwać na czasie - Dn 2,8

6. Słowo wasze niech zawsze *będzie* łaskawe*, przyprawione solą, abyście wiedzieli, jak trzeba odpowiadać każdemu z osobna**.

**dosł.: w łasce, w życzliwości, w uprzejmości* Mt 5,13;

***dosł.: każdemu jednemu* 1P 3,15; Ps 37,30

7. Wszystko co mnie dotyczy, oznajmił wam Tychikus, brat umiłowany i wierny sługa, i współniewołnik w Panu,

8. Którego posłałem do was po to właśnie*, abym poznał, co z wami *się dzieje* i by pocieszył* wasze serca, **dosł.: po to samo; **lub: zachęcił*

9. Razem z Onezymem, wiernym* i umiłowanym bratem, który jest spośród** was; ci oznajmiają wam wszystko, co się tutaj *dzieje*.

**lub: godnym zaufania; **z was* Ef 6,21; 1Kor 4,17

10. Pozdrawia was Arystarch, współwieźień mój, i Marek, kuzyn* Barnaby, odnośnie którego otrzymaliście polecenie*. Jeśli przyjdzie do was, przyjmijcie go,

gr: anepsios - kuzyn - por. gr: adelphos - brat - 1Kor 9,5

***gr: entoles - rozkaz, nakaz, polecenie* Dz 15,37; 2Tm 4,11

11. I Jezus, nazwany Justem, będący spośród obrzezanych; ci są jedynymi współpracownikami moimi dla Królestwa Bożego, którzy stali się dla mnie pociechą*.

**gr: paregoria - uśmierzanie, ulga, ukojenie, pociecha*

12. Pozdrawia was Epafras, *który* jest z was, sługa Chrystusa, zawsze walczący** za was w modlitwach, abyście zostali postawieni jako doskonali*** i pełni**** w całej woli Bożej.

**dosł.: ho ek - ten, z lub pośród; **zmagać się, prowadzić bój*

****dajrzali; ****wypełnieni* Ga 1,10; Kol 1,7; Flp 1,23

13. *Wystawiam* mu bowiem świadectwo, że ma wielką gorliwość o was i o tych, którzy są w Laodycei i w Hierapolis*. Rz 10,2

**Kolosy, Laodyceja i Hierapolis - miasta leżące obok siebie*

14. Pozdrawia* was Łukasz, lekarz umiłowany, i Demas. **gr: aspadzomai - por. Rz 16,14** 2Tm 4,10

15. Pozdrowicie braci w Laodycei i Nymfasy, i zbór*, który jest w jego domu. 1Kor 6,19

**gr: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*

16. A gdy ten list będzie u was odczytany, sprawcie też, aby został odczytany i w zborze Laodycejczyków; a ten z Laodycei, abyście i wy odczytali*. **gr: anaginosko - czytać, uznawać*

17. A powiedzcie Archipowi: *Bacz**, abyś wypełnił służbę, którą przyjąłeś w Panu.

**gr: blepo - baczyć, widzieć, patrzeć uważnie* 1Tes 1,1; 5,27

18. Pozdrowienie moja, Pawła, ręką *dopisaną*. Pamiętajcie* o moich więzach. Łaska z wami. Amen. **lub: wspomnijcie*

Pierwszy list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru* Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Jezusie Chrystusie. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.

*gr: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie, zebranie publiczne Obj 3,14; Kol 4,16; J 6,27

2. Dziękujemy Bogu zawsze za was wszystkich, *gdy* wspominamy* was w naszych modlitwach. **dosl.: czynimy wspomnienie (o) was*

3. Nieustannie przypominając* sobie o dziele waszej wiary i o trudzie** miłości, i o wytrwałości w nadziei *co do* Pana naszego Jezusa Chrystusa, przed Bogiem i Ojcem naszym,

*lub: przywołując na pamięć J 6,21; 2Tes 1,11; Hbr 6,10

*gr: kopos - ciężka praca połączona z uciskiem i nozolem

4. Wiedząc, bracia umiłowani przez Boga*, o wybraniu waszym,

*lub: przez Boga (jest) wybranie wasze Kol 3,2; Rz 8,28; 9,11

5. Że nasza Ewangelia zaistniała* w was nie tylko w Słowie, ale i w mocy, i w Duchu Świętym, i w wielkiej całkowitej pewności** , jak wiecie, jakimi staliśmy się pośród was ze względu na was.

2Kor 4,3; Rz 1,16; 2Tm 1,8

*gr: ginomai - stawać się, zdarzać się, dokonywać się, urodzić się

*gr: pleroforia - pełnia, cała pełnia, absolutne przeświadczenie

6. A wy staliście się naśladowcami naszymi i Pana, przyjmując* Słowo w wielkim ucisku, z radością Ducha Świętego,

1Tes 2,14; 1Kor 11,1

*gr: dechomai - przyjmując radośnie, być ugoszczonym

7. Tak że wy staliście się wzorem dla wszystkich wierzących w Macedonii i w Achai.

8. Bowiem od was rozbrzmiało Słowo Pana nie tylko w Macedonii i w Achai, ale i w każdym miejscu rozelała się wasza wiara w Boga, tak że nie mamy potrzeby cokolwiek* mówić,

*gr: tis - coś, piewien, jakiś

9. Sami bowiem o nas oznajmują, jak *szero-*rok^{ie} mieliśmy wejście* do was i jak nawróciliście się od bożków do Boga, aby służyć Bogu żywemu** i prawdziwemu,

por: 1Tes 2,1, **dosl.: żyjącemu Dz 14,15; Ga 4,8

10. I oczekiwać* Syna Jego z niebios, którego wzbudził z martwych, Jezusa, który nas wyrwa od nadchodzącego gniewu.

*gr: anameno - czekać na kogoś (domyśl. cierpliwie i ufnie)

2 Albowiem sami wiecie, bracia, że przyjscie* nasze do was nie było daremne;

*gr: eisodos - miejsce przez które się wchodzi, stąd - przybycie

2. Ale chociaż i przedtem, jak wiecie, cierpieliśmy i doznaliśmy zniewag w Filipii, jednak śmiało* w Bogu naszym powiedzieliśmy u was Ewangelię Bożą w wielkim boju** .

*lub: z odwagą, otwarcie Dz 16,19-40; Rz 1,15; 10,15

*gr: agon - ciężki bój, walka, zmaganie w zawod. sportowych

3. Albowiem wezwanie* nasze nie *wypty-*wa z błędu*, ani z nieczystości, ani nie *kryje* w sobie podstęp** ,

*lub: zachęta; **gr: plane - błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady; ***gr: dolos - od wabić

4. Ale jak zostaliśmy wypróbowani* przez Boga, by powierzył* nam Ewangelię, tak mówimy, nie aby podobać się ludziom, ale Bogu, który poddaje próbie* nasze serca.

*lub: doświadczony, badać zdatność do użycia, wypróbować

**dosl.: mieć powierzony 1Kor 7,5; Ef 3,8; Ga 2,7

5. Bo jak wiecie, nigdy* nie byliśmy u was ze słowem pochlebstwa, ani pod pozorem chciwości** ; Bóg *jest* tego świadkiem. Ga 1,20

*gr: pote - kiedyś, wcześniej z gr: oute - nigdy; **por: Ef 4,19**

6. Ani nie szukaliśmy chwały od ludzi, ani od was, ani od innych, *choć* jako apostołowie Chrystusa możemy być w poważaniu*;

*lub: mieć znaczenie, wagę, wpływ, być ciężarem 2Kor 13,10

7. Ale byliśmy łagodni pośród was, jak karmicielka* pielęgnowająca swoje dzieci.

*lub: nianka, piastunka, mamka J 21,15; Iz 49,23; Ga 5,22

8. Tak przywiązaliśmy* się do was, że byliśmy gotowi przekazać wam nie tylko Ewangelię Bożą, ale i własne dusze, ponieważ staliście się dla nas umiłowani.

Rz 9,3; Jr 13,17

*gr: himeiromai - pragnąć, tęsknić zuluszcza z miłości

9. Albowiem pamiętacie, bracia, trud* nasz i moził, gdyż pracując nocą i dniem, aby nikogo z was nie obciążyć, ogłosiliśmy wam** Ewangelię Bożą.

Dz 20,34; 2Tes 3,7

*gr: kopos - ciężka praca - por: 1Tes 1,3**; **dosl.: przed wami

10. Wy jesteście świadkami i Bóg, jak święcie* i sprawiedliwie, i bez nagany* postępowaliśmy *pośród* was wierzących.

1Tm 3,2

*gr: hosios - religijna i moralna postawa - pobożność, świętość

**gr: anemptos - nie dając podstaw do nagany, nieskazitelnie

11. I jak wiecie, że każdego^{*} z was, jak ojciec swoje dzieci, zachęcaliśmy^{**} i pociesza-
liśmy^{***}, ^{*dost.: każdego jednego} 1Kor 4,14; 1Tm 6,2; Tt 2,6
^{**lub: dodać odwagi, pobudzić, wezwać do; ***nabrać otuchy}

12. I świadczyliśmy wam, abyście chodzili w sposób godny Boga, który was powołał do swojego Królestwa i do chwały. Kol 1,10

13. Dlatego i my, nieustannie dziękujemy Bogu, że przyjmując od nas Słowo wieści^{*} o Bogu, przyjęliście je, nie jako słowo ludzkie, ale tak jak jest naprawdę, jako Słowo Boże, które i w was wprawdę skutecznie działa. ^{*lub: relacji, wiadomości} Dz 8,14; 17,11; Łk 4,4

14. Wy bowiem, bracia, staliście się naśladowcami zborów Boga, które są w Judei, w Chrystusie Jezusie; gdyż i wy tak samo cierpieliście od swoich rodaków, tak jak oni od Judejczyków^{*}, Rz 16,16; 2Kor 11,28

^{*tj. mieszkańców Judei lub Żydów jako narodu}

15. Którzy i Pana Jezusa, i swoich własnych proroków zabili, i nas prześladowali, i Bogu się nie podobają, i wszystkim ludziom są przeciwni, Mt 23,31; Dz 7,52; 12,3; Am 7,12

16. Przeszkadzają nam mówić do pogan, aby i oni zostali zbawieni, by przez to dopełnić miary swoich grzechów; na zawsze^{*} nadzedli^{**} bowiem na nich gniew aż do końca^{***}.

^{*gr: paniole - zausze, uciąż; **czas prze. dok. - por. 1Tes 4,15***; **telos - koniec, rezultat, wypełnienie, stąd - aż spełnił się gniew; lub: ostatecznie spadł na nich gniew - przyp. jako wyjd. hist.}

17. Lecz my, bracia, będąc oddaleni od was na chwilę^{*} obliczem, ale nie sercem, tym bardziej^{**} z wielkim pragnieniem wykazaliśmy gorliwość^{***}, by ujrzeć was oblicze.

^{*dost.: na czas godziny; **lub: obficie; ***staraliśmy się}

18. Dlatego chcieliśmy, zwłaszcza ja, Paweł, przyjść do was, i raz i drugi; ale przeszkodził nam szatan. Dn 10,12; Za 3,1; 2Kor 11,12

19. Kto bowiem jest naszą nadzieją, czy radością, czy wieńcem przynoszącym chlubę^{*}? Czyż nie i wy przed Panem naszym Jezusem Chrystusem w chwili Jego przyjścia^{**}?

^{*gr: kauchema - por. Flp 1,26*; **gr: parousia - por. 1Tes 4,15*}

20. Wy bowiem jesteście naszą chwałą i radością. ^{*gr: doksa - chwala, majestat, blask, splendor}

3 Dlatego też, nie mogąc już dłużej tego znieść^{*}, postanowiliśmy pozostać sami w Atenach, ^{*lub: wytrzymać, cierpieć, powstrzymać}

2. I posłaliśmy Tymoteusza, naszego brata i sługę Bożego, i naszego współpracownika

w Ewangelii Chrystusa, aby was utwierdził^{**} i zachęcił w^{**} waszej wierze, 2Kor 1,19; Dz 16,1

^{*lub: postawić mocno, przytwierdzić; **co do, odnośnie}

3. By nikt nie zachwiał się w tych uciskach; sami bowiem wiecie, że do^{*} tego jesteście przeznaczeni^{**}, ^{*lub: na to} 1Kor 4,9; 2Tm 3,12; 1P 2,21
^{**gr: keimai - przeznaczyć do czegoś, położyć, wyznaczyć}

4. Gdy byliśmy bowiem u was, zapowiadaliśmy wam, że mamy być uciskani, i co też, jak wiecie, się stało.

5. Dlatego i ja, nie mogąc już więcej tego znieść, posłałem, aby dowiedzieć się o waszej wierze, czy czasem nie skusił^{*} was, ten który kusi^{**} i czy nasz trud nie stał się daremny. Mt 4,3; 2Kor 2,11; 11,23; Jk 1,13

^{*gr: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić}

6. Lecz teraz, gdy Tymoteusz przyszedł od was do nas i opowiedział nam radosną nowinę^{*} o waszej wierze i o miłości, i że nas zawsze dobrze wspominać, pragnąc nas zobaczyć, tak jak i my was, ^{*gr: euangelidzo - por. Łk 1,19*}

7. Przez to zostaliśmy zachęceni przez was, bracia, w każdym naszym utrapieniu i potrzebie, przez^{*} waszą wiarę; ^{*lub: z powodu}

8. Bo teraz żyjemy, jeśli^{*} wy trwacie^{**} w Panu. ^{*lub: kiedy; **dost.: byćci trwali - tryb przypusz.} Flp 4,1

9. Albowiem jakie dziękczynienie możemy oddać Bogu w zamian za was, za całą radość której doznajemy^{*} z powodu was przed naszym Bogiem? ^{*dost.: radujemy się, cieszymy}

10. Nocą i dniem bardzo usilnie^{*} modłać się, abyśmy zobaczyli wasze oblicze i uzupełnili^{**} braki waszej wiary. Łk 2,37; 1Tm 5,5; 2Tm 1,3

^{*lub: ponad wszelką miarę; **naprawić, udoskonalić, przywrócić na właściwe miejsce - określenie medyczne - por. Ga 6,1*}

11. A sam Bóg i Ojciec nasz, i Pan nasz Jezus Chrystus oby^{*} wyprostował drogę naszą do was. ^{*tryb życzący} 2Tes 2,16; Flp 4,20

12. A was oby^{*} Pan jeszcze bardziej napełnił miłością i uczynił w niej obfitującymi^{**} do siebie nawzajem i do wszystkich, tak jak i my do was jesteście, Mt 7,12; 2P 1,7

^{*tryb życzący; **lub: mieć ponad miarę, być zaopatrzonym}

13. Aby^{*} utwierdzić wasze serca jako nie-naganne w świętości przed Bogiem i Ojcem naszym, na^{**} przyjęście^{***} Pana naszego Jezusa Chrystusa ze wszystkimi Jego świętymi. ^{*gr: eis - ku, do, na; **gr: en - na, w; przy, z, do; ***gr: parousia}

4 W końcu więc, bracia, prosimy^{*} was i zachęcamy w Panu Jezusie, tak jak przy-

jęliście od nas, jak macie postępować i podobać^{gr: erotao - błagać, prosić, upraszać, pytać} Kol 2,6; ^{gr: aresko - zadowolić, dostosować się do pragnień} Rz 8,8
2. Gdyż wiecie, jakie daliśmy wam rozkazy^{*} za sprawą^{gr: diakonos - służący} Pana Jezusa. 2Tes 3,6; 1Kor 9,21

^{*lub: polecenia, nakazy - term. woj.;} ^{gr: dia - przez, z powodu}
3. To jest bowiem wola Boża, wasze uświęcenie^{*}; żebyście powstrzymywali się od nierząd^{gr: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perversja}u;^{*}
Mt 12,50; J17,7; 1Tes 5,18

^{gr: khaomai - zyskiwać, posiadać, nabyć, mieć, zapewnić}
^{gr: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perversja}
4. Aby każdy z was umiał utrzymać^{*} swoje naczynie^{gr: khaomai - zyskiwać, posiadać, nabyć, mieć, zapewnić} w świętości i czci; 2Tm 2,20

^{*może odnosić się do ciała żony lub własnego ciała - 1P 3,7}
5. Nie w namiętności^{gr: pathos - zepsute namiętności, niegodziwa zmysłowość} żądy, tak jak poganie, nieznający Boga. Rz 1,24-26; Kol 3,5

^{gr: pathos - zepsute namiętności, niegodziwa zmysłowość}
6. Aby nikt nie wykraczał^{*} przeciwko swojemu bratu i w tej sprawie *go* nie oszukiwał; bo Pan jest mścicielem^{gr: khaomai - zyskiwać, posiadać, nabyć, mieć, zapewnić} tego wszystkim; tak jak wam wcześniej zapowiadaliśmy i zaświadczaaliśmy. Jz 6,7; Jk 2,6; Prz 22,22

^{*lub: mówiąc nad kimś, wykreślić przeciw komuś}
^{gr: ekidikos - wymierzający sprawiedliwość, mściciel}
7. Bóg bowiem nie powołał nas do nieczystości, ale do uświęcenia. Hbr 12,14; 1P 1,14

8. Zatem, kto *to* odrzuca, odrzuca nie człowieka, ale Boga, który też dał nam^{*} swojego Ducha Świętego. Łk 10,6; J 14,26; 20,22;

^{gr: eis hemas - w nas, dla nas, do was} Dz 8,15; Ef 4,30
9. Natomiast o miłości braterskiej^{*} nie mamy potrzeby wam pisać; bo wy sami jesteście przez Boga nauczeni, abyście miłowali^{gr: philadelphia - miłość braterska;} jedni drugich. J 15,12-17

^{gr: philadelphia - miłość braterska;} ^{gr: agapao - J 21,15**}
10. Czyniecie to bowiem wobec wszystkich braci w całej Macedonii; ale was zachęcamy^{*}, bracia, żebyście w tym bardziej obfitali^{gr: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,12**}; ^{gr: perisseuo - być obficie zapatrzonym, mieć ponad miarę}

11. I abyście uczynili swoim celem^{*} życie ciche, i czynili swoje obowiązki^{*}, i pracowali własnymi rękami, jak wam rozkazaliśmy,

^{*lub: zabiegając o coś żarliwie, dążyć do celu,} 1P 4,15;
^{postawić sobie za punkt honoru, mieć coś w czi} Ef 4,28

12. Abyście dostojnie^{*} postępowali wobec tych, którzy są na zewnątrz^{*} i nikogo nie potrzebowali^{gr: gregoreo - obserwować, zwracać uwagę, czuwać, pilnować}.

^{gr: gregoreo - obserwować, zwracać uwagę, czuwać, pilnować}
^{gr: nego - być trzeźwym, spokojnym, opanowanym, nie pić wina}
^{*lub: i nie mieli w niczym niedostatku; nieczego nie potrzebowali}
13. A nie chce, bracia, abyście nie wiedzieli

o tych, którzy zasnęli^{*}, żebyście nie byli zasmuceni, tak jak pozostali, którzy nie mają nadziei. ^{*dost.: którzy są uspieni} Dn 12,2; Mt 27,52

14. Jeśli bowiem wierzymy, że Jezus umarł i zmartwychwstał, tak i tych, którzy zasnęli^{*} ze względu^{gr: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta ważnej osobistości wraz z władzami miasta, które wyruszyły dostojnikowi na przeciw - por: apantesis z u 17** 2Kor 5,8} na Jezusa, Bóg poprowadzi^{gr: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta ważnej osobistości wraz z władzami miasta, które wyruszyły dostojnikowi na przeciw - por: apantesis z u 17** 2Kor 5,8} razem z Nim. Rz 8,11; 1Kor 15,12; Obj 14,13

^{*por: u 13*;} ^{*lub: za sprawą, dla;} ^{**iść na czele, dowodzić}
15. Bo to mówiny wam w Słowie Pana, że my żyjący, nadal pozostawiani na przyjście^{*} Pana, nie wyprzedzimy^{gr: apantesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem} tych, którzy zasnęli. ^{gr: apantesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem}

^{gr: apantesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem}
^{gr: keleusma - pobudzający okrzyk wojenny, rozkaz, hasło} 1Kor 15,52; Za 9,4; Obj 20,5

16. Gdyż sam Pan na okrzyk^{*}, na głos archaniola i na głos trąby Bożej zstąpi z nieba, a umarli w Chrystusie powstaną najpierw.

^{gr: keleusma - pobudzający okrzyk wojenny, rozkaz, hasło} 1Kor 15,52; Za 9,4; Obj 20,5
17. Potem my, pozostający przy życiu, równocześnie z nimi zostaniemy porwani^{*} w obłokach na spotkanie^{*} Pana w powietrzu; i tak zawsze będziemy z Panem. 2Tm 4,1,8; Tt 2,13;

^{*gr: harpazo - zabrać siłą, zażądać czegoś} 1P 1,7
^{dla siebie, porwać, uprowadzić, zagrabieć - por: Flp 2,6}
^{*gr: apantesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem}
^{por. kontekst występowania tego słowa w Mt 25,6 i Dz 28,15}
18. Dlatego pocieszajcie^{*} jedni drugich tymi słowami. ^{*lub: zachęcajcie - gr: parakaleo - por: u 10*}

5 Natomiast^{*} o czasach i porach, bracia, nie ma potrzeby wam pisać. Mt 24,3

^{*gr: peri de ton - a co do tego - por: 1Kor 7,1*;} ^{gr: przeciwieństwo}
2. Sami bowiem dokładnie wiecie, że dzień Pana nadchodzi^{*} jak złodziej w nocy. 2P 3,10

^{*gr: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie}
3. Bo gdy będą mówić: Pokój i bezpieczeństwo, wtedy nadsięgnie na nich nagła zgraba, jak bóle *na kobietę* w ciąży^{*}; i nie umkną^{*}.

^{*dost.: na mającą w tonie (brzuchu);} ^{*por: Łk 21,36**}
4. Lecz wy, bracia, nie jesteście w ciemności, aby ten dzień miał was zaskoczyć^{*} jak złodziej. ^{*lub: złapać, opanować} Kol 1,13; Rz 13,12; 1J 2,8

5. Wy wszyscy jesteście synami światłości i synami dnia; nie jesteśmy synami nocy ani ciemności. Dz 26,18; Łk 16,8; J 12,36

6. Dlatego nie śpijmy jak pozostali, ale czuwajmy^{*} i bądźmy trzeźwi^{*}.

^{*gr: gregoreo - obserwować, zwracać uwagę, czuwać, pilnować}
^{*gr: nego - być trzeźwym, spokojnym, opanowanym, nie pić wina}
7. Albowiem ci, którzy śpią, w nocy śpią; a ci, którzy się upijają, nocą są pijani. Łk 21,23

8. Lecz my, należący do dnia*, bądźmy trzeźwi, jako ci, którzy włożyli na siebie pancerz wiary i miłości, i hełm nadziei zbawienia.

*dost.: będący dnia Iz 59,17; 2Kor 6,7; Ef 6,11

9. Gdyż Bóg nie przeznaczył* nas na gniew, ale na pozyskanie** zbawienia przez Pana naszego Jezusa Chrystusa,

1Tes 1,10; Dz 13,48

*gr: thitemi - umieścić, położyć, zrobić, przedstawić, nadać

**gr: peripoiesis - uzyskać, utrzymać, mieć na własność, mienie

10. Który umarł za nas, abyśmy, czy czuwamy, czy śpimy, razem z Nim żyli.

11. Dlatego zachęcajcie jedni drugich i budujcie jeden drugiego, co też i czynicie.

12. A prosimy was, bracia, abyście dostrzegali* tych, którzy trudzą się między wami i którzy przewodzą** wam w Panu, i korygują*** was,

Hbr 13,7,17; 1Tm 5,1; 1P 5,2

*dost.: widzieć, znać, doświadczyć; **dost.: stoją na czele

***gr: noutheteo - kłaść do rozumu - słać: korygować, nauczać, udzielać wskazówek, kształtować sposób myślenia

13. Ceńcie* ich wysoko** w miłości z powodu ich pracy. Pokój zachowujcie między sobą.

*gr: hegeomai - stać na czele, tu: w znac. poważać, uznawać

**gr: hyper ekperissou - niezwykle, ponad miarę, nadzwyczajnie

14. A zachęcamy* was, bracia, korygujcie** niezdyscyplinowanych***, pocieszajcie lęklivych, podtrzymujcie słabych, bądźcie cierpliwi**** wobec wszystkich.

1Kor 13,4; Ef 4,2

*lub: wzywamy; **por: w 12***; ***gr: ataktos - por. 2Tes 3,6*

****makrothymia - cierpliwa wytrwałość wobec przeciwności lub krzywd bez chęci zemsty za wyrządzone zło

15. Patrzcie, aby nikt nikomu nie oddawał złem za zło, ale zawsze zabiegajcie* o dobro jedni wobec drugich i wobec wszystkich.

*lub: ścigajcie Kpl 19,18; Prz 25,21

16. Zawsze* się radujcie**.

Flp 4,4

*gr: pantote - w każdej chwili, zawsze, wciąg

**gr: chairo - radować się ogromnie, cieszyć, być zadowolonym

17. Nieustannie* się módlcie. Łk 18,1; 1P 4,2

*gr: adialeiptos - nieprzerwanie, nieustająco, bez przerwy

18. We wszystkim dziękujcie; bo taka jest wola Boga w Chrystusie Jezusie wobec was.

19. Ducha* nie gaście**.

Ef 4,30;

*lub: ducha; **gr: sbennymyi - zgasić, stłumić

Mt 25,8

20. Proroctw nie lekceważcie*.

1Kor 14,3

*gr: eksoutheneo - nie liczyć się z, gardzić całkowicie

21. Wszystko poddawajcie próbie*, co dobre**, tego się trzymajcie***.

Mt 7,15; Łk 12,57

*lub: badajcie, doświadcжайcie; **gr: kalos - piękne, szlachetne, dobre; ***lub: trzymajcie się dobrego, zachowajcie, posiadźcie

22. Trzymajcie się z dala od każdej postaci zła**.

*lub: kształt, forma; **formy złego - wyrażenie przymiot.

23. A sam Bóg pokoju oby* was całkowicie uswięcił** i w pełni wyposażył, a wasz duch i dusza, i ciało oby* zostały zachowane bez nagany na przyjście*** Pana naszego Jezusa Chrystusa.

Mt 10,28; Mk 8,36; Prz 20,27

*w gr. tryb życzący; **lub: uczynił całkowicie świętymi

***gr: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd - 1Tes 4,15*

24. Wierny* jest Ten, który was powołuje**, który i tego dokona.

Hbr 6,17; 1Kor 1,6; Rz 8,30

*lub: godny zaufania; **gr: kaleo - wzywać, powoływać

25. Bracia, módlcie się za nas.

Ef 6,18; 2Kor 1,11; Kol 4,3

26. Pozdrowcie* wszystkich braci świętym pocałunkiem**.

Prz 24,26; Rz 16,16; 1Kor 16,20

*gr: aspazomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać

**dost.: w lub przez święty pocałunek - gr: filema

od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15***

27. Poprzysięgam* was na Pana, aby ten list został odczytany głośno wszystkim świętym braciom.

*gr: horkidzo - uroczyście błagać, Dz 19,13

zaprzysięgać kogoś, usilnie nalegać

28. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen.

Rz 1,7; 2Tes 3,18; 2Kor 13,13

Drugi list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru*
Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Je-
zusie Chrystusie. *gr: ekklesia - por. 1Tes 1,1* Kol 4,16

2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego
i Pana Jezusa Chrystusa.

3. Powinniśmy zawsze dziękować Bogu za
was, bracia, jak to jest słuszne*, bo niezmier-
nie wzrasta wasza wiara i obfituje miłość
każdego** z was wobec siebie nawzajem,

*lub: godne; **dost.: każdego jednego Rz 1,8; 2Tes 2,13

4. Tak że my sami chluby* się z was w zbo-
rach Boga z powodu waszej wytrwałości**
i wiary we wszystkich waszych przesłado-
waniach i w uciskach, które znosicie.

*gr: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy
**gr: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor na przeciwności

5. Co jest dowodem* sprawiedliwego sądu
Bożego, że zostaliście uznani za godnych
Królestwa Bożego, dla którego też cierpicie.

*lub: pewny znak, zapowiedź, uskazówka 1Tes 2,14

6. Bo* sprawiedliwe jest u Boga odplacić
uciskiem tym, którzy was uciskają,

*part. warunk. - jeśli, jeśli w ogóle, skoro Hbr 10,32; Flp 1,28

7. A wam, uciskany, przynieść ulgę* wraz
z nami podczas objawienia się Pana Jezusa
z nieba z aniołami Jego mocy,

*lub: odpocznienie, wytchnienie Mk 8,38; J 1,51; Kol 1,16

8. W płomieniu ognia, wymierzającego* ka-
rę tym, którzy Boga nie znają i tym, którzy
nie są posłusznymi Ewangelii Pana naszego Je-
zusa Chrystusa;

Ps 50,3; Hbr 12,29; Pwt 32,35

9. Którzy poniosą karę*, wieczną zgubę**
z dala*** od oblicza Pana i od chwały Jego mo-
cy,

*gr: dike - kara, wyrok skazujący, proces sądowy, egzekucja
**lub: zagładę, ruinę, śmierć; ***sprzed Mk 9,43; Obj 14,10

10. Gdy przyjdzie w tym dniu, aby zostać
wysłanym w* swoich świętych i podzi-
wianym we* wszystkich tych, którzy uwie-
rzyli, ponieważ świadectwo nasze znalazło
wśród* was wiare.

Mt 7,22; Ps 68,35

*lub: pośród, przez, z powodu; **lub: przed wami, u was

11. O co też modlimy się zawsze za was,
aby Bóg nasz uznał was godnymi powołania

i wypełnił wszelkie upodobanie dobroci i dzie-
ło wiary w mocy*,

*gr: en dunamei - z mocą, w mocy

12. Aby zostało wysławione* imię Pana na-
szego Jezusa Chrystusa w was, a wy w Nim,
według łaski Boga naszego i Pana Jezusa
Chrystusa. *gr: endokسادz - por. J 7,39** Dz 15,26

2 A prosimy was, bracia, co do przyjscia*
Pana naszego Jezusa Chrystusa i nasze-
go zgromadzenia się przed** Nim,

*gr: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15; **lub: przy

2. Nie dajcie się co do tego tak szybko zachwiać w swoim myśleniu, ani zatrwożyć*,
czy to przez ducha, czy to przez słowo, czy to
przez list rzekomo przez nas napisany, jako-
by już nastąpił dzień Chrystusa,

J 12,131;

*od gr: throos - wrzawa, zgiełk, głośny placz Flp 1,10; 2P 3,10

3. Aby was nikt w żaden sposób nie zwiódł;
gdyż dzień ten nie nastanie, jeśli najpierw
nie przyjdzie odstępstwo* i nie zostanie ob-
jawiony** człowiek grzechu, syn zatracenia,

*gr: apostasia - postawić obok, stać obok, odstępstwo, odpadnięcie

**gr: apokalypsis - (nagle) odsłonięcie tego, co zakryte J 17,12

4. Który sprzeciwia się i wynosi* nad wszyst-
ko, co nazywa się bogiem lub jest przedmio-
tem czci, tak że on w świątyni** Boga zasią-
dzie jako bóg, wskazując na siebie samego,
że jest bogiem.

Ez 28,2; Dn 11,36; Obj 13,6

*dost.: jest wynoszony; **gr: naos - właściwy obszar świątyni
- dot. miejsca świętego i najświętszego - por. gr: hierion

5. Czy nie pamiętacie, że jeszcze będąc
u was, o tych sprawach wam mówiłem?

6. A teraz wiecie, co go powstrzymuje*, aż do
chwili, by go objawiono we właściwym cza-
sie.

*lub: więzić, stawiać na drodze, zatrzymać, trzymać ster

7. Bo tajemnica bezprawia już działa; dopó-
ki ten jedyny, który teraz powstrzymuje, nie
zaistniałby* ze* środka**. *gr: ginomai - narodzić,
stać, zaistnieć, stawać się, być; **gr: ek mesou - por. Kol 2,14***

8. A wtedy zostanie objawiony ów niepra-
wy*, którego Pan zabije tchnieniem** swoich
ust i zniszczy manifestacją** swojego przy-
jscia***; *gr: anomos - będący bez prawa (Mojż), nieogodźziwiec
**lub: duchem, ***gr: epifaneia, ****gr: parousia - 1Tes 4,15*

9. Jego^{*} przyjście^{**} jest według skutecznego działania^{***} szatana, w całej mocy i znakach, i cudach kłamstwa^{****}, 1Krn 21,1; Za 3,1; ^{*}domysł: o nieprawym; ^{**}gr: parousia - 1Tes 4,15^{*} Obj 12,9 ^{***}gr: egergein - skutecznie działająca moc; ^{****}gr: terasin pseudos - z genitivem - cuda wywodzące się z kłamstwa

10. I w całym podstępnie^{*} niesprawiedliwości w tych, którzy giną, za to, że nie przyjęli oni miłości prawdy, aby zostać zbawionymi.

^{*}gr: apate - fałsz, utuda, oszustwo, zwiedzenie

11. I dlatego posłał im Bóg skuteczne działanie błędu^{*}, po to, by oni uwierzyli temu^{**} kłamstwu, ^{*}gr: plane - błądzenie umysłu, mylne przekonanie, zwiedzenie; ^{**}gr: he - rodz. określ. J 12,40; Rz 1,21

12. Aby zostali osądzeni wszyscy, którzy nie uwierzyli prawdzie, lecz znaleźli upodobanie w niesprawiedliwości.

13. Lecz my powinniśmy zawsze dziękować Bogu za was, bracia, którzy jesteście umiłowani przez Pana, że Bóg od początku wybrał was dla siebie^{*} ku zbawieniu w uświęceniu Ducha i w wierze w prawdę,

^{*}lub: sobie Mk 13,20; J 6,70; 15,16; Ef 1,4; 1P 2,9

14. Do czego powołał was przez naszą Ewangelię dla^{*} pozyskania dla siebie chwały Pana naszego Jezusa Chrystusa. 1Kor 1,9.24.26;

^{*}lub: ku pozyskaniu, nabyciu Ga 1,6; Ef 4,4; 2Tm 1,9

15. Dlatego, bracia, stojcie mocno^{*} i trzymajcie się przekazów^{**} nauki, których zostaliście nauczeni, czy to przez słowo, czy to przez nasz list. 2Tes 3,6; 1Kor 11,2; Mk 7,9

^{*}lub: trwać, być nieporuszonym; ^{**}gr: paradosis - tradycja, uszny przekaz, poddanie się, kapitulacja; może chodzić o podanie indywidualnego sposobu myślenia nauczyciela

16. A sam Pan nasz Jezus Chrystus, i Bóg i Ojciec nasz, Ten, który nas umiłował i dał wieczne pocieszenie^{*} i nadzieję dobrą w łasce, ^{*}lub: zachęę Rz 1,7; Łk 16,25; 2Kor 4,17

17. Oby pocieszył wasze serca i utwierdził was w każdym słowie i w dobrym dziele.

3 Na koniec, bracia, módlcie się za nas, aby Słowo Pana szerzyło^{*} się i rozślawiało^{**}, jak i u was; Kol 4,3; Ef 6,19;

^{*}dost.: biegly; ^{**}lub: byto otoczone chwałą Hbr 13,18

2. I abyśmy zostali wyrwani od ludzi przewrotnych^{*} i złych; wiara bowiem nie jest udziałem wszystkich. Rz 15,31

^{*}gr: atosop - być nie na swoim miejscu, ktoś szkodliwy, bumelant

3. Ale wierny jest Pan, który was utwierdzi i strzec będzie od złego^{*}. ^{*}lub: niegodziwca

4. A mam ufność^{*} w Panu co do was, że to,

co wam rozkazujemy^{**}, czynicie i będziecie czynić. ^{*}lub: przekonanie; ^{**}termin wojskowy - por. 1Tes 4,2^{*}

5. A Pan niech skieruje^{*} wasze serca do miłości Boga i do^{**} cierpliwości Chrystusa. ^{*}lub: oby wyprostował, usunął przeszkozy; ^{**}gr: eis - ku, do

6. A rozkazujemy wam, bracia, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście odłączyli się od każdego brata postępującego nieporządnie^{*}, a nie według przekazu^{**} nauki, który otrzymał od nas. 1Kor 5,11

^{*}gr: ataktos - nie stać w sztyku, być bezładnym; ^{**}por. u. 15^{**}

7. Sami bowiem wiecie, jak należy nas naśladować; ponieważ nie żyliśmy między wami nieporządnie^{*}, ^{*}gr: ataktos - por. u. 6^{*}

8. Ani u nikogo nie jedliśmy za darmo chleba, ale w trudzie^{*} i mozole, pracując nocą i dniem, by nikogo z was nie obciążyć;

^{*}gr: kopos - por. 1Tes 1,3^{**} Dz 20,34; 1Kor 4,12; 1Tes 2,9

9. Nie dlatego, że nie mamy takiego prawa, ale żeby dać wam siebie samych za wzór^{*}, abyście nas naśladowali. ^{*}gr: tympos - por. 1T 2,7^{**}

10. A gdy byliśmy u was, to wam rozkazaliśmy^{*}, że jeśli ktoś nie chce pracować, niech też nie je. ^{*}gr: parangello - por. 1Tm 1,3^{**} Dz 20,18

11. Słyszmy bowiem, że niektórzy spośród was postępują nieporządnie^{*}, nie pracują, ale trudzą się bezużytecznymi^{**} sprawami.

^{*}gr: ataktos - por. u. 6^{*} 1Tm 5,13; 2Tes 3,6;

^{**}lub: trudzić się daremnie, być uścibskim 1P 4,15

12. Dlatego takim rozkazujemy i zachęcamy ich przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, aby spokojnie pracując, jedli własny chleb.

13. A wy, bracia, nie zniechęcajcie się^{*} do brze czynić. ^{*}lub: stać się słabym, upadać na duchu

14. A jeśli ktoś jest nieposłuszny słowu naszemu przekazanemu w tym liście, tego naznaczcie i nie łączcie się z nim, aby został zawstydzony; Pwt 16,12; Flp 1,21; Hbr 13,17

^{*}lub: nie mieszać się, utrzymywać bliskie stosunki

15. Jednak nie uznawajcie go za nieprzyjaciela^{*}, ale korygujcie^{**} jako brata.

^{*}lub: wroga; ^{**}dost.: kłaść do rozumu - por. 1Tes 5,12^{**}

16. A sam Pan pokoju oby dał wam pokój pośród wszystkich^{*} okoliczności i wszelkim sposobem. Pan z wami wszystkimi.

^{*}gr: dia pantos - przez wszystko, ze względu na wszystko

17. Pozdrowienie^{*} moja, Pawła ręką, co jest znakiem w każdym liście; tak piszę.

^{*}gr: aspasmos - pozdrowienie ustne lub pisemne - por. Mk 9,15^{*}

18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

Pierwszy list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa zgodnie z rozkazem* Boga, Zbawiciela naszego i Pana Jezusa Chrystusa, nadziei naszej,

*gr: epitage - rozkaz, polecenie, 2Tm 1,11; 1T 1,1; 3,6 zwłaszcza dekret wydany przez władzę popartyj, jej autorytetem

2. Do Tymoteusza, prawowitego syna w wierze. Łaska, miłosierdzie, pokój od Boga, Ojca naszego i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.

3. A idąc do Macedonii zachęciłem ciebie, abyś pozostał* w Efezie i żebyś pewnym ludziom rozkazał* nie nauczać inaczej *niż my*,

*lub: trwać uparcie przy czymś Dz 20,1; Flp 2,24

*gr: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy

4. A także wystrzegać* się baśni i niekończących się rodowodów, które raczej więcej sporów** przynoszą, niż zbudowania Bożego, które *jest* w wierze.

1Tm 4,7; Ef 4,12; 1T 3,9

*lub: nie zwracać uwagi na; **dyskusji, dociekań

5. A celem tego przykazania* jest miłość *ptynąca* z czystego serca i z dobrego sumienia, i z wiary nieobłudnej***, **por. u. 3** Rz 10,4; 1P 1,22*

*gr: anypokritos - nieudawany, nieskrępowany, szczerzy

6. Z czym niektórzy się rozminęli* i zwrócili* się ku częściej gadaninie.

1Tm 6,4-5.20

*gr: astocheo - chybić celu, odejść; **lub: zawrócić, błędzić

7. Chcą być nauczycielami Prawa, a nie rozumieją ani tego, co mówią, ani o czym *tak* stanowczo twierdzą*. **lub: uparcie obstawać*

8. A wiemy, że Prawo jest dobre, jeśli ktoś właściwie* z niego korzysta**,

Pwt 4,6;

*lub: prawidłowo, zgodnie z prawem Ps 10,7; Rz 7,12

*gr: chraomai - posługiwać się, trakt. kogoś w odp. sposób

9. Wiedząc o tym, że Prawo nie jest ustanowione* dla sprawiedliwego, ale dla nieprawych i nieposłusznych, bezbożnych i grzesznych, lekceważących** Boga i nieczystych***, ojcobójców i matkobójców, morderców,

*lub: nie ściga; **lekceważących, to co święte Rz 3,10;

***pospolitych, profanujących, skalanych Rz 5,20; Ga 3,10

10. Rozpustników, dla mężczyzn współżyjących ze sobą*, dla handlarzy ludźmi, kłamców, krzywoprzysięców i jeśli *jest* cokolwiek innego, co sprzeciwia się zdrowej** nauce.

*gr: arsenokoites - aktywny partner stosunku homoseks. w odróżnieniu od gr: malakos - 1Kor 6,9**; **dost.: dającej zdrowie

11. Zgodnej z *pełną* chwałą Ewangelią błogosławionego* Boga, która została mi powierzona. **gr: makarios - szczęśliwy Mt 4,23; 1Kor 9,17*

12. A wdzięczny jestem Temu, który mnie wzmocnił*, Chrystusowi Jezusowi, Panu naszemu, że uznał mnie za godnego zaufania, przeznaczając** do służby.

Ga 3,9; 2Tm 2,2

*lub: napelił mocą; **gr: titheimi - stawiać, przeznaczyc - 1T 15,16*

13. *Mnie*, będącego wcześniej bluźniercą i przesładowcą, i gnębicielem*; ale dostąpiłem miłosierdzia, bo czyniłem to w nieświadomości, w niewierze.

Łk 23,34; Dz 22,4; Ga 1,13

*gr: hybristes - słowo określa wyjątkowy sadyzm, krzywdziciel

14. Ale *rzeczywiście*, łaska Pana naszego ponad miarę* obfitowała wraz z wiarą i miłością w Chrystusie Jezusie. **lub: mieć wielką obfitość*

15. Godne zaufania *jest* to słowo i godne całkowitego* przyjęcia, że Chrystus Jezus przyszedł na świat, *aby* zbawić** grzeszników, z których ja jestem pierwszy.

Mt 1,21;

*lub: wszelkiego; **uratować, ocalić J 3,16; 12,47; Hl 42,6

16. Ale przez to dostąpiłem miłosierdzia, aby na mnie pierwszym okazał Jezus Chrystus wszelką cierpliwość dla przykładu* tym, którzy mają w* Niego uwierzyć dla życia wiecznego.

*lub: wzór, schemat, szkic Łk 18,30; J 12,50;

**lub: z powodu Niego uwierzyć w życie wieczne Ga 6,8

17. A królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, jednemu, mądrymu Bogu, część i chwała na wieki wieków. Amen.

18. Ten rozkaz kładę przed* tobą, dziecko** , Tymoteuszu, abyś według wcześniej *wygloszonych* do ciebie proroctw, uczestnicząc w wojnie***, prowadził w nich**** szlachetny boj*****.

*lub: powierzam coś cennego; *gr: teknon - male dziecko - Mt 9,2**; ***gr: strateiomi - być żołnierzem, walczyć w wojnie; ****zgodnie z nimi; *****gr: strateia - służba woj., walka

19. Mając wiarę i dobre sumienie, które niektórzy odepchnęli *od siebie*, a co do *ich* wiary – uległa *ona* rozbiću jak okręt;

1Tm 1,5

20. Z nich jest Hymenajos* i Aleksander, których oddałem szatanowi, żeby zostali nauczeni** nie bluźnić. **gr: hymen - bóstwo wesela Obj 18,1*

**gr: paidewo - wychować, korygować, karcić, chłostać

2 Zachęcam* więc przede wszystkim, aby zanosić błagania, modlitwy, prośby wstawiennicze i dziękczynienia za wszystkich ludzi; *gr: *parakaleo* - por. *Tt 1,9** Hbr 5,7; 7,25; Jr 7,16

2. Za królów i za wszystkich na wysokich stanowiskach*, abyśmy wiedli ciche i spokojne życie w całej pobożności i powadze**.

*gr: *hyperoch* - zwierzchnictwo, władza, wybitność Rz 13,1; **lub: *godności* - od gr: *semnos* - *1Tm 3,11** IP 2,13; Hbr 12,4

3. Albowiem *jest* to dobre i godne przyjęcia* przed** Bogiem, Zbawicielem naszym,

*gr: *apodektos* - możliwe do przyjęcia Tt 1,3; 2,10; Jud 1,25 *stąd akt miły i akceptowalny*; **lub: *przed obliczem*

4. Który chce*, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do dogłębnego** poznania prawdy. *gr: *thelo* - *Mt 27,43*** Iz 45,22; Ez 18,23; 2P 3,9 **gr: *epignosis* - dokładne, głębokie, pełne poznanie

5. Bo jeden jest Bóg, jeden też pośrednik* Boga i ludzi: człowiek Chrystus Jezus,

1Kor 8,6; Jk 2,19; Hbr 9,15; 12,24; 1J 2,1

*gr: *mesites* - pośrednik, mediator, rozjemca, arbiter

6. Który dał siebie samego na okup za wszystkich, na świadectwo swoich* czasów.

*lub: *własnych czasów* Ga 1,4; 2,20; Ef 5,25; Tt 2,14

7. Na co ja jestem ustanowiony kaznodzieją i apostołem, prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamie, nauczycielem pogan w wierze i w prawdzie. *gr: *keryks* - *herold, zwiastun* 2P 2,5

8. Chcę więc, aby mężczyźni modlili się na każdym miejscu, wznosząc czyste ręce bez gniewu i bez sporów*. *lub: *dyskusji* Ps 141,2

9. Tak samo i kobiety*, aby ozdabiały się szatą przyzwoitą**, ze skromnością i umiarem, nie w *wymyślne* sploty włosów, nie w złoto lub perły, nie w kosztowny*** strój, *lub: *żony*; **stosowna; ***wyszukany IP 3,3-5

10. Ale jak przystoi kobietom, które przyznają się do pobożności – w dobre czyny.

11. Kobieta niech się uczy* w cichości z całą uległością**.

Kaz 3,7; 1Kor 14,35; Ef 5,24

*gr: *manthano* - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **lub: *w całym podporządkowaniu*

12. Kobiectę natomiast nie pozwalam nauczać*, ani włączyć** mężem***, ale być w cichości****. *gr: *didasko* - *nauczać, wyjaśniać, wpajać, udzielać pouczeń w relacji „nauczyciel - uczeń”*; **lub: *dominować nad kimś, panoszyć*; ***lub: *mężczyzną*; ****por. *Dz 21,14**

13. Bo Adam pierwszy był ukształtowany, potem Ewa. 2Kor 11,3

14. I nie Adam był zwiedziony, ale kobieta została zwiedziona, stając* się *winną* przestępstwa; *dost.: *stała się (była) w przestępstwie*

15. Lecz zostanie zbawiona przez macierzyństwo*, jeśli zostaną w wierze, w miłości i uświęceniu z rozsądkiem**. 1Tm 4,16; Dz 27,20 *gr: *teknogonia* - *rodzenie dzieci, rodzicielstwo*; **trzeźwością

3 Godne zaufania *jest* to słowo: Jeśli ktoś pragnie* biskupstwa, pragnie dobrego** dzieła.

Dz 1,20; 20,28; Flp 1,1; IP 2,25; Tt 1,7

*gr: *oregomai* - *sięgać, wyciągać rękę, przynąć*; **por. *2Tm 4,7**

2. Biskup* więc ma być nienaganny**, mąż jednej żony, trzeźwy***, rozsądny, przyzwyczajony, gościnny, zdolny do nauczania****, Lk 1,6;

*gr: *episkopos* - *dogładający, nadzorca*, Tt 1,6; 1Tm 4,3

przeglądający się uważnie - por. *presbyteros*; **lub: *bez zarzutu*

**lub: *powstrzymujący się od wina*; *****dający się pouczyć*

3. Nie oddany pijaństwu, nie porywczy, nie szukający haniebnego zysku, ale łagodny*, nie wojowniczy, nie chciwy**, Kpl 10,9; Prz 31,4 *lub: *wprzejmy*; *gr: *afilargyros* - *nieimitujący pieniędzy*

4. Który dobrze stoi na czele* swojego domu, trzymając** dzieci w posłuszeństwie z wszelką powagą***, *gr: *prostemi* - *zarządzac, kierować, przewodzić*; **dost.: *mieć, posiadać*; ***por. *w 11** 1Tes 5,14; 2Tm 2,4

5. Bo jeśli ktoś nie umie stać na czele* swojego domu, jaką będzie miał troskę** o Kościół Boży? Dz 20,28; 1Kor 10,32;

*por. *w 4**; **lub: *starać, dbać, opiekować* 1Kor 11,22; 15,9

6. Nie dopiero co nawrócony, aby nie stał się nadęty i nie wpadł pod sąd diabła.

7. Powinien też mieć dobre świadectwo od obcych, aby nie wpadł w pohańbienie* i w siła diabła. *gr: *oneidismos* - *hańba, urąganie, zarzut*

8. Tak samo diakoni *mają być* godni, nie dwulicowi*, nie namiętnie oddani winu, nie szukający haniebnego zysku, Flp 1,1;

*gr: *diálogos* - *mówiący dwoma głosami* IP 2,2; Rz 3,13

9. Którzy mają tajemnicę** wiary w czystym sumieniu. *gr: *mysterion* - por. *1Kor 15,51**

10. I ci niech będą najpierw doświadczeni*, potem *niech* usługują, będąc nienaganni**. *lub: *poddani próbie, wyprobowani*; **bez zarzutu

11. Tak samo żony, niech będą szlachetne*, nie skłonne do obmowy**, trzeźwe, wierne we wszystkim. 2Tm 4,5; J 6,70; 1Tes 5,6

*gr: *semnos* - *czcigodny, dostojny, szacowny, wspniany* **gr: *diabolos* - *oskarżyciel, oszczerca, obmawiający*

12. Diakoni niech będą mężami jednej żony, którzy dobrze przewodzą* dzieciom i swoim domom. *gr: *prostemi* - *stać na czele, zarządzac, kierować*

13. Albowiem ci, którzy pełnili dobrze służbę, zyskują sobie piękną rangę i wielką śmiałość w wierze, która jest w Chrystusie Jezusie.

14. To ci piszę, mając nadzieję, że prędzej przyjdę do ciebie.

15. Jeśli natomiast spóźnię się, chcę żebyś wiedział, jak należy postępować w domu Bożym, który jest Kościołem Boga żywego, filarem i podstawą prawdy. Rdz 28,17;

*lub: jest konieczne, potrzeba; **podpora Kaz 5,1; 1P 4,17

16. A zgodnie wyznajemy*: Wielka jest tajemnica pobożności, Bóg został ukazany w ciebie, uznany za sprawiedliwego w duchu, ukazany posłańcom**, zwiastowany wśród narodów***, zawierzono**** Mu na świecie, został wzięty***** w górę w chwale. Iz 7,14; 9,6

*lub: bez wątpienia, za zgodą wszystkich; **aniołom; ***pogan; ****dano w Niego uwierzyć, dał uwierzyć w siebie; *****wniesiony

4 A Duch wyraźnie mówi, że w późniejszych czasach odstąpią niektórzy od wiary, zwracając się ku duchom zwodniczym i naukom demonów, 2P 2,1; Jud 1,4; 2Tm 3,1;

*lub: zwracając uwagę, kierując się J 16,13; Dz 13,2

2. W obłudzie mówiący kłamstwo, mając piętnem wypalone* własne sumienie,

*lub: mając piętno na sumieniu Rz 1,28; Iz 9,15; Jr 5,21

*tj. proces kauteryzacji - wypalenie rozpalonym żelazem narodzi

3. Zabraniający* zawierania małżeństw, kładąc wstrzymywać się od pokarmów, które stworzył Bóg, aby przyjmowali je z dziękczynieniem wierzący i dogłębnie znający** prawdę. Rz 14,3; 1Kor 7,28; 8,8

*gr: kołyo - powstrzymywać, odmawiać, utrudniać, zabraniać
**gr: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć

4. Bo wszelkie stworzenie Boże jest dobre*, i nic nie zasługuje na odrzucenie, co przyjmuje się z dziękczynieniem; *gr: kalos - por. Mt 3,10*

5. Jest bowiem poświęcone przez Słowo Boże i modlitwę.

6. Przedstawiając* to** braciom, będziesz dobrym sługą Jezusa Chrystusa, który jest karmiony słowami wiary i dobrej nauki, za którą poszedłeś. Prz 4,2; J 7,16; 1Tm 1,10; 6,3; Tt 2,1

*gr: hypothētemi - proponować, podsuwać, pouczać; **dost.: te

7. Świątows* natomiast i babskie baśnie odrzucaj, a ćwicz samego siebie w pobożności.

*gr: bebelos - pospolite, profanujące, skalane

8. Albowiem cielesne* ćwiczenie jest mało pożyteczne; lecz pobożność jest pożyteczna do wszystkiego, mając obietnicę życia terazniejszego i tego mającego nadejść. Am 5,21;

*gr: somatikos - związane z ciałem, fizycznym Jr 6,20

9. Godne zaufania jest to słowo i godne całkowitego przyjęcia. *lub: wszelkiego

10. Gdyż dlatego i trudzimy* się i doznajemy obelg, że pokładamy nadzieję w Bogu żywym**, który jest Zbawicielem wszystkich ludzi, a przede wszystkim wierzących.

*lub: ku temu trudzimy się; **dost.: żyjącym J 4,42; 1J 4,14

11. To nakazuj i tego nauczaj.

12. Niech nikt nie pogardza* twoją młodością; ale bądź wzorem dla wiernych w mowie, w postępowaniu**, w miłości, w duchu, w wierze, w czystości. 1P 5,3; 2Kor 6,4; Mt 18,10

*lub: nie lekceważ; **tryb życia, dost.: obracanie - por. Rz 6,4**

13. Dopóki nie przyjdę, pilnuj* czytania**, zachęcania, nauki. *lub: zwrócić uwagę, poświęcić się

**dost.: publiczne odczytywanie Rz 12,8; 1Kor 14,26; Pwt 17,9

14. Nie zaniedbuj daru łaski, który jest w tobie, który został ci dany poprzez* proctowo z nałożeniem rąk starszych. Pwt 34,9;

*gr: dia - z powodu, dla, przez 1Tm 5,22; Hbr 6,2

15. O to się troszcz, w tym trwaj, aby postęp twój był widoczny we wszystkim.

16. Pilnuj samego siebie i nauki, trwaj w tym; bo to czyniąc, uratujesz* samego siebie i tych, którzy cię słuchają. *lub: zbawisz, ocłisz

5 Starszego mężczyzny nie karć*, ale zachęcaj go jak ojca, młodszych jak braci,

*gr: epiplesso - uderzać, bić, chłostać słowami, ganić

2. Starsze niewiasty jak matki, młodsze jak siostry, we wszelkiej czystości,

3. Miej we czi* wdowy, które istotnie są wdowami. *lub: szamuj 1Tm 5,17; Wj 20,12; Mt 15,6

4. A jeśli jakaś wdowa ma dzieci lub wnuki*, niech najpierw uczą się one pobożnie szanować swój dom i oddawać w zamian wdzięczność** rodzicom***; jest to bowiem piękne i godne przyjęcia przed obliczem Boga.

*dost.: potomek; **gr: amoiō - postawa wdzięczności jako dług wobec tych, którym zawdzięcza się życie; ***przodek, uczeń, urodzony

5. Wdową prawdziwie jest ta, która jest samotniona i pokłada nadzieję w Bogu, i trwa w błaganiach i modlitwach dniami i nocą*.

*dost.: nocą i dniami - kolejność zgodna z myślą hebr. - Rdz 1,5

6. Ale ta, która żyje w zbytku*, ta żyjąc jest martwa. *lub: żyć w rozkoszach Obj 3,1

7. To więc nakazuj, żeby były nienaganne.

8. A jeśli ktoś o swoich, a nade wszystko o domowników, nie ma starania, ten zaparł się wiary i jest gorszy od niewierzącego.

*lub: odrzucił 2Kor 12,14

9. Na listę wdów niech będzie zapisana ta, mająca nie mniej niż sześćdziesiąt lat, która była żoną jednego męża,

10. Mająca świadectwo dobrych czynów, że wychowała dzieci, że była gościnną, że umywała nogi świętym, że pomagała ucisnionym, że podejmowała się każdego dobrego dzieła.

1Tm 3,7; Dz 10,22; 3J 11,12

11. Natomiast młodszych wdów *do nich* nie zaliczaj^{*}; bo kiedy namiętności odwodzą *je* od Chrystusa, chcą wyjść za mąż.

Rz 13,2;

^{*}gr: *paraitemnai* - nie przyjmować, odrzucać, unikać Jk 3,1

12. Obciąża je wyrok^{*}, ponieważ nie dochowały^{**} pierwszej wierności;

1Kor 11,34

^{*}dost.: mają wyrok (w sumieniu?); ^{**}tub: odrzucić

13. Jednocześnie też uczą^{*} się próżnować, chodząc od domu do domu, a nie tylko próżnować, ale też są rozgadane^{**} i wścibskie^{***}, i mówiąco to, czego nie potrzeba.

^{*}por. 1Tm 2,11^{*}; ^{**}tub: plotkarskie; ^{***}zajęte blachostkami

14. Chcę więc, aby młodsze wychodziły za mąż, rodziły dzieci, zarządzały domem, by nie dawały przeciwnikowi okazji do obmowy;

15. Niektóre bowiem już skreśliły^{*}, by pójść za szatanem.

^{*}dost.: zostały skrecone

Obj 12,9

16. Dlatego, jeśli jakiś wierzący czy wierząca ma wdowy, niech je wspomaga, aby zbó^r nie był obciążony, aby wspomagał te, które prawdziwie są wdowami.

^{*}gr: *ekklesia* - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne

17. Starsi, którzy dobrze przewodzą^{*}, niech będą uznani za godnych podwójnej czci, a przede wszystkim ci, którzy trzudzą się w słowie i nauce.

Dz 14,23; Jk 5,14; Rz 15,27; 1Kor 9,5

^{*}gr: *prostemi* - stać na czele, kierować, obejmować opieką

18. Albowiem Pismo mówi: Młóćącemu woliwi nie zawiążesz pyska; i: Godny jest pracownik swojej zapłaty^{*}.

Pwt 25,4; 1Kor 9,9

^{*}gr: *misthos* - zapłata za pracę, opłata, nagroda, kara

19. Przeciwko starszemu^{*} nie przyjmuj skargi^{**}, chyba że na podstawie dwóch lub trzech świadków.

Pwt 19,15; Mt 18,16; Hbr 10,28

^{*}gr: *presbyteros* - starszy zboru - por. Tl 1,5^{**}; ^{**}tub: oskarżenia

20. A tych, którzy grzeszą, napominaj wobec wszystkich, aby i pozostali się bali.

21. Zaświadczam^{*} przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, i wybranych aniołów, abyś tego strzegł bez uprzedzeń, nie czyniąc niczego stronnico.

Pwt 1,17

^{*}tub: solennie twierdzić, potwierdzać coś świadectwem

22. Ręk na nikogo pośpiesznie^{*} nie nakładaj ani nie miej udziału w cudzych grzechach; samego siebie zachowaj czystym.

1Tm 4,14;

^{*}gr: *tacheos* - szybko, przedko, naraz Dz 6,6; Hbr 6,2; Ef 5,11

23. Już więcej samej wody nie pij, ale używaj w małej *ilości* wina ze względu na zola^{dek} i częste twoje choroby^{*}.

^{*}gr: *astheneia* - kruchość, słabość, choroba, niemoc

24. Grzechy niektórych ludzi są wcześniej jawne i poprzedzają sąd, natomiast za niektórymi podążają *w ślad*.

Mt 6,3; Lk 11,33

25. Tak samo i dobre^{*} czyny są wcześniej jawne, a te, z którymi jest^{**} inaczej, nie mogą zostać ukryte.

^{*}gr: *kalos* - por. Mt 3,10^{**}; ^{**}dost.: mające się

6Ci liczni, którzy są pod jarzmem, jako niewolnicy niech uważają swoich panów^v za godnych wszelkiej czci, aby imieniu Boga i nauce nie bluźniono.

Kol 3,22;

^{*}gr: *despotes* - władca absolutny, pan Mk 4,2; Lk 4,32

2. A którzy mają wierzących panów^w, niech nimi nie gardzą, dlatego że są braćmi, ale tym bardziej niech im służą, gdyż oni *jako* wierni i umiłowani są uczestnikami^{**} dobrodziejstwa. Tego nauczaj *i do tego* zachęcaj.

^{*}por. w. 1^{*}; ^{**}tub: mieć udział w korzyściach z pracy niewol.

3. Jeśli ktoś naucza inaczej i nie zbliża się do zdrowych słów Pana naszego Jezusa Chrystusa oraz nauki, która jest zgodna z pobożnością^{*},

^{*}gr: *eusebeia* - cześć, oddanie Bogu, pobożność

4. Ten jest nadęty, nie nic wie^{*}, lecz choruje^{**} na spory i walki o słowa, z których rodzą się zazdrość, kłótnie, bluźnierstwa, złe podejrzania,

^{*}gr: *epistamai* - być z czymś zapoznanym, skupić uwagę na czymś, skupić swój umysł, wiedzieć

^{**}gr: *noseo* - być chorym, być chorobliwie skłonny do czegoś

5. Ciągłe kłótnie ludzi ze skażonym^{*} myśleniem i pozbawionych prawdy, którzy mniemają, że pobożność *jest* źródłem zysku; odstęp od takich.

^{*}dost.: być zepsutym, zrujnowanym

6. Pobożność jednak jest wielkim zyskiem, *w połączeniu* z samowystarczalnością^{*}.

^{*}gr: *autarkeia* - niezależność, środki wystarczające Flp 4,11;

do życia, być potrzebny wsparcia Lk 3,14; Hbr 13,5

7. Niczego bowiem nie przynieśliśmy na świat, więc oczywiście jest, że niczego *z niego* nie możemy wynieść,

Kaz 5,15; Ps 49,17; Lk 12,20

8. Ale mając żywność i odzież, będziemy z tego zadowoleni^{*}.

^{*}tub: te będą wystarczające

^{*}gr: *arkeo* - być zadowolony, być wystarczającym, mieć siłę

9. A ci, którzy chcą się wzbogacać, wpadają w pokuszenie^{*} i w pułapki, i w liczne bezmyślne i szkodliwe pożądlivości, które pograżają ludzi w ruinę i zagładę;

^{*}tub: doświadczenie, próbe

10. Bo korzeniem wszelkich złych *rzeczy*

jest miłość do pieniędzy, której oddani*, niektórzy zostali wyprowadzeni na manowce** z dala od wiary i samych siebie poprzebijali licznymi cierpieniami***. 2Sm 4,10; 2Tm 4,10

**lub: sięgać, uganiać się, **być zwiedzionym, sprowadzonym na manowce, błędzić, oddalić; ***ból, smutek, rozpacz*

11. Ale ty, Boży człowieku, uciekaj przed tym, a zabiegaj* o sprawiedliwość, pobożność, wiarę, miłość, wytrwałość, łagodność.

**lub: ścigaj* 1Kor 6,18; 10,14; 2Tm 2,22

12. Staczaj dobry bój* wiary, chwyć się życia wiecznego, do którego zostałeś powołany i złożyłeś dobre wyznanie wobec wielu świadków.

1Tm 1,18; 1Kor 9,26; 2Kor 10,3

**gr: agon - zmaganie, agonía, zawody atletyczne*

13. Rozkazuję* ci przed obliczem Boga, który wszystko przywraca do życia i *przed obliczem* Chrystusa Jezusa, który złożył** przed Poncjuszem Pilatem dobre wyznanie,

**gr: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*

***dost.: złożył świadectwo, zeznanie np. przed sędzią*

14. Abyś strzegł* to przykazanie bez zmyślenia, bez nagany, aż do ukazania się Pana naszego Jezusa Chrystusa,

Ef 5,27; Flp 2,25; 2Tes 2,1

**lub: zachować w tym samym stanie, zajmować się starannie*

15. Które w swoim czasie ukaże błogosławionym* i jedynym Władca, Król królów i Pan panów,

gr: makarios - szczęśliwy - Mt 5,3 Ps 136,3; Obj 17,14; 19,16

16. Jedyny mający nieśmiertelność*, który mieszka w światłości nieprzystępnej, którego nikt z ludzi nie widział i widzieć nie może, któremu cześć i moc wieczna. Amen.

**gr: athanasia - niemieranie, nieśmiertelność, wieczne trwanie*

17. Bogatym w obecnym* wieku nakazuj, aby nie myśleli *o sobie* wyniośle i nie pokładali nadziei w niepewnym bogactwie, ale w Bogu żywym**, który nam wszystko daje obficie do używania***;

Mk 10,24; Łk 12,15;

**lub: terażniejszym; **dost.: żyjącym* Ef 5,5

****gr: apolauasis - użycie, wykorzystanie, cieszyć się, przyjemność*

18. Aby *innym* dobrze czynili, bogacili się w dobre czyny, byli hojni i chętnie dzielili się,

19. Odkładając* sobie dobry fundament na to, co ma nastąpić, aby uchwycili** się życia wiecznego. **lub: gromadząc* Hbr 13,16

***gr: epilambanomai - chwycić, objąć w posiadanie, wziąć*

20. O Tymoteuszu! Strzeż tego depozytu*, unikaj** pospolitej, pustej mowy i przeciwstawnego***, fałszywie pojętego**** poznania,

**lub: tego, co ci powierzono, lokata, powierzona kwota*

***lub: odwrócić się, zostać skierowanym na bok*

****gr: antithesis - antyteza, przeciwstawienie zdań*

*****gr: pseudonymos - noszący fałszywe, kłamliwe imię, mieszczynie zwany* Obj 3,3; Rz 1,22; Kol 2,8

21. Które niektórzy wyznając, rozminęli* się z wiarą. Łaska z tobą. Amen.

Rz 16,20;

**gr: astotheo - chybić celu* 1Tm 6,10; 2Tm 2,18

Drugi list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, zgodnie z obietnicą życia, które jest w Chrystusie Jezusie, 2Kor 1,1;

*gr.: dia - z, ze względu na, przez 1Tm 1,1; Tt 1,1

2. Tymoteuszowi, umiłowanemu dziecku. Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, Pana naszego.

3. Wdzięczny *jestem* Bogu, któremu służę* jak* moi przodkowie z czystym sumieniem*, gdy nieustannie o tobie wspominam w moich prośbach *do Boga*, nocą i dniem.

por. Hbr 13,10; **gr.: apo - od (czasu przodków)* Dz 24,14

*gr.: symneidesis - samoświadomość w sprawie moral. - sumienie

4. Pragnę cię widzieć, pamiętając o twoich łzach, abym został napełniony radością,

5. Gdy sięgam wspomnieniem o *będącej* w tobie nieobludnej wierze, która najpierw zamieszkała w twojej babce Lois i w twojej matce Eunice, a jestem przekonany*, że *zamieszkała* i w tobie. **lub: peumy, ufny* 2Tm 3,15

6. Z tego powodu* przypominam ci, abyś rozniecał* dar Boży, który jest w tobie przez nałożenie moich rąk. **lub: z tej to przyczyny* 1Tm 4,14

*gr.: anadzopyreo - rozpalić ogień, rozpaść na nowo, rozniecić

7. Albowiem nie dał nam Bóg ducha chórzostwa*, ale mocy i miłości, i trzeźwego myślenia*. **gr.: deilia - bojaźń, lęk, nieśmiałość* Wj 28,3;

*lub: równowagi, umiarkowania w myśleniu 1l 12,1; 1J 4,6

8. Nie wstydz się więc świadectwa Pana naszego, ani też nunie, jego więzienia, ale *podejmij* wraz ze mną trud cierpienia* *dla* Ewangelii zgodnie z mocą Boga, Rz 16,25

*lub: uspołnego doznawania zła, uspołcierpienia, znoszenia trudu

9. Który nas zbawił i wezwał* powołaniem świętym, nie według naszych uczynków, ale według swojego wcześniejszego postanowienia* i łaski, danej nam w Chrystusie Jezusie przed wiecznymi czasami, Rz 4,1; 11,6; Ef 1,11

gr.: kaleo - wezwać, powołać; **gr.: protesis - por. 2Tm 3,10**

10. A teraz ukazane przez pojawienie się Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, który prawdziwie zglądził śmierć, a *na* życie i nieśmiertelność rzucił światło* przez Ewangelię,

*gr.: photidzo - dawać światło, oświełcać Jud 1,25; Rz 2,7

11. Dla której jestem ustanowiony kaznodzieją* i apostołem, i nauczycielem pogan.

*gr.: keryks - herold, ten który owieszcza 1Tm 2,7;
publicznie poselstwo, zwiastun 2P 2,5; Rz 11,13

12. Z tego też powodu *znoszę* te cierpienia; ale nie wstydzę się, gdyż wiem komu zaufalem i jestem przekonany, że jest *On* mocny zachować mój depozyt* na ów dzień.

*gr.: parateke - to, co jedna osoba powierzy pieczy drugiej osobie

13. Trzymaj się wzoru zdrowych słów*, które słyszałeś ode mnie, w wierze i miłości, która jest w Chrystusie Jezusie. Prz 23,23;

*gr.: logos - słowo, nauka, zasada 1Tes 5,21; Tt 1,9

14. Strzeż tego dobrego depozytu* przez Ducha Świętego, mieszkającego w nas.

por. u: 12 Łk 16,11; 2Kor 5,19

15. Wiesz o tym, że odwrócili się ode mnie wszyscy, którzy są w Azji, a wśród nich Fygelos i Hermogenes.

16. Niech Pan da miłosierdzie domowi Onezyfrowi, że mnie często pokrzepiał* i nie wstydział się moich kajdan, **lub: orzeźwiał*

17. Co więcej, będąc w Rzymie, szukał mnie bardzo gorliwie i znalazł.

18. Oby* mu Pan dał, by znalazł miłosierdzie u Pana, w tym dniu; a jak mi w Efezie służył, ty wiesz najlepiej. **tryb życzący*

2 Ty więc dziecko* moje, bądź napełniany mocą* w łasce, która jest w Chrystusie Jezusie; Łk 16,11; 1Tm 1,11-18; Tt 1,3

*gr.: teknon - małe dziecko - Mi 9,2**; ***lub: bądź umacniany*

2. A to, co słyszałeś ode mnie wobec wielu świadków, powierz ludziom godnym zaufania*, którzy będą w stanie* i innych nauczać. **gr.: pistos - wierny, wierzący, godny zaufania*

*gr.: hikanos - odpowiedzi, zdabny, będący w stanie

3. Ty zatem* *znos* złą dolę*, jako dobry żołnierz Jezusa Chrystusa. 1Kor 13,7; Hbr 6,15;

lub: więc; **cierp zło, nieszczęście**, 2Tm 4,5

4. Nikt, kto pełni służbę wojskową, nie jest uwikłany* w sprawy *tego* życia*, aby podobać się temu, który go powołał do wojska.

*gr.: empleko - wplatać, wkiłać, angażować 1Kor 9,25

*gr.: tou biou pragmateias - dosł. zajęcia (dotyczące) życia

5. A jeśli ktoś stanąłby do walki, nie otrzyma wieńca*, jeżeli nie walczy w zawodach** prawidłowo***. *gr: stefanos - Obj 6,2* 2Tm 4,7;

**gr: athleo - brać udział w turnieju, walczyć o nagrodę

***gr: nomimos - zgodnie z przepisami Kol 1,29; Hbr 12,4

6. Rolnik, który się trzodzi, powinien pierwszy korzystać z plonów. Mt 9,37; 1Kor 3,6-9; 9,7

7. Rozważaj* co mówię, oby* Pan dał* ci we wszystkim zrozumienie.

*gr: noieo - rozumieć, rozmyślać o czymś; **tryb żyjący

8. Miej w pamięci*, że Jezus Chrystus, który jest z nasienia Dawida, powstał z martwych, według mojej Ewangelii,

Rz 1,3-4;

*lub: przypominaj sobie, pamiętaj Dz 3,15; 4,10

9. Za którą cierpieć* aż do więzów, jak złoczynca; ale Słowo Boże nie jest związane.

*gr: kakapatheo - cierpieć, znosić zło, utrapienia, ucisk

10. Dlatego wszyscy znoszą dla wybranych, aby i oni doświadczyli* zbawienia, które jest w Chrystusie Jezusie wraz z chwałą wieczną.

*gr: tynchano - trafić w cel, osiągnąć Mt 24,22; Rz 8,33;

otrzymać, doświadczyć, dostępować Łk 18,7

11. Godne zaufania jest to słowo; bo jeśli z Nim umarliśmy, z Nim też będziemy żyć;

12. Jeśli trwamy, będziemy razem z Nim królować; jeśli Go odrzucamy*, i On nas odrzuci;

Dz 14,22; Mt 10,33; Łk 12,9

*gr: arneomai - odmawiać przyjęcia, wyrekać się, zapierać

13. Jeśli my jesteśmy niewierni*, On pozostaje wierny, gdyż zaprzecić się samego siebie nie może.

Hbr 10,23; 1J 1,9; 3,20-21

*gr: apistos - być niewiernym czemuś lub komuś, nie wierzyć

14. To przypominaj, świadcząc przed obliczem Pana, aby nie walczyć o słowa, bo nie ma w tym nic pożytecznego, tylko prowadzić słuchaczy do ruiny*.

*gr: katastrofe - upadek, zagłada

15. Staraj się gorliwie, abyś stanął przed Bogiem jako doświadczony* pracownik, który nie musi się wstydzić, trafnie rozdzielający* Słowo Prawdy.

*lub: wypróbowany 2Kor 3,6

***gr: orthotomeo - ciąć, wyliczyć prosto, prawidłowo wykladać

16. Tych natomiast o pospolitej i pustej mowie unikaj*; albowiem oni jeszcze bardziej posuną się w bezbożności.

1Kor 5,6; 15,33

*gr: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś

17. A słowo ich będzie mieć pożywkę* jak gangrena, do nich należą Hymeneusz i Filetos,

18. Którzy rozminęli* się z prawdą, mówiąc, że powstanie z martwych już się dokonało, i wywracają* wiarę niektórych.

1Tm 6,21;

*gr: astotheo - chybić celu; *lub: obalają, niszczą Jk 5,19

19. Jednak fundament Boży stoi niewzruszony*, mając tę pieczęć: Zna Pan tych, którzy są Jego; i: Niech odstąpi od niesprawiedliwości każdy, kto wymawia** imię Chrystusa.

*lub: mocny, solidny; *gr: onomadzo - wymawiać, nazywać po imieniu, używać, być znanym, wymieniać, nazywać

20. A w wielkim domu są nie tylko naczynia złote i srebrne, ale też drewniane i gliniane, jedne do celów zaszczytnych, drugie natomiast do niezaszczytnych.

1Kor 3,9; Rz 9,21

21. Jeśli więc ktoś oczyściłby samego siebie z* tych rzeczy, będzie naczyniem do celów zaszczytnych, poświęconym i przydatnym Władcy*, przygotowanym*** do każdego dobrego dzieła.

*gr: apo - od, z, z dala 2Tm 3,17; 1P 1,7

**lub: latwy do użycia, dogodny; ***gr: despotes - por: 1Tm 6,1*

***gr: hetoimadzo - przygotować drogę królowi, poczynić przyg.

22. Uciekaj też od młodzieńczych pożądliwości*, a zabiegaj* o sprawiedliwość, wiarę, miłość, pokój z tymi, którzy wzywają Pana z czystego*** serca.

1Kor 6,18; 10,14; 1Tm 6,11

*gr: epithymia - usilne pragnienie, żądza, pragnienie, tęsknota

**lub: ściągaj, dąż; ***gr: katharos - czysty, bez znaczą

23. Unikaj także głupich i niewychowawczych* dociekań**, wiedząc, że rodzą konflikty***.

*lub: niedouczonej, grubiańskich Prz 6,6

**lub: debat, wypytowań, spraw spornych; ***walki, spory, kłótnie

24. A sługa* Pana nie powinien być wojowniczy**, lecz ma być uprzejmy dla wszystkich, zdolny do nauczania, cierpliwie znoszący zło***,

*lub: niewolnik; *gr: amachos - nie wojowniczy, nie kłótniwy, nie zadziorny; **lub: przeciwności

25. Z łagodnością korygujący* przeciwników, aby kiedyś Bóg dał im upamiętanie dla dogłębnego poznania prawdy,

Dz 20,21;

*gr: paiduo - karcić, poprawiać, wychowywać Jk 1,17

26. Aby otrząsnęli* się z siideł diabła, żywcem przez niego schwytni, by pełnić jego wolę.

*lub: otrzeźwieli, oprzytomniali 1Tm 3,7; Obj 12,9

3A to wiedz, że w dni ostateczne nastaną trudne* czasy;

2P 3,3; Jud 1,17; 2Tm 4,3

*lub: trudne do zniesienia, dziekie, niebezpieczne, brutalne

2. Ludzie bowiem będą miłować siebie, kochać pieniądze, będą zarozumiali, pyszni, bluźnierczy, rodzicom nieposłuszni, niewdzięczni, bezbożni*,

*lub: lekceważący to, co święte

3. Bez naturalnych uczuć*, niedotrzymujący umów**, oszczerczy, nieczczeni, okrutni, niemilujący tego, co dobre,

Dz 7,52

*od gr: storge - miłość - szczeg. rodzinna, troszczyć się czule

**gr: aspondos - niedopuszczający do zawarcia przymierza

4. Zdradziecy, porywcy*, nadęci, kochający raczej przyjemności niż kochający Boga.

*gr: propetes - lekomyślni, twardogłowi, gwałtowni

5. Którzy mają formę* pobożności, ale zaparli się jej mocy; i własnie tych unikaj**.

*gr: morfē - kształt, postać - por: Flp 2,6** Tt 1,16

*gr: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś

6. Z takich bowiem są ci, którzy wskajają się do domów, zniewalając kobiety* obarczone grzechami, dając się wodzić* różnym pożądliwościom**.

Mt 11,28; 1Tm 6,9; 2P 2,18

*lub: frywolne kobiety - okr: ironicznie; **prowadzić; ***2Tm 2,22*

7. Które zawsze się uczą, i nigdy nie mogą dojść do dogłębnego poznania* prawdy.

*gr: epignosis - por: Rz 10,2** 1Tm 2,4; 2Tm 4,3; Prz 14,6

8. A jak* Jannes i Jambres sprzeciwiali się Mojżeszowi, tak i ci sprzeciwiają się prawdzie, ludzie o spaczonym myśleniu, niewyprobowani**, jeśli chodzi o wiarę.

Wj 7,11;

*dosł.: a jakim sposobem, lub jak tamci - tak i ci Jr 6,30;

lub: nienadający się, nie przeszli próby - 2Kor 13,7 Tt 1,16

9. Ale daleko nie zajdą*; albowiem głupota ich będzie oczywista* dla wszystkich, jak to się stało z tamtymi. *lub: więcej nie posuną się

*gr: ekdelos - bardzo wyraźny, jasny, jawny, oczywisty

10. Ale ty poszedłeś za moją nauką, za sposobem życia*, za postanowieniami*, wiarą, cierpliwością, miłością, wytrwałością,

*gr: agoge - postępowanie, prowadzenie, karność, bieg życia

**gr: protesis - postanowić coś wcześniej, chleb ofiarny wystawiony publicznie, plan, zamysł 2P 3,11; 2Kor 1,17

11. Prześladowaniami, cierpieniami*, które mnie spotkały w Antiochii, w Ikonium i w Liście, które to prześladowania zniosłem; i ze wszystkich wyrwał mnie Pan.

*gr: pathema - cierpieć, znosić doświadczenie, doznawać

12. Tak, też wszyscy, którzy chcą żyć pobożnie* w Chrystusie Jezusie, będą prześladowani**.

Mk 10,30; 2Kor 1,12

gr: eusebos - pobożnie, bogobojnie - por: 1Tm 6,3

**gr: dioko - zmuszać do ucieczki, przepędzić, być gnębianym

13. Lecz ludzie źli i oszuści* będą posuwać się do coraz gorszego, wprowadzając innych w błędy** i sami dając się w błędy*** wprowadzać.

Obj 12,9; 13,14; 18,23

*gr: goes - oszust, czarownik, kuglarz, szarlatan

**gr: prokopto - robić postępy, rozwijać się; ***wodzić

14. Ale ty trwaj* w tym, czego się nauczyłeś i o czym zostałeś przekonany, wiedząc od kogo się tego nauczyłeś,

1Tm 4,16; 2Tm 1,13

*gr: meno - pozostać, trwać, być stale obecnym, żyć, wytrzymać

15. Zwłaszcza*, że od niemowlęcia* znasz Pi-

sma Święte, mogące cię uczynić mądrym ku zbawieniu przez wiarę w Chrystusie Jezusie.

*gr: kai - i, a, też; **gr: brefos - dziecko w tonię, noworodek, niemowlę - być może przykl. hiperboli - sens: od dzieciństwa

16. Bo całe Pismo przez Boga jest natchnione i jest pożyteczne do nauki, do wykazania błęd*, do poprawy**, do wychowywania w sprawiedliwości,

Mt 21,42; Ga 3,8; 2P 3,16

lub: wykazać błąd argumentując, karcić - por: 2Tm 4,2

**gr: epanorthosis - przyniesienie do właściwego stanu, poprawa

17. Aby człowiek Boży był w pełni gotowy*, wyposażony** do wszelkiego dobrego dzieła.

*gr: aristos - dopasowany, przystosowany, gotowy Jk 3,2

**gr: eksartidzo - doskonale zaopatrzyć, dopełnić, skończyć

4 Ja więc uroczycie zaświadczam* przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, który będzie sądzić żywych i martwych, podczas* Jego pojawienia** się i Jego Królestwa:

*gr: diamartyromai - zaświadczyc o czymś uroczycie,

sprawić aby uwierzono; **lub: na, ze względu

***gr: epifaneia - ukazanie się, pojawienie, objawienie

2. Głoś słowo, bądź gotów w dogodnym i w niedogodnym czasie, wykaż błąd*, skarć, zachęć z wszelką cierpliwością i nauką**.

*gr: elencho - upominać, zastrydzać, zganić, Mt 10,27;

przekonać za pomocą argumentów 1Kor 1,17

*gr: didache - nauczanie, doktryna, nauka, akt nauczania

3. Albowiem będzie czas, gdy zdrowej nauki nie ścierpią*, ale według swoich pożądliwości nagromadzą sobie nauczycieli, dając sobie lechać ucho**.

Dz 17,21; 2P 2,1

*lub: nie zniosą; **idiom: chęć słuchania rzeczy przyjemnych

4. I zaiste* odwrócą** się od słuchania prawdy, a będą zwracali** się do baśni***.

Hbr 13,25

*gr: men; **lub: porzucą; ***dosł.: będą zwracani; ****lub: mitów

5. Ale ty bądź trzeźwy we wszystkim, znoś złą dolę*, czynź dzieło ewangelisty**, wypelnij swoją służbę.

Ef 4,11; Iz 56,9; Kol 1,25

*lub: wycierp zło; **tj. herald przynoszący radosną nowinę

6. Albowiem ja już* jestem wylany jako dar ofiarny i nadszedł czas mojego odejścia**.

*gr: ede - już, nieuchronnie; **dosł.: rozwiązanie Lb 27,12

7. Dobry* bój stoczyłem*, bieg kończę, wiarę zachowuję; *gr: kalos - piękny, szlachetny 1Tm 6,12

*gr: agonizomai - walczyć szczerze, o nagrodę, prowadzić bój

8. Na koniec odłożony jest dla mnie wieniec* sprawiedliwości, który odda mi w tym dniu Pan, sędzia sprawiedliwy, a nie tylko mi, lecz i wszystkim, którzy umiłowali Jego pojawienie** się.

2Tm 2,5; Ps 21,3; Jk 1,12

gr: stefanos - Obj 6,2; **gr: epifaneia - ukazanie - 2Tes 2,8***

9. Staraj się przyjść do mnie szybko.

10. Demas bowiem mnie opuścił*, *bo umi-
łował obecny wiek*** i poszedł do Tesalonik,
Krescens do Galacji, Tytus do Dalmacji;

*gr: *enkataleipo - porzucić, opuścić, pozostawić bez pomocy*

**gr: *aion - wiek, epoka, okres czasu, świat, wieczność*

11. Jedynie Łukasz jest ze mną. Marka weź
i przyprowadź ze sobą, bo jest mi *bardzo*
przydatny do służby. Dz 16,10; Kol 4,10; IP 5,13

12. A Tychika posłałem* do Efezu.

*gr: *apostello - udać się do wyzn. miejsca, odprawić, odesłać*

13. Płaszcz, który zostawiłem w Troadzie
u Karpusa, idąc *po drodze*, przynieś ze sobą,
i zwoje*, zwłaszcza pergaminy**. Dz 16,8; 20,5

*gr: *biblion - zdrobnienie od zwój, spisany dokument, arkusz*

**gr: *membrana - pergamin - garbowana skóra użyta do pisania*

14. Aleksander brązownik* okazał mi wiele
zła; oby oddał* mu Pan według jego czy-
nów; *tj. *kował pracujący z miedzią, kotlarz* Mt 16,27

**gr: *apodiōmi - oddać dla własnej korzyści, spłacić, odplacić*

15. Ty jego również się strzeż, albowiem
bardzo sprzeciwia się naszym słowom.

16. W pierwszej mojej obronie* nikt przy
mnie nie stanął**, ale wszyscy mnie opuścili;
oby im to nie było policzone***. IP 3,15; Dz 22,1

*gr: *apologia - obrona przed atakami z zewnątrz*

**tub: *stać razem, przybyć z pomocą, stanąć jako świadek*

***gr: *logidzomai - liczyć, poczytać, rachować - por. Jk 2,23**

17. Ale Pan przy mnie stał* i mnie umocnił,
aby przeze mnie było dopełnione głoszenie
Ewangelii i aby *ją* słyszeli wszyscy poganie**;
i zostałem wyrwany z lwiej paszczy. Dn 6,22;

*gr: *pareste - stać obok; **gr: ethnos - por. Mt 6,32** 1Sm 17,34

18. A Pan mnie wyrwie* z wszelkiego złego
dzieła i uratuje** do swojego Królestwa nie-
biańskiego. Jemu chwała na wieki wieków.
Amen. 1Sm 25,39; Mt 13,43; 25,34; Łk 12,32; 22,29

*gr: *hryjomai - wyrwać, wyzwolić, przyciągnąć do siebie*

**gr: *sodzo - zbawić, uratować, ocalić, zachować*

19. Pozdrów Pryskę* i Akwile, i dom Onezy-
fora. Rz 16,3; 1Kor 16,19; Dz 18,21

*tj. *zdrobniła forma imienia Pryscylla - „prastara”*

20. Erast został w Koryncie, a chorego* Tro-
fima zostawiłem w Milecie.

*gr: *astheneo - być słabym, bez sił, być w potrzebie, być chorym*

21. Staraj się przyjść przed zimą*. Pozdra-
wiają** cię Eubulos i Pudens, i Linus, i Klau-
dia, i wszyscy bracia. Rz 16,21; 1Kor 16,20;

*tj. *co najmniej przed 15 listopada* Flp 4,22; 2J 1,13; 3J 1,14

**gr: *aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*

22. Pan Jezus Chrystus z duchem* twoim.
Łaska** z wami. Amen.

*gr: *pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza,*

tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka

**gr: *charis - niezastuzona zyczliwość, przychyłność, łaska*

List apostoła Pawła do Tytusa

1 Paweł, sługa^{*} Boga i apostoł Jezusa Chrystusa, według^{**} wiary wybranych Bożych i dogłębnego poznania prawdy, zgodnie^{**} z pobożnością,

Lk 18,7; Kol 3,12; 1P 1,2

^{*gr.: doulos - niewolnik - J 8,34*}; ^{**lub: ze względu na, z powodu}

2. Z nadzieją życia wiecznego, które^{*} obiecał przed wiecznymi czasami Bóg, *Ten który* nie kłamie, ^{*lub: który - dot. nadziei} 2Tm 1,9; 1P 1,20

3. A ukazał we właściwym^{*} czasie swoje Słowo przez wstawianie, które jest mi powierzone według rozkazu^{**} Boga, Zbawiciela naszego, ^{*lub: swoim} Rz 16,25; 1Kor 9,17; 2Kor 5,19

^{*gr.: epitaje - rozkaz, polecenie, dekret - por. 1Tm 1,1*}

4. Do Tytusa, prawowitego^{*} dziecka według wspólnej wiary. Łaska, miłosierdzie i pokój Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego. ^{*lub: szczerego, prawdziwego}

5. Z tego powodu zostawiłem cię na Krecie, abyś uporządkował *te sprawy*, które pozostały^{*} i ustanowił po miastach starszych^{**}, jak ja ci nakazałem;

1Tm 5,17; 1P 5,1; Mk 3,14

^{*gr.: leipo - być pozbawionym czegoś, odczuwać brak}

^{*gr.: presbyteros - członek kolegiального grona przewodców zboru - starszych zgodnie z trad. żyd. - por. 1Tm 3,2*} - episkopos

6. Jeśli jest ktoś nienaganny^{*}, mąż jednej żony, mający dzieci wierne^{**}, nie oskarżone^{**} o rozwiązłość lub brak karności^{***}.

1Tm 3,2;

^{*lub: wolny od zarzutów; **lub: wierzące, godne zaufania}

^{**gr.: kategoria - zarzut; ***gr.: anyptaktos - brak karności}

7. Trzeba bowiem, aby biskup^{*} był nienaganny^{**}, jako szafarz^{***} Boży, nie samowolny^{***}, nieskłonny do gniewu, nie oddający się pijaństwu, nie porwywszy, nie szukający haniebnego zysku, ^{*gr.: episkopos - por. 1Tm 3,2*}; 1P 2,25

^{*lub: bez nagany; **lub: zarządca; ***nie butny}

8. Ale gościnny, miłujący dobro, roztropny^{*}, sprawiedliwy, święty, opanowany^{**},

^{*lub: prakt. mądrość, właściwe działanie w każdej sytuacji}

^{**lub: pamiętający nad sobą, zdyscyplinowany - por. Ga 5,23*}

9. Trzymający się zgodnie z nauką słowa godnego zaufania, aby mógł zachęcać^{*} w zdrowej nauce i napominać^{**} tych, którzy się sprzeciwiają.

Obj 3,11; 2Tes 2,15; 2Tm 1,13

^{*gr.: parakaleo - używać na pomoc, zachęcać, brać w obronę}

^{**gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić}

10. Wielu bowiem jest nieposłusznych^{*}, pustych gadułów^{**} i zwodzicieli^{***}, szczególnie wśród obrzezanych,

Dz 20,29; Rz 16,17; Ef 4,14

^{*lub: niekarnych - por. u 6***; **mówiących brednie}

^{***lub: prowadzić innych do własnych iluzji, oszustów umysłu}

11. Którym trzeba zatkać usta; oni *to* wyracają całe domy, nauczając czego nie należy^{*}, dla brudnego zysku. ^{*lub: trzeba} 1P 5,2

12. Powiedział któryś z nich, ich własny prorok: Kreteńscy zawsze kłamcy, zle bydła, brzuchy leniwe.

13. Świadectwo to jest prawdziwe; dla tej przyczyny karć^{*} ich surowo, żeby zdrowi byli w wierze,

2Kor 13,10; 1Tm 1,4; 2Tm 4,1

^{*gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić}

14. I nie zwracali *uwagi* na żydowskie baśnie i przykazania ludzi, którzy odwracają się od prawdy.

Mk 7,7; Ps 141,5; 1Tm 4,6

15. Dla czystych wszystko prawdziwe^{*} jest czyste^{**}, a dla skalanych i niewierzących nie jest czyste, ale skalany^{***} jest ich umysł i sumienie^{***}.

Lk 11,39; Rz 14,14; 1Kor 10,23

^{*gr.: men - part. wzmacniająca; **gr.: katharos - 2Tm 2,22***}

^{**gr.: miaino - kazać, brudzić, plugawić; ***por. 2Tm 1,3***}

16. Wyznają, że znają Boga; ale swoimi czynami zapierają się Go, będąc obrzydliwi^{*} i nieposłuszni, i niezdolni^{**} do żadnego dobrego czynu. ^{*lub: budzący wstręt} Mt 15,7; Rz 1,28; ^{**lub: nienadający się, niewypróbowani - 2Kor 13,7**} 2Tm 3,8

2 Ty jednak mów, co przystoi^{*} zdrowej nauce, ^{*gr.: prepo - jest właściwe, Tt 1,9; 1Tm 1,10; jest zgodne, odpowiada, być wybitnym} 2Tm 4,3

2. Aby starsi mężczyźni byli trzeźwi, godni szacunku, roztropni, zdrowi w wierze, w miłości, w cierpliwości.

3. Tak samo i starsze kobiety w zachowaniu^{*} godne świętości^{**}, nieskłonne do oszczerstw, nie zniewolone nadużywaniem wina, nauczając tego, co dobre^{**},

Rz 16,2; 1Tm 2,9; 1P 3,3

^{*gr.: katastema - ogół zachowań i postaw: wygląd, słowa,}

^{gesty, sposób zachowania; **lub: czcigodne; ***szlachetne}

4. Aby *uczyły* młodsze kobiety rozsądku, by te kochały swoich mężów, by kochały swoje dzieci,

1Tes 5,2; Tt 2,2; 1Kor 14,34; 1Tm 2,12

5. Rozsądne, czyste*, zajmujące** się domem, dobrotliwe, uległe swoim mężom, aby nie bluźniono Słowu Bożemu. Prz 31,10-31

*gr: *hagnos - godnie czci, święcie*; **lub: *piłnujące domu*

6. Młodzieńców tak samo zachęcaj do rozsądku*. *dost.: *by zachowywali rozsadek*

7. We* wszystkim stawiaj siebie jako wzór** dobrych czynów, w nauczaniu okazuj prawość, powagę, czystość***. *lub: *nade wszystko*

gr: *typos - przykład, typ, wzór*; ***por. *Ef 6,24 1Tm 4,12

8. Słowo zdrowe, nienaganne*, aby przeciwnik został zawstydzony, nie mając *nic* złego o was do powiedzenia. *lub: *bez zarzutu*

9. Słudzy*, aby byli ulegli swoim panom, aby we wszystkim im się podobali i nie sprzeciwiali się, *lub: *niewolnicy* Kol 3,22

10. Nie kradli, lecz okazywali wszelką dobrą wierność, aby we wszystkim byli ozdobą* nauki Zbawiciela naszego Boga. 1Tm 6,1

*gr: *kosmeo - uporządkować, przyozdobić, zyskać cześć*

11. Ukazała* się bowiem wszystkim ludziom zbawiona łaska Boża, Dz 20,24; Hbr 12,15

*gr: *epifaino - ukazać się, dać się poznać, wynieść na światło*

12. Nauczającą* nas, abyśmy wyrzekli się bezbożności i światowych pożądliwości, i w obecnym wieku żyli roztropnie, sprawiedliwie i pobożnie. Hbr 12,5; 1Tes 4,9

*gr: *paideuo - wychowywać, poprawiać, korygować, nauczać*

13. Oczekując szczęśliwej* nadziei i ukazania się chwały wielkiego Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, 1Kor 1,7;

*lub: *blogosławionej* 2Tm 4,8; 1Tm 2,3

14. Który dał samego siebie za nas, aby nas wykupić od wszelkiej nieprawości i oczyścić sobie lud wybrany na szczególną własność, gorliwy w dobrych czynach. Ga 1,4; Ef 5,25

15. To mów i zachęcaj, i strofuj* z całą *władzą* nakazywania*. Niech nikt tobą nie gardzi***. *por. *Tt 1,9***; *gr: *epitaxe - rozkaz, polecenie, dekret wydany przez władzę*; ***lub: *nie lekceważ* 1Tm 4,12

3Przypominaj im, aby zwierzchnościom i władzom byli ulegli i posłuszni, gotowi do wszelkiego dobrego czynu; Kaz 8,2; Rz 13,1

2. Aby nikomu nie bluźnili, nie byli wojowniczy, *ale byli* uprzejmi, okazujący wszelką* łagodność** wobec wszystkich ludzi.

*lub: *pełna*; **gr: *praotes - delikatność, łagodność, żyćliwość*

3. I my bowiem byliśmy niegdyś beżmyślni, nieposłuszni, błądzący, zniewoleni* rozmaitymi pragnieniami*** i przyjemnościami, w zło-

ści i zazdrości, wiodący *życie* budzące obrzydzenie***, nienawidzący jedni drugich.

*lub: *szukający*; **pożądliwościami Rz 3,9; J 8,34; Obj 18,2

4. Ale gdy ukazała się dobroć i miłość** ku ludziom* Boga, Zbawiciela naszego,

*gr: *filanthropia - miłość do ludzi* 2P 1,1; Jud 1,25

5. Zbawił nas, nie z* uczynków, których my dokonaliśmy w sprawiedliwości, ale według swojego miłosierdzia przez kąpiel odrodzenia** i odnowienia Ducha Świętego,

*lub: *na podstawie* Rz 10,1; 11,6; 2Tm 1,9; J 3,4; 15,3

gr: *palinnesia - ponowne zrodzenie, odnowienie - Mt 19,28

6. Którego wyłał na nas obficie przez Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego,

7. Abyśmy, będąc uznani za sprawiedliwych *dzięki* Jego łasce, stali się dziedzicami zgodnie z nadzieją życia wiecznego. Rz 3,24; 5,1

8. Godnie zaufania* *jest* to słowo i chęć, abyś o tym stanowczo twierdził, żeby ci, którzy uwierzyli Bogu, troszczyli** się o przodowanie w dobrych czynach***. Te *sprawy* są dobre i pożyteczne *dla* ludzi. *lub: *wiary*

**gr: *frontido - myśleć, troszczyć się, starać, zwracać uwagę*

***lub: *myśleli o stanie na czele w dobrych działach wobec tych, którzy uwierzyli* Ef 2,10; Mt 5,16; 2Tm 3,17

9. Natomiast głupich dociekań i rodowodów, i kłótni, i walk związanych z Prawem unikaj*; są bowiem bezużyteczne i próżne.

*gr: *peristemi - obrócić się w celu uniknięcia czegoś, stronić*

10. A człowieka czyniącego rozłąny*, po pierwszym i drugim napomnieniu** i unikaj***

*gr: *hairetikos - zdolny do wyboru, heretyk* Rz 16,17;

dost.: *wkładać do rozumu - por. 1Tes 5,12** 2Tes 3,6;

***lub: *odsuwać się, odrzucać, nie przyjmować* Ga 5,20; 2P 2,1

11. Wiedząc, że taki jest przewrotny i grzeszy*, i sam na siebie wydaje *skazujący* wyrok. *gr: *hamartano - być pozabawionym czegoś, chybić celu*

12. Gdy pośle do ciebie Artemasa albo Tychikusa, staraj* się przyjść do mnie do Nikopolis; bo tam postanowiłem przemieć. *lub: *bądź gorliwy* 2Tm 4,12; 1Kor 16,6; Dz 20,4

13. Zenasa, uczonego w Prawie* i Apollosa pilnie wypraw w drogę, aby im niczego nie brakowało. Dz 18,24; Rz 15,24; 1Kor 16,11

*gr: *nomikos - znazca, nauczyciel Prawa, biegły w Prawie*

14. Niech i nasi uczą się przodować w dobrych dziełach, aby wobec koniecznych potrzeb, nie byli bezowocni. Dz 18,3; Rz 3,30

15. Pozdrawiają cię wszyscy, którzy są ze mną. Pozdrów tych, którzy nas miłują w wierze. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Filemona

1 Paweł, więzień Chrystusa Jezusa i Tymoteusz, brat, do Filemona umiłowanego – i naszego współpracownika, Ef 4,1; 2Tm 1,8

2. I do umiłowanej Apfii, i do Archipa, naszego współbojownika, i do zboru*, który jest w twoim domu. Kol 4,15; 1Kor 16,9

*gr.: *ekklezja - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*

3. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Rz 16,5

4. Dziękuję Bogu mojemu, zawsze wspominając* ciebie w moich modlitwach, Rz 1,8;

*dost.: *czynię wzmiankę o tobie* 1Tes 1,2; 2Tm 1,3

5. Słyszając o twojej miłości i o wierze, którą masz wobec Pana Jezusa i względem wszystkich świętych,

6. Aby twój udział w wierze* stał się skuteczny** w dogłębnym*** poznaniu całego dobra, które jest w was, ze względu na Chrystusa Jezusa. Flp 4,14; 1Tm 6,18; Hbr 13,16

*lub: *uśpólnota twojej wiary*; **gr.: *energeo - por. Flp 2,13**

***gr.: *epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*

7. Albowiem mamy wielką radość i zachętę z powodu twojej miłości, bo serca* świętych orzeźwione są przez ciebie bracie. 1Tes 1,3;

*lub: *wnętrze, najgłębsze uczucia* 2Kor 7,13; 2Tm 1,16

8. Dlatego, mając wielką śmiałość* w Chrystusie *mógtbym* ci rozkazać, co należy**.

*lub: *ufna odwaga, swoboda*; **lub: *co przystoje, co stosowne*

9. Raczej ze względu na tę miłość proszę, ja, Paweł, starzec*, a teraz i więzień Jezusa Chrystusa. *gr.: *presbyter - starzec, poseł* Rz 12,1; 1Kor 5,20

10. Proszę cię więc o dziecko moje, o Onezyma, którego zrodziłem w moich więzach*,

*lub: *łańcuchy, kajdany* Tt 1,2; 1Kor 4,15

11. Który tobie kiedyś był nieprzydatny, ale teraz tobie i mnie *jest* przydatny;

12. Którego ci odesłałem, a jego, to jest moje serce* przygarnij. *lub: *wnętrze, najgłębsze uczucia*

13. Chciałem go zatrzymać przy sobie, aby za ciebie służył mi w więzach Ewanghelii.

14. Ale bez twojego postanowienia* nie chciałem nic uczynić, aby dobry twój *czyn* nie był jakby z przymusu, lecz z dobrej woli.

*lub: *opinia, zdanie, wola* 1Kor 9,17; 1P 5,2

15. Bo być może, dlatego na chwilę* został od ciebie odłączony, abys *ponownie* otrzymał go na wieki**.

Wj 50,20; Ps 76,10; Dz 4,28

16. Już nie jako niewolnika, ale więcej niż niewolnika, jako brata umiłowanego, a szczególnie *dla* mnie, a o ileż bardziej *dla* ciebie i w ciebie*, i w Panu. Mt 23,8; Ga 4,28; Kol 3,2

*gr.: *sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysł, natura*

17. Jeśli więc masz mnie za towarzysza*, to przyjmij go jak mnie. Dz 16,15;

*lub: *uczestnik we wspólnej sprawie* Ef 3,6; Hbr 3,14

18. A jeśli ciebie w czymś skrzywdził*, albo jest coś winny, wpisz to na mój *rachunek*.

*gr.: *adikeo - czyn niesprawiedliwości, krzywda, szkoda*

19. Ja, Paweł, napisałem własną ręką; ja zapłacę*, nie mówiąc o tym, że jesteś mi winien samego siebie w *zamian*.

1Kor 16,21;

*lub: *oddam* Ga 5,2; 1Kor 4,15

20. Tak, bracie, obym* ja przez ciebie *doznał* radości* w Panu, odśwież moje serce*** w Panu. *tryb *życzący* Iz 29,19; 1J 3,17; 1Tes 2,19

gr.: *oninemi - odnieść korzyść, pokrzepić*; ****wnętrze - por. w. 12

21. Przekonany* o twoim posłuszeństwie** napisałem do ciebie, wiedząc, że uczynisz więcej niż mówię. 2Kor 2,3; Ga 5,10

*lub: *pokładać ufność*; **gr.: *hypago - uległość, poddanie*

22. A jednocześnie przygotuj mi gościnę; albowiem mam nadzieję, że przez modlitwy wasze będę wam darowany.

23. Pozdrawiają* cię Epafras, mój współwięzień w Chrystusie Jezusie, Kol 1,7;

*gr.: *aspadzomai - por. 2Tm 4,21*** Rz 16,7; Kol 4,10

24. Marek, Arystarch, Demas, Łukasz, moi współpracownicy.

25. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z duchem waszym. Amen. Rz 16,20; 2Tm 4,22

List do Hebrajczyków

1 Bóg, który wielokrotnie* i wieloma sposobami mówił dawniej do ojców** przez proroków,

Lb 12,6-8; Am 3,7

*dost.: w wielu częściach, wielu miejscach; ** (do) przodków

2. W te ostatnie dni przemówił do nas w *osobie* Syna, którego ustanowił dziedzicem** wszystkich rzeczy i przez którego uczynił okresy czasu***.

Mt 17,5; Dz 10,36; Ga 4,4

*dost.: w Synu; **lub: otrzymywać coś przez przydział

***lub: wieki, światy - gr: aion - wiek, epoka, okresy czasu, świat

3. On, będąc blaskiem chwały i wyrażeniem* Jego istoty*, podtrzymując** wszystko słowem swojej mocy, gdy sam*** dokonał oczyszczenia naszych grzechów, zasiadł po prawicy Majestatu na wysokościach.

2Kor 4,4; Kol 1,15

*gr: charakter - dokładne oddanie, wierność powielenie, kopia, znak wyryty ryłcem; **gr: hypostasis - istota - por. Hbr 11,1*

***lub: niosąc; ****dost.: przez samego siebie

4. Stał się o tyle ważniejszy od aniołów, o ile wspanialsze* od nich odziedziczył imię.

*gr: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze

5. Do którego bowiem z aniołów kiedykolwiek powiedział: Ty jesteś moim synem, ja ciebie dziś zrodziłem? I ponownie: Ja mu będę ojcem, a on będzie mi synem?

6. A kiedy wprowadza pierworodnego na zamieszkały świat*, mówi: Niech mu oddają pokłon wszyscy aniołowie Boga.

*gr: oikoumene - mieszkający ziemi, Hbr 12,23; Mt 1,25;

cała zamieszkała ziemia, świat Kol 1,15; Ps 97,7

7. O aniołach* wprawdzie powiedziano: On czyni swoich aniołów wiatrami, a swoje służby płomieniem ognia, **gr: angelos - posłaniec* Ps 104,4

8. Do Syna natomiast: Tron twój, o* Boże, na wieki** wieków; berłem sprawiedliwości berło twojego królestwa.

Hbr 3,4; J 10,33; 20,28

*gr: ho - rodz. określ. tu: jako wołacz; **gr: aion - por. w. 2***

9. Umiłowałeś sprawiedliwość, a znieprawdziłeś nieprawość, dlatego namaścił cię, o* Boże, Bóg twój olejkami radości jak żadnego z twoich towarzyszy. **gr: ho - por. w. 3**

10. I: Ty, o PANIE, na początku założyłeś fundamenty* ziemi, a niebiosa są dziełem twoich rąk. **lub: ugruntować, uczynić trwałą* Ps 102,25

11. One przeminą, ale Ty trwasz, wszystkie jak szata ulegną zużyciu*, **lub: zestarzeją się*

12. I jak płaszcz je zwiniiesz, i będą odmienione; ale Ty jesteś zawsze ten sam i lata twoje się nie skończą*. **lub: ustana*

13. I czy kiedykolwiek powiedział do któregoś z aniołów: Siadź po mojej prawicy, dopóki nie położę nieprzyjaciół twoich jako podnózek twoich stóp?

Ps 110,1

14. Czyż nie są oni wszyscy duchami usługującymi, posyłanymi do służby z powodu tych, którzy mają* odziedziczyć zbawienie?

*gr: mello - mieć zamiar; tu: czynność, która na pewno nastąpi

2 Dlatego musimy tym bardziej trzymać się tego, co słyszeliśmy, abyśmy czasem nie minęli się z celem*.

Prz 4,1; 2P 1,15; Joz 23,11

*lub: nie zniósło nas z kursu, zboczyli z drogi, oddalili się

2. Bo jeśli Słowo wypowiedziane przez aniołów stało się pewne*, a każde przestępstwo i nieposłuszeństwo otrzymało zgodną z prawem odpłatę,

Dz 7,53; Hbr 10,25; 11,26

*gr: bebaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania

3. To jak my umknemy* przed karą, jeśli zlekceważymy tak wielkie zbawienie, które wzięło swój początek przez zwiastowanie** Pana, a nam zostało potwierdzone przez tych, którzy słyszeli.

Mt 23,33; Rz 2,3; 2Kor 5,19

*lub: uniknąć czegoś, wyjść cało; **głoszenie, opowiadanie

4. Bóg równocześnie poświadcza je również przez znaki* i cuda, i różne przejawy mocy, i przez udzielanie** Ducha Świętego według swojej woli.

Mk 16,15; Rz 15,18; 2Kor 12,12

por. J 4,54; **lub: mieć udział w czymś, rozdzielanie

5. Bo nie aniołom poddał przyszły zamieszkały świat*, o którym mówimy. **por. Hbr 1,6**

6. Zaświadczył o tym gdzieś ktoś, mówiąc: Kim jest człowiek, że o nim pamiętasz, albo Syn Człowieczy, że go nawiedzasz*?

Ps 8,4;

*lub: troszczysz się, spoglądasz na niego Ps 144,3; Łk 1,68

7. Na małą chwilę uczyniłeś Go mniejszym od aniołów, ukoronowałeś Go chwałą i cziłą, postawiłeś Go nad dziełami swoich rąk,

8. Wszystko poddałeś pod jego nogi. Gdy bo-

wiem wszystko Mu poddał, nie zostawił nic, co nie byłoby Mu podporządkowane; lecz teraz jeszcze nie widzimy, że wszystko jest Mu poddane^{*}.
*gr: hypotasso - poddać, okazać posłuszeństwo

9. Ale widzimy Tego, który na krótko *uczyniony* jest mniejszym od aniołów, Jezusa, który przez cierpienie śmierci został ukoronowany chwałą i czcią, aby *dzięki* łasce Boga za każdego skosztował śmierci. Iz 7,14

10. Przystało bowiem Temu, dla którego jest wszystko i przez którego jest wszystko, aby Tego, który wielu synów wprowadził do chwały, wodza ich zbawienia, uczynić doskonałym przez cierpienia.

11. Bo i Ten, który uświęca, i ci, którzy są uświęceni, z jednego są wszyscy; z tej to przyczyny nie wstydzili się nazywać ich braćmi,

12. Gdy mówi: Opowiem imię Twoje moim braciom, pośrodku zgromadzenia^{*} zaśpiewam Ci hymn^{**}. Ps 22,22; 111,1; J 8,20

*gr: ekklesia - por: Ikor 1,2^{**}; *gr: hymneo - sławić pieśnią
13. I ponownie: Ja będę *pokładam* w Nim^{*} ufność. I ponownie: Oto ja i dzieci, które dał mi Bóg.
*lub: z powodu Niego Ps 18,2; 2Sm 22,3

14. Ponieważ dzieci są uczestnikami ciała^{*} i krwi, podobnie i On stał się ich uczestnikiem, aby przez śmierć zniszczyć tego, który ma *swoją siłę*^{**} w śmierci, to jest diabła,

*gr: sarks - por: Kol 2,11^{**} Ikor 15,54; 2Tm 1,10;
*gr: kratos - moc, siła, połączny czym, dzieło mocy IJ 3,8

15. I żeby wyswobodzić tych, którzy z powodu lęku przed śmiercią przez całe życie podlegli byli niewoli.

16. Albowiem oczywistym jest, że nie ujmuje się On za aniołami, ale ujmuje się za potomstwem^{*} Abrahama.
*lub: nasieniem

17. Stąd zobowiązany był, aby we wszystkim zostać upodobnionym^{*} do braci, by stał się miłosiernym i wiernym arcykapłanem przed Bogiem, dla prześlania za grzechy ludu.

*gr: homioio - być uczyniony jak, porównać Iz 11,5;
coś z czymś, czynić podobnym Rz 3,25; IJ 4,10

18. W czym bowiem doznał cierpienia, będąc poddawany próbie^{*}, w tym może pomóc tym, którzy są poddawani próbie.
*lub: kuszony

3 Dlatego też, bracia święci, uczestnicy powołania niebiańskiego, patrzcie uważnie na apostoła i arcykapłana naszego wyznania, Jezusa Chrystusa, Hbr 4,14; 7,26;

*lub: skupić wzrok lub umysł na, dostrzec Kpl 21,10

2. Wiernego *Temu*, który Go ustanowił^{*}, podobnie jak Mojżesz *był wierny* w całym Jego domu.
*lub: uczynił, wyznaczył Hbr 3,5; Za 6,12

3. Ten bowiem uznany jest za godnego większej chwały od Mojżesza, o ile większą część ma budowniczy od domu, który zbudował.

4. Bo każdy dom jest przez kogoś budowany, ale Tym, który wszystkie zbudował jest Bóg. Kol 1,18; 1P 2,5

5. A Mojżesz był wierny w całym Jego domu jako sługa^{*}, na świadectwo tego, co miało zostać powiedziane, Mt 24,45; Lb 12,7

*gr: therapon - wierny asystent, służący dobrowolnie innym
6. Lecz Chrystus *jest* jako Syn w^{*} swoim domu; domem Jego my jesteśmy, jeśli tylko ufną odwagę^{**} i chlubę z nadziei zachowamy niewzruszenie aż do końca. Ikor 3,16; 6,19;

*lub: śmiałość, otwartość 2Kor 6,16; Ef 2,21; 1P 2,5

7. Dlatego, jak mówi Duch Święty: Dziś, jeśliście usłyszeli Jego głos, 2Sm 23,2; Dz 28,25

8. Nie zatwardzajcie^{*} waszych serc, jak podczas buntu^{**}, w dzień próby na pustyni, *gr: skleryno - por: Rz 9,18^{*} Wj 8,15; Lb 14,22; Prz 28,14

*gr: parapikrasmos - prowokacja, bunt, rozdrażnienie

9. Gdzie ojwiecie wasi doświadczałi mnie, *wystawiając* mnie na próbę, a *potem* widzieli moje dzieła przez czterdzieści lat.

10. Dlatego rozgniewałem się na ten naród i powiedziałem: Zawsze błędzą^{*} sercem; nie poznali też moich dróg. Jr 4,22

*lub: błakają, dają się zwieść na manowce - gr: planao

11. Więc przysiągłem w moim gniewie: Nie wejda do mojego odpocznienia.

12. Patrzcie^{*}, bracia, żeby czasem w kimś z was nie było złego serca niewiary, przez odstępienie^{**} od Boga żywego; Hbr 2,1;

*lub: baczenie, uważajcie; **w odstępstwie Lk 21,8; Rz 11,21

13. Ale zachęcajcie jedni drugich każdego dnia, dopóki trwa to, co nazywa się „Dzisiaj”, aby ktoś z was nie dał się zatwardzić^{*} zwiędzeniem^{**} grzechu. I Tes 2,11; Dz 11,23; Iz 44,20

*lub: być nieprzejednanym, upartym; **oszustwo, ułuda

14. Stałiśmy się bowiem uczestnikami Chrystusa, jeśli niewzruszenie aż do końca zachowamy początek^{*} tego fundamentu^{**}.

*gr: arche - źródło, początek, pierwszeństwo, władza

*gr: hypostasis - istota rzeczy, pewność, rzeczywistość, natura
15. Kiedy mówi: Dziś, jeśliście usłyszeli Jego głos, nie zatwardzajcie waszych serc, jak podczas buntu^{*}, *lub: prowokacji, oporu - w 8**

16. Ci bowiem, gdy usłyszeli, zbuntowali się, lecz* nie wszyscy z tych, którzy wyszli z Egiptu *prowadzeni* przez Mojżesza.

*gr: *alla - ule, tylko, lecz - part. przecząca lub wskaz. różnicę stopnia*

*lub: *czyż nie wszyscy ci, którzy wyszli z Egiptu przez Mojżesza*

17. A na kogo gniewał się przez czterdzieści lat? Czyż* nie* na tych, którzy zgrzeszyli, których zwłoki legły na pustyni? Lb 26,64

*gr: *ouchi - wzmoć. od gr. ou: nie - stąd: czyż nie, ale nie*

18. Komu natomiast przysięgli, że nie wejdą do Jego odpocznienia, jeśli* nie* tym, którzy byli nieposłusznymi? *gr: *ei me - por. Mt 16,4***

19. Widzimy więc, że nie mogli wejść z powodu niewiary. J 3,18; 2Tes 2,12

4 Lękajmy się więc, aby czasem, choć pozostaje *dla nas* obietnica wejścia do Jego odpocznienia, nie wydało się *komuś* z was, że ktoś jest jej pozbawiony*. Wj 12,25;

*gr: *hystereo - spóźnieć się, pozostać w tyle, Rz 4,20*

mieć braki, nie mieć pełnej wartości, BG - być upośledzonym

2. I *my* bowiem jesteśmy odbiorcami dobrej nowiny, tak jak i tamci, ale tamtym usłyszane Słowo nie pomogło*, *bo* nie było** związane^o z wiarą tych, którzy usłyszeli.

*lub: *nie przyniosło korzyści; **dost.: nie jest Dz 3,26; Ga 3,8*

***lub: *nie należeli do słuchających, którzy połączyli je z wiarą*

3. Bo do odpocznienia wchodzimy *my*, którzy uwierzyliśmy, tak jak powiedział: Przysięgłem w moim gniewie, że nie wejdą do mojego odpocznienia, pomimo dzieł dokonanych* od założenia świata. Hbr 3,11;

*dost.: *które są dokonane, stały się Wj 12,9; Ps 95,11*

4. Albowiem powiedział gdzieś o siódmym dniu tak: I odpoczął Bóg siódmego dnia od wszystkich swoich dzieł. Rdz 2,1; Wj 20,11

5. A tutaj ponownie: Nie wejdą do mojego odpocznienia*. *gr: *katapausis - dać spokój, odpocząć*

6. Skoro więc pozostawia niektórych, by weszli do niego, a ci, którym wcześniej głoszone, nie weszli z powodu nieposłuszeństwa*, *gr: *apeitheia - uporczywy sprzeciw; brak uległości Dz 13,46*

7. *Tb* ponownie wyznacza* pewien dzień – „Dzisiaj” i mówi przez Dawida** po długim czasie, tak jak jest powiedziane: Dzisiaj, jeśliście usłyszeli Jego głos, nie zatawardzajcie waszych serc. *lub: *ustanawia; **por: Ps 95,8*

8. Bo gdyby Jozue wprowadził ich do odpocznienia, to *Bóg* nie mówiłby po takim *czasie* o innym dniu, Dz 7,45

9. A zatem pozostaje jeszcze odpocznienie sabatu *dla* ludu Bożego.

10. Albowiem kto wszedł do Jego odpocznienia, ten sam odpoczął od swoich dzieł, tak jak Bóg od swoich.

11. Starajmy* się *usiłnie* wejść do tego odpocznienia, aby ktoś nie popadł w ten sam przykład nieposłuszeństwa. Rz 11,11; 2P 1,10;

*lub: *wykazny gorliwość, gorąco pragniemy 1Kor 10,12*

12. Bo Słowo Boże jest żywe i skuteczne, ostrzejsze niż każdy miecz* obosieczny, przenikające aż do rozdzielenia duszy, jak i ducha, stawów, jak i szpiku**, zdolne do osądzenia zamysłów i intencji** serca. Iz 49,2;

*tj. *krótki lub dłuższy stylizowany sztylet; **dost.: szpików*

***lub: *zamiarów, rozmyślań, idei Ps 94,11; Jr 17,10*

13. I nie ma stworzenia ukrytego przed Jego obliczem, owszem, wszystko jest obnażone i odsłonięte przed oczami Tego, któremu *zdamy* sprawę. 1Sm 16,7

14. Mając więc wielkiego arcykapłana, który przeszedł *przez* niebiosa, Jezusa, Syna Bożego, trzymajmy się mocno *naszego* wyznania.

15. Nie mamy bowiem arcykapłana, nie mogącego współczuć w naszych słabościach, lecz *takiego, który* na podobieństwo *nam*, doświadczony* jest we wszystkim, oprócz** grzechu. *lub: *poddany próbie - Jk 1,13** Hbr 11,17

**gr: *choris - bez czegoś, bez żadnego, bez względu na cześć, oprócz*

16. Zbliżajmy się więc z ufną odwagą do tronu łaski, abyśmy otrzymali miłosierdzie i znaleźli łaskę, a we właściwym czasie *pomoc**. *lub: *łaskę ku pomocy we właściwym czasie*

5 Albowiem każdy arcykapłan wzięty z ludzi, za ludzi jest ustanowiony w obecności* Boga, aby składać dary i ofiary za grzechy, *gr: *pros - przed, wobec, uzględnem, blisko, przy kimś, u kogoś*

2. Który może okazywać współczucie* nieświadomym i błądzącym, bo sam poddany jest słabości. *gr: *metriopatheo - traktować łagodnie, zachować umiar w sferze emocji, współczuć w odp. miarze*

3. I z tego powodu powinien, jak za lud, tak i za samego siebie składać ofiarę za grzechy.

4. A nikt sam sobie tej godności* nie bierze, tylko ten, który jest powołany** przez Boga, jak Aaron. Wj 28,1; Lb 16,5; J 3,25

*gr: *tíme - cześć, szacunek, wartość; **gr: kaleo - por. Mt 22,8**

5. Tak i Chrystus nie sobie samemu oddał chwałę*, aby stać się arcykapłanem, lecz *uczynił to* Ten, który powiedział do Niego: Ty jesteś Synem moim, Ja ciebie dzisiaj zrodziłem. *gr: *doksadzo - por. J 7,39*** Hbr 1,5; 2,7

6. Jak i na innym *miejszu* mówi: Ty jesteś kapłanem na wieki według porządku^{*} Melchisedeka.

Rdz 14,18; Ps 110,4; Hbr 7,15

^{*}gr: *taksis - porządek, ład, właściwy stan, ranga, styl*

7. Za dni swojego *życia* w ciele, z wielkim wolaniem^{*} i ze łzami, przynosił On błagania i usilne prośby do Tego, który mógł Go zbawić^{**} od śmierci i został wysłuchany przez wzgląd na pobożność, ^{*}lub: *krzykiem*; ^{**}ratować

8. I chociaż był Synem, nauczył się posłuszeństwa przez to, co wycierpiał^{*}.

Fhp 2,8

^{*}gr: *pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedole, odczuwać*

9. A będąc doskonałym, stał się dla wszystkich, którzy są Mu posłuszni, sprawcą zbawienia wiecznego,

Hbr 2,10; 11,40; Łk 13,32

^{*}gr: *aitios - będący przyczyną, sprawca, źródło*

10. I został nazwany przez Boga arcykapłanem według porządku Melchisedeka.

11. O którym^{*} mamy wiele słów do powiedzenia i trudnych do wyjaśnienia, skoro staliście się ociężały^{**} w słuchaniu. ^{*}lub: *o czym*; ^{**}*gmuśni*

12. Bowiemy wy, którzy ze względu na czas powinniście być nauczycielami, ponownie potrzebujecie, aby was ktoś nauczył początkowych^{*} zasad Słów Bożych, staliście się potrzebującymi mleka, a nie stałego pokarmu.

^{*}lub: *elementarnych - por. Kol 2,20** 1Kor 3,1; 1P 2,2

13. Każdy, kto karmi się mlekiem, jest nie-doświadczony^{*} w nauce^{**} sprawiedliwości, bo jest niemowlęciem.

Iz 28,9; 1Kor 13,11; Ef 4,14

^{*}gr: *apeiros - nie obyty, nie zaznajomiony*; ^{**}lub: *słowie*

14. Dojrzałym natomiast, *właściwy* jest stały^{*} pokarm; ci dzięki praktyce^{**} mają zmysły^{***} wyćwiczone do rozróżniania *tego*, co dobre, a także i złe.

Rdz 2,9; Pwt 1,39; 2Sm 19,35

^{*}dost.: *twardy, solidny*; ^{**}lub: *nawyki*; ^{***}*władze poznawcze*

6 Dlatego też pozostawiając początek^{*} nauki^{**} Chrystusa, wnieśmy się ku doskonałości, nie zakładając ponownie fundamentu to upamiętaniu^{***} się z martwych uczynków i o wierze w Boga,

Dz 26,20; 2P 3,9; Hbr 9,14

^{*}gr: *arche - por. J 1,1*; ^{**}gr: *logos - słowo, nauka, sprawa, idea**

^{***}gr: *metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - 2P 3,9***

2. O nauce o chrztach, o wkładaniu rąk, także o powstaniu z martwych i o sądzie wiecznym.

Mk 16,18; 1Tm 5,22; 1Kor 10,1-4; 15,22

3. A to właśnie uczynimy, jeśli Bóg pozwoli^{*}.

^{*}gr: *epitrepo - zezwolić, dopuścić, upoważnić* Jk 4,15

4. Albowiem niemożliwe jest, aby tych, którzy raz^{*} zostali oświeceni i skosztowali da-

ru niebieskiego, i stali się uczestnikami Ducha Świętego,

Hbr 10,26; 2P 2,20

^{*}gr: *hapaks - raz, raz na zawsze - dot. wszystkich czasowników w aoryście w w. 4 i 5 w znaczeniu ilościowym jak i jakościowym raz zostali oświeceni, raz skosztowali daru ..., raz stali się ...*

5. I skosztowali^{*} dobrego Słowa^{**} Bożego, a także mocy wieku, który ma nadejść,

^{*}lub: *zasmakowali*; ^{**}gr: *rhema - słowo wypowiedziane*

6. A mimo to upadli^{*}, aby ich na nowo^{**} odnawiać ku upamiętaniu, gdyż oni ponownie krzyżują dla siebie samych Syna Bożego i wystawiają Go na publiczną *hańbę*.

Hbr 12,16

^{*}gr: *parapipto - upaść obok kogoś, ześlizgnąć się na bok, złożyć z drogi, skreślić w bok - tylko w Hbr 6,6; ^{**}znów; z powrotem*

7. Ziemia bowiem, która często piła deszcz, który na nią przychodził, rodzi rośliny przydatne dla tych, którzy ją uprawiają, taka otrzymuje błogosławieństwo od Boga;

8. Lecz ta, która wydaje ciernie i osty, jest nieużyteczna i bliska przekleństwa, a jej końcem jest spalenie.

Mi 4,1; Mt 3,10; J 15,6

9. Jednak umiłowani, chociaż tak mówimy, to jeśli chodzi o was, jesteście przekonani o czymś lepszym i że trzymacie się^{*} zbawienia. ^{*}lub: *trzymać coś w ręku, posiadać, mieć na własność*

10. Bóg bowiem nie jest niesprawiedliwy, aby miał zapomnieć o waszym dziele i o trudzie miłości, jaki okazaliście dla Jego imienia, gdy służyliście i służycie świętym.

11. Pragniemy natomiast, aby każdy z was okazywał tę samą gorliwość wobec całkowitej pewności nadziei, aż do końca,

12. Abyście nie stali się ociężały, ale nasładowali tych, którzy przez wiarę i cierpliwość^{*} dziedziczą obietnice.

Rz 4,12;

^{*}gr: *makrothymia - por. 1Tes 5,14***** Prz 3,14; Jk 5,10

13. Bo gdy Bóg dawał obietnicę Abrahamowi, nie miał nikogo większego, na kogo *mógłby* przysiąc, przysiąc *więc* na samego siebie,

14. Mówiąc: Z pewnością błogosławić^{*} ci będę i rozmnóżę cię obficie.

Ne 9,23; Rdz 22,16

^{*}gr: *eulogeo - sławić, chwalić (Boga), zostać pobłogosławionym*

15. A cierpliwie czekając, osiągnął^{*} *spełnienie* obietnicy. ^{*}gr: *epitynchano - uzyskać, dochodzić*

16. Ludzie bowiem istotnie przysięgają na kogoś większego, a potwierdzająca przysięga *jest* końcem ich każdego sporu^{*}.

^{*}gr: *antilogia - zaprzeczenie, sprzeciw, bunt* Rdz 21,23; Ez 17,16

17. Dlatego też Bóg, chcąc tym bardziej okazać dziedzicom obietnicy niezmiennosć swojej woli^{*}, poręczył ją przysięgą,

^{*}lub: *plan, postanowienie* Ga 3,29; Jk 2,5; Hbr 11,9

18. Abyśmy przez dwie rzeczy niezmiennie, co do których jest niemożliwe, aby Bóg kłamał, mieli mocną zachętę, *my, którzy* ocaleliśmy*, by chwycić się leżącej przed nami nadziei,
Lb 23,19; Mt 24,35; Tł 1,2

*gr: katafego - zbiec, uciec w poszuk. schronienia - por: Lb 35,26

19. Którą mamy jako kotwicę duszy, bezpieczną* i mocną, wchodzącą aż do wewnątrz** za zasłonę, *lub: niezawodną; **dost.: bardziej wewnętrzz

20. Dokąd w naszym imieniu, jako poprzedzający nas, wszedł Jezus, stając się według porządku Melchisedeka arcykapłanem na wieki.
Kpl 16,15; J 14,2; Rz 8,34; Hbr 4,14

7 Ten bowiem Melchisedek, król Salemu, kapłan Boga Najwyższego, wyszedł na spotkanie Abrahama wracającego po rozgromieniu* królów i mu błogosławił**;

*gr: kope - akt cięcia, uderzenie, rzeź Rdz 14,18; Lz 41,2;

**gr: eulogeo - wystawiać, chwalić, błogosławić Dn 4,2

2. Jemu to udzielił Abraham dziesięciny ze wszystkiego. A imię jego tłumaczy się najpierw jako król sprawiedliwości, a potem także król Salemu*, to jest król pokoju.

*od hebr.: Szalem - „pokój” Rdz 28,22; Kpl 27,32; Mt 3,10
określenie uważane za prastarą nazwę Jerozolimy

3. Bez ojca, bez matki, bez rodowodu, nie mający ani początku dni, ani końca życia, ale będąc podobnym do Syna Bożego, trwa jako kapłan nieprzerwanie.

4. Zobaczcie więc, jak wielki jest ten, któremu nawet patriarcha Abraham dał dziesięcinę z najlepszej części*. *lub: pierwociny, typu

5. Wprawdzie i ci z synów Lewiego, którzy przyjmują kapłaństwo, mają przykazanie, by brać dziesięcinę od ludu według Prawa, to jest od swoich braci, choć i oni wyszli z lędźwi* Abrahama.
Kpl 27,30; Lb 18,21

*lub: bioder; w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej

6. Ale ten, którego rodowód nie wywodzi się od nich, wziął dziesięcinę od Abrahama i temu, który miał obietnicę, błogosławił.

7. A bez żadnego sporu, mniejszy* przez** większego*** jest błogosławiony.

*dost.: mniejsze; **lub: od, ***dost.: większe, znaczniejsze

8. A tu nadto biorą dziesięciny ludzie, którzy umierają, tam natomiast ten, o którym jest składane świadectwo, że żyje.

9. I – jak można by powiedzieć* – w Abrahamie i Lewi, przyjmujący dziesięciny, jest obłożony dziesięciną; *gr: epo - rzecz, mówić Rdz 14,12

10. Był bowiem jeszcze w lędźwiach ojca, gdy Melchisedek wyszedł mu na spotkanie.

11. Gdyby więc doskonałość była *osiągana* przez kapłaństwo lewickie, a z powodu niego lud otrzymał Prawo, jaka jeszcze byłaby potrzeba, aby ustanawiać* innego kapłana zgodnie z porządkiem Melchisedeka, a nie być nazywanym kapłanem zgodnie z porządkiem Aarona? *dost.: wzbudzać, by powstał Kol 2,10

12. Bo skoro zmieniane jest kapłaństwo, to koniecznie musi nastąpić i zmiana Prawa.

13. Bo Ten, o którym jest mowa, należał do innego pokolenia, z którego nikt nie służył* ołtarzowi. *dost.: zajmować się czymś, poświęcać uwagę Rdz 49,10;

14. Bo jest oczywiście*, że nasz Pan wywodzi** się z Judy, o którym to pokoleniu Mojżesz nie powiedział odnośnie kapłaństwa.
**dost.: powstał, wzrósł, pochodzi Jr 23,6; Mi 5,2

15. I jest to tym bardziej oczywiście, że na podobieństwo Melchisedeka jest ustanowiony* inny kapłan, *dost.: zostaje wzbudzony, podnosi się Rdz 49,10;

16. Który stał się *nim*, nie według przykazania* prawa cielesnego, ale według mocy niezniszczalnego życia. *por: Kol 4,10** Ga 4,3

17. Świadczy bowiem o *Nim*: Ty jesteś kapłanem na wieki według porządku* Melchisedeka. *gr: taksis - por: Hbr 5,6* Hbr 5,10; 7,21; Ps 110,4

18. Istotnie bowiem poprzednie przykazanie staje się nieważne z powodu jego bezsilności i bezużyteczności,

19. Prawo bowiem nie doprowadziło niczego do doskonałości, lecz wprowadzało* do lepszej nadziei, przez którą zbliżamy się do Boga.
Ps 110,1; Hbr 9,9; Rz 8,3; Ga 2,16

*lub: wprowadzić kogoś w czyjeś miejsce, wejść później

20. I co więcej, *stało się to*, nie bez *złożenia* przysięgi*, *gr: horkomostia - przysięga, ślub

21. Bo ci wprawdzie stawali się kapłanami bez przysięgi, a Ten ze względu na przysięgę Tego, który do Niego mówi: Przysiągł PAN i nie będzie tego żałował: Ty jesteś kapłanem na wieki według porządku Melchisedeka.

22. O tyle więc lepszego przymierza Jezus stał się poręczycielem*.
Hbr 9,15-18;

*lub: gwarantem 1Kor 11,25; 2Kor 3,14

23. A tych kapłanów było wielu, dlatego że śmierć nie pozwalała im trwać *na zawsze*;

24. Ten natomiast, na wieki pozostaje, bo ma kapłaństwo nieprzemijające.

25. Dlatego też, może całkowicie* zbawić tych, którzy przez Niego przystępują do Boga; bo zawsze żyje, aby wstawiać** się za nimi. **lub: na zawsze* 1Tm 1,15; 1J 4,8; Iz 45,22

**gr: entynchano - błagać, upraszać, mieć o kogoś staranie*
26. Takiego właśnie przystało nam mieć arcykapłana, który stał się święty, niewinny, nieskalany, odłączony od grzeszników i wywyższony ponad niebiosy,

27. Nie ma On potrzeby* codziennie, jak inni arcykapłani, najpierw składać ofiary za własne grzechy, a potem za lud; uczynił to bowiem raz na zawsze, gdy ofiarował samego siebie. **lub: przymusu, konieczności* Tt 2,14

28. Prawo bowiem ustanawia arcykapłanami ludzi mających słabość; ale słowo złożonej przysięgi, po nadaniu Prawa – ustanawia Syna Bożego uczynionego doskonałym na wieki.

8 Główną* więc myślą tego, co jest mówione, *jest to, że* mamy takiego arcykapłana, który zasiadł po prawej stronie tronu Majestatu na niebiosach, Hbr 10,12;

**gr: kefalaion - główna sprawa, najważniejsza rzecz* Kol 3,1

2. Jako sługa* świątyni i prawdziwiego przybytku**, który wznosił Pan, a nie człowiek.

gr: leitourgos - por. Flp 2,25**; Hbr 9,8; 10,21; 1Tm 3,15

**gr: skenos - namiot, o Namiocie Zgromadzenia na pustyni*

3. Każdy bowiem arcykapłan ustanawiany jest do składania darów i ofiar. Dlatego też konieczne *jest*, aby i Ten miał co ofiarować.

4. Jeśli by bowiem prawdziwie był na ziemi, nie byłby kapłanem, gdyż są tu już kapłani, którzy według Prawa składają dary.

5. Służą oni obrazowi i cieniowi tego, co *jest* niebiańskie; Bóg tak ostrzegł Mojżesza, gdy zamierzał dokończyć przybytek: Mówi bowiem – patrz, abyś uczynił wszystko według wzoru, jaki ci pokazano na górze. Hbr 10,1;

gr: chrematidzo - por. Mt 2,12 Lb 8,4; Dz 7,44

6. Ale teraz przyjął On o tyle ważniejszą* służbę, o ile lepszego przymierza jest pośrednikiem, które prawnie** ustanowione jest na lepszych obietnicach. 1Tm 2,5; 2Kor 3,6

**gr: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze*

***lub: sankcjonowane przez prawo, ustanowione prawem*

7. Bo gdyby to pierwsze było nienaganne, to nie szukano by miejsca na drugie.

8. Obwiniając* ich bowiem mówi: Oto nadchodzą dni, mówi PAN, gdy zawrę ostatecz-

ne** z domem Izraela i z domem Judy nowe przymierze, **lub: ganiąc* Hbr 10,16; Jr 31,31

**gr: symtelo - doprowadzić do końca, wykonać, stać się*

9. Nie według przymierza, które uczyniłem z ich ojcami, w dniu kiedy ująłem ich za rękę, aby wyprowadzić ich z ziemi egipskiej; gdyż oni nie wytrwali w moim przymierzu i ja ich zlekceważyłem, mówi PAN.

10. Bo takie jest przymierze, które ustanowiłem z domem Izraela w owych dniach, mówi PAN: Prawa moje włożę w ich umysły i wypiszę je na ich sercach, i będę im Bogiem, a oni będą mi ludem.

11. I nikt nie będzie uczył swojego bliźniego*, i nikt swojego brata, mówiąc: Poznaj PANa; wszyscy bowiem mnie poznają, od najmniejszego z nich, aż do największego z nich.

**lub: rodaka, sąsiada* J 6,45; Jr 24,7; 31,34

12. Bo miłosierny* będę dla ich nieprawości, a ich grzechów i bezprawia** nie wspomnę więcej***. **lub: życzliwy, łaskawy* Jr 33,8; Mi 7,19

***lub: nieprawości; ***nie zostaną przypomniane*

13. A gdy mówi „nowe”, uznaje pierwsze za przestarzałe; a to, co jest uznane za przestarzałe i traci swoją ważność*, bliskie jest zaniku. **gr: gerasko - starzeć się, wychodzić z użycia*

9 Wprawdzie więc i pierwsze *przymierze* miało przepisy o służbie Bożej i ziemskie* *miejsce* święte. **gr: kosmikon - światowe*

2. Albowiem został wzniesiony pierwszy przybytek, który w części, zwanej *miejsce* świętym miał świecznik, stół i chleby ofiarne*. **gr: prothesis - por. 2Tym 3,10*** Wj 15,17; 25,8

3. A za drugą zasłoną przybytku *była część* zwana Świętym Świętych, Hbr 10,19; Wj 26,33

4. Mająca złotą kadzielnicę i Arkę Przymierza, całą przykrytą złotem, w której był złoty dzban za manną, laska Aarona, która zakwitła i tablice przymierza. Pwt 10,2;

**lub: okryta, zawinięta* 2Krm 5,10; Obj 3,3

5. Nad nią natomiast byli cherubini chwaly, którzy zaciemiali przeblaganię*, o których teraz nie ma potrzeby szczegółowo mówić.

**hebr: kaporet - wieko Arki, miejsce miłosierdzia, tron lub ofiara przeblagania - gr: hilasterion* Wj 25,17

6. Tak więc zostało to urządzone, że wprawdzie do pierwszej części przybytku wchodzi zawsze* kapłani pełniący służbę,

**gr: dia pantos - przez cały (czas), o każdej porze, ciągle*

7. Lecz do drugiej, raz w roku jedynie arcy-

kapłan, i to nie bez krwi, którą ofiaruje za samego siebie i za nieświadome* błędy ludu.

*lub: błędy niewiedzy, grzechy niewiedzy Wj 30,10; Kpl 16,2

8. Przez to Duch Święty oznajmia, że nie jest jeszcze ukazana droga do *świętego* świętych, dopóki istnieje pierwszy przybytek,

9. Co jest przykładem teraźniejszego czasu, w którym składane są dary i ofiary, nie mogące uczynić doskonałym w sumieniu tego, który pełni służbę,

10. *Która polega* tylko na pokarmach i napojach, i różnych obmywaniach, i przepisach co do ciała, nałożonych aż do czasu naprawy.

11. Lecz Chrystus przyszedł jako arcykapłan przyszłych dóbr, *wszedł* przez większy i doskonalszy przybytek, nie uczyniony ręką, to jest *nienależący* do tego, co stworzone;

12. Ani przez krew kozłów i cieląt, ale przez swoją własną krew, wszedł raz na zawsze do *świętego* świętych, uzyskując* wieczne odkupienie. *lub: zdobył, osiągnął, znalazł Hbr 10,4; Ps 49,8

13. Bo jeżeli krew wołów i kozłów, i popiół jałwki przez pokropienie uszlachają nieczystych ku oczyszczeniu ciała,

14. O ile bardziej krew Chrystusa, który przez Ducha wiecznego samego siebie ofiarował bez skazy Bogu, oczyści wasze sumienie od martwych uczynków, by służyć Bogu żywemu? IP 1,18; Obj 1,5; Pwt 33,27

15. Dlatego też jest pośrednikiem nowego przymierza, aby *na skutek* śmierci, która nastąpiła dla odkupienia przestępstw popełnionych za pierwszego przymierza, ci, którzy są powołani*, wzięli obietnicę dziedzictwa wiecznego. *lub: zaproszeni, wezwani Rdz 48,21

16. Albowiem *tam* gdzie jest przymierze, ten który je zawiera musi usmiercić *ofiara*.

17. Bo przymierze* nabiera mocy po śmierci złożonej *ofiary* tego, który je zawiera. Jeśli *ofiara* żyje, przymierze nie obowiązuje.

*gr: diatheke - etym. rozłożenie, rozporządzenie - słqd: układ, przymierze, zawierające akty woli i obietnic, testament

18. Dlatego także pierwsze przymierze nie zostało poświęcone bez krwi. J 14,27; Ga 3,15

19. Bo gdy Mojżesz ogłosił całemu ludowi wszystkie przykazania Prawa, wziął krew cieląt i kozłów z wodą, ze szkarłatną wełną, z hizopen, pokropił też sam zwój i cały lud,

20. I powiedział: To jest krew przymierza, które Bóg wobec was przykazał. Wj 24,5

21. I podobnie pokropił krwią przybytek i wszystkie naczynia należące do służby Bożej. Hbr 9,9; Kol 2,17; Łk 24,26

22. A według Prawa niemal wszystko jest oczyszczane krwią i nie ma odpuszczenia* *grzechów* bez rozlania krwi. *lub: uwolnienia

23. Było więc prawdziwie konieczne, aby *ziemskie* obrazy tego, co w niebiosach były tak oczyszczane, same natomiast *rzeczy* niebiańskie, lepszymi ofiarami od tamtych.

24. Chrystus bowiem wszedł nie do uczynionego ręką *świętego* świętych, które byłoby odbiciem prawdziwego, lecz do samego nieba, aby teraz być obecnym* w naszym imieniu przed obliczem Boga; Rz 8,34;

*dosł.: być widzianym, ukazać się Mk 14,58; Ps 68,18

25. I nie po to, by wiele razy ofiarowywać samego siebie, tak jak arcykapłan wchodzi do *świętego* świętych co roku z cudzą krwią,

26. Bo inaczej musiałyby wielokrotnie od założenia świata cierpieć, lecz teraz na końcu wieków objawił się raz dla zmazania* grzechu przez ofiarowanie samego siebie.

*gr: athetesis - zniesienie, anulowanie Hbr 7,27; IP 3,18

27. A jak postanowiono ludziom raz umrzeć, a potem są, Hi 14,5; Ps 89,48; Rz 5,12

28. Tak i Chrystus, raz będąc ofiarowany, aby wziąć *na siebie* grzechy wielu, drugi raz, już bez* żadnego *związku* z grzechem, ukazuje się tym, którzy Go oczekują ku zbawieniu.

*gr: choris - oddzielnie, Mt 26,28; Rb 10,6; 1P 3,8; bez, oprócz, bez żadnego, odrębnie 1J 3,2; Obj 1,7

10 Albowiem Prawo mając cień przyszych dóbr, a nie sam obraz rzeczy, nie może nigdy przez te same ofiary, które co rok ustawicznie ofiarowują, uczynić doskonałymi* tych, którzy przystępują *do Boga*.

*gr: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzłym

2. Bo czyż nie zaprzestano by je ofiarowywać, z powodu tego, że ci, którzy pełnią służbę, będąc raz oczyszczeni, nie mieliby już żadnej świadomości* grzechów. *lub: sumienia

3. Jednak w samych tych ofiarach jest co roku przypomnienie grzechów. Wj 30,10

4. Niemożliwe jest bowiem, aby krew wołów i kozłów miała usunąć* *od kogoś* grzechy.

*lub: zabrać, odebrać, usunąć, porwać Ps 50,8; Jr 6,20

5. Dlatego przychodząc na świat, mówi: Ofiary i daru nie chciałeś, ale utworzyłeś* mi ciało; *lub: przygotować, udoskonalić Hbr 1,6; Ps 40,6

6. Nie znalazłeś upodobania* w całopaleniach i ofiarach za grzech.

Ef 5,2;

*lub: nie sprawiły Ci przyjemności Flp 4,18; Mi 1,10

7. Wtedy powiedziałem: Oto przychodzę, w nagłówku* zwoju napisano o mnie, abym czynił, Boże, Twoją wolę. *dosl.: głowicy

8. Najpierw* powiedział: Ofiary i daru, całopalenia i ofiary za grzech nie chciałeś, ani nie znalazłeś upodobania w tym, co zgodnie z Prawem jest ofiarowywane.

Ps 40,7

*dosl. wyżej - o ruchu w górę - tj. przy czytaniu zwoju

9. Wtedy powiedział: Oto przychodzę czynić, Boże, Twoją wolę. Znosi więc pierwsze, aby ustanowić drugie.

Hbr 7,18; 8,7;

*lub: zabiera, unieważnia, uchyla zarządzenie Rz 10,4

10. Dzięki* tej woli jesteśmy raz na zawsze uświęceni przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa. *lub: w tej, przez, za pomocą Hbr 13,12; 1Kor 6,11

11. I wprawdzie każdy kapłan codziennie stoi pełniąc służbę* i przynosząc często te same ofiary, które nie mogą nigdy usunąć grzechów. *gr.: leitourgeo - por. Flp 2,25***; **por. u: 9*

12. Ten natomiast, po złożeniu jednej ofiary za grzechy, na zawsze* zasiadł po prawicy Boga, *lub: nieprzerwanie, ciągle Dz 2,33; Rz 8,34;

*po prawej (stronie) Kol 3,1; Dn 2,44; Mt 22,44

13. Oczekując odtąd, aż Jego nieprzyjaciele staną się podnóżkiem dla Jego stóp.

14. Jedną bowiem ofiarą na zawsze uczynił doskonałymi* tych, którzy są uświęceni. *gr.: teleioo - por. Hbr 10,1*; **gr.: hagiazdo - por. Mt 6,9*

15. A świadczy* nam to również i Duch Święty, przepowiedział* to bowiem w słowach:

*lub: poświadcza, składa świadectwo Mt 15,7; Rz 11,27

*lub: powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroczo

16. Oto przymierze, które ustanowię im* po tych dniach, mówi PAN: Włożę* Prawa moje do ich serc i wypiszę je w ich umysłach,

*lub: wobec nich; **dosl.: dam Jr 31,3

17. A ich grzechy i ich bezprawie nie będą mi więcej przypominane*.

Jr 31,33;

*lub: nie wspomnę ich Iz 43,25; Ps 119,16

18. A gdzie jest od nich wyzolenie*, tam nie ma już ofiary za grzech.

*gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie, odpuszczenie, darowanie

19. Mając więc, bracia, ufną odwagę*, aby przez krew* Jezusa wejść do świętego świętych**,* *lub: śmiałość, swoboda; ***we krwi Hbr 4,16; 9,8,24

**dosl.: do tych świętych - l.mn. - gr.: ton hagion

20. Drogą nową i żywą, którą nam poświęcił* przez zasłonę, to jest przez Jego ciało,

*gr.: enkainidzo - odnowił, na nowo utworzył 1P 3,18; J 14,6

21. I wielkiego kapłana nad domem Boga,

Ef 2,19; 1Tm 3,15; 1Kor 3,9

22. Zbliźmy się ze szczerym* sercem, w pełni wiary, mając serca oczyszczone* od zlego sumienia i ciało obmyte wodą czystą. J 15,3

*dosl.: prawdziwym, bez fałszu; **pokropione (krwią)

23. Zachowujmy* wyznanie niewzruszonej nadziei, bo godny zaufania*** jest Ten, który obiecał,

*lub: utrzymać, zatrzymać, posiadać Ef 5,26;

**lub: niechwiejącej się; ***wierny Tt 3,5

24. I przypatrujemy* się jedni drugim, aby pobudzać się do miłości i dobrych czynów,

*lub: skupić wzrok lub umysł na czymś 2Kor 9,2; Ef 2,20

25. Nie porzucając* naszych wspólnych zgromadeń, jak to u niektórych jest w zwyczaju, ale zachęcajmy się; i to tym bardziej, im wyraźniej widzicie, że zbliża się ten dzień.

*gr.: enkataleipo - porzucić, pozostawić w potrzebie, opuścić

26. Bo jeśli* po otrzymaniu dogłębnego poznania prawdy, dobrowolnie* grzeszymy, nie pozostaje* już żadna ofiara za grzechy,

lub: chętnie w odróż. od grzechów bezwiednych - por. Hbr 9,7

**dosl.: jest pozostawiona, opuszczenia, porzucona, nie ma już (inne?) - tj. pochodzącej z Prawa Mojżesza? Lb 15,28

27. Ale tylko jakieś pełne bojaźni oczekiwanie sądu i żaru ognia, który ma strawić przeciwników*.

*gr.: hypenantios - stawiać opór

28. Kto odrzuca Prawo Mojżesza, ten bez miłosierdzia umiera na podstawie zeznania

dwóch lub trzech świadków. Pwt 17,6; 2Kor 13,1

29. Jak się uam wydaje, na ile gorszą karę zasługuje ten, kto Syna Bożego podeptał a krew przymierza, przez którą został uświęcony, uznał za pospolitą i znieważył Ducha łaski?

*lub: lżyć, okazywać zuchwałość wobec kogoś

30. Znamy bowiem Tego, który powiedział: Pomsta do mnie należy, ja odpłacę, mówi PAN; i ponownie: PAN sędzić będzie swój lud.

Pwt 32,35; Rz 12,19; Ps 135,14

31. Straszna to rzecz wpaść* w ręce Boga żywego. *gr.: empipto - dostać się pod czyjąś władzę

32. Przypomnijcie też sobie wcześniejsze dni, w których zostaliście oświeceni*, jak wielki bój* przetrwaliście z utrapieniem**,*

*gr.: fotidzo - dawać światło, świecić, dawać zrozumienie

**gr.: athleis - walka, zmaganie, bój, ciężka próba, zabieganie

***gr.: pathema - znosić coś, utrapienie, cierpienie Flp 3,16

33. Czy to gdy byliście wystawieni na publiczne zniewagi i utrapienia, czy to jako współtowarzysze tych, z którymi tak się obchodzono.

34. Albowiem współczuliście więzom moim, a grabież swojego mienia przyjęliście z ra-

dością, wiedząc, że macie w sobie majątność w niebie, lepszą i trwałą. Mt 10,32

35. Dlatego nie odrzucajcie swojej ufnej odwagi*, która ma wielką zapłatę. Hbr 10,19;

**tub: śmiałość, swoboda* Ps 19,11; Hbr 3,16

36. Albowiem wytrwałości wam potrzeba, abyście, gdy wypelnicie wolę Bożą, otrzymali obietnicę*.

Mk 3,35; Ef 6,6; 1Tes 4,3

**tub: odebrali (spełnienie) obietnicy - gr: komidzo*

37. Bo jeszcze *tylko* krótka chwila, *bardzo* krótka, a *Ten*, który ma przyjść, przyjdzie i nie będzie zwlekać.

38. A sprawiedliwy będzie żyć z wiary; a jeśli się cofnie, moja dusza nie będzie miała w nim upodobania. Ha 2,4; Rz 1,17; Ga 3,11

39. Lecz my nie jesteśmy z *tych*, którzy się cofają ku* zgubie, ale z *tych*, którzy wierzą dla* zachowania** duszy. Hbr 6,6; Ps 44,18

**gr: eis - ku, na; **tub: ocaleniu, pozyskaniu - domyśl. na własność*

11 Wiara więc jest istotą* tego, w czym pokładamy nadzieję, przekonaniem** o rzeczach, których nie widzimy;

**gr: hypostatis - dosł. coś położone pod, fundament, pewność, istota lub natura rzeczy, przekonanie; **dowód, argument*

2. Przez nią przodkowie* otrzymali *chlubne* świadectwo. *gr: presbyteros - starszy, tu: jako przodek

3. Przez wiarę rozumiemy, że *światy** zostały utworzone** słowem*** Boga, z *tego*, co niewidzialne stało się *to*, co widzialne.

**gr: aion - wiek, epoka, okresy czasu, świat, wieczność*

***gr: kataritido - sprawić, ukończyć, uporządkować, naprawić*

****gr: rhema - słowo wypowiedziane* Rdz 1,1; Hbr 1,2; J 1,1-3

4. Przez wiarę Abel złożył Bogu lepszą ofiarę niż Kain, przez nią otrzymał świadectwo, że jest sprawiedliwy; Bóg bowiem składa świadectwo nad jego darami*, i przez nią** po śmierci jeszcze przemawia. Rdz 4,3

**tub: dary ofiarowane Bogu jako wyraz czci; **tj. przez wiarę*

5. Przez wiarę został przeniesiony* Henoch, by nie oglądał śmierci; i nie został znaleziony, dlatego że Bóg go przeniósł; a przed jego przeniesieniem otrzymał świadectwo, że bardzo podobał się Bogu. Rdz 5,22; 1Tes 4,1

**gr: malatithemi - przenieść, przejść ponad, przestawić*

6. A bez wiary nie można podobać* się *Bogu*; ten bowiem, kto zbliża się do Boga, musi wierzyć, że *On* jest, i że wynagradza tych, którzy Go szukają. *gr: euaresto - por. 2Kor 5,9****

7. Przez wiarę Noe został ostrzeżony* *przez Boga* o tym, czego jeszcze nie widziano; prze-

jęty *czcią*** zbudował arkę dla ocalenia swojego domu, przez nią wydał wyrok na świat i stał się dziedzicem sprawiedliwości, która jest z wiary. Rdz 5,29; Ez 14,14; 2P 2,5

w gr: słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12

***gr: eulabeomai - postępować ostrożnie, darzyć czcią, bac się*

8. Przez wiarę Abraham okazał posłuszeństwo wezwaniu*, aby pójść do miejsca, które miał objąć w dziedzictwo, i wyszedł, nie wiedząc, dokąd idzie. Rdz 12,1

**gr: kaleo - wolać, wotać głośno, nosić imię lub tytuł, zapraszać*

9. Przez wiarę mieszkał w ziemi obiecanej jak *w ziemi* obcej, mieszkając w namiotach z Izaakiem i z Jakubem, współdziedzicami tej samej obietnicy,

10. Bo oczekiwali miasta mającego fundamenty, którego architektem i budowniczym *jest Bóg*. Hbr 12,22; 13,14

11. Przez wiarę, także sama Sara otrzymała moc poczęcia* i urodziła mimo podeszłego wieku, skoro uznana za godnego zaufania** *Tego*, który *to* obiecał. Rdz 21,1

dosł.: przyjęcia nasienia; **tub: za wiernego - por. Kol 1,2

12. I dlatego też z *jednego człowieka*, i to obumarłego, zostało zrodzone *potomstwo tak* liczne jak gwiazdy na niebie, i jak piasek niezliczony na brzegu morza.

13. Ci wszyscy pومیerali w wierze, nie wzięwszy obietnic, ale widząc je z daleka, zaufali *im*, i witali je, i wyznawali, że są obcy-
mi i przychodniami** na ziemi. Ps 119,19;

**tub: zostali przekonani; **obcokrajowcami* 1P 1,17; 2,11

14. Bo *ci*, którzy w ten sposób mówią, okazują, że poszukują ojczyzny*.

2Kor 5,1-7

**gr: patris - kraj ojczysty, miejsce zamieszkania lub urodz.*

15. A gdyby prawdziwie myśleli o tej, z której wyszli, mieliby czas powrócić.

16. Teraz natomiast pragną* *oni* lepszej, to jest niebiańskiej; dlatego też Bóg nie wstydzi się ich, *gdy* jest wzywany** jako ich Bóg, bo przygotował im miasto. *tub: sięgają po

***gr: epikaleomai - przywołując do siebie, używać, wotać*

17. Przez wiarę Abraham, gdy był poddany próbie*, przyniósł na ofiarę Izaaka, i ofiarował jednorodzonego, *on*, który otrzymał obietnicę, J 2,21; 3,16; Rdz 22,1

**gr: petradzo - być doświadczanym, kuszonym, wypróbowanym*

18. Do którego powiedziano: W Izaaku nazwane będzie twoje potomstwo*;

Rdz 21,12;

**dosł.: nasienie - l. poj.* Rz 9,7; Rdz 17,19

19. Licząc*, że Bóg *jest* mocny wzbudzić

i z martwych; skąd go też na podobieństwo *zmarłychwstania* otrzymał^{**}. Ef 3,20;

**lub: zaliczyć na czujś rachunek, brać pod uwagę,* Rz 4,17;
**uwzględnić, rozważać w środku; **odebrać* Mt 9,28

20. Przez wiarę *w to, co ma nastąpić* pobłogosławił Izaak Jakuba i Ezawa. Rdz 27,27

21. Przez wiarę Jakub, gdy umierał, pobłogosławił każdego z synów Józefa i oddał pokłon *oparty* na końcu^{**} swojej laski.

**lub: oddał cześć - gr: prosklyneo - Mt 2,2^{**}* Rdz 48,12;
***lub: przed skrajem jego (Józefa?) laski* Rdz 25,11; 47,31

22. Przez wiarę Józef, *gdy* umierał, wspomniął o wyjściu synów Izraela i dał polecenie dotyczące swoich kości. Rdz 50,24

23. Przez wiarę Mojżesz po urodzeniu był przez trzy miesiące ukrywany przez swoich rodziców, ponieważ zobaczyli to śliczne dziecko i nie ulękli się rozkazu króla. Wj 2,1-10

24. Przez wiarę Mojżesz, gdy stał się dorosłym, nie zgodził się być nazywanym synem córki faraona,

25. Wybierając dla siebie raczej cierpienie^{*} z ludem Bożym, niż *by* mieć chwilową przyjemność^{**} z grzechu, Ps 84,10; Mt 13,21; Rz 8,17

**lub: zle traktowanie, wspólna niedola; **korzystanie*

26. Uznając hańbę Pomazańca za większe bogactwo niż skarby Egiptu; patrzył^{*} bowiem na zapłatę. **lub: skierował swój wzrok - por: Hbr 12,2^{**}*

27. Przez wiarę opuścił Egipt, nie lękając się gniewu^{*} króla; bo wytrwał *w tym* co niewidzialne, *tak* jakby to widział. **lub: szatu*

28. Przez wiarę uczynił Paschę i przelanie krwi, *aby ten*, który wytracał pierworodnych, nie dotknął ich. Wj 12,21

29. Przez wiarę przeszli przez Morze Czerwone jak po suchej *ziemi*, a gdy Egipcjanie podjęli tę próbę, zostali pochłonięci.

30. Przez wiarę runęły mury Jerycha okrążane przez siedem dni. Joz 6,12

31. Przez wiarę nierządnicah Rahab nie zginęła razem z tymi, którzy byli nieposłuszni, bo w pokoju przyjęła zwiadowców. Joz 2,1

32. I co jeszcze miałbym powiedzieć? Zabrakłoby mi czasu, gdybym miał opowiadać o Gedeonie i o Baraku, także o Samsonie i o Jeftem, i o Dawidzie, jak i o Samuelu i o prorokach, Sz 6,11

33. Którzy przez wiarę podbili^{*} królestwa, zaprowadzili^{**} sprawiedliwość, dostępowali obietnic, zamykali^{**} paszcze lwom, 2Sm 5,4

**lub: zwyciężyli w walce; **dost.: pracować, wykonywać*

34. Ugasili moc ognia, uszli ostrza miecza, umocnieni powstawali z niemocy, byli mężni^{*} na wojnie, zmuszali obce wojska^{**} do odwrotu. **gr: ischyros - silny, potężny, stanowczy* Iz 43,2;

***lub: wojsko w szyku bojowym, obóz* Hi 42,10; Ps 6,8

35. Kobiety otrzymały swoich umiarłych wskrzeszonych; inni natomiast byli zameęczeniu nie przyjmując uwolnienia^{*}, aby lepszego dostąpić *zmarłychwstania*. Ek 7,12;

**wolność przez wykupienie* 1Krl 17,22; 2Krl 4,35

36. Drugiż natomiast doświadczili zniewag i biczowania, a do tego kajdan i więzienia;

37. Byli kamienowani, przeryznani piłą, doświadczeni, umierali mordowani mieczem, błakali się w owceży i kozich skórach, *znosząc* niedostatek, ucisk i krzywdę.

38. Ci, których świat nie był godny, tułali się po pustyniach i górach, i jaskiniach, i po rozpadlinach ziemi.

39. A ci wszyscy, *choć* przez wiarę zostali poświadczeni, nie odebrali obietnicy,

40. Bóg *bowiem* odnośnie nas przewidział coś lepszego, aby *oni* bez nas nie zostali doprowadzeni do doskonałości^{*}. Hbr 7,19; Kol 1,28

**gr: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzłym*

12 Dlatego i my, mając wokół siebie tak wielki obłok świadków, zrzućmy z siebie wszelki ciężar i grzech, który nas mocno oplata^{*}, z wytrwałością biegnijmy w wyznaczonym^{**} nam boju^{***}, Ek 9,62; 1J 2,15; 1Kor 9,24

**lub: kępuje - o długiej szacie utrudniającej bieg*

***dost.: położonym przed nami; ***gr: agon - walka, zmaganie*

2. Patrząc uważnie^{*} na Jezusa, który jest początkiem^{**} i końcem^{***} naszej wiary, który w miejsce leżącej przed Nim radości wycierpiał krzyż, *znosząc jego* hańbę, i zasiadł po prawicy tronu Boga. Hbr 7,9; Flp 1,6

**gr: aforao - mieć skupiony wzrok, wypatrując z daleka*

***gr: archegos - źródło, przawódca; ***sprawiającej dojrzałość*

3. Rozważcie^{*} bowiem, *jakim jest* Ten, który wycierpiał od grzeszników przeciwko sobie tak *wielki* sprzeciw^{**}, abyście zmęczeni nie ostabli na duszy. Hbr 3,1; Ga 6,9; 2Tes 3,13

**lub: porównanie; **gr: antilogia - spór, bunt, kontrowersje*

4. Wy nie opieraliście^{*} się jeszcze aż do krwi, walcząc^{**} przeciwko grzechowi,

**gr: antikhistemi - roznieść armię w szyku bojowym, dawać odpór, przeciwstawiać się, umieścić naprzeciwko*

***gr: antagonidomai - zmagać się, walczyć z przeciwnika*

5. I całkowicie zapomnieliście o zachęcie, którą *zwraca*^{*} się do was jak do synów: Synu

mój, nie lekceważ karcenia^{**} PANA, i nie bądź osłabiony, gdy PAN ciebie napomina^{**};

^{*lub: jest wykładana; **gr: paideia - dyscyplina, wychowanie, pouczanie, **elencho - zawstyżać, przekonywać, dowodzić, wykazać błąd za pomocą argumentów} Prz 3,11; 2Kor 4,8

6. Kogo bowiem PAN miłuje, tego karci^{*}, natomiast chłoczsze^{**} każdego syna, którego przyjmuje. ^{*gr: paideuo - wychowywać, karcić, ćwiczyć}

^{**gr: mastigo - karać, chłostać, bicować, smagać} 2Sm 7,14

7. Jeżeli znosicie karcenie, to Bóg ofiarowuje się wam jako synom; jakim bowiem jest syn, którego ojciec nie wychowuje^{*}? ^{*por. w 6*}

8. A jeśli jesteście bez karcenia^{*}, które jest udziałem wszystkich, to jesteście dziećmi z nieprawego^{**} łoża, a nie synami.

^{*gr: paideia - por. w 5**; **gr: nothos - z nieprawego łoża, bękart, ur. ze związku z nadoźnicą lub niewolnicą}

9. Ponadto, mieliśmy naszych ojców według ciała, którzy nas kareili, i szanowaliśmy ich. Czyż nie mamy być daleko bardziej poddani^{*} Ojcu duchów, by żyć? ^{Ps 68,5; Ef 4,6; Jk 1,17}

^{*gr: hypotasso - uległy, posłuszny, podporządkowany władzy}

10. Tamci bowiem wychowywali^{*} nas przez krótki czas według swojego uznania; Ten natomiast, dla naszej korzyści, abyśmy byli uczestnikami Jego świętości. ^{*por. w 6*}

11. Wprawdzie wszelkie karcenie w danej chwili nie wydają się radosne, lecz sprawia smutek; ale potem przynosi *pełen* pokoju owoc sprawiedliwości tym, którzy są przez nie wyćwiczeni. ^{Jk 3,18}

12. Dlatego wyprostujcie opuszczone ręce i wyczerpane kolana, ^{Iz 35,3}

13. I czyncie proste ścieżki waszymi nogami, aby to, co chrome nie zбочyło^{*}, ale raczej zostało uzdrowione. ^{Prz 4,26; 1Tes 5,14}

^{*gr: ektrepo - zejść z drogi, być skierowanym w bok}

14. Zabiegajcie^{*} o pokój ze wszystkimi i o usówienienie, bez którego niikt nie zobaczy Pana.

^{*gr: dioko - por. 1P 3,11*} ^{Ps 34,14; Rz 12,18}

15. Przyglądajcie^{*} się uważnie, aby ktoś nie pozostał z dala^{**} od laski Bożej, aby jakiś korzeń gorzkości rosnący w górę nie wywołał niepokoju, i żeby przez to nie pokalało się wielu, ^{*gr: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie; **gr: hystereo - spóźnić się, mieć braki - por. Hbr 4,1*}

16. Aby ktoś nie był rozpustny^{*} i bezbożny jak Ezaw, który za jedną potrawę oddał swoje pierworództwo. ^{Rdz 25,31}

^{*gr: pornos - rozpustnik, łubieżnik, wszetecznik, rozwiązły}

17. Wiecie bowiem, że potem, gdy chciał odziedziczyć błogosławieństwo, został odrzu-

cony^{*}, bowiem nie znalazł sposobu zmiany^{**} swojego położenia^{***}, chociaż ze łzami go poszukiwał. ^{*lub: uznany za nienadającego się - Mt 21,42*}

^{**gr: metanoia - zmiana myślenia - 2P 3,9**; **dost.: miejsca}

18. Wy bowiem nie zbliżyście się do góry dającej się dotknąć i plonącej ogniem, ani do mroku, ani do ciemności, ani do burzy,

19. Ani do dźwięku^{*} trąby, ani do głosu^{**} słów, *tak że ci*, którzy to usłyszeli, prosili, aby więcej nie kierowano do nich *ani* słowa;

^{*gr: echos - dźwięk, brzmienie; **gr: fono - głos, dźwięk}

20. Nie mogli bowiem znieść nakazu: A jeśli zwierzę dotknęłoby góry, będzie ukamienowane albo przebite oszczepem. ^{Wj 19,16}

21. A tak straszne było to, co zostało *im* ukazane, że Mojżesz powiedział: Jestem przepelniony bojaźnią i drzę. ^{Ps 48,1-14; 50,3}

22. Ale *wy* przystąpiliście do góry Syjon i do miasta Boga żywego, do niebiańskiego Jerozalema i do dziesiątek^{*} tysięcy aniołów ^{*gr: myrias - (miriada) dziesiątka tysięcy, niezliczony tłum, rzesze}

23. Do uroczystego zgromadzenia i do wywołanych^{*} pierworodnych, którzy są zapisani w niebiosach, i do Boga, sędziego wszystkich, i do duchów sprawiedliwych, uczynionych doskonałymi^{**}. ^{Ps 89,7; Dz 28,8}

^{*gr: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne}

^{**gr: teleio - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym}

24. I do pośrednika nowego przymierza, Jezusa, i do krwi pokropienia, która przemawia potężniej^{*} od krwi Abła.

^{*gr: kreitton - silniejszy, potężniejszy, mający przewagę, znaczenie, lepszy, doskonalszy} ^{Hbr 7,22; 8,6; 9,15}

25. Patrzcie, abyście nie odwracali^{*} się od Tego, który mówi; bo jeśli tamci, po tym jak odwrócili się od Tego, który przemawiał na ziemi, nie uszli *kary*, tym bardziej^{**} my, *gdy* odwracamy się od Tego, który przemawia^{***} z niebios. ^{*gr: paraiteomai - odwracać, odsuwać, odnawiać}

^{**domyślnie - nie ujdziemy kary; ***gr: chrematidzo - Mt 2,12*}

26. *Ten*, którego głos wówczas wstrząsnął^{*} ziemią, teraz natomiast obiecał, mówiąc: Ja jeszcze raz poruszę nie tylko ziemią, ale i niebem. ^{Ps 114,6; Wj 19,18}

^{*gr: saleuo - wzburzyć, chwiać, wytrącić, zrzucić}

27. Więc to „jeszcze raz” oznajmia, *że te rzeczy* które są wstrząsane, *podlegają* przemieszczeniu^{*}, jako stworzone; aby pozostały te, które nie są wstrząśnięte. ^{Ps 102,26}

^{*gr: metathesis - przeniesienie czegoś na inne miejsce, deportacja}

28. Dlatego przyjmując królestwo niewzruszone, obyśmy mieli łaskę^{*} przez którą słu-

żylibyśmy** w sposób miły Bogu, ze skromnością*** i czcią****. Iz 9,7; Mt 25,34; 1P 4,4-5

*gr.: *charis* - niezastulona życzliwość, wdzięczność, łaska
**tryb przypuszczenia - możliwe też - służmy; ***lub: godnością, respektiem, szacunkiem; ****gr.: *eulabeia* - cześć, pobożność, lek

29. Albowiem nasz Bóg jest ogniem trawiającym*. *lub: pochłaniającym Wj 24,17; Lb 11,1; Ps 50,3

13 Miłość* braterska niech trwa**.

*gr.: *filadelfia* - miłość braterska; **lub: pozostaje

2. Gościnności* nie zapominajcie, bo z powodu niej, niektórym uszło uwadze*, że gościli aniołów. Kpł 19,34; Mt 25,35; Rz 12,13

*gr.: *filoksenia* - miłość względem obcych, gościnność
**gr.: *lanthano* - być nieświadomym, nie wiezieć, być ukrytym

3. Pamiętajcie o więźniach, jakbyście razem z nimi *byli* uwięzieni, o skrzywdzonych, jako że sami jesteście w ciełe.

4. Małżeństwo *jest* godne czci u wszystkich, a łożo nieskalane*, natomiast nierządników i cudzołożników będzie sądził Bóg. Prz 5,15; *gr.: *amiantos* - bez skazy, nie zbrukany, nieskalany Obj 21,8

5. Sposób *waszego życia* niech będzie wolny od miłości pieniądza. Bądźcie zadowoleni z tego co macie*, bo sam powiedział: Z pewnością** nie porzucę cię ani na pewno** cię nie opuszczę; 1Tm 6,9; Iz 41,17; Jr 6,13

*lub: którym wystarczy to, co obecnie (macie); **por: Mt 5,20*

6. Tak więc śmiało mówimy: PAN jest moim pomocnikiem, nie będę się lękał; co uczyni mi człowiek? Ps 118,6

7. Pamiętajcie o swoich przewodnikach*, którzy wam głosił Słowo Boże; a patrząc na koniec ich życia**, naśladujcie ich wiarę.

*dosł.: stojących na czele, prowadzących w. 17; Dz 14,23;
**lub: rozważając rezultat ich postępowania 1Tes 5,12

8. Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam i na wieki. Ps 90,2; 102,27; J 8,56

9. Nie dajcie się unieść* różnym i obcym naukom, bo dobrze jest umacniać serca łaską, a nie pokarmami, które nie przyniosły korzyści tym, którzy *tak* postępowali**. Rz 16,18;

*dosł.: nosić tu i tam, obnosić się Ef 4,14; 1Tm 4,1
gr.: *peripateo* - obracać się - metafora sposobu życia - Rz 6,4

10. Mamy oltarz, z którego nie mają prawa jeść ci, którzy służą* przybytkowi. Rz 12,1

*gr.: *latreu* - służyć publicznie, piastować urząd publiczny

11. Albowiem ciała tych zwierząt, których krew arcykapłan wnosi za grzech do *świętego* świętych, są palone poza obozem.

12. Dlatego i Jezus, aby poświęcić lud swoją własną krwią, cierpiał poza bramą. Hbr 9,14

13. Wjźdźmy więc do Niego poza obóz, nie sąc Jego hańbę*. Mt 16,24; 1P 4,4; 1Kor 4,10

*gr.: *oneidismos* - zniewaga, obelga, hańba, urąganie

14. Nie mamy tu bowiem miasta trwałego, *ale tego, które* ma nadejść szukamy*.

*gr.: *epidzeleo* - usilnie pragnąć, domagać się głośno, szukać

15. Przez Niego więc nieustannie składamy Bogu ofiarę chwały*, to jest owoc warg wynajających Jego imię. Ps 51,17,19; 107,22; Oz 4,12

*gr.: *ainesis* - dziękczynienie, uwielbienie, ofiara dziękczynna

16. Nie zapominajcie więc o dobroczynności i o pomocy wzajemnej*, z takich bowiem ofiar Bóg jest bardzo zadowolony**. Ga 6,6;

*lub: wspólnota, współudział; **ma upodobanie Flp 4,14

17. Bądźcie posłuszni swoim przewodnikom i bądźcie im ulegli, oni bowiem czuwają* nad waszymi duszami i zdadzą z tego** sprawę***. Niech to czynią z radością, nie wdychając; bo to nie byłoby korzystne dla was.

*lub: trwać bez snu; **domysł.: czuwania w. 7; 1P 2,13;

***dosł.: słowo, rachunek Dz 20,28; 1P 5,2; 1Kor 16,16

18. Módlcie się za nas; albowiem jesteśmy przekonani, że mamy dobre* sumienie, bo chcemy we wszystkim dobrze postępować.

*gr.: *kalos* - piękne, szlachetne 2Kor 1,12; 1Tm 1,5; 1P 3,16

19. A tym bardziej zachęcam, abyście to czynili, abym został szybciej wam przywrócony.

20. A Bóg pokoju, Ten, który przez krew wiecznego przymierza wyprowadził z martwych wielkiego pasterza owiec, Pana naszego Jezusa, 1P 2,25; Mk 14,27; J 10,14

*gr.: *anago* - wyprowadzić w górę, gdzieś wyjechać, wyruszyć

21. Niech was uczyni doskonałymi* w każdym dobrym dziele, by pełnić Jego wolę, czyniąc w was to, co jest przyjemne przed Jego *obliczem*, przez Jezusa Chrystusa, któremu chwala na wieki wieków. Amen. 1Tes 5,23

*gr.: *katartidzo* - wyposażony, sprawny, doskonały - 2Kor 13,11*

22. A proszę* was, bracia, znoście *cierpliwie* to słowo zachęty**; bowiem napisałem do was krótko. *lub: wzywam, zachęcam

*gr.: *paraklesis* - zachęta, wezwanie, poruszająca mowa

23. Wiedzieć, że brat nasz Tymoteusz został uwolniony*, z którym jeśliby przyszedł szybciej**, ujrzę was. Dz 16,1; Rz 16,21; 1Kor 4,17

*gr.: *apolyo* - rozwiązać, uwolnić, opuścić; **gr.: *tachion* - szybciej

24. Pozdrowcie wszystkich swoich przewodników* i wszystkich świętych*. Pozdrawiają** was ci, którzy są z Italii. *por: w. 7* Rz 16,1

*gr.: *hagios* - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)

**gr.: *aspazomai* - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać

25. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Jakuba

1 Jakub, sługa^{*} Boga i Pana Jezusa Chrystusa, do dwunastu pokoleń^{**}, które są w rozproszeniu. Pozdrowienie. Mt 10,3;

^{*lub: niewolnik; **plemion} Rz 1,1; Jud 1,1

2. Za pełną radość uznajcie, bracia moi, gdy wpadacie w rozmaite doświadczenia^{*},
^{*gr: peirasmos - próba, doświadczenie, pokusa} 2Kor 4,17

3. Wiedząc, że wypróbowanie^{*} waszej wiary sprawia wytrwałość^{**};
Rz 5,3; Kol 1,11

^{*gr: dokimion - wykazywanie, próbowanie, sprawdzian}
^{**gr: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor na przeciwności}

4. A wytrwałość niech prowadzi do dzieła doskonałego^{*}, abyście byli dojrzałi^{**} i w pełni wyposażeni, w niczym nie odczuwający braków.
^{*gr: teleios - doskonały,} Ps 37,7; Mt 5,48; Flp 3,12
^{w pełni rozwinięty, dojrzały, nie mający braków}

5. A jeśli ktoś z was odczuwa brak^{*} mądrości, niech prosi Boga, który daje ją wszystkim szczerze^{**} i bez wyrzutów, a będzie mu dana.
^{*gr: leipo z genitivem - odczuwać brak} Wj 31,3;
^{**lub: szczerze, prostolinijnie} Prz 2,3,6; Jk 3,17

6. Jednak niech prosi z wiarą, nie wątpiąc; kto bowiem wątpi, przypomina falę morską, gnaną i miotaną tu i tam przez wiatr.

7. Niech taki człowiek nie myśli, że otrzyma coś od Pana;

8. Mąż o rozdwojonej duszy^{*}, niestały na wszystkich swoich drogach.
1Krl 18,21;

^{*tj. wewnętrznie rozdwojony - por. Jk 4,8*} Mt 6,24

9. A niech uniżony^{*} brat chlubi^{**} się ze swojego wywyższenia,
Jk 2,5; Rz 12,16

^{*lub: pokorny, nisko urodzony; **gr: kauchema - Flp 1,26*}

10. Bogaty natomiast w swoim uniżeniu; że jak kwiat trawy przeminie.

11. Albowiem wzeszło pałace słońce i wysuszyło trawę, a kwiat jej opadł, i zginęło piękno jego oblicza; tak i bogaty zwiędnie na swoich drogach.
Mk 4,6; 1Kor 7,31; Jk 5,1

12. Bogosławiony^{*} mąż, który znosi próbe; który został^{**} wypróbowany^{**}, gdyż otrzyma wieniec życia, który obiecał Pan tym, którzy Go miłują.
^{*lub: szczęśliwy} 1P 1,7; 5,4; 2Tm 2,5; 4,8;
^{**dost.: stał się; ***lub: doświadczony} Jk 1,2; Obj 2,10

13. Niech nikt, gdy jest poddawany poku-

sie^{*}, nie mówi: Przez Boga jestem kuszony^{*}; bo Bóg nie jest podatny na kuszenie^{**} ze strony zła, ani sam nikogo nie kusi^{**};
Wj 17,7;

^{*gr: peiradzo - poddawać próbie, kusić,} Pwt 6,16; 1Kor 10,13
^{doswiadczając kogoś; **być niepróbowalnym (dot. Boga)}

14. Ale każdy jest kuszony przez własne pożądlivości^{*}, które go pociągają i nęcą^{**}.

^{*gr: epithymeo - usilne pragnienia - por. Jk 4,2*} Rdz 6,5;
^{**dost.: być łowionym na przynętę} Jr 17,9

15. Potem, gdy pożądlivość pocznie^{*}, rodzi^{**} grzech, a gdy grzech dojrzeje^{**}, rodzi śmierć.

^{*gr: syllambano - zająć w ciężę, chwycić coś razem, pochwyścić}
^{**gr: tikto - wydać na świat, rodzić, owocować, ***lub: wydorośleje}

16. Nie dajcie się zwieść^{*}, moi umiłowani bracia!
^{*lub: wprowadzić w błąd - gr.: planao - Mt 18,12*}

17. Wszelki dobry подарunek i wszelki dar doskonały zstępują z góry od Ojca świateł, u którego nie istnieje zmienność lub cień poruszenia^{*}.
Hbr 12,9; Mt 7,11; J 4,10

^{*myśl odwołująca się do zmienności zjawisk astronomicznych}
18. Gdy zechciał, zrodził^{*} nas Słowem Prawdy, abyśmy byli niejako pierwociną Jego stworzeń.
^{*gr: apokyeo - wydać na świat, zrodzić} 2Tm 2,15

19. A tak, bracia moi umiłowani, niech każdy człowiek będzie skory^{*} do słuchania, nieskory^{**} do mówienia, nieskory^{**} do gniewu^{***},

^{*dost.: szybki - gr.: tachys; **dost.: powolny} Iz 63,17; Rz 9,19
^{**gr: orge - złość, gniew, oburzenie, złość poprzez karę}

20. Bo gniew męża nie wykonuje^{*} sprawiedliwości Boga.
^{*gr.: katerygdzomai - por. Rz 7,15*}

21. Dlatego odrzućcie^{*} wszelką plugawość i obfitość złości, przyjmijcie z łagodnością wszczępione w was Słowo, które jest w stanie^{**} zbawić wasze dusze.
1P 1,9; 3,20; Dz 10,33

^{*lub: odłożynuszy; **gr: dynamai - mieć moc, być silnym}

22. A stańcie się wykonawcami^{*} Słowa, a nie tylko słuchaczami, oszukującymi samych siebie.
^{*gr.: poietes - wykonawca, twórca, sprawca, poeta}

23. Albowiem jeśli ktoś jest słuchaczem Słowa, a nie wykonawcą, ten podobny jest do człowieka, który przygląda się w zwierciadle swojemu naturalnemu^{*} obliczu;

^{*gr: genesis - por. Jk 3,6*} Mt 7,21; Ełk 11,28; 1J 2,3

24. Bo przyjrzał się sobie i odszedł, i natychmiast zapomniał jakim^{*} był.
^{*lub: jaki} Ez 33,31

25. Ale kto wejrzał w doskonale Prawo wolności i trwa *w nim*, ten nie jest słuchaczem zapominającym, lecz wykonawcą dzieła, ten będzie błogosławiony w swoim działaniu.

26. Jeśli ktoś pośród was uważa, że jest pobożny*, a nie powściąga** swojego języka, lecz oszukuje swoje serce, tego pobożność jest próżna. *gr.: *threskos - bogobojny, oddający cześć Bogu, drżący, religijny*; **por. Jk 3,2*** Ps 32,9; 39,1; 141,3

27. Czystą i nieskalaną pobożnością* przed Bogiem i Ojcem jest to: troszczyć** się o sieroty i wdowy w ich ucisku, i strzec*** siebie samego przed skalaniem przez świat.

por. u. 26, **lub: odwiedzać, opiekować się, nieść pomoc ***lub: zachować siebie samego nieskalanym, z dala od świata

2 Bracia moi! Nie łączcie* wiary Pana naszego Jezusa Chrystusa *Pana Chwały* ze stroniczością** . Ps 24,7; 29,3; Ef 1,17; 1P 1,17

*gr.: *echo - mieć, posiadać, być blisko złączony z kimś*

**gr.: *prosopolepsia - brać w twarz, mieć wzgląd na osobę*

2. Bo gdyby wszedł na wasze zgromadzenie mąż mający złoty pierścień, w lśniącej szacie, i wszedłby też i ubogi w brudnej szacie,

3. I patrząc na tego, co ma lśniącą szatę, powiedzielibyście do niego: Ty, usiądź tu wygodnie; a ubogiemu powiedzielibyście: Ty, stań tam, albo usiądź tu u mojego podnóżka, 4. To czy nie uczyniliście różnicy* między sobą i nie staliście się niegodziwimi** rozumującymi sędziami? Mt 7,1-5; Jk 4,11

*gr.: *diakrimo - rozdzielić, rozsądzić, rozróżnić, zostać poróżnionym*; **gr.: *poneros - niegodziwy, nieczemny, zły*

5. Słuchajcie, bracia moi umiłowani, czy Bóg nie wybrał* ubogich tego świata *na* bogatych w wierze i dziedziców Królestwa, obiecane tym, którzy Go miłują?

*gr.: *elegomai - upatrzeć, wybrać, wybrać kogoś na urząd*

6. Ale wy znieważyliście ubogiego. Czy nie bogaci was uciskają i czy nie oni ciągną was do sądów? Ef 3,8; 1Tm 6,18; Hbr 11,26

7. Czy nie oni bluźnią pięknemu* imieniu, które zostało wezwane** nad wami?

*lub: szlachetne, dobre; **przywołane Ps 138,2; Dz 4,12

8. Jeśli rzeczywiście wypełniacie królewskie Prawo zgodnie z Pismem: Będziesz miłował swojego bliźniego jak samego siebie, do brze* czynicie. *por. u. 7* J 4,9; Kpł 19,18; Mt 22,39

9. Lecz jeśli jesteście stroniczy*, to popełniacie grzech i jesteście przez Prawo napomnieni*** jako przestępcy.

*por. u. 1**; **lub: zawstydzają, karci, wykazywać błąd - Mt 18,15*

10. Albowiem ktokolwiek zachowuje całe Prawo, a potknie* się w jednym, staje się winnym wszystkiego. Pwt 27,26; Mt 5,19; Ga 3,10

*gr.: *ptiao - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku*

11. Bo Ten, który powiedział: Nie będziesz cudzołożył, powiedział też: Nie będziesz mordował; a jeśli nie będziesz cudzołożył, ale będziesz mordował, stałeś się przestępcą Prawa. Wj 20,13; Pwt 5,17; Ps 130,3

12. Tak mówcie i tak czyncie, jak ci, którzy mają być sądzeni przez* Prawo wolności. *gr.: *dia - z genitivem - 1Kor 10,12** Jk 1,25; 1P 2,16; Flp 4,8

13. Sąd bowiem bez miłosierdzia *odbędzie* nad tym, kto nie okazał* miłosierdzia**; a miłosierdzie tryumfuje*** nad sądem. Mt 5,7;

*dost.: *czynić*; **gr.: *anileos - bez litości, nieżyczliwy* Lk 16,25

***gr.: *katakauchaomai - odnosić tryumf, przewyższać, stać wyżej, chlubić ponad kogoś - wzmoc. od kauchaomai - Flp 1,26**

14. Co za pożytek, bracia moi, jeśli ktoś powiedziałby, że ma wiarę, a nie miałby uczynków? Czy taka* wiara może go zbawić***?

*gr.: *rodzajnik określony ho - ta lub tego (rodzaju) wiara*

**gr.: *sozdo - ocalić, uratować, uyhawici, zbawić, uzdrowić*

15. A jeśli brat albo siostra byłiby nadzy i odczuwaliby brak codziennego* pożywienia, *tj. ilości wystarczającej na jeden dzień - por. Mt 6,11*

16. I ktoś z was powiedziałby im: Idźcie w pokój, ogrzejcie się i nasycie się; a nie dalibyście im tego, co konieczne *dla* ciała, jaki z tego pożytek? 1Kor 13,3; Mt 14,15

17. Tak i wiara, jeśli nie ma uczynków, martwa jest sama w sobie. J 15,2

18. Ktoś jednak powie: Ty masz wiarę, a ja mam uczynki; pokaż* mi wiarę swoją bez twoich uczynków, a ja tobie pokażę moją wiarę z moich uczynków. Mt 7,16; Rz 3,8

*gr.: *deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód, nauczać*

19. Ty wierzysz, że Bóg jest jeden; dobrze czynisz; i demony *w to* wierzą i drżą.

Pwt 6,4; Iz 43,10; 44,6,8; 1Kor 8,4; Mt 8,31; Mk 1,24

20. A czy chcesz poznać, pusty* człowieku, że wiara bez uczynków jest martwa?

*gr.: *kenos - pusty, próżny, pozbawiony znaczenia* Ga 6,3

21. Abraham, ojciec nasz, czy nie został uznany za sprawiedliwego z uczynków, gdy ofiarował Izaaka, swojego syna, na ołtarzu?

22. Widzisz, że wiara współdziałała z jego uczynkami, a z uczynków wiara została uczyniona doskonałą*. Flp 4,8; Kol 3,17; 2P 1,4

*gr.: *teleioo - uzyćć dojrzłym, ukończyć, doprowadzić do celu*
23. I tak wypełniło się Pismo, które mówi: I uwierzył Abraham Bogu i zostało mu to po-

liczone* za sprawiedliwość, i został nazwany przyjacielem Boga.

Rdz 15,6; J 15,14

*gr: *logizomai* - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać, brać pod uwagę, ważyć racje, rozstrzygać, zaliczyć do

24. Widzicie zatem, że człowiek uznawany jest za sprawiedliwego z uczynków, a nie jedynie z wiary?

Ga 2,16; Ps 60,12

25. A podobnie i Rahab, nierządnicą, czy nie z uczynków została usprawiedliwiona, gdy przyjęła posłańców* i wypuściła ich inną drogą?

*gr: *angelos* - posłaniec, zwiastun Hbr 11,31

26. Albowiem jak ciało bez ducha jest martwe, tak też wiara bez uczynków jest martwa.

Hi 34,14-15; Kaz 12,7; Dz 7,59

3 Niech niewielu z was staje się nauczycielami, bracia moi, gdyż wiecie, że surowszy* otrzymacie wyrok.

*dost.: *wyższy, większy*

2. My wszyscy bowiem potykamy* się w wielu *sprawach*; jeśli ktoś w mowie się nie potyka, ten jest mężem doskonałym*, który i całe ciało może trzymać na wodzy**.

*gr: *ptatio* - upaść - por. Jk 2,10*; *gr: *teleios* - por. Jk 1,4*

**dost.: *prowadzić za pomocą wędzidła* Mt 5,48; Hbr 13,21

3. Oto koniom wkładamy wędzidła w pyski, aby nam były posłuszne i kierujemy całym ich ciałem.

Dz 27,14; Mt 8,14

4. Oto i okręty*, choć są tak wielkie i pędzone silnymi wiatrami, jednak są kierowane bardzo małym sterem tam, dokąd chce ruch *ręki sternika*.

*tj. *duży okręt śródziemnomorski*

5. Tak i język, małym jest członkiem, a bardzo się wynosi*. Oto mały ogień, a jak wielki las podpala!

2Krl 19,22; Dn 4,30; Prz 18,21

*gr: *megalauchoe* - zachowywać się dumnie w mowie, szczyścić

6. I ten język jest ogniem; język jest światem nieprawości, umieszczonym wśród naszych członków, tym co kala całe nasze ciało i rozpala krąg naturalnych skłonności*, *sam* będąc rozpalony przez Gehennę**.

*lub: *rozpala krąg życia*; *gr: *genesis* - źródło, pochodzenie, istnienie, życie, bieg (koto życia), z biblos - rodowód

por. Mt 5,22* 2Sm 19,43; Lb 31,16; Prz 16,27

7. Wszelka bowiem natura* *dzikich* zwierząt i ptaków, i gadów, i *stworzeń* morskich jest poskramiana i jest poskromiona przez naturę* człowieka;

8. Ale nikt z ludzi nie może poskromić* języka; zło to nieposkromione, pełne śmiertelnego jadu.

Rz 3,13

*gr: *damiadzo* - łamować, poskramiać, kietznać, poustrzymywać

9. Nim* wysławiamy* Boga i Ojca, i nim* prze-

klinamy ludzi, stworzonych na podobieństwo Boga.

*dost.: *przez niego* 2 Sm 1,5; Rz 3,14

**gr: *eulogeo* - chwalić, stawiać, prosić o błogosławieństwo, wypowiadać błogosławieństwo, być błogosławionym

10. Z tych *samych* ust wychodzi błogosławieństwo* i przekleństwo. Nie może* tak być***, bracia moi.

*por. u. 9** Ps 50,16; Jr 7,4; Rz 12,14

**gr: *chre* - jest konieczne, trzeba, jest powinnością, należy

***gr: *inonmai* - stawać się, urodzić się, być, zaistnieć, dziać się

11. Czy źródło z tej samej szczeliny tryska słodką i gorzką *wodą*?

Mt 12,33

12. Czy może, bracia moi, figowiec wydawać oliwki, albo winorośl figi? Tak też żadne źródło nie wydaje słonej i słodkiej wody.

13. Kto jest mądry i rozumny pośród was, niech to pokaże czynami *wypływającymi* z jego dobrego postępowania w łagodnej* mądrości.

Hbr 13,5; 1P 3,16; Flp 1,27

*gr: *prautes* - łagodność, delikatność, cichość, uprzejmość

14. Ale jeśli macie gorzką zazdrość i kłótniowość* w swoim sercu, nie wynoście** się i nie kłancie wbrew*** prawdzie.

Flp 2,2

*lub: *ambicje*; ***chęcić się, chlubić*; ***gr: *kata* - przeciwko

15. Nie jest to mądrość zstępująca z góry, ale ziemską, zmysłową*, demoniczną.

Jud 1,19;

*gr: *psychikos* - we władaniu duszy, duszeczna 1Kor 2,14

16. Bo gdzie jest zazdrość i kłótniowość*, tam zamieszanie** i wszelka zła sprawa.

por. u. 14; **lub: *niepokój, anarchia, nieład społeczny*

17. Ale mądrość, która jest z góry, najpierw jest prawdziwie* czysta, następnie pokojowo *uosobiona*, łagodna*, dająca się przekonać***, pełna miłosierdzia i dobrych owoców, bezstronna i nieobłudna.

Rz 12,9; Flp 1,11; 1P 1,22

*gr: *men* - partykuła *zmac*; **lub: *łagodnie skłaniająca do postuch*; ****uległa, nie uparta (nie oporna) na argumenty*

18. Ale owoc sprawiedliwości zasiewany jest w pokoju tym, którzy czynią pokój.

Oz 10,12

4 Skąd wojny i skąd walki pośród was? Czy nie pochodzą one z waszych namiętności*, które walczą** w waszych członkach?

*gr: *hedon* - przyjemność, rozkosz, uciecha Rz 7,23;

**lub: *toczą bój, biorą udział w wojnie* Ga 5,17; Kol 3,5

2. Pożądacie*, a nie macie; zabijacie i zazdroście, a nie możecie osiągnąć; wojujecie i walczycie, nie macie jednak z powodu *tego*, że nie prosicie.

JK 1,6-7; Prz 1,28; Iz 1,15

*gr: *epithymeo* - usilnie pragnąć, żywić pragnienie, tęsknić

3. Proście, a nie otrzymujecie, dlatego że źle prosicie, zamierzając to wydać* na wasze namiętności**.

*lub: *roztrwonić, zużyć*; **por. u. 1*

4. Cudzołóżnicy i cudzołożnice! Czy nie wiecie, że przyjaźń ze światem jest wrogością^{*} wobec Boga? Jeśli więc ktoś chce być przyjacielem tego świata, staje się nieprzyjacielem Boga. ^{*lub: nieprzyjaźnią} 2P 1,4; 1J 2,15

5. Albo czy wydaje się *wam*, że na próżno Pismo mówi: Do^{*} granic zaszłości tęskni^{**} za duchem, któremu dał w nas mieszkanie. ^{*gr: pros - do: tu: jako przysłówek uzmacniającej; **lub: pragnie}

6. Większą jednak daje łaskę, dlatego mówi: Bóg przeciwstawia^{*} się pyszynom^{**}, a pokornym daje łaskę. ^{Wj 10,3; Ps 138,6; Prz 3,34}

^{*lub: stawia zbrojny opór; ustawia się do bitwy naprzeciwko}
^{*gr: hyperfermos - górujący nad innymi, hardy, wyniosły}
7. Poddajcie^{*} się więc Bogu, a przeciwstawicie^{**} się diabłu, a ucieknie od was. ^{Mt 4,10;}

^{*gr: hypotasso - podporządkować się - Ef 5,24^{*} Ef 4,27; 1P 5,8}
^{*gr: anthistemi - przeciwstawić się, stawiać opór; sprzeciwiać}
8. Przybliżcie się do Boga, a przybliży się do was. Objmycie ręce grzesznicy i oczyście serca, *ludzie o rozdwojonej duszy*^{*}.

^{*gr: dipsychos - wewnętrznie rozdwojony,} 2Krn 15,2;
^{wąpiący, o rozdwojonej duszy - Jk 1,8^{*} Hbr 7,19; Dz 15,9}

9. Uznajcie swoją nędzę^{*} i smućcie się, i płaczcie; wasz śmiech niech obróci się w żal-łość, a radość w smutek^{**}. ^{Jr 31,18; Iz 22,12}

^{*lub: okazanie żal, czucie się utrudzeni i nieszczęśliwi}
^{*lub: w przynębienie - obraz spuszczonej głowy i oczu}

10. Uniźcie^{*} się przed obliczem PANA, a wywyższy was. ^{*dost.: dajcie się unizzyć} Łk 18,14; 1P 5,6

11. Nie obmawiajcie^{*} jedni drugich, bracia; kto obmawia^{*} brata i osądza swojego brata, obmawia^{*} Prawo i osądza Prawo; a jeśli osądzasz Prawo, nie jesteś wykonawcą Prawa, ale sędzią. ^{Ef 4,31; 1P 2,1; Rz 14,4; 1Kor 4,5}

^{*gr: katalaleo - szkalować, oczerniać, ganić, zniestawiać}

12. Jeden jest Prawodawca, który może zbawić i zgubić. Kim ty jesteś, że^{*} osądzasz innych? ^{*gr: hos - ten, który; *lub: kiedy} ^{Mt 10,28}

13. A teraz wy, którzy mówicie: Dziś albo jutro pójdziemy do tego miasta i będziemy działać tam przez jeden rok, i będziemy handlować, i ciągnąć zyski; ^{Iz 24,2; Prz 27,1}

^{*gr: age nyn - zwrót rozpoc. nową myśl, przykład pięknego stylu gr: diatryby - mowy, kazania o charakter: moralizatorskim}

14. Wy, którzy nie wiecie, co będzie jutro; bo czym jest wasze życie? Parą jesteście, która na krótko się ukazuje, a następnie staje się niewidoczna^{*}. ^{*lub: jest usuwana} 1P 1,24

15. Zamiast tego, powinniście mówić: Jeśli Pan będzie chciał, to będziemy żyć i uczy-
nimy to lub owo. ^{2Sm 15,25; 1Kor 4,19; Hbr 6,3}

16. A *wy* tymczasem^{*} chlubicie się swoimi przechwałkami^{**}; wszelka taka chełpliwość jest zła. ^{*gr: nyn - obecnie, teraz, dziś, właśnie 1Kor 4,7}
^{*gr: aladzeonia - czeza, chełpliwa gadanina, zachwała pewność}

17. Kto więc wie, jak dobrze czynić, a nie czyni, ma^{*} grzech. ^{*dost.: grzech mu jest} Rz 14,23

5 Przyjdźcie teraz *wy*, bogacze, zapłac-
cie z zawodem nad utrapieniami, które przychodzą na was. ^{Jk 4,13; Hb 20,15}

^{*gr: ololydzo - lamentować, wołać, wydać okrzyk (ból)}

2. Bogactwo^{*} wasze zgnilo, a wasze szaty zostały zjedzone przez mole. ^{Jr 17,11}

^{*gr: ploutos - bogactwo, majątek, obfitość dóbr; pemia}

3. Wasze złoto i srebro zaśniedziało^{*}, a ich śniedź^{**} będzie służyć za świadectwo przeciw-
ciwko wam i trawić^{***} będzie wasze ciała jak ogień; zgromadziliście skarby w dniach ostatnich. ^{Dz 2,17; 2P 3,3; Rz 5}

^{*gr: katioo - być przeżarty rdzą, śniedzieć patyną}
^{*gr: ios - rdza (jad żmii), **lub: pochlonie, zje, pożre}

4. Oto krzyczy wstrzymana^{*} przez was za-
płata robotników, którzy zżęli wasze pola, a wołania żniwiarzy doszły do uszu PANA Zastępów^{**}. ^{*lub: odmówiona, ukradziona Kpl 19,13}
^{*hebr: sabaoth - armia, zastępy zbrojne, służba, ciała niebieskie}

5. Żyliście na ziemi w rozkoszach i w zbytku; utuczyliliście^{*} swoje serca, jak na dzień reki. ^{*dost.: wykarmić, rosnąć, odżwierać, zagęszczać}

6. Skazaliście^{*} i zamordowaliście sprawie-
dliwego. *Już* się wam nie przeciwstawia.

^{*lub: wydać wyrok potępiający, ogłosiliście winnym} ^{Mt 5,39}

7. Dlatego, bracia, bądźcie cierpliwi^{*} aż do przyjścia^{**} Pana. Oto rolnik oczekuje na cen-
ny plon ziemi, zachowując wobec niego cier-
pliwość, aż otrzyma deszcz wczesny i późny.

^{*gr: makrothymeo - znosić coś cierpliwie - por. 1Tes 5,14^{***}}
^{*gr: parousia - por. 1Tes 4,15^{*} 2Tes 3,5; Ps 37,7; Pwt 11,4}

8. Bądźcie i wy cierpliwi, i umacniajcie^{*} swo-
je serca; bowiem blisko jest przyjście^{**} Pana.

^{*lub: stać mocno, ugruntować; **gr: parousia - 1Tes 4,15^{*}}

9. Nie wdychajcie^{*}, bracia, jedni na^{**} dru-
gich, abyście nie byli osądzeni. Oto sędzia stanął u^{**} drzwi. ^{Mt 23,37; Hbr 11,32;}

^{*gr: sienadzo - narzekać, wdychać ciężko, jęczeć, zawodzić}
^{*gr: kata - przeciwko, na; ***gr: pro - przed} ^{Obj 3,19-20}

10. Bierzcie za przykład, moi bracia, zno-
szenie zła^{*} i cierpliwość proroków, którzy
mówili w imieniu PANA. ^{Mt 5,2; Dz 7,52}

^{*gr: kakopathia - doznawania bólu, cierpienia, zła}

11. Oto za szczęśliwych^{*} uważamy tych, któ-
rzy wytrwali. Słyszeliście o wytrwałości^{**}

Hioba i widzieliście zakończenie^{***} PANA, bo wiele miłosierny^{***} i litościwy jest PAN.

^{*lub: bogostawionych; **gr: hypomone - por. Jk 1,3**} Hi 42,10;
^{***lub: cel PANA - gr: telos - koniec, skutek, wypiók, wypełnienie}
^{***gr: polysplachmos - wiele współczujący, wiele serdeczny}
Wj 34,6; Ne 9,17; Ps 86,15; 102,13; Jl 2,13; Jon 4,2; Łk 6,36

12. A przede wszystkim, bracia moi, nie przysięgajcie ani na niebo, ani na ziemię, ani jakkolwiek *inną* przysięgą; ale wasze „tak” niech będzie „tak”, a wasze „nie” niech będzie „nie”; abyście nie popadli^{*} pod sąd.

^{*gr: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu} Mt 5,34

13. *Jeśli* ktoś cierpi zło między wami, niech się modli; ktoś jest dobrej myśli^{*}, niech śpiewa^{***}; ^{*lub: weseli się} Ps 18,6; 2Krn 33,12

^{**gr: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy}

14. Choruje^{*} ktoś pośród was, niech przywoła do siebie starszych^{**} zboru^{***} i niech się modlą nad nim, namaszczając go olejem w imieniu Pana;

Dz 14,23; Wj 25,6; Mk 6,13

^{*dost.: jest słaby, jest w potrzebie; **por. Tl 1,5**}

^{***gr: ekklesia - wywołani z, społeczność; zbor, zebranie publ.}

15. A modlitwa wiary uratuje^{**} chorego i Pan go podniesie; a jeśli dopuścił się grzechów, będą mu odpuszczone.

Mt 17,20; 21,22; 1J 5,14

^{*gr: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić}

16. Wyznawajcie^{*} jedni drugim upadki^{**} i módlcie się jedni za drugich, abyście zostali uzdrowieni. Wiele może^{***} *usilna* modlitwa sprawiedliwego.

Ps 32,5; Mt 18,15; 1J 1,9

^{*gr: eksomologeō - wyznać, przyznać otwarcie, oznajmić}
^{**gr: paraptoma - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek, występki, grzech, odchylenie od prawdy}

^{***gr: ischyō - silna, posiadająca wpływ, skuteczna moc}

17. Eliasz był człowiekiem mającym podobne *do nas* doznania^{*}, i w modlitwie pomodlił^{**} się, aby nie padał deszcz; i nie spadł deszcz na ziemię *przez* trzy lata i sześć miesięcy,

Rz 11,2; Łk 4,25; 1Krl 17,1

^{*gr: homoiotates - być poddanym tym samym cierpieniom, mieć te same uczucia; **dost.: modlitwą modlił się}

18. I znowu modlił się, a niebo dało deszcz i ziemia zrodziła swój owoc.

19. Bracia! Jeśli ktoś z was zostałby odwiedziony^{*} od prawdy^{**}, a ktoś by go zawrócił,

^{*dost.: zwiedziony, wprowadzony w błąd} Ps 51,13

^{**gr: altheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność}

20. Niech wie, że kto zawrócił^{*} grzesznika z jego błędnej drogi, uratuje^{**} jego duszę^{***} od śmierci i zakryje mnóstwo grzechów.

^{*gr: epistrefō - zwrócić ku, spowodować powrót, Prz 11,30; zwracac ku sobie; **por. u. 15* 1Kor 9,20; Prz 10,12; 1P 4,8}

Pierwszy list apostoła Piotra

1 Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa, do wychodźców rozproszonych^{*} po Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii, Dz 16,6

^{*gr.: diaspora - rozproszenie, rozrzucenie, Izraelici rozproszeni między poganami, stąd możliwe - przy diasporze}

2. Wybranych^{*} zgodnie z uprzednią wiedzą^{**} Boga Ojca w uświęceniu Ducha, do posłuszeństwa i pokropienia krwią Jezusa Chrystusa. Łaska i pokój niech się wam pomnaża. Rz 8,29-33; Dz 2,23; 2Tes 2,13; Hbr 10,10; 12,24

^{*gr.: eklektos - wybrany, szczeg. na podst. osobistych preferencji}

^{**dost.: ustalić coś z góry, wyznaczyć z wczasu, widzieć przed}

3. Błogosławiony^{*} niech będzie Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który według swojego wielkiego miłosierdzia, odrodził^{**} nas ku nadziei żywej przez wzbudzenie^{***} Jezusa Chrystusa z martwych, Rz 1,4;

^{*lub: wystawiony; **ponownie zrodził 1Kor 15,1; Hbr 6,2}

^{***gr.: anastasis - powstanie, podniesienie, przypórnicenie do życia}

4. Do dziedzictwa niezniszczalnego i nieskalanego, i niewiednącego^{*}, które jest zachowane w niebiosach dla was,

^{*lub: niemogącego wygasnąć, Ef 1,14; Kol 1,12 nieznikającego, zachowującego świętość, trwałego}

5. Którzy w mocy Bożej strzeżeni jesteście przez wiarę ku^{*} zbawieniu, gotowemu *by* zostać objawionym^{**} w ostatecznym czasie.

^{*gr.: eis - ku, dla; **gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić}

6. Weselicie się z tego^{*}, mimo że teraz jesteście na krótko zasmuceni, jeśli potrzeba, rozmaitymi^{**} próbami^{***},

^{*lub: w tym (czasie) weselicie się; **dost.: w rozmaitych}

^{***gr.: peirasmos - próba, doświadczanie, pokusa}

7. Aby doświadczenie^{*} waszej wiary, o wiele cenniejsze od zniszczalnego złota, a które przez ogień jest próbowane^{**}, zostało znalezione dla uznania, czci i chwały w^{***} objawieniu Jezusa Chrystusa, 1P 4,12; Ml 3,3

^{*lub: doświadczona, mająca wartość; **tj. uszlachetniane przez wyplawianie ogniem w procesie oczyszczania; ***przy}

8. Którego, *choć* nie widzieliście, miłujecie; w którego, teraz nie widząc, wierzyście; i cieszyście się radością niewysłowioną^{*} i *pełną* chwałą^{**}.

^{*J 20,29; 2Kor 4,18; 5,7; Hbr 1,1}

^{*gr.: aneklentos - niewypowiedziany, niewyraźny}

^{**gr.: dokszado - stawić, chwalić, otoczyć chwałą - por. J 7,39**}

9. Przyjmując^{*} cel wiary waszej, zbawienie dusz.

Rz 6,22; Hbr 11,3; Jk 1,21

^{*gr.: komidzo - otrzymać, uzyskać, odzyskać, troszczyć się}

10. Tego to zbawienia poszukiwali i pilnie badali *je* prorocy, którzy prorokowali o *nie-sionej* dla was łasce.

Mt 13,17; Łk 24,27;

^{*gr.: eramnoo - dociekać, badać, przeszukiwać Dz 3,24}

11. Wypatrując^{*}, na jaki lub na jakiego rodzaju czas wskazywał *będący* w nich Duch Chrystusa^{**}, zapowiadający^{***} *nadchodzącą* na Chrystusa cierpienia i *następującą* po nich chwałę^{****};

2P 1,21

^{**Pomazanica; ***gr.: promartyromai - świadczyć wcześniej}

^{****dost.: chwalać - Lmn., zaszczytać, wspinałościach}

12. Którym zostało objawione^{*}, że nie *im* samym, ale nam służyły te *sprawy*, które teraz zostały wam oznajmione przez tych, którzy wam głosili dobrą nowinę w Duchu Świętym, który został wysłany z nieba – *sprawy*, w które pragną wejrzeć^{**} aniołowie.

^{*gr.: apokalypto - (nagle) odsłonięcie tego, co zakryte - por. w 5**}

^{***paraklypto - pochylić się nad czymś, by się przyjrzeć, analizować}

13. Dlatego gdy przepasałicie^{*} sobie biodra waszego umysłu, trzeźwymi będąc, całkowicie^{**} złożcie nadzieję w łasce, która jest wam niesiona w objawieniu^{***} Jezusa Chrystusa.

^{*lub: przepasawszy sobie - czas przeszły dokonany Wj 12,11}

^{**lub: dojrzałe, doskonałe; ***gr.: apokalypto - por. w 12*}

14. Jako posłuszne dzieci, nie dostosowujcie^{*} się do wcześniejszych pożądlivości^{**}

z czasów waszej niewiedzy^{***},

Ef 2,2; 5,6

^{*tj. dostosowanie swej postaci do określonej formy, wzoru}

^{**lub: usilnych pragnień; ***gr.: agnosia - nieświadomość}

15. Ale z powodu^{*} Świętego, który was powołał, stańcie się sami święci w wszelkim postępowaniu *waszym*;

Iz 6,3; Flp 3,14;

^{*lub: w zgodzie z, według, na wzór - gr.: kata Hbr 12,14}

16. Bo napisano: Stańcie się święci^{*}, bo Ja jestem Święty.

Kpl 11,44; 19,2; Am 3,3

^{*gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)}

17. A jeśli wzywacie *jako* Ojca, *tego* który bez względu na osoby sędzi każdego według jego czynów, postępujcie w bojaźni przez czas waszego zamieszkiwania na obczyźnie^{*}.

^{*gr.: parokia - przebywać gdzieś czasowo, mieszkać na obczyźnie}

18. Wiedząc, że nie zniszczalnym srebrem albo złotem zostaliście wykupieni z waszego marnego* postępowania**, przekazanego przez ojców,

Rz 1,21; 1Kor 6,20; 7,23

*gr.: malaios - pozbawiony siły, prawdy, pusty; **por. Rz 6,6**

19. Ale drogą krwi Chrystusa, jako Baranka niewinnego* i nieskalanego,

Dz 20,28; J 1,29

*gr.: amomos - bez zarzutu, jako ofiara bez zmyły i skazy

20. Przeznaczonego* wprawdzie przed założeniem świata, a ukazanego ze względu na was w czasach ostatecznych,

1P 1,2; Rz 8,29;

*lub: wiedzieć coś wcześniej, mieć plan Ef 1,5; Obj 13,8; 17,8

21. Którzy dzięki Niemu* jesteście wierzącymi w Boga, który wzbudził Go z martwych i dał Mu chwałę, tak aby wiara i nadzieja wasza była w Bogu.

*lub: przez Niego Ef 4,21; Kol 1,16

22. Skoro oczyściliście* dusze wasze w posłuszeństwie prawdzie przez Ducha, dla nieobłudnej braterskiej miłości, z czystego serca jedni drugich miłujcie gorąco**

J 15,3;

*lub: mając swoje dusze oczyszczone lub uświęcone Hbr 1,3

23. Odrodzeni* będąc, nie z nasienia zniszczalnego, ale z niezniszczalnego przez Słowo żywego* Boga, które trwa na wieki.

*dost.: ponownie zrodzeni - czas teraż. str. bierna J 1,10;

**dost.: żyjącego, lub Słowo Boga, żyjące i trwające Mt 13,23

24. Dlatego że wszelkie ciało jest jak trawa, a wszelka chwala człowieka jak kwiat trawy; uschła trawa i kwiat jej opadł;

Iz 40,6; Jk 1,10

25. Ale Słowo* PANA trwa na wieki. A tym Słowem jest to, co zostało ogłoszone wam** w Ewangelii.

1Tes 1,8; 1J 2,17; Mi 1,1

*gr.: rhema - słowo wypowiedziane, przesłanie; **dost.: do was

2 Odłożywszy więc od siebie wszelką złość i wszelką zdradę*, i obłudę, i zazdrość, i wszelką obmowę,

*lub: oszustwo, podstęp

2. Jak nowonarodzone niemowlęta, zapragnijcie usilnie niesfałszowanego*, duchowego* mleka, abyście przez nie** otrzymali wzrost,

Mt 18,3; 1Kor 3,2; Hbr 5,12

*mleko fałszowano gipsem; **gr.: logikos - związany ze słowem, zgodny z rozsądkiem, rozumny, duchowy w szczególności w kontrście do literalny - Rz 12,19**;

**lub: w nim, dzięki niemu

3. Jeśli tylko skosztowaliście, że dobroliwy* jest Pan.

*lub: dobry, łaskawy, łagodny Hbr 6,5; Ps 24,8

4. Zbliżając się do Niego, do kamienia żywego*, przez ludzi wprawdzie odrzuconego*, ale u Boga wybranego i kosztownego**

*dost.: żyjącego; **lub: niezaakceptowany, nienadający się

**gr.: entimos - czczony, cenny, cenny Dn 2,34; Rz 5,10

5. I wy sami, jako żywe* kamienie, jesteście budowani w dom duchowy, w kapaństwo święte, by przez Jezusa Chrystusa przynieść Bogu godne przyjęcia** duchowe ofiary.

*dost.: żyjące; **lub: uznane, chętnie przyjęte, zadawalające

6. Dlatego i to zawiera się w Piśmie: Oto kładę na Syjonie kamień węgielny*, wybrany, kosztowny; a wierzący w Niego, z pewnością nie zostanie zawstydzony**.

Iz 28,16;

*J. narożny; **lub: zhańbiony, skalany 1Kor 3,11; Ef 2,20

7. Zatem dla was wierzących to zaszczyt; ale dla nieposłusznych*, ten kamień, który odrzucili budujący stał się głowicą* węgla** i kamieniem potknięcia, i skałą zgorszenia***

*gr.: apeitheo - być nieuległym, nie słuchać, odmówić wiary

**lub: podstawą; ***narożnik, kąt; ****potknięcia Wj 17,6

8. O który potykają się ci, którzy są nieposłusznymi* Słowu, na co są też przeznaczeni**.

por. u 7; **gr.: tilhemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać

9. Ale wy jesteście rodem wybranym, królewskim kapaństwem, narodem świętym, ludem nabytym na własność*, abyście ogłaszali cnoty Tego, który powołał was z ciemności do przedziwnego** swojego światła;

*lub: dla pozyskania, ocalenia, jako rzecz nabyta Obj 1,6

**gr.: thauastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie

10. Wy dawniej nie byliście ludem, ale teraz jesteście ludem Boga; nieobjęci miłosierdziem*, ale teraz zostaliście miłosierdziem objęci.

*gr.: eleeo - mieć litość, doznać miłosierdzia Oz 1,6

11. Umilowani! Proszę was, abyście jako obcy* i wychodźcy, wstrzymywali się od cielesnych pożądliwości**, które walczą** przeciwko duszy,

Kpl 21,23; Ef 2,19; Jk 4,1

*gr.: paroikos - mieszkający obok, cudzoziemiec, obcy

**lub: usilnych pragnień; ***biorą udział w wojnie

12. Prowadząc szlachetne* życie między poganami, aby ci, którzy was obmawiają jako złoczyńców, przyglądając się waszym dobrym* czynom, chwalili Boga w dzień nawiedzenia**.

*gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne Mt 5,16;

**lub: w (dniu) przyglądu - gr.: episkope 2Tm 3,17; Tt 2,14

13. Bądźcie więc ulegli wszelkiemu ludzkiemu porządkowi* ze względu** na Pana, czy to królowi, jako najwyższemu,

*gr.: ktisis - akt zakładania, Prz 24,21; Mk 12,17; Rz 13,1

**instytucja, władza, to co stworzone; **lub: dla, z powodu

14. Czy to namiestnikom*, jako posłanym przez niego dla karania** istotnie zło czyniących, lecz na pochwałę dobrze czyniących.

*gr.: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski

**gr.: ekdikesis - wymierzać sprawiedliwość; (ale i) brać

w obronę, pomsta, kara, dbać o oddanie sprawiedliwości

15. Gdyż taka jest wola Boża, abyście dobrze czyniąc, zamykali usta^{*} bezmyślnych^{**} ludzi, którzy nie mają poznania. IP 4,2; Ef 6,6;

^{*lub: nakładali kaganiec - Mk 4,39**; **nierozsądnych - Tt 2,8}

16. Jako wolni, i to nie jak ci, którzy mają wolność za zastonę^{*} zła, ale jako niewolnicy Boga. ^{*gr: epikalymma - okrycie, zastona, pretekst}

17. Wszystkich szanujcie, braterstwo miłujcie, Boga się bójcie, króla czcicie.

18. Domownicy^{*}! Bądźcie ulegli w wszelką bojaźnią panom^{**}, nie tylko dobrym i łagodnym^{***}, ale i pokrętnym^{****}.

^{*tu: w znaczeniu sługi lub niewolnika jako osób mieszkających w domostwie pana; **gr: despotes - władca absolutny, pan}

^{***gr: epieikes - życzliwy, delikatny, dobrotliwy - Ef 6,5;}

^{****gr: skolios - pokrętny, fałszywy - ITm 6,1; Jk 3,17}

19. To bowiem *jest* łaska, jeśli ktoś z powodu sumienia^{*}, dla Boga znosi utrapienie, cierpiąc niesprawiedliwie. Dz 24,16; ITm 1,5

^{*gr: symeideisis - samoświadomość w spraw. moral. - sumienie}

20. Bo co to za chwala^{*}, jeśli grzesząc znosicie, gdy was policzają^{**}? Ale jeśli znosicie to, cierpiąc za dobre czyny, to jest łaska u Boga.

^{*gr: kleos - sława, rozgłos, dobre imię - IP 3,14;}

^{**lub: być pięścią, stosować przemoc - Mt 26,67; 1Kor 4,11}

21. Do tego bowiem zostaliście wezwani^{*}, ponieważ i Chrystus cierpiał za nas, zostawiając nam przykład, abyśmy poszli Jego śladami.

^{*gr: kaleo - wolać głośno, zapraszać, powołać - Łk 14,26}

22. On grzechu nie popełnił i nie znaleziono zdrady^{*} w Jego ustach, Iz 53,9; Hbr 4,15

^{*gr: dolos - oszustwo, podstęp, przebiegłość, chytryść}

23. On, gdy Mu zlorzeczono, nie odwzajemniał się zlorzeczeniem, gdy cierpiał nie groził, ale powierzał^{*} się *Temu, który* sprawiedliwie sędzi, ^{*lub: oddać się w czyjś ręce, oddać w ofierze}

24. On grzechy nasze sam na ciełe swoim poniósł na drzewo, abyśmy jako umarli^{*} grzechom, żyli dla sprawiedliwości. Jego sińce uleczyły was. Iz 53,4-11; Hbr 9,28; Ga 3,13

^{*lub: umarłszy - imiastów czas przeszły jako fakt dokonany}

25. Byliście bowiem jak bląkające się owce; ale teraz zostaliście zawróceni do pasterza i stróża^{*} dusz waszych. Iz 53,6; Ez 34,6;

^{*gr: episkopos - doglądający, nadzorca - J 10,11; Hbr 13,20}

3 Podobnie i żony, bądźcie uległe swoim mężom, *gdy nawet* jeśli niektórzy z nich są nieposłuszni^{*} Słowu, dzięki postępowaniu^{**} swych żon, bez słowa zostali pozyskani,

^{*lub: odmawiają wiary, nie dający się przekonać - Ef 5,22;}

^{**dosł.: obracanie - metaf. trybu życia - Rz 6,4** - 1Kor 7,16}

2. Obserwuj^{*} wasze czyste, w bojaźni *Bożej* postępowanie. w. 16; IP 1,15; 2,12; ITm 4,12

^{*gr: ephopteo - przyglądać się uważnie, spoglądać na, nadzorować}

3. *Ozdobą* waszą niech nie będzie to, co zewnętrzne: sploty włosów, opasywanie się złotem, noszenie ozdobnych^{*} szat, Ps 45,9

^{*gr: kosmos - porządek, ład, harmonia, świat, ozdoba}

4. Ale ukryty wewnętrzny^{*} człowiek, w zniszczalnej łagodności i cichości ducha, który jest drogocenny przed *obliczem* Boga.

^{*dosł.: człowiek serca - gr: kardias - serce, głębia, wnętrze}

5. I niegdyś bowiem tak *właśnie* święte kobiety^{*}, mające nadzieję w Bogu, przyodziewały siebie, będąc uległe swoim mężom.

^{*lub: żony - Prz 31,10; Jr 49,11}

6. Tak Sara była uległa^{*} Abrahamowi, nazywając go panem. Jej dziećmi stałyście się wy, czyniąc dobro i nie lękając się niczego straszego. Rdz 18,12; Prz 3,25; Hbr 11,11

^{*gr: hypakouo - słuchać, ulegać czyjejś woli, być posłusznym}

7. Tak samo mężowie, żyjcie^{*} z *nimi* wspólnie zgodnie z poznaniem^{**}, okazując *im* szacunek jako słabszemu naczyniu kobiecemu, i jako współdziedzicom łaski życia, aby modlitwy wasze nie zostały przerwane^{***}.

^{*lub: mieszkajcie wspólnie; **gr: gnosis - rozumne poznanie, umiejętność, tu: zdolność postrzegania odmierności we wzajemnych relacjach; ***lub: przerwać, pozabawić, wyjąć}

8. Na koniec wszyscy bądźcie jednomyślni^{*}, współczujący^{**}, miłujący braci, miłosierni i uprzejmi, ^{*lub: zgodni, w harmonii - Rz 15,6;}

^{**lub: doznający tych samych uczuć - 2Kor 13,11; Flp 1,27}

9. Nie oddając złem za zło, ani obelgą za obelgę, lecz przeciwnie, błogosławcie^{*}, wiedząc, że do tego jesteście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo^{*}. Rz 12,14

^{*gr: eulogeo - stawić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19*}

10. Bo *kto* chce miłować życie i oglądać dni dobre, niech powstrzyma swój język od złego, a swoje wargi, by nie mówić zwodniczo;

11. Niech się odwróci od złego i czyni dobro; niech szuka pokoju i zabiega^{*} o niego.

^{*gr: diako - scigać, iść za kimś, dosięgnąć, dążyć gortiwie}

12. Gdyż oczy PANA są zwrócone na sprawiedliwych, a uszy Jego na ich prośbę; lecz oblicze PANA przeciwko czyniącym zło.

13. Kto robi wam coś złego, jeśli będziecie naśladowcami dobra? Mt 5,10; IP 2,19-20

14. Ale chociaż mielibyście cierpieć dla sprawiedliwości, *jesteście* szczęśliwi^{*}; nie lękajcie^{**} się ich grózb i nie trwóźcie się,

^{*gr: makarios - błogosławieni; **lub: nie dajcie się przestraszyć}

15. A PANA Boga uświęcajcie* w swoich sercach. Bądźcie też zawsze gotowi do obrony przed każdym, kto żądałby od was zdania rachunku** z waszej nadziei, *ale czynicie to z łagodnością i bojaźnią****. Lb 20,12

*gr: *hagiazdo - uznać za świętego, oddzielić się, by się poświęcić*
***ub: słowo, sprawa, racja, motyw*; ****ub: głębokim respektem*

16. Mając dobre sumienie, by *w tym*, w czym was obmawiają jako złoczyńców, byli zastydzeni *ci, którzy* znieważają wasze dobre postępowanie* w Chrystusie. *por. Ef 4,1*

17. Lepiej bowiem, jeżeli *tego* chce wola* Boga, cierpieć** czyniąc dobro, niż czyniąc zło. Mt 26,39; Dz 21,14; 1P 4,19

*gr: *thelema - pragnąć, chcieć, wola, wybór, opanowanie*
**gr: *pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedole, odczuwać*

18. Gdyż i Chrystus raz za grzechy cierpiał*, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby nas przyprowadzić do Boga, zabity naprawdę w ciele, lecz ożywiony w duchu**.

**ub: wycierpiał - czas przeszły dokonany* Hbr 9,26; 10,10;
***ub: duchem* Mt 27,19; Dz 3,14; Jk 5,6

19. W którym* też poszedł i głosił* duchom będącym w więzieniu, *domysł: duchu

*gr: *kerysso - głosić jako herald szczyt. Ewangelii, ale też sąd*

20. Które niegdyś były nieposłuszne, gdy raz* oczekiwał Bóg cierpliwie za dni Noego, kiedy budowana była** arka, w której niewiele, to jest osiem dusz, ocalało*** wśród wody.

**ub: raz były nieposłuszne (duchy)* Rdz 6,3; Mt 24,37;
***dost.: gdy jest*; ****ub: zostało uratowane* Lk 17,26

21. Ona jest odpowiednikiem* chrztu, który i nas teraz zabiega, a nie jest pozbyciem się brudu ciała, ale prośbą** do Boga o dobre sumienie, przez powstanie z *martwych* Jezusa Chrystusa, **ub: wzorem - gr: antitypos* Rz 5,14;

***ub: silne pragnienie, pytanie, wniosek* 2Tm 1,9; Tt 3,5

22. Który jest po prawicy Boga, wstąpił do nieba, gdzie* zostali Mu poddani aniołowie i władze, i moce. **ub: gdy* Mk 16,19; Dz 2,34

4 Skoro więc Chrystus cierpiał* za nas w ciele**, to i wy uzbrojcie się tą myślą; bo ten, kto cierpiał w ciele, zaprzestaj*** grzechu, **por. 1P 3,18** 2Kor 10,5; Kol 3,3; Hbr 12,3

*gr: *sarks - por. Kol 2,11**; ***ub: jest powstrzymany*

2. Aby już więcej, nie w ludzkich pożądliwościach*, ale w woli Boga, pozostały czas żyć w ciele. **ub: usilnych pragnieniach* Ga 2,19; 2Kor 5,15

3. Wystarczy już bowiem, że w minionym czasie naszego życia czyniliśmy wolę pogan, zyjąc* w rozwiązłościach, pożądliwościach,

pijaństwie**¹, hulankach, pijatykach i niegodziwych bałwochwalstwach.

**dost.: idąc, w przenośni odchodzić tj. umierać* Rz 8,12;
***ub: pijackich bredzeniach* Ef 4,17; Prz 23,29

4. Przy tym dziwią się oni, że wy nie śpiczycie się *razem z nimi* do tego samego załewu rozwiązłości*, i bluźnią *wam*.

*gr: *asotia - niepohamowane, rozpustne życie, rozrzutność*

5. Ci zdadzą sprawę* *Temu*, który gotów jest sądzić żywych i umarłych. Kaz 12,14;

**dost.: słowo, rachunek, racja, motyw* Rz 14,12; 2Tm 4,1

6. W tym bowiem *celu* i umarłym głoszono dobrą nowinę, aby zostali osądzeni *wprawdzie jako* ludzie według ciała*, ale żyli w duchu według Boga. *gr: *sarks - por. Kol 2,11***

7. Lecz zbliża się koniec wszystkich*; bądźcie więc roztropni** i trzeźwi*** w modlitwach. **ub: wszystkiego*; ***opanowani, czujni*

***gr: *nefo - mieć zdrowy umysł, panować nad sobą, być trzeźwym, być opanowanym* 1Tes 5,6; Rz 13,12

8. Przede wszystkim jednak miejcie gorliwą miłość jedni ku drugim; gdyż miłość zakryje* mnóstwo grzechów. Jk 5,12; Kol 3,14; 3J 1,2

*gr: *kalyplo - ukryć, zasłonić, usuwać sprzed oczu*

9. *Okazujcie* gościnność* jedni drugim bez szemrania**. **ub: bądźcie gościnni* Rz 12,13; 1Tm 3,2;

***ub: pomruk niezadowolonia, narzekania* Hbr 13,2

10. Każdy tak jak otrzymał dar łaski, niech nim służy drugim*, jako dobrzy zarządcy* różnorodnej łaski Bożej. Rz 12,6; Mt 25,14; Ef 3,8

*gr: *heautou - sobie (nawzajem)*; ***ub: szafarze*

11. Jeśli ktoś mówi, niech mówi jak Słowa* Boga; jeśli ktoś służy, to z siłą w jaką Bóg zaopatruje; aby we wszystkim Bóg był otoczony chwałą** przez Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen.

*gr: *logia - słowa, wypowiedzi, też: treść Prawa Mojż.* Iz 8,20;

***ub: uwielbiony, wystawiany* Jr 23,22; 1Kor 10,31

12. Umiłowani! Nie dziwcie się próbie ognia*, która was doświadcza**, jakby was spotykało coś niezwykłego***; Iz 28,21; Dn 11,35; 1P 1,7

**dost.: żar*; ***poddaje próbie, kusi*; ****dost.: obcego*

13. Ale według tego, jak jesteście uczestnikami cierpień Chrystusa, radujcie się, byście i podczas objawienia Jego chwały rozradowali się weseląc. Mt 5,12; 2Kor 4,13; 1P 3,10

14. Jeśli was znieważają dla* imienia Chrystusa, jesteście błogosławieni**, gdyż *Duch* chwały i Duch Boga spoczywa na was; *wprawdzie* przez nich jest spotwarzany***, ale *przez* was doznaje chwały. 1P 2,20; 2Tm 2,19

**ub: z powodu*; ***ub: szczęśliwi*; ****przeklinający, oczerniający*

15. Niech nikt z was nie cierpi jako zabójca, albo złodziej, albo złoczynca, albo wtrącający się w cudze sprawy*.

Mt 5,11

*gr.: allotriepiskopos - uścibsko przyglądać się cudzym sprawom; ten kto źle pełni urząd administratora, donosiiciel, ten kto pragnie obcych dóbr, człowiek przechowujący cudze rzeczy

16. Jeśli natomiast ktoś *cierpi* jako chrześcijanin, niech nie będzie zawstydzany, ale niech w tej mierze* oddaje chwałę Bogu.

*lub: część, miara, los, udział w czymś Dz 11,26;

*miss Byz: w tym imieniu Hbr 12,2; Flp 1,29

17. Gdyż jest czas, aby rozpoczął się sąd od domu Bożego; jeżeli więc zaczyna się od nas, jaki będzie koniec *tych, którzy* nie okazują posłuszeństwa* ewangelii Bożej?

1Tm 3,15

gr.: apeitheo - nie dawać się przekonać, nie słuchać - por: Hbr 4,6

18. A jeśli sprawiedliwy z trudem jest zbawiany*, bezbożny i grzeszny gdzie się ukaże**?

*lub: ocalany, ratowany, wybawiany Mk 13,20

**gr.: faïno - wywieść na światło, przykuć wzrok, stać się oczywistym, ukazać się, poddawać się czystemu osądowi

19. Tak więc i ci, którzy cierpią według woli Bożej, niech Jemu, jako wiernemu Stwórcy, powierzą* swoje dusze** w czynieniu dobra.

*gr.: paratithemi - położyć obok, powierzyć coś, zdeponować

**gr.: psyche - dusza, życie, osoba Ps 37,5; Dn 6,22

5 Starszych spośród was zachęcam ja, współstarszy i świadek* cierpień Chrystusa, i współuczestnik** chwały***, która ma się objawić: *

Jk 5,14

*gr.: koinonos - uczestnik, współuczestnik, współpracownik

**gr.: doksa - majestat, blask, uspaniałotać, splendor, chwala

2. Paście stadko Boże, które jest wśród was, doglądając* go nie z przymusu, lecz chętnie**; i nie dla brudnego zysku***, lecz z zapalem****;

gr.: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie - por: Hbr 12,15 i 1Tm 3,2; **dobrowolnie; ***słowo określ. wyjątkowe obrzydzenie; ****gotować Dz 20,28; 1Tm 3,1; Tł 1,3-7

3. I nie jako panujący nad dziedzictwem* Pana, lecz stając się wzorem** dla stadka.

*gr.: kleros - rzecz przydzielona losem, 1Kor 3,5; Mt 20,25

**uznanie czegoś np. własności, majątek, dział, los

*gr.: typos - w l.mn. - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu

4. Gdy ukaże się Arcypasterz, otrzymacie* niezwydły wieniec** chwały.

1P 2,25;

*lub: otrzymacie jako nagrodę Ps 23,1; J 10,11

**gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa, tu: wieniec chwały

5. Podobnie młodsi, bądźcie ulegli starszym, a wszyscy bądźcie ulegli jedni drugim. Przepaszcie* się pokorą, gdyż Bóg pysznym się sprzeciwia*, a pokornym*** daje łaskę.

*gr.: enkomboomai - wiązać węzłem, przywdziewać szalę, przepasać się szatą (niewolnika); **lub: stawiać zbrojny opór; ***tapeinos - nisko położony, być uniżonym, uniżony stan umysłu i serca 1P 3,3; Iz 61,10; Rz 13,14

6. Uniżcie* się pod mocną ręką Boga, aby was wywyższy** w swoim czasie;

*lub: dajcie się uniżyć Ek 14,11; Prz 3,34; 18,12

**gr.: hypso - podnieść wysoko, wywyższyć, uwmorować

7. Przerzućcie na Niego wszelką waszą troskę, gdyż On troszczy się o was.

Ps 55,22

8. Trzeźwmy bądźcie, czuwajcie, ponieważ przeciwnik* wasz, diabeł, chodzi wokół jak lew ryczący, szukając kogo by pochłoniąć.

*gr.: antiadikos - przeciwna strona w procesie sądowym

9. Przeciwstawcie* się mu mocni wiara, wiedząc, że takie same cierpienia wasi bracia** przechodzą*** w świecie.

Ef 4,27; Obj 6,11

*lub: stańcie naprzeciw; **dosł.: wasze braterstwo

**gr.: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca

10. A Bóg wszelkiej łaski, który nas powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie Jezusie, On niech was, po krótkotrwałych cierpieniach, uczyni doskonałymi*, utwierdzi** i umocni i ugruntuje***.

2Kor 4,17; 1Kor 1,9; 2Tm 1,9

*gr.: katarktidzo - odnowić, naprawić, uzupełnić

**lub: wzmocni, uczyni stałym; ***oprze na fundamentie

11. Jemu chwala i moc* na wieki wieków. Amen. *

*gr.: kratos - siła, moc 1P 4,11; Jud 1,25; Ps 78,20

12. Przez Sylwana, jak sądzę*, wiernego** brata, krótko napisałem do was, zachęcając i dając świadectwo, że to jest prawdziwa łaska Boża, w której stoicie***.

1Tes 1,1; Ef 6,20;

*lub: liczę; **godnego zaufania Dz 20,24

***gr.: histemi - ustawić, utrwalić, trwać, być niewzruszonym

13. Pozdrowia was współwybrana* w Babilonie i Marek, mój syn.

Rz 16,1; Dz 8,1;

*może odnosić się do żony Piotra - por. 1Kor 9,5, Mt 8,14

*lub do zboru w Babilonie - ekklesia jest rodzajem żeńskiego

14. Pozdrowcie jedni drugich pocałunkiem* miłości**. Pokój wam wszystkim w Chrystusie Jezusie. Amen.

Rz 16,16; 1Tes 5,26; J 14,27

*dosł.: w lub przez pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać

czułość - por. J 21,15***; **gr.: agape - por. J 21,15***

Drugi list apostoła Piotra

1 Szymon Piotr, sługa* i apostoł Jezusa Chrystusa, do tych, którzy z nami otrzymali^{***} równie cenną wiarę przez sprawiedliwość Boga naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa. ^{*lub: niewolnik} Mt 4,18; J 1,42; Tt 2,13

^{**gr: lachousin - otrzymać przez los lub otrzymać w darze}
2. Łaska i pokój niech się wam rozmnoży przez dogłębne poznanie* Boga i Jezusa, Pana naszego. Rz 1,7; Obj 1,4; 2P 3,18

^{*gr: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie}
3. Gdyż boska Jego moc darowała nam wszystko, *co potrzebne* do życia i pobożności przez dogłębne poznanie Tego, który nas powołał przez *własną* chwałę i cnotę^{*}, ^{*gr: arete - jakakolwiek cnota etyczna lub przejaw Bożej mocy, doskonałość} J 17,2; 1Tes 2,12; 1P 5,10

4. Przez które zostały nam dane największe i drogie obietnice, abyście przez nie stali się uczestnikami boskiej natury, *jako ci, którzy uciekli od zepsucia*, które na tym świecie jest przez *pożądliwość**. Hbr 12,10

^{*gr: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza}
5. I dlatego przykładając wszelkie staranie^{**}, *zaopatrzyć*^{***} przez waszą wiarę cnotę, a przez cnotę poznanie, ^{*dost.: to samo}

^{**gr: spoude - gorliwość, zapal w dążeniu do czegoś, pilność}
^{***gr: epichoregoe - podtrzymać coś, dostarczyć, zaopatrzyć}

6. A przez poznanie opanowanie, a przez opanowanie^{*} wytrwałość, a przez wytrwałość pobożność, Ga 5,23; Dz 24,25

^{*gr: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniem}
7. A przez pobożność miłość braterską^{*}, a przez miłość braterską miłość^{**}. J 13,34;
^{*gr: filadelphia - por. J 21,15***, **agape} Rz 12,10; Hbr 13,1

8. One bowiem, istniejąc i pomnażając się w was, nie pozostawiają was bezczynnymi* ani bezowocnymi w dogłębnym poznaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. J 5,42; Mt 13,22

^{*gr: argos - niepracujący, leniwy, unikający pracy}
9. Kto bowiem ich nie posiada^{*}, ten jest ślepy, krótkowzroczny i zapomniał, *że* otrzymał oczyszczenie ze swoich dawnych grzechów. ^{*dost.: nie jest obecne te} 1J 2,9; Łk 18,22; Jk 2,14

10. Dlatego, bracia, tym bardziej starajcie

się gorliwie uczynić pewnym* swoje powołanie i wybranie; to bowiem czyniąc, z pewnością nigdy^{**} się nie potkniecie^{***}. Ef 5,29;

^{*gr: bebaios - stały, trwały, godny zaufania, pewny} 1Tes 2,5
^{**gr: pole - z zaprzeczeniem - nigdy, kiedykolwiek, dawniej, kiedyś}
^{***gr: ptaiio - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku}

11. W ten sposób bowiem obficie* będzie wam zapewnione^{**} wejście^{***} do wiecznego Królestwa Pana naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa. Mt 25,34; 2Kor 5,1; 2Tm 4,8

^{*gr: plousios - bogato, obficie - synonim bogactwa szat chóru}
^{**gr: epichoregoe - dostarczyć, dolożyć, dodatkowo zaopatrzyć}
^{***gr: eisodos - wroczyście wejście, tryumfalny pochód chóru}

12. Dlatego nie zaniedbajmy ciągle przypominać wam o tych *sprawach*, chociaż to wiecie i jesteście utwierdzeni^{*} w obecnej^{**} prawdzie. ^{*lub: stojący mocno, niewzruszenie} 2Kor 5,8;
^{**lub: być blisko, posiadać} Dz 16,5; Jud 1,5

13. Uważam więc za słuszne^{*}, pobudzać was przez przypomnienie, póki jestem w tym namiocie^{**}, ^{*lub: za sprawiedliwie; **tj. w ciele}

14. Wiedząc, że *rychle jest* zwinięcie mojego namiotu, tak jak mi to Pan nasz Jezus Chrystus oznajmił^{*}. ^{*gr: deloo - uwidocznic, wskazać}

15. Dołożę natomiast starań, *abyście* i po moim odejściu zawsze* o tych *sprawach* pamiętali. ^{*gr: hekastote - przy każdej sposobności, zawsze}

16. Gdyż daliśmy wam poznać moc i przyjęście* Pana naszego Jezusa Chrystusa, nie *jako ci*, którzy poszli za sprytnie wymyślonymi^{**} baśniami, *lecz jako ci, którzy* stali się naozyczniymi świadkami Jego wielkości^{***}.

^{*gr: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15*}
^{**gr: sofizdo - czynić mądrym, uczyć, nieuczciwie argumentować}
^{***gr: megaloprepes - pełen majestatu, właściwy wielkiemu czł.}

17. Otrzymał On bowiem od Boga Ojca cześć i chwałę, gdy do Niego ze wspaniałej chwały^{*} głos ten został skierowany^{**}: To jest mój umiłowany Syn, w którym znalazłem upodobanie. ^{*lub: majestatu; **dost.: przyniesiony} Mt 17,5; Łk 20,13

18. Głos ten skierowany* z nieba słyszeliśmy my, będąc z Nim na świętej górze. ^{*por. u. 17**}

19. Tym pewniejsze^{*} mamy słowo prorockie, na które zwracając uwagę, dobrze czynicie, jako na lampę świecącą w ciemnym^{**} miej-

scu, dopóki nie zaświta dzień i nie wszędzie jutrzeńka w waszych sercach, Obj 2,28; 22,16

*lub: mocniejsze; **gr: *auchmeros - ciemne, brudne, zaśmiecone*
20. To przede wszystkim wiedząc, że żadne*
proroctwo Pisma nie pochodzi* z własnego
wykładu**.

2P 3,3; 1Tm 1,9

*gr: *pas - całe, wszelkie, każde*; **dost.: *nie staje się, pojawia*

**gr: *epilysys - rozwiązanie, wyjaśnianie, interpretacja*
21. Albowiem proroctwo* nie było niegdyś
przyniesione z woli człowieka, ale mówili je
niesieni przez Ducha Świętego, święci Boży
ludzie. *dost.: *prorokowanie - gr: profeteia - por: Obj 11,10**
2Sm 23,2; Mk 12,36; Dz 1,16; 2Tm 3,16

2 A byli* też fałszywi prorocy między ludem, jak i wśród was będą fałszywi nauczyciele, którzy wprowadzą po kryjomu zgubne rozląmy*, a wypierając się Władcy, który ich kupił**, sprowadzają na siebie samych szybką zgubę. *gr: *ginomai - Mk 1,11**

*lub: *stromnictwa zatrącenia*; **dost.: *kupić na agorze (rynek)*
2. Wielu podaży za ich zatrąceniem* i to
przez nich droga prawdy stanie się *powodem*
błuznierstwa*.

Mt 7,13; 1Tm 5,14; Tt 2,5

*gr: *apoleia - zguba, potępienie, mss Byz: aselgeia - rozwiązość, wyuzdanie*; **lub: *mówić krzywdząco, bluźnić*

3. I z chciwością* wykorzystują* was fałszywymi** słowami; *ci, wobec* których sąd od dawna nie zwleka***, a zguba ich nie drzemie. *lub: *pragnienie posiadania więcej*; **przechandlować, sprzedąć; ***gr: *plastos - uformować z gliny*; ****być bezczynnym

4. Skoro bowiem Bóg aniołów, gdy zgrzeszyli, nie oszczędził, ale w więzach ciemności* strącił ich do Tartaru*. Wydał *ich jako* zachowanych** na sąd. Mt 25,41; Iz 14,15; Ez 31,16

*lub: *mrok*; **gr: *Tartaroo - najgłębsza ocltań Hadesu - por: Dz 2,27**; ***dost.: *którzy są zachowani, strzeżeni*

5. I nie oszczędził też starożytnego świata, ale Noego, *jako* ósmego zwiastuna* sprawiedliwości, zachował**, sprowadzając potop na świat bezbożnych, 2P 3,6; Rdz 5,29; Mt 24,37

*gr: *keryks - herold, ten który obwieszcza - 2Tm 1,11**; **ustrzeżł

6. A miasta Sodomy* i Gomorie spopielił i potępił przez zagładę, stawiając je *jako* przykład *tego, co* ma nastąpić dla czyniących bezbożność, Jr 50,40; Łk 17,28; Jud 1,7

*Sodoma i okoliczne miasta: *Sebotim i Adma - por: Pwt 29,22*

7. *Lecz* wyrwał sprawiedliwego Lota, udreżonego rozpustnym postępowaniem* nieprawych**, *lub: *tryb życia - gr: peripateo - por: Rz 6,4**

*gr: *thesmos - (ludzie) bez zasad, przeciwni Prawu, bezbożni*

8. Albowiem sprawiedliwy ten, mieszkając między nimi, widząc i słysząc ich nieprawę

czyni, codziennie zadreżać* swoją sprawiedliwą duszę. 1Tm 1,9; Jk 5,16; Mi 3,15

*dost.: *próbować metale za pomocą kamienia probierczego, stąd: próbować, badać, dreżyc, być nekannym (chorobą) - por: Mk 5,7***

9. Umie PAN pobożnych wyrzywać z próby*, a poskromionych** niesprawiedliwych zachowywać*** na dzień sądu, Ps 34,17; Hl 5,19

*lub: *z doświadczania*; **gr: *koladzo - ujarzmić, opanować, poddawać karze, przywołując do porządku*; ***lub: *strzec*

10. A szczególnie tych, którzy w żądzy* zepsucia idą za ciałem, pogardzają Panowaniami*; zuchwali i zarozumiali, nie drżą *gdy* bliźnią Chwałom**, 2Kor 10,3; Hbr 13,4; Rz 1,24

*gr: *epithymia - Rz 6,12**; **dost.: *panowanie i chwala - w Lpój*

**w literaturze apokryficznej klasy istot niebiańskich (aniołów)

11. Podczas gdy aniołowie, będąc większymi siłą i mocą, nie wnoszą przeciwko nim przed PANEM bliźnierczego sądu.

12. Ci jednak, jak nierozumne zwierzęta, które zgodnie z naturą są zrodzone na schwytnie i zabicie, bliźnią temu, czego nie rozumieją, *to też* zginą* w swojej zagładzie*, *gr: *sfhora - zniszczenie, ruina, zguba, śmierć*

*lub: *(to też) w zepsuciu swoim zginą, tak samo zginą w ...*

*gr: *katatheiro - zniszczyć, zginąć, skusić, zdemoralizować*

13. Odbiorą zapłatę niesprawiedliwości. Albowiem za rozkosz uważają rozpustę za dnia, a brud i hańba w ich oszustwach jest *im* rozkoszą, *gdy* wspólnie uczują z wami;

14. Oczy mają pełne cudzołóstwa* i nienasycone w grzechu, nęcą dusze nieumocnione*, mając serce wywiczzone w chciwości, dzieci przekleństwa; Mt 5,28; 12,34; Jr 13,23

*dost.: *pełne cudzołożnicy*; **lub: *chwijące się, niestale*

15. Opuszczając prostą drogę, zbłądzili*, podążając drogą Balaama, syna Bosora, który umiłował zapłatę niesprawiedliwości,

*lub: *dali się uprowadzić w błąd, zostali zwiędzeni* Lb 22,5

16. Został więc skarcony za własne przekroczenie prawa*; nieme juczne zwierzę, przemawiając ludzkim głosem, powstrzymało szaleństwo proroka. *lub: *przestępstwo*

17. Ci są źródłami bez wody, chmurami pędzonymi przez nawałnicę; dla nich zachowany jest mrok ciemności na wieki*. Jr 14,3;

*dost.: *na wiek - Lpój - por: Hbr 1,2**** Ef 4,14; Oz 6,4

18. Wypowiadają* bowiem przesadnie i *czcze słowa*, nęcąc przez poślądliwość** ciała i rozpustę tych, którzy prawdziwie*** uciekli od żyjących**** w błądzie; *dost.: *mówić głośno i wyraźnie*

por: Rz 6,12*; ***gr: *ontos - istotnie, naprawdę*; ****por: Rz 6,4

19. Obiecując im wolność, sami są niewol-

nikami zepsucia. Bowiem przez kogo ktoś jest pokonany, przez tego *też* jest zniewolony. 2Tm 2,26; Ga 5,13; J 8,34; Rz 6,16

20. Jeżeli bowiem uciekli od brudów *tego* świata przez pełniejsze poznanie Pana i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, ponownie przez nie zostali uwikłani i są pokonani*, to dla nich to, co ostatnie, stało się gorsze od *tego*, co pierwsze. Mt 12,43; Hbr 6,4; 10,26

*gr: *heltao* - opanować, przemóc, być zmuszonym do uległości

21. Albowiem lepiej byłoby dla nich nie poznać* pełniej drogi sprawiedliwości, niż gdy poznając ją pełniej*, odwrócić się od przekazanego im świętego przykazania. Mt 11,23

*gr: *epignosis* - dokładnie, głębokie, pełne poznanie

22. A zdarzyło* się im to *zgodnie z treścią* prawdziwego przysłówia*: Wraca pies do swoich wymiocin, a świnia, która umyła się do tarzania się w błocie. **por: J 16,25

*gr: *symbiano* - przydarzyć, zdarzyć, nastąpić, stąpić przy

3Ten list jest już drugim moim listem do was, umiłowani, w nich przez przypomnienie pobudzam waszą czystą* myśl,

*gr: *ellikrines* - czysty w świetle słońca, 1Tes 2,6; szczery, bez domieszki, bez skazy Obj 21,14; 2P 2,20

2. Aby przypomnieć* słowa zapowiedziane przez świętych proroków i to przykazanie Pana i Zbawiciela *dane przez naszych*** apostołów. *lub: zachować w pamięci, **waszych

3. To najpierw wiedząc, że w dni ostateczne przyjdą szydery, choćący według swoich własnych pożądliwości*, 2Tm 3,1; 1J 2,18

*gr: *epithymia* - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza

4. I mówiący: Gdzie jest obietnica Jego przyścia*? Od kiedy bowiem ojcowie zasnęli**, wżysztoko tak*** trwa od początku stworzenia.

*gr: *parousia* - przybycie, obecność - por: 1Tes 4,15*

**dost.: zostali uśpieni; ***gr: *houto* - w ten sposób, tak oto, tak

5. Nie zauważają bowiem, sami tego pragnąc, że niebiosa były od dawna i ziemia, która z wody i pośród* wody razem zaistniała przez Słowo Boże, J 3,19; Rz 1,28; 2Tes 2,10

*gr: *dia* - przez, za pomocą, z powodu, dzięki, za pośrednictwem

6. Z powodu których* ówczesny świat, zatopiony wodą, zginął. *gr: *hos* - dot. Słowa lub wody

7. Teraz jednak przez to samo Słowo, niebios a ziemia są zachowane* dla ognia i strzeżone na dzień sądu i zguby ludzi bezbożnych. *gr: *thesaurizo* - zrobić zapas, gromadzić

8. A to jedno niech nie uchodzi waszej uwadze, umiłowani, że jeden dzień przed

PANEM *jest* jak tysiąc lat, a tysiąc lat jak jeden dzień.

9. Pan nie zwleka z *dotrzymaniem* obietnic*, jak niektórzy uważają, że zwleka, ale jest cierpliwy wobec nas, bo nie chce, aby ktoś zginął, ale aby wszyscy dobiegnęli do niebiaństwa. 1Tm 2,4; Mt 3,8; Rz 2,4; 2Kor 7,9; 2Tm 2,25

*dost.: nie zwleka z obietnicą; **gr: *metanoia* - zmiana umysłu, myślenia, odwrócenie się, zastanawianie się po fakcie

10. A dzień Pana przyjdzie jak złodziej w nocy; w którym to niebios a z trzaskiem* przemina, a podstawy* *tego* świata, które *teraz* są zapalane, zostaną stopione***, ziemia i dzieła *tudzież* na niej spłoną. Mt 4,5; Mt 24,43

*gr: *hroidzenon* - trzask bicia, donośny, z hukiem, ze świstem

**dost.: element. zasady - por: Kol 2,20*; ***stopnieją - por: u 11*

11. Skoro więc wszystkie one mają ulec stopieniu*, jakimi wy powinniście** być w świętym postępowaniu i w pobożności,

*gr: *lyo* - rozwiązać, rozłożyć na części, zmieść, unieważnić, stopić w sensie rozdzielenia na części; **jest konieczne, trzeba

12. Wy, którzy oczekujecie i ponaglacie się na przyjsię* dnia Bożego, z powodu którego niebios a, które są rozrzarzane zostaną rozwiązane* i podstawy* *tego* świata stopnieją?

*gr: *parousia* - por: 1Tes 4,15*; **por: u 11*; ***por: Kol 2,20*

13. Lecz my, zgodnie z Jego obietnicą, oczekujemy nowych niebios i nowej ziemi, w których prawdziwie zdomowila* się sprawiedliwość. *lub: zamieszkuje, przebywa Iz 65,17; Obj 21,1

14. Dlatego, umiłowani, tego oczekując, starajcie się, abyście zostali znalezieni przez Niego bez skazy i bez nagany, w pokoju.

15. Cierpliwość Pana naszego uważajcie za zbawienie, tak jak i umiłowany brat nasz Paweł, według danej mu mądrości wam pisał,

16. Jak i we wszystkich swoich listach, gdzie o tym w nich mówi; są w nich pewne *rzeczy* trudne do zrozumienia, które nieaucaeni* i nieutwierdzeni przekreślają**, jak i pozostałe Pisma, na swoją własną zgubę.

*gr: *amathes* - nieucy, nieświadomi; **gr: *streblo* - skrecać, torturować, łamać kołem, wprowadzać fałsz, przeinaczać

17. Wy więc, umiłowani, wiedząc o tym wczesniej, strzeżcie się, abyście wyprowadzeni na manowce błędem nieprawych, nie wypadli z własnego mocnego stanowiska*;

*gr: *sterignos* - nieuczruszonosć, stałosć w myśleniu, osadzenie

18. Ale wzrastajcie w łasce i w poznaniu Pana naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i teraz, i do dnia wieczności. Amen.

J 17,3; Flp 3,8; Kol 1,10

Pierwszy list apostoła Jana

1 Co było od początku, co słyszeliśmy, co naszymi oczami widzieliśmy, na co patrzyliśmy i czego nasze ręce dotknęły, *to opowiadamy* – o Słowie życia, Obj 2,8; J 1,2; 4,42
2. A życie zostało ukazane* i widzieliśmy, i świadczymy, i ogłaszamy wam to życie wieczne, które było u Ojca i nam zostało ukazane*.
J 1,4; Dz 1,22; 10,41; 1J 3,5,8; 5,20

*gr: *faneroo - ujawniać to, co było zakryte, ukazać publicznie*
3. Co widzieliśmy i słyszeliśmy, to wam ogłaszamy, byście i wy z nami mieli społeczność*; a społeczność nasza jest z Ojcem i z Jego Synem, Jezusem Chrystusem.

*gr: *koinonia - uczestnictwo, wspólnota, udział, związek, połączenie, współczucie* Dz 4,20; J 14,20; 17,21; 1J 1,7

4. A to wam piszemy, aby radość wasza była pełna*.
*gr: *pleroo - wypełnić,* J 15,11; 16,24; 20,31
sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym

5. A to jest obietstwo*, które słyszeliśmy od Niego i wam ogłaszamy, że Bóg jest światłością i nie ma w Nim żadnej ciemności.

*gr: *angelia - nowina, obwieszczenie, nakaz, rozkaz* J 8,12

6. Jeśli mówimy, że mamy z Nim społeczność*, a chodzimy** w ciemności, kłamiemy i nie czynimy prawdy.
J 3,19; 11,10; Ps 82,5

por. u 3; **gr: *peripateo - postępować, zachowywać* - Rz 6,4**

7. A jeśli chodzimy w światłości*, jak On jest w światłości, społeczność** mamy między sobą, a krew Jezusa Chrystusa, Jego Syna, oczyszcza*** nas z wszelkiego grzechu.

*lub: w świetle; **por. u 3* 1J 2,10; Rz 13,12; Ef 5,8
***czas teraż. str. czynna - nieprzerwanie oczyszcza

8. Gdybyśmy powiedzieli, że nie mamy grzechu, sami siebie zwodzimy i prawdy w nas nie ma.
*gr: *planao* - Rz 3,23; Ga 6,3; Jk 1,22; 3J 1,3
uprowadzić w błąd, błagać się, sprrowadzić na manowce

9. Jeśli byśmy wyznawali* nasze grzechy, Bóg jest wierny* i sprawiedliwy, aby*** nam odpuszczył grzechy i oczyścił nas od wszelkiej nieprawości****.
*gr: *homologeo - ogłosić publicznie, wyznać, przyznać się*; **lub: *godny zaufania*; ***lub: *po to, żeby* Jk 5,16
****gr: *adikia - niesprawiedliwość sądzącego, akt nieprawości*

10. Gdybyśmy powiedzieli, że nie zgrzeszyliśmy, czynimy Go kłamcą i nie ma w nas Jego słowa*.
*gr: *logos - por.* Rz 9,28* 1J 5,10; Kol 3,16

2 Dzieciątka* moje! To wam piszę, abyście nie grzeszyli; a jeśli by ktoś zgrzeszył, mamy obrońcę* u Ojca, Jezusa Chrystusa sprawiedliwego,*
por. u 12 1Tm 2,5; J 14,6

*gr: *parakletos - opiekun wezwany na pomoc, obrońca*
2. On też jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy, a nie tylko za nasze, ale też *za grzechy* całego świata.
J 4,42; 1J 4,10

*gr: *kai - i, a, oraz, to, też - tu: jako bezpośrednio nawiązuje do u 1*
3. A po tym poznajemy, że Go znamy, jeśli przykazania Jego zachowujemy.
1J 3,22

4. *Kto* mówi: Poznałem* Go, a nie zachowuje Jego przykazań, jest kłamcą i nie ma w nim prawdy*;
*u 29**; **dost.: *i prawda w nim nie jest (obecna)*

5. Lecz kto zachowuje* Jego słowo, w tym prawdziwie miłość Boża jest doprowadzona do pełni*. Po tym poznajemy, że w Nim jesteśmy.
*lub: strzeże; **jest doskonała, dojrzała

6. Kto mówi, że trwa* w Nim, ten sam powinien tak postępować** jak On postępował.
*lub: mieszka, pozostaje; **chodźć - por. Rz 6,4** J 15,4

7. Bracia! Nie piszę wam nowego przykazania, ale stare przykazanie, które mieliście od początku; tym starym przykazaniem jest to Słowo, które usłyszeliście od początku*.

*gr: *arche - początek, źródło, przyczyna* sprawca Kpl 19,34

8. *Jednak* ponownie piszę wam nowe przykazanie, które jest prawdziwe w Nim i w was; bo ciemność przemija, a prawdziwa światłość już świeci*.
*lub: staje się widoczna 1J 3,34

9. Kto mówi, że jest w światłości, a nienawidzi* swojego brata, aż dotąd jest w ciemności.

*gr: *miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się,* 1J 3,15
kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić

10. Kto miłuje swojego brata, w światłości mieszka* i nie ma w nim zgorzenia**.

*lub: trwa, pozostaje; **upadku, połamania, pułapki

11. Lecz kto nienawidzi swojego brata, jest w ciemności i chodzi w ciemności, a nie wie, gdzie odchodzi, bo ciemność oslepiła jego oczy.

12. Piszę wam, dzieciątka*, bo odpuszczone są wam grzechy ze względu na** Jego imię.

*gr: *teknion - dzieciątka,* Dz 10,43; 13,38; Ps 25,11
czuła, forma zwracania się do uczniów; **lub: przez, z powodu

13. Piszę wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Piszę wam, młodzieńcy, bo zwyciężyliście złego. Piszę wam, dzieci^{ci}, bo poznaliście Ojca. IJ 4,4; 5,4; Ef 6,11

^{*gr: nikao - zdobyć, podbić, odnieść zwycięstwo, przemoczyć}
^{**gr: paidion - małe dziecko, chłopczyk, w zwróceniu do dorosłych jako wyraz zażyłości i życzliwości - por. J 21,5}

14. Pisałem wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Pisałem wam, młodzieńcy, bo jesteście mocni* i Słowo Boże mieszka w was, i zwyciężyliście złego.

^{*lub: mężni - por. Hbr 11,34*} Ps 119,11; J 5,38; 15,7; Kol 3,16

15. Nie miłujcie świata, ani tego, co *jest* na świecie; jeśli ktoś miłuje świat, nie ma* w nim miłości Ojca.

Rz 12,2;

^{*dost.: miłość Ojca nie jest w nim (obecna)} Mt 6,24; Jk 4,4

16. Bo wszystko, co *jest* na świecie: pożądliwość* ciała i pożądliwość oczu, i pycha** życia, nie jest z Ojca, ale jest ze świata.

^{*lub: usilne pragnienia} Ps 10,4; Łk 12,16; Rz 13,14

^{**gr: aladzoemia - czcza, chępliwa gadanina, zachwała pewność}

17. A świat przemija* i jego pożądliwość; lecz kto czyni wolę Boga, trwa na wieki.

Mt 7,21;

^{*gr: parago - przechodzić obok, przemijać, znikać} 1Tes 5,18

18. Dzieci!¹ *To* jest ostatnia godzina; a jak słyszeliście, że antychryst** przychodzi, tak i teraz wielu stało się antychrystami, stąd poznajemy, że jest *to* ostatnia godzina.

^{*gr: paidon - w 13**;} ^{**gr: anti - w miejsce, zamiast, przeciwko}

^{*gr: christos - Pomazaniec, Mesjasz} IJ 4,3; 2J 1,7; 2P 2,20

19. Wyszli spośród nas, ale nie byli z nas; jeśli bowiem byłiby z nas, trwaliby z nami; lecz *to się stało*, aby zostało ujawnione*, że nie wszyscy są z nas.

Mt 13,20; Hbr 10,39

^{*gr: fumeroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie}

20. A wy macie namaszczenie* od Świętego i wiecie wszystko.

^{*por. u. 27*} 2Kor 1,21; Iz 41,14

21. Nie napisałem wam, że nie znacie prawdy, ale że ją znacie, i że wszelkie kłamstwo nie jest z prawdy.

22. Kto jest kłamcą? Czy nie ten, kto przeczy*, że Jezus jest Mesjaszem**? Ten jest antychrystem, który zapiera* się Ojca i Syna.

^{*gr: arneomai - por. u. 23*;} ^{**tj. Chrystusem} J 10,30; 14,9

23. Każdy, kto zapiera* się Syna, nie ma i Ojca; a kto wyznaje Syna, ma i Ojca.

J 5,23

^{*gr: arneomai - wyrzekać się, wypierać, odmawiać, odrzucać}

24. Wy więc, którzy słyszeliście *to, co* od początku, niech *to* w was pozostaje, jeśli w was pozostałoby* *to*, co słyszeliście od początku, to i wy pozostaniecie* w Synu i w Ojcu.

^{*gr: meno - trwać, mieszkać, pozostawać, nie zmieniać}

25. A taka jest obietnica, którą On nam złożył* – życie wieczne.

Łk 18,30; Ga 6,8; Rz 2,7

^{*gr: epanello - ogłaszać, obiecać, dobrowolnie zająć się czymś}

26. *To** napisałem wam o tych, którzy was zwodzą.

^{*dost.: te - w lmn. (rzeczy)} 2Tm 3,13

27. A wy, którzy otrzymaliście *to* namaszczenie* od Niego na początku, *ono* trwa w was i nie ma potrzeby, aby was ktoś nauczał; ale jak Jego namaszczenie naucza was o wszystkim i jest prawdziwe, i nie jest kłamstwem, i jak was nauczył, tak będziecie w Nim trwać**.

J 14,26; 1Tes 2,13

^{*gr: chrisma - coś, czym smaruje się ciało, maść;} ^{**por. u. 24*}

28. A teraz, dzieci, trwajcie w Nim, abyśmy, gdy się ukaże, mieli ufną odwagę* i nie byli zawstydzeni przez Niego przy Jego przyjściu**.

^{*gr: parresia - śmiałość, swoboda} Mk 8,38; IJ 3,2; Kol 3,4

^{**gr: parousia - obecność, przyjście, przybycie - por. 1Tes 4,15*}

29. Jeżeli doświadczyliście*, że *On* jest sprawiedliwy, wiecie** też, że każdy, kto czyni sprawiedliwość, z Niego jest zrodzony.

^{*gr: eido - widzieć, oglądać, dostrzegać, doświadczyć, znać}

^{**gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać} IJ 2,1; 1P 1,23

3 Zobaczcie, jaką miłość daje nam Ojciec, abyśmy byli nazwani dziećmi Bożymi. Świat dlatego nas nie zna, ponieważ Jego nie poznał.

Jr 3,19; Rz 5,8; Ef 2,4

2. Umiłowani! Teraz jesteście dziećmi Bożymi, a jeszcze nie zostało ukazane kim będziemy; lecz wiemy, że gdy On się ukaże, będziemy do Niego podobni; ujrzemy Go bowiem takim, jakim jest.

Hbr 9,28; Rz 8,39

3. A każdy *kto* ma tę nadzieję w Nim, oczyszcza* siebie, tak jak On jest czysty.

Dz 15,9

^{*gr: hagidozo - uczynić nieskalanym, oczyścić się, obmyć}

4. Każdy, kto popełnia grzech, czyni też bezprawie*; a grzech jest bezprawiem.

^{*gr: anomia - stan bezprawia, pogarda prawa, nieprawość}

5. A wiecie, że On ukazał się, aby zglądzić* nasze grzechy, i że grzechu w Nim nie ma.

^{*lub: wziąć, usunąć} Oz 14,2; Hbr 1,3; 2Kor 5,21

6. Każdy, kto w Nim trwa, nie grzeszy; każdy grzeszący* nie widział Go, ani Go *nie* zna.

^{*tj. trwający w grzechu - czas teraźniejszy strona czynna}

7. Dzieciatka! Niech was nikt nie zwodzi; kto czyni sprawiedliwość, jest sprawiedliwy, tak jak On jest sprawiedliwy;

^{*por. 1J 2,13**}

8. Kto czyni grzech, jest z diabła; gdyż diabeł od początku grzeszy. Dlatego ukazał się Syn Boży, aby zniszczyć* dzieła diabła.

^{*gr: tjo - rozwiązać - por. 2P 3,11*} Obj 20,2; Łk 10,18

9. Każdy, kto jest zrodzony z Boga, nie czyni grzechu, dlatego że nasienie Jego jest w nim; i nie może trwać w grzechu*, gdyż jest narodzony z Boga. IJ 2,29

*dost.: nie może grzeszyć - bezokol. czas teraż. str. czynna

10. Po tym poznaję się dzieci Boga i dzieci diabła. Każdy, kto nie czyni sprawiedliwości, nie jest z Boga, jak i ten, kto nie miłuje swojego brata. Mt 13,38; J 8,47; IJ 4,8.20

*gr.: faneroe - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie

11. Albowiem to jest przesłanie*, które słyszeliście od początku, abyśmy jedni drugich miłowali. *por. IJ 1,5* I Tm 1,5; Ga 6,21; J 2,7

12. Nie tak jak Kain, który był od złego i brutalnie zamordował* swojego brata. A dlaczego brutalnie go zamordował? Bo jego czyny były złe, a czyny jego brata sprawiedliwe. *gr.: ek - z, od; **dost.: zabić, zarzącać Rdz 4,4

13. Nie dziwcie się, moi bracia, jeśli was świat nienawidzi.

14. My wiemy, że przeszliśmy ze śmierci do życia, dlatego że miłujemy braci; kto nie miłuje brata, pozostaje w śmierci.

15. Każdy, kto nienawidzi* swojego brata, jest mordercą; a wiecie, że żaden morderca nie ma życia wiecznego, które by w nim pozostawało**. *por. IJ 2,9; **dost.: pozostającego - gr. memo

16. Po tym poznaliśmy miłość Bożą*, że On za nas położył swoje życie*; i my powinniśmy kłaść życie* za braci. IJ 4,9; J 3,16; 10,15

*brak w mss Byz; **lub: duszę J 15,13; Ga 2,20

17. Jeśli ktoś miałby dobra tego świata, a widziałby swojego brata, że jest* w potrzebie, i zamknąłby przed nim swoje wnętrze**, jak więc może w nim trwać miłość Boża?

*dost.: mającego potrzebę; **lub: głębokie uczucia, współczucie

18. Dzieciątka* moje! Miłujmy nie słowem lub językiem, ale czynem i prawdą. Rz 12,9;

gr.: teknon - por. IJ 2,12 Jk 2,15; IP 1,22

19. A po tym poznajemy, że jesteśmy z prawdy; i przed Nim przekonamy swoje serca,

20. Bo jeśli potępiałoby* nas serce, Bóg jest potężniejszy niż nasze serce i wie wszystko.

*gr.: kataginoko - obwiniać, potępiać, zarzucać

21. Umilowani! Jeśli by nasze serce nas nie potępiało, ufną odwagę* mamy w Bogu,

*gr.: parrisia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga

22. I o cokolwiek prosiłibyśmy, otrzymamy od Niego; bo przykazania Jego zachowujemy, i czynimy to, co podoba* się przed Jego obliczem. *lub: jest miłe, przyjemne Prz 15,29; J 9,31

23. A to jest Jego przykazanie, abyśmy wierzyli w imię* Jego Syna, Jezusa Chrystusa i miłowali jedni drugich, zgodnie z przykazaniem jakie nam dał. *dost.: wierzyli imieniu

24. A kto zachowuje Jego przykazania, ten w Nim trwa, a On w nim. I po* tym poznajemy, że w nas trwa, przez** Ducha, którego nam dał. *gr.: en - w (tym); **gr.: ek - z (Ducha), po (Ducha) J 6,29

4 Umilowani! Nie każdemu duchowi wierzyście, ale doświadczaście* duchy, czy są z Boga. Bo wielu fałszywych proroków wyszło na świat. Pwt 13,1-5; Mt 7,15; 24,4; 2P 2,1

*gr.: dokimadzo - poddawać próbie, doświadczać, badać

2. Ducha Bożego poznajecie* po tym: wszelki duch, który wyznaje Jezusa Chrystusa, że przyszedł** w ciełe, jest z Boga. J 1,14;

*gr.: ginoko - por. IJ 2,29**; **por. u. 3** 2J 1,7; 2Tes 2,7

3. A wszelki duch, który nie wyznaje* Jezusa Chrystusa, że przyszedł** w ciełe, nie jest z Boga; to jest duch antychrysta, o którym słyszeliście, że przychodzi i teraz już jest na świecie. *gr.: homologeo - ogłosić publicznie, wyznać

**dost.: przychodzącego - czas teraż. wynik z czasu przeszłego

4. Wy dzieciątka* jesteście z Boga i zwyciężyliście ich; bo Ten, który jest w was, większy jest od tego, który jest w świecie**. J 14,17;

por. IJ 2,12; **gr.: kosmos - układ, porządek, EF 3,17

wszczęsłwiat, świat materialny, porządek świata wrogi Bogu

5. Oni są ze świata, dlatego mówią jak ludzie ze świata, a świat ich słucha*. J 17,14

*gr.: okno - słuchać, zwracać uwagę na to, co się słyszy, być postusznym temu, co się słyszy, słuchać ze zrozumieniem

6. My jesteśmy z Boga. Kto zna* Boga, słucha nas; kto nie jest z Boga, nie słucha nas. Po tym poznajemy ducha prawdy i ducha błędu**. *dost.: znający - im. cz. teraż. str. czynna I Kor 2,12; 8,20

**gr.: plane - błąkać się, tulać, oszustwo, błąd, mylne przekonanie

7. Umilowani! Miłujmy jedni drugich, gdyż miłość jest z Boga; a każdy kto miłuje, z Boga jest zrodzony i zna Boga. Pwt 30,6

8. Kto nie miłuje, nie poznał Boga; ponieważ Bóg jest miłością.

9. W tym uwidoczniła się miłość Boga do* nas, że Syna swojego jednorodzonego** posłał Bóg na świat, abyśmy przez*** Niego żyli.

*gr.: en - do, wśród, u; **gr.: monogenes - jedyny, jedyny w swoim rodzaju, wyjątkowy; ***dzięki Niemu Rz 5,8; 8,32

10. W tym wyraża* się miłość, że nie my umiłowaliśmy Boga, ale że On nas umiłował i posłał swojego Syna jako ofiarę przebłagalną za nasze grzechy. *dost.: jest IJ 2,2

11. Umiłowani! Jeżeli Bóg nas tak umiłował, i my powinniśmy miłować jedni drugich.

12. Boga nikt nigdy nie widział. Jeśli miłujemy jedni drugich, Bóg w nas trwa, a Jego miłość jest w nas doprowadzona do pełni*.

*gr: teleioo - doprowadzić do celu, uczynić doskonałym, pełnym

13. Po tym poznajemy*, że w Nim trwamy i On w nas, że z Ducha swojego nam dał**.

*gr: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać

**gr: didomi - dać, podarować, udzielić, użyć, przekazać

14. A my widzieliśmy i zaświadczyliśmy, że Ojciec posłał Syna, jako Zbawiciela świata.

15. Ktokolwiek wyznałby, że Jezus jest Synem Boga, w nim trwa* Bóg, a on w Bogu.

*lub: mieszka, pozostaje

Mt 10,32; Flp 2,11

16. A my poznaliśmy i uwierzyliśmy miłości, którą Bóg ma wobec* nas. Bóg jest miłością i kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg trwa** w nim.

*gr: en - do, wśród, u; wobec; **mss Byz: trwa

17. W tym miłość jest doprowadzona do pełni* w nas**, abyśmy mieli ufność w dniu sądu; bo tak jak On jest i my jesteśmy w tym świecie.

Mt 10,15; 1J 2,5; Jk 2,22

por: 1J 4,12; **lub: z nami; ***śmiałość, otwartość

18. W miłości nie ma bojaźni, lecz doskonała miłość wyrzuca bojaźń na zewnątrz, gdyż bojaźń drży* przed karą**; a kto się boi, nie jest doskonały w miłości.

*dosł: ma, posiada (karę)

**gr: kolasis - od koladzo - usunąć, odciąć (ręce) - karać, piętnować

19. My Go miłujemy, bo On nas pierwszemu* umiłował.

*gr: protos - pierwszy w czasie lub miejscu, główny

20. Jeśli ktoś powiedziałby, że miłuje Boga, a nienawidziłby* swojego brata, jest kłamcą; kto bowiem nie miłuje swojego brata, którego nie widzi, jak może miłować Boga, którego nie widzi?

gr: miseo - por: 1J 2,9

21. A to przykazanie mamy od Niego, by ten, kto miłuje Boga, miłował i swojego brata.

5 Każdy, kto wierzy, że Jezus jest Mesjaszem, jest zrodzony z Boga; a każdy, kto miłuje Tego, który zrodził, miłuje i tego, który z Niego jest zrodzony.

J 1,12; 15,23; Dz 8,37

*gr: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz

2. Po tym poznajemy, że miłujemy dzieci Boże, gdy miłujemy Boga i zachowujemy* Jego przykazania.

*lub: strzeżemy, pilnujemy, stosujemy

3. To bowiem jest miłość Boga, byśmy przykazania Jego zachowywali; a przykazania Jego nie są uciążliwe*.

*lub: trudne, ciężkie do zniesienia

4. Bo wszystko, co jest zrodzone z Boga, zwy-

ciężyło świat; a to jest zwycięstwo, które zwyciężyło świat – nasza wiara.

J 16,33;

*czas ter: str: czynna - nieustannie zwycięża 1Kor 15,57

5. Kim jest ten, który zwycięży* świat, jeśli nie tym, który wierzy**, że Jezus jest Synem Boga?

*dosł: zwyciężający - czas teraż: str: czynna; **m: 1J 3*

6. On jest tym, który przyszedł przez wodę i krew, Jezus Chrystus, nie tylko w wodzie, ale w wodzie i we krwi; a Duch jest tym, który świadczy*, bo Duch jest prawdą.

*dosł: świadczący - gr: martyreo - J 14,17; 15,26; 19,34

być naočnym świadkiem, potwierdzić coś w sądzie

7. Gdyż trzej są, którzy świadczą w niebie: Ojciec, Słowo* i Duch Święty, a ci trzej są jedno.

por: Rz 9,28 Mt 3,16; 28,19; Pwt 6,4; J 10,30

8. I trzej są, którzy świadczą na ziemi: Duch i woda, i krew, a ci trzej są w jednym.

9. Jeżeli przyjmujemy świadectwo ludzi, to świadectwo Boże jest większe, gdyż jest to świadectwo Boga, jako że złożyło świadectwo o swoim Synu.

J 8,17; Dz 5,32; Hbr 2,4

10. Kto wierzy w Syna Bożego, ma świadectwo sam w sobie. Kto nie wierzy* Bogu, uczynił Go kłamcą, bo nie uwierzył w świadectwo, które Bóg złożył** o swoim Synu.

*dosł: niewierzący; **zaświadczył J 3,16; 5,38; Ga 4,6

11. A takie jest to świadectwo, że Bóg dał* nam życie wieczne; a to życie jest w Jego Synu.

*gr: didomi - dać, podarować, udzielić, użyć

12. Kto ma Syna, ma to życie; kto nie ma Syna Bożego, nie ma tego życia.

J 3,36; Ga 2,20

13. To napisałem wam, wierzącym* w imię Syna Bożego, abyście wiedzieli, że macie życie wieczne i abyście wierzyli w imię Syna Bożego.

*czas terażniejszy strona czynna

14. A to jest ufność* odwaga*, którą mamy do Niego, że jeśli o coś prosimy według Jego woli, wysłuchuje** nas.

1J 3,22; Mt 7,7; J 14,13

*gr: parresia - śmiałość, swoboda, ufność odwaga; **lub: słucha

15. A jeśli wiemy, że nas wysłuchuje*, gdy o cokolwiek prosimy, to wiemy, że mamy od Niego odpowiedź* na prośbę**, które zanosimy***.

*lub: słucha - czas teraż: orzekający str: czynna

**gr: aitema - petycja, postulat, wymaganie; ***gr: aiteo - prosić

16. Jeśli ktoś zobaczyłby, że jego brat grzeszy grzechem nie na* śmierć, będzie prosił, a Bóg da mu życie, to jest tym niegrzeszącym na śmierć. Jest grzech prowadzący na śmierć; nie mówię, aby prosił** o takiego.

*lub: ku śmierci; **gr: erotao - prosić, błagać, upraszać

17. Wszelka niesprawiedliwość jest grze-

chem; jest też grzech *nieprowadzący* na^{*} śmierć. ^{*lub: ku śmierci} 1J 3,4; Prz 21,4; Rz 14,23; Jk 4,17

18. Wiemy, że każdy, kto z Boga jest zrodzony, nie *trwa* w grzechu^{*}; ale kto został zrodzony z Boga, strzeże^{**} siebie i zły go nie dotyka.

J 1,13; 3,3; 1J 5,1; Tt 3,5

^{*dosł.: nie jest grzeszącym, nie grzeszy - czas teraż. strona czynna, tryb orzekający - por. 1J 3,9^{*}; ^{**lub: zachowuje}}

19. Wiemy, że jesteśmy z Boga, a cały świat leży^{*} w złym^{**}.

Ga 1,4; 2Kor 4,14; J 16,11

^{*gr: keimai - spoczywać w mocy czegoś, stać, być wyznaczonym}

^{**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły}

20. Wiemy też, że Syn Boży nadchodzi^{*}, i dał nam rozum, abyśmy poznawali Prawdziwego – i jesteśmy w Prawdziwym, w Jego Synu, Jezusie Chrystusie; Ten^{**} jest – Prawdziwym Bogiem i życiem wiecznym^{***}. 1z 9,6;

^{*gr: heko - przyjść, przybyć, być obecnym} Jr 10,10; J 1,1

^{**gr: houtos - ten (właśnie), on - zaimek wskazujący}

^{***dosł.: Ten jest - Prawdziwy Bóg i życie wieczne}

21. Dzieci[†]! Strzeżcie^{**} się bożków^{***}. Amen.

^{*gr: teknon - dzieciątko - czuła forma zwracania się do uczniów; ^{**lub: wystrzegajcie się} Wj 20,4-5; 2Kor 6,16-17}

^{***gr.: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji}

Drugi list apostoła Jana

1 Starszy, do wybranej* pani i do jej dzieci, które ja miluję w prawdzie, i nie tylko ja, ale i wszyscy, którzy znają prawdę, IP 1,2

gr: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborczy - por. Rz 16,13

2. Ze względu na* prawdę, która pozostaje** w nas i będzie z nami do *nastania* wieku***.

*lub: dla, z powodu Ps 115,1; 1Kor 9,23; Kol 3,16

**gr: meno - pozostawać, trwać, mieszkając; ***dost.: na wiek

3. Z wami będzie też* łaska, miłosierdzie, pokój od Boga Ojca i od Pana Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, w prawdzie i w miłości.

4. Uradowałem się bardzo, że między twoimi dziećmi* znalazłem takie, które chodzą w prawdzie, stosownie* do przykazania, które otrzymaliśmy od Ojca. IJ 1,6; 3J 1,3

*gr: teknon - małe dziecko, dziecko w czułym zwrocie

**gr: kathos - stosownie do, zgodnie, w takim zakresie jak

5. A teraz proszę* cię, pani – nie jako piszący ci nowe przykazanie, lecz *to*, które mieliśmy od początku – abyśmy jedni drugich miłowali. J 13,34; 15,12; IJ 2,7

*gr: erotao - prosić, błagać, upraszać, zadawać pytania

6. A to jest miłość, abyśmy postępowali według Jego przykazań, to jest przykazanie, które* słyszeliście od początku, abyście zgodnie z nim* postępowali**. J 14,15

*dost.: tak, jak - gr: kathos - por. J 13,34**, **dost.: w nim

gr: peripateo - postępować, zachowywać, żyć, chodzić - Rz 6,4

7. Gdyż liczni zwodziciele wyszli na świat, którzy nie wyznają* Jezusa Chrystusa przy-

chodzącego w ciele; taki jest zwodzicielem i antychrystem**. Mt 24,5,11; J 1,14; 1Tm 3,16; 1J 4,3

*gr: homolego - wyznaczyć, ogłosić publicznie, zgodzić się z czymś

**gr: antichristos - anti - w miejsce, za - christos - Mesjasz

8. Uważajcie* na siebie, byście nie stracili tego, co wypracowaliście*, ale odebrali pełną zapłatę. Ełk 6,23;

*lub: strzeżcie samych siebie, baczenie 1Kor 3,14; Obj 3,11

**gr: ergadzomai - pracować, trudzić się, wykonać, nabywać

9. Każdy, kto przekracza* naukę Chrystusa i nie trwa** w niej, nie ma Boga; kto trwa w nauce Chrystusa, ten ma i Ojca, i Syna.

*gr: parabaiono - przejść bokiem, pominąć, zaniedbać

**gr: meno - pozostawać, trwać, mieszkając Dz 2,42; Hbr 6,1

10. Jeśli ktoś przychodzi do was, a nie przynosi tej nauki, nie przyjmujcie go do domu, ani mu nie mówcie: Witaj**! Rz 16,17; 1Tm 6,1

*gr: chairō - raduj się - w bezokoliczniku jako pozdrowienie

11. Albowiem kto takiemu mówi: Witaj! jest uczestnikiem* jego złych czynów. Ef 5,11

*gr: koinoneo - nawiązać więź, współnotę, stać się współuczestnikiem, zostać współnikiem kogoś

12. Mając wam wiele do napisania, nie chcę tego czynić *postugując się** papierem i atramentem, ale mam nadzieję, że do was przyjdę i osobiście** z wami będę mówić, aby radość nasza była pełna***. 1J 1,4

*dost.: przez (papier); **dost.: z ust do ust; ***gr: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym

13. Pozdrwiają* cię dzieci* siostry twojej wybranej. Amen. *gr: teknon - por. w. 4*

Trzeci list apostoła Jana

1 Starszy*, do umiłowanego Gajusa, którego miłuję w prawdzie. IJ 3,18;

*gr.: presbyteros - por: Tl 1,5** Dz 19,29; Rz 16,23

2. Umiłowany! Przede wszystkim modlę* się, aby ci się dobrze powodziło i abyś był zdrow, tak jak dobrze powodzi się twojej duszy*.

*gr.: euchomai - modlić, błagać, prosić, życzyć Joz 1,7;

**gr.: psyche - dusza, życie, osoba Prz 28,13; 1Kor 16,2

3. Raduję* się bowiem bardzo, gdy przychodzą bracia i gdy świadczą o twojej prawdzie, tak jak ty w* prawdzie chodzisz***.

*dost.: uradowałem się; **lub: zgodnie z nią

2J 1,4

***gr.: peripateo - postępować, zachowywać, żyć - por: Rz 6,4**

4. Nie mam większej radości nad tę, gdy słyszę, że dzieciątka* moje chodzą w prawdzie.

*gr.: teknon - małe dziecko, dziecię Ga 4,19; Iz 38,3; J 12,35

5. Umiłowany! Wiernie* postępujesz, jeśli trudzisz** się dla braci i dla obcych***

*lub: godne zaufania (jest to, co) czynisz 2Krn 19,9;

**gr.: ergon - praca, dzieło, trud Prz 28,20;

***gr.: ksenos - obcy, cudzoziemiec, przybysz Łk 16,10

6. Którzy wydali świadectwo o twojej miłości przed zborom*, a dobrze uczynisz, wysyłając ich w sposób* godny Boga.

*gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbor, zebranie publiczne

7. Wyszli bowiem dla* Jego imienia, nic nie biorąc od pogan*. *gr.: dia - z powodu, dla Dz 9,16

**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi

8. My więc powinniśmy takich przyjmować, aby stawać się współpracownikami prawdy.

9. Pisałem do zboru, ale Diotrefes*, który kocha być pierwszym** z nich, nie przyjmuje nas.

Mt 20,20; 23,4; 1P 5,3

*gr.: Diotrefes - karmiony, wspomagany przez Zeusa

**gr.: filoproteuo - zabiegać o wyższość, kochać pierwszeństwo

10. Dlatego, jeśli przyjdę*, przypomnę jego dzieła, które czyni, obmawiając nas złymi słowami, i nie zadowolając się tym, sam braci nie przyjmuje, a tym, co chcieliby przyjąć, zabrania** i ze zboru ich wyrzuca***.

Ps 15,3;

*dost.: przyszedłbym; **lub: przeszkadza Jk 4,11; 2Kor 8,20

**gr.: ekballo - wyrzucić, wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą

11. Umiłowany! Nie naśluduj złego*, lecz dobrego**. Kto dobro czyni, jest z Boga; ale kto zło czyni, nie widział Boga.

1Tes 5,15; 1Tm 6,11

*gr.: kakos - podły, zły, zgubny, nikczemny

**gr.: agathos - dobry, dobry z natury, szlachetny, miły

12. Demetriuszowi* dane jest świadectwo przez wszystkich i przez samą prawdę; i my także świadczymy, a wiesz, że świadectwo nasze jest prawdziwe.

1Tm 3,7; J 19,35; 1J 5,10

*gr.: Demetriusz - należący do Demeter - bogini płodności

13. Wiele miałem ci napisać, ale nie chcę pisać atramentem i piórem*.

*dost.: trzcina

14. A mam nadzieję bezzwłocznie cię ujrzeć, a wtedy* osobiście* ze sobą pomówimy.

*dost.: z ust do ust

15. Pokój* tobie. Pozdrwiają cię przyjaciele. Pozdrów przyjaciół imiennie.

*gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać

List Judy

1 Juda, sługa* Jezusa Chrystusa, a brat Jakuba, do powołanych, którzy są uswięceni w Bogu Ojcu i są zachowani** dla Jezusa Chrystusa.

1Tes 5,23; Łk 6,16; 1Kor 1,24; Hbr 9,15

*dosl.: niewolnik; **gr.: tereo - strzeż, czuwać, zachować

2. Miłosierdzie i pokój*, i miłość niech się wam pomnożą**.

*gr.: eirene - od eireneo - łączyc, spajać

**dosl.: oby została pomnożona - gr.: plethyno - zwiększyć, mnożyć

3. Umiłowani! Z całą gorliwością starając się pisać do was o wspólnym zbawieniu, uznałem za konieczne* napisać do was zachęcając, *abyście* wytrwale walczyli** o wiare, *raz** tylko* przekazaną świętym.

1Tm 6,12

*gr.: ananke - konieczność narzucona przez okoliczności lub prawo, dotycząca czyjejś korzyści; **gr.: ep - o lub jako wzmocnienie, agonizomał - walczyć; ***lub: raz (na zawsze)

4. Wkradli* się bowiem jacyś ludzie, już dawno zapisani** na ów wyrok, bezbożni, którzy łaskę Boga naszego obracają w rozpustę***, i zapierają się jedynego Władcy****, Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa.

*lub: wślizgnęli; **gr.: prografo - zapisać coś wcześniej 2P 2,1;

***lub: wyuzdanie; ****gr.: despotes - por. 1Tm 6,1* Rz 6,1

5. A chcę wam to przypomnieć, wam, którzy raz *na zawsze* to wiecie, że PAN wybawił* lud z ziemi egipskiej, następnie tych, którzy nie wierzyli, wygubił.

Ps 106,26; 1Kor 10,5

*gr.: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić

6. Także aniołów, którzy nie zachowali swojego *pierwotnego* stanu*, ale opuścili własne mieszkanie**, zachował w wiecznych więzach w mroku na dzień wielkiego sądu.

*gr.: arche - początek, urząd, władza; **gr.: oiketerion - 2Kor 5,2**

7. Jak Sodomia i Gomora, i miasta wokół nich, w podobny im sposób oddały się nierządowi i udały się za *pożądaniem* ciała innego *mężczyzny*, są wystawione za przykład**, ponosząc karę ognia wiecznego.

Obj 21,8; Rdz 19,24

*gr.: peri - dookoła, wokół; **gr.: deigma - próba czegoś, wzór

8. Podobnie jednak i ci, oddani snom, prawdziwie kalają ciało i odrzucają zwierzęcość oraz bluźnierczo mówią o *uczestnikach* chwały*.

*lub: bluźnią Chwałom - wyrażenie może

odnosić się do aniołów - por. 2P 2,10** 1P 2,17

9. A archanioł Michał, gdy sprzeciwiał się

diabłu prowadząc spór o ciało Mojżesza, nie osmieszył się wnieść bluźnierczego* sądu, ale powiedział: Niech cię PAN zgromi**.

*gr.: blasphemia - znieważenie, oszczerstwo, szkodliwa mowa

**lub: surowo skarci, upomni, ukarze Dn 12,1; Za 3,2; Obj 12,7

10. Ci więc bluźnią temu, czego nawet* nie znają; a to, co jak nierozumne zwierzęta zgodnie z naturą znają, przez to* są niszczeni.

*gr.: men - part. uznac; **dosl.: te - l.mn.

11. Biada im! Bo poszli drogą Kaina i oddali się dla zapłaty zwiedzeniu* Balaama, i poginęli w buncie Korego.

Obj 2,14; Lb 16,1

*gr.: plane - błąd życiowy, moralny, fałszujące zasady

12. Ci są zmazani* na waszych ucztach miłości, bez obawy wspólnie z wami ucztują, siebie samych pasąc; obłoki bezwodne, przez wiatry miotane; bezowocne drzewa późnojesienne, dwukrotnie obumarłe, które zostały wykorzystone;

2P 2,13; Iz 56,10

*gr.: spilts - skaza, plama, skryta pod wodą skała

13. Dzikię bałwany morskie, pieniające się swoją hańbą; gwiazdy zblakane, dla których jest zachowany mrok ciemności na wieczność*.

*lub: przez wieczność lub na (ten) wiek

14. Prorokował* też o nich** Henoch, siódmy w linii od Adama, mówiąc: Oto przyszedł PAN wśród miriad*** swoich świętych****.

*gr.: profeteuo - prorokować, przemawiać pod natchnieniem

Boga, działając jako prorok, pełnić urząd proroka

**lub: im; ***miriada - 10 tysięcy Rdz 5,18; 1Tes 3,13; 2Tes 1,7

****gr.: hagios - por. 2Kor 13,12** tu: o aniołach (?) - Mt 16,27

15. By dokończyć sądu nad wszystkimi* i ujawnić wszystkie ich bezbożności, za wszystkie bezbożne czyny, którymi *wyrażali swą* bezbożność, i za wszystkie harde** słowa, które mówili przeciwko Niemu bezbożni grzesznicy***.

*lub: przeciw wszystkim; **dosl.: twarde

***gr.: hamartolos - oddany grzechowi, szczególnie niegodziwy

16. Szemurzący* i niezadowoleni** ze swojego losu, chodzący według swoich pożądliwości, a usta ich mówią *naświete*** słowa*, a dla zysku podziwiają ludzi****.

Lb 16,11; Ps 106,25

*gr.: gongyustes - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie

**lub: wciąć wynajdujący niedociągnięcia; ***gr.: hyperkonos

- bardzo nabrzmiały, nadęty, nadmierny; ****dosl.: oblicza

17. A wam, umiłowani, niech zostaną przypomniane słowa zapowiedziane* przez apostołów Pana naszego Jezusa Chrystusa,

*gr.: proero - powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroctwo
18. *Gdy* mówili wam, że w ostatecznych czasach będą szydercy, którzy chodzą według swoich bezbożnych pożądliwości.

*gr.: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny

19. To są ci, którzy się sami odłączają*, zmysłowi**, nie mający Ducha.

Rz 8,9; 1Kor 6,19

*gr.: apodiorido - rozłamać, wydzielić, rozdzielać, oddzielić

*gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszewny

20. Ale wy, umiłowani, budujcie samych siebie w najświętszej wierze waszej, modlą się w Duchu Świętym,

Rz 9,1; 14,17; 1Tes 1,5

21. Zachowajcie samych siebie w miłości Bożej, czekając na miłosierdzie Pana naszego Jezusa Chrystusa ku* życiu wiecznemu.

*gr.: eis - do, ku

Ga 6,16; 2Tm 1,2; Rz 5,5

22. I rozróżniając*, nad jednymi** prawdziwie miejcie litość,

Mt 5,7; Łk 16,24; 2Kor 4,1

*gr.: diakrino - rozdzielać, oddzielać się, rozróżniać, wahać, osądzać, chwiać się; **lub: a (dla) tych chwiejących miejcie ...

23. A innych* w bojaźni ratujcie**, wyrwyjąc ich od ognia, mając odrazę i do tuniki, która jest splamiona przez ciało.

2P 2,1

*lub: a tych w lęku; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować

24. A Temu natomiast, który was może zachować* od upadku** i stawić przed obliczem swojej chwały bez nagany z radosnym uniesieniem,

*lub: ustrzec

J 10,28; Rz 8,28; Flp 1,6

**gr.: aptaistos - stojący mocno, mieszkający się, nieupadający

25. Jedynemu mądrymu Bogu, Zbawicielowi naszemu, chwała* i majestat**, moc i władza***, i teraz, i po wszystkie wieki. Amen.

*gr.: doksa - splendor, majestat, blask, wspaniałość, chwała

**gr.: megalosyne - wielkość, majestat - tylko tu i Hbr 1,3

***gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc, urząd

Objawienie apostoła Jana

1 Objawienie Jezusa Chrystusa, które dał mu Bóg, aby pokazał swoim sługom* to, co musi^{***} się stać wkrótce^{***}; a co zaznaczył^{****} przez posłanie swojego anioła słudze* swojemu Janowi,

Am 3,7; Ga 1,12; 1P 1,13

^{*lub: niewolnikom; **jest konieczne; ***szybko; ****wskazał}
2. Który poświadczył* Słowo Boga i świadectwo Jezusa Chrystusa^{**}, a także cokolwiek zobaczył. ^{*lub: złożył świadectwo}

J 1,32; 19,35; 1J 5,7,9

^{*gr: christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony, Chrystus}
3. Błogosławiony* ten, który czyta i ci, którzy słuchają słów tego proroctwa i zachowują* to, co w nim jest napisane; albowiem czas jest bliski.

Obj 22,7; 1Tm 4,13; Jk 1,22

^{*gr: makarios - por: Mt 5,3*; **gr: tereo - por: Mt 19,17*}
4. Jan do siedmiu zborów*, które są w Azji. Łaska wam i pokój od Tego, który jest i był, i który przychodzi; i od siedmiu duchów, które są przed Jego tronem;

Dz 9,31; Obj 5,6; Iz 11,2

^{*gr: ekkllesia - wywołani z, zgromadzenie, zbranie publiczne}
5. I od Jezusa Chrystusa, który jest świadkiem wiernym*, pierworodnym z umarłych i władcą królów ziemi; który nas umiłował i obmył nas z naszych grzechów w swojej krwi,

Jr 42,5; Kol 1,15,18; 1Kor 6,11; Hbr 13,12; 1J 1,7

^{*gr: pistos - być godnym zaufania, być wiernym, wierzyć}
6. I uczynił nas królami i kapłanami Boga i Ojca swojego; Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen.*

Wj 19,6; Iz 61,6; Obj 5,10

^{*gr: amen - z hebr: godne wiary lub jako akt potwierdzenia}
7. Oto przychodzi z obłokami i ujrzy Go każde oko i ci, którzy Go przebili; i uderzą się w piersi* przez wzgląd na Niego wszystkie pokolenia* ziemi. Tak! Amen.

Hl 19,26;

^{*tj. jako gest żalu; **lub: plemiona}
8. Ja jestem Alfa i Omega, początek* i koniec^{***}, mówi Pan, który jest i był, i który przychodzi, Wszchemogący.

Obj 21,6; Iz 41,4; 48,12

^{*gr: arche - źródło, władza; **gr: teleos - koniec, granica, cel}
9. Ja, Jan i wasz brat i współuczestnik w ucisku i w Królestwie, i w wytrwałości w Jezusie Chrystusie, byłem na wyspie, zwanej* Patmos, z powodu Słowa Bożego i z powodu świadectwa Jezusa Chrystusa. ^{*dost.: która jest zwana}

10. Byłem w Duchu* w dniu Pańskim i usłyszałem za sobą potężny^{***} głos jakby trąby, mówiący:

Obj 4,2; 8,2; Hbr 12,19

^{*dost.: stałem się w Duchu w Pański dzień; **lub: wielki}

11. Ja jestem Alfa* i Omega*, pierwszy i ostatni; a to, co widzisz, napisz w zwoju i pošlij do siedmiu zborów, które są w Azji: do Efezu, do Smyrny, do Pergamonu, do Tiatyry, do Sardes, do Filadelfii i do Laodycei.

Obj 1,8

^{*tj. pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego}

12. I obróciłem się, aby zobaczyć, co to za głos, który mówił ze mną; a gdy obróciłem się, ujrzałem siedem złotych świeczników,

13. A pośrodku siedmiu świeczników kogoś podobnego do Syna Człowieczego, który jest oblezony w szatę sięgającą stóp, i który jest przepasany na piersiach złotym pasem;

Dn 7,13; Mi 12,8; J 3,13

14. A głowa Jego i włosy białe jak biała włna i jak śnieg, a oczy Jego jak płomień ognia;

15. I stopy Jego podobne do roztopionego drogiego metalu*, jakby rozpalone** w piecu, a głos Jego jak głos wielu wód.

^{*gr: chalkolibanon - nieznanzy stop metalu, cenniejszy od złota lub żółte kadzidło; **może dotyczyć zarówno metalu jak i stóp}

16. I miał w swojej prawej dłoni* siedem gwiazd, a z Jego ust wychodził ostry obosieczny* miecz, a Jego oblicze było jak słońce, gdy świeci w swojej mocy.

Ef 6,17; Hbr 4,12

^{*gr: cheir - ręka, ramię, dłoń, garść, jako metonimia - moc}

^{**tj. długi tracki miecz, noszony na prawym ramieniu}
17. A gdy Go ujrzałem, upadłem do Jego stóp jak martwy; i położył swoją prawą rękę* na mnie, mówiąc do mnie: Nie bój się! Ja jestem pierwszy i ostatni, ^{*por: w 16*}

Obj 1,8

18. I żyjący; a byłem* martwy, a oto jestem żywy* na wieki wieków. Amen. I mam klucze Hadesu** i śmierci. ^{*lub: stałem się}

Hbr 7,25;

^{**lub: żyjący; ***krajina umarłych, grób} Mt 16,19; Ps 68,20

19. Napisz to, co widziałeś, i to, co jest, i to, co zaraz ma się stać po tych wydarzeniach.
20. Oto tajemnica siedmiu gwiazd, które widziałeś w mojej prawej dłoni i siedmiu złotych świeczników: siedem gwiazd, to są

aniółowie siedmiu zborów, a siedem świeczników, które widziałeś, to jest siedem zborów.

2 Do anioła* zboru efeskiego** napisz: To mówi *Ten****, który trzyma siedem gwiazd w swojej prawej dłoni, który przechadza się wśród siedmiu złotych świeczników:

lub: postać - por. Mk 1,2; ***Efez - być może - „nadzorca”*
****gr: tade legei - uroczyste wyrażenie - „oto, co mówi Ten”*

2. Znam twoje czyny i twój trud, i twoją wytrzymałość, i wiem, że nie możesz znieść złych, i poddałeś próbie tych, którzy zapewniali, że są apostołami, a nimi nie są, i rozpoznaliś ich, że to kłamcy**.

Mt 7,23; 1Tes 5,21;

**lub: unieść; **doświadczyles; ***dost.: kłamliwi* Kor 11,13

3. I zniosłeś wiele, masz również wytrzymałość* i trudziłeś się dla mojego imienia, a nie uległeś zmęczeniu.

Ps 25,11; Dz 9,16; Kol 3,17

**tj. cierpliwe znoszenie niesprzyjających okoliczności*

4. Ale mam przeciwko tobie *to*, że opuściłeś* pierwszą** swoją miłość.

Mt 13,22; 24,12; 1J 2,15

**lub: pozostawiłeś; **gr: protos - przedni, pierwszy rangą, główny*

5. Pamiętaj* więc, skąd spadłeś i upamiętaj* się, i spełniaj pierwsze swoje uczynki; a jeśli nie, to przyjdę do ciebie szybko i poruszę twój świecznik z jego miejsca, jeśli się nie upamiętasz**.

Ez 16,60; 2Kor 7,10; 2P 1,12

**lub: przypomnij sobie; **zmień myślenie, zawróć*

6. Masz jednak to, że nienawidziś czynów* Nikolaitów**, których i ja nienawidzę.

Obj 2,15

**lub: dzieł; **gr: nikao - zwyciężyć, podbić; gr: laos - lud*

7. Kto ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: *Temu*, który zwycięża, dam jeść z drzewa życia, które jest w środku rajy Boga.

**gr: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne* Rdz 2,9; Lk 23,43; 2Kor 12,4

8. A do anioła zboru smyrneńskiego* napisz: To mówi pierwszy i ostatni, który był martwy, a ożył: *Smyrna* - „mirra” - cierpienie

Obj 1,8

9. Znam twoje czyny i ucisk, i ubóstwo*, lecz jesteś bogaty; i bluźnierstwo tych, którzy mówią o sobie, że są Żydami, a nimi nie są, ale są synagogą** szatana.

Obj 3,9;

**lub: skrajna nędza; **zgromadzeniem* Rz 2,28-29; 9,6

10. Nie bój się żadnego z cierpień, które masz doznać. Oto diabeł zamierza wrzucić niektórych z was do więzienia, abyście zostali wypróbowani; i będziecie mieli ucisk przez dziesięć dni. Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieniec** życia.

Jk 1,12

**gr: peirazo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym*

***lub: życie jako wieniec - gr: stefanos - wieniec, laur*

11. Kto ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: Kto zwycięża, nie dozna szkody* od drugiej śmierci.

Obj 2,7; 20,6; 21,8

**gr: adikeo - czynić niesprawiedliwość, krzywdzić*

12. A do anioła zboru w Pergamonie* napisz: To mówi *Ten*, który ma ostry miecz** obosieczny: *Pergamon* - „wypuzszenie”; ***por. Obj 1,16**

13. Znam twoje czyny i wiem gdzie mieszkasz, tam, gdzie jest tron szatana; a trzymasz się mojego imienia i nie zaparłeś się mojej wiary, *nawet* w dniach, w których Antypas*, mój wierny świadek**, został zabity u was, tam, gdzie mieszka szatan.

1Tm 5,8; Hbr 3,6

**gr: anti - w miejsce, przeciwko; gr: pas - wszystkim lub słóć. forma imienia Antypater - „taki jak ojciec”*

***gr: martyr - świadczący aż do granic cierpienia - męczennik*

14. Ale mam nieco przeciwko tobie, że masz tam takich, którzy trzymają się nauki Balaama, który uczył Balaka jak zastawić pułapkę* na synów Izraela, aby jedli rzeczy ofiarowane bożkom i popełniali nierząd**.

**lub: rzucić zgorzenie przed* Lb 31,15; 2P 2,15; Iz 23,7;

***gr: porneuo - uprawiać rozpustę, nierząd* Ez 16,26

15. Także i ty masz takich, co trzymają się nauki Nikolaitów; których³ nienawidzę.

**lub: której (nauki)* Dz 2,42; Mt 5,9; Dz 13,12; 1Tm 4,1

16. Upamiętaj się. A jeśli nie, to przyjdę szybko do ciebie i będę walczył z nimi mieczem* moich ust. **Długi tracki miecz - por. Obj 1,16**

17. Kto ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: *Temu*, który zwycięża, dam jeść z ukrytej manny, i dam mu biały kamyk*, a na tym kamyku jest napisane nowe imię, którego nikt nie poznał, jak tylko *ten*, który je otrzymał.

Wj 16,33; Hbr 9,4; Iz 56,5

**symbol unwiewinnienia podczas głosowania - por. Dz 26,10*

18. A do anioła zboru w Tiatyrze* napisz: To mówi Syn Boży, który ma oczy** jak płomień ognia, a stopy Jego podobne do droczonego metalu: *Tiatyra* - „woń ucisku”; ***dost.: Jego oczy*

19. Znam twoje czyny i miłość, i służbę, i wiarę, i twoją wytrzymałość, i twoje ostatnie czyny, że są większe niż pierwsze.

20. Ale mam nieco przeciwko tobie, że pozwalasz kobiecie Izabel, która nazywa siebie prorokinią, nauczać i zwodzić* moje sługi, by popełniać nierząd i jeść *mięso* ofiarowane bożkom. **lub: wprowadzać w błąd* 1Krl 16,31

21. I dałem jej czas, aby upamiętała się ze swojego nierządu; ale się nie upamiętała.

22. Oto ja rzucam ją na łożę*, a tych, którzy

z nią cudzołożą w wielki ucisk^{**}, jeśli nie upamiętają się ze swoich czynów;

^{*lub: łożę, na którym przenosi się chorego; *utrapienie}

23. A dzieci jej zabiją śmiercią^{*}; i poznają wszystkie zbory, że ja jestem *tym, który bada nerki i serca*; i dam każdemu z was według *waszych* czynów. ^{*dost.: w śmierci Ps 62,12}

24. Wam natomiast mówię i pozostałym, *którzy są* w Tiatyrze, którzy nie mają tej nauki, i którzy nie poznali, jak mówią, głębin szatana: Nie włożę na was innego brzemienia;

25. Jednak *to, co macie, trzymajcie*, dopóki nie przyjdę.

26. A *kto zwycięża* i zachowuje aż do końca moje czyny, dam mu władzę nad poganami.

27. I będzie ich past^{*} *za pomocą* laski żelaznej^{**}, i *już* są kruszeni jak nacynia gliniane. Tak jak i ja otrzymałem *władzę* od mojego Ojca, ^{*lub: karmić, władać; **przez, w lasce żelaznej}

28. Tak^{*} dam mu gwiazdę poranną. ^{Ps 2,9;}

^{*gr: kai - i, a, tak, że - jako part. łącząca 2P 1,19; Obj 22,16}

29. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów^{*}. ^{*gr: ekklesia - wywołani z - por: Obj 2,7*}

3 A do anioła^{*} zboru w Sardes^{**} napisz: *To* mówi *Ten, który* ma siedem duchów Boga i siedem gwiazd: *Znam* twoje czyny; *że* masz imię *głoszące*, że żyjesz, a jesteś martwy. ^{*lub: posłańca - por: Mk 1,2*; Obj 1,4; Łk 9,60; **Sardes - „czerwoni” Łk 15,24; Kol 2,13; 1Tm 5,6}

2. *Zacznij* czuwać i utwierdź to, co pozostało^{*}, *a co* ma umrzeć; nie znalazłem bowiem twoich czynów doskonałych^{**} przed Bogiem.

^{*dost.: pozostałe - rodz. nijaki l.mn.; **które są dopełnione}

3. Dlatego pamiętaj, w jaki *sposób* wzięłeś i usłyszałeś, strzeż *tego* i upamiętaj się^{*}. Jeśli więc nie staniesz się *czynny*, przyjdę do ciebie jak złodziej, a nie będziesz wiedział, o której godzinie przyjdę do ciebie. ^{1Tes 5,2;}

^{*dost.: jak wzięłeś; **lub: zmienił myślenie, zawrócić 2P 3,10}

4. Masz też^{*} w Sardes kilka^{**} osób^{***}, które nie skałały swoich szat, i *ci* chodzić będą ze mną w białe^{****}, gdyż są godni. ^{Mt 10,11; 2Tes 1,5}

^{*gr: kai; **gr: oligos - mało; ***dost.: imion; ****tj. w białych szatach}

5. *Kto* zwycięża^{*}, ten okryje się w białe szaty, i na pewno nie wymaże jego imienia ze zwoju życia, i wyznam jego imię przed obliczem mojego Ojca i przed Jego aniołami.

^{*dost.: zwyciężający - czas teraż. str. czynna Obj 17,8; 22,19}

6. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów^{*}. ^{*gr: ekklesia - wywołani z - por: Obj 2,7*}

7. A do anioła^{*} zboru w Filadelfii^{**} napisz: *To* mówi *Święty i Prawdziwy, który* ma klucz Dawida, *który* otwiera, a nikt nie zamknie, zamyka, a nikt nie otworzy. ^{J 14,6; 1J 5,20}

8. *Znam* twoje czyny; *oto* ja zapewniam^{*}, że przed tobą są otwarte drzwi, a nikt *nie* może ich zamknąć, gdyż masz małą moc^{**}, a *jednak* strzegłeś mojego Słowa i nie wyparłeś^{***} się mojego imienia. ^{2Kor 2,12; 1J 2,22; Obj 2,3}

^{*lub: dałem; **gr: dynamis - Mk 7,24*; **lub: odrzucić, zaprzeczyć}

9. *Oto* daję ci tych z synagogi szatana, *którzy* mówią o sobie samych, że są Żydami, a nimi nie są, lecz kłamią. *Oto* sprawię, by przyszli i oddali pokłon przed twoimi stopami, i poznali, że ja ciebie umiłowałem.

10. Ponieważ zachowałeś słowo *o* mojej wytrwałości, ja też cię zachowam^{*} od godziny próby, która ma przyjść na cały zamieszkały świat, aby doświadczyć mieszkających na ziemi; ^{*gr: tereo - chronić, strzec - por: Mt 19,17*; i J 17,15*}

11. *Oto* przychodzę szybko; *trzymaj to*, co masz, aby nikt nie wiał twój wieńca.

12. *Tego, kto* zwycięża, uczynię filarem^{*} w świątyni Boga mojego, i już z niej z pewnością^{**} nie wyjdzie; i napiszę na nim imię Boga mojego, i imię miasta Boga mojego, nowej Jerozolimy, która zstępuje z nieba od Boga mojego, i moje nowe imię. ^{Ga 2,9;}

^{*gr: stylas - kolumna, podpora Hbr 12,22}

^{**gr: ou me - podwójne zaprzeczenie jako umocnienie}

13. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów^{*}. ^{*gr: ekklesia - wywołani z - por: Obj 2,7*}

14. A do anioła zboru Laodycejszczyków^{*} napisz: *To* mówi *Amen*, świadek wierny i prawdomówny^{**}, początek^{***} stworzenia Boga: ^{*Laodikeia - „sprawiedliwość ludu” Kol 1,15}

^{*lub: prawdziwy; ***gr: arche - źródło, władza, pochodzenie}

15. *Znam* twoje czyny, że nie jesteś ani zimny ani gorący; *zyczę* ci, obys^{*} był zimny albo gorący! ^{*obys - forma życzeniowa}

16. *A* tak, ponieważ jesteś letni, i ani zimny ani gorący, mam zamiar wymiotować cię z moich ust.

17. Ponieważ mówisz: Jestem bogaty i wzbogaciłem się, i niczego nie potrzebuję; a nie wiesz, że ty jesteś nędzny i godny politowania, ubogi, ślepy i nagi. ^{Prz 13,7}

18. Radzę ci kupić u mnie złota wypalonego w ogniu, abys stał się bogaty, i białe szaty, abys się przyodział, by nie ukazała się hańba

twojej nagości; i swoje oczy pomazą maścią*
leczącą wzrok, abyś widział. Ps 16,7

*gr: kollourion - maść, zvl. do oczu - znany wyrób z Laodycei

19. Ja tych, których miłuję*, napominam*
i wychowuję***. Bądź więc gorliwy**** i upa-
miętaj się. *gr: fileo - miłować czule, ciepło Prz 3,11;

gr: elencho - por. Mt 18,15; ***karcieć, dyscyplinować

****lub: obudź swój zapal, staraj się usilnie Hbr 12,6

20. Oto stoję* przy drzwiach i pukam; je-
śli ktoś usłyszy mój głos i otworzy drzwi, wej-
dę do niego i spożyję z nim wieczerzę, a on
ze mną. *dost.: stanąłem (i stoję) Łk 12,36

21. Temu, kto zwycięża, dam usiąść ze mną
na moim tronie, jak i ja zwyciężyłem i usiad-
łem z Ojcem moim na Jego tronie.

22. Kto ma ucho, niech usłyszy, co Duch mó-
wi do zborów*. *gr: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7*

4 Po tych* wydarzeniach zobaczyłem,
a oto drzwi otwarte są w niebie, i głos
pierwszy, który słyszałem jakby trąby mówią-
cy ze mną, powiedział: Wstąp tutaj, a pokażę
ci, co musi się stać po tych* wydarzeniach.
*gr: meta taula - po tych - l. mn. 1Tes 4,16; Obj 11,12

2. I natychmiast znalazłem* się w duchu,
i oto ujrzałem tron umieszczony w niebie,
a na tronie ktoś siedzący. *dost.: stałem się Dn 7,9

3. A Ten, który siedzi*, podobny był z wyglą-
du do kamienia jaspisu i sardyny**, a wokoło
tronu była tęcza podobna z wyglądu do smar-
ragdu. *dost.: siedzący; **lub: karneol - mineral koloru ciata

4. A wokół tronu dwadzieścia cztery trony;
a na tronach widziałem siedzących dwudzie-
stu czterech starszych*, odzianych w białe
szaty, a mieli na swoich głowach złote wień-
ce**. *por. Tł 1,5**; **por. Obj 6,2* 2Tm 4,8; Łk 22,30

5. A z tronu wychodzą błyskawice, gromy,
głosy i siedem lamp* ognistych** płonących
przed tronem, to jest siedem duchów Boga.

*lub: pochodni; **dost.: ognia Obj 3,1; 5,6

6. A przed tronem szkliste morze, podobne
do kryształu, a pośrodku tronu i wokoło tru-
nu cztery stworzenia*, pełne oczu z przodu
i z tyłu. *gr: dzoon - żywe istoty, zwierzęta, bestie Ez 10,14

7. I pierwsze stworzenie* było podobne do
lwa, a drugie stworzenie* podobne do cielę-
cia, a trzecie stworzenie* miało twarz jak
człowiek, a czwarte stworzenie* było podob-
ne do lecącego orla. *por. u 6* Ez 1,10; Dn 7,4

8. I każde z czterech stworzeń miało do-
okoła po sześć skrzydeł, i wewnątrz były peł-

ne oczu; i nie mają odpoczynku ani we dnie
ani w nocy, mówiąc: Święty, Święty, Święty
jest Pan, Bóg Wszechmogący, który był i jest,
i który przychodzi. 1J 5,7

9. A kiedy* cztery stworzenia oddadzą chwa-
łę i cześć**, i dziękczynienie Temu, który sie-
dzi na tronie, i żyjącemu na wieki wieków,
*lub: ilekroć, kiedykolwiek; **gr: time - por. Obj 5,13*

10. Dwudziestu czterech starszych upada*
przed obliczem Tego, który siedzi na tronie,
i oddają pokłon żyjącemu na wieki wieków,
i rzucają swoje wieńce przed tronem, mó-
wiąc: *dost.: upadnie - czas przyszły 1Kor 9,25; 1P 5,4

11. Godny jesteś, PANIE, przyjąć chwa-
łę i cześć, i moc; gdyż Ty stworzyłeś wszyst-
kie rzeczy i z Twojej woli* trwają** i zostały
stworzone. 2Sm 22,4; Ps 18,3; Obj 5,9

*gr: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, wybór; **dost.: są

5 I zobaczyłem w prawej ręce* siedzącego
na tronie zwój zapisany wewnątrz i ze-
wnątrz**, zapieczętowany siedmioma pie-
częciami. Dn 12,4; 1Krl 22,19; 2Krn 18,18; Ps 47,9

*lub: u prawicy, na prawicy; **dost.: od tyłu - tj. z dwóch stron

2. I zobaczyłem mocarnego anioła, obwiesz-
czającego potężnym głosem: Kto jest godny
otworzyć zwój i złamać* jego pieczęcie?

*gr: ljo - rozdzielić na części, rozwiązać, zburzyć, unieważnić

3. I nikt nie mógł, ani w niebie, ani na ziemi,
ani pod ziemią otworzyć zwoju, ani zajrzeć*
do niego. *lub: ani patrzeć na niego Hi 15,15

4. I bardzo płakałem, że nie został znalezi-
ony nikt godny, by otworzyć i czytać zwój, ani
zajrzeć* do niego. *lub: ani patrzeć na niego

5. I jeden ze starszych* mówi do mnie: Nie
placz; oto zwyciężył* lew, który jest z poko-
lenia Judy, korzeń** Dawida, by otworzyć
i złamać siedem jego pieczęci. Iz 11,1.10

*por. Tł 1,5**; **gr: nikao - zwyciężyć, odnieść triumf, zdobyć,
podbić; ***gr: rhidza - korzeń, odrosł, szcep, pęd

6. I zobaczyłem, a oto pośrodku tronu i czte-
rech stworzeń*, a pośrodku starszych stoi Ba-
ranek, jakby zabity**, mający siedem rogów
i siedem oczu, które są siedmioma duchami
Boga, posłanymi na całą ziemię. Obj 13,8

*lub: żywa istota, zwierzę; **lub: brutalnie zamordowany

7. I przyszedł, i wziął zwój z prawej ręki sie-
dzącego na tronie.

8. I gdy wziął zwój, czworo stworzeń i dwu-
dziestu czterech starszych upadło przed Ba-
rankiem, a każdy z nich miał cytrę* i złotą

czaszę pełną kadzidła, którymi są modlitwy świętych. *gr: kithara - rodzaj liry Ps 33,2; 43,4; Obj 8,4

9. I śpiewają nową pieśń, mówiąc: Godny jesteś wziąć zwój i otworzyć jego pieczęć; bo byłeś zabity*, i odkupiłeś nas Bogu swoją krwią** z każdego pokolenia***, języka, ludu i narodu, *lub: brutalnie zamordowany Obj 14,3;

**dost.: w swojej krwi; ***lub: plemienia Ps 149,1; Iz 42,10

10. I uczyniłeś nas królami i kapłanami Boga naszemu, i królować będziemy na* ziemi.

*lub: nad ziemią Wj 19,6; 1P 2,5; Dn 7,18,27

11. I widziałem, i słyszałem głos wielu aniołów wokół tronu i stworzeń, i starszych*, a ich liczba była miriady** miriad i tysiące tysięcy, *gr: presbyteros - por. Tl 1,5** Obj 19,6;

**miriada - 10 tysięcy Dn 7,10; Hbr 12,22

12. Mówiących potężnym głosem: Godny jest ten Baranek, który został zabity*, wziąć moc i bogactwo, i mądrość, i siłę, i cześć**, i chwałę, i błogosławieństwo. Obj 4,11; J 3,35

*lub: brutalnie zamordowany; **gr: time - por. w 13**

13. A wszelkie stworzenie, które jest w niebie i na ziemi, i pod ziemią, i na morzu, i wszystko, co w nich jest, słyszałem jak mówiło: Siedzącemu na tronie i Barankowi błogosławieństwo*, chwała*, moc i moc na wieki wieków. Ps 96,11; 148,2; Iz 42,10

*lub: wystawianie; **gr: time - szacunek, poważanie, godność

14. I cztery stworzenia mówiły: Amen. I dwudziestu czterech starszych upadło i oddało pokłon* żyjącemu na wieki wieków. Obj 4,9; 19,4

lub: oddało cześć - piernu całować czując dłoń - por. Mk 15,19

6 I zobaczyłem, gdy Baranek otworzył jedną z pieczęci, i usłyszałem jedno z czterech stworzeń*, mówiące jakby głosem gromu: Przyjdź i patrz**.

Ps 66,5; J 1,34.39; 4,29

*lub: żywych istot, zwierząt, bestii; **por. w 3*

2. I zobaczyłem, a oto biały koń; a ten, który na nim siedział miał łuk, i dano mu wieniec*, i wyszedł zwyciężając**, i aby zwyciężył. Za 6,3

*gr: stefanos - wieniec zwycięstwa, w odróżnieniu od korony władzy - gr: diadema, **lub: już zwyciężając - czas teraźniejszy

3. A gdy otworzył drugą pieczęć, słyszałem drugie stworzenie, mówiące: Przyjdź i patrz*.

*gr: blepo - widzieć, patrzeć, mieć zrozumienie tu: tryb rozkaz.

4. I wyszedł drugi koń, ognistoczerwony; a siedzącemu na nim, zostało dane* zabrać pokój z ziemi, aby jedni drugich zabijali**, i został mu dany* wielki miecz.

*gr: didomi - darować, dać, upoważnić, sprawić, zezwolić

**gr: sfuzo - por. w 9* Za 1,8; 6,2; Iz 10,5; Ez 30,24

5. A gdy otworzył trzecią pieczęć, słyszałem trzecie stworzenie, mówiące: Przyjdź i patrz*. I widziałem, a oto koń czarny; a ten, który na nim siedział, miał wagę w swojej ręce.

*gr: erchomai - przycisnąć, przybywać, ukazać się; **tryb rozkaz.

6. I słyszałem głos pośrodku czterech stworzeń, mówiący: Kwarta* pszenicy za denara, i trzy kwarty jęczmienia za denara, a oliwie i winu nie wyrządzą szkody**.

Za 6,2; 2Kr 7,1

*gr: choíniks - 1,1 litra; zwykle 1 denar to 15-20 kwart pszenicy

**lub: (nie) niszczy, krzywdzi, wyrządzą niesprawiedliwość

7. A gdy zdjął czwartą pieczęć, słyszałem głos czwartego stworzenia*, mówiący: Przyjdź i patrz**.

*lub: żywa istota, zwierzę; **por. w 3*

8. I zobaczyłem, a oto koń bladezielony, a ten, który na nim siedział, miał na imię Śmierć, i Hades* idzie z nim; i dano im władzę nad czwartą częścią ziemi, aby zabijać mieczem i głodem, i śmiercią**, i przez dzikię zwierzęta ziemi. Pwt 30,15; Obj 1,18; 20,13

*J. krajina umarłych - hebr. Sheol por. Dz 2,27 i Ps 16,10

**dost.: w mieczu i w głodzie, i w śmierci - karą śmierci?

9. A gdy otworzył piątą pieczęć, zobaczyłem poniżej ołtarza dusze zabitych* z powodu Słowa Bogo i z powodu świadectwa, które posiadali. Obj 1,9; 2,13; J 16,2; 2Tm 4,6

*gr: sfuzo - brutalnie zamordować, zabić, ranić śmiertelnie

10. I wołali* potężnym głosem, mówiąc: Jak długo*, Panie, Święty i Prawdziwy, nie osądzisz i nie pomścisz naszej krwi na mieszkających ziemi? Ps 13,1; Rdz 4,10;

*lub: krzyczeli; **dost.: aż do kiedy Iz 1,24; Jr 46,10

11. I dano każdemu z nich długą białą szatę, i powiedziano im, aby od poczuli jescze krótki czas, aż* wypełnią liczbę ich współslug i ich braci, którzy mają być zabici** jak i oni. *lub: aż do Łk 9,29; Dz 1,10; Obj 7,13

**gr: apokteino - zabić, pozbawić życia, wykonać wyrok śmierci

12. I zobaczyłem, gdy otworzył szóstą pieczęć, a oto nastąpio wielkie trzęsienie ziemi, i słońce stało się czarne jak wóń wosnienny, i księżyc stał się jak krew, Obj 11,13; Am 8,9

13. I gwiazdy nieba spadły na ziemię, jak potrząsnięty przez gwałtowny wiatr figowiec zrzuca z siebie swoje niedojrzałe figi.

14. I niebo zostało rozdzielone jak zwój, który jest rolowany, i każda góra i wyspa ze swoich miejsc zostały poruszone* Iz 34,4; 2P 3,10

*gr: kineo - uprawiać w ruch, usunąć, ustrząsnąć

15. I królowie ziemi, i dostojnicy, i bogaci, i dowódcy wojskowi, i mocarze, i każdy

niewolnik, i każdy wolny ukryli się* w jaskiniach i w skałach gór, Hi 34,19; Oz 10,8; Lk 23,30;

*gr: *heautou - siebie, samych siebie* Ps 2,10; Iz 24,21

16. I mówili do gór i skał: Padnijcie na nas i ukryjcie nas przed obliczem *Tego, który* siedzi na tronie, i przed gniewem Baranka;

17. Nadszedł bowiem wielki dzień Jego gniewu, a kto może się ostać*? *dosl.: *ustać, stanąć*

7 I potem zobaczyłem czterech aniołów, stojących na czterech węglach* ziemi, trzymających cztery wiatry ziemi, aby nie wiał wiatr na ziemię, ani na morze, ani na żadne drzewo. *dosl.: *rogach, narożnikach* Dn 7,2

2. I zobaczyłem innego anioła wstępującego od wschodu słońca, mającego pieczęć Boga żywego*; i zawołał potężnym głosem do czterech aniołów, którym zostało dane czynić szkodę** ziemi i morzu,

*lub: *żyjącego*; **gr: *adikeo - czynić niesprawiedliwośći krzywdzić, szkodzić, czynić zło, niszczyć*

3. Mówiąc: Nie wyrządzajcie szkody ani ziemi, ani morzu, ani drzewom, aż odcisniemy pieczęć na czołach sług* Boga naszego.

*gr: *doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sluga* Obj 9,5

4. I usłyszała liczbę *tych*, którzy są opieczętowani: sto czterdzieści cztery tysiące opieczętowanych ze wszystkich* pokoleń synów Izraela:

Rdz 49,28; Obj 14,1; 21,12; Ez 9,4

*Juda jako pierwszy - brak pokolenia Dana i Efraima - jest Józef i Manasses jako pierworodny Józefa w miejsce Efraima - Rdz 48,14 i Lewi - niezliczany pośród Izraela - Lb 1,49

5. Z pokolenia Judy dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Rubena dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Gada dwanaście tysięcy opieczętowanych,

6. Z pokolenia Asera dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Naftalego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Manasses dwanaście tysięcy opieczętowanych,

Rdz 48,5

7. Z pokolenia Symeona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Lewiego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Issachara dwanaście tysięcy opieczętowanych,

Rdz 49,7; Lb 1,49

8. Z pokolenia Zebulona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Józefa dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Beniamina dwanaście tysięcy opieczętowanych.

Rdz 49,27

9. Potem* zobaczyłem, a oto wielki tłum ludzi, których nikt nie mógł zliczyć, z każdego narodu i plemion**, i ludów, i języków, stojących przed tronem i przed Barankiem, odzianych w długie białe szaty, a w ich rękach *były* palmy.

Ps 22,27; Dz 14,1; 17,4; Lk 12,1; *gr: *meta taua - po tych*; **lub: *pokolenia jak w u 4* Rz 11,25

10. I wołali potężnym głosem, mówiąc: Zbawienie w Bogu naszym, siedzącym na tronie, i w Baranku.

Ps 3,8; Jr 3,23; Obj 19,1

11. I wszyscy aniołowie stanęli wokół tronu i wokół starszych i czterech stworzeń, upadli przed tronem na swoje oblicze i oddali pokłon* Bogu, mówiąc:

Obj 11,16; Mt 28,9; 1Kor 14,25 *lub: *oddali cześć - pierw. całować czując dłoń - por. Mk 15,19**

12. Amen. Błogosławieństwo* i chwała, i mądrość, i dziękczynienie, i cześć, i moc, i siła Bogu naszemu na wieki wieków. Amen.

*gr: *eulogia - utwór pochwalny na cześć Boga, chwała, błogosławieństwo, dar, dobrodziejstwo, pochlebne słowo*

13. A w odpowiedzi, jeden ze starszych powiedział do mnie: Kim są ci, którzy obleczeni są w długie białe szaty i skąd przyszli?

14. I powiedziałem mu: Panie, ty wiesz. I powiedział mi: *Tb* są ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku* i wyprali swoje szaty**, i wybieliłi je we krwi Baranka.

1P 1,19; Obj 2,9;

*gr: *thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola - Mt 24,21** 1Kor 6,11 **gr: *stole - luźna, męska szata stągająca kostek*

15. Dlatego są przed tronem Boga i służą Mu dniem i nocą w Jego świątyni*, a *Ten, który* siedzi na tronie, rozciągnie nad nimi namiot. *gr: *naos - właściwy* Iz 49,10; 65,13; J 4,14

obszar świątyni - dot. miejsca świętego i najświętszego

16. Nie będą głodować*, ani pragnąć i nie uderzy** na nich *żar* słońca, ani żaden upał.

*lub: *cierpieć głód, tańcąc, być w potrzebie*; **dosl.: *padnie*

17. Baranek bowiem, *który jest* pośrodku tronu, będzie ich pasł i poprowadzi ich do* źródła wód żywych; i otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu. *dosl.: *nad żyjącymi źródłami wód* Obj 21,4

8 A gdy zdjął siódmą pieczęć, nastąpiła ciśsza w niebie na jakieś pół godziny.

2. I zobaczyłem siedmiu aniołów, którzy stali przed Bogiem, i dano im siedem trąb.

3. A inny anioł przyszedł i został postawiony przy ołtarzu, mając złotą kadzielnicę; i dano mu wiele kadzidła, aby ofiarował je z modlitwami wszystkich świętych na złotym ołtarzu, który jest przed tronem. Wj 30,1; Hbr 9,4

4. I wzniosł się dym kadzidel z modlitwami świętych z ręki anioła* przed Bogiem.

*gr.: *angelos - posłaniec, anioł* Obj 5,8; Ps 141,2; Łk 1,10

5. I wziął anioł kadzielnicę, i napełnił ją ogniem z ołtarza, i zrzucił na ziemię, i zabrzmiął glosy* i grzmoty, i błyskawice, i trzęsienie ziemi. *dost.: *stały się*; **lub: *dźwięki*

6. A siedmiu aniołów, którzy mieli siedem trąb, przygotowało siebie, aby zatrzeć.

7. I zatębił pierwszy anioł, i powstał* grad i ogień zmieszane z krwią, i zostały zruczone na ziemię, a trzecia część drzew została spalona, i cała zielona trawa została spalona. *gr.: *ginomai - por. u. 11*** Wj 9,23; Ps 18,12; 78,46

8. I zatębił drugi anioł, i jakby wielka góra płonąca* ogniem została zruczona w morze, i trzecia część morza stała się krwią.

*dost.: *która jest płonąca* Jr 51,25

9. I zginęła w morzu trzecia część stworzeń mających dusze, i trzecia część okrętów uległa zniszczeniu.

10. I zatębił trzeci anioł, i spadła z nieba wielka gwiazda, płonąca* jak pochodnia**, i spadła na trzecią część rzek i na źródła wód. *lub: *która jest zapalona* Jud 1,13; Łk 10,18;

**lub: *lampa oliwna* Obj 9,1; Iz 14,12; 2Krl 2,19

11. A imię tej gwiazdy brzmi* Piolun; i zamieniała** się trzecia część wód w piolun, i wielu ludzi pomarło od tych wód, bo stały się gorzkie.

Pwt 29,18; Wj 15,23; Jr 23,15; Am 5,7

*dost.: *jest nazwane - gr: lego - mówić, nazywać, wypowiadać*

**dost.: *staje się - gr: ginomai - stawać się, rodzić, zainicjować, być*

12. I zatębił czwarty anioł, i została uderzona trzecia część słońca i trzecia część księżyca, i trzecia część gwiazd, aby trzecia część ich została pogrążona w ciemności, i trzecia część dnia nie zajaśniała*, podobnie i noc.

*lub: *wykazała się, stała się widoczna* Wj 10,21; Iz 13,10

13. I zobaczyłem, i słyszałem jednego anioła, lecącego środkiem nieba*, mówiącego potężnym głosem: Biada**, biada, biada mieszkającym na ziemi, z powodu głosów trąb pozostałych trzech aniołów, którzy mają zatębić. *tj. *w zenicie* Prz 23,29; Iz 5,20; Mt 23,27

**wyraz *dźwiękonaśladowczy „och” - wyrażający żal lub grozę*

9I zatębił piąty anioł, i widziałem spadającą z nieba na ziemię gwiazdę, i został mu* dany klucz od studni otchłani**.

*lub: *jej - domysł. gwiazdzie* Iz 14,15; Za 9,11; Łk 10,18

**gr.: *Abyssos - otchłani, czeluść, bezdenna głębia - por. u. 11*

2. I utworzył* studnię otchłani; i wzniosł się dym ze studni jak dym z wielkiego pieca, i słońce, i powietrze zostało zaćmione od dymu studni. *lub: *otworzyła (gwiazda)*

3. I z dymu wyszły na ziemię szarańcze; i dano im władzę*, władzę, jaką *na tej ziemi*** mają skorpiony,

Wj 10,4-6; Iz 33,4;

*gr.: *eksousia - auctoritet, prawo, moc, urząd* Ne 3,15

**lub: *władzę, jaką mają skorpiony ziemi*

4. I powiedziano im, żeby nie szkodziły trawie ziemi, ani żadnej zieleni*, ani żadnemu drzewu, a tylko samym ludziom, którzy nie mają pieczęci Boga na swoich czolach.

*dost.: *uszelkiej zieleni - gr: chloros - zieleń, wszystko, co zielone*

5. I dano im *nakaz*, żeby ich nie zabijały, lecz aby byli dręczeni *przez* pięć miesięcy; a ból* ich *jest* jak ból *ukłucia* skorpiona, gdy rani człowieka. *gr.: *basanisos - tortura, męka - por. Mk 5,7***

6. I w tych dniach ludzie będą szukać śmierci, ale jej nie znajdą; i będą pragnąć* umrzeć, ale śmierć od nich ucieknie. Hi 3,21;

*gr.: *epithymeo - pożądać - por. Jk 4,2** Łk 23,30; Iz 2,19

7. A z wyglądu* szarańcze były podobne do koni przygotowanych do wojny, a na ich głowach były jakby wieńce podobne do złota, a twarze ich jak twarze ludzi;

Na 3,17;

*lub: *podobieństwo, podobne formą* Dn 7,4; Jl 2,4

8. I miały włosy jak włosy kobiet, a żeby ich były jak *zęby* lwów;

9. I miały pancerze jakby pancerze żelazne, a szum* ich skrzydeł jak głos wozów, gdy wiele koni biegnie do bitwy; *dost.: *głos* Jl 2,5

10. I ogony miały podobne *jak u* skorpionów* - a żądła były w ich ogonach, a moc ich - szkodliwi ludziom przez pięć miesięcy;

*dost.: *skorpionom; **auctoritet, prawo, władza - por. Obj 9,3**

11. I mają nad sobą króla, anioła otchłani*, a w greckim ma imię Apollon**.

Hi 21,30; J 8,40;

*gr.: *Abyssos - por. Łk 8,31**; **tj. *Niszczyciel* J 12,31; Ef 2,2

12. Jedno biada* odeszło; oto nadchodzą po tych *wydarzeniach* jeszcze dwa biada*.

*gr.: *ouai - „och” - słowo wyrażające żal lub trwożę - Mt 11,21**

13. I zatębił szósty anioł, i słyszałem głos jeden z czterech rogów złotego ołtarza, *który jest przed** Bogiem,

2Krn 4,19; Łk 1,11

*gr.: *enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko*

14. Mówiący szóstemu aniołowi, który miał trąbę: *Rozwiąż** czterech aniołów** *związanych**** nad wielką rzeką Eufrat.

*gr.: *lyo - rozwiązać, rozłożyć na części, znieść - 2P 3,11***

**lub: *posłańców; ***gr.: deo - wiazać, pętać, skrepować tańczuchem*

15. I zostali rozwiązani czterej aniołowie, przygotowani na tę godzinę i dzień, i miesiąc, i na rok, aby zabili trzecią część ludzi.

16. I liczba wojsk konnych była dwa miriady* miriady; i usłyszałem jego liczbę.

Obj 8,7;
*miriada - 10 tysięcy, tutaj 200 mln. Dn 7,10; Ez 23,6

17. I tak zobaczyłem w tym widzeniu konie; a ci, którzy siedzieli na nich mieli pancerze barwy ognistoczerwonej, i hiacyncy, i siarki; a głowy koni były jak głowy lwów, i z ich pysków* wychodził ogień, dym i siarka.

*gr: stoma - usta, pysk, ostrze miecza Iz 5,28

18. Od tych trzech plag została zabita trzecia część ludzi: od ognia, od dymu i od siarki, które wychodziły z ich pysków*.

*lub: ust

19. Albowiem moc* ich jest w ich pyskach i w ich ogonach; bo ich ogony są podobne do węży mających głowy; i nimi szkodzą.

*gr: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd, władza

20. A pozostali ludzie, którzy nie zostali zabici tymi ciosami, nie upamiętali* się z dzieł swoich rąk, tak by nie kłaniali się demonom i bożkom złotym, i srebrnym, i miedzianym, i kamiennym, i drewnianym, które nie mogą ani widzieć, ani słuchać, ani chodzić;

*gr: metaneo - zmienić myślenie, 1Kor 10,21; 1Tm 4,1
zawrócić, żałować, opamiętać się, nawrócić, odczuwać skruchę

21. I oni nie upamiętali się ani ze swoich morderstw*, ani ze swoich czarów**, ani ze swoich nierządu, ani ze swoich kradzieży.

*gr: fmos - mord, rzeź, zabójstwo

**gr: farmakeia - używu środków odurzających, gusła, magia

10 I zobaczyłem innego mocarnego* anioła zstępującego z nieba, odzianego w obłok, a nad jego głową była tęcza, a jego oblicze jak słońce, i jego stopy jak kolumny ognia.

*gr: ischyros - silny, stanowczy, mocny

2. I miał w swojej ręce otwarty mały zwój*, i postawił swoją prawą stopę na morzu, a lewą na ziemi.

*gr: bibliariadon - mały zwój Obj 5,1

3. I zawołał* potężnym głosem, tak jak lew ryczy; a gdy zawołał*, przemówiło siedem gromów swoimi głosami.

Obj 8,5; 14,2; 15,1,7
*gr: kradzo - krzyknąć, wolać głośno, wrzeszczeć, krakać

4. I gdy siedem gromów przemówiło swoimi głosami, zamierzałem pisać; ale usłyszałem głos z nieba, mówiący do mnie: Zapieczętuj to, co mówiło siedem gromów i nie zapisuj tego.

Hbr 2,2-3; Dn 8,26; 12,4,9

5. A anioł, którego zobaczyłem stojącego

na morzu i na ziemi, podniósł swoją rękę ku niebu,

6. I przysiągł na żyjącego na wieki wieków, który stworzył* niebo i to, co jest w nim, i ziemię i to, co jest na niej, i morze i to, co jest w nim, że czasu** już nie będzie.

*gr: ktidozo - stworzyć, założyć miasto, uformować, zmieniać

**gr: chronos - czas, wiek, chwila Rdz 1,1; Ne 9,6; Kol 1,16

7. Ale w dniach głosu siódmego anioła, gdy będzie miał trąbić, dokona się tajemnica Boga, jak ogłosił to jako dobrą nowinę swoim sługom*, prorokom.

Mk 4,11; 2Tes 2,7;

gr: doulos - niewolnik - por. Obj 15,3 1Tm 3,9,16; Obj 1,20

8. A głos, który słyszałem z nieba, ponownie mówił ze mną i powiedział: Idź, weź mały zwój, który jest otwarty w ręce anioła stojącego na morzu i na ziemi.

Iz 30,21; Dn 12,5

9. I poszedłem do anioła, i powiedziałem mu: Daj mi mały zwój. I powiedział mi: Weź i go zjedz, a będzie gorzki w twoich wnętrznościach*, ale w twoich ustach będzie słodki jak miód.

*gr: koilia - brzuch, żółtek, tomo

10. I wzięłem mały zwój z ręki anioła, i go zjadłem, i był w moich ustach słodki jak miód; ale gdy go zjadłem, stał się gorzki w moich wnętrznościach*.

por. w. 9 Ez 2,10; Ps 19,10

11. I powiedział mi: Trzeba* ci ponownie prorokować nad ludami i narodami, i językami, i wieloma królami.

Jr 25,30; Dz 2,17; 1Kor 14,3

*gr: dei - jest konieczne, trzeba, należy, przystoi

11 I dano mi trzcinę podobną do laski; a anioł stał, mówiąc: Wstań i zmierz świątynię Boga, ołtarz i tych, którzy w niej oddają pokłon*.

1Kor 3,16; 2Tes 2,4; 1P 2,5

*piern: calować czując dłoń w wyrażeniu szacunku i czci

2. A wyłącz* zewnętrzny dziedziniec, który jest przed świątynią**, i nie mierz go, dany jest bowiem poganom; i będą deptać święte miasto przez czterdzieści dwa miesiące.

gr: ekballo - odrzucić, wypchnąć - por. Mt 8,12 Łk 21,24

gr: naos - właściwy budynek świątyni - por. 2Tes 2,4

3. I dam dwóm moim świadkom*, i będą prorokować tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni odziani we włosienice**.

Mt 17,3

*gr: martyr - świadczący aż do granic cierpienia - męczennik

**gr: sakkos - szorstkie płótno, szata pątnika lub petenta

4. Oni - to dwa drzewa oliwne i dwa świeczniki*, które stoją przed** Bogiem ziemi.

*lub: stojak lampy do umieszczania świecznika Za 4,14

**gr: enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko

5. I jeśli ktoś zechce im szkodzić, ogień wy-

chodzi z ich ust i strawia ich nieprzyjaciół; a jeśli ktoś zechce im szkodzić, w ten sposób musi* on zostać zabity.

Lb 16,28;
*lub: konieczne jest, trzeba 2Krl 1,10; Jr 5,14

6. Oni mają władzę* zamknąć niebo, aby nie padał deszcz w dniach ich prorokowania; i mają władzę nad wodami, aby je obrócić w krew, i uderzyć ziemię wszelką klęską**, i lekroć by chcieli. 1Krl 17,1; Lk 4,25; Wj 7,19; Ps 105,26

gr.: eksousia - por. Obj 9,19; **lub: cios, plaga, nieszczęście

7. A gdy dopełnią* składać swoje świadectwo, dzikie zwierzę wychodzące z otchłani** stoczy z nimi bitwę, zwycięży ich i ich zabije. *gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel Obj 13,1; *gr.: Abyssos - czeluść, otchłań, bezdenna głębia Obj 17,8

8. I zwłoki ich będą leżeć na placu* wielkiego miasta, które duchowo nazywane jest Sodomą i Egipsem, gdzie i nasz Pan został ukrzyżowany. *lub: ulicy Ps 79,2; Rdz 13,13; Jr 23,14

9. A ludzie z różnych ludów i plemion*, i z języków, i z narodów patrząc będą na zwłoki przez trzy i pół dnia; a ich zwłoki nie dopuszczą złożyć w grobach**.

*gr.: fyle - plemię, naród, ród; **lub: grobowcach

10. A mieszkańcy ziemi będą radować się nad nimi i będą się weselić; i będą posyłać dary jedni drugim, dlatego że ci dwaj prorocy* dręczyli** mieszkańców ziemi.

*dost.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący
gr.: basanidzo - por. Obj 14,10 Ps 35,19; Ne 8,10; Es 9,19

11. A po trzech i pół dnia duch życia od Boga wstąpił w nich, i stanęli na swoich nogach, a wielki strach padł na tych, którzy ich oglądali.

Rdz 2,7; Rz 8,2; Jr 33,9

12. I usłyszeli potężny głos z nieba, mówiący im: Wstąpcie tu; i wstąpili do nieba w obłoku, i patrzyli na nich ich nieprzyjaciele.

13. A w tej godzinie nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi. I upadła dziesiąta część miasta, i zginęło podczas trzęsienia ziemi siedem tysięcy osób* spośród ludzi; a pozostali przestraszyli się i oddali chwałę Bogu nieba.

*dost.: imion Ps 136,26; Dz 1,15; 1Sm 6,5

14. Drugie biała* przeszło; oto trzecie biała przychodzi szybko*. *por. Obj 8,13**; **Obj 22,6*

15. I zatrąbił siódmy anioł, i rozległy się potężne głosy na niebie, mówiące: Królestwa tego świata stały się królestwem PANA naszego i Jego Pomazańca*, i królować będzie na wieki wieków.

Obj 12,10; Ps 22,27-28;
*lub: Chrystusa, Mesjasza Iz 60,12; Dn 2,44; 7,14; Lk 1,33

16. I dwudziestu czterech starszych*, którzy siedzą przed Bogiem na swoich tronach, upadło na swoje oblicza i oddało pokłon Bogu, *gr.: presbyteros - określ. godności urzędu (starszego)

17. Mówią: Dziękujemy Tobie, PANIE, Boże Wszechmogący, który jesteś i byłeś, i który przychodzisz, że wziąłeś swoją wielką moc i zacząłeś królować*;

Obj 4,9;
*dost.: zapanowałes, zakrólowałes Ps 98,1; Rdz 17,1

18. A narody uniosły się gniewem*, i nadszedł Twój gniew oraz czas sądenia umarłych, aby dać nagrodę** Twoim sługom, prorokom i świętym oraz bojącym się Twojego imienia, małym i wielkim, i zniszczyć tych, którzy niszczą ziemię. Obj 20,12; Hbr 2,2; 2P 2,13

*dost.: zostaly rozgniewywane; **lub: zapalę

19. I została otwarta świątynia Boga w niebie, i ukazała się skrzynia Jego przymierza w Jego świątyni; i nastąpiły błyskawice, głosy, gromy, trzęsienie ziemi i wielki grad.

Wj 37,1; Obj 4,5; Ps 18,12; Lb 4,5; Iz 30,30; Ez 38,22

12 I został ukazany na niebie wielki znak: kobieta odziana w słońce, a księżyc pod jej stopami, i na jej głowie wieniec* z dwunastu gwiazd; *gr.: stefanos - por. Obj 6,2** Iz 54,5-7

2. A jest w ciąży*, krzyczy wśród bólów porodowych i mąk* rodzenia. Iz 7,14; Mi 5,3; J 6,21

*gr.: kai en gastri echousa - dost.: mająca w łonie
**gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy, sąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, torturować, męczyć

3. I został ukazany inny znak na niebie: a oto wielki ognisty smok, mający siedem głów i dziesięć rogów, a na głowach jego siedem diademów*;

w. 9; Hi 41,1; Iz 27,1; Obj 20,2

*gr.: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2**

4. A jego ogon ściągnął trzecią część gwiazd nieba i zrzucił je na ziemię; i smok stał przed kobietą, która miała urodzić, aby, kiedy urodzi, pożreć jej dziecko. Iz 14,13; Mk 13,25

5. I urodziła syna, męczyznę, który ma paść* wszystkie narody laską żelazną; a jej dziecko zostało porwane do Boga i do Jego tronu,

lub: karmić - por. Obj 2,27 Mt 1,25; Ps 2,9; Iz 7,14; Jr 31,22

6. A kobieta uciekła na pustynię*, gdzie ma miejsce przygotowane przez Boga, aby tam ją żywiono** przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni. *lub: pustkowie; **posilano, wychonywano

7. I nastąpiła wojna* w niebie. Michał i jego aniołowie walczyli przeciwko smokowi, i walczył smok i jego aniołowie.

Jud 1,9;

*lub: bitwa Iz 55,4; Hbr 2,10

8. Ale nie przemogli*, i nie znalazło się już miejsce dla nich w niebie. *dost.: nie mieli siły

9. I został zrzucony smok wielki, wąż starodawny, który jest nazwany diabłem* i szatanem**, który zwodzi cały zamieszkały świat, został zrzucony na ziemię, i zostali z nim zruceni jego aniołowie. Hbr 2,14; 1P 5,8; Za 3,1

*gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel, **aram.: przeciwnik

10. I usłyszałem potężny głos, mówiący w niebie: Teraz nastalo* zbawienie i moc, i Królestwo Boga naszego, i władza Jego Mesjasza**, ponieważ zrzucony został oskarżyciel naszych braci, który ich oskarżał przed Bogiem naszym dniem i nocą. Ps 22,28; 2Kor 5,4;

*dost.: stało się; **lub: Pomazańca, Chrystusa Rz 1,16

11. A oni zwyciężyli go przez krew Baranka i przez słowo swojego świadectwa, i nie umiłowali swojej duszy* aż do śmierci.

*lub: życia Rz 8,11; Jr 33,9; 1J 4,4; 5,5; Obj 7,14

12. Dlatego rozweselcie się niebiosi i wy, w nich zamieszkujący! Biada zamieszkującym ziemię i morza, bo zstąpił do was diabeł z wielkim gniewem**, wiedząc, że ma mało czasu. *dost.: rozbijający namiot, **lub: wzburzeniem, szaleń

13. A gdy widział smok, że został zrzucony na ziemię, prześladował kobietę, która urodziła mężczyznę.

14. I dano kobiecie dwa skrzydła wielkiego orła, aby odleciała na swoje miejsce z dala od oblicza węża na pustynię*, tam, gdzie jest żywiona przez czas i czasy, i połowę czasu.

*lub: pustkowie Dn 7,25; 12,7; 1z 40,31; Ps 55,6

15. I wypuścił* wąż ze swoich ust za kobietą wodę jak rzekę, aby spowodować, by uniósł ją nurt rzeki. *dost.: wyrzucił 1z 8,7; 59,19

16. A ziemia pomogła kobiecie; i otworzyła ziemia swoje usta, i pochłonięła rzekę, którą wypuścił smok ze swoich ust.

17. I rozgniewał się smok na kobietę, i odszedł walczyć z pozostałymi z jej potomstwa*, którzy zachowują przykazania Boga i mają świadectwo Jezusa Chrystusa. Obj 14,12;

*gr.: sperma - tu: w l.poj. - nasienie, ziarno, potomstwo, rodzina

13I zostałem postawiony na piasku z morza, i zobaczyłem dzikie zwierzę występujące z morza, mające siedem głów i dziesięć rogów; a na jego rogach było dziesięć diademów*, a na jego głowach bluźniercze imię**.

Dn 7,2; Obj 17,3

gr.: diadema - opaska, korona - por: Obj 6,2; **mss: Byz - imiona

2. A dzikie zwierzę, które widziałem, było podobne do pantery, a stopy jego jak niedźwiedzia, a paszcza* jego jak paszcza* lwa; i dał mu smok swoją moc i swój tron, i wielką władzę**.

*lub: usta; **gr.: eksousia - por. u: 7* Jr 5,6

3. I widziałem jedną z jego głów jakby zabita* na śmierć; ale jego śmiertelna rana została uleczone. I zdziwiła** się cała ziemia idąc za dzikim zwierzęciem.

*lub: brutalnie zamordować; ** (szła w podziwie za

4. I pokłonili* się smokowi, który dał władzę dzikiemu zwierzęciu, i pokłonili się dzikiemu zwierzęciu, mówiąc: Kto jest podobny* do dzikiego zwierzęcia? Kto może z nim walczyć? *gr.: proskyneo - pierw. całować czyjaś dłoń - por: Mt 2,2**

**gr.: homoios - tak jak, podobny, równy, odpowiadający czemuś

5. I dano mu usta mówiące wyniosłe* i bluźniercze słowa; i dano mu władzę* działania przez czterdzieści dwa miesiące. Dn 11,36;

*dost.: wielkie; **gr.: eksousia - por. u: 7* Dn 7,11; Obj 13,7

6. I otworzyło swoje usta, by bluźnić przeciwko Bogu, aby bluźnić Jego imieniu i Jego przybytkowi*, i tym, którzy mieszkają* w niebie. *lub: świętymi; **dost.: rozbijają namiot Dn 7,21

7. Dano mu też podjąć walkę ze świętymi i ich zwyciężać. I dano mu władzę* nad wszelkim pokoleniem i językiem, i narodem.

*gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza, urząd

8. I oddadzą mu pokłon wszyscy mieszkańcy ziemi, których imiona nie są napisane w zwoju życia Baranka zabitego* od założenia świata. Obj 17,8; Wj 32,32; Łk 11,50

*gr.: sfadzo - brutalnie zamordować, zarżnąć

9. Jeśli ktoś ma ucho, niech usłyszy!

10. Jeśli ktoś bierze* do niewoli, idzie** do niewoli; jeśli ktoś zabija mieczem, musi i on zostać zabity mieczem***. Tu zaznacza się** wytrwałosć**** i wiara świętych. Obj 16,6

*dost.: gromadzi; **odchodzi; ***tj. krótki miecz, sztylet; ****dost.: tu jest; *****lub: cierpliwe znoszenie niepomyślnych okoliczności

11. I widziałem inne dzikie zwierzę wychodzące z ziemi, i miało dwa rogi podobne do rogów Baranka, a mówiło jak smok.

12. I sprawuje przed nim całą władzę* pierwszego dzikiego zwierzęcia, i czyni, że ziemia i jej mieszkańcy oddają pokłon pierwszemu dzikiemu zwierzęciu, którego śmiertelna rana została uleczone; *por. u: 7*

13. I czyni wielkie znaki*, tak że i ogień sprawadza** na ziemię z nieba przed ludźmi;

*lub: cudowne znaki - niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń; **dost.: czyni 2Tm 2,9

14. I zwoździ mieszkańców ziemi przez znaki*, które mu dano czynić przed obliczem dzikiego zwierzęcia, mówiąc mieszkańcom ziemi, aby uczynili obraz dzikiego zwierzęcia, które ma ranę od miecza, a ożyło. *u 13*

15. I pozwolono mu dać ducha *owemu* obrazowi dzikiego zwierzęcia, aby obraz zwierzęcia przemówił, i uczynił *on*, by ktokolwiek, *kto* nie pokłoni* się obrazowi zwierzęcia, został zabity. *gr.: *proskhneuo* - por. Mt 2,29*

16. I sprawia, że wszyscy, mali i wielcy, bogaci i ubodzy, wolni i niewolnicy, dostali* znanie** na swoją prawą rękę lub na swe czoła, *dost.: *aby dalby*; **gr.: *charagma* - por. u. 17**

17. I aby nie mógł kupować ani sprzedawać, ktoś nie* mający znamienia** lub imienia dzikiego zwierzęcia, lub liczby jego imienia.

*gr.: *ei me - jestli nie, jak tylko, z wyjątkiem*

**gr.: *charagma* - piętno, wyryty znak, coś rzeźbionego, odcisk

18. Tu jest *potrzebna* mądrość*. Kto ma rozum, niech obliczy liczbę dzikiego zwierzęcia; bo *jest* to liczba człowieka. A liczba jego *jest* sześćset sześćdziesiąt sześć.

*gr.: *safia* - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, uczoność

14 I zobaczyłem, a oto Baranek stał na górze Syjon, a z Nim sto czterdzieści cztery tysiące mających Jego imię i imię Jego Ojca napisane na swoich czołach.

Obj 3,12; 7,4; J 5,43; 10,25; Ez 9,6

2. I słyszałem głos z nieba jak głos wielu wód, i jak głos potężnego gromu, i usłyszałem głos harfarzy* grających na swoich harfach**. *lub: *cytrzystów*; **cytrach Obj 19,6

3. I śpiewają jakby nową pieśń* przed tronem i przed czterema stworzonymi**, i *przed* starcami, i nikt nie mógł nauczyć się tej pieśni, jak tylko sto czterdzieści cztery tysiące *tych*, którzy są wykupieni*** z ziemi. Obj 5,9;

*ode - pieśń, śpiewanie, oda Ps 149,1; Iz 42,10

**gr.: *dzoom* - żywa istota, zwierzę, bestia, ***agoradzo - Mt 25,10*

4. To są ci, którzy nie skalali się* z kobietami, bo są dziewiczy**. *To* są ci, którzy podążają za Barankiem, gdziekolwiek by poszedł. Ci zostali wykupieni z ludzi, *jako* pierwociny** Bogu i Barankowi. Ps 45,14; Jk 4,4; 2Kor 11,2

*dost.: *zostali skalani, splamieni* - gr.: *molyno*

**gr.: *partenos* - dziewica, panna, ****tj.*: *pierwszy plon*

5. A w ustach ich nie znalaziono podstęp*; są bowiem bez skazy** przed tronem Bożym.

*lub: *zdrady, oszustwa* - por. So 3,13 J 1,47; 1P 3,10;

**lub: *niewinni, bez zarzutu* Ef 5,27; Kol 1,22; Jud 1,24

6. I zobaczyłem innego anioła lecącego środkiem* nieba, który miał wieczną Ewangelię, aby ją głosić mieszkającym na ziemi i wszelkiemu narodowi**, i plemieniu, i językowi, i ludowi,

Rdz 10,5; 11,9; Iz 28,11; Dz 2,3-11

**tj. w zenicie*; **gr.: *ethnos* - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi

7. Mówiąc potężnym głosem: Bójcie się Boga i oddajcie Mu chwałę*, gdyż nadeszła godzina Jego sądu i oddajcie pokłon Temu, który uczynił niebo i ziemię, morze i źródła wód. *gr.: *doksa* - chwala, majestat, blask, splendor

8. A po nich szedł inny anioł, mówiąc: Upadł, upadł Babilon, miasto wielkie, gdyż winem* szalał** swojego nierządu napoił wszystkie narody. *dost.: *z wina* Obj 16,19; 17,5,18; 18,2,10

**gr.: *thymos* - labow wybuchający i gasnący gniew, złość

9. I szedł *za* nim trzeci anioł, mówiąc potężnym głosem: Jeśli ktoś odda pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli weźmie znanie** na swoje czoło lub na swoją rękę,

10. *Tb* i on napije się wina* Bożego wzburzenia, *które jest* zmieszane i nierozcieńczone w kielichu Jego gniewu, i będzie męczony** w ogniu i siarce przed świętymi aniołami i przed Barankiem. Ps 78,31; J 3,36; Obj 20,10; 21,8

*dost.: *z wina*; **gr.: *basanidzo* - trzeć o kamień probierzy, stać;

badac, *próbować*, *przesłuchiwać* przez tortury, męczyć - Mk 5,7**

**lub: *dozna* *męki* - *trój* *orzekającej*, *czas* *przyszły*, *strona* *bierna*

11. A dym ich męki unosi się na wieki wieków, i nie mają odpoczynku we dnie i w nocy, *ci*, *którzy* oddają pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli ktoś przyjmuje znanie* jego imienia. Obj 20,10; Iz 33,14; Mk 9,44-49

*lub: *piętno*, *wyryty znak* - por. Obj 13,17**

12. *Oto* tu* *jest* wytrałość* świętych, tu *są* *ci*, *którzy* strzegą** przykazań Boga i wiary Jezusa. *dost.: *tu*: *wytrwałość*; **tu: *strzegący* (zachowujący)

13. I usłyszałem głos z nieba, mówiący do mnie: Napisz: Błogostawieni* są umarli, *którzy* oddają pokłon Bogu i Barankowi. Tak mówi Duch, aby odpoczywali od swoich trudów, a czyni** ich idą z nimi. Ps 116,15; Rz 14,8;

*lub: *sześćset*; **dziela, *uczynki* 2Tm 4,8; Hbr 4,10

14. I zobaczyłem, a oto biały obłok; a na obłoku siedział *ktos* podobny do Syna Człowieczego, mający na swojej głowie złoty wieniec*, a w swojej ręce ostry sierp. Dn 3,25;

*gr.: *stefanos* - wieniec zwycięstwa Mt 16,13; Dz 7,56

15. I inny anioł wyszedł ze świątyni, wołając potężnym głosem do tego, który siedział na obłoku: Poślij twój sierp i żnij, gdyż nadeszła

twoja godzina, by żąć, ponieważ dojrzało*
żniwo ziemi.

Jr 51,33; Mt 3,11-12; 13,30

*gr: kseratino - wysuszyć, prażyć, zmarnieć, uschnąć

16. I rzucił *ten*, który siedział na obłoku,
swój sierp na ziemię, i zżęta została ziemia.

17. A inny anioł wyszedł ze świątyni* w nie-
bie, i on miał ostry sierp**.

Obj 14,4; 15,5

*gr: naos - główny budynek świątyni; **lub: nóz ogrodnicy

18. I jeszcze inny anioł wyszedł od* ołtarza,
miał on władzę** nad ogniem i zawołał, krzy-
cząc potężnym głosem *do tego*, który miał
ostrą sierp, mówiąc: Poślij swój ostry sierp
i zbierz kłosie winorośli ziemi, gdyż jej win-
ne grona już dojrzały.

Lz 5,1-7; Oz 10,1

*lub: z; **gr: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd

19. I rzucił* anioł swój sierp na ziemię, i ze-
rwał** grona winorośli ziemi, i wrzucił je do
wielkiej tłoczni Bożego gniewu.

Pwt 32,32;

*lub: cisnął, miotał; **zebrał

Obj 19,15; Lz 66,3

20. I deptano tłocznią poza miastem, i wy-
szła krew z tłoczni sięgająca aż do końskich
wędzideł na tysiąc sześćset stadiów*.

*1 stadion - 185 m - tj. 296 km Lz 34,5; Ez 39,17; Obj 11,8

15 I zobaczyłem inny znak na niebie,
wielki i dziwny: siedmiu aniołów,
którzy mają siedem ostatnich plag*, gdyż po
nich zakończy** się gniew Boga.

Dn 12,6; Obj 15,6

*lub: ciosów; razów; **dost.: zostanie zakończony, dopełniony

2. I widziałem jakby szklane* morze, zmie-
szane z ogniem, i zwyciężających z dzikim
zwierzęciem i z jego obrazem, i z jego zna-
mieniem, i z liczbą jego imienia, stojących
na** szklanym morzu, mających harfy Boga.

*lub: kryształowe, szkliste; **nad

Obj 4,6

3. I śpiewają pieśń Mojżesza, sług* Boga,
i pieśń Baranka, mówiąc: Wielkie i dziwne są
Twoje dzieła, PANIE, Boże Wszchemogą-
cy**! Sprawiedliwe i prawdziwe są Twoje
drogi, o Królu świętych!

Wj 15,1; Za 9,9; 1Tm 1,17

*gr: doulos - niewolnik, w języku hebr. - sluga - por. Wj 21,1-6

**gr: pantokrator - władca nad wszystkim, wszechmocny

4. Kto by się Ciebie nie* bał, PANIE?! I nie
oddał chwały* Twojemu imieniu? Bo Ty je-
dyń jesteś święty, gdyż wszystkie narody
przyjdą i oddadzą pokłon przed Tobą, bo zo-
stały ujawnione Twoje sprawiedliwe dzieła**.

*por. Mt 5,20; **lub: wystawił; ***wyrok, orzeczenia prawne

5. I po tym* zobaczyłem, a oto została otwar-
ta świątynia namiotu** świadectwa w niebie,
*dost.: tych - Lm. (wydarzeniach); **lub: przybytku

Obj 11,19

6. I wyszło ze świątyni siedmiu aniołów, ma-

jących siedem plag, którzy są przyodziani
w czysty i* śnieżny len oraz* przepasani na
piersiach złotymi pasami.

*gr: kai - i, a, oraz, też

7. I jedno z czterech stworzeń dało siedmiu
aniołom siedem złotych czasz, które są peł-
ne gniewu Boga, żyjącego na wieki wieków.

8. I napełniona została świątynia dymem
chwały* Boga i od Jego mocy, i nikt nie mógł
wejść do świątyni, póki nie skończy się sie-
dem plag** siedmiu aniołów.

Wj 40,34;

*dost.: od chwały; **lub: razów, ciosów 2Krn 5,14; Obj 21,23

16 I słyszałem potężny głos ze świątyni,
mówiący do siedmiu aniołów: Idźcie
i wylejcie czasze gniewu Bożego na ziemię.

Obj 14,15; Ez 9,5; Mt 13,41

2. I wyszedł pierwszy, i wylał swoją czaszę
na ziemię; i pojawił się złośliwy i ropiejący
wrzód* na ludziach, którzy mieli znamię**
dzikiego zwierzęcia, i którzy oddawali po-
kłon jego obrazowi.

Wj 9,9; Ps 105,29; Ez 16,38;

*lub: rana; **piętno, wyryty znak - por. Obj 13,17**

Lz 1,6

3. I drugi anioł wylał swoją czaszę na mo-
rze; i stało się *ono* jakby krwią martwego,
i wszelka istota* żywa w morzu umarła.

*lub: dusza żyjąca

Rdz 2,7; 1Kor 15,45; Obj 8,8

4. I trzeci anioł wylał swoją czaszę na rzeki
i na źródła wód; i pojawiła* się krew.

*dost.: stała się lub stały się krowią

Wj 7,20; Obj 14,7

5. I słyszałem anioła WÓD, mówiącego: Spra-
wiedliwy jesteś PANIE, Ty który jesteś i by-
łeś i będziesz święty, bo tak osądziłeś*.

*lub: zawyrokowałeś

Rdz 18,25; Dn 9,14; Obj 11,17

6. Ponieważ wylali krew świętych i pro-
ków, dałeś im też pięć krew; bo są *tego* war-
ci*.

*gr: akstios - posiadający wartość,

Obj 6,10-11;

zastępujący na coś, godni

Obj 13,15; Mt 23,35

7. I słyszałem inny głos z ołtarza, mówiący:
Tak, PANIE, Boże Wszchemogący! Prawdzi-
we i sprawiedliwe są Twoje sądy.

Obj 4,8

8. I czwarty anioł wylał swoją czaszę na
słońce; i została mu dane spiec ludzi ogniem*.

*dost.: spiec lub spalić w ogniu

9. I byli popaleni ludzie wielkim żarem,
i bluźnili imieniu Boga, który ma władzę nad
tymi plagami*; a nie upamiętali** się, aby
oddać Mu chwałę.

Ps 74,18; 1Tm 6,1; Obj 9,20

*lub: razy, ciosy; **lub: zmienił myślenie, zawrócił

10. I piąty anioł wylał swoją czaszę na tron
dzikiego zwierzęcia; i w jego królestwie sta-
ła się ciemność, i gryzli swoje języki z bólu,

11. I bluźnili Bogu nieba za swój ból i za swoje wrzody; i nie upamiętali* się ze swoich czynów. **lub: nie zmienili myślenia, nie zawrócili*

12. I szósty anioł wylał swoją czaszę na wielką rzekę Eufrat; i wyschła jej woda, aby została przygotowana droga dla królów ze wschodu** słońca. **lub: od (dot. drogi); **dosł.: wschodów*

13. I widziałem z ust smoka i z ust dzikiego zwierzęcia, i z ust fałszywego proroka wychodzące trzy nieczyste duchy, podobne do żab.

14. To bowiem są czyniące *cudowne znaki* duchy demonów, które wychodzą do królów ziemi i do całego zamieszkałego świata, aby ich zgromadzić na wojnę w ów* wielki dzień Boga Wszechmogącego. *Ps 78,45;*

*tj. niezwykle wydarzenie wykraczające 1J 4,1; Obj 20,10 poza naturalny bieg wydarzeń; **gr.: ekeinos - óu, ten, tamten

15. Oto przychodzi jak złodziej; błogosławiony*, który czuwa i strzeże swoich szat, aby nie chodził nago i nie widziano jego hańby*.

*lub: szczęśliwy; **bezustyd, nieprzyzwoitość 1Tes 5,2; 2P 3,10

16. I zgromadził ich w niejsku*, zwanym po hebrajsku Armagedon**.

Obj 19,17;

*lub: na miejsce; **tj. Góra Megiddo 3J 3,9; Za 14,2

17. I siódmy anioł wylał swoją czaszę w powietrze; i wyszedł potężny głos ze świątyni nieba od tronu, mówiący: Stało się.

18. I nastaly glosy i gromy, i błyskawice, i nastalo wielkie trzesienie ziemi, jakiego nigdy nie bylo, odkad ludzie pojawili się na ziemi, tak ogromne trzesienie ziemi, tak wielkie.

Obj 14,8; 18,2; Iz 14,4

19. I stało się, że miasto wielkie *rozpadło się* na trzy części, i upadły miasta pogan*; i został wspomniany przed Bogiem Wielki Babilon, aby dać mu kielich wina zapalczywości Jego gniewu. **lub: narodów - por. Obj 14,6***

20. I każda wyspa uciekła i góry nie zostały znalezione.

21. I wielki grad, o wadze jakby talentu*, spadł z nieba na ludzi; i bluźnili ludzie Bogu z powodu plag** gradu, gdyż plaga jego była bardzo wielka. **talent to 26 - 41 kg; **lub: ciosu, rany*

17 I przyszedł jeden z siedmiu aniołów, mających siedem czasz, i powiedział do mnie, mówiąc mi: Chodź, pokażę ci sąd nad wielką nierządnicą*, siedzącą nad wielkimi wodami, **lub: wyrok*

*gr.: porne - prostytutka, uszelecznica, prostytutka świątynna

2. Z którą oddali się nierządowi królowie

ziemi, a mieszkańcy ziemi zostali upojeni winem jej nierządu. *Obj 18,3,9*

3. I przeniósł mnie w duchu na pustynię. I widziałem kobietę siedzącą na szkarłatnym dzikim zwierzęciu, które jest pełne bluźnierczych imion, mającym siedem głów i dziesięć rogów. *Obj 12,3; 13,1*

4. A kobieta była przyobleczone w purpurę i w szkarłat, i ozdobiona* złotem i drogim kamieniem, i perłami, mając w swojej ręce złoty kielich pełen obrzydliwości i nieczystości swojego nierządu. **dosł.: pozłocona 18,6*

5. A na jej czole wypisane jest imię: „Tajemnica, Wielki Babilon, matka nierządnic* i obrzydliwości ziemi”. **lub: prostytutek*

6. I widziałem kobietę, która jest pijana od krwi świętych i od krwi męczenników Jezusa; i zdziwiłem się, gdy ją zobaczyłem. Cudactwo* wielkie. *Dn 7,21; Dz 22,20; Obj 2,13; 6,9; 12,11*

*gr.: thaua - cudo, dziw, przedmiot podziwu - figura etym. zdumiewać się bardzo, tu: rzeczownik w bierniku - cudactwo

7. I powiedział mi anioł: Dlaczego się zdziwiłeś? Ja ci oznajmię* tajemnicę* tej kobiety i dzikiego zwierzęcia, które ją nosi, i ma siedem głów i dziesięć rogów. **dosł.: powiem*

*gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel

8. Dzikie zwierzę, które widziałeś, było i już go nie ma*, i ma wyjść z otchłani**, i idzie na zgubę; i zdziwią się mieszkańcy ziemi, których imiona od założenia świata nie są zapisane w zwoju życia, widząc dzikie zwierzę, które było*** i nie ma*, chociaż jest.

*dosł.: nie jest; **tj. Abyssu; ***przed „było” - gr.: tes - coś, jakies

9. Tu *potrzeba* umysłu mającego mądrość. Siedem głów to siedem gór, na których siedzi ta* kobieta, **gr.: he - ta - rodzajnik określony*

10. I jest siedmiu królów; pięciu upadło i jeden jest, inny jeszcze nie przyszedł, a gdy przyjdzie*, musi** on pozostać*** na krótko. **trzyb przyp.; **lub: jest konieczne, trzeba; ***trwać 12,3*

11. I dzikie zwierzę, które było i nie ma* go, ono jest ósmym, i jest z owych siedmiu, i idzie** na zgubę. **dosł.: nie jest; **lub: odchodzi*

12. A dziesięć rogów, które widziałeś, to jest dziesięciu królów, którzy jeszcze nie wzięli królestwa; ale przyjmują władzę* jako królowie z dzikim zwierzęciem na jedną godzinę. **gr.: eksousta - autorytet, prawo, moc, urząd, władza*

13. Ci mają jeden zamysł*, i oddadzą** swoją moc i władzę dzikiemu zwierzęciu.

*lub: zamiar, cel, opinie, postanowienie, sąd; **rozdziela

14. Ci będą walczyć z Barankiem, a Baranek ich zwycięży, bo jest Panem panów i Królem królów, a z Nim ci, *którzy są* powołani, wybrani i wierni^{*}.
Ps 136,3; Obj 19,16; 1Tm 6,15

^{*gr:} *pistos - godny zaufania, wierzący, wierny*

15. I mówi *do* mnie: Wody, które widziałeś, gdzie siedzi^{*} nierządnicza, to są ludy i tłumy, i narody, i języki. ^{*lub:} *mieszka na stałe, zasiada*

16. A dziesięć rogów, które widziałeś na dziłkim zwierzęciu, *to ci, którzy* znienawidzą nierządnicę, i uczynią ją spustoszoną i nagą, a jej ciało zjedzą, i ją spalą w ogniu.

17. Bóg bowiem wlał^{*} do ich serc, aby uczynili Jego zamysł^{**}, i uczynili *to* jednomyślnie^{***}, by oddali swoje królowanie dziłkiemu zwierzęciu, aż dokonają^{****} się Słowa^{*****} Boże.
^{*dost:} *dał*; ^{**lub:} *zamiar; cel u*; 13^{*}; ^{***dost:} *jednym zamysłem*
^{****lub:} *wypełnią się*; ^{*****gr:} *rhema - słowo wypowiedziane*

18. A kobieta, którą widziałeś, jest wielkim miastem, mającym władzę^{*} królewską^{*} nad królami ziemi. ^{*gr:} *basileia - władza, godność królewska*

18A po tych *wydarzeniach* widziałem anioła zstępującego z nieba, mającego wielką władzę; a od jego chwały ziemia została rozświetlona^{*}. ^{*lub:} *oświetlona*

2. I zawołał w mocy *swojej* potężnego głosu, mówiąc: Upadł, upadł Wielki Babilon i stał się mieszkaniem demonów i więzieniem wszelkiego nieczystego ducha, i więzieniem wszelkiego nieczystego i wstrętne go płactwa,
Rdz 40,17; Jk 2,19; Lk 13,32; 1Kor 10,20

3. Gdyż z wina zapalczywości jego nierządu^{*} piły wszystkie narody, a królowie ziemi oddali się z nim nierządowi, i kupcy ziemscy wzbogacili się na mocy jego przepychu.

^{*gr:} *porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*

4. I słyszałem inny głos, mówiący z nieba: Wyjdźcie z niego, mój ludu, abyście nie byli współuczestnikami jego grzechów, i abyście nie otrzymali z jego plag^{*}.
Rdz 19,12;
^{*lub:} *razów; ciosów* Iz 52,11; 2Kor 6,17

5. Albowiem jego grzechy sięgnęły^{*} aż do nieba, i wspomniał Bóg na jego niesprawiedliwe czyny.
Jr 51,9; Rdz 6,5; Jon 1,2

^{*dost:} *sklepył się, jak kamienie w murze, stąd: odważny*

6. Oddajcie mu, jak i on wam oddawał, dwa razy tyle, *oddajcie* mu podwójnie^{*} według jego czynów; w kielichu, w którym nalewał^{**}, nalejcie mu podwójnie^{*}.
Wj 21,23; Za 9,12

^{*dost:} *podwojnie jego podwójnie*; ^{**lub:} *mieszał - wino z wodą*

7. Ile oddawał sobie chwały i żył w przepychu, tak wiele dajcie mu męczarni i smutku^{*}; bo mówi w swoim sercu: Siedzę jak królowa, i nie jestem wdową, a smutku^{*} z pewnością nie zobaczę. ^{*lub:} *bólu* Iz 22,12; Ez 28,2; 2Tes 2,4

8. Dlatego w jednym dniu nadejdą jego plagi^{*}, śmierć i smutek^{**}, i głód, i zostanie spalony w ogniu; bo mocny^{***} jest PAN Bóg, *który* go osądza. ^{*lub:} *cioty, razy*; ^{**ból}; ^{***silny, potężny}

9. I zapłaczą *nad* nim, i uderzą się w pierś nad nim, gdy ujrzą dym jego pożaru, królowie ziemi, którzy z nim oddawali się nierządowi i żyli w przepychu^{*},
Ez 26,16; 27,30-35

^{*gr:} *streniao - być rozpustnym, żyć w zbytkach, być bujnym*

10. Stojąc z daleka z powodu strachu przed jego męką i mówiąc: Biada, biada, Babilonie, miasto wielkie, miasto mocne, gdyż w jednej godzinie nadszedł twój sąd!

11. A kupcy ziemscy będą płakać i smuć się nad nim, bo towaru ich nikt już nie kupuje,
Obj 18,3; Mt 22,5; J 2,16

12. Towaru ze złota i srebra, i drogiego kamienia, i pereł, i cienkiego lnu, i purpury, i jedwabiu, i szkarlatu, i z wszelkiego drzewa tujowego^{*}, i wszelkiego naczynia z kości słoniowej, i z wszelkiego najdroższego drzewa, i miedzi, i żelaza, i marmuru,
^{*tj. rodzaj drzewa cytrusowego cenionego u Rzymian i Greków ze względu na piękne drewno i wytwarzane z niego kadzidło}

13. I cynamonu, i wonności, i mirry, i kadzidła, i wina, i oliwy, i czystej mąki pszennej, i pszenicy, i bydła, i owiec, i koni, i wozów^{*}, i ciał, i dusz ludzi.
1Krł 10,10; 2Krł 9,9; Iz 50,1;

^{*gr:} *hreda - drogie srebrne wozy arystokracji* Ne 5,8

14. A dojrzały owoc^{*} pożądlivości^{**} twojej duszy odszedł od ciebie i odeszły od ciebie wszystkie *rzeczy* wystawne i wspaniałe, których już więcej^{***} nie znajdziesz. Lb 11,4,34

^{*lub:} *późne lato*; ^{**usilnych pragnień}; ^{***dost:} *już nie, nie*

15. Kupcy tych *towarów*, ci którzy wzbogacili się na nim, staną z daleka z powodu strachu przed jego męką, płacząc i smucąc się,

16. I mówiąc: Biada, biada, *ci* miasto wielkie, które jesteś odkryte w cienki len i purpurę, i szkarlat, i przyozdobione^{*} złotem i drogimi kamieniami, i perłami, gdyż w jednej godzinie po tak wielkim bogactwie została pustka^{**}. ^{*dost:} *pozłoczone*; ^{**dost:} *być spustoszonym*

17. I każdy sternik, i całe rzesze pływających na okrętach, i żeglarze, i ci, *co* na morzu pracują, stanęli z daleka,
Jr 51,8; Lm 4,6; Jk 4,14

18. I zawołali, widząc dym jego pożaru, mówiąc: Które* *miasto* jest podobne do tego wielkiego miasta! **lub: cóż jest podobnego*

19. I rzucali proch na swoje głowy, i wołali, płacząc i smucąc się, mówiąc: Biada*, biada, *ci* miasto wielkie, w którym wzbogaciли się wszyscy z jego dostatku, mający okretę na morzu, gdyż w jednej godzinie zostało spustoszone. **gr: ouai - wyraz dziękonaśladowczy, „och” wyrażający żal lub trwogę - występuje w wykrzykniku*

20. Rozraduj się nad nim, niebo i święci apostołowie, i prorocy, ponieważ Bóg zasądził* wasz wyrok nad nim**.

**gr: krino - oddzielić, wydać wyrok, odwołać się do prawa*
***gr: rozstrzygnął na jego szkodę wasz pozew przeciwko niemu*

21. I jeden mocarny* anioł podniósł jakby wielki młyński kamień i rzucił go w morze, mówiąc: Z takim rozmachem zostanie wrzucony Babilon, miasto wielkie, i już nigdy** nie zostanie znaleziony. **lub: silny, potężny; **por. Mt 5,20**

22. I głos cytrzystów* i śpiewaków, i flecystów, i trębaczy nie będzie już w tobie słyszany, i żaden rzemieślnik jakiegokolwiek** rzemiosła więcej nie znajdzie się w tobie, i odgłos *tarcia* kamienia młyńskiego już w tobie nigdy nie będzie słyszany,

**gr: kitharodos - śpiewający przy wtórce kitarę; **dosł: uszelkiego*

23. I światło lampy nie będzie już w tobie widoczne, i głos obłubieńca i obłubienicy nie zostanie już w tobie usłyszany; gdyż kupcy twoi byli możnowładcami* ziemi, gdyż twoimi czarami** zwiedzone zostały wszystkie narody. **lub: dostojnikami, magnatami* Iz 47,9; Obj 18,22; ***lub: środkami odurzającymi, trucizną* Dz 8,11; Hi 21,17

24. I w nim została znaleziona krew proroków, świętych i wszystkich pomordowanych* na ziemi. **lub: brutalnie zabitych* Jr 2,34; Lk 11,50-51

19 I po tych *wydarzeniach* usłyszałem potężny* głos liczego tłumu w niebie, mówiącego: Alleluja**! Zbawienie, chwała, cześć i moc PANU, Bogu naszemu. Ps 106,1; **lub: wielki; **lub: chwalcie JAH* Ps 150,1; Obj 12,10

2. Bo prawdziwe i sprawiedliwe są Jego sądy; gdyż osądził wielką nierządnicę*, która niszczyła ziemię swoim nierządem, i pomścił** krew swoich sług *przelaną* z jej ręki. **gr: porne - prostytutka, nierządnica* Obj 17,2; ***lub: wymierzył sprawiedliwość* Ps 19,9; Pwt 32,43

3. I powiedzieli powtórnie: Alleluja! I dym jej* wznosi się na wieki wieków. **domysł: dym spalonej nierządnicy - por. Obj 18,16*

4. I upadło dwudziestu czterech starszych i cztery stworzenia*, i oddali pokłon Bogu, siedzącemu na tronie, mówiąc: Amen, Alleluja**! **lub: istoty żywe, zwierzęta* Rdz 24,26; ***lub: chwalcie JAH* Mt 14,33; J 9,38

5. I wyszedł głos od tronu, mówiący: Chwalcie* Boga naszego, wszyscy Jego słudzy i *ci*, *którzy się* Go boją, mali i wielcy. Obj 7,15; **gr: aineo - wystawiać, śpiewać, chwalić* Ps 22,23; 34,1

6. I słyszałem jakby głos wielkiego tłumu, i jakby głos wielu wód, i jakby głos potężnych* grzmotów, mówiących: Alleluja**! Gdyż zakrólował PAN, Bóg Wszechmogący;

**lub: silnych, mocnych; **lub: chwalcie JAH* Obj 1,8; Mt 28,18

7. Radujmy się i weselmy się, i oddajmy Mu chwałę; bo nadeszło wesele* Baranka, a małżonka Jego przygotowała się**.

**lub: ucza wesela, zaślubiny, małżeństwo* 2Kor 11,2; ***gr: heautos - sam, sam siebie - przygotowała siebie* Ef 5,32

8. I zostało jej dane, aby przywdziała cieni len, czysty i lśniący; albowiem cienki len, są to sprawiedliwe* czyny* świętych.

**lub: sprawiedliwość świętych* Dz 1,10; Obj 19,14

9. A do mnie mówi: Napisz: Błogosławieni* *ci*, którzy są wezwani na wieczną weselną Baranka. I mówi mi: To są prawdziwe** Słowa Boże.

**lub: szczęśliwi; **lub: rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczerze* Mt 22,2; Łk 14,15

10. I upadłem przed jego stopami, aby mu oddać pokłon; i mówi mi: Uważaj*, abyś tego nie czynił; ja jestem współsługą twoimi i twoich braci, *którzy* mają świadectwo Jezusa. Bogu oddaj pokłon; bowiem świadectwem Jezusa jest duch proroctwa. Dz 10,25; 14,12

**gr: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć* Obj 22,8

11. I widziałem otwarte niebo, a oto biały koń; a Ten, który na nim siedzi, nazywa się Wierny* i Prawdziwy, i w sprawiedliwości sądzi i walczy**. **lub: Godny Zaufania* Obj 3,4; 22,6; ***gr: polemeo - prowadzić bitwę, wojować* Iz 11,3; Jr 33,15

12. A oczy Jego jak płomień ognia, i na głowie Jego wiele koron*; i miał napisane imię, którego nikt nie zna, tylko On sam.

gr: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2

13. I odziany był w szatę* zanurzoną we krwi, a imię, *którym* Go zwa* - Słowo Boże.

gr: himation - por. w 16 J 1,1,14; Ps 58,10; Iz 63,1

14. I wojska* w niebie podążały za Nim na białych koniach, obleczone w cienki len, biały i czysty. **lub: siły zbrojne, zastępy armia*

15. A z Jego ust wychodzi ostry miecz, aby

nim wymierzyć cios* narodom; i sam będzie je pasł laską żelazną**, i sam depcze tłocznię wina zapalczowości i gniewu Boga Wszechmogącego.

Sdz 7,18; Hbr 4,12; Ps 2,9;

*gr.: palasso - wymierzyć cios, uderzyć, razić mieczem

**dost.: w lasce żelaznej - por: Obj 2,27 Iz 11,4; 2Tes 2,8

16. I ma na szacie* i na swoim biodrze wypisane imię: Król królów i Pan panów. Obj 19,6;

*gr.: himation - płaszcz, tunika, górna część szat 1Tm 6,15

17. I zobaczyłem jednego anioła stojącego w słońcu, i zawołał potężnym głosem, mówiąc wszystkim ptakom latającym środkiem nieba: Przyjdźcie i zgromadźcie się na wieczernę wielkiego Boga.

Iz 34,1-8; 56,9; Jr 12,9

18. Abyście jedli ciała królów i ciała wodzów, i ciała mocarzy, i ciała koni, i tych, którzy siedzą na nich, i ciała wszystkich wolnych, a także i niewolników, małych i wielkich.

19. I zobaczyłem dzikie zwierzę i królów ziemi, i wojska ich zebrane, aby stoczyć bitwę z siedzącym na koniu i z Jego wojskiem.

20. I pojmane zostało dzikie zwierzę i z nim fałszywy prorok, który przed nim czynił cudowne znaki, którymi zwiódł tych, którzy przyjęli znać dzikiego zwierzęcia i oddawali pokłon jego obrazowi. Obaj żywcem* zostali wrzuceni do jeziora ognia, płonącego siarką. *dost.: żyjący Obj 20,1-5; 21,8

21. A pozostali zostali pobici przez siedzącego na koniu, mieczem* wychodzącym z Jego ust, i wszystkie ptaki nasyciły się ich ciałami. *tj. długi tracki miecz - por: Obj 1,16*

20 I widziałem anioła zstępującego z nieba, który miał klucz do otchłani* i wielki łańcuch w swojej ręce. Obj 9,1; Hi 33,28;

*gr.: Abyssos - bezdenna czelusia, głębia, otchłań Ps 30,3

2. I pochwycił smoka, węża starodawnego, którym jest diabeł* i szatan**, i związał go na tysiąc lat; Obj 12,9; Ps 50,10; Hi 9,3; Rz 16,20; Hbr 2,14

*gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel; **aram.: przeciwnik

3. I wrzucił go do otchłani*, i zamknął go, i położył nad** nim pieczęć, aby już nie zwoził więcej narodów, aż się wypełni*** tysiąc lat; a po tych wydarzeniach trzeba, by został rozwiązany na krótki czas. J 12,31; 16,11

*gr.: Abyssos; **gr.: epano - ponad, na górze; ***tub: dokona się

4. I widziałem trony; i zasiedli na nich, i dany był im sąd; zobaczyłem dusze tych, którzy zostali ścięci toporem z powodu świadectwa Jezusa i z powodu Słowa Bożego, i tych,

którzy nie oddali pokłonu dzikiemu zwierzęciu, ani jego obrazowi, i nie przyjęli jego znamienia na swoje czoło i na swoją rękę; ci ożyli i zaczęli królować* z Chrystusem tysiąc lat. *tub: zakrólowali Rz 8,17; 2Tm 2,12; Obj 1,9

5. Natomiast pozostali z umarłych nie ożyli, aż dopełni* się tysiąc lat. To jest pierwsze powstanie** z martwych. Mt 22,30; 2Tm 2,18

*tub: dokona się, dobiegnie do końca, **wzbudzenie

6. Błogosławiony* i święty ten, który ma udział w pierwszym powstaniu z martwych; nad tymi druga śmierć nie ma władzy**, ale będą kapłanami Boga i Chrystusa, i będą z Nim królować tysiąc lat. Ef 2,5-6; J 5,25-29

*tub: szczęśliwy; **gr.: eksousia - moc, autorytet, prawo

7. A gdy dopełni* się tysiąc lat, uwolniony** zostanie szatan ze swojego więzienia,

por: u 5; **gr.: tyo - rozwiązać, znieść- 2P 3,11* Ez 38,2; 39,1

8. I wyjdzie zwieść narody, które są na czterech krańcach* ziemi, Goga i Magoga, aby je zgromadzić na bitwę**; a liczba ich jak piasek morza. *dost.: rogach; **tub: na wojnę

9. I wstąpili* na szerokość ziemi, i otoczyli obóz świętych i miasto umiłowane. I zstąpił ogień z nieba od Boga i pochłonął ich.

*tub: weszli (na górę), wspięli się Iz 8,7; 2Krl 1,10; Ps 97,3

10. A diabeł, który ich zwiódł*, został wrzucony do jeziora ognia i siarki, gdzie** dzikie zwierzę i fałszywy prorok; i będą męczeni dniami i nocą na wieki wieków.

*tub: sprawował na manowce, odwoził od prawdy

**gr.: hopou - part. miejsca, gdzie, w którym miejscu, dokąd

***gr.: basanidzo - por: Mk 5,7** Obj 11,10; 12,2; 14,10

11. I widziałem wielki biały tron, i siedzącego na nim, od którego oblicza ucieka ziemia i niebo, i nie znalazło się miejsce dla nich.

Ps 9,7-8; 47,8; 89,14; Rz 2,5; Mt 24,35; 2P 3,10-12

12. I widziałem umarłych, małych i wielkich, stojących przed Bogiem; i zostały otwarte zwoje i inny zwoj został otwarty, to jest zwoj życia; i umarli z tych, którzy są zapisani w zwojach, zostali osądzeni według swoich czynów.

Obj 3,5; Dz 24,15; 1Kor 4,5

13. I morze wydało umarłych, którzy w nim byli, i Śmierć, i Hades* wydały umarłych, którzy w nich byli; i zostali osądzeni, każdy według swoich czynów. J 5,28; 1Kor 15,50

*gr.: określił. krainy umarłych - hebr. Sheol - Dz 2,27 - Ps 16,10

14. I Śmierć*, i Hades zostały wrzucone w jezioro ognia. To jest śmierć druga. Obj 21,8;

*gr.: tanatos - śmierć - oddzielenie ducha od ciała 1Kor 15,26

15. A jeśli ktoś nie został znaleziony *jako* zapisany w zwoju życia, został wrzucony do jeziora ognia.

21 I widziałem nowe niebo i nową ziemię; bowiem pierwsze niebo i pierwsza ziemia przemieły, i nie ma już morza.

2. A ja, Jan, widziałem miasto święte, Nowe Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga, które jest przygotowane jako oblubienica* przyzodobiona dla swojego męża. Obj 3,12;

**lub: panna młoda*

Ps 48,1; Hbr 11,10

3. I słyszałem potężny głos z nieba, mówiący: Oto przybytek* Boga z ludźmi, i zamieszka** z nimi; a oni będą Jego ludem***, i sam**** Bóg będzie z nimi – ich Bóg. Kpl 26,11; J 1,14;

**lub: namiot; **rozciągnię namiot; ***dost.: ludami; ****lub: On*

4. I otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu; i nie będzie już śmierci, ani bólu*, ani krzyku, ani znoju** już nie będzie; gdyż pierwsze *rzeczy* odeszły. Iz 25,8; Jr 31,13; Hbr 2,14

**lub: smutku; **gr: ponos - trud, ból, nieszczęścia*

5. A *siedzący* na tronie powiedział: Oto wszystko nowe czynię. I mówi mi: Napisz, bo te słowa są prawdziwe* i godne zaufania**.

**gr: alethinos - rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczere*

**gr: pistos - być wiernym, być godnym zaufania, wierzyć*

6. I powiedział mi: Stało się*. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec. Ja pragnę ciemu** dam darmo ze źródła wody życia. Obj 1,8,11; 2,8

**dost.: staje się - czas teraż. str. czynna - por. Obj 16,17*

**gr: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*

7. Kto zwycięży*, odziedziczy wszystko, i będzie mu Bogiem, a on będzie mi synem.

**dost.: zwyciężający - czas. teraż. str. czynna*

8. A tchórzliwym i niewierzącym*, i czyniącym obrzydliwości**, i mordercom, i nierządnikom, i czarownikom***, i bałwochwalcom, i wszystkim kłamcom ich dział *będzie* w jeziorze, które płonie ogniem i siarką; to jest śmierć druga. **lub: niewiernym* Iz 57,11; Obj 20,15

**gr: bdelysso - czynić obrzydliwość, odwracać się z pow. odoru*

**gr: farmakeus - od farmakon - narkotyk tj. napój służący do rzucania zaklęć - stąd: wytwórcza mikstur leczniczych, czarownik*

9. I przyszedł do mnie jeden z siedmiu aniołów, którzy mieli siedem czas napełnionych siedmioma ostatecznymi plagami, i rozmawiając ze mną, powiedział: Chodź, pokażę ci oblubienicę, małżonkę* Baranka. **lub: pannę młodą*

10. I przeniósł mnie w duchu na wielką, wysoką górę, i pokazał mi wielkie miasto, święte Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga,

11. Mające chwałę Boga; a światło jego podobne do najdroższego kamienia, jakby kamienia jaspisu, który jest jasny jak kryształ;

12. Miało *ono* także wielki i wysoki mur, mający dwaście bram, a na bramach dwunastu aniołów* i wyryte** imiona dwunastu pokoleń*** synów Izraela. Obj 7,5-8; Wj 24,4

**gr: angelos - posłaniec, anioł; **gr: epigrafo - wypisać na, wyryć; ***gr: fyle - plemię, naród, ród*

13. Od wschodu trzy bramy, od północy trzy bramy, od południa trzy bramy, od zachodu trzy bramy.

14. A mur miasta miał* dwaście fundamentów, a na nich imiona dwunastu apostołów Baranka. **dost.: mający* Mt 10,2; Hbr 11,10

15. A ten, który rozmawiał ze mną, miał złotą trzcinę*, aby zmierzyć miasto i jego bramy, i jego mury. Obj 11,2; Wj 40,3; Ez 41,15

**gr: kalamos - pręt miernicy, trzcina do pisania, laska*

16. A miasto położone *jest jako* czworokąt** i długość jego jest tak wielka, jak** i szerokość. I zmierzył miasto trzciną na dwaście tysięcy stadiów***; i długość, i szerokość, i wysokość jego jest równa.

**dost.: leży; **gr: tetragonos - czworokątny, kwadratowy*

**gr: hosos - jak, jak długo; ***1 stadion - 185 m - tu: 2220 km*

17. I zmierzył jego mur – sto czterdzieści cztery łokcie* według miary człowieka, która jest *miarą* anioła. **1 łokieć - ok. 45 cm - tj. ok. 65m*

18. I budulec jego muru był jaspis; a *samo* miasto z czystego* złota, podobne do czystego* szkła. **gr: kataros - czysty, bez skaży, niewinny*

19. A fundamenty muru miasta ozdobione* *były* wszelkimi drogimi kamieniami. Pierwszy fundament jaspis, drugi szafir, trzeci chalcedon, czwarty szmaragd,

**gr: kosmeo - od gr: kosmos - uporządkować, ozdobić, ustawić*

20. Piąty sardoniks, szósty karneol, siódmy chryzolit, ósmy beryl, dziewiąty topaz, dziesiąty chryzopraz, jedenasty hiacynt, dwunasty ametyst.

21. A dwaście bram, *to* dwaście pojedynczych pereł*, każda brama była z jednej perły; a ulica miasta to czyste złoto, przezrocyste jak szkło. Iz 60,17; Mt 13,45

**lub: dwaście bram (ozdobione) dwunastoma perłami*

22. I nie widziałem w nim świątyni*; albowiem PAN, Bóg Wszechmogący** jest jego świątynią*, i Baranek. **lub: przybytek*

**gr: pantokrator - władca nad wszystkim, wszechmocny*

23. A miasto nie potrzebuje słońca ani księ-

życa aby w nim świeciły*, oświeca je bowiem chwała Boga, a lampą jego jest Baranek.

*gr: faino - ukazać się, świecić, jaśnieć, ujawnić Iz 60,19

24. I narody*, które są zbawiane** będą chodzić w jego świetle, a królowie ziemi niosą do niego swoją chwałę i cześć. Obj 22,2; Ps 22,7

*gr: ethnos - plemię, naród, lud, nie-żyłci; **czas. teraz str: bierna

25. A bramy jego nie będą nigdy zamykane we dnie; nocy tam bowiem nie będzie.

26. I zanoszą do niego chwałę* i cześć narodów. *gr: doksa - chwala, majestat, blask, splendor

27. I nie* wejdzie do niego nic nieczystego**, ani nikt, kto popełnia obrzydliwość i kłamstwo, tylko ci, którzy są zapisani w zwoju życia Baranka. *por. Mt 5,20*; **lub: pospolitego JI 3,17

22 I pokazał mi czystą rzekę wody życia, jasną jak kryształ, wychodzącą z tronu Boga i Baranka. Ps 36,8; 46,4; J 4,10

2. Na środku jego placu* i po obu* brzegach** rzeki – drzewo życia, przynoszące dwanaście owoców. Każdego miesiąca oddające po jednym owocu; a liście drzewa służą leczeniu** narodów. *lub: ulicy; **dost.: stad i stamtąd

**lub: podtrzymaniu zdrowia - gr: therapeia - opieka, pielęgnacja, leczenie, dobrowolna służba innym - por. Hbr 3,5*

3. I nie będzie już nic przekłętogo, i będzie w nim tron Boga i Baranka, a Jego służby będą Mu służyć, Mt 4,10; 6,24; J 12,26

4. I ujrzą Jego oblicze, a imię Jego będzie na ich czołach. IKor 13,12; Obj 3,12; 14,1

5. I nocy tam nie będzie, i nie ma już potrzeby światła lampy i słońca; bo oświeca ich PAN Bóg, i będą królować na wieki wieków.

6. I powiedział mi: Te słowa są godne zaufania i prawdziwe, a PAN, Bóg świętych proroków, posłał swojego anioła, aby pokazał swoim sługom to, co koniecznie musi stać się szybko*. *gr: tachy - szybko, bez zwłoki, śpieszenie

7. Oto przychodzę śpiesznie. Błogosławiony* ten, kto zachowuje** słowa proroctwa tego zwoju. *lub: szczęśliwy; **strzeże Obj 1,3; 22,10.12.20

8. A ja, Jan, patrząc i słuchając, gdy to usłyszałem i zobaczyłem, upadłem, aby oddać pokłon* przed stopami anioła, który mi to ukazywał. *lub: oddać cześć - por. w. 9** Obj 19,10.19

9. I mówi mi: Uważaj* – nie rób tego; bo jestem współslugą twoim i twoich braci proroków, i tych, którzy zachowują słowa tego zwoju; Bogu oddaj pokłon**. Kol 2,18

lub: bacź, zwróć uwagę - Obj 19,10; **gr: proskyno - por. Mt 2,2**

10. I powiedział mi: Nie pieczętuj słów proroctwa tego zwoju; gdyż czas jest bliski.

11. Kto czyni niesprawiedliwość* niech nadal czyni niesprawiedliwość, brudny niech nadal się brudzi**; sprawiedliwy niech nadal czyni** sprawiedliwość, a kto święty niech nadal daje się uswiecać. *lub: gwałci prawo

**lub: plugawi się, kala; ***dost.: zostanie uczynionym

12. I oto przychodzę śpiesznie, a zapłata moja jest ze mną, aby oddać każdemu zgodnie z tym jakie będzie jego dzieło. Rz 2,6; 1Kor 3,8

13. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec, pierwszy i ostatni. Obj 1,8; Iz 41,4

14. Błogosławieni, którzy zachowują* Jego przykazania, aby do nich należało** prawo do drzewa życia, i by weszli bramami do miasta. *lub: strzeżę; **dost.: było Rz 2,9; Prz 13,12; ***gr: eksousia - prawo, moc, autorytet, władza Obj 12,17;

15. Na zewnątrz natomiast są psy* i czarownicy, i nierządnicy, i mordercy, i bałwochwalcy, i każdy, kto miłuje kłamstwo i dopuszcza** się go. IKor 6,9-10; Ga 5,19-21; Flp 3,2

*gr: kyon - pies - idiom w znac. obojętnym - ludzie bezustydni

**gr: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć

16. Ja, Jezus, posiłem mojego anioła, aby wam świadczył o tych wydarzeniach w zborach*. Ja jestem korzeń i ród Dawida, gwiazda jasna i poranna. Obj 2,28; Mt 4,2; 2P 1,19

*gr: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publiczne,

hebr: kahal - zgromadzenie - kahal Jahawe - lud Jahawe - Pwt 33,4

17. A Duch i oblubienica mówią: Przyjdź! A kto słyszy, niech powie: Przyjdź! A kto pragnie*, niech przyjdzie; a kto chce, niech weźmie wodę życia darmo. Iz 55,1; J 7,37; J 4,10

*gr: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia

18. Współświadczę bowiem każdemu słuchającemu słów proroctwa tego zwoju: Jeśli ktoś doda coś do tego zwoju, doda mu też Bóg plag opisanych w tym zwoju. Pwt 4,2

19. A jeśli ktoś odejmie* ze słów proroctwa tego zwoju, Bóg odejmie* dział** jego ze zwoju** życia i z miasta świętego, które są opisane w tym zwoju. Obj 3,5; Wj 32,33; Ps 69,28

*gr: afairoo - zabrać, usunąć, odciąć; **gr: meros - część przy-

należna, los, udział, miejsce w czymś; ***mss Byz: drzewa życia

20. Mówi Ten, który świadczy* o tym: Tak, przychodzę śpiesznie**. Amen. Tak, przyjdź Panie Jezus! *lub: składa świadectwo J 25,9;

**gr: tachy - szybko, bez zwłoki, śpieszenie J 21,25; Hbr 9,28

21. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen. Rz 16,2;

Ef 6,23; 2Tes 3,18